

Bundel – PS-vergadering van 12 juni 2023

Agenda bijlagen

Besluitenlijst PS 12-06-2023 –vastgesteld–
Notulen PS 12-06-2023 –vastgesteld–
Agenda extra PS 12-06-2023
Spreektijden PS 12-06-2023
Plattegrond Statenzaal

- 1 Opening en mededelingen.
- 2 Vaststelling agenda en regeling van werkzaamheden.
- 2.a Beëdiging en installatie Statenlid fractie BBB.
- 2.b Beëdiging en installatie duo-commissieleden fracties FvD en GroenLinks.
- 2.c Actualiteiten (onder voorbehoud van instemming Provinciale Staten).
*Het Statenlid dat een verzoek tot het houden van een actualiteit wil doen, dient dit verzoek in bij de griffie, uiterlijk op vrijdag voorafgaand aan de vergadering om 12.00 uur.
Er zijn geen actualiteiten ingediend.*
- 3 Lijst geheimhouding PS.
2023-06-12 Lijst geheime stukken PS
- 4 Vaststelling notulen en besluitenlijst van de Statenvergadering van 30 mei 2023 vindt plaats in de volgende vergadering.
- 5 Strategische Statenagenda.
*Dit punt wordt uitgesteld tot na installatie van de commissies. Daarna wordt de strategische Statenagenda weer geactualiseerd.
*
- 6 Vaststelling lijst ingekomen stukken.
2023-06-12 PS Ingekomen stukken mei 2023
- 7 Voortgangslijst van moties.
2023-06-12 memo PS lijst moties
2023-06-12 Lijst moties PS
- 8 Voorlopig aangemerkt als hamerstuk.
Indien de commissie of het presidium besluit dat het een hamerstuk is, dan wordt het punt bij de hamerstukken gevoegd.
- 9 Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG, VD-31).
Dossier 12728 voorblad
Brief aan PS over concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied
Concept-startversie PPLG vastgesteld door GS 23 mei 2023
Concept-startversie PPLG – bijlage 1 Ontwikkeldocument NPLG
M107-2019 Natuur inclusief bouwen meenemen in klimaatambities voor gebouwde
Brief aan PS over evenredige reductie Schiphol motie 135-2022
M135-2022 evenredige reductie schiphol
M151-2022 erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied
M238-2022 regionale Veenweidestrategie zsm concreet
M241-2022 stikstof gelijk speelveld
M243-2022 aanvalsplan landschapselementen
M244-2022 vrijkomende gronden na verplaatsing of beëindiging veehouderijen niet inzetten voor intensivering
Brief aan PS over afdoen motie 229 'Gaan voor Goud' inzake provinciale invulling Nationaal Strategisch Plan
M229-2022 'Gaan voor goud' inzake provinciale invulling Nationaal Strategisch Plan
M20-2023 voedselvisie NH basis voor PPLG
2023-06-12 Voordracht 31 Concept-startversie PPLG-Provinciaal Programma Landelijk
Advies voordracht concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied
Notitie besluitvorming Natuurbeheerplan tbv PS 12 juni 2023
- 9.a Ingediende moties startversie PPLG
A10-2023 INGETROKKEN PvdD Natuurbeheerplan bij PS
M51-2023 VERWORPEN FvD PVV Terug naar de tekentafel
M52-2023 AANGEHOUDEN JA21 CDA Meer leven in de sloot zonder exoot
M53-2023 VERWORPEN JA21 CDA Prioriteit PAS melders

M54-2023 AANGEHOUDEN SP PvdD Belastende commerciële activiteiten niet langer toestaan in Natura 2000

M55-2023 AANGEHOUDEN CDA JA21 Agrarisch natuurbeheer binnen NNN

M56-2023 AANGEHOUDEN CDA JA21 Keuzevrijheid kringlooplandbouw

M57-2023 AANGEHOUDEN CDA JA21 Grondwaterstand veenweidegebieden

M58-2023 AANGEHOUDEN CDA JA21 Balans tussen natuurversterking en agrarische activiteiten PPLG

M59-2023 AANGEHOUDEN CDA JA21 Doelen binnenduinrand

M60-2023 AANGEHOUDEN CDA JA21 Sturen op instandhouding van de staat van de natuur

M61-2023 AANGEHOUDEN PvdD Goed gevuld instrumentenkoffer voor toekomstig landelijk gebied

M62-2023 AANGEHOUDEN PvdD Volt SP Gezonde toekomst voor iedereen zonder intensieve veehouderij

M63-2023 AANGEHOUDEN PvdD SP Ook onze transitie Dierenwelzijn in proces PPLG

M64-2023 AANGEHOUDEN PvdD D66 SP Volt Koplopers aan tafel

M65-2023 AANGEHOUDEN PvdD ChristenUnie Volt Serieuze impuls voor groene verdienenmodellen voor boeren

M66-2023 AANGEHOUDEN PvdD Volt D66 Slim omgaan met maatschappelijk geld binnen

M67-2023 AANGEHOUDEN PvdD Volt Borging monitoring groen en gezond Noord-Holland

M68-2023 AANGEHOUDEN ChristenUnie PvdD Volt Uniforme criteria en doelstellingen.

M69-2023 AANGEHOUDEN ChristenUnie CDA D66 PvdD Volt Brede ondersteuning van agrariërs die willen verduurzamen.

M70-2023 AANGEHOUDEN ChristenUnie 50Plus D66 PvdD Volt Actief informeren agrariërs over rol provincie.

M71-2023 AANGEHOUDEN ChristenUnie Volt Borg belangen inwoners bij aanpassing wateroverlastnormering

M72-2023 AANGEHOUDEN ChristenUnie Geen saldering van NOx voor NH3

M73-2023 AANGEHOUDEN D66 PvdD Volt Waterdoelen

M74-2023 INGETROKKEN D66 PvdD Volt Realisatie NNN in 2027

M75-2023 AANGEHOUDEN D66 Volt Extern salderen.

M76-2023 AANGEHOUDEN D66 Instrumenten om te sturen.

M77-2023 INGETROKKEN D66 PvdD Volt Realisatie NNN in 2027

- 10 Zienswijze concept-begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024 (VD-18).

Dit punt is doorgeschoven van PS 30 mei 2023.

aanbiedingsbrief RRK PSNH jaarstukken 2022, begroting 2023 en begroting 2024

Concept begroting 2024 Randstedelijke Rekenkamer voor zienswijze

Advies zienswijze begroting randstedelijke rekenkamer

2023-06-12 Voordracht 18 GEAMENDEERD Concept-begroting Randstedelijke Rekenkamer

A11-2023 AANGENOMEN GL + alle overige partijen: Zienswijze op begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024

- 11 Vragenuur.

Het Statenlid dat tijdens het vragenuur mondelinge vragen wil stellen, dient deze vragen in bij de griffie, uiterlijk op vrijdag voorafgaand aan de vergadering om 12.00 uur.

2023-06-12 PS Mondelinge vragen FvD Verkeersbeleid Amsterdam

2023-06-12 PS Mondelinge vragen SP inzake artikel NHD over bedrijf Beemster

2023-06-12 PS Mondelinge vragen D66 AWN Archeologie

2023-06-12 PS Mondelinge vragen PvdD Financiële crisis bij Waterschap Amstel Gooi en

- 12 Indien aan de orde: advies GS op motie(s) Vreemd aan de Orde van de Dag.

- 13 Gebundelde stemming van alle motie(s) amendement(en) en voordrachten.

- 14 Sluiting.

Besluitenlijst PS -vastgesteld-

■ ■ ■ ■ ■

Datum vergadering : **12 juni 2023**
Voorzitter : tijdelijk vicevoorzitter De Waart en voorzitter A.Th.H. van Dijk
Griffier : mw. K. Bolt
Vergaderstukken : online beschikbaar [PS 12-06-2023](#)

1. **Opening en mededelingen.**

Mw. Van der Helm (50PLUS) is afwezig. Mw. Vroom (D66) en mw. Jorna (PvdD) arriveren later. Dhr. Olthof verlaat de vergadering eerder.

Dhr. Van Dijk (voorzitter) is het eerste deel van de vergadering niet aanwezig vanwege andere verplichtingen. Tijdelijk vicevoorzitter De Waart neemt het voorzitterschap over tot de schorsing voor diner.

2. **Vaststelling agenda en regeling werkzaamheden.**

- Er zijn 4 sets mondelinge vragen ingediend voor het Vragenuur door:
 - Fractie FvD inzake “Verkeersbeleid Amsterdam”;
 - Fractie SP inzake “artikel NHD over bedrijf in Beemster”
 - Fractie D66 inzake “AWN Archeologie”
 - Fractie PvdD inzake “Financiële crisis bij Waterschap Amstel Gooi en Vecht”.
- Er zijn geen moties Vreemd aan de Orde van de Dag ingediend.

De agenda wordt vastgesteld.

2a. **Beëdiging en installatie Statenlid fractie BBB.**

Dhr. Nijkamp (BBB) wordt voorgedragen en benoemd tot Statenlid van de Provincie Noord-Holland. Hij heeft in handen van de vicevoorzitter de verklaring en belofte afgelegd.

2b. **Beëdiging en installatie duo-commissieleden fractie FvD en GroenLinks.**

Duo-commissielid Bulucu Wouters (GroenLinks), mw. De Knecht (FvD) en mw. Middelkoop (FvD) worden voorgedragen en benoemd tot duo-commissielid van de Provincie Noord-Holland. Zij hebben in handen van de vicevoorzitter de eed of verklaring en belofte afgelegd.

2c. **Actualiteiten (onder voorbehoud van instemming Provinciale Staten).**

Er zijn geen actualiteiten ingediend.

3. **Lijst geheimhouding PS.**
De lijst wordt voor kennisgeving aangenomen.
4. **Vaststelling notulen en besluitenlijst van de Statenvergadering van 12 juni vindt plaats in de vergadering van 10 juli 2023.**
5. **Vaststelling Strategische Statenagenda.**
Dit punt wordt uitgesteld tot na installatie van de commissies.
6. **Vaststelling lijst ingekomen stukken.**
De lijst ingekomen stukken wordt vastgesteld.
7. **Voortgangslijst van moties.**
Vaststelling van de lijst moties wordt uitgesteld naar de volgende Statenvergadering. Een aantal opmerkingen vanuit het Presidium van 12 juni 2023 zullen op de lijst worden verwerkt.
8. **Hamerstukken.**
Er zijn geen hamerstukken.
9. **Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG).**

Voordracht 31-2023

Totaal aanwezig bij stemming: 50 leden.

Mw. Bezaan (PVV), mw. Van der Helm (50PLUS), dhr. Olthof (PvdA) en mw. Oulad Hadj (PvdA) is afwezig. Mw. Rommel (VVD) onthoudt zich van stemmen bij punt 9.

PS stemt niet in met het ordevoorstel ingediend door fractie ChristenUnie om in een rondje bij alle fractievoorzitters te vragen of zij bij de stemming van alle moties de inhoudelijke lijn gaan volgen met hun verkiezingsprogramma. Voor het ordevoorstel stemmen 16 leden en tegen stemmen 36 leden.

Er is 1 amendement ingediend en ingetrokken:

- **A10-2023** door fractie PvdD inzake “amendement Natuurbeheerplan bij PS” is ingetrokken.

Er zijn 27 moties ingediend, waarvan er 25 zijn aangehouden/ingetrokken en 2 zijn verworpen:

- **M51-2023** door fracties FvD en PVV inzake “Concept-startvisie PPLG: terug naar de tekentafel!” is verworpen. Voor 4 en tegen 46 stemmen. Voor stemmen de fracties PVV en FvD.

- **M53-2023** door fracties JA21 en CDA inzake “Prioriteit PAS-melders” is verworpen. Voor 11 en tegen 39 stemmen. Voor stemmen de fracties JA21, PVV, CDA, FvD, 50PLUS en ChristenUnie.
 - Fractie BBB wenst aantekening tegen motie 53 te stemmen; vindt PAS-melders een belangrijk onderwerp; vindt het voorts jammer dat de motie niet is aangehouden, omdat er dan meer tijd was geweest om het zorgvuldig te benaderen; de fractie wil dit bij de onderhandeling meenemen om alsnog een goed resultaat te bereiken en zal daarom niet voor de motie stemmen.
 - Fractie PvdD wenst aantekening tegen motie 53 te stemmen; sluit zich aan bij fractie BBB en vindt zorgvuldigheid ook belangrijk; geeft aan dat de motie heel breed een groep mee neemt van PAS-melders en anderen, waaronder dus ook mogelijk valsmelders en vindt het belangrijk en rechtvaardig om het onderscheid te maken; vindt het voorts belangrijk om in te zetten op die transitie die uiteindelijk in het hopelijk betere PPLG gemaakt kan worden, waardoor PAS-melders juist eerder uit de nesten komen.
 - Fractie VVD wenst aantekening tegen motie 53 te stemmen; heeft diepe steun voor de eerste drie genoemde punten in de motie, maar het vierde punt raakt toch echt de kern van het PPLG onder andere en daar heeft de fractie al eerder iets over gezegd en zal de motie dus niet steunen.

Aangehouden en ingetrokken moties:

- **M52-2023** door fracties JA21 en CDA inzake “Meer leven in de sloot zonder exoot” is aangehouden.
- **M54-2023** door fracties SP en PvdD inzake “Belastende commerciële activiteiten niet langer toestaan in Natura 2000” is aangehouden.
- **M55-2023** door fracties CDA en JA21 inzake “Agrarisch natuurbeheer binnen NNN” is aangehouden.
- **M56-2023** door fracties CDA en JA21 inzake “Keuzevrijheid kringlooplandbouw” is aangehouden.
- **M57-2023** door fracties CDA en JA21 inzake “Grondwaterstand veenweidegebieden” is aangehouden.
- **M58-2023** door fracties CDA en JA21 inzake “Balans tussen natuurversterking en agrarische activiteiten in PPLG” is aangehouden.
- **M59-2023** door fracties CDA en JA21 inzake “Doelen binnenduinrand” is aangehouden.
- **M60-2023** door fracties CDA en JA21 inzake “Sturen op instandhouding van de staat van de natuur” is aangehouden.
- **M61-2023** door fractie PvdD inzake “Goed gevuld instrumentenkoffer voor toekomstbestendig landelijk gebied” is aangehouden.
- **M62-2023** door fracties PvdD, Volt en SP inzake “Gezonde toekomst voor iedereen, zonder intensive veehouderij” is aangehouden.
- **M63-2023** door fracties PvdD en SP inzake “Ook onze transitie-dierenwelzijn in proces PPLG” is aangehouden.
- **M64-2023** door fracties PvdD, D66, SP en Volt inzake “Koplopers aan tafel” is aangehouden.
- **M65-2023** door fracties PvdD, ChristenUnie en Volt inzake “Serieuze impuls voor groene verdienenmodellen voor boeren” is aangehouden.
- **M66-2023** door fracties PvdD, Volt en D66 inzake “Slim omgaan met maatschappelijk geld binnen PPLG” is aangehouden.

- **M67-2023** door fracties PvdD en Volt inzake “Borging monitoring groen en gezond Noord-Holland” is aangehouden.
- **M68-2023** door fracties ChristenUnie, PvdD en Volt inzake “Uniforme criteria en doelstellingen” is aangehouden.
- **M69-2023** door fracties ChristenUnie, CDA, D66, PvdD en Volt inzake “Brede ondersteuning van agrariërs die willen verduurzamen” is aangehouden.
- **M70-2023** door fracties ChristenUnie, 50PLUS, D66, PvdD en Volt inzake “Actief informeren agrariërs over rol provincie” is aangehouden.
- **M71-2023** door fracties ChristenUnie en Volt inzake “Borg belangen inwoners bij aanpassing wateroverlastnormering” is aangehouden.
- **M72-2023** door fractie ChristenUnie inzake “Geen saldering van NO_x voor NH₃” is aangehouden.
- **M73-2023** door fracties D66, PvdD en Volt inzake “Waterdoelen” is aangehouden.
- **M74-2023** door fracties D66, PvdD en Volt inzake “Realisatie NNN in 2027” is ingetrokken en gewijzigd ingediend als motie M77-2023.
- **M75-2023** door fracties D66 en Volt inzake “Extern salderen” is aangehouden.
- **M76-2023** door fractie D66 inzake “Instrumenten om te sturen” is aangehouden.
- **M77-2023** door fracties D66, PvdD en Volt inzake “Realisatie NNN in 2027 is ingetrokken.

Voordracht 31-2023 “Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)” is aangenomen.

Voor 43 en tegen 7 stemmen. Tegen stemmen de fracties JA21, PVV en FvD.

Het [besluit 31-2023](#) behorende bij de voordracht is bij agendapunt 9 van deze vergadering op de website gepubliceerd.

- Fractie SP wenst aantekening voor voordracht 31 te stemmen; heeft kennisgenomen van het hele stuk maar dat betekent niet automatisch dat de fractie instemt met de inhoud; zal dan nu voorstemmen, maar dat betekent niet per se met de inhoud.
- Fractie CDA wenst aantekening voor voordracht 31 te stemmen; sluit zich aan bij fractie SP; heeft kennisgenomen van de inhoud, maar is het absoluut niet eens met de startnotitie zoals die er nu ligt, zonder dat de moties van de fractie daarin zijn meegenomen.
- Fractie D66 wenst aantekening voor voordracht 31 stemmen; geeft aan het stuk te hebben gelezen.

**10. Zienswijze concept-begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024.
Nummer 18**

Totaal aanwezig bij stemming: 51 leden.

Mw. Bezaan (PVV), mw. Van der Helm (50PLUS), dhr. Olthof (PvdA) en mw. Oulad Hadj (PvdA) is afwezig.

Er is 1 amendement ingediend aan aangenomen:

- **A11-2023** door fracties GroenLinks, JA21, VVD, CDA, FvD, ChristenUnie, PVV, D66, BBB, PvdD, PvdA, SP, Volt en 50PLUS inzake “Amendement Zienswijze Begroting Randstedelijke Rekenkamer” is unaniem aangenomen.

Dictum:

PS wijzig het besluit van de statenvoordracht als volgt:

Na a. komt te staan: gebruik te maken van de mogelijkheid om bij de bestuurder/directeur van de Randstedelijke Rekenkamer een zienswijze in te dienen betreffende de begroting 2024 van de Randstedelijke Rekenkamer.

In deze zienswijze op te nemen dat:

- het werk van de plv bestuurder met een toezichthoudende rol onverenigbaar is met uitvoeren van andere functies in de Randstedelijke Rekenkamer;
- wij erop vertrouwen dat de Programmaraad van de Randstedelijke Rekenkamer wordt betrokken bij het inrichten van het bestuurs/directie team zodanig dat de onafhankelijkheid van de plv bestuurder met toezichthoudende rol is geborgd.
- En verder instemmend te reageren met de begroting.

Voordracht 18-2023 “Zienswijze concept-begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024” is geamendeerd en unaniem aangenomen.

Het [besluit 18-2023](#) behorende bij de voordracht, alsmede amendement A11-2023 is bij agendapunt 10 van deze vergadering op de website gepubliceerd.

11. Vragenuur.

- De mondelinge vragen ingediend door fractie FvD inzake “Verkeersbeleid Amsterdam” zijn door namens de heer Olthof door de heer Stigter beantwoord.
- De mondelinge vragen ingediend door fractie SP inzake “Artikel NHD over bedrijf in Beemster” zijn door gedeputeerde Loggen beantwoord.
- De mondelinge vragen ingediend door fractie D66 inzake “AWN Archeologie” zijn door gedeputeerde Kocken beantwoord.
- De mondelinge vragen ingediend door fractie PvdD inzake “Financiële crisis bij Waterschap Amstel Gooi en Vecht” zijn door gedeputeerde Loggen beantwoord.

12. Advies GS moties Vreemd aan de Orde van de Dag.

Er zijn geen moties Vreemd aan de Orde van de Dag ingediend.

13. Gebundelde stemming van alle moties, amendementen en voordrachten.

De stemmingen met betrekking tot de punten 9 en 10 zijn uitgewerkt bij de betreffende agendapunten.

15. Sluiting

De voorzitter sluit de Statenvergadering van 12 juni 2023.

Notulen -vastgesteld-

Provinciale Staten van Noord-Holland

Datum Statenvergadering	:	12 juni 2023
Voorzitter	:	dhr. A.Th.H. van Dijk
Plaatsvervangend voorzitter	:	Statenlid N.M. van der Waart
Griffier	:	mw. K. Bolt
Contactpersoon griffie	:	mw. V. Mulder - statengriffie@noord-holland.nl

Aanwezig:

- 5 mw. R. Alberts-Oosterbaan (SP), mw. G. Bakker (VVD), dhr. M. Becker (BBB), dhr. D.J. van den Berg (JA21), mw. I.A. Bezaan (PVV), mw. A. den Boer (BBB), dhr. J. Boer (VVD), mw. Bouhlef-Lascaris (SP), Statenlid R.I. Bwefar (GL), dhr. M. Deen (PVV), dhr. R.J. Dekker (FvD), dhr. J. Dessing (FvD), Statenlid W.J. Freeman (GL), Statenlid A. Gielen (GL), dhr. J.P.H.M. van Gilse (VVD), mevrouw I.M. Haas (PvdD), mw. M.C.T. ten Ham (PvdA), dhr. W. van der Heijden (D66), dhr. D.G. Heijnen (CDA), dhr. J.P. Hollebeek (PvdD), mw. E.M. Jorna (PvdD), dhr. E.B. Kanik (D66), dhr. A. Karar (PvdA), dhr. M.C.A. Klein (ChristenUnie), Statenlid R.P.M. Kocken (GL), mw. W. Koning-Hoeve (CDA), Statenlid I. Kostić (PvdD),
- 10 Statenlid P.J. Laport (GL), dhr. G.L.J. Leerink (PvdA), dhr. I.J.M. Mantel (JA21), dhr. H.S. Mulder (D66), dhr. R. Nijkamp (BBB), dhr. J. Olthof (PvdA) (aanwezig tot 15.15 uur), mw. F. Oulad Hady (PvdA), mw. M.C.G. Poot (VVD), mw. E.A.S. Rommel (VVD), dhr. N.A.L. Roosendaal (VVD), mw. G.M. de Sain (BBB), mw. J.M. Schneemann (Volt), mw. I.D. Sijbenga (BBB), dhr. H.J.F.X.P. Stulemeijer (50PLUS), dhr. P.G. Teeuwen (BBB), dhr. K.J. Terwal (VVD), dhr. R. van Tiggelen (PVV), mw. K. Uiterwijk (JA21), dhr. V.H. Valk (BBB), dhr. G.J. Vendrig (BBB), dhr. C.H. Vonk (PvdA), mw. N.S. Vroom (D66), Statenlid N.M. van der Waart (GL), dhr. T. Wagelaar (PvdA), Statenlid M. de Weerd (Volt), Statenlid T.K. van Wijnen (GL), dhr. B.G.P. de Wit (VVD).

- 20 **Afwezig:** mw. M.P. van der Helm-Chandansingh (50PLUS).

Agenda

	Paginanummer:
1. Opening en mededelingen.	(2)
2. Vaststelling agenda en regeling van werkzaamheden.	(2)
2.a Beëdiging en installatie Statenlid fractie BBB.	(3)
2.b Beëdiging en installatie duo-commissieleden FvD en GroenLinks.	(4)
2.c Actualiteiten (onder voorbehoud van instemming Provinciale Staten).	(5)
3. Lijst geheimhouding PS	(5)
4. Vaststelling notulen en besluitenlijst van de Statenvergadering van 30 mei 2023 vindt plaats in de volgende vergadering.	(5)
5. Strategische Statenagenda.	(5)
6. Vaststelling lijst ingekomen stukken	(5)
7. Voortgangslijst van moties.	(5)
8. Voorlopig aangemerkt als hamerstuk.	(5)
9. Conceptstartversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG, VD-31).	(6)
10. Zienswijze conceptbegroting Randstedelijke Rekenkamer (VD-18).	(75)
11. Vragenuur.	(77)
12. Indien aan de orde: advies GS op motie(s) Vreemd aan de Orde van de Dag.	(84)
13. Gebundelde stemming van alle motie(s) amendement(en) en voordrachten.	(84)
14. Sluiting	(87)

25 Voorzitter: Statenlid N.M. van der Waart

Opening om 13.18

30 **1. Opening en mededelingen.**

De **VOORZITTER**: Goed, neemt u allen plaats. Dan kunnen wij gaan beginnen met de Provinciale Statenvergadering van Noord-Holland van 12 juni 2023. Hierbij open ik de vergadering. Dames en heren, ik verzoek u om uw mobiele telefoons tijdens de vergadering op stil te zetten. Ik wil alle Statenleden welkom heten, leden van GS hier aanwezig in de Statenzaal en natuurlijk ook een hartelijk welkom vandaag aan alle belangstellenden die deze vergadering via de website volgen of hier aanwezig zijn op de publieke tribune.

Ik begin met de mededelingen. Het zal u niet ontgaan zijn: de commissaris van de Koning is op dit moment verhinderd. Hij zat het grootste deel van deze middag afwezig zijn, dus ik mag deze vergadering voor een belangrijk deel voorzitten als vicevoorzitter. Verder hebben wij ook bericht van verhindering ontvangen van de volgende leden. Dat is mevrouw Vroom van D66. Zij is afwezig. Mevrouw Van der Helm van 50PLUS en de heer Van Gilse van de fractie van de VVD is later.

45 De heer **KANIK** (D66): Voorzitter, mevrouw Vroom is niet afwezig. Zij komt later.

De **VOORZITTER**: Dan heb ik het verkeerd op mijn lijstje staan. Dank voor deze toevoeging. Mevrouw Van der Helm afwezig en de heer Van Gilse en mevrouw Vroom zijn dus later aanwezig vandaag. Meneer Olthof.

50 De heer **OLTHOF** (PvdA): En ik zal de vergadering om 15.15 uur verlaten.

De **VOORZITTER**: De heer Olthof zal de vergadering eerder verlaten. Goed. Nog meer berichtgeving van verhindering? Dat is niet het geval.

55 Dan kan ik u verder ook mededelen dat de fractievoorzitter van Volt de wens heeft uitgesproken om voortaan met 'Statenlid' te worden aangesproken. Daar zullen we uiteraard rekening mee houden. Net als bij de fractie van GroenLinks en Partij voor de Dieren doen we dat.

60 Verder heeft u allemaal een envelop gevonden op uw tafel van de Grootouders voor het klimaat. Dat waren de mededelingen.

65 **2. Vaststellen agenda en regeling van werkzaamheden.**

De **VOORZITTER**: Dan kom ik bij agendapunt 2, regeling van werkzaamheden, vaststellen primus bij hoofdelijke stemming en vaststelling van de agenda.

70 En dan begin ik met de vaststelling van de primus. Op grond van artikel 18 van het Reglement van Orde dient voor aanvang van de vergadering door het lot bepaald te worden met welk Statenlid een hoofdelijke stemming dient aan te vangen, waarna deze stemming verder plaatsvindt op volgorde van binnenkomst. Nou, nu wordt het heel spannend. Het is nummer achttien en dat is de heer Vendrig van de BBB.

75 Goed, dan gaan wij naar de vaststelling van de agenda. Er is vandaag geen actualiteit aangekondigd. Voor de mondelinge vragen kan ik zeggen, er zijn vier sets mondelinge vragen ingediend. Dat is als eerste door de fractie van Forum voor Democratie inzake verkeersbeleid Amsterdam, de fractie van de SP inzake artikel Noord-Hollands Dagblad over een bedrijf in de Beemster, de fractie van D66 heeft vragen aangekondigd inzake AWN archeologie en de fractie van de Partij voor de Dieren inzake financiële crisis bij waterschap Amstel Gooi en vecht. Deze vragen zullen straks bij het vragenuur aan de orde komen.

80 Ik zie dat er een punt van orde is van de heer Van den Berg van JA21.

85 De heer **VAN DEN BERG** (JA21): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik zou toch willen verzoeken of daar nog een extra set aan vragen aan kan worden toegevoegd. Dus ik kijk even naar de griffier.

De **VOORZITTER**: Er wordt mij ingefluisterd: deze hadden vrijdag om 12.00 uur moeten worden ingediend. Dus dat kunnen we helaas niet toestaan.

90 De heer **VAN DEN BERG** (JA21): Oké. Helder.

De **VOORZITTER**: Dan kom ik bij het punt van de agenda, moties Vreemd aan de Orde van de Dag. Wij hebben geen moties Vreemd aan de Orde van de Dag ontvangen. Zijn er Statenleden die graag nog een motie Vreemd alsnog willen indienen. Ik kijk even rond. Dat is niet het geval.

95 Dus daarmee is de agenda voor vandaag dan vastgesteld. Wenst iemand over deze agenda nog het woord? Daarna gaan we hem natuurlijk vaststellen. Nee, niet het geval. Dan kan ik nu zeggen dat deze agenda overeenkomstig het voorstel van het presidium is vastgesteld.

100 *De agenda is aldus vastgesteld.*

2.a Beëdiging en installatie Statenlid fractie BBB.

105 De **VOORZITTER**: Goed. Dan gaan we nou agendapunt 2.a, installatie en beëdiging Statenlid fractie BBB. Overeenkomstig artikel 10 van het Reglement van Orde heeft de commissaris van de Koning tot lid van de commissie van Onderzoek Geloofsbrieven benoemd de heer Kanik van D66, Statenlid Kostić van de Partij voor de Dieren en de heer Terwal van de VVD. Ik geef graag nu de voorzitter van deze commissie het woord. Dat is de heer Kanik. Meneer Kanik, aan u het woord.

110 De heer **KANIK** (D66): Voorzitter, ter voldoening aan uw opdracht hebben wij onderzocht de geloofsbrieven en de daarbij behorende bescheiden die het benoemd verklaard lid de heer Nijkamp aan uw vergadering heeft toegezonden. Dat onderzoek heeft aangetoond dat blijkens de in gevolge artikel W7, tweede lid Kieswet aan Provinciale Staten toegezonden afschriften van de besluiten van de voorzitter van het Centraal Stembureau voor de verkiezing van leden van Provinciale Staten van Noord-Holland van 12 juni 2023 tot lid van Provinciale Staten benoemd is verklaard de heer Nijkamp, fractie BBB. Wij stellen u dan ook voor de heer Nijkamp als lid van Provinciale Staten van Noord-Holland toe te laten. Verder heeft de commissie kennisgenomen van de nevenfuncties van de kandidaat. De combinatie van het Statenlidmaatschap met een nevenfunctie is altijd een punt van aandacht. Het is de verantwoordelijkheid van het Statenlid zelf om de integriteit te bewaken. Dank u wel, voorzitter.

115 De **VOORZITTER**: Dank u wel, meneer, Kanik. Verlangt iemand hierover het woord? Dat is niet het geval. Dan is unaniem door u besloten de heer Nijkamp als lid van de Provinciale Staten toe te laten. Ik ontbind hiermee de commissie van Onderzoek Geloofsbrieven en dank de leden voor de verrichte werkzaamheden.

125 Dan ga ik nu een ander plekje zoeken. Ja, want dan is nu aan de orde de beëdiging van de heer Nijkamp.

130 De heer Kramer van de BBB heeft de commissaris van de Koning verzocht hem ontslag te verlenen conform artikel X2, tweede lid van de Kieswet. De commissaris heeft dat ontslag inmiddels verleend. Zijn lidmaatschap wordt opgevolgd door de heer Nijkamp van de BBB, wiens installatie nu aan de orde is. Ik verzoek de heer Nijkamp om nu naar voren te komen. U kunt plaatsnemen in het midden van de zaal. Dan verzoek ik u allen te gaan staan.

135 Meneer Nijkamp, Provinciale Staten hebben zojuist besloten u toe te laten als lid van Provinciale Staten. Ik stel u thans in de gelegenheid om de verklaring en belofte in mijn handen af te leggen. Ik verzoek u, als ik straks uw naam noem, uit te spreken de woorden: dat verklaar en belof ik. Ik zal nu eerst de formule van de verklaring en de belofte voorlezen.

140 Ik verklaar dat ik, om tot lid van Provinciale Staten benoemd te worden, rechtstreeks nog middellijk onder welke naam of welk voorwendsel ook enige gift of gunst heb gegeven of

beloofd. Ik verklaar en beloof dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van Provinciale Staten naar eer en geweten zal vervullen. Meneer Nijkamp, wat is daarop uw antwoord?

De heer **NIJKAMP** (BBB): Dat verklaar en beloof ik.

De **VOORZITTER**: Heel mooi. Dan wens ik u veel geluk toe met uw Statenlidmaatschap. Ik ga het zojuist geïnstalleerde Statenlid nu alvast persoonlijk feliciteren en bloemen overhandigen. Ik vraag alle Statenleden om nog even geduld te hebben en te wachten met hun felicitaties. U weet inmiddels allemaal hoe het gaat. Daarna zullen wij dan eerst de duo-commissie gaan installeren en daarna zullen we pas gaan schorsen voor felicitaties. Dan kunt u ook de heer Nijkamp feliciteren. Maar ik mag dat wel alvast doen.

[Applaus]

2.b Beëdiging en installatie duo-commissieleden FvD en GroenLinks.

De **VOORZITTER**: Goed. We gaan door naar agendapunt 2.b. Dat is de installatie en beëdiging van de duo-commissieleden van de fracties Forum voor Democratie en GroenLinks. De fractievoorzitters van Forum voor Democratie en GroenLinks hebben als duo-commissielid bij de commissaris voorgedragen duo-commissielid Bulucu Wouters namens GroenLinks, mevrouw de Knecht namens Forum voor Democratie en mevrouw Middelkoop namens Forum voor Democratie. Op grond van het bepaalde in artikel 61 lid 4 van het Reglement van Orde voor de vergadering en andere werkzaamheden van de Provinciale Staten en Statencommissies dient een commissielid dat geen lid is van provinciale Staten in de vergadering van Provinciale Staten in handen van de voorzitter of de vicevoorzitter de eed of de verklaring en belofte af te leggen. Ik verzoek de duo-leden naar voren te komen en plaats te nemen in het midden van de zaal. En er staat hier 'ik verzoek u te gaan staan', maar u staat nog keurig. Dus dat gaat goed.

Goed, ik stel uw thans in de gelegenheid om de eed of de verklaring en belofte in mijn handen af te leggen. Ik verzoek u, als ik straks uw naam noem, onder het opsteken van de voorste twee aaneengesloten vingers van de rechterhand uit te spreken de woorden 'zo helpe mij God Almachtig' of, indien u de verklaring en belofte wenst af te leggen, uit te spreken de woorden 'dat verklaar en beloof ik'. Ik zal u eerst de formule van de eed en de verklaring en belofte voorlezen.

Ik zweer of verklaar dat ik, om tot lid van een commissie van Provinciale Staten benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk onder welke naam of voorwendsel ook enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik zweer of verklaar en beloof dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik zweer of beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van een commissie van Provinciale Staten naar eer en geweten zal vervullen.

Duo-commissielid Bulucu Wouters, wat is uw antwoord?

Mevrouw **BULUCU WOUTERS** (GroenLinks): Dat verklaar en beloof ik.

De **VOORZITTER**: Mevrouw De Knecht.

Mevrouw **DE KNEGT** (FvD): Zo waarlijk helpe mij God Almachtig.

De **VOORZITTER**: Mevrouw Middelkoop.

Mevrouw **MIDDELKOOP** (FvD): Zo waarlijk helpe mij God Almachtig.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Ik wens u veel geluk met uw duo-lidmaatschap. Ik vraag de Statenleden nog even te wachten, zodat ik de duo-commissieleden de bloemen kan overhandigen en daarna zal ik de vergadering schorsen, zodat u de nieuwe duo-commissieleden en het nieuwe Statenlid kan feliciteren. Wacht u nog heel even.

[Applaus]

De **VOORZITTER**: En dan schors ik de vergadering.

Schorsing 13.31 tot 13.37 uur.

De **VOORZITTER**: Ik heropen de vergadering na dit heugelijk moment. Ik heb nog een nagekomen mededeling. Dat is dat Statenlid Jorna van de fractie Partij voor de Dieren ook wat later zal zijn.

2.c Actualiteiten (onder voorbehoud van instemming Provinciale Staten).

De **VOORZITTER**: Dan kom ik nu bij agendapunt 2.c, actualiteiten. Dat hebben we dus niet.

3. Lijst geheimhouding PS.

De **VOORZITTER**: Dus gaan wij door met agendapunt 3. Dat is de lijst geheimhouding PS. Door de griffie zijn tot op heden geen opmerkingen over de lijst ontvangen. Verlangt iemand desondanks toch het woord over deze lijst met geheime stukken? Nee? Dan stel ik voor de lijst voor kennisgeving aan te nemen.

De lijst geheimhouding PS is ter kennisgeving aangenomen.

4. Vaststelling notulen en besluitenlijst van de Statenvergadering van 30 mei 2023 vindt plaats in de volgende vergadering.

De **VOORZITTER**: Dan de notulen. Agendapunt 4, vaststelling notulen en besluitenlijst van de vorige PS-vergadering. Deze zal plaatsvinden in de komende PS-vergadering van 10 juli aanstaande.

5. Strategische Statenagenda.

De **VOORZITTER**: Dan heb ik agendapunt 5, de Strategische Statenagenda. Dit punt zal worden uitgesteld tot na installatie van de commissies. Daarna wordt de Strategische Statenagenda weer geactualiseerd en vastgesteld in de Statenvergadering.

6. Vaststelling lijst ingekomen stukken.

De **VOORZITTER**: Komen we bij agendapunt 6, Vaststelling lijst ingekomen stukken. Door de griffier zijn tot op heden geen opmerkingen over de lijst ontvangen. Verlangt iemand toch het woord over de ingekomen stukken? Nee? Dan is voor wat betreft de afdoening van de brieven conform het voorstel van het presidium besloten.

De afdoening van de ingekomen stukken is conform het voorstel van het presidium afgedaan.

7. Voortgangslijst van moties.

De **VOORZITTER**: Dan komen we bij agendapunt 7, de voortgangslijst van de moties. Daar is in het presidium een aantal tekstuele opmerkingen gemaakt. Deze opmerkingen zullen worden verwerkt. Deze lijst met moties komt terug bij de volgende PS-vergadering ter vaststelling. Dus op 10 juli.

8. Voorlopig aangemerkt als hamerstuk.

De **VOORZITTER**: Hamerstukken hebben we deze vergadering ook niet.

9. Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG, VD-31).

De **VOORZITTER**: Dus dan komen we bij agendapunt 9. Dat is de conceptstartversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied, kortweg PPLG, voordracht 31. Aan de orde is voordracht 31 voor het PPLG. Het is een provinciale, integrale uitwerking van de nationale opgave voor biodiversiteit en stikstof, water en bodem en klimaat. Deze opgaven staan in het Nationaal Programma Landelijk Gebied, het NPLG, en vloeien voort uit Europese of mondiale verplichtingen. In aanvulling hierop bevat het PPLG ook een uitwerking van provinciale doelen, zoals voor de thema's landbouw, landschap, erfgoed en recreatie. Zo omvat het PPLG alle nationale en provinciale opgaven voor het landelijk gebied.

Eerste termijn

De **VOORZITTER**: De sprekers die zich volgens mijn lijstje voor dit punt hebben aangemeld, zijn de heer Van Tiggelen van de PVV voor zijn maidenspeech vandaag, de heer Dekker van Forum voor Democratie, de heer Mantel van JA21, mevrouw Alberts van de SP, de heer Vendrig van de BBB, ook voor zijn maidenspeech vandaag, Statenlid Van Wijnen van GroenLinks, de heer De Wit van de VVD, mevrouw Koning-Hoeve van het CDA, mevrouw Schneemann van Volt, de heer Stulemeijer van 50PLUS, Statenlid Kostić van Partij voor de Ouderen. Ik dacht al: er klopt iets niet. Partij voor de Dieren. Voorlopig gewoon zoals we Statenlid Kostić kennen: Partij voor de Dieren. De heer Vonk, Partij van de Arbeid, de heer Klein. De heer Vonk heeft ook zijn maidenspeech vandaag. De heer Klein voor de ChristenUnie en de heer Mülder voor D66. En in deze volgorde wil ik u graag ook naar voren roepen. Dat betekent dat we beginnen met de maidenspeech van de heer Van Tiggelen van de PVV. Dat betekent dat u geen interruptie mag plegen bij een maidenspeech. Meneer Van Tiggelen, gaat uw gang.

De heer **VAN TIGGELEN** (PVV): Voorzitter, dank u wel. "Wanneer je jezelf aantreft in de gelederen van de meerderheid, dan is het tijd om even te pauzeren en nog eens goed na te denken", aldus Marcus Aurelius. Blijkbaar waren er in het grijze verleden al verstandige mensen die niet overtuigd waren van de onfeilbaarheid van de meerderheid. Het zogenaamde groepsdenken is geen nieuw verschijnsel. Tegenwoordig bereik je grote groepen mensen eenvoudig via de media. "Wie de media beheerst, bepaalt wat mensen denken", aldus Jim Morrison. Als je niet weet wie dat was, geeft niet, hoor. Het is heel eenvoudig om middels de media de schoonste boeren ter wereld af te schilderen als vervuilers. Het dus ook mogelijk om een zeer schaars geworden molecuul als CO₂, waar letterlijk ons leven van afhangt, te demoniseren. Geef ons ontzettend veel geld, dan zorgen wij voor beter weer. Je kan mensen kennelijk makkelijk de meest bespottelijke dingen laten geloven. Dit heeft ernstige gevolgen voor de kwaliteit van de politieke besluitvorming.

Een voorbeeld van dit probleem ligt vandaag weer voor ons in de vorm van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied. Boeren worden tot wanhoop gedreven met alle gevolgen van dien. Wie voelen zich daarbij schuldig? Voorzitter, geen enkele sneeuwvlok in de lawine voelt zich schuldig, maar samen veroorzaakt men toch een enorme verwoesting.

Het stikstofverhaal rammelt aan alle kanten, zowel getalsmatig als natuurkundig. Na uitvoering van alle maatregelen kleurt 96 procent nog steeds rood op papier. Op 16 februari van dit jaar hebben we daar al op gewezen en op 1 juni jongstleden nogmaals. De gedeputeerde ging daar niet op in. Wijzend op de minuscule hoeveelheid ammoniak verzochten wij de gedeputeerde de term 'stikstofdeken' in heroverweging te nemen. Dat gebeurde niet, want het RIVM gebruikt die term ook. Dus niet de feiten zijn bepalend, maar wat anderen roepen. Daar ligt de kern van het probleem. Praten zonder kennis van zaken en elkaar na-papegaaien is in brede kring de modus operandi.

Dat geldt voor meerdere onderwerpen. Zo ook voor de connectie tussen klimaat en CO₂. Dit complexe onderwerp zal ik hier niet volledig bespreken, voorzitter, anders sta ik hier tot het ochtendgloren. Dat lijkt me niet gewenst. Een paar details wil ik echter wel benoemen. Sinds de laatste grote ijstijd is door het smelten van grote hoeveelheden landijs de zeespiegel met honderdzwintig meter gestegen. Een natuurlijk proces dat al meerdere malen heeft

320 plaatsgevonden en nog vaker gaat gebeuren. Wat klimaatalarmisten ons willen doen geloven, is dat de laatste paar centimeter de schuld van de mens zou zijn. De afgelopen 540 miljoen jaar is de hoeveelheid CO₂ in de atmosfeer door natuurlijke processen enorm afgenomen tot het huidige, in feite gevaarlijk lage, niveau. Een verdere daling zou op een gegeven moment een einde maken aan het leven op land van deze planeet. Dat kleine beetje CO₂ zou volgens
325 klimaatalarmisten opeens te veel zijn en zorgen voor een catastrofale opwarming van onze planeet. Dat terwijl al jaren niet eens sprake is van opwarming, alle frauduleuze grafieken ten spijt. In de laatste commissievergadering heb ik een toezegging gedaan dit kort toe te lichten. Bij deze. Toezeggingen moet je nakomen. Het meten van de gemiddelde oppervlaktetemperatuur van deze planeet is geen eenvoudige zaak. 72 procent is oceaan. Daar staan niet zoveel
330 meetstations. Op land zijn de meetstations buitengewoon ongelijkmatig verdeeld. Dat is probleem nummer twee. Veranderingen in de omgeving hebben invloed op de gemeten temperatuur: oprukkend beton en asfalt, straalmotoren van vliegtuigen, waar niet echt koude lucht uit komt. Elk vliegveld heeft een weerstation. Probleem nummer 3. De landmassa zelf is ongelijkmatig verdeeld over de planeet. Het noordelijk halfrond heeft veel meer landmassa dan
335 het zuidelijk. Probleem nummer 4. Gelukkig, nu komt het goede nieuws, is het sinds 1979 mogelijk via satellieten de temperatuur van de luchtlagen dicht bij het aardoppervlak van de gehele planeet te monitoren. Uit deze metingen blijkt dat er al jarenlang geen sprake is van opwarming. Ik heb het hier natuurlijk over de UHA-metingen, uitgevoerd door de NOAA, met dubbel a. UAH staat voor University of Alabama in Huntsville en NOAA voor North American
340 Oceanic and Atmospheric Administration, voor wie het wil nazoeken. De resultaten van deze metingen worden aan het begin van elke maand bijgewerkt op de website van dokter Roy Spencer.

Voorzitter, we hebben allemaal trouw gezworen of beloofd aan de Grondwet, zojuist weer
345 gebeurd. Daar wordt artikel 20 ook bij aangaande de rol van de overheid in verband met bestaanszekerheid van de bevolking. Elke honderd miljard uitgegeven ter bestrijding van niet-bestaande opwarming komt met acht miljoen huishoudens neer op 12.500 euro per huishouden. Ik ken een paar mensen die dat ervaren als een flink bedrag.

350 Voorzitter, we zouden een hoger niveau van nieuwsgierigheid naar relevante wetenschappelijke feiten in de politiek toejuichen. Dat zou het begin markeren van het einde van de ellende die men nu aanricht.

Voorzitter, we gaan natuurlijk tegen deze voordracht stemmen. Hier onze goedkeuring aan
355 hechten kunnen we niet in overeenstemming brengen met ons geweten. Wij nemen de door ons afgelegde eed en belofte van onder andere trouw aan de Grondwet serieus. Tot zover, voorzitter. Dank u wel.

[Tafelgeroffel]

360 De **VOORZITTER**: Dat was de maidenspeech van de heer Van Tiggelen van de PVV. En dan ga ik door met de volgende spreker, Dat is de heer Dekker van FvD.

De heer **DEKKER** (FvD): Voorzitter, de conceptstartversie van het PPLG-document is een
365 voortzetting van beleid waar Forum voor Democratie al jaren tegen in het geweer komt. Het stelt klimaatbeleid centraal in grotendeels boven alle andere overwegingen. Wij vinden klimaatbeleid ten diepste flauwekul, want er is geen klimaatprobleem. Het geeft prioriteit aan maatregelen als de bouw van windturbines en zonneakkers, waardoor het landschap geïndustrialiseerd wordt en gemeenschapsgeld wordt verspilld. Wij vinden dat ontoelaatbare afbraak. Het weegt zweverige
370 concepten als biodiversiteit en de kwaliteit van de natuur zwaarder dan de belangen van de landbouwsector en de continuïteit van agrarische bedrijfsvoering. Wij vinden dat onverantwoorde luchtfrictserij met gemeenschapsgeld. Het stelt de provincie op als gedweeë uitvoerder van nationale en internationale utopische wanen en gaat daarbij voorbij aan de gelijkwaardigheid en eigenstandigheid van de provinciale bestuurslaag. Wij vinden dat plichtsverzaking. Het vraagt
375 vijftig procent meer rijksbijdrage dan van rijkswegen begroot. Wij vinden dat spilziek en onprofessioneel. Daarom dienen wij een motie in getiteld Conceptstartversie PPLG terug naar de tekentafel, waarvan het dictum luidt: verzoekt Gedeputeerde Staten de voorliggende conceptstartversie PPLG terug te sturen naar de tekentafel, de eigen grondwettelijke verantwoordelijkheid van de provincie tegenover haar inwoners serieus te nemen en protest aan

te tekenen tegen internationale afspraken die afbreuk doen aan vitale belangen van diezelfde inwoners. In de nieuwe conceptstartversie de belangen van de agrarische sector, de esthetische kwaliteit van het landschap, de biodiversiteit en de kwaliteit van watervoorzieningen in veenweidegebieden niet langer ondergeschikt te maken aan onhaalbare klimaatdoelen. En te komen met een conceptstartversie die budgetneutraal, dat wil zeggen binnen het budget dat daartoe op dit moment van rijkswegen is vastgesteld, kan worden gerealiseerd, en gaat over tot de orde van de dag. Deze motie wordt tevens ingediend namens de PVV. Dank u wel.

Motie 51-12 juni 2023

Concept-startversie PPLG: terug naar de tekentafel

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- De conceptstartversie PPLG uitgaat van een klimaatbestendig landschap waarin de klimaatdoelen zoals die zijn vastgelegd in het akkoord van Parijs 2015 leidend zijn;'*
- Deze conceptstartversie tevens uitgaat van een vitaal landelijk gebied dat dynamisch is en verbonden met het verleden, gezond en biodivers, economisch veerkrachtig en van betekenis voor iedereen;*
- De kosten die gemoeid zijn met de realisering van de doelen uit de Concept-startversie PPLG de voorzieningen die van rijkswegen beschikbaar worden gesteld met maar liefst de helft overschrijden.*

Voorts constaterende dat:

- Er in deze conceptstartversie sprake is van spanningen tussen de verschillende doelen;*
- Daarbij prioriteit gegeven wordt aan de klimaatdoelen boven de belangen van de agrarische sector de kwaliteit van het landschap en biodiversiteit, alsmede de kwaliteit van watervoorzieningen;*
- De kans dat de bedoelde klimaatdoelen iets bijdragen aan het beperken van de opwarming van de aarde, volgens de wetenschappelijke literatuur op nihil moet worden ingeschat;*
- De Natura 2000-gebieden het resultaat zijn van een dictaat vanuit de Europese Unie,6 waarbij onvoldoende rekening gehouden is met de bevolkingsdichtheid van Nederland, noch met de aanwezigheid van bestaande economische - met name agrarische activiteiten in de directe omgeving.*

Overwegende dat:

- Uitgaand van het principe van prudent bestuur waarbij geen onverantwoorde financiële hypotheek wordt gelegd op de schouders van toekomstige generaties te allen tijde gestreefd dient te worden naar ambities die budgetneutraal kunnen worden gerealiseerd en er kritisch gekeken dient te worden naar de in deze concept-startversie gemaakte keuzes;*
- Bij een conflict tussen onhaalbare klimaatdoelen enerzijds en de vitaliteit van de agrarische sector, de kwaliteit van de watervoorzieningen in veenweidegebieden alsmede de kwaliteit van het landschap anderzijds, de drie laatstgenoemde aspecten voorrang dienen te hebben op de gestelde klimaatdoelen;*
- Als gevolg van de industrialisering van het landschap door de aanleg van zonne-akkers en windturbineparken zowel verbondenheid met het verleden en de esthetiek van het landschap alsook de biodiversiteit in het geding zijn;*
- Er bij het aanwijzen van de Natura 2000-gebieden ten onrechte is uitgegaan van rampscenario's met betrekking tot biodiversiteit en, daartegenover, onvoldoende rekening is gehouden met de belangen van de reeds bestaande agrarische sector in Noord-Holland;*
- De belangen van de agrarische sector in geval van conflict tussen de eisen die Natura 2000-gebieden stellen aan de omgeving enerzijds en de economische vitaliteit alsmede de historische betekenis van de agrarische sector voor Noord-Holland anderzijds, de laatste voorrang dienen te krijgen.*
- De provincie volgens artikel 124lid 1 van de Nederlandse Grondwet een eigen bevoegdheid heeft om zich in te zetten voor de belangen van haar inwoners en zich derhalve niet hoeft te laten reduceren tot uitvoeringsinstantie van (inter)nationaal vastgesteld beleid.*
- De provincie bij het eerdergenoemde conflict zich derhalve voor de belangen van haar agrarische sector dient in te stellen.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- De voorliggende Concept-startversie PPLG terug te sturen naar de tekentafel;
- De eigen grondwettelijke verantwoordelijkheid van de provincie tegenover haar inwoners serieus te nemen en protest aan te tekenen tegen (inter)nationale afspraken die afbreuk doen aan vitale belangen van diezelfde inwoners;
- In de nieuwe Concept-startversie de belangen van de agrarische sector, de esthetische kwaliteit van het landschap, de biodiversiteit en de kwaliteit van watervoorzieningen in veenweidegebieden niet langer ondergeschikt te maken aan onhaalbare klimaatdoelen;
- Te komen met een Concept-startversie die budgetneutraal - dat wil zeggen: binnen het budget dat daartoe op dit moment van rijkswege is vastgesteld - kan worden gerealiseerd.

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Ralf Dekker (Forum voor Democratie) en Ronald van Tiggelen (PVV).

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Deze motie maakt deel uit van de beraadslaging. Ik ga door met de volgende spreker. Dat is de heer Mantel van JA21.

De heer **MANTEL** (JA21): Goed, dank u wel, voorzitter. Voorzitter, we bespreken vandaag de toekomst van het landelijk gebied van onze provincie Noord-Holland. Ons landelijk gebied is prachtig, gelukkig. Het is, zeker in vergelijking met de Randstad, een groene oase waar nu nog koeien rustig in de wei staan grazen. Maar helaas niet als het aan een aantal andere partijen in dit Huis ligt. Ironisch is dat natuurlijk wel. Het merendeel van de collega-Statenleden is woonachtig in de Randstad. En volgens hen verkeert ons landelijk gebied in een crisis en is de staat van onze natuur erbarmelijk slecht. Daarmee bedoelen zij wellicht de waterkwaliteit van de Keizersgracht. Ik weet namelijk niet over welke natuur het anders gaat. Maar ik ben bevoorrecht dat ik gisteren weer heb mogen genieten van de wonderschone natuur in onze polder, Het Grootslag. Een uitstekend onderhouden en beheerd stukje NNN-gebied van onze provincie.

Voorzitter, de afgelopen jaren is de transitie naar kringlooplandbouw veelbesproken. Hoe dat er precies uit moet gaan zien, dat is nog niet helemaal duidelijk. En of die kringlooplandbouw voldoende houvast biedt voor een goed verdienmodel, dat is idem.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Dank je wel. Zoals u weet, is de Partij voor de Dieren altijd heel erg van de wetenschap. Dus ik vraag toch maar even aan JA21: waar haalt u het vandaan dat het wel heel goed gaat met de natuur? In welk rapport kunt u dat lezen?

De heer **MANTEL** (JA21): Nou, dat rapport gebruik ik vooral met mijn eigen ogen, aangezien ik heel vaak in het landelijk gebied kom en ik daar van alles zie. Ik zal u bijvoorbeeld vertellen, ik ben dit weekend, zoals ik zeg, veel in Het Grootslag geweest. Ik denk dat ik mij niet kan heugen dat ik de afgelopen 15 jaar zoveel futen, meerkoeten, buizerds, torenvalken, insecten, libellen en dergelijke heb gezien. Dus, ja, voorzitter, dat is wel iets waar ik af en toe wel moeite mee heb bij de Partij voor de Dieren, dat zij dus wel eens zeggen dat het erbarmelijk slecht gaat met de natuur. Er zijn best natuurgebieden in Nederland waar het minder gaat dan tien jaar terug. En de vraag is natuurlijk: waar wil je dan naartoe terug? Dat is denk ik een beetje een filosofische vraag. Wil je terug naar het jaar 1850 toen er nagenoeg geen bomen in Nederland stonden? Ik vraag het me af. Ok niet. Ik hou van bomen.

De **VOORZITTER**: Ik zie geen reacties. Dus gaat u verder met uw betoog.

De heer **MANTEL** (JA21): Precies. Heel goed. Ik ga verder met mijn betoog.

Oké, voorzitter, de kringlooplandbouw. Wat onze fractie betreft, hoeft de overheid zich daar niet al te veel mee te bemoeien. De ondernemers in de agrarische sector hebben daar de afgelopen decennia zeer goed op ingespeeld. En het is en blijft een kwestie van vraag en aanbod. Meerdere partijen hebben er tijdens de commissie ook uitgebreid bij stilgestaan: het verdienmodel voor de sector. Middels allerlei financieringen wordt getracht om sociaal wenselijk voedsel op te dringen aan consumenten. Dat kan natuurlijk best effect hebben, hoe groot of hoe klein dat effect dan

ook is. Maar uiteindelijk bepaalt de consument zelf wat hij of zij nou wel of niet wil eten. Dat is maar goed ook.

Goed, voorzitter, genoeg gedagdroomd. De evenredige stikstofreductie van alle sectoren. Het valt het college te prijzen dat er verder wordt gekeken dan alleen de agrarische sector. De sector die de afgelopen jaren kop van jut is geworden van juridisch getouwtrek mag er niet alleen voor komen te staan. Onze fractie vraagt zich af hoe die evenredige reductie er nu eigenlijk uit gaat zien. In deze conceptversie is dat ons onvoldoende duidelijk geworden. Want hoe weet je nu zeker dat bijvoorbeeld het wegverkeer evenredig zal reduceren? Wij zijn bang dat we wederom verzanden in complexe verrekeningen en rekenmodellen, en dat is nu juist volgens ons hetgeen wat we niet meer willen.

En, voorzitter, in de commissie, hebben we ook uitgebreid stilgestaan bij de beoogde doelen. Die doelen zijn gebaseerd op bijvoorbeeld de Klimaatwet die onze partij landelijk niet ondersteunt. Maar toch zal onze fractie met een praktische blik naar de inhoud van het stuk kijken. Daarbij denken wij dat er op de korte termijn doelen haalbaar zijn, mits we daarmee gaan beginnen. Een van de praktisch haalbare onderwerpen betreft de bestrijding van invasieve exoten. Daar heb je geen vergezicht naar 2050 voor nodig, maar slechts een klein beetje gezond verstand. We zien in de Noord-Hollandse natuur bijvoorbeeld de Japanse duizendknoop en de Amerikaanse vogelkers meer vegetatie overwoekeren. Die zijn lastig te beheren, dat zien we al jaren, maar met voldoende financiële middelen valt er nog een grote slag te slaan. En in onze sloten zijn de visjes de pineut, aangezien de Amerikaanse rivierkreeft daar zijn intrede heeft gevonden met niet tot nauwelijks natuurlijke vijanden. De bestrijding van de rivierkreeft mag wat onze fractie betreft meer prioriteit krijgen. Er is in den lande bij verschillende waterschappen ervaring opgedaan en wij vragen het college dan ook aansluiting te zoeken bij deze bestaande pilots. Voorzitter, daarom dien ik samen met de fractie van het CDA de volgende motie in. De motie met de titel Meer leven in de sloot zonder exoot. Verzoekt Gedeputeerde Staten het Rijk tot actie te manen met betrekking tot de bestrijding van de Amerikaanse rivierkreeft, samen met de waterschappen een programma te ontwikkelen om de verspreiding van rivierkreeften in te dammen, het Rijk nadrukkelijk te verzoeken een voorstel uit te werken waarbij bevissing met fuik en kreeftenkorf uitsluitend ter bevissing van de Amerikaanse rivierkreeft onder voorwaarden ook door vrijwilligers en derden wordt toegestaan, de juridische mogelijkheden te onderzoeken om als provincie deze manier van bevissing verder toe te staan en toenadering te zoeken met organisaties die kennis en expertise verzamelen en benutten om de rivierkreeft op de markt te brengen in samenwerking met Noord-Hollandse ondernemers en Provinciale Staten voor het eind van het kalenderjaar 2023 te informeren over de genomen acties.

Motie 52-12 juni 2023

Meer leven in de sloot zonder exoot

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- *De bestrijding van invasieve exoten onderdeel is van de concept-startvisie PPLG;*
- *Amerikaanse rivierkreeften de waterkwaliteit en de biodiversiteit ernstig aantasten;*
- *De bestrijding van de Amerikaanse rivierkreeft (nog) een rijksaangelegenheid is.*

Overwegende dat:

- *De Provincie Noord-Holland mogelijk meer zou kunnen doen om de overlast van invasieve exoten, zoals de Amerikaanse rivierkreeft, tegen te gaan;*
- *Er in Krimpenerwaard reeds een succesvolle pilot heeft plaatsgevonden;*
- *Hoogheemraadschap Rijnland maatregelen test met natuurvriendelijke oevers om natuurlijke bejaging van de rivierkreeft door bijvoorbeeld reigers te monitoren.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *Het Rijk tot actie te manen met betrekking tot de bestrijding van de Amerikaanse rivierkreeft;*
- *Samen met de Waterschappen een programma te ontwikkelen om de verspreiding van rivierkreeften in te dammen.*
- *Het Rijk nadrukkelijk te verzoeken een voorstel uit te werken waarbij bevissing met fuik en kreeftenkorf - uitsluitend ter bevissing van de Amerikaanse rivierkreeft - onder voorwaarden ook door vrijwilligers en derden wordt toegestaan.*

- *De juridische mogelijkheden te onderzoeken om als Provincie deze manier van bevissing verder toe te staan.*
- *Toenadering te zoeken met organisaties*1 die kennis en expertise verzamelen en benutten om de rivierkreeft op de markt te brengen in samenwerking met Noord-Hollandse ondernemers;*
- *Provinciale Staten voor het eind van het kalenderjaar 2023 te informeren over de genomen acties.*

En gaan over tot de orde van de dag.

565 *Ondertekening: Ivo Mantel (JA21) en Willemien Koning-Hoeve (CDA).*

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Heeft u hem in tweevoud voor mij? Ja. Dan kan ik zeggen dat ook deze motie deel uitmaakt van de beraadslaging. Goed.

570 De heer **MANTEL** (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, dat is de bron. Even kijken. Goed, voorzitter, het laatste belangrijke punt voor de fractie van JA21. Dat is de uitzichtloze situatie van de PAS-melders. In onze provincie verkeren zo'n 360 familiebedrijven nu al ruim vier jaar in grote onzekerheid over de toekomst van hun bedrijf. We lezen in de conceptversie van dit PPLG dat het college daar aandacht aan besteedt. Wat ons betreft mag er wel een versnelling hoger worden
575 geschakeld. Middels de volgende motie, ingediend samen met het CDA, vragen wij het college om voortvarend aan de slag te gaan met de situatie van de PAS-melders en trachten wij het college een steuntje in de rug te geven. Voorzitter, daarom dien ik een motie in, waarvan het dictum luidt: verzoeken GS druk uitoefenen op het Rijk om ervoor te zorgen dat de PAS-melders, interimmers en vrijgestelde bedrijven zo snel mogelijk gelegaliseerd worden, er bij het Rijk op
580 aan te dringen dat hiertoe zo spoedig mogelijk de juiste instrumenten en kaders ontwikkeld worden, PS zo snel mogelijk op de hoogte te stellen van de voortgang en huidige stand van zaken met betrekking tot het stikstofregistratiesysteem, waarbij prioriteit wordt gevraagd voor PAS-melders en woningbouw. Indien het Rijk voor het einde van het kalenderjaar 2023 geen toezegging kan doen over legalisering van PAS-melders zo snel mogelijk een provinciale stikstofbank of soortgelijk instrument te openen voor PAS-melders, interimmers en vrijgestelde
585 bedrijven en deze te verwerken in de definitieve voordracht van het PPLG.

Motie 53-12 juni 2023
Prioriteit PAS-melders

590 *Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.*
Constaterende dat:

- *In Noord-Holland vele ondernemers (zowel uit agrarische sector als andere bedrijfstakken) ten tijde van de PAS niet vergunningsplichtig waren, maar door de*
595 *uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019 in grote onzekerheid verkeren, waarbij vaststaat dat deze ondernemers te goeder trouw en conform geldende wet- en regelgeving hebben gehandeld;*
- *Het legaliseren van zogenaamde PAS-melders, interimmers en vrijgestelde bedrijven door de minister van LNV in 2019 al nadrukkelijk is toegezegd maar nog steeds niet is*
600 *uitgevoerd.*

Overwegende dat:

- *De stikstof-uitstoot van deze bedrijven al meegenomen is in Aerius en dus niet leidt tot extra uitstoot en/of depositie van stikstof;*
- *GS aangeeft dat er een Provinciale stikstofbank is maar dat er nog geen Provinciale*
605 *stikstofbank is met het doel om PAS-melders te legaliseren.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *Druk uit te oefenen op het Rijk om ervoor te zorgen dat de PAS-melders, interimmers en vrijgestelde bedrijven zo snel mogelijk gelegaliseerd worden;*
- *Er bij het Rijk op aan te dringen dat hiertoe zo spoedig mogelijk de juiste instrumenten en kaders ontwikkeld worden;*
- *PS zo snel mogelijk op de hoogte te stellen van de voortgang en huidige stand van zaken met betrekking tot het Stikstofregistratiesysteem (SSRS) waarbij prioriteit wordt gevraagd voor PAS-melders en woningbouw;*

610

- 615
- *Indien het Rijk voor het einde van het kalenderjaar 2023 geen toezegging kan doen over legalisering van PAS-melders, zelf zo snel mogelijk een Provinciale stikstof-bank, of soortgelijk instrument, te openen voor PAS-melders, interimers en vrijgestelde bedrijven en deze te verwerken in de definitieve voordracht van het PPLG.*
- En gaan over tot de orde van de dag.*

620 *Ondertekening: Ivo Mantel (JA21) en Willemien Koning-Hoeve (CDA).*

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

625 De heer **MANTEL** (JA21): Dat was hem. Tot zover. Dank u wel, voorzitter.

De **VOORZITTER**: Dank, meneer Mantel van JA21. Ik ga door met de SP. Dat is mevrouw Alberts. Mevrouw Alberts van de SP, gaat uw gang.

630 Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Dank u wel, voorzitter. Wel, in de conceptstartversie van dit PPLG wordt benoemd dat het vergroten van de biodiversiteit en de draagkracht van het water- en bodemsysteem met daarin plaats voor een economisch vitale toekomstbestendige en innovatieve kringlooplandbouw, dat daaraan wordt gewerkt. Nou, mooi, dat is hem. Klaar. Maar ik vind het ook goed dat wij hierover wensen en ideeën kunnen aandragen, want dan kunnen we dat verwerken en maken we het PPLG nog mooier dan het er nu al uitziet. Het mag niet slechter worden. Moties en ideeën die op de rem trappen en de situatie laten voortbestaan waar we nu in
635 zitten, die zullen wij dus ook niet steunen. Want we moeten vooruit. Er is geen tijd te verliezen. De economie kon veel te lang zijn gang gaan, zonder ook maar één seconde na te denken over de consequenties. De consequentie 'uitstoot' bijvoorbeeld. We hebben het nu natuurlijk over uitstoot in het water, in de lucht, noem maar op. Te lang zijn goddelijke gang gegaan en dat
640 willen we niet. Nu zitten we met die consequenties. Je kunt het ook 'gebakken peren' noemen. Daar moeten we dus als de wiedeweerga iets aan doen. Ik zei het al, er is geen tijd te verliezen. Straks komt de Partij voor de Dieren met een aantal moties die naar ons idee dat PPLG nog beter zullen maken. Een deel daarvan, die dienen we samen in en anders dan zullen we dat gewoon steunen. Wij hebben zelf een motie gemaakt. Daar heb ik in de commissie al aandacht voor
645 gevraagd, omdat de provincie- Het PPLG gaat om een bepaald gedeelte, maar recreatie is iets wat onder provinciale bevoegdheid valt. En daar wilde ik toch nog aandacht voor vragen, want ook daar – dat heb ik ook in de commissie gezegd – ecologie- Nee, economie was leidend; ecologie ging eraan onderdoor. Ik heb daar de volgende motie van gemaakt en het dictum luidt: roept GS op om belastende commerciële activiteiten, zoals bijvoorbeeld motorcross, drukke
650 muziektfestivals of mud runs of wat dan ook, niet langer toe te staan in Natura 2000. Per slot van rekening: wij gaan daarover. Wordt mede-ingediend met door de Partij voor de Dieren. Lijkt mij een strak plan. Ik hoop dat iedereen daarin meegaat. Nogmaals, ik heb een heel korte bijdrage, doodeenvoudig omdat ik vind dat er geen tijd te verliezen valt en we gewoon snel verder moeten. Dank u wel.

655 **Motie 54-12 juni 2023**
Belastende commerciële activiteiten niet langer toestaan in Natura 2000

660 *Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.*
Constaterende dat:

- *Recreatiegebieden onder druk komen te staan doordat meer mensen er gebruik van zijn gaan maken en dat in de toekomst nog meer mensen dat gaan doen; -recreatie vele vormen kent, waarbij de Ladder van Leisure aangeeft hoe zwaar de belasting van bepaalde vormen van recreatie op de natuur heeft;*
 - *De zwaardere vormen van recreatie maar al te vaak een economische drijfveer hebben;*
 - *De economie in de provincie Noord-Holland in de voorgaande jaren leidend is geweest, zo ook voor wat betreft recreatie.*
- 665

Van mening zijnde dat:

- *De natuur voor bepaalde commerciële activiteiten een goedkoop productiemiddel is, terwijl die natuur in feite onbetaalbaar is;*
 - *Dat een dergelijk goedkoop productiemiddel onderdeel uitmaakt van de businesscase voor organisatoren van deze commerciële activiteiten.*
- 670

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- 675 • *Om belastende commerciële activiteiten zoals bijvoorbeeld motorcross, drukke muziekfestivals of mud runs niet langer toe te staan in Natura 2000. En gaan over tot de orde van de dag.*

Ondertekening: Remine Alberts (SP) en Jaap Hollebeek (Partij voor de Dieren).

680 De **VOORZITTER**: Dank u wel. De motie ingediend. Deze maakt ook deel uit van de beraadslaging. We gaan door met de BBB en dat is de heer Vendrig. Meneer Vendrig, komt u naar voren? Ik noemde het al even: ook voor de heer Vendrig is dit de maidenspeech. Dus dat betekent dat er geen interrupties zijn toegestaan.

685 De heer **VENDRIG** (BBB): Dank u wel. Geachte voorzitter, geachte Statenleden, gedeputeerden, toehoorders, mensen thuis, ja, het is best raar: een betoog gehouden in het provinciehuis als Statenlid. Wat zou mijn vader trots geweest zijn en mijn moeder ook. Als vierjarig jochie stond ik namelijk nog in de kalvermelk te roeren en ik deed precies wat mijn vader ook deed. Ja, wat was de verrassing groot toen de uitslag van de verkiezingen bekend werden hier in de Remkeszaal:
690 dat BBB de grootste werd en ik nu als Statenlid mijn bijdrage mag leveren. Maar goed, mijn vader zou zeggen: ter zake, want er is veel te doen. Dus de BBB-fractie is blij dat we de gelegenheid krijgen om mee te praten over de conceptstartversie van het PPLG. Ook goed om te zien dat Provinciale Staten straks meegenomen worden in de besluitvorming van GS.

695 Voorzitter, na de commissie van donderdag 1 juni is maar weer eens duidelijk geworden hoeveel belangen er spelen in dit proces. Tegelijkertijd roept het concept ook nog veel vragen op. Het lijkt er vooral op dat vooral de land- en tuinbouw ervoor moeten zorgen dat de opgaven gehaald gaan worden. Een goede balans tussen landbouw en natuur is dus belangrijk. Ook van belang is dat de agrarische ondernemers de tijd krijgen, de tijd om hun bedrijfsprocessen aan te passen.
700 Dit zijn namelijk meerjarige processen. Daarvoor moet je de tijd hebben. Daarbij is door de jaren heen ook een consistent beleid essentieel. Volgens de BBB gaat de discussie op dit moment te veel over de staat van de natuur. De BBB staat natuurlijk ook voor goed natuurbeheer, maar wil wel dat de toekomstige besluiten op kennis en feiten gebaseerd worden.

705 Voorzitter, Nederland heeft de absolute koppositie in de wereldwijde landbouw. Maatregelen mogen er natuurlijk niet toe leiden dat we de koppositie gaan verliezen. En dit geldt natuurlijk niet alleen voor de veehouderij en akkerbouw, maar ook voor de sierteelt in de glastuinbouw. In deze sectoren wordt enorm geïnvesteerd in duurzaamheid, innovatie en milieu. Producten worden volgens een hoge standaard geproduceerd en de buitenlandse belangstelling hoe dat hier bereikt wordt, is heel groot. Daarnaast kan in het licht van de huidige geopolitieke verhoudingen
710 voedsel in de toekomst een strategisch wapen worden, zoals de VVD al terecht opgemerkt heeft in de commissie van 1 juni.

715 Het definitieve PPLG, voorzitter, zal door het nieuwe college later worden uitgewerkt en eventueel bijgesteld worden. Hierbij moet volgens de BBB-fractie in elk geval ingezet worden op een positieve grondhouding ten opzichte van de agrarische sector en moet er aandacht komen voor de resultaten die de agrarische sector al heeft behaald bij het reduceren van stikstofuitstoot en milieudoelstellingen. En ondanks het 87 pagina dikke stuk PPLG praten we nog altijd over de conceptstart versie en bij de volgende Statenvergadering wordt de definitieve startversie
720 vastgesteld. Tot deze tijd wil de fractie van de BBB helderheid, maar vooral ook duidelijkheid, voor de achterban. Om tot deze duidelijkheid te komen, vragen wij gedeputeerde te reageren op de volgende bevindingen.

725 Ten eerste, uit het PPLG blijkt niet hoeveel en welke afzonderlijke ruimteclaims kunnen samenvallen. NNN, bos, groenblauwe dooradering, de verplichte bufferstroken, overgangsgebied, extensieve landbouw, enzovoort. Het zijn allemaal maatregelen die ruimte vragen, maar waar gaat deze ruimte vandaan komen?

730 Ten tweede, in het PPLG wordt ingezet op extensiveren en uitbreiding van grond met beperkingen. Het is echter onduidelijk om hoeveel grond dit gaat. Bovendien wordt de extensieve landbouw genoemd als doel, terwijl het eigenlijk een middel is. De vraag rijst natuurlijk dan ook

snel hoe dit te combineren is met een goed verdienmodel. Ondernemers zetten ook echt vraagtekens bij de haalbaarheid hiervan.

735 Als derde, get document verwijst voor de PAS-melders naar de verantwoordelijkheid van het Rijk. Echter, de BBB-fractie is van mening dat de provincie hier ook een rol in heeft. De PAS-melders zitten al jaren in onzekerheid en banken willen niet meer financieren. Het is nog steeds niet opgelost. De BBB ziet graag dat de provincie hier mede de verantwoordelijkheid voor neemt en het helpen van de PAS-melders prioriteit geeft.

740 Ten vierde en het laatste, voorzitter. Ondernemers en inwoners van de veenweidegebieden zijn echt bezorgd over de genoemde waterpeilverhoging. Bij een te hoog peil is ten eerste geen efficiënte landbouw meer mogelijk en er is geen buffer bij clusterbuien. Zijn de gevolgen dan wel goed in beeld of komt straks het water echt in de keukenkastjes? Belangrijk natuurlijk is dat hierin de expertise van de waterschappen meegenomen wordt.

745 En dan afsluitend. Het PPLG is een ingewikkelde puzzel die samen met de landbouw gelegd zal moeten worden. Daarvoor is draagvlak nodig. Draagvlak bereik je door perspectief te bieden en te zorgen dat ondernemers effectief kunnen meepraten. Voorzitter, als BBB gaan we ervan uit dat we met onze vragen en opmerkingen een positieve bijdrage hebben kunnen leveren aan het vervolg van het PPLG. Tot zover. Dank u.

[Tafelgeroffel]

755 De **VOORZITTER**: Dank, meneer Vendrig, voor uw maidenspeech. We gaan naar GroenLinks, Statenlid Van Wijnen.

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, ik ga eens aan deze kant staan. Dat is ook wel eens leuk.

760 Tijdens de commissie hebben we onze blijdschap eigenlijk al uitgesproken met deze eerste startconceptversie van het PPLG en ik doe het eigenlijk hier graag nog een keer. Er staan een aantal heldere doelen in geformuleerd. We zijn blij dat die nu ergens op papier staan en dat we weten waar we ons aan gaan committeren. En natuurlijk zeggen we als GroenLinks altijd graag dat het sneller en groener moet, maar de laatste tijd zat ik ook wel te denken aan zo'n gezegde, 765 dat gaat: alleen ga je sneller en samen kom je verder. Het is vanuit dit stuk duidelijk dat er een grote opgave komt te liggen bij de landbouw in de gehele breedte van de sector. Het vraagt tijd en veel overleg om hen op een juiste manier, en andere belanghebbenden ook, aan boord te houden en te betrekken met het oog op de doelen en vanuit de zorgen, kennis en begrip vanuit die sector, de mogelijkheden. Ik wil hier ook eigenlijk wel mijn respect uitspreken voor de wijze 770 waarop GS dat tot dusver heeft gedaan en ook de wens uitspreken om dat nog verder te versterken.

Nou, deze startnotitie vloeit natuurlijk voort uit de nationale en Europese wetgeving, en ook vanuit onze eigen doelen. Wat GroenLinks betreft zeker ook, omdat- Nou ja, de PVV deed er wat- 775 Nee, sorry, JA21 deed er wat schamper over. Maar wij zijn zeker ook een partij die onze zorgen uit over de staat van onze natuur. In maart hebben wij allemaal de natuurdoelanalyses toegestuurd gekregen en volgens mij ging het op één natuurgebied na slecht met al onze natuurgebieden. En dan kunnen we het hebben over wetenschappelijkheid en over welk jaar neem je precies? Nou, daar zijn gewoon normen voor. Als we daarnaar kijken, dan is het niet best. En aangezien we hier de mogelijkheid hebben om onze wensen uit te spreken en onze 780 kansen en bedenkingen te noemen, ook al is het dan voor een deel een herhaling van de commissie, dan doen we dat toch graag. Wellicht worden er nog een aantal moties ingediend. Ook al zouden we kunnen vinden dat die op dit moment prematuur zijn, kunnen we toch eigenlijk inhoudelijk veel van die moties goed volgen. Het lijkt ons – en we hebben dat in de cie 785 ook benoemd – dat het ruimtelijk instrumentarium, zoals dat nu in het PPLG staat, eigenlijk, ja, onderbenut wordt, dat we daar eigenlijk nog wel veel meer uit kunnen halen. We zouden in een volgende versie graag een scherpere insteek verwachten over hoe we dat kunnen benutten voor onze doelen en ook wat de consequenties daarvan zijn, en die koppeling tussen doelen en instrumentarium eigenlijk duidelijker hebben. We zijn blij dat er ook een rol in het PPLG is voor 790 natuur buiten de natuurgebieden. Dat is natuurlijk gewoon hartstikke belangrijk. Dat is er ook. Maar hoe gaan we dat nou tastbaar maken? Hoe gaan we daar nou vat op krijgen? Hoe gaan we

dat monitoren? Dat vind ik een heel redelijke vraag. Eigenlijk sluit dat ook aan bij opmerkingen in de commissie. Het gaat heel veel over 'wat gaan we nou doen', maar eigenlijk nog heel weinig over 'hoe gaan we het doen'. En ook wat dat betreft, de Kaderrichtlijn Water, ook al een aantal
795 keer genoemd. Bij natuurvriendelijke oevers hebben we allemaal belang, en de waterschappen en wij. Maar hoe zetten we nou die samenwerking goed op de kaart, hoe gaan we nou de populatie weidevogels een keer echt versterken in plaats van constateren dat het maar een klein beetje is afgenomen. Zetten we dan in op meer gebieden? Zetten we dan in op kansrijke gebieden? Hoe gaan we dat doen?

800 Een procesmatige vraag blijft ook nog een beetje liggen. Ik zat er een beetje naar te lezen. Ja, maar ik vermoed een interruptie.

De **VOORZITTER**: Daar lijkt het op, ja. De heer Klein van de ChristenUnie.

805 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, dank u wel. Ik hoor mevrouw Van Wijnen een aantal voorstellen doen, een aantal wensen uit te spreken. Gaat u er ook moties voor indienen om die wensen te formuleren?

810 Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Nou, nee, want de opdracht was eigenlijk- Of de opdracht. De vraag was: u kunt nu uw wensen en bedenkingen aangeven. Ik wacht eigenlijk graag de volgende startversie dan af om te kijken hoe die erin zijn geplaatst en wat voor mogelijkheden GS daar zelf voor zag.

815 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Maar is het niet heel lastig voor GS om in te schatten of er een meerderheid is voor voorstellen die u doet als daar niet een motie aan ten grondslag ligt? Ik heb het zo geïnterpreteerd dat we met elkaar in discussie zouden gaan en onze wensen in de vorm van moties zouden vormgeven, zodat ook duidelijk is wat door een meerderheid van de Staten ingebracht wordt voor het PPLG.

820 Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, ik heb dat iets anders ingeschat. Nee, ik hoop eigenlijk dat iedereen zijn wensen en bedenkingen uitgeeft en ik wacht graag af wat er in de startversie terecht komt. En ook die koppeling wat meer scherp te krijgen. Ik zou ook GS eigenlijk nu niet met moties of amendementen willen belasten – ik ben even op zoek naar woorden – waar ze
825 vervolgens op moeten terugkomen en zeggen: ja, maar dit gaat niet samen met dat en dat gaat niet samen met dat, omdat in een uitwerking blijkt... En dan heb ik liever gewoon wat dat betreft een meer open vorm.

830 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, kijk, ik vind afwachten waar GS mee komt, dat doet niet echt recht denk ik aan de rol die wij hebben als Staten. Maar, mevrouw de voorzitter, zou ik dan mogen vragen aan GS of zij chocola kunnen maken van losse opmerkingen die worden gemaakt of dat zij toch graag moties zouden willen zien om onze wensen te uiten? Want dat bepaalt wel een beetje hoe we deze discussie met elkaar vandaag aangaan.

835 De **VOORZITTER**: Dat begrijp ik, maar dat kunt u dadelijk in uw bijdrage nog doen. We gaan straks na de eerste termijn naar GS. Dank u wel. Dan ga ik naar de volgende interruptie. Die is van de heer Mulder van D66.

840 De heer **MÜLDER** (D66): Dank u wel. Ja, ik merk toch wel discrepantie in wat wij nu voor hebben liggen. Want in mijn idee gaan wij 1 juli iets inleveren en heeft dat gevolgen. Maar u zegt volgens mij net dat dat geen gevolgen heeft. Maar kunt u mij uitleggen wat we 1 juli inleveren?

845 Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Nou ja, ik hoop eigenlijk dat u zelf die inschatting kan maken wat we in juli inleveren. Discrepantie? Nee, ik zie hem eigenlijk niet. Volgens mij hebben we nu een startconceptversie waarmee GS de mogelijkheid gaat krijgen om verder te praten, ook met het Rijk, en stellen we de startversie op een later moment vast. Zo heb ik hem begrepen.

De **VOORZITTER**: De heer Mulder. Als u wilt.

850 De heer **MÜLDER** (D66): Bent u het met mij eens dat dit wel gevolgen heeft voor gelden die wij krijgen van het Rijk voor onze transitie?

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ik ben het met u eens dat deze startconceptversie, ja, een factor gaat zijn in de financiering vanuit het Rijk.

855

De heer **MÜLDER** (D66): Bent u het dan ook met mij eens dat het een verstandig idee is om zo scherp mogelijk op te schrijven wat wij de komende tijd willen?

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, met die notitie dat ik het vertrouwen heb dat GS dat prima kan.

860

De **VOORZITTER**: Goed. En dan ga ik naar mevrouw Koning van het CDA voor een interruptie.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, dank u wel. Ik vraag mij af waarom wij hier dan bijeen geroepen zijn in een Statenvergadering om over dit PPLG te praten. Volgens mij was dat ook nog op verzoek van GroenLinks. Wij zitten hier met elkaar. We kunnen moties indienen en met elkaar daarover stemmen. Als we dat niet gaan doen vandaag, waarvoor zitten we hier dan?

865

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, dat is wel een hele existentiële vraag. Nou, volgens mij praten we met elkaar over het PPLG en doe ik de inbreng vanuit GroenLinks en hebben andere partijen- Ja, dat is een beetje een lomp antwoord, maar misschien begrijp ik de vraag niet goed.

870

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Volgens mij begrijpt u de vraag heel goed. Mijn volgende vraag is dan: wat gebeurt er dan wel tot 1 juli? Gaat dan de beoogde coalitie alleen maar met elkaar bepalen wat er in het PPLG komt te staan? Of is dit dan een verkeerde insinuatie van mij?

875

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, zoals dat laatste zou ik het willen zien, ja.

De **VOORZITTER**: Ja, mevrouw Koning, u wilt hier nog iets aan toevoegen, begrijp ik. Gaat uw gang.

880

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, kunt u mij dan uitleggen wat de beoogde coalitie wel gaat doen?

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Nee, natuurlijk niet. Ik sta hier als Statenlid van GroenLinks. Kom. Nee, het is een beetje flauw. Dan val ik een beetje in herhaling, denk ik. Het proces zoals het nu geschetst wordt. We gaan van een conceptstartversie naar een startversie naar een definitieve versie en tussendoor betrekken we de bewoners en andere stakeholders. Ik vind dat een mooi proces en ik wil dat proces ook recht doen. En wat dat betreft lijkt me dat ook niet heel chique om daar met allerlei moties nu al gelijk participatie vanuit andere groepen moeilijker te maken.

885

890

De **VOORZITTER**: Mevrouw Koning, nog eenmaal.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, het woord 'chique' vind ik heel bijzonder in dit debat, want volgens mij is het juist heel erg raar dat wij als Staten hier bijeen zijn en dat u aangeeft van, we gaan geen moties of amendementen indienen; u kan wel iets meegeven, maar verder gaan we niks doen. Dat is toch geen democratie? Dat is toch juist gewoon-

895

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ik sta hier als GroenLinks en wat dat betreft, volgens mij kan ik hier prima verwoorden dat wij dat op dit moment niet de manier vinden. Als u een andere manier wilt, dan moet u dat vooral doen.

900

De **VOORZITTER**: Goed. Dan ga ik naar de heer Mantel voor zijn interruptie, van JA21.

De heer **MANTEL** (JA21): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter, ik denk dat GroenLinks heel goed weet waarom we hier staan en waarom dit stuk vandaag voorligt, Dat is namelijk zo, als je het niet voor 1 juli aanvraagt, dan zal de minister die subsidie wellicht niet geven. Bij ons gaat het om een bedrag tussen de achthonderd miljoen en 1,2 miljard euro. Denkt GroenLinks nou echt

905

dat als wij dit stuk vaststellen en ze komt over de brug met dat geld, om en nabij een miljard euro, dat zij daar geen eisen aan gaat stellen?

910

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Nee, dat denk ik helemaal niet. Ik weet ook eigenlijk niet hoe u aan dat beeld komt.

915

De heer **MANTEL** (JA21): Ja, voorzitter, ik weet dat ze bij GroenLinks goed zijn met miljarden euro's weggooiën. Maar denkt u nou echt dat die minister op geen enkele manier eisen gaat stellen aan een miljard euro? Wij doen voorstellen en dan zegt u: ja, nou ja, dan moeten we maar kijken wat we daar de volgende keer mee gaan doen.

920

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, ik vind dit een dergelijk bizarre interpretatie van wat ik zeg, dat ik eigenlijk niet eens een antwoord kan bedenken.

De **VOORZITTER**: Dan stel ik voor dat u verdergaat met uw bijdrage. Statenlid Van Wijnen.

925

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Waar was ik gebleven? Ik was gebleven bij een procesmatige vraag. Het PPLG staat nu formeel als een bevoegdheid van GS. GS zegt, wij willen dat PPLG graag zien als een kaderstellend stuk. Dat kan ik ook snappen, ook omdat we daar provinciale doelen aan gekoppeld hebben op het gebied van recreatie, erfgoed. Dus dat wordt een document wat regelmatig ge-update gaat worden. Ik wil eigenlijk wel een stukje zekerheid dat wij ook mogen verwachten dat wij als PS betrokken blijven bij die updates van het PPLG, analoog aan zoals we dat met de Omgevingsverordening doen. Dezelfde vraag geldt eigenlijk een beetje voor die natuurbeheerplannen. Die worden dan een bevoegdheid van GS. Kan ik ook volgen. Bij de Omgevingsverordening hebben we de gewoonte om grootse en meeslepende zaken, maar ook kleine en venijnige politieke zaken, zoals die voorkomen, toch voor te leggen aan de commissie. En ik zou eigenlijk ook dat wel mooi vinden als dat ook gebeurt bij die natuurbeheerplannen. Dus ik zou daar graag nog wat duidelijkheid over krijgen.

930

935

De **VOORZITTER**: Dank u wel. U heeft een ordevoorstel voorstel?

940

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, ik heb een ordevoorstel. Wij zouden graag even willen schorsen, zodat we de ideeën die nu geopperd zijn gewoon helder kunnen formuleren en kijken wat we daarmee kunnen gaan doen in het vervolg van dit debat.

De **VOORZITTER**: Goed. Zal ik voorstellen tien minuten te schorsen? Is dat- Kan het ook korter?

945

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ik denk dat ietsje langer nodig is, want we zullen ook even moeten terugkijken wat er precies gezegd is. Dus ik zou zeggen: een kwartiertje.

950

De **VOORZITTER**: Een klein kwartiertje. Dus ik zie u graag om iets over half weer terug. Ik schors de vergadering.

Schorsing 14.20 tot 14.37 uur.

955

De **VOORZITTER**: Ik heropen de vergadering. Er was zojuist bij de bespreking van de conceptstartversie PPLG een schorsing aangevraagd door de heer Klein van de ChristenUnie. Meneer Klein, wilt u misschien een ordevoorstel doen of het woord? Gaat uw gang.

960

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, dank u wel, mevrouw de voorzitter. Dank voor de mogelijkheid om even te schorsen. We hebben met elkaar overlegd, met een heel aantal oppositiepartijen. We hebben een heel aantal moties voorbereid om richting te geven aan het PPLG. Wij zouden graag van alle partijen nu duidelijkheid willen krijgen of zij bereid zijn een inhoudelijke afweging te maken over die moties en daarvoor te stemmen als het in lijn is met een verkiezingsprogramma, zodat we gewoon weten of deze discussie met elkaar zin heeft. Want als al nu bekend is dat er voor geen enkele motie gestemd zal worden die wij hebben voorbereid, ja, dan zitten we hier natuurlijk onze tijd te verdoen.

965

De **VOORZITTER**: Goed, dank u wel. Dus het verzoek aan de mensen die dadelijk gaan spreken om hier ook nog even-

970 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Nee, ik zou het ordevoorstel iets anders willen invullen. Dat is namelijk of u even een rondje maakt langs de fractievoorzitters van alle partijen die antwoord kunnen geven op deze vraag.

De **VOORZITTER**: Goed, dan ga ik dat doen. Maar dan ga ik eerst even vragen of er misschien opnieuw behoefte is aan een schorsing. Niet het geval. Ik was iets te snel. Dit ordevoorstel moet 975 even in stemming gebracht worden, tenzij iedereen-

Gedeputeerde **ROMMEL**: Voorzitter.

De **VOORZITTER**: Ik hoor iemand. Gedeputeerde Rommel. Ja, gaat uw gang.
980

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik zou ook graag even schorsen.

De **VOORZITTER**: Goed, hoe lang heeft u behoefte aan een schorsing? [...] En D66 zegt: eerst het ordevoorstel. Ja, maar we gaan eerst- [...] Oké. Ordevoorstel, Partij voor de Dieren, Statenlid 985 Kostić.

Statenlid **KOSTIC** (PvdD): Zijn de collega's hier tegen een schorsing van GS?

De **VOORZITTER**: Volgens mij doet dat ook niet helemaal ter zake, want schorsing kunnen wij 990 toestaan. Er is nu een ordevoorstel gedaan om een rondje te maken om de fracties te bevragen, de fractievoorzitters, of zij serieus willen omgaan met de moties, ook in lijn met het gedachtegoed. Ik zie daarop nu nog een paar handen en dan ga ik als eerste naar de heer Terwal van de VVD.

995 De heer **TERWAL** (VVD): Voorzitter, zoals ik het heb begrepen, kunnen wij als Staten altijd schorsen. Dus als hier nu een verzoek tot een schorsing is, en dit verzoek is er in ieder geval vanuit de VVD-fractie, maar ik kijk ook even naar mijn collega's, moeten wij gewoon kunnen schorsen om daarna over het ordevoorstel met elkaar te wisselen.

1000 De **VOORZITTER**: Ja, een ordevoorstel moet terstond in stemming gebracht worden, maar er wordt nog heel even overlegd, voordat ik dingen zeg die niet helemaal kloppen. We gaan eerst het ordevoorstel in stemming brengen en daarna gaan wij schorsen. Dus dan maak ik een rondje langs de fractievoorzitters. Dan vraag ik de heer Klein om nog eenmaal duidelijk te formuleren waar mensen voor gevraagd wordt voor of tegen te stemmen.
1005

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Of iedere partij kan uitspreken dat zij een inhoudelijke afweging zullen maken over de moties die worden ingediend in lijn met hun partijprogramma, en als die in lijn is, daar dus ook voor zullen stemmen.

1010 De **VOORZITTER**: Goed. Het ordevoorstel is om zo dadelijk een rondje te maken langs de fracties. Wij gaan nu stemmen over dit voorstel of we dit in stemming willen brengen, of we dadelijk het rondje willen doen. Dan kunnen wij overgaan tot schorsing. En indien u nu besluit dat wij dit rondje gaan doen, dan zal ik na die schorsing overgaan tot dat rondje, waarbij ik dus de fractievoorzitters bevraag of zij bij het behandelen en het stemmen over de moties de 1015 inhoudelijke afweging willen maken in lijn met hun verkiezingsprogramma. Goed. Dan starten wij nu de stemming. Meneer Leerink.

De heer **LEERINK** (PvdA): Ik voel me wat ongemakkelijk, want we hebben een woordvoerder en we hebben een fractievoorzitter. Onze woordvoerder is nog niet eens aan het woord geweest en dan 1020 moet ik als fractievoorzitter daar iets over gaan zeggen. Ik zou zeggen, wacht onze eerste termijn af. Ik vind het een raar ordevoorstel.

De **VOORZITTER**: Oké, er is een ordevoorstel ingestuurd om straks dat rondje te doen. Ik kan me wel voorstellen dat we het tijdstip van het rondje op het moment doen na eerste termijn. [...] Ik

1025 moet hem nu in stemming brengen. Goed, ik heb geen andere keus. We gaan het ordevoorstel
direct in stemming brengen: of wij een rondje gaan doen op een nader te bepalen tijdstip bij de
diverse fracties of wij, zoals de heer Klein formuleerde, iedere fractie de inhoudelijke afweging
zal maken bij het beoordelen van de moties. We gaan een stemming doen. Die stemming wordt
1030 aangezet. U kunt via uw plusje en minnetje, zoals u gewend bent te doen, gaan stemmen. Ik ga
even inventariseren hoeveel stemmen wij hebben.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Voorzitter.

1035 De **VOORZITTER**: In een ordevoorstel doen we geen stemverklaring. Ik mis de commissaris, dat
kan ik u wel zeggen.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Voorzitter.

1040 De **VOORZITTER**: Wij zijn aan het stemmen. Ik ga niemand het woord geven. Wij zijn nu aan het
stemmen. Er kunnen 53 stemmen worden uitgebracht.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Voorzitter. Esther hier. Ik snap dat u aan het stemmen bent, maar ik
hoor daar in de zaal te zitten en ik wil me onthouden van stemmen. Dus voordat u denkt dat er
een stem te veel of te weinig is.

1045 De **VOORZITTER**: Kunnen we de stemming even opnieuw doen? Is dat mogelijk? [...] Dus er is één
iemand die zich wil onthouden van stemming. Dus dan moet er nog één stem worden
uitgebracht. Wie in de GL? Wellicht ben ik dat. [...] Omdat ik op de voorzittersplek zit. [...] Ik mis
nog één stem. [...] Wij wachten op de laatste stem. Die wordt nu uitgebracht, zie ik. Goed, dan
1050 sluit ik de stemming.

Ik zie dat tegen het ordevoorstel heeft gestemd: BBB, VVD, GroenLinks, Partij van de Arbeid, PVV,
Forum voor Democratie, SP, en GroenLinks noemde ik al. Daarmee is het ordevoorstel verworpen
en ga ik wel over tot een korte schorsing.

1055 Ik ga nu weer de gelegenheid bieden voor korte ordevoorstellen. De heer Van den Berg, JA21.

1060 De heer **VAN DEN BERG** (JA21): Ja, het is meer één opmerking, voorzitter, maar artikel 26, die
spreekt over dat een lid van Provinciale Staten dan wel de voorzitter een voorstel kan doen voor
schorsen. Mevrouw Rommel heeft net kenbaar gemaakt dat zij plaatsneemt als gedeputeerde.

1065 De **VOORZITTER**: Dat begrijp ik. Maar een ordevoorstel dient terstond in stemming gebracht
worden. Dus ik had ook gezegd: dat gaan we doen; daarna gaan we schorsen. Dat hebben we
gedaan.

De heer **VAN DEN BERG** (JA21): Maar het is een voorstel tot schorsen.

1070 De **VOORZITTER**: Nu vraag of er nog behoefte is aan een schorsing. Ja? Dan stel ik voor dat wij
opnieuw voor tien minuten gaan schorsen. Dus ik schors de vergadering.

Schorsing 14.47 tot 15.17 uur.

1075 De **VOORZITTER**: Beste mensen, ik heropen de vergadering. Wij zijn nog steeds bezig met de
conceptstartvisie Provinciaal Programma Landelijk Gebied, kortweg PPLG. We hebben net een
aantal sprekers gehad. We hebben geschorst. Maar ik begrijp dat wij gewoon door kunnen gaan
met de bijdragen vanuit de Staten. De eerstvolgende fractie die daarvoor het woord krijgt, is de
VVD. Dat is de heer De Wit. Dus meneer De Wit, ik nodig u uit voor uw bijdrage in de eerste
termijn.

1080 De heer **DE WIT** (VVD): Ja, voorzitter, waarvoor dank. Misschien, voordat ik tot mijn daadwerkelijk
inbreng kom, goed om even te reflecteren op de afgelopen drie kwartier tot een uur, want ik
denk wel dat ik niet alleen voor mezelf spreek, zeker ook namens de fractie, dat we in ieder geval
wel hebben gezien dat het onderwerp waar we vandaag voor staan veel beroering met zich

1085 meebrengt. Mensen zijn erbij betrokken. Volgens mij bindt dat ons ook al Statenleden, dat we
 allemaal met een oprechte intentie onze provincie nog mooier en beter willen maken. En vandaag
 gaat het over het PPLG. Aan de andere kant weten we allemaal ook dat er bepaalde gesprekken
 lopen in het kader van de coalitieonderhandelingen en dat het qua timing op dit moment, nou ja,
 uitermate onhandig bij elkaar komt. Dat heb ik in ieder geval wel zo gevoeld, zojuist, het
 1090 afgelopen uur. Ik denk dat het goed is om vandaag het gesprek te voeren over de inhoud met
 elkaar. Alle partijen hebben daar hun inbreng uiteraard voor. Ik kan ook even aangeven dat in
 ieder geval een van de uitkomsten is van het beraad van het afgelopen uur, dat we ook gewoon
 inhoudelijk vanuit het college reacties gaan krijgen op moties die zullen worden ingediend. Dat
 laat ik verder aan het college. Ik kan in ieder geval voor mijzelf spreken dat wij als partij zullen
 1095 aangeven waar wij staan, waar wij onze accenten leggen, zoals u dat ook kunt doen. En dat u
 uiteraard met mij in discussie kunt gaan over allerhande onderwerpen waar u over wilt praten,
 Maar ik hoop wel op enig begrip met de ongemakkelijke timing waar we in zitten. Laat ik ook
 sowieso zeggen dat er een aantal voorstellen gedaan zijn, en wellicht nog zullen komen, waar wij
 als fractie ook echt wel sympathiek naar kijken en waar we ook het belang van onderkennen. Dus
 in die zin staat u ook niet alleen.

1100 Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, dank voor uw toelichting. Maar we willen dan wel helder en
 duidelijk weten of uw partij ook bereid is om moties, waar u het inhoudelijk mee eens bent, of u
 daar ook echt wel vóór gaat stemmen. Of is het zo dat er vandaag gewoon niet vóórgestemd gaat
 worden, voor geen enkele motie?

1105 De heer **DE WIT** (VVD): Ja, voorzitter, ik denk dat hier dus twee dingen door elkaar lopen.
 Enerzijds de intentie om de provincie beter te maken. Daar vinden we elkaar helemaal. Daar is
 ook de ideeënuitswisseling voor. Maar aan de andere kant hebben we ook gewoon te maken met
 het ongemak van de timing op dit moment. Ik had graag gezien dat het kabinet ons tot 1-10 had
 1110 gegeven bij wijze van spreken. Dan hadden we wat meer tijd gehad. Maar we weten nu dat die
 coalitieonderhandelingen lopen en dat dit onderwerp daar ook natuurlijk een belangrijk aspect in
 zal zijn. Gegeven die omstandigheid gaan wij hier niet als VVD vooruitlopen op die gesprekken
 en dus ook niet voorstellen aannemen of ontkrachten waar wij nu nog geen uitspraak over
 kunnen doen.

1115 Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Oké, dus dan kan ik concluderen dat de moties eigenlijk- Dat er
 geen enkele inhoudelijke argumenten kunnen zijn waarbij u dan gaat vóórstemmen. Dat is
 gewoon uitgesloten.

1120 De heer **DE WIT** (VVD): Nee, voorzitter, ik heb gezegd, ik ben altijd bereid op de inhoud het debat
 te voeren met u, maar als het uiteindelijk gaat om 'wat gaan we stemmen', als u daarnaar vraagt,
 in het proces, dan hebben wij respect voor de onderhandelingen die lopen en dat maakt dat wij
 vandaag niet vóór moties zullen stemmen.

1125 De heer **MÜLDER** (D66): Dank u wel. Ik vraag me nog heel erg af of meneer De Wit kan uitleggen
 wat dan het verschil is, wat de extra bijdrage is van deze PS-vergadering, als je kijkt naar dat we
 eigenlijk al onze accenten en onze vraagtekens ook al bij commissie hebben gedaan. Dus kunt u
 mij dan uitleggen waarom we dan hier in PS nu bijeen komen?

1130 De heer **DE WIT** (VVD): Nou, voorzitter, laat ik zo zeggen dat wij als VVD met name de verdieping
 hebben gezocht in de commissievergadering. Dat wij vandaag op basis van het gesprek in de
 commissie een aantal andere accenten nog zullen benadrukken ten opzichte van de
 commissievergadering. Dus als ik puur vanuit mijn eigen partij praat, is dat al de meerwaarde van
 deze PS-vergadering. U kunt in uw partij bepalen of u dat ook zo ziet.

1135 De heer **MANTEL** (JA21): Ja, dank u wel, voorzitter. Nog even over de timing. Kijk, het is
 natuurlijk zo, er zit nu een demissionair college die iets wil uitvoeren en daarnaast hebben we de
 coalitieonderhandelingen van vier beoogde coalitiepartijen. Is dat dan niet juist de juiste timing
 om aan je achterban te laten zien waar je wel of niet voor staat of tegen bent? Hoe kijkt de VVD
 1140 daartegenaan?

De heer **DE WIT** (VVD): Ja, voorzitter, ik zou tegen de collega van JA21 willen zeggen dat we tot en met 15 maart een uitgebreide periode hebben belopen waar we onze achterban hebben laten kunnen zien waar we voor staan en dat het op een gegeven moment aan ons allen hier in de zaal
1145 is om tot een goed provinciebestuur te komen. Onderdeel daarvan is dat er een formatieperiode geldt. Die loopt nog. Ja, en dat maakt in dit specifieke geval over PPLG de timing uiterst ongelukkig, maar wel dat ik sta bij wat ik net gezegd heb.

De heer **MANTEL** (JA21): Het is toch zo, als een timing uiterst ongelukkig is, dan is dat toch niet
1150 zo dat je daarmee geen eigen achterban meer hebt waar je rekening mee moet houden?

De heer **DE WIT** (VVD): Ja, voorzitter, ik denk niet dat partijen – of het nou de VVD is of andere vandaag – geen rekening houden met hun achterban of met hun opvattingen. Het is aan eenieder om daar een inbreng in te doen. Dat is ook waar de voordracht, waar we over besluiten vandaag, later vandaag, aanleiding toe geeft, ook toe uitnodigt. Doe vooral uw ideeën, suggesties, deel ze.
1155 Ik denk dat de ideeënstrijd en de ideeëncreativiteit, dat dat de winst is van vandaag. Maar ja, uiteindelijk ligt er ook nog een proces wat nog niet af is en dat maakt de besluitvorming wat ingewikkeld.

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, ik waardeer het dat u duidelijkheid geeft over uw stemgedrag. Dan weten we waar we staan. Tegelijkertijd begrijp ik het niet. Dit hele PPLG-proces is namelijk ingezet als een stapsgewijs proces. In de conceptstartversie staat ook: er zijn verschillende onzekerheden, zoals het landbouwakkoord, zoals de coalitieonderhandelingen. Er is toch niks tegen dat we op dit moment besluiten wat wij als huidige Staten willen, en dat u dan later komt terug bij uw achterban en bij de Staten: we hebben nu een coalitieakkoord en een aantal dingen
1160 hebben nog consequenties voor de volgende versie van het PPLG. Dat zou uw achterban heel goed begrijpen. Maar dan doet u nu recht aan de discussie die wij hier hebben in de Staten.
1165

De heer **DE WIT** (VVD): Ja, voorzitter, ik vind het wel opvallend dat meerdere collega's vandaag zo de nadruk leggen op wat de achterban zou vinden. Laten we dat vooral ook een afweging laten die bij partijen zelf hoort, die uiteindelijk immers haar achterban het beste zou moeten kennen in ieder geval, en laten we ervan uitgaan dat dat zo is. Kijk, uiteindelijk komt het neer op het fenomeen van de broedende kip. En ik ga niet bij die broedende kip, waarvan we allemaal weten dat die er zit, een paar eieren wegtrekken, omdat die me eenmaal niet aanstaan, of een paar
1170 eieren erbij douwen omdat ik die graag ook onder die kip wil zien liggen. Dat is het ingewikkelde van deze procedure. Dat maakt dat ik toch sta voor wat ik net gezegd heb, hoe ik in ieder geval vanuit onze fractie naar de moties zal kijken als het de besluitvorming aangaat.
1175

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, nou ja, het is duidelijk waar u staat. Ik vind het heel jammer, want juist als u eigenaar bent van die kippen en van het proces heeft u alle vrijheid om later nog van alles te doen met die eieren die u-
1180

De **VOORZITTER**: Had u nog een vraag voor de heer De Wit?

1185 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Nee, die had ik niet meer.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dan ga ik weer naar de heer De Wit.

De heer **DE WIT** (VVD): Kijk, voorzitter, mag ik- Heb ik het woord? Ja. Het is natuurlijk wel zo, na vandaag is het PPLG niet klaar. En uiteindelijk, waarschijnlijk begin volgend jaar, zal er ook besluitvorming in deze zaal moeten plaatsvinden. Dat is uiteraard het moment, in de tussentijd daar naartoe, waar er wel degelijk nog zaken kunnen schuiven en wij ook verwachtingen hebben van dingen die wij graag zien in dat definitieve PPLG, dat die daar ook in zitten en dat we dat ook, op het moment dat we erover besluiten in deze zaal, wat van vinden met elkaar.
1190
1195

De **VOORZITTER**: Ik ga weer terug naar de heer Mantel van JA21.

De heer **MANTEL** (JA21): Ja, voorzitter, ook nog even terugkomend over die broedende kip met die eieren. Kunnen we dan misschien afspreken dat als die eieren niks worden en u komt er echt niet uit, dat u dan saté maakt van die kip?
1200

De **VOORZITTER**: Meneer De Wit. En gaat u daarna ook verder met uw bijdrage.

1205 De heer **DE WIT** (VVD): Laat ik niet vooruitlopen op wat de uitkomst is van het hele broedproces, want als we dat scenario hier gaan uittekenen, zijn we nog wel een tijdje bezig. Uiteindelijk gaat het er volgens mij om dat we hier allemaal zitten met een oprechte intentie om de provincie beter te maken. Daar hebben we een debat voor als vandaag als gelegenheid. Daar komen ook nog latere debatten over, ook bijvoorbeeld over de uitkomsten van een formatie. Ik denk dat dat het moment is om te kijken of we die kip nog even laten broeden of dat we er uiteindelijk saté van
1210 zullen maken.

Goed, voorzitter, dan ga ik over tot mijn oorspronkelijke inbreng. Die begint met een voetbaltrainer die in 2007 zei dat hij op de trein ging stappen, omdat soms die trein maar één keer langskomt. Niet dat hij nou per se ontevreden was over zijn op dat moment huidige
1215 bestemming, een Nederlandse topclub, maar omdat hij dacht dat het elders nog mooier kon zijn, namelijk een topploeg in Spanje. In de commissievergadering vorige week hebben wij eigenlijk vastgesteld dat we min of meer in dezelfde situatie zitten nu als provincie, want we zien een platteland dat sterk en vitaal is en aan de andere kant zien we ook dat er uitdagingen op het platteland komen die we met elkaar willen omarmen en waar we het platteland mee willen
1220 versterken. In feite staan we nu met de startversie van het PPLG aan het begin van een reis. We bepalen misschien vandaag de richting, de grove richting – gaan we richting Maastricht met de trein of richting Groningen – maar uiteindelijk zijn we nog lang niet in, laten we zeggen, Maastricht. Er zijn onzekerheden in die reis. Het spoor is nog niet af, het is onduidelijk hoe snel de trein gaat rijden en we weten niet wie er met ons meereist. Daarom is het essentieel om een
1225 goede machinist te hebben. Een provincie, die de regie heeft om verder te bouwen aan het spoor en daarbij hebben we de hulp van anderen nodig. En om een noodrem in te bouwen als zich onderweg problemen voordoen. Tussentijdse sturing en aanpassing is nodig.

1230 Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Meneer De Wit, dit is nou precies waar het om gaat vandaag. U zegt het precies goed. De trein gaat rijden en we bepalen vandaag welke kant hij opgaat. Dus waarom besluit de VVD dan om de moties en amendementen niet te gaan steunen op voorhand? Want nu bepalen we welke kant die trein op gaat.

1235 De heer **DE WIT** (VVD): Ja, voorzitter, dit zijn precies die onzekerheden op die treinreis. En laten we zeggen, de eerste hobbel die we tegenkomen, is de uitkomst van de formatiegesprekken, waar natuurlijk een belangrijk politiek antwoord moet worden gevonden op de verdere reis richting Maastricht. Maar wat we hier vandaag doen met elkaar is dat we wel zeggen: we gaan richting Maastricht en niet richting Groningen. Dat is uiteindelijk de startversie in concept zoals die er nu ligt. Dat is natuurlijk uiteindelijk alleen maar ingegeven, even heel primair, omdat het
1240 kabinet van ons ook die input vraagt. En dat is volgens mij een moment waar we uiteindelijk wel met elkaar mee te maken hebben.

De **VOORZITTER**: Mevrouw Koning heeft nog een nieuw punt? Gaat uw gang.

1245 Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja. Bent u het dan met mij eens dat die conceptstartnotitie die er ligt juist door moties vandaag een andere kant opgestuurd kan worden of op onderdelen een andere kant op gestuurd kan worden. En die gelegenheid biedt u ons dus niet als Staten.

1250 De heer **DE WIT** (VVD): Nou, dat heb ik niet helemaal gezegd. Kijk, het staat u vrij natuurlijk om instrumenten te gebruiken die in deze zaal tot uw beschikking staan. Ik heb alleen aangegeven hoe ik daarin zit, hoe mijn partij daarin zit. Dat doen we niet zonder reden. Uiteindelijk is het in de breedte van het document zo dat niet alleen PS een rol heeft in 'hoe gaan we verder richting de definitieve versie van het PPLG', ook onze partners in de provincie – denk aan gemeenten, denk aan waterschappen, ondernemers, natuurorganisaties – hebben die kans ook. Er start, laten
1255 we zeggen, na vandaag, zou ik haast willen zeggen, een uitgebreid participatieproces. Ik denk dat wij als PS daarin nog ruim voldoende aan bod zullen komen en ook dat dat het moment is om voorstellen te doen, anders dan dat u vandaag uw aanbevelingen, conclusies, ideeën kunt meegeven om eventueel bij te sturen waar u dat noodzakelijk acht.

1260 De **VOORZITTER**: Gaat u verder met uw betoog.

De heer **DE WIT** (VVD): Ja, voorzitter, waarvoor dank. We hebben in de commissie al een aantal aandachtspunten meegegeven, zoals de beschikbaarheid van zoetwater, de waterberging onder andere in veenweidegebieden en de rol die de Ecologische Autoriteit gaat spelen. Maar vandaag
1265 willen we nog een aantal – een viertal om precies te zijn – elementen toevoegen aan het spoorboekje, zoals wij dat graag voor ons zien.

Allereerst wil ik daarbij benadrukken dat de VVD staat voor goede bescherming en instandhouding van onze natuur, wateren en bodem. We focussen op de doelen en niet op
1270 middelen, zoals de Kritische Depositiewaarde, en dus stikstofdepositie. We doen wat haalbaar is in de natuur. Wat ons betreft is goed, goed genoeg. Wij vinden het belangrijk dat het vele belastinggeld, dat wij gaan investeren in ons platteland en voor onze natuur, efficiënt en effectief wordt ingezet. Daarom willen we ook vooraf duidelijkheid wat nou het beoogde effect is van te nemen maatregelen. Dat inzicht hebben wij nu nog niet in het PPLG. Die willen we wel hebben,
1275 dat inzicht, omdat dat voor ons de wenselijkheid van bepaalde maatregelen kan onderbouwen of juist niet. Het vraagt wat ons betreft ook om flexibiliteit van de aanwending van de gelden die we van het Rijk gaan krijgen, omdat we ook niet kunnen vooruitlopen op alles wat uit de gebiedsprocessen nog gaat komen. En die flexibiliteit in de aanwending van gelden is voor de VVD een cruciaal punt. En we verwachten hier ook meer van terug te zien in verder versies van
1280 het PPLG.

Dat brengt mij op onze tweede punt. De vraag die voorligt in onze fractie, en die wij niet kunnen beantwoorden op dit moment, is wat het voorgestelde beleid in de PPLG – weliswaar nog op een
1285 hoofdlijn – nu betekent voor onderwerpen die buiten het PPLG vallen, zoals de woningbouw, bereikbaarheid en energie in diverse gebieden.

De **VOORZITTER**: U zag het al. U heeft een interruptie van Statenlid Kostić, Partij voor de Dieren.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Dank u wel. De VVD had het over efficiëntie, kosteneffectiviteit. Ik was
1290 benieuwd: wat verstaat de VVD daaronder?

De heer **DE WIT** (VVD): Nou ja, voorzitter, in de breedste zin van het woord is dat: hoe kunnen we een bepaald doel halen met zo, nou, optimale inzet van middelen. Om een voorbeeld te geven –
1295 dat is in de commissie ook benoemd vanuit de VVD – een aandachtspunt daarbij de efficiëntie en de effectiviteit van het natuurbeheer: in welke gebieden kan welke partij het beste die natuur langjarig beheren? En wij zouden graag daar meer inzicht in hebben en discussie over voeren, welke beheervormen waar het beste passen. Dat is een voorbeeld van een slag, een verdiepingsslag, die wij graag zouden willen zien in het PPLG.

1300 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Als u het over kosten heeft, gaat u dan kijken naar de brede maatschappelijke kosten en baten van bepaalde maatregelen en paden die we wel of niet gaan wandelen om ze vervolgens te gaan vergelijken?

De heer **DE WIT** (VVD): Ja, allereerst zit dat ook op de doelen die we met elkaar willen ambiëren.
1305 En voor de VVD een fundamenteel punt daarbij is, we hebben bepaalde doelen die in dit stuk beschreven zijn op het gebied van water, Kaderrichtlijn Water, maar ook over natuur. Natura 2000 bijvoorbeeld. Maar wat heeft dat nou voor invloed bijvoorbeeld op andere doelen die in die regio ook relevant kunnen zijn, zoals bereikbaarheid en wonen en energie? Nou, dat is voor ons belangrijk in die afweging. Dus het gaat niet alleen om die natuurdoelen, maar we kijken ook
1310 breder naar andere effecten. En in het kader van ‘wat is je input, hoeveel geld ga je besteden’, ja, we kijken natuurlijk ook naar welke opties zijn er eigenlijk? Zou je scenario's moeten hebben hoe je geld kunt aanwenden. En wat is nou de beste manier om dat te doen? En ik denk dat het niet in deze zaal doenlijk is om daar voor elke maatregel een discussie over te voeren, maar waar wij wel voor pleiten is dat we in die gebiedsprocessen die flexibiliteit wel inbouwen, zodat die afweging
1315 ook gemaakt kan worden, daar waar die hoort?

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, voorzitter, de Partij voor de Dieren deelt de zorgen over het gebrek aan kennis over waar het geld straks aan wordt besteed en hoeveel het effectief is. Maar wat ik

1320 van de VVD wil horen, is of ze nu openstaan voor eigenlijk alle maatregelen op tafel en dat eerlijk laten doorrekenen en te kijken: wat brengt het meeste op voor de maatschappij en wat kost die juist te veel? Is de VVD daartoe bereid?

1325 De heer **DE WIT** (VVD): Nou, voorzitter, als het de vraag is: ben ik bereid om alle maatregelen op tafel te leggen? Nee. De VVD heeft ook standpunten ingenomen, bijvoorbeeld in het verkiezingsprogramma, waarvan wij vinden, nou, die kant zouden we niet op moeten, laten we ons de moeite van het uitwerken besparen, want voor ons is dat niet een optie die werkbaar is of reëel is. Dus nee, alle opties zijn daarin- Dat is een te brede reikwijdte, laat ik het zo zeggen. Waar we wel toe bereid zijn en waar we toe oproepen, is om in die gebiedsprocessen maximaal ook de inbreng vanuit onderaf te benutten en te kijken waar je uitkomt. Het is volgens mij aan
1330 ons als Staten om daar bijvoorbeeld, ook als het op het geld aan komt, die flexibiliteit te kunnen waarborgen.

De **VOORZITTER**: Gaat u verder met uw betoog. Nee, toch niet. Statenlid Kostić.

1335 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Toch nog even voor de duidelijkheid. Dus in theorie sluit u maatregelen uit die wel de meeste baten zouden kunnen opbrengen voor de burgers, waar u ook achter hoort te staan?

1340 De heer **DE WIT** (VVD): Nou, ik hou me aanbevolen als dat soort zaken komen. Maar wij hebben als VVD opvattingen, waarvan wij vinden dat ze goed zijn en niet goed zouden zijn. Dat is volgens mij, op het niveau van de provincie kunnen we daar bepaalde uitspraken over doen. Tenzij het tegendeel wordt bewezen en wij overtuigd zouden kunnen worden van ons eerder ongelijk, hebben wij wel een bepaalde richting waarvan wij zeggen, ja, dat zien wij zitten, en sommige dingen dus ook niet.

1345 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Nog één keer.

De **VOORZITTER**: Houdt u het alstublieft heel kort dan.

1350 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Tenzij het tegendeel kan worden bewezen. Gaat u dan met ons meestemmen om in ieder geval dat te verkennen, zodat u die informatie krijgt en wellicht uw tegendeel bewezen krijgt?

1355 De **VOORZITTER**: Uw vraag is helder. Meneer De Wit.

De heer **DE WIT** (VVD): Nou, nee, want ik ben op dit moment niet op zoek naar additionele informatie op dat punt. Ik ben nu op zoek naar, wij geven onze posities aan, we hebben een heel proces in het PPLG te volgen; en waar wij naar benieuwd zijn is: werkt nou wat wij uitdenken hier in Haarlem in de praktijk? Daar is die participatie ook belangrijk voor. Maar dat wil niet zeggen
1360 dat wij op voorhand in die participatiegesprekken alle opties openleggen, want wij hebben ook opvattingen over hoe dat zou moeten kunnen. Dat is het vertrekpunt. Maar uiteraard, als er uit gebiedsprocessen of andere processen blijkt van 'nou, jongens, zouden jullie nog eens willen heroverwegen', neem ik altijd de telefoon op. Maar ik ga niet nu zeggen dat alles voor ons bespreekbaar is.

1365 De **VOORZITTER**: Meneer De Wit, gaat u dan toch door met uw betoog.

1370 De heer **DE WIT** (VVD): Ja, dat ga ik zeker doen. Ik had het over die ruimtelijke puzzel in feite, maar wat gaat dit nou betekenen voor die woningbouw, voor de bereikbaarheid, voor energie? En als VVD kunnen we die effecten nog onvoldoende overzien, maar we verwachten wel dat er binnen de provincie en ook binnen de programmegebieden, zoals die in het PPLG benoemd staan, verschillen kunnen optreden, omdat bijvoorbeeld veengebied wat anders is dan de Wieringermeerpolder en diverse opgaven en opdrachten op een andere manier kunnen uitwerken. En als VVD kunnen we dus uiteindelijk ook pas instemmen met de ruimtelijke effecten van het
1375 PPLG als ze deze effecten ook regionaal inzichtelijk hebben. We raden aan in dat kader om ook de Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 als vertrekpunt te nemen, omdat daar ook al veel antwoorden geformuleerd zijn die regionaal verankerd zijn en waar een grote mate van

consensus over heerst. En dan kom ik ook tegemoet aan een opmerking in ons voorgaande debatje met de collega van de Partij voor de Dieren. Waar voor de VVD echt een grens ligt, is dat wij terughoudend zijn bij het aanleggen van nieuwe NNN-gebieden en dat we ook terughoudend zijn met het aanleggen van nieuw bosareaal, omdat we het juist belangrijk vinden om ruimte te houden voor meer recreatie, omdat wij die behoefte, nabij daar waar mensen wonen, zien op dit moment in de provincie. En ook omdat wij het belangrijk vinden om productieve landbouwgrond te kunnen behouden in onze provincie.

De **VOORZITTER**: U leek er een beetje om te vragen. Nog een interruptie van Statenlid Kostić.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Nou ja, ik hoor de VVD zeggen: we vinden recreatie, daar meer in investeren, heel belangrijk. Dan is de allereerste vraag: heeft u de raadpleging, die de provincie heeft uitgezet naar de burgers, gezien, waaruit blijkt dat onze eigen burgers, ook uw achterban, daar het minste prioriteit aan geven en meer prioriteit geven aan de natuur?

De heer **DE WIT** (VVD): Voorzitter, ik ben bekend met de ledenraadpleging en de uitkomsten daarvan. Uiteraard. Dat ontslaat ons overigens ook niet van de plicht als volksvertegenwoordigers om zelf een afweging te maken. De afweging die wij als VVD maken, is dat wij recreatie, daar nu knelpunten in zien, gewoon in het areaal, de beschikbaarheid, van recreatiemogelijkheden. En dat dat wat ons betreft binnen de recreatieopgaven in het PPLG een prioriteit is.

De **VOORZITTER**: Statenlid Kostić, dit is echt de allerlaatste interruptie van u aan de heer De Wit.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Hoor ik de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie nou zeggen: wij blijven koste wat kost, ongeacht wat onze burgers vinden, vasthouden aan onze eigen ideologie?

De heer **DE WIT** (VVD): Nou, voorzitter, wij blijven zeker bij onze ideologische opvattingen staan als partij. Dat is ook de kern denk ik van ons bestaan, dat iedere partij vanuit haar eigen kernwaarden opereert. En ik heb niet gezegd dat ik blind ben voor wat er in de samenleving gebeurt. Ik heb alleen gezegd als VVD, dat wij bepaalde prioriteiten hebben, dingen die wij belangrijker vinden dan andere onderwerpen. En in dit geval is dat bijvoorbeeld het behoud van agrarisch productiegebied en recreatievoorzieningen.

Goed, voorzitter, ik ga door met mijn derde punt. Dat is het belang van het samen doen. We hebben een grote roep gehoord vanuit gemeenten, waterschappen, de agrarische sector, maar ook andere ondernemers en natuurorganisaties, om samen aan de slag te gaan met dat vitale platteland. Wij hebben ook in de concepttekst die voorligt, gezien dat het college dat ook erkent. Wat ons betreft is het centrale punt dat we onze inwoners niet mogen vergeten in de hele beleidsopgave die we misschien nu voor ons zien met elkaar, want uiteindelijk gaat het wel om de gebieden waar zij wonen, werken en recreëren. Wat de VVD betreft staat het initiatief van onderaf dus ook centraal en is het een maximale vrijheid om te kijken hoe de doelstelling die wij gesteld hebben, om daaraan tegemoet te komen binnen de kaders die wij daar als PS voor meegeven. Even kijken. Ja. Wij vinden het belangrijk daarbij – en dat wil ik absoluut onderstrepen – wat nu in de huidige PPLG-tekst staat, is dat ondernemers de regie hebben over hun eigen bedrijf. Dat is voor de VVD een centraal punt. Wij kunnen als politiek en bestuur bepaalde opgaven en doelen identificeren en aan gebieden meegeven, maar het is echt essentieel om de regie bij een ondernemer te laten over hoe die zijn bedrijf het beste kan aanpassen aan die maatschappelijke situatie. En wij verwachten daarin dat de provincie dat faciliteert, zodat bedrijven ook in staat zijn om maatregelen te nemen die bij hun situatie het beste passen. Dat vraagt aan onze kant om ruimte voor maatwerk, flexibiliteit – bijvoorbeeld op die budgetten waar ik dat eerder noemde – en focus op het doel in plaats van op het middel.

Tot slot wil ik nog één punt specifiek maken en dat gaat over het toekomstperspectief voor de agrarische sector. Niet alleen vanwege het feit dat in de agrarische sector veel familiebedrijven actief zijn die een belangrijke rol hebben in onze gemeenschappen of dat het bijdraagt aan de werkgelegenheid, bijvoorbeeld van scholieren. Ik kan toch wel zeggen dat menig dorpsgenoot van mij toch wel een zomertje heeft bollen gepeld en al dan niet het tweede jaar nog terugkomt. Maar het is belangrijk, ook voor die lokale werkgelegenheid, wat er in die sector gebeurt. Maar niet alleen dat is belangrijk, de VVD blijft ook het strategisch belang van voedsel in de

geopolitiek adresseren, in een wereld die steeds onzekerder wordt, waar voedsel als strategisch wapen wordt ingezet. Je ziet de effecten van wat er met een dam kan gebeuren in Oekraïne op bijvoorbeeld graanprijzen. Überhaupt van de hele oorlog zien we daar het effect. Wij denken dat we als Nederland en Europa koploper kunnen zijn op dat gebied en onszelf ook een goede positie kunnen geven op dat wereldtoneel door te blijven investeren in de kracht van onze innovatieve sector. Want het begint wel hier in Noord-Holland. Ik heb daar in de commissievergadering ook een voorbeeld van genoemd, maar om er één te noemen: dat we toch prachtig trots mogen zijn op Seed Valley in onze provincie, wat de hele wereld over gaat. Wij zouden daarom ook het college willen oproepen om die ondernemers in de agrarische sector een duidelijk investeringskader mee te kunnen geven op basis van het PPLG, waar ze tien jaar mee vooruit kunnen, op zijn minst, zodat ze weten waar ze aan toe zijn en de investeringen kunnen doen die nodig zijn om hun bedrijf weer aan te passen aan de huidige tijd en de opgave die op hen afkomen; onder andere op het gebied van water en natuur. En wij zouden graag ook zien dat de provincie de positie van de ondernemer daarin versterkt, bijvoorbeeld door in ons beleid economische voorwaarden te faciliteren in ons ruimtelijk beleid, te kijken naar die lokale zoetwaterberging, maar ook het behoud van agrarische functies en de ondersteuning van boeren en tuinders die die transitie willen maken, hun bedrijf willen versterken naar de toekomst, om daar ook faciliterend als provincie in te kunnen zijn. En wij roepen ons college dan ook op – het huidige, maar ook straks het nieuwe – om samen met die agrarische sector aan de slag te gaan en de handreiking aan te nemen, zoals die bij de inspraak voor het PPLG in de commissievergadering is gedaan vanuit de landbouw, om samen aan die visievorming te werken.

Voorzitter, ik rond af. De VVD kan aangeven nu op de trein te willen stappen en door te willen gaan met het vervolgproces van het PPLG. Maar omdat wij hebben gezien dat die voetbaltrainer, die ik eerder noemde in mijn betoog, niet altijd de juiste trein te pakken had – hij werd immers binnen een half jaar alweer ontslagen in Spanje – zijn wij voorzichtig en hebben wij onze zorgpunten uitgesproken. Wij kijken met open vizier naar de verdere uitwerking van het PPLG en we wensen ons college daarbij veel verbinding, verdieping en vertrouwen toe. Tot zover.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, meneer De Wit van de VVD. Ik ga graag verder met het CDA. Dat is mevrouw Koning-Hoeve voor de eerste termijn. Gaat uw gang.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Voorzitter, op tafel ligt een startdocument van een transitie die zijn weerga niet kent en die het leven van velen, met name op het platteland, gaat beheersen. Er staan richtinggevende beleidskeuzes in. Er zijn partijen die doen voorkomen alsof we later nog van alles kunnen veranderen aan dit document. Maar helaas is onze ervaring dat dat vaak niet lukt. Het PPLG gaat naar het Rijk. Als de minister op basis van dit stuk zegt 'goed idee, hier krijg je geld voor', dan kun je niet opeens een andere weg inslaan later. Daarnaast moeten we er met elkaar voor zorgen dat het PPLG een menselijke maat houdt. Veel bewoners van het platteland en veel agrarische ondernemers maken zich grote zorgen over de plannen van Rijk en provincie. Daarom is er nog een goed landbouwakkoord nodig. Maar los daarvan kunnen wij dit document zo niet naar de minister sturen. We weten dat de ambtenaren en GS er druk mee bezig zijn geweest en dat waarderen we, maar er staan nu beleidskeuzes in die tot grote problemen gaan leiden.

Voorzitter, de natuurdoelen zijn in dit document zeer goed meegenomen en grotendeels steunen we die, maar de belangen van de agrarische sector zijn niet goed meegenomen. De balans is zoek, ook bij de besteding van het budget. Hier moet een verschuiving gaan plaatsvinden ten gunste van de landbouw, omdat die onderbedeeld is. Kan de gedeputeerde toezeggen dat zij dit nog gaat herstellen?

Verder wordt er een transitie van de sector geëist langs alle assen van de bedrijfsvoering en dan ook nog binnen een kort tijdsbestek en zonder zicht op verdienmodellen. Dat is niet mogelijk. Daarnaast heeft de sector al veel verduurzaming doorgevoerd, daar zou meer erkenning voor moeten zijn, zoals de grote reducere van mest en middelengebruik, 64 procent reductie van ammoniakuitstoot en de grote toename van agrarisch natuurbeheer. De sector is altijd in ontwikkeling. Natuurlijk wil het CDA dat die ontwikkelingen doorgaan, maar daarvoor zijn wel langetermijnkeuzes nodig met realistische verdienmodellen, langetermijnfinanciering en langetermijndoelen. In het kleine Nederland is de ruimtevraag enorm. We zullen functies zoveel mogelijk moeten combineren en tijd moeten geven. Je ziet het aan het na-ijleffect van natuur, wat

ook in dit stuk wordt benoemd. Bedrijven en natuur hebben tijd nodig om zich aan te passen en effect te laten zien. De transitie vraagt ook om nieuwe markten. Markten voor duurzaam voedsel, waarin veel partijen enorm geloven, die markten zijn er nog niet. We moeten daarom af van een kunstmatige tijdsdruk. Geef aan het Rijk aan dat de dwingende tijdshorizon van 2030 niet haalbaar is en dat we voor sommige onderdelen minstens tot 2035 nodig hebben. Laten we stap voor stap aan de slag gaan. Dat betekent dus aanpassing van de tekst op bladzijf vijf. Graag horen we van GS, van de onderhandelende partijen en specifiek ook van BBB, of zij bereid zijn zich in te zetten voor de tijdshorizon van 2035. We willen ook benadrukken dat wij het geen goede zaak vinden dat de vaststelling van de natuurbeheerplannen gemandateerd wordt aan GS. Kan dat geschrapt worden? Om er verder voor te zorgen dat de trein in de goede richting gaat rijden-

De **VOORZITTER**: Inderdaad, u heeft een interruptie van de ChristenUnie, de heer Klein.

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, dank u wel. Ik was zo blij dat we in dit PPLG even probeerden te abstraheren van een discussie over deadlines en nu gaat u hem toch weer inbrengen. Bent u het ook niet met ons eens dat het veel beter is om te focussen op het aan de slag gaan en die specifieke uitwerking over een deadline even te pauzeren?

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Nee, dat ben ik niet met u eens, want er staat nu in van 'wij laten dat over aan het Rijk'. En het Rijk zegt 'we wachten op wat de provincies vinden'. Dus wij moeten als provincies zeggen of wij 2030 haalbaar vinden of niet. En wij denken als CDA dat 2030 echt te snel is en dat we als provincie nu moeten aangeven: we hebben tijd nodig tot 2035. Natuurlijk gaan we aan de slag. Zeker, we gaan aan de slag, maar we hebben echt meer tijd nodig.

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Nou ja, misschien is het beter het voor mijn bijdrage te bewaren. Ik ben nog wel benieuwd waar u dan zo nu specifiek durft te constateren dat wij meer tijd nodig hebben. Ik zou juist zeggen, we hebben nu een heel aantal plannen in de grondverf staan. Laten we daarmee aan de slag gaan. Daarmee komen we volgens mij al een heel eind en hoeven we niet nu te blijven praten over theoretische vraagstukken, zoals een deadline.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Als je een keer aangeeft dat die deadline op een ander jaartal ligt, dan is dat klaar en dan kan je aan de slag. Als je bijvoorbeeld kijkt naar de plannen voor het tegengaan van de bodemdaling veenweidegebied, ja, daar heb je gewoon tijd voor nodig. Als je kijkt naar transities die gevraagd worden van bedrijven, dat gaat niet van vandaag op morgen. Ruilverkavelingen duurden vroeger twintig jaar en nu heb je een soort verkaveling die gevraagd wordt zonder dat daar nu nog een verdienmodel aan zit. U gaat toch niet denken dat dat in 2030 allemaal klaar is?

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, ik denk juist daarom dat we inderdaad van die discussie over de deadlines af moeten en zorgen dat er een duidelijke ambitie ligt. Maar nu hoor ik u eigenlijk zeggen: laten we dan bij voorbaat maar het weer vijf jaar vooruitschuiven ten opzichte van het regeerakkoord, waar ook uw partij voor getekend heeft.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): U weet ook dat het CDA landelijk heeft gezegd van die 2030, dat zien wij nu dat we dat niet gaan redden en we gaan erover heronderhandelen.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Gaat u door met uw betoog, mevrouw Koning.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Even kijken waar ik gebleven was. Om er verder voor te zorgen dat de trein in de goede richting gaat rijden, hebben wij diverse wijzigingsvoorstellen in de vorm van moties en wij willen graag wel van alle coalitiepartijen, ook beoogde coalitiepartijen, horen of ze echt serieus voor of tegen gaan stemmen of dat ze dit niet gaan doen, want dat heeft voor ons wel consequenties. Maar we gaan ze wel indienen. We willen benadrukken dat wij het- Nee, wacht. Sorry.

In de eerste plaats is het onacceptabel dat er zomaar driehonderd hectare extra van de binnenduinrand omgezet zou moeten worden naar NNN. De bollensector en andere gebruikers van de binnenduinrand kunnen niet rigoureuze driehonderd hectare extra inleveren. Het dictum

van de motie luidt: wij verzoeken GS de aanwijzing van driehonderd hectare extra te realiseren NNN-gebied in de binnenduinrand uit het PPLG te halen en een plan op te stellen om de doelen, zoals een robuust watersysteem, op andere wijze te realiseren, waarbij ook rekening wordt gehouden met het huidige gebruik van de binnenduinrand.

Motie 59-12 juni 2023
Doelen binnenduinrand

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- *De realisatie van een robuust watersysteem van belang is voor de provincie Noord-Holland in het kader van onze klimaat- water en natuurdoelen;*
- *In de concept-startversie van het PPLG deze doelen gekoppeld worden aan 300 hectare extra te realiseren NNN-gebied in de binnenduinrand.*

Overwegende dat:

- *De huidige economische- en gebruiksfuncties van het binnenduinrandgebied onderbelicht blijven in het PPLG;*
- *Een gewaardeerde functie in dit gebied de bloembollenteelt is;*
- *In het PPLG benadrukt wordt dat van oudsher veel specifieke bloembollensoorten alleen hier geteeld kunnen worden;*
- *De bijzondere zeezandgronden in de binnenduinrand het meest geschikt zijn voor de bloembollenteelt;*
- *De bloembollensector zeer actief bezig is met verduurzaming van de teeltwijze;*
- *Recreanten en toeristen speciaal komen om de bollenvelden te bezichtigen;*
- *Als er 300 hectare extra NNN in binnenduinrand gerealiseerd moet worden veel agrarische familiebedrijven zwaar gedupeerd worden;*
- *Het PPLG uiteindelijk gaat om realiseren van doelen en niet om het aanwijzen van extra NNN-gebied.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *De aanwijzing van 300 hectare extra te realiseren NNN-gebied in de binnenduinrand uit het PPLG te halen en een plan op te stellen om de doelen zoals een robuust watersysteem op andere wijze te realiseren waarbij ook rekening wordt gehouden met huidige gebruik van de binnenduinrand.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Willemien Koning-Hoeve (CDA) en Ivo Mantel (JA21).

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Motie twee. Wat betreft de verhoging van het grondwaterpeil in veenweidegebied zijn wij van mening dat veel te weinig rekening wordt gehouden met de praktische mogelijkheden voor bedrijven en met toekomstig beheer van het gebied. Het dictum van de motie luidt: verzoeken GS de voorgestelde peilverhoging in veenweidegebieden niet op te nemen in het PPLG, maar eerst de gevolgen in beeld te brengen en een nieuw voorstel te doen als de volgende zaken zijn uitgezocht. Drie beheerchecks uit te voeren, generiek en waar nodig per gebied vanwege de verscheidenheid van de gebieden. Ten eerste, te onderzoeken hoeveel koeien nodig zijn voor een goed beheer van een gebied. Ten tweede, te onderzoeken hoeveel koeien nodig zijn voor een goed verdienmodel voor een ondernemer in het betreffende gebied. En ten derde, te onderzoeken bij welke grondwaterstand beheer nog goed mogelijk is. Dan ook de consequenties van de voorgestelde peilverhoging nader te onderzoeken en een provinciale regeling op te stellen voor nadeelcompensatie voor ondernemers die inkomstenderving hebben als gevolg van de grondwaterpeilverhoging.

Motie 57-12 juni 2023
Grondwaterstand Veenweidegebieden

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- *In de concept-startversie van het PPLG een peilverhoging in veenweidegebieden wordt voorgesteld van 20 tot 40 centimeter onder maaiveld;*

- 1615 • *De veenweidegebieden voor een groot deel beheerd worden met grazende koeien en het voor het beheer ook nodig is dat er af en toe machines op de percelen kunnen rijden onder andere voor de grasoogst.*

Overwegende dat:

- 1620 • *Grondwaterpeil overal in het gebied verhogen door vooraf bepaalde standaardhoogten lastig is in veenweidegebieden door de situatie rond greppels, de ongelijkmatige bodemhoogte die over het perceel heen sterk kan verschillen en de manier waarop de grondwaterspiegel zich gedraagt;*
- 1625 • *Het onduidelijk is of er voldoende water beschikbaar is voor het verhogen van de grondwaterstand;*
- 1630 • *Het voorkomen van watertekort en wateroverlast een belangrijk uitgangspunt is bij het waterbeheer;*
- 1635 • *De spons- en bufferwerking van veenweiden onmisbaar is in tijden van hevige regenval om wateroverlast te voorkomen;*
- 1640 • *Als het grondwaterpeil standaard te hoog is, de bufferwerking van veenweiden verloren gaat;*
- 1645 • *Beheer van veenweidegebieden met grazend vee en machines in veel gevallen noodzakelijk is om verruiging en verbossing te voorkomen;*
- 1650 • *Onvoldoende inzichtelijk is wat de consequenties zullen zijn van de voorgestelde peilverhoging voor het beheer van de gebieden;*
- 1655 • *Rendabele bedrijfsvoering in veenweidegebieden niet meer mogelijk is bij een grondwaterpeil waarbij beheer met vee of machines zeer moeilijk of onmogelijk wordt.*
- 1660 • *De provincie Friesland met Veenweideprogramma 2021-2030 een provinciale regeling heeft opgestart om inkomstenderving van agrariërs te compenseren bij grondwaterpeilverhoging in veenweidegebieden.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- 1640 *De voorgestelde peilverhoging in veenweidegebieden niet op te nemen in het PPLG, maar eerst de gevolgen in beeld te brengen en een nieuw voorstel te doen als de volgende zaken zijn uitgezocht:*
- 1645 • *Drie algemene beheerchecks uitvoeren, en waar nodig aanvullend per gebied te onderzoeken:*
- 1650 • *Hoeveel koeien nodig zijn voor een goed beheer van een gebied;*
- 1655 • *Hoeveel koeien nodig zijn voor een goed verdienenmodel voor ondernemers in het betreffende gebied;*
- 1660 • *Bij welke grondwaterstand beheer nog goed mogelijk is.*
- 1665 • *De consequenties van de voorgestelde peilverhoging nader te onderzoeken;*
- 1670 • *Een provinciale regeling op te stellen voor nadeelcompensatie voor ondernemers die inkomstenderving hebben als gevolg van grondwaterpeilverhoging.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Willemien Koning-Hoeve (CDA) en Ivo Mantel (JA21).

- 1655 De **VOORZITTER**: Ja, wat mij betreft mag u ze indienen en dan kan ik daarna naar de heer De Wit gaan.

- 1660 Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Motie drie. We zijn mede-indiener van de motie PAS-melders van JA21. De PS heeft op 6 maart twintig miljoen beschikbaar gesteld voor strategische aankopen, waarbij de gedeputeerde beloofde dat ze daarmee zeventig procent van de PAS-melders zou kunnen legaliseren. Nu blijkt er echter nog niet eens een stikstofbank voor PAS-melders te zijn. Wanneer gaat GS hiermee aan de slag met die twintig miljoen in de achterzak?

- 1665 Motie vier, kringlooplandbouw. In het PPLG worden nu twee doelen voor de landbouw nagestreefd, namelijk de landelijke doelen van kringlooplandbouw en het provinciale doel natuurinclusief. Dit is niet verenigbaar. Kringlooplandbouw kent zeven ontwikkelingsrichtingen en bedrijven moeten zelf een keus kunnen maken uit de verschillende richtingen. Daar wees de VVD net ook nog op. Het dictum van de motie luidt: verzoeken GS in het PPLG aan te sluiten bij het doel van het Rijk en te kiezen voor kringlooplandbouw, zoals ook reeds vermeld staat, en de
- 1670 zeven ontwikkelrichtingen niet in te perken. Daarom uit het PPLG te verwijderen dat gestreefd wordt naar het doel dat alle grondgebonden landbouw in 2030 natuurinclusief moet zijn.

Motie 56-12 juni 2023

Keuzevrijheid kringlooplandbouw

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- *In het PPLG is opgenomen dat de belangrijkste doelstelling het voltooiën van een transitie naar kringlooplandbouw in 2040 is. Deze doelstelling is gerelateerd aan het algemene beleid van het Rijk en de EU;*
- *De provincie Noord-Holland voor kringlooplandbouw de omschrijving die het Rijk hanteert volgt;*
- *Kringlooplandbouw zeven ontwikkelrichtingen kent;*
- *Natuurinclusieve landbouw een van de ontwikkelrichtingen is waaruit men kan kiezen en er daarnaast dus nog zes andere ontwikkelrichtingen zijn die kunnen worden beschouwd als kringlooplandbouw;*
- *De provincie verder voor de transitie naar kringlooplandbouw het systeem hanteert waarbij agrariërs zelf de verantwoordelijkheid hebben om de ontwikkelrichting te bepalen. Hun prestaties worden 'gescoord' met zogeheten 'kritische prestatie-indicatoren' en financieel gewaardeerd;*
- *Later in het PPLG is te lezen dat de provincie Noord-Holland ook het doel uit de voedselvisie centraal wil stellen, namelijk alle grondgebonden landbouw in 2030 natuurinclusief niveau.*

Overwegende dat:

- *De keuze voor zowel kringlooplandbouw als voor het doel dat alle grondgebonden landbouw in 2030 natuurinclusief moet zijn tegenstrijdig is met elkaar;*
- *Het verwarrend en onmogelijk is om beide doelen tegelijkertijd centraal te stellen;*
- *Noord-Hollandse agrarische bedrijven die de transitie door willen maken zelf een keuze moeten kunnen maken uit de verschillende ontwikkelrichtingen die mogelijk zijn binnen kringlooplandbouw;*
- *Het veel te beperkend is als in Noord-Holland kringlooplandbouw wordt gedecimeerd tot slechts een van de 7 ontwikkelrichtingen;*
- *Kringlooplandbouw het doel is dat nagestreefd moet worden en dat betekent dat de tekst over natuurinclusieve landbouw uit het PPLG gehaald moet worden zodat bedrijven zelf een keus kunnen maken uit de ontwikkelrichtingen van kringlooplandbouw.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *In het PPLG aan te sluiten bij het doel van het Rijk en te kiezen voor kringlooplandbouw zoals ook reeds vermeld staat en de 7 ontwikkelrichtingen niet in te perken. Daarom uit het PPLG te verwijderen dat gestreefd wordt naar het doel dat alle grondgebonden landbouw in 2030 natuurinclusief moet zijn.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Willemien Koning-Hoeve (CDA) en Ivo Mantel (JA21).

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Motie vijf. We hebben al meerdere malen aangegeven dat bij afronding van het NNN het benutten van agrarisch natuurbeheer onontbeerlijk is. Daar worden heel goede resultaten mee bereikt en wij kunnen dat instrument niet missen. Het dictum luidt: een open houding aan te nemen en agrarisch natuurbeheer te beschouwen als een van de mogelijke oplossingen voor het onderhoud van het landschap in het NNN-gebied.

Motie 55-12 juni 2023

Agrarisch natuurbeheer binnen NNN

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- *In de concept-startversie PPLG is opgenomen dat natuurbeheer onmisbaar is om eenmaal gerealiseerde natuurgebieden in goede staat te houden.*

Overwegende dat:

- *De transitie die de agrarische sector ondergaat alleen vol te houden is als er perspectief is en als deze uitdaging gezamenlijk wordt aangepakt;*

- Voor het bereiken van de beheerdoelen binnen NNN-gebieden agrariërs trouwe partners zijn van de provincie en in staat blijken te zijn de gebieden goed te beheren tegen beperkte kosten;
 - Agrarisch natuurbeheer een goed voorbeeld is van landelijk gebied waar natuur en landbouw hand in hand gaan;
 - Het agrarisch natuurbeheer en het onderhouden van het landschap past bij de landbouw van de toekomst;
 - Natuurbeheer door tbo's uiteindelijk veel meer kosten voor de samenleving met zich meebrengen.
- 1740 • De opgaaf in het PPLG alleen behaald kan worden als we functies combineren.

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- Een open houding aan te nemen en agrarisch natuurbeheer te beschouwen als één van de mogelijke oplossingen voor het onderhoud van het landschap in NNN-gebieden

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Willemien Koning-Hoeve (CDA) en Ivo Mantel (JA21).

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Motie zes. In het startdocument PPLG is de ruimtevraag voor natuur ontzettend groot. Meerdere doelen worden benoemd, zoals groenblauwe dooradering en vijftienhonderd hectare extra bosaanleg, et cetera. Deze enorme ruimtevraag voor natuur is niet in balans met ruimte voor voedsel en plantenteelt, die daarnaast ook nog moet extensiveren. Het dictum luidt: verzoeken GS in het PPLG op te nemen dat agrarische productiegebieden en de land- en tuinbouwsector in de brede zin van het woord zoveel mogelijk behouden zullen blijven in Noord-Holland, een kader op te stellen om dit behoud te borgen. Het beperken van de land- en tuinbouw mag geen doel zijn op zich. Het realiseren van meer biodiversiteit, minder stikstof en CO₂-uitstoot, dat zijn de doelen. Wij geloven erin dat samen te doen met de agrarische sector.

Motie 58-12 juni 2023

Balans tussen natuurversterking en agrarische activiteiten in PPLG.

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- In het PPLG meerdere doelen worden benoemd zoals de groenblauwe dooradering, bosaanleg, waterberging en het aanleggen van natuurverbindingen, 300 hectare extra NNN;
- Deze doelen gericht op natuurversterking zoals het nu staat omschreven tezamen een enorme ruimtevraag vormen in ons landelijk gebied;
- In het PPLG niet goed wordt aangegeven hoe de ruimte voor voedselteelt en andere agrarische activiteiten in het landelijk gebied wordt beschermd.

Overwegende dat:

- Bekeken moet worden of de natuurambities ingevuld kunnen worden met een beperktere ruimtevraag;
- De agrarische gronden en de land- en tuinbouw in Noord-Holland vooruitstrevend zijn, duurzaamheid als een belangrijke opgaaf zien en een belangrijke bijdrage leveren aan de voedselvoorziening en het groen houden van onze leefomgeving.
- We deze sectoren in de toekomst naast natuur hard nodig hebben in het kader van de brede welvaart en het welzijn van de bevolking;
- Verduurzaming van de landbouw en extensivering van de landbouw ook leidt tot extra ruimtevraag bij de landbouw.

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- In het PPLG op te nemen dat agrarische productiegebieden en de land- en tuinbouwsector in de brede zin van het woord, zoveel mogelijk behouden zullen blijven in Noord-Holland.
- Een kader op te stellen om dit behoud te borgen.

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Willemien Koning-Hoeve (CDA) en Ivo Mantel (JA21).

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Laatste motie. Het feit dat het Rijk bezig is met het ontwikkelen van een alternatief voor de KDW wordt volkomen genegeerd in dit document. Wij willen dat

- 1790 daarnaar wordt verwezen omdat de KDW in veel gebieden, zoals de Eilandspolder, niet haalbaar is. Het dictum luidt: verzoeken GS in het PPLG te verwoorden dat het Rijk bezig is met het ontwikkelen van een alternatief voor de KDW. Het Rijk maanden tot spoed bij het ontwikkelen van dit alternatief. Zo spoedig mogelijk het beleid van de provincie Noord-Holland, waarin wordt gestuurd op KDW, aan te passen aan een nieuwe systematiek die stuurt op instandhouding van
- 1795 de natuur in N2000-gebieden.

Motie 60-12 juni 2023

Sturen op instandhouding van de staat van de natuur

- 1800 *Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.*

Constaterende dat:

- *Het een opdracht is vanuit de Europese Unie om de Natuur in N2000 gebieden te beschermen;*
- *De Europese Unie niet verplicht heeft om hierbij Kritische Depositie Waarde te formuleren;*
- 1805 • *Het Rijk bezig is om een verkenning uit te voeren naar het vaststellen van een alternatief voor de KDW's als indicator in de stikstofreductie-opgave waarbij de staat van de natuur leidend is;*
- *Noord-Holland de Kritische Depositie Waarden (KDW's) voor N2000 gebieden heeft opgenomen in haar beleid;*
- 1810 • *Noord-Holland de enige provincie is die dat heeft gedaan.*

Overwegende dat:

- *De Kritische Depositie Waarden alleen sturen op stikstof en daarmee ook niet waarborgen dat de natuur herstelt of beschermd wordt omdat dat afhankelijk is van veel meer factoren;*
- 1815 • *De KDW's ontwikkelingen in Noord-Holland waaronder ook woningbouw, een belangrijke taak van de provincie, op slot zetten.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *In het PPLG te verwoorden dat het Rijk bezig is met het ontwikkelen van een alternatief voor de KDW;*
- 1820 • *Het Rijk manen tot spoed bij het ontwikkelen van dit alternatief;*
- *Zo spoedig mogelijk het beleid van de provincie NH waarin wordt gestuurd op KDW aan te passen aan een nieuwe systematiek die stuurt op instandhouding van de natuur in N2000-gebieden.*

En gaan over tot de orde van de dag.

- 1825 *Ondertekening: Willemien Koning-Hoeve (CDA) en Ivo Mantel (JA21).*

- 1830 Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Afrondend. Stuur dit document zo niet naar het ministerie. Mijn opa zei altijd: je hebt af en toe een dokter nodig in je leven, maar je hebt drie keer per dag een boer nodig. Zorg dat, naast natuur en biodiversiteit, de toekomst voor deze sector en onze voedselteelt geborgd wordt in het PPLG.

- 1835 De **VOORZITTER**: Dit heeft wat interrupties opgeleverd. Ik ontvang graag eerst de zeven moties van u. Even kijken.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Het zijn er zes.

De **VOORZITTER**: O, zes.

- 1840 Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Een was ingediend door JA21.

- 1845 De **VOORZITTER**: Oké. Eén, grondwaterstand veenweiden, keuzevrijheid kringlooplandbouw. Het is niet ondertekend. Goed, deze moties maken deel uit van de beraadslaging. Dan ga ik nu naar de heer De Wit voor een interruptie van de VVD.

De heer **DE WIT** (VVD): Ja, voorzitter, waarvoor dank. Dat gaat over, uit mijn hoofd, de tweede motie die is ingediend over het veenweidegebied en de waterstanden daar. Even allereerst een

verduidelijkende vraag. Doelt u daar op de uitspraak die in het stuk is opgenomen over de peilverhoging tot twintig tot veertig centimeter van het peil?

1850

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, precies. Die bedoel ik.

De heer **DE WIT** (VVD): Dat dacht ik al, voorzitter. Dat is een tekst, die komt letterlijk vanuit het kabinet. Dat is als opdracht meegegeven aan alle provincies. Het is niet zo dat wij als Noord-Holland dit bedacht hebben. Dus ik deel uw zorgen op dat punt dat de uitvoering daarvan natuurlijk een immense opgave is, want het is makkelijk opgeschreven, maar in de praktijk ben je er nog lang niet. Maar waarom dient u dan op dit specifieke punt een motie in, terwijl in feite het stuk zelf al alle aandacht heeft voor het feit dat iets opschrijven en realiseren twee heel verschillende dingen zijn?

1855

1860

De **VOORZITTER**: Helder. Mevrouw Koning.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, wij geven aan in die motie niet dat het nooit mag worden opgenomen, maar voordat dat we dat accepteren als provincie, dat die dingen nog onderzocht moeten worden. Dat is het doel van de motie.

1865

De **VOORZITTER**: Roept dat nog een nieuwe interruptie op van de heer De Wit?

De heer **DE WIT** (VVD): Nou ja, kort, voorzitter. Dan stel ik dus in ieder geval vast dat het CDA vindt dat we moeten afwijken van het kader wat het Rijk ons heeft meegegeven in het kader van de beoordeling van het PPLG.

1870

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Nee, zo zeg ik dat niet. Ik zeg dat wij aangeven dat wij vinden dat nog onderzocht moet worden of dat wel haalbaar is en wat de gevolgen zijn, voordat wij dat zomaar accepteren.

1875

De **VOORZITTER**: Goed, dank u wel. U heeft ook een interruptie van GroenLinks van Statenlid Van Wijnen.

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, ik hoor het CDA zeggen, nou, we steunen die doelen, daar zijn we helemaal niet tegen, maar dit kan niet en dat kan niet en dat zou niet mogen en dit willen we ook niet. Ja, hoe gaan we dan volgens u die doelen wel halen als u daar wel aan gecommitteerd bent en u bent nu al bereid om er eigenlijk allerlei dingen uit te halen?

1880

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Volgens mij heb ik aangegeven dat de natuurdoelen heel goed zijn meegenomen, maar de doelen voor de landbouw niet en dat dat beter in balans moeten worden gebracht met elkaar. En wij geven daarvoor richting hoe je dat beter kan doen. Dat is wat ik met mijn betoog heb beoogd.

1885

De **VOORZITTER**: Goed. Dank u wel. Dank ook voor uw bijdrage. Dan ga ik door met de volgende spreker. We gaan naar Volt, mevrouw Schneemann.

1890

Mevrouw **SCHNEEMANN** (Volt): Dank, voorzitter. Ik heb een betoog voorbereid onder andere over het vertrouwen tussen burger en politiek. In dat licht ben ik vandaag eigenlijk extra verbaasd dat er een aantal partijen zijn die eigenlijk gewoon weigeren om moties serieus te nemen. Ik merk dat ik er ook een beetje verbaasd door ben, omdat ik toch had gehoopt dat we iets constructiever hier aan de slag konden gaan. Maar dat moest me even van het hart, voordat ik zal beginnen aan mijn inbreng.

1895

Vertrouwen tussen burger en overheid is voor Volt een belangrijk punt. Er zijn verschillende manieren om dat vertrouwen te waarborgen, dan wel te herstellen. Een van die manieren is door te luisteren naar de burger. Volt is daarom ook blij met de inwonerspeiling als middel om inwoners inspraak te geven in het beleid dat de provincie de komende jaren vorm gaat geven. We hopen natuurlijk dat de Staten dit middel de komende vier jaar zullen blijven inzetten. Daarnaast vindt Volt dat we ook breder moeten kijken naar democratische innovaties om het vertrouwen tussen burger en de overheid te versterken. We nodigen onze collega-Statenleden dan ook uit om

1900

1905

1910 hierover mee te blijven denken. Daarnaast moeten we blijven reflecteren op het instrument inwonersraadpleging om te leren hoe we dit laten verhouden tot de andere belangengroepen en experts. Een ander belangrijk punt in het vertrouwen tussen overheid en de burger is het geven van een transparant verhaal. De afgelopen decennia zijn er vele uitdagingen vooruitgeschoven. Als deze uitdagingen eerder erkend en opgelost waren geweest, was het nu niet nodig geweest om op korte termijn zulke ingrijpende maatregelen te moeten nemen. Een eerlijk verhaal is nodig voor alle inwoners, zodat burgers weten waar ze aan toe zijn en ondernemers hun plannen voor de lange termijn kunnen maken. Dit is niet alleen belangrijk voor de huidige generatie, maar

1915 natuurlijk ook belangrijk voor toekomstige generaties. En dat geldt natuurlijk vooral voor de ondernemers die wellicht hun bedrijf willen doorgeven aan volgende generaties. Door te blijven benoemen dat het PPLG een conceptstartversie is, wordt de indruk gewekt dat er nog veel aan het PPLG kan veranderen. Uiteraard wordt er nog gewacht op belangrijke input vanuit het landbouwakkoord, de definitieve inwonerspeiling, et cetera, maar de doelen van het PPLG staan

1920 natuurlijk vast. Bovendien moet er over twee weken gewoon een versie worden ingestuurd naar het Rijk, die op basis daarvan een eerste schets geeft van het beschikbare budget. Het onderkennen van de zwaarte van deze versie draagt volgens Volt niet bij aan het vertrouwen tussen overheid en burger.

1925 Dan inhoudelijk. We zijn blij om te zien dat sommige hoofdstukken ver zijn uitgewerkt, ondanks dat er nog veel afhangt van het landbouwakkoord en de invulling per regio. Daarnaast moeten we ervoor blijven waken dat de doelen niet verschuiven, zoals dreigt te gebeuren met de invulling van het NNN voor 2027. Ook zijn er veel andere methodes om de komende jaren verder te vergroenen. Volt wil dat de provincie daar actief op inzet, bijvoorbeeld door de koplopers een rol

1930 te geven aan tafel en het ondersteunen van agrariërs die willen verduurzamen, maar buiten de NNN of Natura 2000-gebieden liggen. Daarom hebben we ook meegetekend met de moties die onze collega's hierover hebben geschreven. Daarnaast is het natuurlijk cruciaal dat de provincie actief communiceert over de mogelijkheden tot verduurzaming en dat de loketten, waar burgers of bedrijven steun kunnen aanvragen, toegankelijk zijn. We willen natuurlijk voorkomen dat

1935 goede regelingen niet gevonden worden of dat het te lang duurt voordat burgers of bedrijven een reactie krijgen van de provincie. Aan de andere kant zijn er ook hoofdstukken die, wat Volt betreft, te dun zijn. Denk aan de hoofdstukken water en bodem. We hopen dat dat maatregelen in een volgende versie van het PPLG verder worden uitgewerkt, zodat we kunnen voorkomen dat we in 2027 nog steeds niet aan de KRW voldoen en dat water de nieuwe stikstof wordt in de provincie, in Nederland en in Europa. Niet vooruitschuiven, maar vooruitdenken.

1940

De **VOORZITTER**: Dank u wel, mevrouw Schneemann van Volt. We gaan door met de heer Stulemeijer van 50PLUS. Dus we gaan verder met de bijdrage in eerste termijn van 50PLUS.

1945 De heer **STULEMEIJER** (50PLUS): Ja, dank u wel, voorzitter. Door het wegvallen van mevrouw Van der Helm zijn we enigszins onthand, dus ik zal het redelijk kort houden. Voor ons ligt een concept-PPLG, dat heel erg lijvig is geworden. Het gaat erom de belangrijkste zaken daarin te behandelen. Maar voor ik daaraan toe ben, zou ik eerst nog even iets op willen merken over de moties. Er is nou veel over de moties gepraat, maar namens 50PLUS kan ik u zeggen dat alle

1950 moties wanneer dan ook door ons serieus beoordeeld zullen worden. Alle. Dus ook deze. Dus ik begrijp wat dat betreft de commotie niet.

1955 Het belangrijkste dat we over het PPLG kwijt willen, is dat wij voor de natuur zijn, maar we zijn ook voor de boeren. De boeren zijn mede onze natuurbeheerders. Zij hebben recht op een goed verdienmodel, dankzij of ondanks de EU. Het PPLG is een lijvig concept met goede, maar ook twijfelachtige, stellingen en voornemens. Het is een concept. Het is het eerste concept. Dus we gaan er nog veel van horen. Het belangrijkste is het waarborgen van een goede voedselproductie voor een snelgroeiende bevolking.

1960 De **VOORZITTER**: Dank u wel, meneer Stulemeijer. Kort, maar krachtig. Statenlid Kostić van de Partij voor de Dieren is onze volgende spreker.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, voorzitter, dank u wel. Ja, een bijzondere setting eigenlijk. Wij hadden ook gehoopt op een constructief debat. Maar allereerst toch complimenten aan alle

- 1965 ambtenaren die echt heel goed werk hebben verricht met dit stuk. Een dikke voldoende voor vlijt en ook een dikke voldoende voor alle hulp die ze ons hebben geboden richting deze vergadering.
- Het is wel heel belangrijk om stil te staan, ook voor de mensen thuis, waarom we hier over praten, over dit stuk: het PPLG. We weten namelijk al enkele decennia- Sommige mensen zeggen:
- 1970 het gaat allemaal heel snel. Het klopt. Het wordt te laat ingezet. Maar we weten eigenlijk al enkele decennia dat het niet de goede kant op gaat met de manier waarop wij met de aarde omgaan, bijvoorbeeld met onze omgang met water, met onze leefomgeving, met de dieren. En een van die oorzaken is het landbouwsysteem dat we hebben opgetuigd na de Tweede Wereldoorlog, gericht op zoveel mogelijk productie tegen zo laag mogelijke kosten. En ik had het
- 1975 net tegen de VVD: 'kosten', in de klassieke zin van het woord, want de miljarden aan maatschappelijke kosten die dat systeem met zich heeft meegebracht, werden niet meegerekend. We kregen daarom mestoverschotten, bestrijdingsmiddelen, uitputting en vervuiling van bodem en water, een hoger risico op volksgezondheid. Gaandeweg werden wel doelen gesteld, bijvoorbeeld de NNN. Al sinds de jaren negentig eigenlijk. En de KRW al sinds 2000. Die
- 1980 deadlines werden steeds opgeschoven. Ik hoor een aantal partijen die deadlines weer proberen vooruit te schuiven. Maar, en dit is heel belangrijk om te constateren, de boeren, de boeren zelf, valt helemaal niets te verwijten. Zij hebben precies gedaan wat elke ondernemer dient te doen, namelijk dat wat ze wordt gevraagd. Dat was na de Tweede Wereldoorlog vanuit de overheid: produceer zoveel mogelijk tegen zo laag mogelijke kosten. Sterker nog, de boeren werden toen
- 1985 gedwongen om te intensiveren. Er waren toen protesten tegen het intensiveren. Boeren waren heel blij met een aantal koetjes en met een paar gewassen. Maar nee, ze moesten en zouden intensiveren in landsbelang. Dat hebben ze gedaan. En daar danken we jullie voor, boeren. Maar landsbelang is nu iets anders geworden. Veel rapporten zijn in de tussentijd uitgebracht. De conclusie is eigenlijk altijd, altijd – en even aan de VVD toch nog even – de oploep oplossing zit
- 1990 in meer biologische, natuurinclusieve en plantaardige landbouw met minder landbouwdieren – dat is een essentieel onderdeel – met boeren en de keten die een alternatief verdienmodel krijgen. En dat bedreigt niet onze voedselzekerheid. Sterker nog, en kijkt u maar bijvoorbeeld naar de Universiteit van Leiden. Die heeft heel mooi uit de doeken gedaan dat die voedselzekerheid juist wordt versterkt als we deze transitie inzetten, zoals net genoemd. De
- 1995 boeren worden er beter van. We worden er allemaal beter van. Maar wat we de afgelopen jaren hebben gedaan, is eigenlijk vooral vooruitschuiven, doorschuiven. Volt had het er net ook over. Wegkijken en geitenpaadjes zoeken. Een van de geitenpaadjes is natuurlijk de PAS, waardoor we nu helemaal vastgelopen zijn, maar ook de technologische trucjes.
- 2000 De heer **DE WIT** (VVD): Ja, voorzitter, toch even de vraag van, u schetst, de collega van de Partij voor de Dieren schetst een bepaald beeld over de landbouwsector en in de ogen van de collega wordt daar in ieder geval nog onvoldoende door ondernemers op geanticipeerd. En mijn vraag is waarom de collega van de Partij voor de Dieren denkt dat de ondernemers die stap niet maken en waarom ze niet massaal achter u aangaan om het morgen te doen.
- 2005 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Omdat de VVD ze decennialang heeft voorgehouden dat ze vooral moesten investeren in de geitenpaadjes, vooral meer in die emissiearme stallen die niet bleken te werken, waardoor ze leningen moesten afsluiten en nu weer te horen krijgen dat ze onvoldoende doen, ook van de VVD, en weer door de VVD dreigen te worden gestuurd op diezelfde
- 2010 geitenpaadjes met dezelfde boodschap: als jullie maar weer investeren in die technologische foefjes, dan komt het wel goed. De VVD – ik heb het wel vaker gezegd hier – moet echt een keer zichzelf ernstig in de spiegel bekijken, en dat zou de VVD een keer sieren.
- De heer **DE WIT** (VVD): Ja, voorzitter, het zijn overigens de technologische foefjes waar de collega
- 2015 het over heeft waarom we nu onder andere Seed Valley hebben in deze provincie. Dus lijkt het me een enigszins, nou, smalle benadering van de werkelijkheid. Maar mijn vraag gaat over het volgende. Ziet u nou ondernemers in de agrarische sector als slachtoffer van het systeem, als makke schapen die zitten te wachten op wat ze afkomt, of ziet u hen ook gewoon als ondernemers die een bepaalde ondernemers verantwoordelijkheid hebben, er ook een bepaald
- 2020 risico bij lopen, en vanuit dat kader de beste keuzes maken? Niet alleen nu, maar ook de afgelopen decennia.

2025 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Nou, het is een heel mooie vraag, want dan kan ik mezelf herhalen. Als de VVD goed heeft geluisterd, heb ik alle respect voor de boeren als ondernemers. Die hebben hun werk als ondernemer heel goed gedaan, want zij hebben een bepaalde opdracht gekregen vanuit het Rijk, al jaren geleden na de Tweede Wereldoorlog. Daar zijn ze zelfs toe gedwongen. Dat heb ik ook al verteld. En dat hebben ze gevolgd en dat hebben ze uitgevoerd vanuit hun ondernemersgeest. Enkele boeren, of eigenlijk steeds meer boeren, hebben zelf bedacht van ja, het Rijk blijft ons een bepaald pad op sturen, maar het werkt toch niet helemaal. We blijven maar vastlopen. Misschien moet ik iets anders proberen. En dan noem ik bijvoorbeeld De Nieuwe Melkboer, twee jonge mannen die hier bij de voedselvisiebespreking waren om aan jullie – en
2030 misschien was de VVD er ook bij – mee te geven waar zulke vernieuwende boeren tegenaan lopen. Hoe we nieuwe verdienmodellen kunnen creëren, maar dat die boeren wel hulp nodig hebben. En wat ik jammer vind, is dat de VVD daar niet naar luistert, naar die ondernemersgeest,
2035 maar steeds blijft herhalen wat we eigenlijk al veertig jaar lang horen van de VVD.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Want ik wil dan toch graag naar het volgende Statenlid, die een interruptie wil plegen: de heer Vendrig van de BBB.

2040 De heer **VENDRIG** (BBB): Ja, dank u, voorzitter. Ja, ik hoor mevrouw Kostić zeggen: innovaties, geitenpaadjes. Is mevrouw Kostić op de hoogte van dat de WUR op een gegeven moment gezegd heeft over de innovatie en het onderzoek naar de emissiearme vloeren, dat zij het onderzoek niet goed hebben kunnen uitvoeren, omdat niet de juiste onderzoeksvraag gesteld is?

2045 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Voorzitter, ik denk dat we over twee verschillende rapporten praten. Aan de ene kant heeft de WUR in navolging van CBS en RIVM bevestigd dat de emissiearme stallen niet het rendement leveren dat ze zeggen te leveren. Het WUR heeft toen gezegd, ja, misschien kan je dat aanpassen en dat beter maken en die voorwaarden daarvoor beter maken, maar dan moet je dus veel meer investeren in controle bij de boeren. Dus de omgevingsdiensten. Dus extra
2050 maatschappelijk geld, extra last en bureaucratie voor de boeren, maar uiteindelijk niet echt een uitweg. En nu loopt er nog een onderzoek vanuit de WUR. Dat is uitgelekt. In mei nog een artikel van de Volkskrant daarover en meerdere regionale kranten die daarover berichten. En die zeggen van ja, eigenlijk moeten die emissiearme stallen allemaal de prullenbak in. Allemaal, die voor 2020 zijn goedgekeurd zijn eigenlijk niet voldoende. Dat betekent dus dat we die goedkeuringen
2055 hebben gegeven op basis van, ja, eigenlijk niets en dat de natuur extra heeft geleden. En niet alleen maar de natuur; uiteindelijk dus ook de boeren. Daarom probeert de Partij voor de Dieren de boeren daarvoor te behoeden.

2060 De **VOORZITTER**: Ik kijk naar de heer Vendrig. Ja, gaat uw gang.

De heer **VENDRIG** (BBB): Nou ja, waarvoor dank in ieder geval. Maar ja, voorzitter, ik vraag me af, is mevrouw Kostić het met mij eens dat de emissiearme vloeren eigenlijk nooit een echte kans gekregen hebben. Als je ze niet goed onderzoekt, dan weet je ook niet of ze wel of niet werken. Het kan best zijn dat die vloeren wel werken. Daar zijn ook wel tekenen van. Dus ja, de vraag is:
2065 bent u het met mij eens dat de vloeren geen goede kans gekregen hebben?

De **VOORZITTER**: Die vraag zou kort te beantwoorden moeten zijn.

2070 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Nou ja, ik waardeer echt de open houding van de BBB hierin. Ik leef echt met ze mee. Maar het is: nee, absoluut niet. Er is heel lang geïnvesteerd in die emissiearme stallen. Er zijn allerlei onderzoeken geweest die erop hebben gewezen dat het niet zou werken, maar het is jarenlang genegeerd door de politiek. Dus mijn vraag terug aan de BBB is, waarom wilt u zo graag blijven vasthouden aan die stroomhalm dat er misschien ooit een technologie komt die wel werkt? Waarom speelt u dan Russisch roulette met de toekomst van de boeren?

2075 De heer **VENDRIG** (BBB): Ja, in antwoord op uw vraag: dat is geen Russisch roulette, Dat is gewoon kijken naar innovaties waar Nederland groot mee geworden is. Daar heb je vertrouwen in. Fieldlabs wijzen ook uit tegenwoordig dat innovaties heel goed gaan werken. Dus ik wil echt nogmaals vragen van, ja, heeft u daar dan geen vertrouwen in?

2080 De **VOORZITTER**: Statenlid Kostić. Kort alstublieft.

2085 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, voorzitter, ik ben heel graag open en van vertrouwen, maar ik kijk ook naar de wetenschap, naar de onderzoeken, en die schieten al die innovaties af. Er zijn natuurlijk wel innovaties mogelijk die het systeem, dat nu is, loslaten en werken in die transitie ten gunste van boeren, dieren, natuur en milieu. Dus voor die innovaties zijn we wel. Maar emissiearme stallen, dat is echt Russisch roulette spelen met de levens en toekomst van boeren, maar ook toekomstige generaties.

2090 De **VOORZITTER**: Goed. Dan heeft u ook een interruptie van mevrouw Koning van het CDA.

2095 Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, dank u wel. Ja, het stoort mij een beetje dat u zegt van 'innovaties zijn geitenpaadjes'. Er is één innovatie waar inderdaad in de wetenschappelijke wereld discussie over is: is het onderzoek nou wel goed en wordt er wel goed gemonitord? En daarom komt dat in de pers. Maar u kan toch niet zeggen dat alle innovaties geitenpaadjes zijn? Dat is toch waanzin?

2100 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Dat zou inderdaad totale waanzin zijn als ik dat had gezegd. Gelukkig zijn niet alle innovaties – en de VVD noemde een voorbeeld – waanzin of niet nuttig. Maar ik kijk gewoon naar de feiten. Ik zie dat bewezen is dat een aantal innovaties door de jaren heen gewoon niet heeft gewerkt, maar de politiek dat keihard genegeerd heeft en vervolgens doodleuk ook in dit stuk weer die middelen inzet, terwijl we dat stukje hebben gehad. Dus ja, ik denk graag met het CDA mee voor innovaties die echt helpen. In de motie die wij straks gaan indienen, hebben we het ook over het Groenboerenplan, waarin de boeren zelf zeggen: lieve mensen, laten we die geitenpaadjes, die blijkbaar niet werken, loslaten; en technologische innovatie omarmen, in die zin dat het in dienst staat van die systeemverandering waar we naartoe moeten en in dienst van een gezonde leefomgeving voor boeren, burgers en dieren.

2110 De **VOORZITTER**: Goed. Dat horen we dan zo. Mevrouw Koning van het CDA.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, een laatste opmerking. Ik zou graag willen dat u het woord 'innovaties' loskoppelt van 'geitenpaadjes'. Bent u daartoe bereid?

2115 De **VOORZITTER**: Statenlid Kostić, ja of nee.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, absoluut. Ik ga niet in zijn algemeenheid zeggen dat alle technologie geitenpaadjes zijn.

2120 De **VOORZITTER**: Goed. Dan ga ik graag naar de heer Van Tiggelen van de PVV.

2125 De heer **VAN TIGGELEN** (PVV): Ja, voorzitter, dank u wel. Ik hoor mevrouw Kostić zeggen dat er innovaties zouden zijn afgeschoten door de wetenschap. Er zijn al vrij lang geleden zelfs – en we hebben daar ook al in het verleden meerdere malen op gewezen – diverse bewezen met proefopstellingen zaken die gewoon blijken te werken in de praktijk. Is mevrouw Kostić bereid om zich daarover te informeren, voordat ze nog meer onzin uitkraamt?

De **VOORZITTER**: U mag dat laatste negeren en u kunt antwoord geven op de vraag.

2130 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, dank u wel. Ook hier echt spijtig dat de PVV niet wil samenwerken hierin, want volgens mij willen we hetzelfde. We willen een gezonde toekomst voor de boeren, voor onze burgers en de dieren. Dan zijn er verschillende mogelijkheden. Maar rapport op rapport wijst uit dat er een systeemverandering nodig is. Dat betekent dus ook een krimp van de veestapel als essentieel onderdeel. Dat betekent ook richting natuurinclusief en biologisch en dat betekent ook het onderdeel technologische innovaties, maar niet deze die ik net noemde. Niet de mestvergisters, niet de emissiearme stallen, want dat is dit systeem op kosten van de belastingbetaler in stand houden.

De **VOORZITTER**: Goed. Dan gaan we naar de ChristenUnie, naar de heer Klein.

2140 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, ik ben toch een beetje verbaasd dat u zo strikt allerlei innovaties generiek afwijst. Is het niet zo dat wij juist moeten kijken naar het effect? En dat als innovaties effect hebben op de reductie van bijvoorbeeld stikstof of andere doelen die we willen bereiken, dat ze dan een onderdeel kunnen zijn van de oplossing? Niet de enige oplossing, dat zult u ook met mij eens zijn, maar wel als onderdeel beoordeeld kunnen worden. En dat hoor ik
2145 toch te weinig in uw betoog.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, ik ga het toch nog maar een keer herhalen, want blijkbaar- Ja, het is toch grappig dat als we het hebben over bepaalde technologische innovaties, zoals emissiearme stallen, bepaalde partijen toch niet genoeg openstaan om te luisteren naar wat hier eigenlijk
2150 wordt gezegd. Ik zeg alleen maar: we kijken naar de wetenschap. We kijken ook naar wat de rechter heeft gezegd op basis van de wetenschap en op basis van wet- en regelgeving. En dan zien we gewoon dat de afgelopen, nou ja, tientallen jaren bepaalde soorten technologieën zijn ingezet in een of andere vorm, zoals die emissiearme stallen, mestvergisters, dat heeft geleid tot grote problemen voor boeren en maatschappij. Dat heeft ertoe geleid dat het OM heeft gezegd:
2155 die mestvergisters, dat is een slecht idee. Dat levert ons veel te veel werk op. We kunnen het niet handelen. Het OM, die oproept tot het inkrimpen van de veestapel, omdat de mestvergistings-business tot fraude leidt. Ik bedoel, als u dan nog bevraagd waarom wij dit bevragen, ja, dan moeten we toch misschien in de wandelgangen verder in gesprek.

2160 De **VOORZITTER**: Dat klinkt als een uitnodiging. Maar meneer Klein, gaat uw gang nog eenmaal.

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ik ken de Partij voor de Dieren als een partij die niet zozeer terugkijkt, maar vooruitkijkt. En ik hoor u nu allemaal verhalen vertellen over dingen die in het verleden zijn misgegaan. Daar zijn zeker grote dingen misgegaan, maar tegelijkertijd, wij staan
2165 hier omdat we de toekomstrichting willen bepalen voor het landelijk gebied. En dan wil ik pleiten dat we een brede schakering aan mogelijkheden kunnen inzetten en ook innovatie die wel bewezen kan worden. En vind ik dan u aan mijn zijde?

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja. En ik zou niet weten waarom u iets anders concludeert. Maar we moeten het wel scherp hebben. We moeten kunnen leren van onze fouten, dat bent u met mij eens hopelijk, om vervolgens niet dezelfde fout te maken zoals we de afgelopen jaren hebben gedaan.

2175 De **VOORZITTER**: Dank u wel. Een nieuwe vraag, denk ik, van de SP, mevrouw Alberts.

Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Dat had de voorzitter goed in de gaten. Dank u wel. Nou, ik heb een vraag aan mevrouw Kostić, Statenlid Kostić. Zij vertelde eigenlijk dat de boeren in opdracht van de overheid hebben gehandeld, want na de Tweede Wereldoorlog is er gezegd 'nooit meer honger in dit land'. Bent u het met mij eens dat die opdracht eigenlijk al is
2180 uitgevoerd, zeker gezien we nu ook vooral voor het buitenland produceren? En hoe gaan we daar nou mee om?

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Die opdracht is, zoals in het begin gezegd, hartstikke goed uitgevoerd. Dus, chapeau, onze boeren. Je kan je nu dus wel afvragen dat we nu een heel groot gedeelte van
2185 onze provincie gebruiken voor teelt dat niet voor voedsel is gereserveerd. Dus dat zijn vragen waar we over na zouden moeten denken in elk geval op dit belangrijke punt van de transitie, maar die niet terugkomen in het PPLG. Dus wat wij hier aan het doen zijn, is terugblikken, om te voorkomen dat we dezelfde fouten maken voor de toekomst, terwijl we nu op een transitiepunt zitten. We noemen wat er dus in het verleden fout is gegaan wat nu wel in het PPLG zit, zoals die
2190 emissiearme stallen en de mestvergisters.

De **VOORZITTER**: Goed. Dan stel ik voor dat u verdergaat met uw bijdrage.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, dank u wel, voorzitter. Wat wij heel graag zouden willen als Partij voor de Dieren is uitgaan van dat wat ons verbindt. Als we kijken naar de inwonersraadpleging, en die is heel duidelijk, die zegt: leg nou de focus op het gezond houden van natuur, op water. Dat is de prioriteit. Een gezonde leefomgeving, dat is de allerhoogste prioriteit. En het mooie is: geen verschil tussen stad en platteland daarin, precies wat de Partij voor de Dieren heeft gezegd.
2195

2200 En logisch, want iedereen heeft belang bij een gezonde toekomst, bij een gezonde, groene leefomgeving. Laat dat nou hetgeen zijn wat ons verbindt. En een gezond verdienmodel voor de boeren. Dat heb ik een paar keer zien langskomen. Laten we ons daarop focussen en niet weer dat Russisch roulette spelen met de boeren om maar te gokken op bepaalde technologieën die nul zekerheid bieden. Dit is de kans om echt de transities in te zetten. Eigenlijk is ons grootste bezwaar met dit stuk dat het duidelijkheid biedt. We hebben de boeren beloofd om duidelijkheid te geven. Dat hebben ook alle adviezen ons meegegeven. Wees nou duidelijk waar we naartoe moeten. Dat kan met dit stuk nog steeds alle kanten op. En zelfs daar waar duidelijke doelen lijken te worden gesteld, zoals grondgebondenheid, natuurinclusieve landbouw op grondgebonden gebied, weet niemand wat 'grondgebonden' betekent. Die definitie is nog in de maak. Dus waar stemmen we nu eigenlijk voor? Dat brengt ons op de allereerste motie Slimmer omgaan met maatschappelijk geld, met het dictum- Trouwens, ingediend met Volt en D66. Gehoord de discussie verzoeken GS om in het vervolgproces en uitvoering van het PPLG zoveel mogelijk de nadruk te leggen op bronmaatregelen die dienend zijn aan de transitie naar een toekomstbestendig landbouwsysteem dat ten goede komt aan boeren, burgers, natuur, dieren en Milieu, en PS over de uitwerking daarvan eind dit jaar te informeren. Voorzitter, dus nogmaals, 2215 het gaat niet om het uitsluiten van alle mogelijke technologische oplossingen, maar zoals in de motie staat: goed kijken wat werkt, niet dezelfde fouten maken en technologische oplossingen in dienst van die systeemverandering die we zo hard nodig hebben.

Motie 66-12 juni 2023

2220 Slim omgaan met maatschappelijk geld binnen PPLG

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- 2225 • *In de concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) zeven transitiepaden zijn benoemd;*
- *Transitiepad 1 o.a. inzet op de route van reductie van ammoniakemissie in de veehouderij via technologische ingrepen, als emissiearme-stallen en mestvergisting;*
- *Afgelopen jaren uit verschillende rapporten is gebleken dat deze route niet de oplossingen biedt die nodig zijn;*
- 2230 • *GS in de concept-startversie PPLG hiervoor circa 153 miljoen euro uit het Transitiefonds en Klimaatfonds aanvraagt bij het Rijk;*
- *O.a. de WUR onlangs heeft bevestigd dat zulke technieken onvoldoende resultaten opleveren en rechterlijke uitspraken hierover bevestigen dat investeringen in zulke technieken een groot risico vormen voor de toekomst van de boeren zelf.*

2235 *Overwegende dat:*

- *De route van emissiearme-stallen dure symptoombestrijding is en haaks kan staan op de integrale aanpak en de doelen rondom bijvoorbeeld ecologie, grondgebondenheid, dierenwelzijn en een gezonde toekomst voor de boeren;*
- *Mestvergisting veel geld kost, maar de mestproblemen niet oplost en niet in lijn is met grondgebondenheid en kringlooplandbouw;*
- 2240 • *Toekomstboeren zoals Caring Farmers erop wijzen dat het maatschappelijk geld beter kan worden besteed aan echte transities in de landbouw;*
- *Het Groenboerenplan, ondersteund door 901 organisaties, stelt dat "technologie behulpzaam kan zijn in de landbouw, maar dienend moet zijn aan systeemoplossingen en dierenwelzijn".*
- 2245 • *De miljarden in het Transitiefonds belastinggeld betreft dat maar één keer kan worden uitgegeven, en daarom effectief, kosten-efficiënt en verantwoord dient te worden besteed;*
- *De provincie kan bepalen op welke maatregelen de nadruk wordt gelegd en kan voorkomen dat boeren opnieuw tot risicovolle en doodlopende investeringen worden verleid.*
- 2250

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *Om in het vervolgproces en uitvoering van het PPLG zoveel mogelijk de nadruk te leggen op bronmaatregelen die dienend zijn aan de transitie naar een toekomstbestendig landbouwsysteem dat ten goede komt aan boeren, burgers, natuur, dieren en milieu;*
- 2255 • *PS over de uitwerking daarvan eind dit jaar te informeren.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Ines Kostić (Partij voor de Dieren), Julia Schneemann (Volt) en Sijmen Mulder (D66).

Statenlid KOSTIĆ (PvdD): Dan, als we het hebben over maatschappelijk geld, want dat is ontzettend belangrijk. We vragen wel om geld, maar we weten niet waar dat geld in belandt. We hebben er met de VVD een debat over gehad. Wij baseren ons heel graag op de wetenschap en denken graag met ondernemers, maar ook met de brede keten en de burgers mee. En dat betekent dat we willen zien: hoe zijn bepaalde maatregelen genomen; waarom worden ze voorgesteld; waarom bepaalde maatregelen niet? Eén voorbeeld. Door 25 procent van de reductie van de veestapel in Noord-Holland, bijvoorbeeld de intensieve veehouderij, uiteindelijk weg te strepen, zouden we onze klimaatdoelen kunnen halen. Meteen. Zonder gedoe, zonder boekhoudkundige trucjes. Wel met ondersteuning van de boeren naar een ander systeem en met winst voor natuur, water, gezondheid. Waarom zou dat niet doen? Ik ben benieuwd naar de maatschappelijke kosten en baten die GS daarin heeft meegenomen. Daarom de volgende motie. Even kijken. Verdienmodellen voor de boeren. Roept GS op om in het vervolgproces van het PPLG en in de gebiedsprocessen daar waar mogelijk te investeren in de verbinding tussen de agrarische sector en de bouwsector en samen met de sectoren in de verdere uitwerking van nieuwe verdienmodellen gebaseerd op teelt van bio-based materialen, en gaan over tot de orde van de dag. Ingediend met de ChristenUnie en Volt. Want in die bio-based sector ligt een heel goed verdienmodel voor de boeren voor in de toekomst als we daarin te durven te investeren. Daar roept de bouwsector op en zelfs de agrarische sector, zoals u kunt lezen in die motie.

Motie 65-12 juni 2023
Serieuze impuls voor groene verdienmodellen voor boeren

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- *De provincie de regie voert op het opstellen van het Noord-Hollands Programma Landelijk Gebied (PPLG), waarmee verschillende grote opgaven in het landelijk gebied in samenhang moeten worden aangepakt;*
- *Er in het veenweidegebied problemen zijn met o.a. bodemdaling (inclusief schade aan huizen), biodiversiteitsverlies en uitstoot van broeikasgassen;*
- *De landbouw een sleutelrol speelt in het integraal oplossen van de verschillende problemen, maar agrariërs nog met veel onzekerheid te maken hebben en zoeken naar andere verdienmodellen;*
- *Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) in zijn laatste rapport o.a. adviseert om meer in te zetten op bijvoorbeeld hoogwaterlandbouw in veenweidegebieden (natte teelten), om tijdig en effectief de problemen die spelen op te lossen;*
- *PARK daarbij benadrukt dat er kansen liggen in samenwerking met boeren en de bouw – en isolatiesector, aangezien die laatste op zoek zal zijn naar materialen die bijdragen aan het vastleggen van CO2 en daarbij van nature duurzaam zijn (recyclebaar, biologisch afbreekbaar), zogenaamde bio-based materialen;*
- *Teelt van vezelmateriaal veel CO2, mest en pesticiden scheelt en landen als Duitsland daar verder in zijn;*
- *In een rapport vorig jaar nieuwe kansen voor opschaling van dit soort teelten in kaart zijn gebracht, waarbij een belangrijke rol is weggelegd voor o.a. de provincies;*
- *De provincies Zeeland en Noord-Brabant al jarenlang actief zijn om bio-based teelten te ontwikkelen en de focus nu ligt op de markt, waaronder de bouw;*
- *De duurzame ontwikkelingen in de bouw hard gaan, maar Nederland op dit moment bio-based materiaal moet importeren.*

Overwegende dat:

- *In de Omgevingsvisie het doel is opgenomen om bodemdaling niet alleen te remmen, maar ook te stoppen en waar mogelijk te keren;*
- *Meer gerichte inzet op teelt voor de bouw- en isolatiesector daaraan zou kunnen bijdragen en nieuw toekomstperspectief kan geven aan boeren;*
- *O.a. brancheorganisatie Akkerbouw pleit voor gerichtere ondersteuning in het o.a. opzetten van ketens en productielijnen, samen met bouwsector en boeren.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *In het vervolgproces van het PPLG en in de gebiedsprocessen daar waar mogelijk te investeren in de verbinding tussen de agrarische sector en de bouwsector, en samen met de sectoren in de verdere uitwerking van nieuwe verdienmodellen gebaseerd op teelt van bio-based materialen.*

2320 *En gaan over tot de orde van de dag.*

Ondertekening: Ines Kostić (Partij voor de Dieren, Michel Klein (ChristenUnie) en Julia Schneemann (Volt).

2325 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Vervolgens gaan we naar het volgende, de koplopers, want die zijn natuurlijk belangrijk om die systeemverandering in te zetten. De koplopers wijzen al een heel aantal jaren de weg, maar op dit moment zitten ze niet automatisch aan tafel. Het is ook in het PPLG vaag hoe zij worden betrokken. Wij vinden het wel belangrijk dat, als de rol van anderen, nou, wat duidelijker wordt geborgd in het PPLG, wij de rol van de koplopers, om minstens hen
2330 dat respect te geven, maar ook ze de kans te bieden om de anderen te inspireren om tot de beste oplossingen te komen. Dat het duidelijker wordt in het PPLG hoe zij een rol krijgen. Daarom dienen we de motie in Koplopers aan tafel, met het dictum: verzoeken GS om in de nieuwe versie van het PPLG zoveel mogelijk duidelijk te borgen dat ook externe koplopers worden betrokken in het zoeken naar oplossingen via de gebiedsprocessen, bijvoorbeeld met een koplopersnetwerk
2335 dat onder andere de programmamanagers kan ondersteunen, en PS over de uitwerking daarvan dit jaar te informeren. De motie is ingediend met D66, SP en Volt.

Motie 64-12 juni 2023 Koplopers aan tafel

2340

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- *De provincie de regie voert op het opstellen van het Noord-Hollands Programma Landelijk Gebied (PPLG), waarmee verschillende grote opgaven in het landelijk gebied in*
2345 *samenhang moeten worden aangepakt;*
- *De landbouw een sleutelrol speelt in het integraal oplossen van de verschillende problemen, maar agrariërs nog met veel onzekerheid te maken hebben;*
- *Koplopers in de agrarische sector zoals biologische boeren al jaren laten zien hoe een gezonder landbouwsysteem eruit kan zien.*

2350 *Overwegende dat:*

- *Koplopers een fundamenteel onderdeel van het vinden van nieuwe, gezonde verdienmodellen voor agrarische ondernemers zijn en hun plek aan tafel duidelijk zou moeten worden vermeld;*
- *De maatregelen en oplossingen die moeten leiden tot het oplossen van de verschillende problemen die in PPLG worden genoemd, nu voornamelijk in gebiedsprocessen worden*
2355 *gekozen;*
- *Het belangrijk is dat de belanghebbenden in het gebied ook kunnen worden gevoed en geïnspireerd door koplopers van buitenaf, omdat dat de kans vergroot op de meest effectieve oplossingen;*
- *Een koplopersnetwerk op provinciaal niveau daarbij ook van belang is, waar de sector makkelijk toegang tot heeft voor inspiratie, kennisdeling en veldbezoeken;*
- *Dat nu in het PPLG niet duidelijk wordt geborgd en vrijblijvend lijkt;*
- *Het wel of niet betrekken van (externe) koplopers nu namelijk overgelaten wordt aan "de beoordeling van de desbetreffende programmanager" en in de schematische weergave*
2360 *van de organisatie van het PPLG wordt het betrekken van externe koplopers ook niet genoemd (er wordt alleen gesproken van inwoners en lokale partners, en verder grondeigenaren en pachters);*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *Om in de nieuwe versie van PPLG zoveel mogelijk duidelijk te borgen dat ook (externe) koplopers worden betrokken in het zoeken naar oplossingen via de gebiedsprocessen, bijvoorbeeld met een koplopersnetwerk (dat o.a. de programmamanagers kan*
2370 *ondersteunen);*
- *PS over de uitwerking daarvan eind dit jaar te informeren.*

En gaan over tot de orde van de dag.

2375

Ondertekening: Ines Kostić (Partij voor de Dieren), Sijmen Mulder (D66), Remine Alberts (SP) en Julia Schneemann (Volt).

2380

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Dan, voorzitter, ja, alle transities, zijn natuurlijk belangrijk. Het is doodzonde als we de dieren daarin niet meenemen. De provincie speelt een cruciale rol in welke kant het op gaat. Daar hebben we ook boeren en natuurorganisaties, dierenwelzijnsorganisaties, de provincie toe opgeroepen om de dieren daarin mee te nemen. Daarom de motie Ook onze transitie dierenwelzijn in proces PPLG, ingediend samen met SP. Gehoord de discussie verzoeken GS om dierenwelzijn voortaan zoveel mogelijk in de vormgeving van het PPLG en de gebiedsplannen een plek te geven, alsook in de uitvoering van het beleid in de gebiedsprocessen, en PS dit jaar te informeren hoe dat wordt uitgevoerd. Een soortgelijke motie is ook in Utrecht door vele partijen omarmd.

2385

Motie 63-12 juni 2023

2390

Ook onze transitie Dierenwelzijn in proces PPLG

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

2395

- *De provincie de regie voert op het opstellen van het Noord-Hollands Programma Landelijk Gebied (PPLG), waarmee verschillende grote opgaven in het landelijk gebied in samenhang moeten worden aangepakt;*
- *De Dierenbescherming, Natuur & Milieu, Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten en Caring Farmers het manifest 'Ook Onze Transitie'1 hebben gestuurd naar de provincies, om ervoor te zorgen dat dierenwelzijn in de landbouw, als kippen, koeien en varkens, een plek krijgt in de plannen en hand in hand gaat met het behalen van de natuur- en milieudoelstellingen in de provincies;*
- *De meeste Nederlanders zich zorgen maken over dierenwelzijn en vinden dat overheden nu te weinig doen;*
- *Provincie Noord-Holland heeft uitgesproken dierenwelzijn belangrijk te vinden en de belangen van dieren (waar relevant) expliciet mee te wegen in beleid.*

2400

2405

Overwegende dat:

2410

2415

2420

- *We aan de vooravond van een grote transitie van het landelijk gebied staan, waarmee in een keer veel winst kan worden geboekt voor leefbaarheid, water, natuur, boeren, én dieren;*
- *De provincie mede bepaalt waar miljarden euro's maatschappelijk geld in wordt geïnvesteerd;*
- *De provincie dicht bij de processen in het landelijk gebied staat en een sleutelpositie speelt als het gaat om de oplossingsrichtingen voor het landelijk gebied, en daarmee een grote verantwoordelijkheid heeft om te sturen op optimale oplossingen voor mens, natuur, milieu en dieren;*
- *Dierenwelzijn integraal meenemen in beleid vaak ook positief bijdraagt aan volksgezondheid;*
- *In de Voedselvisie staat dat de provincie streeft naar "een voedselsysteem met gezonde verdienmodellen voor de ondernemers, maar wat ook goed is voor het klimaat, de bodem, het milieu en dierenwelzijn", maar dit niet duidelijk terugkomt in PPLG;*
- *Dierenwelzijn in het huidige concept-PPLG ondergesneeuwd is.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

2425

- *Om dierenwelzijn voortaan zoveel mogelijk in de vormgeving van het PPLG en de gebiedsplannen een plek te geven, alsook in de uitvoering van dat beleid in de gebiedsprocessen;*
- *Om PS dit jaar te informeren hoe dat wordt uitgevoerd.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Ines Kostić (Partij voor de Dieren) en Remine Alberts (SP).

2430

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Dan de volgende motie in lijn met wat we net uitgebreid hebben uitgelegd. Een motie die eigenlijk geïnspireerd is Bennie Joling van Normaal. Hij zei dit namelijk. En het dictum is: verzoeken GS om in de nieuwe versie van het PPLG de ambitie te benoemen dat

Noord-Holland op termijn de intensieve veehouderij wil afbouwen en boeren daarbij wil helpen. Want dat is zo hard nodig. De burgers van alle kanten willen dit op termijn echt afbouwen en wachten op hun volksvertegenwoordigers om dat in te koppelen op termijn.

Motie 62-12 juni 2023

Gezonde toekomst voor iedereen zonder intensieve veehouderij

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constateerend dat:

- *De provincie de regie voert op het opstellen van het Noord-Hollands Programma Landelijk Gebied (PPLG), waarmee verschillende grote opgaven in het landelijk gebied in*
- *De intensieve veehouderij schade toebrengt aan o.a. het milieu, gezondheid, natuur, dierenwelzijn en water;*
- *Uit het wetenschappelijk advies van o.a. topvirologen in het rapport "Zoönosen in het vizier" blijkt dat de intensieve veehouderij een verhoogd risico geeft voor de*
- *volksgezondheid en daarom onwenselijk is, juist in waterrijke provincies als Noord-Holland. Zuid-Holland erkent dat in haar PPLG;*
- *Met het huidige provinciale beleid bestaande intensieve veehouderijen verder kunnen uitbreiden en in de beantwoording van technische vragen bij PPLG wordt vermeld dat op termijn uitsluiten van intensieve veehouderij niet een ambitie is.*

Overwegende dat:

- *De meeste burgers de intensieve veehouderij niet meer bij deze tijd vinden passen en dat deze eensgezindheid politieke lijnen overstijgt;*
- *In 2020 meerdere Politieke Jongeren Organisaties Noord-Holland per brief hebben opgeroepen om de intensieve veehouderij af te bouwen;*
- *De toelichting bij artikel 6.34 Intensieve veehouderij in de Omgevingsverordening Noord-Holland 2020 luidt dat "de intensieve veehouderij kan een grote impact hebben op de leefomgeving, door bijvoorbeeld geurhinder, uitstoot van fijnstof, ammoniak, zoönosen en endotoxinen. Ook is dierenwelzijn een onderwerp dat tot maatschappelijke discussies leidt. Om die redenen is een vergroting van het aandeel intensieve veehouderij niet gewenst."*
- *Verdere uitbreiding van intensieve veehouderijen in Noord-Holland niet past in de transities die we met boeren en burgers willen maken en ten koste gaat van ruimte voor boeren die de transitie maken naar natuurinclusieve, biologische, dierwaardige en meer plantaardige landbouw;*
- *Noord-Holland een voorbeeldfunctie kan vervullen, omdat de intensieve veehouderij hier makkelijker kan worden afgebouwd;*
- *Het bovenstaande nog niet in PPLG vertaald is.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *Om in de nieuwe versie van het PPLG de ambitie te benoemen dat Noord-Holland op termijn de intensieve veehouderij wil afbouwen en boeren daarbij wil helpen.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Ines Kostić (Partij voor de Dieren), Julia Schneemann (Volt) en Remine Alberts (SP).

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Dan de motie Goed gevulde instrumentenkoffer voor toekomstbestendig landelijk gebied. Met het dictum: verzoeken GS om in de volgende versie van het PPLG de beoogde instrumentenkoffer aan te vullen met de mogelijkheid om de nieuwe sturende instrumenten onder de Omgevingswet effectief in te zetten om de doelen vanuit het PPLG te bereiken, daarbij het resultaat van de eerder aangenomen motie Inzicht in effectieve instrumenten waterkwaliteit te betrekken. En PS hierover te informeren. Want, voorzitter, we missen de mogelijke instrumenten juist waar wij als provincie als het moet sturing zouden kunnen geven vanuit die Omgevingswet. Dat hebben we eerder ingezet vanuit het waterdossier. Dat zou mooi zijn om dat te combineren.

Motie 61-12 juni 2023

Goed gevulde instrumentenkoffer voor toekomstig landelijk gebied

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constateernde dat:

- 2495
- De provincie de regie voert op het opstellen van het Noord-Hollands Programma Landelijk Gebied (PPLG), waarmee verschillende grote opgaven in het landelijk gebied in samenhang moeten worden aangepakt;
 - Eerder bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie NH2050 en dit jaar weer bij de raadpleging van Noord-Hollanders bleek dat inwoners eensgezind zijn in hun wens dat de provincie beter gaat zorgen voor een gezonde leefomgeving, oplossen van de problemen rond water en verbetering van de natuur;
 - De provincie verschillende instrumenten kan inzetten om de hardnekkige problemen rond o.a. water, natuur en gezonde leefomgeving zo effectief mogelijk op te lossen;
 - Instrumenten vanuit de ruimtelijke ordening (waaronder de nieuwe onder de Omgevingswet) daar een belangrijk onderdeel van zijn.
- 2500
- 2505

Overwegende dat:

- PS eerder heeft aangegeven de mogelijkheid van inzet van het ruimtelijke ordeningsinstrumentarium te willen benutten;
 - PS voor het oplossen van waterproblemen aan GS heeft gevraagd om voor de zomer de verschillende instrumenten te verkennen en te kijken welke effectief, nuttig en toepasbaar zijn om de waterkwaliteit- en kwantiteit in Noord-Holland te verbeteren, maar dit nog is meegenomen in het PPLG;
 - Volgens de beantwoording van de technische vragen over PPLG (d.d. 1 juni) het mogelijk inzetten van instrumenten als instructieregels, omgevingswaarden, maatwerkregels (zoals spuitvrije- of teeltvrije zones) om de verschillende doelen te halen nog niet wordt vermeld in het PPLG.
 - Dergelijke instrumenten uit de Omgevingswet meer mogelijkheden geven om als provincie waar nodig bij te sturen om de doelen voor een gezond en toekomstbestendig landelijk gebied tijdig te realiseren.
- 2510
- 2515

2520 Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- Om in de volgende versie van het PPLG de beoogde instrumentenkoffer aan te vullen met de mogelijkheid om de nieuwe sturende instrumenten onder de Omgevingswet, effectief in te zetten om de doelen uit het PPLG te bereiken;
 - Daarbij de resultaten van de aangenomen motie "inzicht in effectieve instrumenten waterkwaliteit" te betrekken;
 - PS hierover dit jaar te informeren.
- 2525

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Ines Kostić (Partij voor de Dieren).

2530

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): En als laatste motie Borging monitoring groen en gezond Noord-Holland, samen met Volt. Het dictum: roept GS op om in het vervolgproces van het PPLG duidelijk aan te geven hoe natuur buiten de Natura 2000- en NNN-gebied wordt betrokken bij de monitoring. Want ook daar blijkt weer vanuit de Raad voor de Leefomgeving dat het heel belangrijk is voor onze natuur en onze gezondheid om breder te kijken dan alleen maar de NNN-gebieden, om te kijken hoe we de rest ook gaan beschermen. Dus, voorzitter, tot zover de eerste termijn. Dank u wel.

2535

Motie 67-12 juni 2023

2540 **Borging monitoring groen en gezond Noord-Holland**

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constateernde dat:

- Uit talloze wetenschappelijke onderzoeken blijkt dat de natuur in ons land in zorgelijke staat verkeert;
 - De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli) stelt dat een "inclusiever" natuurbeleid dringend nodig is om bijvoorbeeld ons water te beschermen. Dat betekent dat het "essentieel is dat natuurbeleid wordt verbreed en zich richt op ál het groen in ons land, dus zowel op de natuur in beschermde gebieden als daarbuiten";
 - Eerder bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie NH2050 en dit jaar weer bij de raadpleging van Noord-Hollanders bleek dat inwoners eensgezind zijn in hun advies aan
- 2545
- 2550

de provincie om te zorgen voor een gezonde leefomgeving, oplossen van de problemen rond water en verbetering van de natuur;

- In de Omgevingsvisie is afgesproken dat alle nieuwe ontwikkelingen natuurinclusief dienen te zijn;
- In het PPLG van Noord-Holland staat dat ook "buiten de natuurgebieden, in het agrarisch gebied, de sloten en meren en in dorpen en steden" de natuur de ruimte moet krijgen;
- Nu echter nog onduidelijk is hoe de natuur buiten de natuurgebieden wordt gemonitord en ambities over natuurinclusieve ontwikkelingen wordt geborgd.

Overwegende dat:

- Gezonde, robuuste natuur helpt om verschillende doelstellingen effectief en kosten-efficiënt te halen, oplossingen biedt voor de aanpak van invasieve exoten, en voor schoon water en een gezonde leefomgeving zorgt;
- Ecologisch robuuste veengebieden, graslanden, zoetwatergebieden en bossen grote hoeveelheden broeikasgassen opslaan;
- De investeringen voor de nu beschermde natuur (NNN, Natura 2000) teniet worden gedaan als de omgeving van deze gebieden verder verslechtert.

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- In het vervolgproces van het PPLG duidelijk aan te geven hoe natuur buiten de Natura 2000- en NNN-gebieden wordt betrokken bij monitoring.

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Ines Kostić (Partij voor de Dieren) en Julia Schneemann (Volt).

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Ik heb volgens mij een zevental moties gehoord. En deze maken, zodra ik deze heb ontvangen, deel uit van de beraadslaging. Ja. Hartelijk dank. Dus een zevental moties ontvangen welke deel uitmaken van de beraadslaging. Even kijken, ik heb nog drie sprekers in de eerste termijn. Ik ga dadelijk naar de Partij van de Arbeid en daarna de ChristenUnie en tot slot D66. Dan gaan we dus nu naar de Partij van de Arbeid. Dat is de heer Vonk. Meneer vonk heeft vandaag ook zijn maidenspeech als ik het wel heb. Dat betekent dat we hem niet zullen interromperen. Meneer Vonk, gaat uw gang.

De heer **VONK** (PvdA): Ja, voorzitter, dank u wel. Een kleine tweehonderd jaar geleden stond Nederland voor een enorm dilemma: de waterwolf bedreigde Amsterdam. Laten we het land wegspoelen door de zee en de rivieren? Geven we de strijd op? Laten we het land verder in verval raken, de steden aan hun lot over, de economie in het slob, de armoede alom? Laten we die bestaan? Blijft het bij een spoorlijntje, krappe sluizen, onbevaarbare kanalen, onbebouwbaar land, zou ik zeggen, voor de boeren? Laten we het land woest, nat en leeg? Dat was de vraag. Nee, zeiden de ingenieurs, we kunnen het programma maken en we kunnen het land opbouwen. Nee, zeiden ook enkele vooruitstrevende politici, met politieke wil en moed kunnen we in dit land investeren. Laten we daadkracht tonen. Het land ging op de schop. De Haarlemmermeer werd drooggemalen en Amsterdam werd niet meer bedreigd door het water. Bruggen, wegen en spoorlijnen werden in het hele land aangelegd. Nederlanders hebben zelf Nederland gemaakt. En de opgave waar we nu voor staan, is vergelijkbaar. De landbouw loopt vast, de woningbouw valt stil en de natuur gaat achteruit. Noord-Holland staat voor de opgave om de transitie te maken naar een nieuw Nederland: een circulaire economie en energietransitie naar fossielvrij, een duurzame landbouw die de natuur versterkt. Dat is de lijn die het PPPLG inzet. De noodzaak is aangetoond. De politieke wil is er. En nu aan de bak. En dit document laat zien dat we heel wat te doen hebben om een gezond en leefbaar landelijk gebied te houden. Het PPLG dat nu voorligt, is een bundeling van eerder afgesproken plannen. Het leest als een optelsom van beleid, bestuurlijk-provinciaal beleid en landelijke regelingen. Je ziet dat het nog niet een integraal plan is, waarmee alle problemen kunnen worden opgelost. Dat is in dit stadium ook nog niet de bedoeling. Tweehonderd jaar geleden bedachten de ingenieurs wat we moesten doen om het lege land in orde te krijgen en tegenwoordig vinden we het toch wel dat we dit proces vooral samen moeten doorlopen. Dat gaat in de komende maanden uitgebreid gebeuren, en dat is goed. En dan komen er ook latere versies van het document.

Het beleid start met de erkenning dat we mondiaal, Europees en nationaal afgesproken doelstellingen moeten vasthouden. Partij van de Arbeid vindt ook dat we nu niet moeten tornen aan doelen. De tijd dringt. Ik denk dat in dit PPLG-document ook te lezen. Het PPLG dat voor ons

ligt, geeft een startschot voor een langdurig proces. In de komende jaren moet het gebeuren. In het PPLG worden afspraken genoemd, eerder vastgesteld beleid aangehaald en soms al oplossingsrichtingen genoemd. Dat maakt het PPLG tot een wat ingewikkeld onderwerp waar ambities, beleidskaders en technische oplossingen door elkaar lopen. In deze bijdrage aan het debat ga ik niet de complete inbreng in de commissievergadering herhalen. Ik beperk me tot een paar hoofdlijnen die ik hier wil benadrukken en dan ga ik nog even denk ik iets over moties zeggen.

Allereerst, als het gaat om stikstof, benadrukken we dat, als we het over innovaties hebben, het echt moet gaan om bewezen technieken waarmee je ook kan rekenen. Dat je wel gaat innoveren, maar nog niet op voorhand die resultaten naar je toe kan rekenen. De PvdA wil zich niet rijk rekenen met innovaties die nog moeten komen.

En dan, als het gaat om de bodemdaling van het veenweidegebied. We zijn blij dat er nu eindelijk doelen zijn benoemd, maar we hebben wel grote twijfel bij de genoemde oplossingen. Dus ook hier denken wij dat bewezen technieken leidend moeten zijn. Dus het waterpeil verhogen, dat lijkt de belangrijkste maatregel voor ons.

Voorzitter, ik had nog graag een heel betoog willen houden over de voortdurende verandering van het landschap – de ruilverkavelingen waar mevrouw Kostić ook even aan refereerde – en het recreatieschap Spaarnwoude, waar mijn vader zich mee bezig gehouden heeft in het verleden. Eigenlijk wilde ik u vertellen dat, ja, Nederlanders eigenlijk altijd projecten uitvoeren die het landschap veranderen en aanpassen aan de tijd van nu. Maar dat weet u eigenlijk allemaal al best. Dus ik hou het er eigenlijk bij dat verandering in het landschap eigenlijk de enige constante factor is in Nederland.

Over de moties. Als nieuwkomer- Ja, daar ga ik denk ik niet mijn hele tekst uitspreken, maar een beetje uit de losse mouw wat aanvullingen doen. Als nieuwkomer zie ik wel dat in dit Huis enorm veel moties worden ingediend. Het lijkt wel, en met alle respect, dat elke verstandige opmerking in het debat of in een commissie vertaald moet worden in een motie en dat hij anders geen recht heeft om te bestaan; om de eigen verstandige opmerking nog eens te onderstrepen, lijkt het wel. Volgens mij zijn er ook gewoon andere politieke instrumenten. Het is gewoon een debat. We voeren een debat. We praten met elkaar. Er wordt notie van genomen. En speciaal in dit debat gaat het erom dat wij elkaar informeren, met elkaar discussiëren en dat het college, en ook in de onderhandelingen die gevoerd worden door verschillende partijen, die uitkomsten worden meegenomen. En dat wordt gewoon gedaan. En de verschillende moties die ik langs heb zien komen, waar ik ook dit weekend overleg met verschillende van u over heb gehad, daar worden ook heel verstandige dingen in gezegd. Die zijn interessant en belangwekkend. De Partij van de Arbeid stelt zich dan ook voor dat ook de ambtenaar en het college in de volgende versies van het PPLG veel van dit materiaal zal meenemen. Daarmee geef ik ook even een oproep aan de vraag die eerder langskwam. Op dit moment zien wij, PvdA, de diverse moties alsnog niet zo nodig. We hebben dan ook niet het voornemen om ermee in te stemmen.

Voorzitter, ik ga afronden. De Partij van de Arbeid ziet graag een kanteling. Een kanteling van een opstapeling van beperkende maatregelen, die soms ook nog tegenstrijdig zijn, naar een geïntegreerd plan. Naar een geïntegreerd plan in een ruimtelijke strategie, zoals tweehonderd jaar geleden. Een geïntegreerd plan, dat de schijnbaar onoplosbare knoop van regels weer overzichtelijk maakt. En een goed plan, waarin ook de verbanden met duurzame mobiliteit – andere mensen zeiden dat ook al – extra woningbouw en de energietransitie een logisch geheel gaat worden. Een geïntegreerd plan waar Nederland weer leefbaar gemaakt wordt. En dat moet dan vertaald worden, uiteraard, in een geloofwaardige en haalbare uitvoeringsstrategie. Dat is iets wat later komt. De provincie moet de regie hierbij in handen nemen door een duurzaam, actief landschapsbeleid te gaan voeren. Een ingenieursaanpak, voorzitter, waar we later trots op zullen zijn. Dank u wel.

[Tafelgeroffel]

De **VOORZITTER**: Dank, meneer Vonk, voor deze maidenspeech. We gaan naar de ChristenUnie. De heer Klein komt er al aan lopen. Gaat uw gang.

2670

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, dank u wel, mevrouw de voorzitter. Wij zijn blij met de gelegenheid om hier met elkaar te spreken over de conceptstartversie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied. Wij worden expliciet in de voordracht gevraagd om wensen mee te geven. Wij hebben dat geïnterpreteerd om dat te doen in de vorm van moties. Nou, daar hebben

2675

we het net al even over gehad. Ik begrijp net van de heer Vonk dat hij er wat anders tegenaan kijkt. Ik hoor graag nog wel van GS hoe zij onze wensen graag meenemen in de vorm van aangenomen moties of dat het doen van een suggestie al voldoende is om meegenomen te worden.

2680

Maar dan inhoudelijk. Wij zijn in de commissie al positief geweest over het PPLG. Er wordt duidelijk richting gewezen naar een inrichting van het landelijk gebied waarin de natuur kan herstellen en we de agrarische ondernemers ondersteunen om te ondernemen op een manier die in balans is met wat de aarde geeft. Want we zullen een transitie moeten maken. Het landelijk gebied is nu niet in balans en dat komt door inderdaad de richting die we de afgelopen jaren met

2685

elkaar zijn ingegaan. De ChristenUnie ondersteunt ook de insteek dat we deze transitie met elkaar zullen moeten vormgeven, in gesprek met alle belanghebbenden. We moeten niet als overheid van bovenaf opleggen hoe we moeten veranderen, maar we moeten duidelijk aangeven wat onze doelen zijn en dan ruimte geven om daarbinnen naar goede oplossingen te zoeken. We hebben een aantal wensen die we graag willen inbrengen.

2690

De eerste gaat over het hanteren van uniforme criteria en doelstellingen door allerlei partijen die proberen bij te dragen aan de verduurzaming van de agrarische sector. Dat zijn er nogal wat. Zo is er bijvoorbeeld het GLB vanuit de EU, maar ook bijvoorbeeld het keurmerk On the way to PlanetProof, er is het weidemelklogo van de Stichting Weidegang, het programma 'beter voor de koe, natuur en boer' van Albert Heijn en Royal A-ware. Het is heel belangrijk dat de criteria, die al

2695

die verschillende organisaties hanteren, elkaar niet tegenspreken, want anders worden effectiviteit en uitvoerbaarheid veel minder. Het moet niet zo zijn dat het ene keurmerk vraagt om 120 dagen je koeien minimaal zes uur buiten te hebben en een ander keurmerk vraagt om 110 dagen zeven uur. Daarom hebben we een motie samen met de Partij voor de Dieren en Volt, waarin we GS opdragen in het PPLG te benoemen dat de provincie zich gaat inzetten voor

2700

afstemming en waar mogelijk uniformering van de provinciale kpi's en de criteria die in verschillende stimuleringsregelingen van andere partijen worden gehanteerd. En daarbij niet alleen bovenstaande voorbeelden mee te nemen, maar ook alle andere relevante initiatieven die in onze provincie een rol spelen.

2705

Motie 68-12 juni 2023 Uniforme criteria en doelstellingen

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

2710

Constaterende dat:

- *Er veel initiatieven zijn die bedoeld zijn om boeren te stimuleren en belonen voor een duurzamere bedrijfsvoering (zoals bijvoorbeeld het GLB, het keurmerk "On the way to PlanetProof" het "weidemelk" logo van de stichting weidegang, het "Beter voor Koe, Natuur & Boer-programma" van Royal A-ware en Albert Heijn, etc.);*
- *De concept-startversie van het PPLG noemt dat voor de sturing op de transitie naar kringlooplandbouw kritische prestatie-indicatoren (kpi's) zullen worden ontwikkeld.*

2715

Overwegende dat:

- *Het belangrijk is dat de criteria die verschillende organisaties hanteren elkaar niet tegenspreken;*
- *Het de effectiviteit en uitvoerbaarheid ten goede komt als de verschillende initiatieven zo veel mogelijk dezelfde criteria hanteren.*

2720

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *In het PPLG te benoemen dat de provincie zich gaat inzetten voor afstemming en waar mogelijk uniformering van de provinciale kpi's en de criteria die in verschillende stimuleringsregelingen van andere partijen worden gehanteerd;*
- *Daarbij niet alleen de bovenstaande voorbeelden mee te nemen, maar ook andere relevante initiatieven die in onze provincie een rol spelen.*

2725

En gaan over tot de orde van de dag.

2730 *Ondertekening: Michel Klein (ChristenUnie), Ines Kostić (Partij voor de Dieren) en Julia Schneemann (Volt).*

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Deze motie maakt deel uit van de beraadslaging.

2735 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ten tweede, in het PPLG maakt de provincie de keuze om in de gebiedsprocessen zich met voorrang te richten op de vermindering van de stikstofemissie binnen vijfhonderd meter van stikstofgevoelig leefgebied. Dat is te begrijpen, want ons doel is natuurlijk voor een groot gedeelte om natuurherstel te realiseren in die leefgebieden. In dit gebied worden agrarische ondernemers maximaal ondersteund met instrumenten, maar er zijn meer
2740 perspectieven dan alleen natuurherstel in Natura 2000-gebieden, want de hele agrarische sector staat voor de uitdaging om een transitie naar een meer duurzame landbouw te maken. Daarom heb ik een motie, samen met CDA, D66, Partij voor de Dieren en Volt, waarin we GS opdragen om in het PPLG op te nemen dat de provincie zich ook inzet om andere agrariërs, dus buiten de vijfhonderd meterzone, te ondersteunen met de transitie naar een duurzame landbouw en dat
2745 bekeken wordt welke instrumenten ook daarvoor ingezet kunnen worden.

Motie 69-12 juni 2023

Brede ondersteuning van agrariërs die willen verduurzamen

2750 *Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.
Constaterende dat:*

- *De provincie in de concept-startversie van het PPLG schrijft zich in de gebiedsprocessen met voorrang te richten op vermindering van stikstofemissie binnen 500 meter van het stikstofgevoelig leefgebied en agrarische ondernemers in dit gebied maximaal te ondersteunen met instrumenten ten behoeve van de emissiereductie.*

2755

Overwegende dat:

- *Deze keuze logisch is vanuit het perspectief van natuurherstel in Natura2000 gebieden;*
- *De hele agrarische sector voor de uitdaging staat om de transitie naar een meer duurzame landbouw te maken, zoals bijvoorbeeld kringloop, natuurinclusief en biologisch.*

2760

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *In het PPLG op te nemen dat de provincie zich ook inzet om andere agrariërs (buiten de 500 meter zone) te ondersteunen met de transitie naar een duurzame landbouw, en dat bekeken wordt welke instrumenten (ook) daarvoor ingezet kunnen worden.*

2765

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Michel Klein (ChristenUnie), Willemien Koning-Hoeve (CDA), Sijmen Mulder (D66), Ines Kostić (Partij voor de Dieren) en Julia Schneemann (Volt).

2770 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ten derde, het is helaas zo dat sommige agrariërs vanwege het ontbreken van opvolgers of om andere reden overwegen hun bedrijf te verkopen. Dat is jammer. Maar mogelijk kunnen deze stoppende agrarische bedrijven een bijdrage leveren aan de gebiedsprocessen, waarin gewerkt wordt aan natuurherstel en toekomstperspectief voor de blijvers. Wij hebben als Provinciale Staten recent het krediet strategische grondaankopen
2775 verhoogd met ons doel om meer armslag te hebben in de gebiedsprocessen. De ChristenUnie wil dat de stikstofruimte van stoppende bedrijven niet wordt gebruikt door andere bedrijven zonder dat er een zorgvuldige afweging heeft plaatsgevonden over hoe we die stikstofruimte willen inzetten. Het is daarom goed als de provincie in beeld heeft welke agrariërs dit betreft en vroegtijdig met hen in gesprek gaan. We hebben een motie, samen met 50PLUS, D66, Partij voor
2780 de Dieren en Volt, waarin we GS opdragen om in het PPLG op te nemen dat de provincie actief agrariërs gaat benaderen om hen te vragen in contact te treden met de provincie als zij overwegen te gaan stoppen, waar mogelijk te inventariseren wie er overweegt te gaan stoppen en op welke termijn en dat de provincie ook zorgt voor voldoende capaciteit en middelen om gesprekken met stoppende agrariërs aan te gaan en mogelijk vervolgstappen te zetten.

2785

Motie 70-12 juni 2023

Actief informeren agrariërs over rol provincie

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

2790 *Constaterende dat:*

- *Sommige agrariërs vanwege het ontbreken van opvolgers of om andere redenen overwegen hun bedrijf te verkopen;*
- *Stoppende agrarische bedrijven waarschijnlijk een bijdrage kunnen leveren aan de gebiedsprocessen waarin gewerkt wordt aan natuurherstel en toekomstperspectief voor agrarische bedrijven;*
- *Provinciale Staten recent het krediet strategische grondaankopen heeft verhoogd met als doel om meer armslag te hebben in de gebiedsprocessen.*

2795

Overwegende dat:

- *Het onwenselijk is dat de stikstofruimte van stoppende bedrijven gebruikt wordt door andere bedrijven zonder dat er een zorgvuldige afweging heeft plaatsgevonden over de inzet van schaarse stikstofruimte;*
- *Het goed zou zijn als de provincie vroegtijdig in gesprek kan gaan met agrariërs die overwegen te stoppen om te bezien of hun grond of stikstofruimte een bijdrage kan leveren aan de gebiedsprocessen.*

2800

2805 *Verzoeken Gedeputeerde Staten:*

- *In het PPLG op te nemen dat:*
 - *De provincie agrariërs actief gaat benaderen om hen te vragen in contact te treden met de provincie als zij overwegen te gaan stoppen;*
 - *De provincie inventariseert wie er overweegt te gaan stoppen en op welk termijn;*
 - *De provincie zorgt voor voldoende capaciteit en middelen om deze gesprekken op korte termijn aan te gaan en wanneer mogelijk vervolgstappen te zetten.*

2810

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Michel Klein (ChristenUnie), Sijmen Mulder (D66), Hein Stulemeijer (50PLUS), Ines Kostić (Partij voor de Dieren) en Julia Schneemann (Volt).

2815

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ten vierde. In de conceptstartversie van het PPLG staat dat de provincie ernaar streeft de wateroverlastnormering in de veenweidegebieden aan te passen als gevolg van de plannen om het waterpeil te verhogen. En we snappen de noodzaak van een hoger peil, al was het maar vanwege de rijksopgave eerder vandaag benoemd. Maar de ChristenUnie realiseert zich ook dat dit heel grote gevolgen kan hebben voor de inwoners en bedrijven in het betreffende gebied. En wij willen dat die belangen van de inwoners expliciet meegenomen worden in het proces. De ChristenUnie vindt, zeker na het drama met de gaswinning in Groningen, dat we moeten voorkomen dat er belangen van inwoners genegeerd worden. Hoe we de inwoners daarbij meenemen en ondersteunen, is dan onderdeel wat ons betreft van de verdere uitwerking. Maar in deze fase willen wij het wel in het PPLG benoemd zien om te voorkomen dat we mensen over het hoofd zien. Vandaar een motie samen met Volt. Wij het dragen GS op in het PPLG op te nemen dat bij aanpassing van de waterlastnormering de belangen van inwoners en bedrijven meegenomen gaan worden en onderzocht wordt op welke manier de provincie hen kan helpen om mogelijke negatieve gevolgen tegen te gaan.

2820

2825

2830

Motie 71-12 juni 2023

Borg belangen inwoners bij aanpassing wateroverlastnormering

2835 *Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.*

Constaterende dat:

- *De provincie in de concept-startversie van het PPLG schrijft er naar te streven de wateroverlastnormering in veenweidegebieden aan te passen.*

Overwegende dat:

- *Dit gevolgen kan hebben voor het risico dat de inwoners en bedrijven in het betreffende gebied lopen.*

2840

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *In het PPLG op te nemen dat bij de aanpassing van de wateroverlastnormering de belangen van inwoners en bedrijven meegenomen gaat worden, en onderzocht wordt op welke manier de provincie hen kan helpen om mogelijke negatieve gevolgen tegen te gaan.*

2845

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Michel Klein (ChristenUnie) en Julia Schneemann (Vlt).

2850

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): En dan tenslotte, we hebben de afgelopen periode gezien dat er stikstofcowboys actief zijn die boerenbedrijven opkopen om hun eigen industriële uitstoot te kunnen laten toenemen. Denk aan Schiphol of Rijkswaterstaat. Wat er dan gebeurt, is een reductie van de ammoniakuitstoot die wordt ingezet voor een toename van de uitstoot van stikstofdioxiden. Daarmee wordt de agrarische sector langzaam uitgeknepen. De ChristenUnie vindt dat dat moet stoppen. In de conceptstartversie wordt benoemd dat de huidige beleidsregels voor extern salderen tegen het licht worden gehouden en gekeken wordt of aanpassingen nuttig zijn. Nou, wat ons betreft is er voor een toekomstbestendige agrarische sector stikstofruimte nodig. Daarom moeten we een zorgvuldige afweging maken. We hebben daarom een motie, waarin we GS opdragen in het PPLG de wens op te nemen dat de afname van ammoniakuitstoot niet gebruikt mag worden ter saldering van de toename van stikstofdioxide-uitstoot en daarin ook te beschrijven hoe de provincie dit zou willen gaan bereiken.

2855

2860

Motie 72-12 juni 2023

2865

Geen saldering van NOx voor NH3

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

2870

- *De provincie beleidsregels heeft vastgesteld om extern salderen mogelijk te maken;*
- *De concept-startversie PPLG benoemt dat de huidige beleidsregels tegen het licht gehouden gaan worden om te bekijken of aanpassingen nuttig zijn.*

Overwegende dat:

2875

- *Extern salderen tussen vergunningsruimte voor de uitstoot van stikstofdioxiden (NOx) en ammoniak (NH3) leidt tot opkoopacties van boerenbedrijven door industriële uitstoters, luchtvaartbedrijven of aanleggers van infrastructuur;*
- *Er voor een toekomstbestendige agrarische sector stikstofruimte nodig is;*
- *Een zorgvuldige afweging van de inzet van schaarse stikstofruimte gewenst is.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

2880

- *In het PPLG de wens op te nemen dat afname van NH3-uitstoot niet gebruikt mag worden ter saldering van toename van NOx-uitstoot, en te beschrijven hoe de provincie dit zou willen bereiken.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Michel Klein (ChristenUnie).

2885

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): En dan heb ik straks voor de tweede termijn nog een aantal vragen voor collega-partijen over hun moties, maar voor de eerste termijn is dit het. Dank u wel, mevrouw de voorzitter.

2890

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dan heb ik vijf moties ontvangen, welke dan ook deel uitmaken van de beraadslaging. We hebben nog één spreker in de eerste termijn en dat is de heer Mülder van D66.

2895

De heer **MÜLDER** (D66): Dank u wel, voorzitter, voor het woord. Ja, vandaag bespreken wij het langverwachte PPLG, het document wat het magnum opus van de provincie zou moeten zijn. Het stuk waarin wij na jaren van schommelend of niet op elkaar inwerkend programma wij eindelijk gedwongen worden om een integrale visie op ons landelijk gebied te tonen. Dit plan moet een einde maken aan de onrust die er ook al een aantal jaren in Nederland is. Het PPLG zal op 1 juli onze inbreng zijn voor het grotere, landelijke plaatje. Het zal ons bid zijn op de vele miljarden die het Rijk heeft klaarliggen om ons in transitie te brengen, ons landelijk gebied. Door dit stuk als een loos document of concept te zien, kunnen we ons lelijk in de vingers snijden, omdat wij voor onze transitie tientallen miljoenen euro's mis zullen lopen als we niet goed onze strategieën en doelen op papier zetten. Maar er is nog een reden om in deze versie van het PPLG met de billen bloot te gaan, want lang is de agrarische sector aan het lijntje gehouden. Te lang hebben wij de natuur verwaarloosd en te lang hebben wij soms ook te weinig aandacht gehad voor het

2900

2905

niet-stedelijk gebied van onze provincie. Dat zullen toch velen hier met mij eens zijn? Vandaag zetten we met deze eerste versie een koers in. Het document verdient een groot compliment. De doelen zijn helder en vrijwel volledig door de D66-fractie te onderschrijven. De doelen zullen de agrarische sector in de nodige transitie brengen. Dit zal de natuur en de leefomgeving ten goede komen. Maar best progressief betekent wel dat er wat D66 betreft nog wel wat haken en ogen zijn die wij alsnog moeten benoemen. En voor sommige punten heb ik ook in de vorm van moties geprobeerd de nodige verbeteringen aan te brengen.

Dit zou een allesomvattend stuk moeten zijn. Het Rijk heeft ons verplicht om water en bodem sturend te krijgen in dit document. Ten aanzien van het halen van de KRW-doelen hebben ik en mijn fractie daar nog twijfels bij. We begrijpen de complexiteit van de verschillende bestuurslagen om die KRW-doelen te halen. Dus daarom hebben wij samen met Partij voor de Dieren een motie opgesteld met de titel Waterdoelen. Ik hoorde dat er heel leuke titels waren, maar ik heb het heel saai gehouden dit keer. Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om naar de gemeenten en waterschappen in de provincie een brief te sturen over het belang van het behalen van de KRW-doelen, in deze brief te vragen om een antwoord hoe het betreffende college verwacht dit te gaan halen.

Motie 73-12 juni 2023
Waterdoelen

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.
Constaterende dat:

- *De maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) uitgevoerd dienen te zijn in 2027;*
- *Het behalen van deze doelen een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van meerdere overheidslagen;*
- *Op dit moment geen enkel van de oppervlaktewateren in de provincie voldoen aan de doelen voor de chemische kwaliteit.*

Overwegende dat:

- *Gezond water goed is voor plant, dier en mens;*
- *Wanneer de waterkwaliteit niet voldoet, de vergunningverlening in gevaar kan komen;*
- *Een groot gedeelte van het oppervlaktewater in beheer is bij gemeenten en waterschappen;*
- *De provincie bij maar een beperkt aantal projecten (mede)initiator is.*

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- *Om naar de gemeenten en de waterschappen in de provincie een brief te sturen over het belang van het behalen van de KRW-doelen;*
- *In deze brief te vragen om een antwoord hoe het betreffende college verwacht de doelen te halen.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Sijmen Mulder (D66), Ines Kostić (Partij voor de Dieren) en Julia Schneemann (Volt).

De heer **MÜLDER** (D66): De gedeputeerde lijkt op sommige details wat tekstuele vrijheid te hebben opgezocht. Zo lijkt er in dit stuk te worden gesuggereerd dat wij pas in 2029 ons NNN afronden, terwijl we hier een jaar geleden nog een andere tijdslijn voor hadden afgesproken. We hebben de taak om in 2027 onze NNN te realiseren en hebben GS de mogelijkheid gegeven om met bepaalde uitkooptrajecten tot 2029 uitloop te krijgen. Deze tekst wil ik ook graag terugzien in het PPLG. Daarom heb ik een motie ingediend en dat heb ik gedaan samen met, even kijken, de Partij voor de Dieren en met Volt. De titel luidt Realisatie NNN. Wederom iets minder sjeu dan andere. Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten voor 1 juli op te nemen in het PPLG dat Noord-Holland streeft naar het afronden van NNN in 2027 en waar nodig gebruikt kan maken van de door de Staten gegunde uitloop tot uiterlijk 2029.

Motie 74-12 juni 2023
Realisatie NNN in 2027

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

- 2965 *Constaterende dat:*
- *In de concept-startnotitie wordt gesteld dat wij het natuurnetwerk Nederland (NNN) in Noord-Holland afronden in 2029;*
 - *De streefdatum van de provincie Noord-Holland voor de realisatie van NNN nu nog 2027 is;*
- 2970
- *In de Provinciale Statenvergadering van 21 november 2022 het Programma Natuurnetwerk2023 (PNN) is vastgesteld, waarin wordt gesteld dat de periode 2027-2029 als realisatiejaren NNN van de restopgave als uitloop wordt beschouwd;*
 - *Deze uitloop alleen bedoeld is voor het uitvoeren van de uitkoop.*
- Overwegende dat:*
- 2975
- *Afronding van het gehele NNN noodzakelijk is voor het behalen van de opgaven van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG);*
 - *Dat er haast moet worden gemaakt met het realiseren van het NNN in Noord-*
 - *Holland;*
 - *Om uitkoop in 2Q29 af te ronden, deze nu al in gang gezet dient te worden.*
- 2980 *Verzoeken Gedeputeerde Staten:*
- *Voor 1 juli op te nemen in het PPLG dat Noord-Holland streeft naar het afronden van NNN in 2027, en waar nodig gebruik kan maken van de door de staten gegunde uitloop tot uiterlijk 2029.*

En gaan over tot de orde van de dag.

- 2985 *Ondertekening: Sijmen Mulder (D66), Ines Kostić (Partij voor de Dieren), Julia Schneemann (Volt).*

- De heer **MÜLDER** (D66): In het PPLG wordt er al gesproken over een fout in het huidige beleid, want bij het afromingspercentage bij de saldering wordt het stuk al bekritiseerd, omdat onze
- 2990 huidige regeling in realiteit geen enkel effect heeft op de natuur, wat wij wel graag willen. Een korte uitleg. Een vergunning – want ik denk niet dat iedereen misschien meteen weet waar dit over gaat – voor bijvoorbeeld honderd koeien wordt volgens onze regels nu voor dertig procent afgeroomd voor natuur bij saldering. Alleen, in de praktijk blijkt dat de meeste boeren niet de volledige ruimte van hun vergunning gebruiken. Bijvoorbeeld een stal of ze hebben maar
- 2995 zeventig koeien. Dat betekent dat die dertig procent dan helemaal niets uitmaakt, want die waren er al niet. Daarom hebben veel provincies ook al een heel ander beleid hiervoor. Daarom wil ik graag ook een motie indienen om het beleid, wat bijvoorbeeld staand beleid is in Gelderland, hier nu voor te leggen. Daarom dien ik een motie in met de titel Extern salderen. Verzoekt het college van Gedeputeerde Staten bij extern salderen een afrompercentage van dertig procent aan te
- 3000 houden, maar dan over de feitelijk gerealiseerde capaciteit. Dus over die zeventig.

Motie 75-12 juni 2023 **Extern salderen**

- 3005 *Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.*
Constaterende dat:
- *De provincie Noord-Holland een afrom-percentage van 30% aanhoudt bij extern salderen, die ten gunste moet komen van de natuur;*
 - *Een gemiddelde vergunning in Noord-Holland voor stikstofemissie 30% ongebruikte stikstofruimte bevat;*
- 3010
- *Het huidige afromingspercentage van 30% niet kan worden beschouwd als een maatregel die ten gunste komt van de natuur.*
- Overwegende dat:*
- *Bij extern salderen een gedeelte aan de natuur ten goede moet komen;*
- 3015
- *De meeste provincies een percentage en regelingen hebben hoe bij extern salderen een gedeelte van stikstofruimte wel ten goede komt aan de natuur.*
- Verzoeken Gedeputeerde Staten:*
- *Bij extern salderen een afrompercentage van 30% aan te houden van de feitelijk gerealiseerde capaciteit.*
- 3020 *En gaan over tot de orde van de dag.*

Ondertekening: Sijmen Mulder (D66) en Julia Schneemann (Volt).

De heer **MÜLDER** (D66): Verder maak ik mij vooral zorgen over twee punten die in het hele document terug te vinden zijn, ook al eerder genoemd door andere partijen. Het PPLG lijkt toch weer erg te leunen op innovatie in plaats van de volle focus op die transitie die we zo graag willen. Want na de recente uitspraken van de rechter kunnen we toch niet weer een gok wagen met nieuwe, dure, maar nog onbewezen innovaties te gaan inzetten? Hoe kijkt de gedeputeerde hiernaar? Mede hierdoor dienen wij mede met de Partij voor de Dieren de motie in om slim om te gaan met maatschappelijk geld. Of de titel: Slim omgaan met maatschappelijk geld.

Ook stoort het me dat de voordracht de landbouwsector zo ophemelt, maar als ze eerlijk moeten zijn over de gevolgen van bepaalde doelen die in het PPLG zijn, dat ze dat niet kunnen doen, bijvoorbeeld de verhoging van het waterpeil waar het al vaker over is gegaan. Dat heeft deze desastreuze gevolgen voor de huidige vorm van landbouw in specifieke gebieden. Is de gedeputeerde het met me eens dat we in dit document toch eindelijk een keer duidelijkheid moeten geven aan die agrarische sector?

Daarnaast maak ik mij ook grote zorgen over het gebrek aan sturing. Zoals in de commissie al verteld, is er geen enkel instrument om aan te kunnen wijzen wie waar gaat boeren. Er wordt gesteld dat stoppende boeren zorgen voor genoeg reductie, maar hypothetisch zou het kunnen gebeuren dat alle boeren in de binnenduinrand verder gaan met boeren en alle boeren in een kansrijk gebied als West-Friesland stoppen. Dit is een bedreiging van de ambitieuze, mooie doelen van het PPLG. Daarom wil ik het u-woord gaan toevoegen aan de instrumentenkoffer van GS met de volgende motie: verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om mee te nemen – en dit is mij gevraagd – in de bredere consultatie omtrent het PPLG dat het instrument als verplicht verplaatsen dan wel uitkoop in de uiterste situatie niet zal worden geschuwd om de PPLG-doelen tijdig te halen.

Motie 76-12 juni 2023
Instrumenten om te sturen

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.
Constaterende dat:

- De provincie Noord-Holland in het huidige PPLG geen enkele instrument heeft om te sturen waar en hoe het landelijk gebied agrarisch wordt gebruikt;
- De provincie inzicht heeft in de boeren die nadenken over stoppen.

Overwegende dat:

- Zowel stoppen als doorgaan voor de boeren regioafhankelijk zou moeten zijn om de doelen te halen.

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- Op te nemen in het PPLG dat instrumenten als verplicht verplaatsen of uitkoop als een uiterste middel niet zullen worden geschuwd om de PPLG-doelen tijdig te halen.

En gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening: Sijmen Mulder (D66).

De heer **MÜLDER** (D66): Extra toevoeging na het tumult van vandaag: de formerende partijen ondergraven hier wel een beetje met hun beslissing om vandaag niet veel te doen, hun eigen mandaat en verdoen ook hun eigen en mijn tijd een beetje. Aan alle individuen van deze partijen: u neemt ook een risico door vandaag geen kleur te bekennen. U geeft uw eigen stem voor dit belangrijke dossier volledig weg aan de mensen van uw eigen partij die gaan onderhandelen.

De heer **VONK** (PvdA): Ja, met het gevaar nog meer van uw kostbare tijd te souperen, meneer Mulder, wilde ik toch vragen, stelde u nou voor dat als een van uw moties nou niet aangenomen wordt vandaag of een ander keer, betekent het dan ook niet dat we op dat moment besluiten dat we dat wat u voorstelt gewoon niet gaan uitvoeren? Oftewel, er zit ook een risico aan het indienen van een motie waar u niet weet of u een meerderheid gaat halen. Dat is een politiek instrument wat u nog niet zo bekeken heeft blijkbaar.

De heer **MÜLDER** (D66): Dat is het omdraaien. Dit is omdraaien. Dus u zegt tegen mij: elke motie die ik indien en die wordt weggestemd, gaat u sowieso niet uitvoeren?

3085 De heer **VONK** (PvdA): Nou, als de meerderheid in deze zaal besluit om een motie niet te steunen, gaat die niet uitgevoerd worden. Dat is het idee.

3090 De heer **MÜLDER** (D66): Nou, dan kunnen we nog wel wat meer scherpere moties gaan maken, want dan wordt het ook wel heel lastig. Dus dan betekent het ook dat bijvoorbeeld mijn motie over het uitkoopinstrument toevoegen, als die straks wordt weggestemd, gaat u die niet uitvoeren. Dus u zal dat nooit erin hebben. Maar bijvoorbeeld op hetzelfde moment de motie van het CDA over bijvoorbeeld het waterpeil, dat gaat dan ook niet gebeuren als die ook wordt weggestemd.

3095 De heer **VONK** (PvdA): En dat soort dingen overweegt u niet van tevoren als u uw motie schrijft? Dat vind ik dan wel heel merkwaardig, moet ik zeggen, hoor.

3100 De heer **MÜLDER** (D66): Nou, ik overweeg bij een PS-vergadering dat, als ik kom met een motie op een document wat hier voorligt in een PS-vergadering- Want anders hadden we het in de commissie kunnen afdoen. Daar had u ook voor kunnen kiezen. Maar daar hebben we niet voor gekozen, want het moest naar PS. En daarom heb ik moties voorbereid, want dat wordt zo van mij verwacht.

De heer **VONK** (PvdA): Niemand verwacht van u een motie. Nee, hoor.

3105 De **VOORZITTER**: Goed. Voordat het een welles-nietesdiscussie wordt. Meneer Müller.

3110 De heer **MÜLDER** (D66): Ik zal in mijn tweede termijn daar ook nog wat over zeggen. Ik was eigenlijk bij het einde aangekomen. Ik hoop dat alles hier inhoudelijk kan worden beoordeeld en ik ben heel blij dat we het inderdaad alsnog kunnen bespreken. Ik hoop dat er ook inderdaad zoveel mogelijk wordt meegenomen.

3115 De **VOORZITTER**: Goed, dank u wel. Ik heb van u een viertal moties ontvangen. Ik had nog een controlevraag op de eerste over de waterdoelen. U zei 'deze is mede-ingediend door Partij voor de Dieren', maar ook met Volt denk ik, want dat- Ja, oké, uitstekend. Zij staan erop. Zeker. Dank u wel.

3120 Ja, en dan is het toch zover gekomen dat we aan het einde zijn gekomen van de eerste termijn van de behandeling in de Staten. Ik kijk even naar GS. Gedeputeerde Rommel, gedeputeerde Zaal. Heeft u even tijd nodig? Ja? Een kwartier? [...] We gaan twintig minuten schorsen en daarna zal GS overgaan tot beantwoording. Dus ik schors de vergadering tot 17.20 uur.

Schorsing 16.58 tot 17.31 uur.

3125 De **VOORZITTER**: Neemt u allen weer plaats voor het vervolg van de vergadering. Goed, kan ieder op zijn eigen plek weer gaan zitten? Dan heropen ik de vergadering voor de beantwoording door GS in de eerste termijn van de conceptstartversie PPLG. Daarvoor geef ik graag het woord aan gedeputeerde Rommel.

3130 Gedeputeerde **ROMMEL**: Dank u, voorzitter. Nou, ik moet zeggen, ook hartelijk dank aan alle Statenleden voor de bijdrage die jullie geleverd hebben. Ik heb dat al in de commissievergadering ook gezegd. De commissievergadering was natuurlijk al op heel korte termijn, maar ik ben ook wel blij dat jullie de vandaag ook de richtinggevende standpunten hebben meegegeven. Hoe ik het stuk zie, zal ik straks ook nog wel even meegeven, nadat ik de vragen van u beantwoord heb. Het is ook wel iets bijzonders, de manier waarop we dit behandeld hebben vandaag. Maar ik ga eerst even de vragen beantwoorden voordat we daarover verder gaan. Ik had het even geclusterd. Ik heb wat vragen over de landbouw en wat vragen over stikstof.

3140 BBB had de vraag gesteld van, ja, hoe kunnen we de ruimte samen laten vallen en waar komt die ruimte dan vandaan? Nou ja, dat is inderdaad wat de verschillende partijen hier ook altijd zeggen. We gaan voor meervoudig ruimtegebruik, want de ruimte die er is in de provincie zullen we moeten verdelen. Er komt nog een ruimtelijk voorstel, die ook nu in de Staten behandeld gaat

worden. Daar zullen we ook met elkaar op zoek moeten gaan naar de ruimte, waar we die gaan neerleggen. Het is ook altijd zo dat wij altijd streven naar dat meervoudig ruimtegebruik.

3145 U zegt ook, ja, om hoeveel grond gaat dat bij extensiveren? Nou ja, u weet nog beter dan ik, dat wij natuurlijk een provincie zijn die al heel extensieve landbouw hebben. Dat gaan we ook allemaal meenemen in de gebiedsprocessen. Het valt ook samen inderdaad met het verdienenmodel. Dus daar gaan we ook naar kijken. Ik kan u wel zeggen dat in het PPLG zal ook nog wel een voorbeeld opgenomen worden van een gebiedsproces wat heel goed uitpakkt is.

3150 Daar ben ik ook heel blij mee en wordt ook als voorbeeld gegeven hoe dat in die gebieden dan ook kan. Maar dat wordt straks in juli ook meegenomen.

U vraagt ook, ja, in de veenweidegebieden, daar maken de ondernemers zich zorgen over het waterpeil. Dat is niet alleen bij de ondernemers, maar dat is ook bij de inwoners. En, nou ja, het werd ook wel genoemd vanuit de andere partijen, van de PvdA, die dan zegt van, het waterpeil opzetten, dat is ons liefste instrument. We hebben niet genoeg water in heel Noord-Holland om dat te kunnen doen. En bij sommige veengebieden lukt dat niet eens, omdat dat veen zo compact en dicht is dat het niet eens water op zal nemen. Dat is gewoon allemaal maatwerk en daar zijn we nog onderzoeken naar aan het doen. We zullen in de gebieden daar oplossingen voor bieden.

3160 Dan het CDA. Ja, kan GS meegeven dat het stuk nog wordt bijgesteld in verband met de agrarische sector? Ik herken de zorg. Dat hebben we ook besproken. Ik had het zelf niet zo in het stuk gelezen, maar ja, daarom is het ook goed dat we nu met dit stuk de brede consultatie ingaan en met alle partijen spreken over, nou ja, wat ze nog missen in het stuk. Ik heb al gehoord bijvoorbeeld ook, geef nou – nou ja, Partij voor de Dieren zei het ook al – de duidelijkheid, ook in de gebieden, maar die worden nog uitgewerkt en die komen in het stuk van 1 juli over de opdrachten die er zijn. Maar we zijn ook in overleg, de ambtenaren ook gelijk al, met de agrarische sector. Gedeputeerde Zaal en ik hebben ook al het eerste overleg gehad. Maar het is niet alleen de agrarische sector, want het zijn natuurlijk ook de waterschappen. Die zijn ook niet eerder in dit stuk geheel meegenomen en die zeggen ook, ja, wij hebben ook nog wel zo hier en daar wat vraagtekens en waar we wat meer willen zeggen. Het zijn dus verschillende stakeholders waar we de komende tijd die brede consultatie in gaan.

3175 Dan over stikstof. JA21, ik weet niet of het nou echt een vraag was, maar u zei nog: ja, hoe ziet die evenredige reductie eruit? Nou, dat zit in die gebiedsprocessen. U heeft als Staten de doelen al vastgesteld en die evenredigheid hebben we vertaald naar de verschillende gebieden. Wij zullen natuurlijk straks wel in die gebieden moeten checken en kijken, en dat gebeurt nu ook al, of we dat goed gezien hebben en of die reductie ook uit kan. Maar dat zijn echt wel die processen.

3180 Het CDA, u zei over stikstof ook nog van, ja, die 2030, dat tijdstip, die horizon. Ja, ik wil u – maar dat zult u ongetwijfeld ook doen – om dat echt ook in de Tweede Kamer daar in te zetten, wat ook door meneer Klein wel werd aangegeven van, ja, laten we nou gewoon even onze ambitie hebben en gewoon aan de slag gaan en kijken waar we komen. Ik zie daar echt wel gewoon heel mooie dingen naar voren komen. Het staat in het regeerakkoord. Ik heb hier ook altijd gezegd: wij volgen de wet en wilt u wat veranderen, dan zal het in de Tweede Kamer moeten, maar niet in deze Staten als het om de wet van de Tweede Kamer gaat.

U zegt ook over die twintig miljoen in die achterzak voor de PAS-melders. Ik ga dat nog een keertje uitleggen. De BBB had ook al gezegd: provincie, neem de rol en de verantwoording die nodig is voor de PAS-melders. Dan blijf ik daar toch bij: ik wil de rol en de verantwoording daar houden waar die zit, en die zit bij het Rijk. In het PPLG staat heel duidelijk dat wij ook mee gaan denken – en dat doen we al – met het Rijk over: hoe kan je die PAS-melders gaan legaliseren, en de interimers en de niet-vergunninghouders? Vorig jaar heb ik gezegd, toen gingen wij naar het Rijk toe, omdat heel veel bedrijven zich aangemeld hadden in Noord-Holland, waar wij dachten dat we een groot deel van het PAS-melders konden gaan legaliseren. Het Rijk heeft ons dat geld niet gegeven. Vandaar dat wij gewoon het geld niet hebben en ik dus ook niet kan zeggen, nou, we gaan zoveel PAS-melders legaliseren, want we hebben gewoon die mogelijkheden daar niet toe. Dat wat er toen was, die mensen die daar zich aangemeld hadden, die zijn van de bok gesprongen.

3200

De heer **MANTEL** (JA21): Ja, dank u wel, voorzitter. Dat de verantwoording voor de PAS-melders bij het Rijk ligt, dat begrijp ik. Maar hoe lang wil het college of een eventueel volgend college nog wachten op duidelijkheid uit het Rijk voordat wij zelf hier in de provincie Noord-Holland zeggen: dan gaan wij het wel doen en we zoeken daar een mogelijkheden voor> Bijvoorbeeld met zo'n provinciale stikstofbank of een ander instrument. Hoe lang geeft u dat nog?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Zover was ik nog niet, maar dank voor de reminder. Nee, kijk, hoe lang geven we dat? We hebben dat natuurlijk zelf ook gezegd. Wij gaan in deze provincie nu ook het Rijk helpen. De ambtenaren hadden een heel plan bedacht met die PAS-melders- Sorry, met die vergunninghouders, die zich aangemeld hadden om opgekocht te worden van, wat kunnen we daar doen? Maar dat is niet zo van- Je moet echt een match hebben. Nou, die zijn van de bok gesprongen. Dus die match hadden we niet. Als Staten heeft u gezegd – nog op 6 maart als ik het goed heb, maar vóór de verkiezingen – van nou, wij gaan de strategische grondaankopen, het krediet daarvoor, gaan we verhogen. Gewoon breed, hè, want dat moet ook wel. Niet alleen voor de PAS-melders, maar breed. Maar daar kijken we natuurlijk ook met die kredieten, kunnen we daar die PAS-melders mee helpen? En het laatste punt. U heeft het over de stikstofbank. Nou ja, daar gaan we kijken of we daar een voorstel zouden kunnen doen waar een meerderheid voor zou kunnen zijn of niet over de PAS-bank. Maar ook over de natuurbank.

De heer **MANTEL** (JA21): Ja, dank u wel. Dank, gedeputeerde, voor het antwoord. Zou u dan misschien kunnen toezeggen dat u voor het eind van het jaar ons daarvan op de hoogte wil houden, of in ieder geval met een voorstel kunt komen daarover?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou ja, op dit moment is het natuurlijk in deze tijd lastig om als gedeputeerde daar toezeggingen over te doen, maar, nou ja, kijk, er wordt gewoon naar gekeken. Dus ik kan niet zeggen: ik kom met een voorstel, want daarvoor zit ik niet in de positie. Maar ik vind het wel een heel interessante natuurlijk en het wordt ook gevraagd.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, toch even een bevestiging. We hebben het steeds over de PAS-melders. Maakt GS ook dat onderscheid richting het Rijk van de ondernemers die zich netjes hebben gemeld per 1 juli 2015 en daarna? Dus eerst hebben gemeld en daarna hebben uitgebreid, zoals het hoort. En ondernemers die eerst hebben uitgebreid voor 2015, 1 juli, en toen ze zagen dat er een mogelijkheid was om te melden, daarna pas hebben gemeld, de zogenaamde valse PAS-melders.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou ja, ik moet u eerlijk zeggen, die zijn mij niet bekend. Dus ik kan u daar geen antwoord op geven. Of eigenlijk, het gebeurt dus niet, want ik ken het niet.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ik zou de gedeputeerde toch willen vragen om hier nog even te sparren met de ambtenaren, want in de technische beantwoording blijkt dat de provincie meer weet. Maar ik wil het eigenlijk gewoon bevestigd hebben en ook GS vragen om die inzetten te tonen, om dat onderscheid te laten maken door het Rijk, omdat het ook eerlijk is naar de boeren die het gewoon wel volgens de regels hebben gespeeld.

De **VOORZITTER**: Mag ik als voorzitter dan voorstellen dat dat in de tweede termijn dan terugkomt?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ja.

De **VOORZITTER**: Ja? Dan kan de gedeputeerde verder gaan met de beantwoording.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Dit waren de vragen die ik heb. Nou ja, dan ga ik even over tot de moties. Even kijken. Daar wil ik wel eerst even het volgende over zeggen. Kijk, zoals ik dit gezien had – maar ja, zo zie je maar weer, hoe je het bedenkt en hoe het uitgevoerd wordt, dat zijn er twee – zoals wij gedacht hadden, wij vonden het heel belangrijk om de Staten mee te nemen bij de besluitvorming van dit stuk. En omdat wij op 1 juli een stuk, een concept, gaan sturen, een startstuk, naar Den Haag, wilden we heel graag ook dat we jullie daarin consulteerden. Dit is echt wel iets heel nieuws, want we hebben niet een Statenvergadering naar mijn weten eerder gehad wat over richtinggevende standpunten ging en dergelijke. Ik heb het zo gezien van dat u uw visie

mee zou geven en waarvan we gingen kijken hoe we dat nog in het stuk van 1 juli en anders in het definitieve stuk mee zouden nemen. Ik had eerlijk gezegd ook verwacht dat u, als u een motie in zou dienen, dat dat bij het definitieve stuk, dus bij het besluit, zou zijn, want dan zou u kunnen zeggen en kunnen zien: ja, maar jullie hebben niet naar mij geluisterd. Dan zeggen van, ja, we doen dat nu. U weet zelf ook al wel, we zitten – ik hoef dat niet te herhalen, maar ik doe het toch – best wel in een spagaat, want 1 juli moeten we wat opleveren en dit stuk is geschreven op het huidige coalitieakkoord en op de afspraken die daar zijn gemaakt, en we hadden nog niet uw richtinggevende standpunten meegenomen. En dat had ik dus nu verwacht. U zei zelf van ja, u heeft dat ook vertaald als zijnde dat dat de moties zouden zijn. Ik vind dat dus wel een heel lastige, maar ik begrijp heel goed dat u graag moties wilt indienen. Ik wil u daarbij vragen vanuit GS van, nou ja, als Staten, zoals ik het duid van, nou, zou u de moties aan willen houden totdat het definitieve stuk daar is? Dat is dus in lijn met hoe ik gedacht had om dat hier te kunnen behandelen. Maar ja, worden er – en dat kunt u doen – dus wel moties in stemming gebracht, ja, dan wil ik dat als GS ook wel zien als wat we meenemen als moties worden aangenomen bij de verdere brede consultatie. Kijk, ik had ook graag zien dat dat anders in de motie had gestaan en niet gelijk het overnemen. En dan kan ik zo mijn advies geven.

De **VOORZITTER**: Ja, houdt u dat nog even vast. Dan gaan we eerst naar de interruptie van mevrouw Koning, het CDA.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, wij vragen ons wel af van waarom heeft u dan een PS hiervoor uitgeschreven? Of waarom hebben we dat met elkaar gedaan, ook wel op uw advies? Want dan hadden we in de commissie natuurlijk ook onze richtlijnen mee kunnen geven en PS doe je omdat je dan met elkaar kan stemmen en een PS doe je omdat je dan moties kan indienen.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou ja, dit was eigenlijk iets nieuws, als een soort nieuwe politiek wat we niet kenden. En ik dacht van nou, het is zeker iets- Kijk, als dit nou goed werkt. Bij de commissievergadering zitten we niet met alle Statenleden bij elkaar. Ik vind dit wel heel erg belangrijk om dat een keer te zien hoe dit werkt. Dat is gewoon alles wat ik daarin meegeef. En hoe u dat dan overgenomen heeft... Ja, ik vind het belangrijk om dit in de Staten te bespreken. Het is geen besluit, dat weet u zelf ook, maar richtinggevende uitgangspunten vind ik wel iets bijzonders om dat een keer zo te proberen.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Bent u het dan met mij eens dat moties eigenlijk richtinggevende uitspraken zijn van een Staten?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Moties zouden dat kunnen zijn. Als u in de moties had gezegd van 'draagt u op om dat op te nemen in', want dan lees ik het als dat dat in maart volgend jaar is. Maar als u had gezegd om in de brede consultatie dit als overweging mee te nemen, had ik het anders gelezen.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, nou breekt mijn klomp. Dan had u dat toch wel duidelijker ook van tevoren zo moeten stellen. Want nu zitten wij dus met een voldongen feit dat blijkbaar geen een van de beoogde coalitiepartijen voor moties wil gaan stemmen. Waar wij nu in enorme problemen komen, moeten wij nu al die moties gaan omvormen, is eigenlijk wat u van ons vraagt.

Gedeputeerde **ROMMEL**: U kunt het omvormen, maar wat ik net zei dat als ik zou zeggen 'houd ze aan tot een besluitvorming daarin is' en de uitspraken die erin gedaan worden, willen wij als GS meenemen in de brede consultatie. Als u ze om wilt vormen door te zeggen van nou, we willen dat in een motie zetten dat die meegenomen wordt in de brede consultatie... Maar ik heb gezegd, ik neem het richtinggevend mee. Meneer Klein, die vroeg dat ook: hoe ziet GS dat? En zo had ik dat gezien toen u met die moties kwam. Ik heb dat niet eerder aangegeven, want dat is ook aan uw Staten. Maar dat is even hoe ik ernaar keek en kijk.

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, nou, ik denk in ieder geval dat we ervan moeten leren dat we de wederzijdse verwachtingen dan helder hebben voordat we zo'n proces ingaan, want we hebben vaak genoeg te horen gekregen van GS: ja, u kunt wel iets zeggen, maar hoe weet ik nou of daar een meerderheid van de Staten voor is? En daarom hebben wij denk ik breed geïnterpreteerd: dan

- 3320 hebben we een motie en dan kan daarmee gewogen worden of er een meerderheid in de Staten voor is. Maar goed, u doet nu een ander aanbod. U suggereert nu dat wij ze aanhouden en dat ze dan meegenomen worden in de verdere consultatie. Als ik dat probeer ietsje concreter te maken, zou u kunnen toezeggen dat u dan een- Want ons wordt nu gevraagd in de voordracht, waar we
- 3325 vanavond over gaan stemmen, om wensen mee te geven die GS dan meeneemt in de versie die op 1 juli naar het Rijk wordt gestuurd. Zou u dan ons kunnen toezeggen dat u een Nota van Beantwoording aan ons doet toekomen, waarin u aangeeft hoe alle aangehouden moties, wat daar wel of niet mee gedaan is in de versie die naar het Rijk gaat?
- 3330 Gedeputeerde **ROMMEL**: Ja, kijk wat het is, is in de brede consultatie- Dat wil niet zeggen dat alle moties die u nu neergelegd heeft, dat die een-op-een overgenomen worden in het PPLG. Maar misschien begrijp ik het verkeerd. Kijk, in de komende tijd zullen zaken ook in overleg gaan met stakeholders om te kijken wat die ook nog vinden en zeggen en aan het einde- En wat we nu op 1 juli in de versie mee zouden kunnen nemen of zouden willen nemen of zeggen van nou, die kunnen daarin staan, zullen we meenemen, maar dat zal niet alles zijn. Dat is ook waarom ik zeg:
- 3335 houd die moties anders aan, want dan kunt u ook zeggen straks in maart van ja, maar dit is wat we graag hadden gewild en we willen het nu dan toch wel in stemming brengen om te kijken of het in de definitieve PPLG terechtkomt. Wat naar het Rijk gaat, dat is een conceptstartnotitie op basis waarvan wij van het Rijk ook willen horen of we met dit stuk een goede uitvoering geven aan de vraag die het Rijk ons heeft gesteld en daar gaan we mee de consultatie in.
- 3340 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Dat snap ik. Maar tegelijkertijd, in de voordracht wordt ons gevraagd om wensen mee te geven ten behoeve van die startversie en dat die startversie niet in beton gegoten is en dat daar dan nog een heel brede consultatie overheen gaat. Dat snappen we allemaal. Dus dat niet iedere zin in de startversie in de definitieve versie terechtkomt, snappen
- 3345 wij ook. Maar als we het nu hebben over heel concreet deze vergadering, dan hebben we volgens mij de meeste voorstellen die worden gedaan zijn heel brede voorstellen, die zeker niet over een hele specifieke maatregel gaan. En dan zou ik het heel fijn vinden als dan GS kan aangeven op 1 juli welke van die suggesties nog meegenomen zijn in de startversie die naar het Rijk gaat.
- 3350 Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik moet even kijken of dat kan, op welke wijze dat zou kunnen. Maar ik ga straks ook nog even wel op de moties in om te zeggen hoe GS daartegenaan kijkt. Wellicht dat u dan daardoor meer richting ook van mij krijgt.
- 3355 De **VOORZITTER**: Goed. Dat gaan we dan zo horen. Maar eerst ga ik- Ja, meneer Mantel, JA21.
- De heer **MANTEL** (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ik heb hier het ontwerpbesluit van de voordracht die ons toegezonden is. Daarin vraagt GS aan PS kennis te nemen van de conceptstartvisie, eventueel wensen en bedenkingen uit te spreken ten aanzien van de inhoud van dit concept en Gedeputeerde Staten te verzoeken deze wensen en bedenkingen zoveel mogelijk te benutten
- 3360 voor de vervolmaking van de startversie. Dus als wij een motie indienen, kunt u dat toch gewoon meenemen in het stuk?
- Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik heb u gezegd dat wij – dat heb ik ook gezegd – dat wat er staat, dat zullen wij ook doen. Voor zover dat mogelijk is om dat mee te nemen, zullen we dat ook meenemen. Alleen, ik heb ook gezegd, GS ziet dit, deze moties, als richtinggevend in de verdere consultatie en ook naar 1 juli toe. Er zullen nog wel een paar dingen veranderen voor 1 juli.
- 3365 De **VOORZITTER**: Heeft u iets nieuws, meneer Mantel? Want dit was al een herhaling van wat meneer Klein zei.
- 3370 De heer **MANTEL** (JA21): Nou, dat zien we toch even anders. Maar er staat hier toch heel duidelijk ‘wensen en bedenkingen over de inhoud van het stuk’, en als wij dan de inhoud willen sturen daarop, dan is dat toch precies wat GS aan ons vraagt?
- 3375 De **VOORZITTER**: Goed. Dit is volgens mij weer hetzelfde, maar ik kijk nog even naar de gedeputeerde.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Maar dat is ook precies wat ik meeneem. Ik zal straks op de moties even goed wel ingaan om te zeggen wat we daarvan vinden. En dan weet u ook al een beetje de
3380 richting van wat er in de startnotitie zal komen. Wat wij hier gehoord hebben, en dat is meer dan alleen de moties, zullen wij in de overwegingen ook meenemen naar 1 juli, het stuk van 1 juli.

De **VOORZITTER**: Goed. U houdt ons nog even in spanning, want eerst gaan we naar Statenlid
3385 Kostić.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, een tweedelige vraag. Wat ik niet zo goed begrijp, u zegt 'we nemen het mee, maar dan reageren we alvast'. Dus is het niet verstandig, als u nu toe toch toezegt dat u
3390 alle moties mee gaat nemen in de rest van het gesprek richting 1 juli, om dan misschien het daarbij te houden, aangezien, ja, wat heeft het dan voor zin om dat later nog terug te horen dat het wel of niet is meegenomen?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou ik ken u ook als iemand die altijd zegt dat u graag de partijen breed aan het woord wil hebben. Ik heb net ook gezegd: dit stuk, dat heb ik eerst aan de Staten
3395 gebracht om naar dat stuk te kijken en te zeggen wat ze ervan vinden. Maar wij moeten ook nog naar de waterschappen die gezegd hebben van ja, maar dit kan niet of dat klopt niet. We gaan natuurlijk nog met de agrarische sector, we gaan nog kijken- We krijgen nog een brief voor de industrie, wat die moeten gaan doen. Dus zo breed wil ik hem wel trekken en wil ik ook uw overwegingen daarin meenemen, zodat we straks, als we het definitieve PPLG gaan bespreken -
3400 en dat zal niet de laatste definitieve zijn, want er komen er nog wel meer - dat we dat ook kunnen aangeven aan uw Staten wat we ermee gedaan hebben. Eerst 1 juli. Dat kunnen we aangeven wat we ermee gedaan hebben. En dan wordt het ook nog maart 2024.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): We zijn het helemaal met elkaar eens. Ik denk dat we een beetje langs
3405 elkaar heen praten. Het enige wat ik dus niet zo goed begrijp, dat aan de ene kant wordt gezegd 'we gaan de input meenemen en dan laten we weten hoe het is verwerkt', aan de andere kant wordt straks alvast gereageerd. Dus misschien is het verstandig om het een of het andere te kiezen. Nou ja, volgens mij, onze partij vindt het eigenlijk een heel mooie handreiking wat u doet om te zeggen van nou, weet je, we zitten in een lastig parket, er moet van alles nog worden
3410 gedaan richting 1 juli, maar we willen in ieder geval de moties, zoals ze net zijn ingediend, meenemen in het proces en dan, wat mijn collega van de ChristenUnie stelde, is om vervolgens aan het einde - dus ergens voor 1 juli - ons te informeren wat u daar wel of niet mee heeft gedaan. Kunnen we dat afspreken?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou, kijk, dat is ook zoals ik het heb gezien, die moties, als dat we die
3415 meenemen. Het zal niet zo zijn dat alles per 1 juli overgenomen wordt, maar dat we het wel meenemen inderdaad in het proces. Vandaar ook dat ik zei: ik zou het liefste zien dat u de moties zou aanhouden en dat u dan zegt van, nou, in maart na alle consultaties, de hele, brede consultatie, maart 2024, als het stuk definitief vastgesteld wordt en u zegt, ja, dit is er helemaal
3420 niet goed ingekomen en in de tussentijd zullen we heus nog wel met elkaar in gesprek gaan, dat u dan zegt, ja, maar nu dien ik die motie ter stemming om het te veranderen. Want er staat gewoon echt in uw moties van, wij vragen GS om dat over te nemen in het PPLG. En het overnemen in het PPLG zie ik voor de- Die wordt niet in maart pas behandeld, maar die wordt in maart definitief vastgesteld. Daarvoor hebben we natuurlijk al een moment dat we u over het stuk
3425 gaan consulteren, van of u zich hierin kunt vinden.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, ik vraag alleen maar even over duidelijkheid. Maart, prima wat u daar
doet. Het is natuurlijk ook ons als PS om wel of niet moties in maart in te dienen. Zo ver vooruit denk ik ook weer niet, moet ik zeggen. Wat ik belangrijk vind, is die 1 juli. Volgens spreek ik
3430 namens meerdere partijen hier. En volgens mij hoorde ik u ook dat u richting die 1 juli, zoals ook nu in de voordracht staat, de wensen en bedenkingen, die nu in die moties zijn geformuleerd, gaat meenemen; en niet dat het allemaal letterlijk wordt overgenomen, wat u zei. Maar wat wij graag zouden willen, is dat u vervolgens in ieder geval een briefje naar ons toestuurt van, nou ja, deze moties hebben we zo verwerkt, deze motie hebben we helemaal niet verwerkt, want
3435 blablabla. Kan dat?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ja, wij kunnen daar een lijstje van maken van wat we hebben gedaan. En ja, nou ja, dat zullen we dan meenemen bij het stuk wat wij 27 juni bij GS vaststellen, dat dat daarna naar u toekomt.

3440 De **VOORZITTER**: Goed. Ook de SP heeft nog een interruptie. Mevrouw Alberts.

Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Ja, dank u wel, voorzitter. Dat is toch een beetje een procesmatige vraag die ik stel aan de gedeputeerde. Had u niet genoeg aan de geluidsband van deze bijeenkomst om wensen en bedenkingen te horen, want – ik zal het even toelichten – de
3445 partijen die nu bezig zijn met de onderhandelingen, die hebben wel dingen gezegd, maar die komen niet met moties. Dus is eigenlijk de geluidsband niet datgene waar we het mee moeten doen of waar u het mee moet doen?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou, mevrouw Alberts, weet u, ik kijk ook altijd heel graag naar de mimiek van mensen om zaken te interpreteren. Dus ik heb niet voldoende aan de geluidsband. Als u dat wel heeft, als ik wat zeg, dan-

Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Dat is eventjes tussendoor, maar we hebben natuurlijk gewoon opnamen gemaakt. Dus u kunt ook de mimiek zien dan.
3455

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou dat- Ja, sorry, nee, dat is niet hoe ik met deze Staten om wil gaan, want het is niet zo- Ik luister naar u, ik luister naar alle partijen, en hoe de Staten omgaan straks met het stemmen, nou ja, daar zitten de partijen. Die zitten daar. Die hebben ook al het nodige gezegd. Ik heb ook mijn eigen aantekeningen gemaakt. En ik neem dat mee in de verdere
3460 afhandeling van het PPLG om voor 1 juli de conceptstartnotitie naar het Rijk te sturen.

Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Dank u wel, voorzitter. Ja, dan concludeer ik eigenlijk dat u toch voldoende had gehad aan alleen maar de opname van deze vergadering te volgen om mee te kunnen nemen wat u allemaal gaat doen. Maar ik heb nog een vervolgvraag. Als er nou straks op 1 juli een stuk ligt, wat gaan we er dan mee doen? Is dat dan wat we gaan vaststellen? Want dan moeten we onze moties omvormen tot amendementen als we het anders willen.
3465

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nee, wat er nu gebeurt, is dat we een conceptstartnotitie vaststellen en daar geeft u richtingen in mee. Dat zijn we nu ook al aan het doen met diverse partijen in overleg
3470 op de vraag wat zij ervan vinden. Waterschappen hebben er ook nog het nodige over te zeggen. Die hebben we ook nog niet gesproken. En dan komt het in de loop der tijd weer op de agenda te staan, zodat u er weer wat over kan zeggen. En dan een eindelijk, uiteindelijk wordt hij dan in maart 2024, is de planning, wordt het definitieve PPLG vastgesteld door de Staten. Wij vonden het als GS ook een te belangrijk stuk om dat definitieve PPLG niet door de Staten vast te stellen. En
3475 dan, op dat moment, kunt u dus uw amendementen en moties en dingen en allemaal maken.

De **VOORZITTER**: Goed. Gaat u dan door met uw advisering.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Er zijn wel wat moties die ook door de heer Loggen en mevrouw Zaal behandeld zullen worden. Dus als ik er eentje oversla, wees dan niet teleurgesteld.
3480

Motie 51 van de PVV. Nou ja, om talloze reden zal ik deze ook ontraden, want, nou ja, de opgave voor het landelijk gebied is – en ik weet dat u daar anders over denkt – maar die is wel behoorlijk groot. Het PPLG is daar een heel belangrijk document bij, ook zeker om aan onze wettelijke
3485 verplichtingen te voldoen, waar we ook geld zullen krijgen en vragen bij het Rijk.

Dan motie 52 van JA21 en het CDA, Meer leven in de sloot zonder exoot. Ik zou dit ontraden, want dit ligt bij het Rijk en we vragen echt wel het Rijk om actie hierop te ondernemen. De lobby hierop zetten we wel voort, maar het valt echt, de rivierkreeften bijvoorbeeld, onder de
3490 visserijwet.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, sorry, hoor, maar nu snap ik er echt niks meer van. U gaat moties ontraden, terwijl u ons vraagt om ze aan te houden en niet in stemming te brengen. Wat wilt u nou?

3495

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou ja, ik heb niet van u gehoord dat u de moties aanhoudt.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Oké. Dus dat wilt u van ons horen. Nou, dan gaan we daarover overleggen. Maar ik vind het wel allemaal een rare situatie.

3500

Gedeputeerde **ROMMEL**: Het is allemaal een beetje verwarrend.

De **VOORZITTER**: Wacht u nog even, want de ChristenUnie, meneer Klein, gaat uw gang.

3505

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja een vervolgvraag daarop. Hoe moeten we nou uw advies interpreteren? Is dat, als ik een motie ontraad, dan gaan onze ambtenaren het zeker niet meenemen in de conceptversie van het PPLG? Of is dat, zoals het nu geformuleerd is, kan het niet, maar het aandachtspunt nemen we wel mee in de verdere uitwerking?

3510

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou, kijk, dat is nou precies wat de spagaat is, wat ik net ook zei. Als u zegt 'je moet het overnemen, of wat dan ook'. Als u zegt 'neem dit mee in de verdere, bredere consultering en ook alvast naar de startnotitie voor 1 juli', ja, zo is het. Maar ja, ik ben soms heel erg blauw, dus juridisch. Zo zou ik dat interpreteren. En als u zegt 'nou, we willen even', Ja, dat laat ik aan uw Staten, het daar even met elkaar over hebben hoe er naar aanleiding van wat ik gezegd heb wat u aan mij gevraagd heeft van 'GS, hoe kijkt u hier nu naar' toch even schorsen. Vind ik ook prima. Maar anders kan ik gewoon doorgaan met de behandeling van de moties met het advies wat daarbij zit.

3515

3520

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Nog een vervolgvraag. Heeft u behoefte aan een weging van de Staten of ziet u gewoon alles wat er ingebracht is vandaag als nuttige bijdrage?

3525

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou, wat ik u net al zei. Kijk, ik heb ook heel erg meegeschreven. Dat is anders dan de moties, want daar zit wel ook heel veel informatie in waar we natuurlijk naar zullen kijken. Maar uw inbreng is meer dan de motie alleen. Dat nemen we natuurlijk ook mee. Het is echt niet zo van, dat ik alleen maar de moties meeneem. Het is de totale inbreng en de totale bijdrage die we meenemen, ook wat gezegd werd over, nou ja, de toon die in het PPLG staat, neem dat mee, kijk daar nog een keer naar, dat nemen we mee. Ik hoor heel graag van u wat u ervan vindt.

3530

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ik ben een beetje aan het denken wat nu handig is. Om even kort- Ik weet dat niemand zit te wachten op nog een schorsing, maar toch even schorsen om te overleggen wat we hier nou mee aan moeten en of we een procedure kunnen afspreken, zodat we niet nu bij voorbaat al dingen van tafel krijgen waar misschien best wel met een net wat andere formulering een positieve ontwikkeling in het PPLG gemaakt kan worden. Ik zie wat mensen knikken. Dan wil ik toch vragen om even te schorsen. Dan kunnen we daar even over overleggen om dan te bedenken hoe het verder gaat.

3535

3540

De **VOORZITTER**: Dan zijn er natuurlijk twee opties. Schorsen is prima, We kunnen kort schorsen. Dan zou ik echt willen zeggen, nou, we doen het twee minuten. Of we schorsen met de dinerpauze en dan duurt het natuurlijk wat langer. [...] Schorsen tot na het diner gaan we dan doen? Dus dan gaan we daarna- Ja, dat gaan we doen. [...] Meneer Klein.

3545

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ik denk toch dat een korte schorsing nu, om in ieder geval duidelijkheid te hebben over de rest van het proces, nuttig is. En dan kunnen we dat ook meenemen als we in de dinerpauze ook inhoudelijk verder moeten spreken.

3550

De **VOORZITTER**: Oké, dan kijk ik nog een keer rond. Ja, het blijft nu wat rustiger. Dan gaan we maximaal vijf minuten schorsen. Dus tot, even kijken, 18.07 uur, en dan gaan wij door. Ik schors de vergadering voor vijf minuten.

Schorsing 18.02 tot 18.11 uur.

- 3555 De **VOORZITTER**: Neemt u allen weer plaats. Beste mensen, wij gaan weer verder. Het is alweer meer dan vijf minuten geleden dat wij gingen schorsen. Dus ik wil u echt vragen om plaats te nemen. [...] Goed. Er is dus tijdens de beantwoording door gedeputeerde Rommel in de eerste termijn een schorsing aangevraagd door de heer Klein van de ChristenUnie. Ik geef dan nu graag het woord aan de heer Klein.
- 3560 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, dank u wel. We hebben overlegd en ik denk dat ik voor de meeste partijen spreek die moties hebben ingediend, dat die moties richtinggevend bedoeld zijn, dat we blij zijn dat er een reactie van GS komt over hoe dat meegenomen kan worden en dat de moties grotendeels zullen worden aangehouden, misschien op een enkele uitzondering na.
- 3565 De **VOORZITTER**: Grotendeels aanhouden? Is dat dan iets wat we nu kunnen inventariseren? Of wilt u eerst de reactie van de gedeputeerde daarop hebben?
- 3570 Gedeputeerde **ROMMEL**: Ja, het lijkt me ook goed voor de geluidsband, dat ik even sommeer wat ik te zeggen heb. Nee, wat we heel goed kunnen doen, is dat als u de moties aanhoudt, dan kunnen we bij het besluit wat PS neemt – want we zullen ook kijken, wat we al aan kunnen passen – maar bij het besluit van GS op 27 juni zullen wij ook die moties ook netjes allemaal op een rijtje zetten met wat we ermee gedaan hebben, wat we ermee doen, zodat u dat kunt blijven volgen. En dat het ook niet verzandt, dat u zelf al die moties in de gaten moet blijven houden. En dan gaat 1 juli het definitieve stuk naar het Rijk. Maar u heeft dan ook het totale beeld van wat we met de moties hebben gedaan en wat we ermee gaan doen.
- 3575 De **VOORZITTER**: Ik zie de heer Mülder aan komen lopen van de interruptie, van D66.
- 3580 De heer **MÜLDER** (D66): Dit klinkt verdacht veel als een Nota van Beantwoording. Klopt dat? Ja? Dat zie ik het goed?
- De **VOORZITTER**: Als u dat in die termen wilt zien, dan is dat het ook.
- De heer **MÜLDER** (D66): Dan zitten we op dezelfde pagina.
- 3585 De **VOORZITTER**: Goed. En de heer Dekker van Forum voor Democratie.
- De heer **DEKKER** (FvD): Ja, voorzitter, even voor de duidelijkheid: wij willen onze motie niet aanhouden.
- 3590 Gedeputeerde **ROMMEL**: Nee, dat begrijp ik. Dat is het sluitstuk van dit debat.
- 3595 De **VOORZITTER**: Goed. Dan is het misschien goed om- Wij gaan na diner een tweede termijn doen. U kunt dan aangeven wat u nog wenst mee te geven en of u uw moties aan wilt houden. Ik kan ook zeggen, ik ga nu een inventarisatieronde doen. Van Forum voor Democratie heb ik het al gehoord. Zijn er mensen die nu hun motie willen aanhouden meteen al? Ik geef het woord aan de heer Klein.
- De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Onze vijf moties worden aangehouden.
- 3600 De **VOORZITTER**: Goed. Nog meer? Ja, Statenlid Kostić.
- Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Onze zeven moties worden ook aangehouden.
- 3605 De **VOORZITTER**: Dus alle zeven van Partij voor de Dieren en mede-indieners, en alles van de ChristenUnie wordt aangehouden. Meneer Mantel, JA21. U had er vier. Drie. Excuus.
- De heer **MANTEL** (JA21): Twee, voorzitter.
- De **VOORZITTER**: Inderdaad.
- 3610 De heer **MANTEL** (JA21): Ik wacht nog even met eventueel aanhouden tot na de tweede termijn.

De **VOORZITTER**: Dat is goed. En dan had ik verder nog van de SP, het CDA en D66. En dat wordt- Ja, mevrouw Alberts.

3615

Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): De SP houdt de ene motie, die overigens fantastisch was – maar dit terzijde – aan.

3620

De **VOORZITTER**: Dat is motie nummer 54. Dat is het voor nu, denk ik? Dat betekent motie, de moties van JA21, dat is motie 52 en- O, het CDA, mevrouw Koning, gaat uw gang.

Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, ik zie nu geen andere optie dan de moties aan te houden en dat de gedeputeerde het meeneemt.

3625

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dan ga ik naar D66, meneer Mülder.

De heer **MÜLDER** (D66): Ik voel me helaas gedwongen om al mijn moties aan te houden.

3630

De **VOORZITTER**: Goed, dat brengt wel een hele verandering in het lijstje teweeg, want motie 54 tot en met motie 76 – ik zal ze niet allemaal opnoemen – worden aangehouden. Motie 51 van Forum voor Democratie wordt straks in stemming gebracht. Ja? Goed.

3635

Motie 54 'Belastende commerciële activiteiten niet langer toestaan in Natura 2000', ingediend door SP en Partij voor de Dieren' maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

Motie 55 'Agrarisch natuurbeheer binnen NNN', ingediend door CDA en JA21 maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3640

Motie 56 'Keuzevrijheid kringlooplandbouw', ingediend door CDA en JA21 maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3645

Motie 57 'Grondwaterstand veenweidegebieden', ingediend door CDA en JA21 maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

Motie 58 'Balans tussen natuurversterking en agrarische activiteiten', ingediend door CDA en JA21 maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3650

Motie 59 'Doelen binnenduinrand', ingediend door CDA en JA21 maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

Motie 60 'Sturen op instandhouding van de staat van de natuur', ingediend door CDA en JA21 maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3655

Motie 61 'Goed gevulde instrumentenkoffer voor toekomstig landelijk gebied', ingediend door Partij voor de Dieren maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3660

Motie 62 'Gezonde toekomst voor iedereen zonder intensieve veehouderij', ingediend door Partij voor de Dieren, Volt en SP maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

Motie 63 'Ook onze transitie Dierenwelzijn in proces PPLG', ingediend door Partij voor de Dieren en SP maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3665

Motie 64 'Koplopers aan tafel', ingediend door Partij voor de Dieren, D66, SP en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3670

Motie 65 'Serieuze impuls voor groene verdienenmodellen voor boeren', ingediend door Partij voor de Dieren, ChristenUnie en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

Motie 66 'Slim omgaan met maatschappelijk geld binnen PPLG', ingediend door Partij voor de Dieren, Volt en D66 maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3675 *Motie 67 'Borging monitoring groen en gezond Noord-Holland', ingediend door Partij voor de Dieren en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.*

Motie 68 'Uniforme criteria en doelstellingen', ingediend door ChristenUnie, Partij voor de Dieren en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3680 *Motie 69 'Brede ondersteuning van agrariërs die willen verduurzamen', ingediend door ChristenUnie, CDA, D66, Partij voor de Dieren en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.*

3685 *Motie 70 'Actief informeren agrariërs over rol provincie', ingediend door ChristenUnie, 50PLUS, D66, Partij voor de Dieren en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.*

3690 *Motie 71 'Borg belangen inwoners bij aanpassing wateroverlastnormering', ingediend door ChristenUnie en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.*

Motie 72 'Geen saldering van NOx voor NH3', ingediend door ChristenUnie maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3695 *Motie 73 'Waterdoelen', ingediend door D66, Partij voor de Dieren en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.*

Motie 74 'Realisatie NNN in 2027', ingediend door D66, Partij voor de Dieren en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3700 *Motie 75 'Extern salderen', ingediend door D66 en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.*

3705 *Motie 76 'Instrumenten om te sturen', ingediend door D66 maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.*

3710 De **VOORZITTER**: Dan zijn wij ook aan het einde van de beantwoording gekomen, want dan zullen de gedeputeerden Zaal en Loggen ook op hun motie niet hoeven te adviseren. Goed, en dan gaan wij zo de dinerschorsing in en dan gaan we daarna een tweede termijn doen. Ik zie nog wat- Meneer Mulder.

De heer **MÜLDER** (D66): Volgens mij begreep ik dat JA21 wel nog een beantwoording wilde op hun moties. Dus zullen we die dan nog wel even voor het eten doen?

3715 De **VOORZITTER**: Dan heb ik het niet goed gehoord. Uitstekend. Prima. Dus dan heb ik nog 'Meer leven in de sloot zonder exoot' en motie 53 over de PAS-melders. En dan kijk ik- De eerste was al ontraden. En dan hebben we motie 53. Daar zal een advies op gegeven worden. Tenminste, dat vraag ik aan GS. Motie 53, de titel daarvan is 'Prioriteit PAS-melders', ingediend door JA21, mede-ingediend door het CDA. En dat valt in de portefeuille van mevrouw Rommel.

3720 Gedeputeerde **ROMMEL**: Ja, de prioriteit PAS-melders. Ja, natuurlijk, maar dat heb ik ook al in mijn beantwoording van de vragen al gezegd: sympathie voor de achterliggende gedachte. Maar wat er gevraagd wordt, dat gebeurt, en het Rijk is primair verantwoordelijk voor de vraagstukken. Dus daarbij zeg ik: ontraden.

3725 De **VOORZITTER**: Goed, dan staan er nog een drietal moties: motie 51, 52 en 53, waarop advies is gekomen vanuit GS. Ik zei net, die worden niet in stemming gebracht, maar wij zullen in tweede termijn horen wat JA21 daarmee doet. Zo zeg ik het juist? Goed, dank dan daarvoor. Het was best af en toe even zoeken naar hoe we vandaag in deze vergadering verder moesten komen, maar we zijn volgens mij een heel eind gekomen. Wij gaan nu wel de dinerpauze in. Dan stel ik

3730 voor dat wij om 19.00 uur- Ja, om 19.00 uur hier weer verdergaan voor de tweede termijn van het PPLG. Ik wens u smakelijk eten. Ik zie u graag om 19.00 uur terug.

Schorsing 18.18 tot 19.08 uur.

3735 *Voorzitter: commissaris van de Koning, de heer Van Dijk*

De **VOORZITTER**: Mag ik de Statenleden verzoeken te gaan zitten? Het is 19.10 uur. Maar u begrijpt, alles wat we later beginnen, stoppen we zeker niet vroeger vanavond. Ik wil iedereen verzoeken stil te zijn. Dames en heren, de vergadering is heropend. We zijn terechtgekomen in
3740 de tweede termijn van agendapunt 9. Dat is de conceptstartversie van het PPLG. Ik dank de vicevoorzitter Statenlid Van der Waart voor het waarnemen. Dank u wel. Ik zal vanaf nu het voorzitterschap weer overnemen.

Tweede termijn

3745 De **VOORZITTER**: Ik ga als eerst het woord geven in de tweede termijn aan de heer Van Tiggelen van de PVV.

De heer **VAN TIGGELEN** (PVV): Dank u wel, voorzitter. In de eerste termijn de derde spreker, de
3750 heer Mantel van JA21, die schijnt nogal eens in de natuur te komen en had daar met eigen ogen iets waargenomen. Nou, ben ik weliswaar geen opticien, maar er markeert niks aan zijn ogen, hoor. Het feit dat ondergetekende dezelfde waarneming heeft, heeft natuurlijk niets te betekenen. Wat echter wel betekenisvol is, is dat we in dit land een kleine zestienduizend mensen hebben rondlopen, professionals en vrijwilligers, die de natuur minutieus in de gaten houden. De
3755 biodiversiteit, elk plantje wordt geregistreerd, elk insect, elk dier wordt keurig netjes in kaart gebracht. Een en ander is terug te vinden op de verspreidingsatlas.nl. Daarnaast hebben we ook nog eens de NDFF, de Nationale Database Flora en Fauna, vooralsnog niet gratis toegankelijk, maar als ik goed ben geïnformeerd, wordt daaraan gewerkt. Dat de natuur herstel zou behoeven of zelfs op omvallen zou staan, staat op gespannen voet met de werkelijkheid.

3760 Een tijdje later kwam de trein van de VVD voorbijrijden bij monde van de heer De Wit. Wij wijzen erop dat je bij het spoor dwarsliggers nodig hebt om de rails recht te houden. De trein laten rijden zonder dwarsliggers, dan ben je al snel het spoor bijster. De politiek is hier aan het ontsporen in onze beleving.

3765 Het woord 'innovatie' is een paar keer gevallen. Ik ging nog even terug in mijn mailbox die ik wel eens verzuim om leeg te maken, en in dit geval pakte dat goed uit. 17 januari 2020 heb ik een mailtje gestuurd naar de gedeputeerde met daarin een aantal links, verwijzend naar aantoonbaar werkende proefopstellingen van uitvindingen waarbij ammoniak vrijwel geheel of zelfs geheel
3770 wordt afgevangen. Die mail heb ik eventjes natuurlijk doorgestuurd naar de Partij voor de Dieren. Dat snapt u wel.

Voorzitter, we leven in een bijzondere tijd. Mensen die geloven dat koeien niet in de wei horen, maar zonnepanelen wel. Heel bijzonder. We blijven voorstander van beleid met realiteit als basis.
3775 Dat schijnt nogal een uitzonderlijk standpunt te zijn, maar we houden nog even vol. Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u. Dat waren minstens drie tegeltjes, denk ik. De heer Dekker van Forum voor Democratie.

3780 De heer **DEKKER** (FvD): Ja, voorzitter, dank u wel. Een paar een paar, ja, observaties naar aanleiding van de eerste termijn en ook, ja, wat overpeinzingen. Je ziet vaak bij demissionaire colleges, demissionaire kabinetten, dat er nog in de laatste fase beslissingen worden genomen in de oude constellatie die eigenlijk politiek veel te zwaarwegend zijn. Je zag dat toen Forum van democratie in de Eerste Kamer de meerderheid zou krijgen zo ongeveer, in ieder geval een heel
3785 grote constellatie zou hebben, en de verkiezingen onder andere won op de klimaatwetgeving, toen werd er voorafgaand aan de installatie van een nieuwe Eerste Kamer nog snel even klimaatwetgeving doorgedrukt. Je ziet het nu eigenlijk weer in Den Haag bij de Wet publieke gezondheid en ook bij de pensioenwetgeving dat er enorm tempo wordt gemaakt om te voorkomen dat een eventuele nieuwe constellatie daar roet in het eten kan gooien. En je ziet nu

3790 hier op provinciaal niveau eigenlijk een beetje hetzelfde. Er heeft een partij landelijk, maar ook hier, spectaculair gewonnen, de BoerBurgerBeweging, omdat ze vinden dat de landbouw, de boeren, in de hele ruimtelijke ordening met stikstof, met CO₂, enzovoorts, ja, fundamenteel tekort wordt gedaan en er echt heel anders moet worden gekeken naar, ja, het vormgeven van het landschap van Nederland met in het oog het belang van de boeren en van de productie van
3795 voedsel. Dat is het thema waarop de BoerBurgerBeweging gigantisch heeft gewonnen. Wat er nu hier voorligt, lijkt een beetje op die andere voorbeelden die ik gaf. Het is een nota, weliswaar aan een conceptstartnotitie, maar die in wezen aangeeft wat de hoofdlijnen van de inrichting zou moeten zijn van de provincie Noord-Holland, en daar is er een spanning tussen natuur, tussen NNN-gebieden en weer die boerenomgevingen. Maar ja, dat verhaal ligt er eigenlijk al. Het is een
3800 voortzetting van het beleid van het huidige coalitie goed beschouwd. Er is bovendien nog een soort tijdsclim, want ja, Den Haag heeft gezegd dat het voor 1 juli toch echt moet worden ingeleverd. En wat je ziet gebeuren, is dat zo'n BoerBurgerBeweging met al zijn kracht in deze Staten, ja, eigenlijk inbindt en zegt ja, wij gaan met die- We zitten nou in die coalitieonderhandelingen, dus we kunnen geen kant op. Weet je wat? Laten we dit maar even
3805 door laten gaan. Dus ze zitten al helemaal vast in de nieuwe constellatie. En verder vind ik nog een keer dat wij als Staten dan zeggen, ja, Den Haag zegt het nou eenmaal. Dus ook al zijn we demissionair en kunnen we dit eigenlijk helemaal niet beslissen, tja, 1 juli is 1 juli. Terwijl iedereen weet dat per 1 juli zo'n beetje alle ambtenaren in Den Haag voor drie maanden op vakantie zijn. Dus het heeft geen enkele zin om je strak aan 1 juli te houden. Dat vind ik toch
3810 opvallend. Dus ik zou mijn motie, onze motie, toch nog een keer in herinnering willen roepen. Het is denk ik helemaal niet verboden om te proberen om een werkelijke verandering te organiseren vanuit BBB en überhaupt vanuit deze Staten om te kijken of we niet kunnen afwijken van het pad wat gewoon al is ingeslagen en waar je de facto gedwongen wordt om verder op door te gaan. Dank u wel, voorzitter.

3815 De **VOORZITTER**: Dank u wel. De heer Mantel, JA21.

De heer **MANTEL** (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, voorzitter, gezien de coalitieonderhandelingen was dit spel uit de eerste termijn natuurlijk wel te voorzien, maar waar
3820 de inwoners uit deze provincie hoopte dat er na 15 maart echt iets zou veranderen en dat er nieuwe politiek bedreven zou worden, die zijn wakker geworden met een illusie. In de commissie was er unanieme steun. Het PPLG gaat voor 1 juli naar PS, zodat de Statenleden inbreng kunnen geven en voorstellen kunnen indienen. En dat die voorstellen nu niet serieus worden genomen door de onderhandelende partijen vanwege een broedende kip is echt een schande. Stemmen
3825 zonder last of ruggenspraak geldt kennelijk niet voor iedereen. Ik doe daarom nogmaals een oproep aan de collega-Statenleden: beoordeel de ingediende moties op inhoud waarvoor u bent verkozen en niet op basis van de emotie uit uw achterkamer. Of, zoals de collega van de Partij van de Arbeid in de eerste termijn al zei, er staan bijzonder verstandige dingen in de moties. Met name natuurlijk de motie rivierkreeften. Het zou ook heel bijzonder zijn als de Noord-Hollandse
3830 fractie van de Partij van de Arbeid tegen de motie over rivierkreeften zou stemmen. Die motie is immers gekopieerd van de PvdA- motie uit Zuid-Holland en die werd unaniem aangenomen. Wij verwachten dan ook volop steun voor de motie. Het verbaasde mij helemaal daarom dat de gedeputeerde in eerste instantie de motie ontraadde, want hoe kan dat nou? Hij is namelijk al een jaar in uitvoering in Zuid-Holland. Maar oké, we zullen de motie aanhouden en er in de commissie op terugkomen. Voorzitter, tot zover het proces.

Argwanend zijn we nog wel over het maatwerk dat nog geleverd kan worden nadat dit stuk is opgestuurd naar het Rijk. Ik heb het er al even over gehad. Welke minister is er bereid om en
3840 nabij een miljard euro over te maken naar een provincie zonder daar harde eisen voor te stellen? Wij zijn benieuwd hoe dat zal verlopen, maar we zijn niet verbaasd als het zo zou verlopen.

Even kijken, voorzitter, een laatste dingetje over de motie die wij ingediend hebben over de PAS-melders. Ja, voorzitter, wij vinden dat inwoners en ondernemers recht hebben op antwoorden. Wij
3845 vragen de provincie in deze motie simpelweg de handschoenen op te pakken, druk te zetten op het Rijk na al dat getreuzel in Den Haag en desnoods zelf een plan uit te werken hoe nou om te gaan met de PAS-melders. Wij zullen deze motie dan ook gewoon in stemming brengen. Dank u wel.

Motie 52 'Meer leven in de sloot zonder exoot', ingediend door JA21 en CDA maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

3850

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Het woord is aan mevrouw Alberts van de SP.

3855

Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Dank u wel. Dames en heren, we zijn veertig jaar te laat om fatsoenlijke maatregelen te nemen waar we het nu over hebben. Wat mij betreft zouden we vandaag al stappen hebben kunnen zetten. Maar goed, er is weer op de rem getrapt. Het zij zo. Ik leg me erbij neer, maar onder protest. Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Het woord is aan de heer Vendrig van de BBB.

3860

De heer **VENDRIG** (BBB): Ja, voorzitter, dank u wel. Ja, de BBB wil het eigenlijk kort houden. We zijn als BBB-fractie erg blij dat we er zo uitgekomen zijn. Ja, het deed mij voorkomen dat deze vergadering niet alledaags was, begrijp ik. Ik heb natuurlijk nog niet zoveel vergaderingen meegemaakt. Maar goed. Er is voor een goede oplossing gekozen, denk ik. Ja, de moties worden nu – er zijn ook goede moties bij – meegenomen. Dus ja, ik wilde het graag hierbij laten.

3865

De **VOORZITTER**: Een interruptie door de heer Mantel.

3870

De heer **MANTEL** (JA21): Ja, voorzitter, dank u wel. Ik vroeg me af of de BBB het eens is met de motie PAS-melders, zoals ik die heb ingediend.

De heer **VENDRIG** (BBB): Ja, over de PAS-melders is natuurlijk veel te doen. Wij zijn daar natuurlijk ook mee bezig. Het wordt nog besproken ook in de formatiebesprekingen. Dus in dat opzicht, ja, kan ik er niet alles over zeggen nu.

3875

De heer **MANTEL** (JA21): Ja, ik heb nog één vraag. In Limburg zit er een nieuwe coalitie, zo werd volgens mij vanmorgen bekend. Die hebben het onderdeel verplichte uitkoop uit de instrumentenkoffer gehaald. Is de BBB daar hard genoeg voor om dat ook hier in Noord-Holland voor elkaar te boksen?

3880

De heer **VENDRIG** (BBB): Ja, ook dit, moet ik zeggen, ligt nog op de tafel bij de formatiebesprekingen. Dus ja, ik kan daar nu ook geen harde uitspraak over doen.

3885

De heer **MANTEL** (JA21): Dat betekent dus dat het onderhandelbaar is en dat de keiharde belofte 'geen gedwongen uitkoop' bij deze gebroken is?

De heer **VENDRIG** (BBB): Nee, dat is het helemaal niet, want wij gaan daar heel zorgvuldig mee om. We zullen kijken, ja, hoe we daar uit gaan komen.

3890

De **VOORZITTER**: Dat was uw bijdrage, meneer Vendrig? Dank u wel. Dan gaan we naar Statenlid Van Wijnen van GroenLinks.

3895

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, ik wilde het ook kort houden. Ik wilde Gedeputeerde Staten bedanken voor de beantwoording van de vragen uit de eerste termijn en de vorm van, nou ja, laten we het inderdaad een soort van Nota van Beantwoording noemen die er nu komt. Eén vraag is nog opengebleven. Die ging namelijk over het natuurbeheerplan, hoe gaan we daarmee om? Dat wordt een bevoegdheid van GS. Prima. Maar is het dan wel zo dat, analoog met hoe we omgaan met de Omgevingsverordening, als daar zaken in zitten waarvan we denken nou, dat kan best wel eens groots en meeslepend worden, politiek, of heel klein zijn, maar toch venijnig blijken, dat we dan als commissie meegenomen worden daarin en nog een advies uit kunnen brengen? Daar zou ik nog benieuwd naar zijn.

3900

De **VOORZITTER**: Een interruptie door Statenlid Kostić.

3905

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Een interruptie op een vraag. Mooi.

De **VOORZITTER**: Volgens mij is het een interruptie, want het is geen commissiebehandeling. Dus het is een interruptie.

3910 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Voorzitter, het kan allemaal in deze Staten. Ja, want wij zaten daar ook mee. Ik heb voor de zekerheid – niet dat ik hem per se hoeft in te dienen – een amendement achter de hand. Maar ik probeer een beetje te polsen bij GroenLinks. Wij hebben vooral bezwaar tegen besluitpunt vier, omdat GS zegt: geef ons deze bevoegdheid, omdat u met het vaststellen van het PPLG vandaag eigenlijk ook de kaders vaststelt voor het maken van het natuurbeheerplan. Daarmee wordt het natuurbeheerplan geen beleidsstuk meer, maar wordt het
3915 eigenlijk gewoon uitvoering. Maar bent u het ook met ons eens dat het nu eigenlijk niet het geval is? Want vandaag stellen we het PPLG niet vast; dat doen we volgend jaar.

3920 Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, ben ik het daar mee eens? Nou ja, dat is niet echt ter discussie, want dat doen we. Dus of ik het daarmee eens ben of niet. Desalniettemin denk ik wel dat we nu alvast die natuurbeleidsplannen kunnen delegeren als het inderdaad zo is dat we meegenomen worden in grootse en meeslepende, dan wel kleine en venijnige zaken.

De **VOORZITTER**: Gaat u verder? Of u was klaar?

3925 Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, ik was klaar.

De **VOORZITTER**: Dan gaan we naar de heer De Wit van de VVD.

3930 De heer **DE WIT** (VVD): Ja, waarvoor dank, voorzitter. Ik denk toch gehoord hebbende vanmiddag de discussie dat het ook goed is voor ons als Staten om te reflecteren op het feit dat we, laten we zeggen, in januari, februari met elkaar hebben gezegd in de commissie NLG: we willen graag betrokken zijn, we willen bespreken wat er naar Den Haag gestuurd wordt. Dat hebben we vandaag met elkaar gedaan. Maar ik heb toch het idee dat in ieder geval delen van de
3935 aanwezigen, maar ik schaar mezelf daar ook onder, laat ik dat zo zeggen, misschien toch even behoefte heeft van nou, is dit nou geslaagd op welke manier we PS betrokken hebben bij dit proces? Wellicht moeten we de volgende keer de verwachtingen- Wat eerder de klokken gelijkzetten, laat ik het zo zeggen. De verwachting daarbij managen. Dus als in ieder geval een les die ik er vandaag wel uitgehaald heb. Ik wil overigens daarbij wel opmerken, voorzitter, dat de VVD wel degelijk serieus heeft geluisterd naar de inbreng van andere partijen. De suggestie werd
3940 net even gewekt door de collega van JA21 dat dat misschien niet het geval zou zijn. Ik heb zeker nuttige dingen gehoord. De VVD maakt zich ook zorgen over de effecten van wat we met onder andere zoetwater in het veengebied gaan doen. Wij maken ons ook zorgen over de betrokkenheid van de agrarische sector in de breedste zin van het woord en ook, laten we zeggen, het perspectief dat er voor die sector moet zijn. Ik sluit me ook helemaal aan bij de noodzaak voor
3945 bijvoorbeeld invasieve exoten. Volgens mij kunnen we daar elkaar echt wel vinden. Dus het is niet zo dat als een motie niet in stemming wordt gebracht of aangenomen, dat daar niet een wezenlijke meerwaarde in dit debat zou kunnen zitten. Ik heb ook dingen gehoord waar ik het vandaag niet mee eens ben. En dat zal altijd zo blijven, ben ik bang, in deze zaal. Dat is verder ook niet heel erg. Zo werkt de politiek uiteindelijk.

3950 Wat ik overigens wel wat meer nog even onderstreept wil hebben, is, we hebben het gehad over moties die zijn ingediend en dat de inhoud daarvan wordt meegenomen bij de verdere totstandkoming van het PPLG. Wij mogen er toch van uitgaan dat alles wat niet in moties is gezegd, maar toch ook zinnig is, ook op een of andere manier in dit college voor 1 juli, maar ook
3955 daarna, zal worden meegenomen, want uiteindelijk hoeven niet alle zinnige opmerkingen in een motie te worden verrat. Die wijsheid dank ik aan de collega van de Partij van de Arbeid waar ik het geheel mee eens ben. Dank voor die mooie observatie. Ik denk dat het nu aan ons is om ook de participatie, de inbreng van anderen, in de provincie serieus te nemen. Dat is een taak van ons allemaal. Daar staan wij voor aan de lat. Wij doen dat graag. Ik roep de mensen thuis op, die
3960 misschien naar dit debat hebben geluisterd: je hoeft geen motie te schrijven, wij nemen uw inbreng serieus en benader ons als u daarover in gesprek wil. Tot zover.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Mevrouw Koning-Hoeve van het CDA.

3965 Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Voorzitter, wij zijn als CDA wel teleurgesteld over het proces van vandaag. Het CDA vindt dat daarna nu echt aanpassing van het PPLG nodig is, voordat het naar de minister wordt gestuurd. Daarom was voor ons het indienen van moties heel belangrijk.

Maar nu blijkt dat de beoogde coalitiepartijen standaard tegen alle moties gaan stemmen, is er een onwerkbaar werkwijze ontstaan en heeft het dus geen zin om die moties in te dienen. Er zit niets anders op dan de meeste nu aan te houden. Feit is nu dus wel dat de inhoud van het PPLG bepaald gaat worden door acht mensen die achter gesloten deuren aan de onderhandelingstafel zitten. Is dat transparante politiek? Wij zijn uiteindelijk wel blij met de toezegging van GS, dat ze alle moties gaan meenemen, en daar hebben wij dan wel hoge verwachtingen van natuurlijk. Een motie die nu nog wel ingediend wordt, is die over de PAS-melders, interimmers en vrijgestelde bedrijven. Daar moet nu echt heel snel een oplossing voor komen. Dus geen pas op de plaats, maar legalisatie. Omdat die motie eigenlijk min of meer losstaat van het PPLG, is het wel terecht dat hij nu wel ingediend wordt. Wij hopen dan ook, om met redacteur Ivo de Grote te spreken, dat de BBB dan nu bij deze motie in ieder geval wel kan laten zien dat ze meer onder de motorkap heeft dan het mooie en woeste geronk van een tractordiesel.

De **VOORZITTER**: Het woord is aan mevrouw Schneemann van Volt.

Mevrouw **SCHNEEMANN** (Volt): Ja, dank u wel, voorzitter. Ten eerste dank aan GS voor de oplossing die we uiteindelijk gevonden hebben voor het grootste deel van de moties om het toch als richtinggevend te gebruiken. Het wordt gewaardeerd dat er toch met ons is meegedacht. En ik wilde nog even ingaan op het commentaar van de heer van de PvdA over de vele moties die worden ingediend. Ik denk dat we hier allemaal niet zitten om alleen maar moties in te dienen, maar ik denk dat we hier zitten om dingen te bereiken. Dus zolang het mogelijk is om dingen te bereiken zonder het indienen van moties, dan staan we daar natuurlijk voor open om minder moties in te dienen, maar dan zou ik wel graag willen gewaarborgd zien dat het commentaar wordt meegenomen.

De **VOORZITTER**: De heer Stulemeijer van 50PLUS.

De heer **STULEMEIJER** (50PLUS): Dank u, voorzitter. Voorzitter, dit is een gekke dag. Er is geen landbouwakkoord, er is geen coalitieakkoord en toch hebben we hier met zijn allen een enorme vergadering gehad over het PPLG. We hebben het zelfs gehad over moties en wat de betekenis van moties is. Kortom, we hebben met elkaar een hele hoop uitgewisseld, en dat is goed. Daarom is het ook, buiten dat het een rare dag is, een goede dag geweest, omdat we met elkaar goed hebben kunnen praten. Wij danken de samenstellers van het PPLG-rapport en we danken de gedeputeerde voor de gevonden oplossing, het aanhouden van al die moties, en we hopen dat het tot een mooi resultaat zal leiden. Ik dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Statenlid Kostić van Partij voor de Dieren.

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, voorzitter, kort. Ik wil heel graag drie dingen benadrukken. Dat we het echt heel belangrijk vinden, ook vanuit die verbindende boodschap, om ten eerste in te zetten op de maatregelen die op integrale oplossingen sturen voor natuur, milieu en een gezonde leefomgeving. Emissiearme stallen doen dat niet. Die sturen per definitie op één aspect, bijvoorbeeld ammoniak, en dat past gewoon niet goed in onze PPLG. Ten tweede, zorg ervoor dat we maatregelen kiezen die het meeste opbrengen voor de maatschappij. Maatschappelijke kostenbatenanalyse. En ten derde, alsjeblieft, het dierenwelzijn. Dit is onze kans dat we de boeren niet weer tegen de muren laten oplopen over vijf jaar of zes jaar, omdat we daar weer nog wat moeten doen. Dus neem het dierenwelzijn mee, herzie je mening over de intensieve veehouderij, want volgens mij stuurt alles in het PPLG in gedachten misschien weg van die intensieve veehouderij, maar het is ook tijd om het een keer uit te spreken in lijn met wat onze burgers vinden.

Tenslotte nog een amendement. Dat slaat op wat ik net tegen GroenLinks heb gezegd. En wellicht is het niet nodig, maar ja, ik zie wel of ik het moet intrekken of niet. Amendement Natuurbeheerplan bij PS. Besluiten in bovengenoemd ontwerpbesluit de tekst in besluit 4 'in te stemmen met het voorstel van Gedeputeerde Staten om het natuurbeheerplan vanaf heden te laten vaststellen door het college van Gedeputeerde Staten', te vervangen door 'in te stemmen met het voorstel van Gedeputeerde Staten om het natuurbeheerplan vanaf heden te laten vaststellen door het college van Gedeputeerde Staten met uitzondering van grote en

meeslepende en kleine, ingrijpende wijzigingen in subsidiemogelijkheden voor natuur en landschap'. Dank u wel.

Amendement 10-12 juni 2022

4030 Natuurbeheerplan bij PS

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Besluit:

De tekst in besluit 4:

4035 *"in te stemmen met het voorstel van Gedeputeerde Staten om het Natuurbeheerplan vanaf heden te laten vaststellen door het college van Gedeputeerde Staten"*

te vervangen door:

4040 *"in te stemmen met het voorstel van Gedeputeerde Staten om het Natuurbeheerplan vanaf heden te laten vaststellen door het college van Gedeputeerde Staten, met uitzondering van grote en meeslepende, en kleine en ingrijpende wijzigingen in subsidiemogelijkheden voor natuur en landschap."*

4045 *Toelichting*

GS stelt dat het beleidsmatig kader voor het Natuurbeheerplan het PPLG is. Dit programma is echter nog in concept-startfase en dient daarom (nog) niet als beleidskader.

En gaan over tot de orde van de dag.

4050

Ondertekening: Ines Kostić (Partij voor de Dieren).

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Ondertekend. Maakt onderdeel uit, dit amendement, van onze beraadslagen. Dank u wel. Dan geef ik het woord aan de heer Vonk van de PvdA.

4055

De heer **VONK** (PvdA): Voorzitter, dank u wel. Aan deze kant van de tafel staat het dingetje al een beetje hoger ingesteld, dus dat lijkt mij wel praktisch. We hebben heel breed en constructief gepraat over het PPLG. Dat stemt de Partij van de Arbeid zeer tevreden. De Partij van de Arbeid is ook eigenlijk wel blij met het aanhouden van alle moties, wat u heeft willen doen, want dat geeft twee effecten. Het eerste is dat dat nog meegenomen kan worden in de definitieve conceptversie voor 1 juli. Maar het levert ook op dat wij, als Partij van de Arbeid, daar ook heel veel elementen uit kunnen pakken waarvan wij denken: die kunnen nog wel wat extra nadruk in de coalitieonderhandelingen gebruiken. En daar zijn we u allen zeer dankbaar voor. Voorzitter, dat is het. Dank u wel.

4060

4065

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dan geef ik het woord aan de heer Klein van de ChristenUnie.

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, dank u wel, meneer de voorzitter. Ja, de heer De Wit stelde wel een goede vraag: is het nou geslaagd wat we vandaag gedaan hebben? Ik weet niet direct het antwoord. Ik denk dat het proces geen schoonheidsprijs verdient, maar dat we met de uitkomst best tevreden zijn. En ik heb net zelfs gehoord dat we de agenda van de coalitieonderhandelingen mede hebben bepaald. Nou, dat is natuurlijk helemaal een mooie uitkomst. Maar wij zijn in ieder geval blij dat de inhoud van deze moties en suggesties, die we hebben gedaan vandaag, meegenomen worden en ook in een Nota van Beantwoording uitgelegd wordt op welke manier dat wel of niet kan worden meegenomen.

4070

4075

Dan nog een opmerking over het natuurbeheerplan. Wij ondersteunen het feit dat het goed zou zijn als er expliciet wordt gemaakt dat grootse en meeslepende en kleine, venijnige wijzigingen via PS komen. Dus daar horen we graag uw reactie op.

4080

En dan tenslotte de motie die nog staat. Wij ondersteunen van harte de motie van JA21 om het Rijk op te roepen om prioriteit te geven aan PAS-melders en interimers. Het staat ook eigenlijk helemaal los van het PPLG. Het is gewoon een probleem wat we nu moeten oplossen. Als we dat niet horen van het Rijk voor het eind van het jaar is het goed dat wij dit zelf gaan oppakken.

4085

De **VOORZITTER**: Dank u wel. De heer Mülder van D66.

4090

De heer **MÜLDER** (D66): Dank u wel voor het woord. Om nog even terug te komen op, waar we eigenlijk in de eerste termijn waren gebleven, de kritiek van de heer Vonk op het indienen van zoveel moties, die dan weer werd gesteund door de heer De Wit. Er werd gevraagd of ik mij genoeg gedegen bewust was van het risico wat ik neem als ik een motie indien op het moment dat die wordt weggestemd, dat dat beleid dus ook nooit meer kan worden uitgevoerd. Maar dat is ook precies het risico wat bijvoorbeeld de PvdA heeft op het moment dat ze tegenstemmen. Dat is de hele reden waarom we moties indienen. Ik denk dat er ook nog te weinig in deze discussie wordt belicht dat er ook een mogelijkheid is vanuit GS om ook dingen toe te zeggen bij moties. Daar straks meer over. Want allereerst inderdaad sluit ik me aan bij wat meer andere mensen hebben gezegd: een beetje dramatische dag was het wel. Een puntje van kritiek ook voor de gedeputeerde: er werd gesproken over de blauwe persoonlijkheid en de juridische achtergrond. Ik denk dat als we dat inderdaad hadden gezien in dit proces, dat dat niet zo dan had hoeven gebeuren.

4100

Maar over die, ja, soort van toezeggingen gesproken. We hebben natuurlijk in de commissie, heb ik een aantal van deze moties al aangekondigd. Ik zie wel dat ik er net eentje ben vergeten. Ik wil namelijk- Over eentje was er namelijk consensus met de gedeputeerde. Dat was die over de realisatie van NNN, want het is staand beleid. Dat is staand beleid. Dus daar werd al van gezegd: ja, ja, dat is eigenlijk al zo, Dat is eigenlijk anders opgeschreven. Dus daarom wil ik die alsnog even indienen om te kijken of ik dit keer-

4105

De **VOORZITTER**: Een moment, want ik denk dat in het voorgaande wat u heeft uitgesproken, de heer De Wit een interruptie voor u heeft.

4110

De heer **DE WIT** (VVD): Ik werd er toch even door getriggerd, voorzitter, en ik wil er toch even een punt van maken. De collega van D66 praat over de kleuren die de gedeputeerden al niet bij haar zou hebben. Maar is de collega het met mij eens dat de partijen in de Staten hier ook om gevraagd hebben, om dit debat vandaag, en dat in die zin dat proces, dat wellicht niet de schoonheidsprijs verdient, ook echt wel vanuit onze Staten is gekomen en niet alleen maar aan de kleur van de gedeputeerde al dan niet zou zijn te wijten.

4115

De heer **MÜLDER** (D66): De kleur van de gedeputeerde is hetgeen wat de gedeputeerde zelf heeft genoemd. Ik wil u er ook even op wijzen dat inderdaad – en dat gaat ook over de dubbele rol – de gedeputeerde ook deel van onze Staten is. Dus ja, daar is ze ook debet aan. Maar om daarop terug te komen, de motie Realisatie van NNN- Ik moet hem er eigenlijk even bij pakken, want ik heb hem daar vergeten. Als u mij even toelaat.

4120

De **VOORZITTER**: De tijd loopt gewoon door.

4125

De heer **MÜLDER** (D66): Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om voor 1 juli op te nemen in het PPLG dat Noord-Holland streeft naar het afronden van NNN in 2027 en waar nodig gebruik kan maken van de door de Staten eerder gegunde uitloop tot uiterlijk 2029. Nou, hopelijk hebben we nog steeds consensus daarover.

4130

Motie 77-12 juni 2023 Realisatie NNN in 2027

4135

*Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.
Constaterende dat:*

- In de concept-startnotitie wordt gesteld dat wij het natuurnetwerk Nederland (NNN) in Noord-Holland afronden in 2029;*
- De streefdatum van de provincie Noord-Holland voor de realisatie van NNN nu nog 2027 is;*
- In de Provinciale Statenvergadering van 21 november 2022 het Programma Natuurnetwerk2023 (PNN) is vastgesteld, waarin wordt gesteld dat de periode 2027-2029 als realisatiejaren NNN van de restopgave als uitloop wordt beschouwd;*

4140

- 4145 • Deze uitloop alleen bedoeld is voor het uitvoeren van de uitkoop.
Overwegende dat:
- Afronding van het gehele NNN noodzakelijk is voor het behalen van de opgaven van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG);
 - Dat er haast moet worden gemaakt met het realiseren van het NNN in Noord-Holland;
 - Om uitkoop in 2Q29 af te ronden, deze nu al in gang gezet dient te worden.
- 4150 Verzoeken Gedeputeerde Staten:
- Voor 1 juli op te nemen in het PPLG dat Noord-Holland streeft naar het afronden van NNN in 2027, en waar nodig gebruik kan maken van de door de staten gegunde uitloop tot uiterlijk 2029.
- 4155 En gaan over tot de orde van de dag.
- Ondertekening: *Sijmen Mulder (D66), Ines Kostić (Partij voor de Dieren), Julia Schneemann (Volt).*
- 4160 De **VOORZITTER**: Die dient u opnieuw in, begrijp ik?
- De heer **MÜLDER** (D66): Ja.
- De **VOORZITTER**: Klopt het dat dat motie 74 was?
- 4165 De heer **MÜLDER** (D66): Ja, het is precies dezelfde.
- De **VOORZITTER**: Oké. Dus die wordt opnieuw ingediend. Dan krijgt die een ander nummer, want hij is in eerste instantie- Ik heb begrepen, in de eerste termijn is alles aangehouden of ingetrokken. De status van intrekken, aanhouden is juridisch gezien hetzelfde. Dus dat betekent dat deze motie opnieuw wordt ingebracht. Oké. Hij maakt onderdeel uit van onze beraadslagingen.
- 4170 De heer **MÜLDER** (D66): Ik hoop dat mensen begrijpen dat dit de reden is: omdat er hier eigenlijk al consensus over was.
- 4175 Dan had ik als laatste punt, dat ik nog eventjes wilde benadrukken dat ik ook de oproep van GroenLinks, Partij voor de Dieren en van de ChristenUnie steun over besluitpunt vier.
- 4180 De **VOORZITTER**: Dank u wel. Voordat ik naar het college kijk, ik heb even een vraag aan JA21. Er was hier aan deze kant van de tafel wat onduidelijkheid. In ieder geval, uw motie over de PAS-melders heeft u niet ingetrokken. En de vraag is of motie 52, of die wel of niet is aangehouden. Dat is de motie over de sloot zonder exoot. De heer Mantel.
- 4185 De heer **MANTEL** (JA21): Ja, dank u wel, voorzitter, ja, die motie over rivierkreeften, die wordt aangehouden.
- De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dus dat betekent dat ik na de zojuist ingediende motie dan motie 51, motie 53 en de nieuw ingediende motie 'oud 74', en ik weet niet welk nummer die gaat krijgen, maar dat zijn dan drie moties en één amendement. Dank u. 77 wordt dat straks. Dan kijk ik naar het college voor de beantwoording in de tweede termijn. En schors ik even vijf minuutjes, dan kan de gedeputeerde ook even kijken naar het amendement. Is dat goed? Vijf minuten schorsing.
- 4190
- 4195 *Schorsing 19.39 tot 19.44 uur.*
- De **VOORZITTER**: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan het college, gedeputeerde Rommel, in tweede termijn.
- 4200 Gedeputeerde **ROMMEL**: Dank u, voorzitter. Ik ga eerst nog maar eventjes terug naar Statenlid Kostić over – want daar was ik door in verwarring gebracht – de valse melders. Dat ik denk, ja ik praat zelf niet over valse melders. Wat we aan het doen zijn, is, dat we van de PAS-melders die er

- zijn, dat we aan het kijken zijn of zij al voor de legalisatie in aanmerking komen of dat we nog meer informatie nodig hebben. En als eruit zou komen dat er ten onrechte gemeld is – en dat kan met van alles te maken hebben, ik wil dat geen valse melders noemen – dan hebben wij gewoon echt meer informatie nodig, ook van het Rijk, om dat goed te kunnen gaan beoordelen. Er is nog geen specifiek intrekkings- en handhavingsbeleid geformuleerd. Dus ook hier geldt maatwerk ten aanzien van alle PAS-melders.
- 4205
- 4210 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Oké, maar u maakte uw zin niet af. De gedeputeerde zei ‘als er sprake is van onterecht melden, dan...’ Kunt u dat afmaken?
- Gedeputeerde **ROMMEL**: Als er sprake is van onterecht melden, dan zullen we daar natuurlijk naar moeten kijken van wat we daarmee gaan doen, want die zijn dan blijkbaar vergunningsplichtig in plaats van dat ze PAS-melder zijn. Dus moeten we kijken, ook bij hen verifiëren, of zij gelegaliseerd- Of, zich kunnen legaliseren. Wat ik net zei, we hebben geen intrekkings- of handhavingsbeleid daar nog op en dat is gewoon maatwerk.
- 4215
- 4220 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, voorzitter, nu ben ik helemaal in de war, want in de beantwoording van onze technische vragen bij het PPLG staat toch echt dat bij zulke gevallen dan niet wordt gelegaliseerd. Als het onterecht is, wordt het niet gelegaliseerd. Bent u het daar met ons eens? Dan zijn we klaar met dit debat. Of wilt u daar toch een andere mening over formuleren?
- 4225 De **VOORZITTER**: Mevrouw Rommel, via de voorzitter graag. Ja, dat snap ik maar- Ik geef het woord aan mevrouw Rommel.
- Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik zei dat eventjes verkeerd. Ik corrigeerde mij daar ook in die zin. Dat klopt, die gaan wij niet legaliseren. Die moeten zelf kijken of zij hun vergunning kunnen aanvragen en hoe ze dat doen.
- 4230
- De **VOORZITTER**: Gaat u verder.
- Gedeputeerde **ROMMEL**: Voorzitter, het amendement. Kijk, waarom wij gevraagd hebben om de natuurbeheerplannen, dat is een uitvoering voor GS en PS stelt de kaders in allerlei stukken, zoals het Masterplan biodiversiteit en dergelijke. Wij willen alleen heel graag- Het is nu dat wij iedere keer dit beheerplan voorleggen aan de Staten voordat er een besluit wordt genomen. Wij willen de procedure van subsidieaanvragen, en dat is gewoon een service naar de beheerders toe, versnellen. Dat is alles wat wij vragen om straks de uitvoering, nou ja, aan GS over te dragen. Ja, het PPLG is nu nog niet vastgesteld, maar op basis van de PNN, de Omgevingsverordening en dat soort zaken, is dit een uitvoeringsgebeuren. Ja, dat is het verzoek wat ik aan de Staten doe om dat goed te keuren. Kunt u er wat over zeggen? Ja, u kunt er altijd nog wat over zeggen. Ook zoals mevrouw Van Wijnen zei van GroenLinks. Het wordt naar de commissie toegestuurd. Dus u kunt er altijd iets over zeggen. Zeker ook als het groots en meeslepend is, ja, dan kunt u dat meegeven nog aan GS. Dus dit amendement wil ik hierbij ontraden.
- 4235
- 4240
- 4245 En dan heb ik de motie van D66, Partij voor de Dieren over de-
- De **VOORZITTER**: De heer Klein, een interruptie.
- 4250 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, nog even over dat klein en venijnig en groots en meeslepend. Het gaat natuurlijk juist om het actief betrekken van de Staten en niet dat wij het wel kunnen lezen en het altijd in de commissie kunnen agenderen. Kunt u daar een toezegging over doen?
- Gedeputeerde **ROMMEL**: Maar, meneer Klein, u kunt daar wat over zeggen in de commissie, want bent u het niet met mij eens dat dit een uitvoeringsplan is?
- 4255
- 4260 De heer **KLEIN** (ChristenUnie): In principe wel, maar er zijn natuurlijk situaties – dat hebben we eerder gezien in de uitvoering – dat je denkt, ja, dit zit wel heel dicht aan tegen ook andere kaders of de situatie waarin het toch heel groots wordt. En dan zou ik graag willen dat u belooft, dat u toezegt, dat u in gevallen, waarin u denkt van nou, dit is toch wel groots of klein en venijnig, dat u de Staten betreft.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Dat beheerplan komt bij u als Staten in de commissie en daar kunnen wij u natuurlijk bij betrekken. Dat kunt u ook zelf op de agenda zetten.

4265

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Ja, ik snap, we kunnen natuurlijk alles op de agenda zetten in de commissie, maar het zou fijn zijn als GS ons helpt en zegt: jongens, we hebben nu in het beheerplan een aantal dingen waar wellicht wat weerstand over is, of weet ik wat, wat een grote invloed heeft, zodat wij ook daarop voorbereid zijn. Kunt u dat toezeggen?

4270

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ja, als u wilt dat ik daar actief een stuk bij schrijf van nou, hier willen we graag nog wat over weten, dan wil ik dat best wel doen.

De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Oké. Dank u wel voor de toezegging.

4275

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, ik weet, de gedeputeerde, dat we zoiets ook met NNN doen. Dus dat we bij NNN, een ontgrenzing, begrenzing, ook vragen van, goh, kan GS ons proactief bij groots en meeslepend en klein en ingrijpend vooraf informeren, zodat we hier iets over kunnen zeggen en meegeven aan GS? Kunt u die lijn volgen? En ja, dan is dat amendement overbodig en kunnen we die intrekken.

4280

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik heb het idee dat ik net iets dergelijks gezegd heb tegen de heer Klein. Dat wij dus, als er iets in zit, dat we dat zullen benadrukken van, let hier extra op, omdat u er wellicht anders overheen zou lezen of niet zou zien. Dat wil ik best doen.

4285

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, voor de helderheid, want dit is wel een belangrijke voor ons. Vooraf, bij groots en meeslepend, klein en ingrijpend, het stuk proactief naar ons als PS sturen, zodat wij er op tijd iets over kunnen zeggen dat u weer kan meenemen. Is dat wat u nu toezegt?

4290

Gedeputeerde **ROMMEL**: Wat ik toezeg, is dat wat ik tegen de heer Klein ook zei. Dat is dat we er een stuk bij zullen doen van, let hier even op, of hier willen we iets over hebben.

Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Dank u wel, voorzitter. Iets naar de commissie sturen kan ook op de C-lijst belanden. Zegt u nu toe: ik zet het dan op de B-lijst, zodat het besproken wordt? Want dan zijn we klaar met de discussie nu.

4295

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nee, kijk, ik begrijp wel van- Kijk, op de B-agenda zetten, dat weet u zelf ook, dat doet u zelf. Alleen, wat ik dus zeg nu, is dat we wel de Staten actief mee kunnen nemen als er iets in zit, wat groots en meeslepend of klein en- Maar u bent zelf degene die het op de B-agenda zet, als het op de C-agenda staat. Dus wij kunnen het, als u dus zegt van 'nou, we willen het zelfs nog dat GS het op de B-agenda zet', dan wil ik dat ook best wel doen. Maar het is wel aan u om het op te B-agenda te zetten. Maar als u zegt 'wij willen dat allemaal als Staten', dan hoor ik dat graag van alle Staten. Maar dan wil ik dat best doen.

4300

4305 De **VOORZITTER**: Gaat u verder, mevrouw Rommel.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Dan met betrekking tot de motie Realisatie NNN in 2027 van D66. Die zegt: kun je dit zo opnemen in het PPLG? Wat er nu in het PBLG staat, dat is op basis van de werkwijze die we hebben afgesproken binnen GS en dat hebben we gezegd dat we dat ook in het PPLG doen. Daarin staat: wij zullen de NNN, de datum, en dat staat nu in het PPLG- Kijk, we zitten natuurlijk ook in de onderhandelingen, maar we zullen als afrondingsdatum 2027 hanteren, waarbij het zo kan zijn dat we de verwerving in 2027 zullen doen en de uiteindelijke realisatie in 2029. Dat is de afspraak die er nu is en daar hou ik me nu aan vast.

4310

4315 De heer **MÜLDER** (D66): En dan als laatste stap zou ik nog graag willen zien dat u dat ook gaat opschrijven. Want dan is dat gewoon een toezegging op mijn motie.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nou, naar mijn idee staat het er nu zo in. Dus dan moet ik even de tekst nakijken. Maar het staat erin, zoals wij het in de werkwijze hebben vastgesteld. Ik heb dat daaruit ook over laten nemen.

4320

De heer **MÜLDER** (D66): Nou, 2027 staat niet genoemd. Er staat gewoon alleen '2029' genoemd als realisatiejaar.

4325 Gedeputeerde **ROMMEL**: Laat ik het zo zeggen, daar gaan we dan even naar kijken. En als 2027 niet genoemd staat, maar ik was in de veronderstelling van wel, dan voegen we dat 2027 toe met wat ik net zei: dat verwerven in 2027 en dat realiseren in 2029. Dat was het voorzitter.

4330 De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dan zijn we aan het einde gekomen van de tweede termijn, reactie van GS. Er is nog even gesproken over het amendement en de motie die zojuist zijn ingediend. Als ik straks overga naar het volgende agendapunt, dan kunt u niets meer wijzigen aan moties of amendementen. Dus ik kijk even rond of daar behoefte aan is.

4335 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Kan ik twee minuten schorsen om even met andere partijen af te stemmen?

De **VOORZITTER**: Zeker.

4340 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Dank u.

De **VOORZITTER**: Vijf minuutjes. Ik schors de vergadering.

Schorsing 19.55 tot 20.00 uur.

4345 De **VOORZITTER**: Dames en heren, mag ik u verzoeken te gaan zitten? [...] Goed, als alle Statenleden gaan zitten of hun plaats weer innemen, dan geef ik nu het woord aan Statenlid Kostić van de Partij voor de Dieren.

4350 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Gezien de toezegging van de gedeputeerde trekken we het amendement in.

Amendement 10 'Natuurbeheerplan bij PS', ingediend door Partij voor de Dieren maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

4355 De **VOORZITTER**: Dat betekent, geachte Statenleden, dat amendement genummerd 10 is ingetrokken. Anderen nog? De heer Mulder.

4360 De heer **MÜLDER** (D66): Ja, ik ben ook erg tevreden met mijn toezegging en daarom trek ik ook mijn motie in.

Motie 77 'Realisatie NNN in 2027', ingediend door D66, Partij voor de Dieren en Volt maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen c.q. besluitvorming.

4365 De **VOORZITTER**: Dan is motie 77 ook ingetrokken. Anderen nog? Andere partijen? Dat betekent dat er twee moties zijn overgebleven. Dat is motie 51 en motie 53. Die zullen aan het eind van de beraadslagingen straks aan het eind van de vergadering in stemming worden gebracht en sluit ik hiermee dit agendapunt af.

4370 *De discussie wordt gesloten.*

10. Zienswijze conceptbegroting Randstedelijke Rekenkamer (VD-18).

4375 De **VOORZITTER**: Dan gaan we nu naar agendapunt 10, dat is de Zienswijze van de conceptbegroting. Randstedelijke Rekenkamer 2024. Het is voordracht 18. De Randstedelijke Rekenkamer is opgericht bij de regeling door Provinciale Staten van de provincies Utrecht, Flevoland, Zuid-Holland en Noord-Holland. Die heeft een begroting voor het jaar 2023 opgesteld. U kunt conform ons artikel 48 van de Wet gemeenschappelijke regelingen een zienswijze op deze conceptbegroting indienen. In de beleidsbegroting is één programma opgenomen en dat is een globaal onderzoeksprogramma waarin nog geen concrete onderzoeken worden genoemd. In de

4380 eerste begrotingswijziging 2024 zal de Randstedelijke Rekenkamer een concreet onderzoeksprogramma opnemen. Dus die krijgt u nog in deze Staten te zien. In de financiële begroting is de uiteenzetting van de financiële positie in de meerjarenbegroting opgenomen.

Eerste termijn

4385 De **VOORZITTER**: Dan heeft zich volgens mijn lijstje één spreker aangemeld en dan geef ik het woord in de eerste termijn aan Statenlid Van Wijnen.

4390 Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Voorzitter, wij zouden graag een amendement indienen bij dit stuk. Dat is rondgestuurd. Dus dat is bekend. Ik zal me beperken tot het dictum. Wijzigen derhalve het besluit van de Statenvoordracht als volgt: na a komt te staan 'gebruik te maken van de mogelijkheid om bij de bestuurder/directeur van de Randstedelijke Rekenkamer een zienswijze in te dienen betreffende de begroting 2024 van de Randstedelijke Rekenkamer, in deze zienswijze op te nemen dat het werk van de plaatsvervangend bestuurder met een toezichthoudende rol onverenigbaar is met het uitvoeren van andere functies in de Randstedelijke Rekenkamer en wij erop vertrouwen dat de Programmaraad van de Randstedelijke Rekenkamer wordt betrokken bij het inrichten van het bestuurs-/directieteam, zodanig dat de onafhankelijkheid van de plaatsvervangend bestuurder met een toezichthoudende rol is geborgd. En verder instemmend reageren met de begroting.

4400

Amendement 11-12 juni 2022

Zienswijze Begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023.

Constaterende dat:

- 4405
- *In 2022 en 2023 door personele onderbezetting ongebruikelijke stappen zijn genomen in de taakverdeling in de Randstedelijke Rekenkamer*
 - *De plaatsvervangend bestuurder met toezichthoudende rol tevens taken uitvoerde van de adjunct-directeur.*

Overwegende dat:

- 4410
- *Indien dergelijke ongebruikelijke stappen worden genomen PS hierover geïnformeerd dient te worden en de tijdelijkheid van deze stap onderbouwd en overlegd moet worden.*

Besluit:

Wijzigen derhalve het besluit van de Statenvoordracht als volgt:

4415 *Na a. komt te staan: gebruik te maken van de mogelijkheid om bij de bestuurder/directeur van de Randstedelijke Rekenkamer een zienswijze in te dienen betreffende de begroting 2024 van de Randstedelijke Rekenkamer.*

In deze zienswijze op te nemen dat

- 4420
- *Het werk van de plaatsvervangend bestuurder met een toezichthoudende rol onverenigbaar is met uitvoeren van andere functies in de Randstedelijke Rekenkamer.*
 - *Wij erop vertrouwen dat de Programmaraad van de Randstedelijke Rekenkamer wordt betrokken bij het inrichten van het bestuurs-/directieteam zodanig dat de onafhankelijkheid van de plaatsvervangend bestuurder met toezichthoudende rol is geborgd.*
- 4425

- *En verder instemmend te reageren met de begroting;*

En gaan over tot de orde van de dag.

4430 *Ondertekening: Tessa van Wijnen (GroenLinks), Daniël van den Berg (JA21), Gerda Bakker (VVD), Dennis Heijnen (CDA), Johan Dessing (Forum voor Democratie), Michel Klein (ChristenUnie), Marco Deen (PVV), Emre Kanik (D66), Ingrid de Sain (BBB), Ines Kostić (Partij voor de Dieren), Gert-Jan Leerink (PvdA), Remine Alberts (SP) en Maik de Weerd (Volt).*

4435 De **VOORZITTER**: Dank u wel. Fijn dat u hem heeft rondgestuurd, want u heeft hem zo snel voorgelezen.

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Het is vrij droge tekst.

4440 De **VOORZITTER**: Hij is door een groot aantal partijen ingediend en hij is ook door alle partijen ondertekend. Dank u wel.

Statenlid **VAN WIJNEN** (GL): Ja, hij is door alle partijen ingediend.

4445 De **VOORZITTER**: Dat zei ik al. U hoeft niet alles te herhalen, hoor, mevrouw Van Wijnen. Uiteindelijk heeft de voorzitter altijd het laatste woord, zoals u weet. Er zijn geen andere sprekers aangemeld. Er is geen behoefte, weet ik, om namens GS daarop te reageren. Mevrouw Van Wijnen, wilt u in de tweede termijn het woord? Nee, niet vanaf uw plaats. Als u het woord wil voeren, moet u- Nee, dat dacht ik al. Dank u wel. Daarmee hebben wij- Is er nog behoefte om iets
4450 in het amendement te wijzigen? [...] O, sorry, ja, hij maakt wel onderdeel uit van de beraadslagingen. Hij zal zo worden rondgedeeld en dat zal dan amendement nummer 10 worden. Sorry, nummer 11, want nummer 10 is zonet ingetrokken. En daarmee rond ik de beraadslagingen over agendapunt 10 af.

4455 *De discussie wordt gesloten.*

11. Vragenuur.

4460 De **VOORZITTER**: Dan zijn we bij het vragenuur beland. Er zijn, even voor alle duidelijkheid, bij het vragenuur geen interrupties toegestaan en er kunnen ook geen moties worden ingediend. De termijnen: eerste termijn voor Provinciale Staten is drie minuten en voor Gedeputeerde Staten ook drie minuten; en de tweede termijn voor Provinciale Staten één minuut, dat is per vraag
4465 natuurlijk, en één minuut voor GS; en dan eventueel kunnen ook nog aanvullende vragenstellers in de tweede termijn een minuut krijgen om aanvullende vragen te stellen. Er zijn vier sets mondeling vragen ingediend door de fractie van Forum voor Democratie inzake verkeersbeleid Amsterdam, de SP inzake artikel Noord-Hollands Dagblad over het bedrijf in Beemster, de fractie van D66 in het kader van archeologie en de fractie van de Partij voor de Dieren inzake financiële crisis bij waterschap Amstel Gooi en vecht.

4470 *Vragen van de fractie Forum voor Democratie inzake Verkeersbeleid Amsterdam.*

De **VOORZITTER**: En dan ga ik als eerste het woord geven aan de heer Dessing voor het stellen van de vraag van Forum voor Democratie.

4475 De heer **DESSING** (FvD): Voorzitter, dank u wel. "Ik begin het gevoel te krijgen dat ik rond rij in een doolhof zonder uitgang", aldus de bestuurder van een bestelbus die vandaag vastliep in de knip in de Weesperstraat in Amsterdam, die, zoals u allemaal weet, vandaag is ingevoerd. Er stond een file op de A2 tot aan Utrecht, omdat je de stad Amsterdam niet meer in kon komen. Vier buslijnen werden ingekort door de verkeerschaos en die konden alleen tot Amsterdam Noord rijden, want de binnenstad van Amsterdam was vandaag onbereikbaar. De Ondernemersclub MKB
4480 Amsterdam zegt: dit is heel slecht voor de bereikbaarheid van de stadsdelen Oost, Centrum en Zuid. "Alle ondernemers, leveranciers, busjes van schoolkinderen en gehandicapten, servicemonteurs en dus ook tweehonderdduizend Amsterdammers gaan hier last van krijgen", aldus De Telegraaf vanochtend. Dat is meteen het bruggetje naar de provincie, want ook de provincie heeft last van deze knip. Daarom stellen wij als Forum voor Democratie de volgende
4485 vragen. In hoeverre vindt er overleg plaats over de Amsterdamse plannen tussen de provincie en de gemeente? Denkt de gedeputeerde dat de economische positie van de periferie door de plannen onder druk staat? Vraag 2, de gemeenten willen onder meer de N200 reguleren, wat volgens de Omgevingsvisie 2050 inhoudt dat er sprake zal zijn van intelligente toegang, betalen naar gebruik of circulatiemaatregelen/knips. Hoe beoordelen de gedeputeerden dit plan? Is de
4490 gedeputeerde van plan om medewerking te verlenen aan Amsterdam? Vraag 3, deelt de gedeputeerde de zorgen van de ANWB en vindt de gedeputeerde dat Amsterdam de doorstroom op de A10 in gevaar mag brengen? Vraag 4, verwacht de gedeputeerde dat de A8 en daardoor ook de N247 en de N235 te maken krijgen met meer drukte als de Amsterdamse plannen worden doorgevoerd? En hoe gaat de gedeputeerde een verkeersinfarct, zoals er nu in Amsterdam
4495 vandaag al gebeurde, ook in de dorpen voorkomen? Vraag 5, veel mensen uit de provincie zijn afhankelijk van de auto, omdat het ov-net niet overal toereikend is. Hoe gaat de gedeputeerde ervoor zorgen dat Amsterdam bereikbaar blijft? Gaat de gedeputeerde ervoor zorgen dat het ov-

net op korte termijn wordt verbeterd of gaat de gedeputeerde zich uitspreken tegen de Amsterdamse plannen? Vraag 6, hoe beoordeelt de gedeputeerde het plan van de gemeente om de pr-tarieven te verhogen? Is de gedeputeerde van plan om Amsterdam te ondersteunen bij het toegankelijk en betaalbaar houden van de P+R? En de laatste, vraag 7, hoe beoordeelt de gedeputeerde de Amsterdamse ambitie om fossiel vrachtvervoer te verbieden? Denkt de gedeputeerde dat ondernemers uit de provincie en met name het MKB voldoende financiële middelen hebben om uitstootvrije voertuigen te kopen? Dat was het. Ik dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dan kijk ik naar het college en in plaats van de heer Olthof zal gedeputeerde Stigter deze antwoorden overnemen.

Gedeputeerde **STIGTER**: Dank u wel, voorzitter. Het gevoel van een doolhof had ik ook wel een paar keer vandaag, terwijl ik niet eens in de file heb gestaan. Kunt u nagaan?

Een aantal vragen. In hoeverre hebben we overlegd met de gemeente Amsterdam over deze plannen? Nou, de provincie Noord-Holland zit eigenlijk samen met Amsterdam in dezelfde alliantie van het programma Samen bouwen aan bereikbaarheid. Daarbinnen hebben we gewerkt aan het multimodaal toekomstbeeld, afgekort MTB. Ik noem het nog een paar keer, vandaar dat ik het even MTB noem. Dat is niet de mountainbike in dit geval, maar het programma Multimodaal toekomstbeeld. Een van de belangrijke principes uit dat MTB is dat wij de focus houden op een aantal draaischijven, de A1, de A9 en de A10. Daaraan heeft ook Amsterdam zich gecommitteerd. Dat betekent dat wij- Dat is nog steeds het vertrekpunt, zoals we eigenlijk met elkaar samenwerken en waar we ook Amsterdam aan zullen houden.

De tweede vraag gaat over de regulering van onder andere de N200, waarbij u refereerde aan de omgevingsvisie van de gemeente. Nou, de gemeente Amsterdam heeft in 2021 haar omgevingsvisie vastgesteld en ingezet op eigenlijk de modal shift van minder auto's naar andere vormen van mobiliteit, ook om de leefbaarheid daarin te vergroten. Dat is nog een zelfbindende visie. Dat wordt op dit moment uitgewerkt in een aanpak. Die zal na de zomer ongeveer gereed zijn. Dat zullen wij met Amsterdam bespreken en dan zullen we uiteraard kijken of die uitgangspunten van het MTB daarin nog steeds gehonoreerd gaan worden.

Deelvraag 3 over de doorstroming op de A10, of wij van mening zijn dat dat niet in gevaar mag komen. Dat delen wij. Daar zullen we ook Amsterdam aan houden. Dat maakt onderdeel uit van de principes die we met elkaar hebben afgesproken.

Vraag 4 over de effecten op de andere wegen, waaronder de A8 en de N247. Nou, op dit moment hebben wij geen indicaties dat op het moment dat die maatregelen doorgaan, dat het daar nu gaat vastlopen.

Vraag 5 gaat over de mensen die afhankelijk zijn van de auto. Ook wederom, er is in het MTB gekeken hoe we de bereikbaarheid kunnen vergroten. Dat gaat voor een deel over de autobereikbaarheid, maar ook over fiets en ov. Daar zijn allerlei maatregelen genomen om in het kader van de verstedelijking te kijken hoe die bereikbaarheid wel te garanderen. Dat betekent een aantal maatregelen op het gebied van bereikbaarheid, ten aanzien van automobilititeit, maar ook voor de versterking van fiets en ov zie je ook het voorbeeld dat we met de MIRT hebben afgesproken rondom het doortrekken bijvoorbeeld van de Noord-Zuidlijn.

Vraag 6 over de beoordeling van de gemeente van de plannen om de P+R-tarieven te verhogen. Nou, ik denk dat een goed parkeerbeleid het hele MTB, de kaders, in principe goed kan ondersteunen op dat vlak. Het is aan de gemeente zelf eigenlijk om daar invulling aan te geven. In algemene zin zie je dat die P+R of die energie- Mobiliteitshubs – energiehubs, kunt u nagaan – daarbij ondersteunend kunnen zijn en daarin ondersteunen wij de gemeenten. Dat was uw vraag. Niet alleen Amsterdam, maar ook de andere gemeenten.

En dat is de laatste, de beoordeling van de Amsterdamse ambitie om fossiel vrachtvervoer te verbieden. Nou, in het kader van ons Regionaal Mobiliteitsplan, dat is iets dichterbij mijn portefeuille, is er een menukaart ontwikkeld waar gemeenten gebruik van kunnen maken met maatregelen om CO2-reductie te realiseren rondom mobiliteit. Het is aan de gemeente zelf om daar keuzes in te maken. Daarbij gaat het niet alleen maar om de aanslag van nieuwe

vrachtauto's of wat dan ook, maar gaat het ook om andere typen maatregelen waar gebruik van kan worden gemaakt. Dat is ook wat we zien wat Amsterdam doet. Tot zover, voorzitter.

4560

De **VOORZITTER**: Dank u wel. De heer Dessing, wilt u nog in tweede termijn een minuut nadere vragen stellen?

4565

De heer **DESSING** (FvD): Ja, dank u wel, voorzitter. En dank voor deze, ja, toch als ik zeg wat summiere antwoorden. En een aantal begrijp ik goed, maar wat ik toch moeilijk vind, is dat er eigenlijk gezegd wordt van ja, nou ja, Amsterdam doet eigenlijk nu eenmaal dat verhaal zo en die wil die modal shift; en ja, we moeten maar met het ov. Ik zie dat al voor me, dat MKB-busje, die stukadoors, die straks op een P+R moeten staan, dan de spullen ergens in een of andere bus moeten gaan doen. Ik zie het gewoon niet voor me. Dat kan toch niet waar zijn dat we op deze manier het MKB ook in de provincie toch eigenlijk in de kou laten staan? Ik zou daar toch wat meer reflectie nog op willen horen van Gedeputeerde Staten, want dit kunnen we het MKB, en ook de mensen die afhankelijk zijn van de auto richting Amsterdam vanuit de provincie, kunnen we wat ons betreft niet aandoen. Hoe kijkt de gedeputeerde daarnaar?

4570

4575

De **VOORZITTER**: Voordat de gedeputeerde gaat antwoorden, kijk ik even of er nog andere Statenleden zijn die wellicht nog een vraag ook willen stellen? Ik zie geen Statenleden die dat willen. Dan geef ik nu het woord aan de heer Stigter namens het college.

4580

Gedeputeerde **STIGTER**: Volgens mij was de reflectie dat in het kader van de MTB vanuit de opgave die wij zien, vanuit de verstedelijking, vanuit de economie, is gekeken welke maatregelen zouden doelrend, doeltreffend zijn, om de komen tot een goede bereikbaarheid en tegelijkertijd ook de andere doelen die Amsterdam heeft ten aanzien van de leefbaarheid bijvoorbeeld te vergroten. En dat heeft geleid tot een pakket van maatregelen, een aantal principes. En een van de belangrijkste principes daarin is het zorgdragen dat de bereikbaarheid in de kader van de drie draaischijven, de A1, de A9 en de A10, gewaarborgd blijft. Dat is ook precies de manier waarop we ook het gesprek voeren met Amsterdam en de andere partners, waaronder ook het Rijk. Dat is ook hetgeen waar wij Amsterdam aan zullen houden.

4585

De **VOORZITTER**: Dank u wel.

4590

Vragen van de fractie van de SP inzake Artikel NHD over bedrijf in Beemster'.

De **VOORZITTER**: Dan gaan we door naar de volgende vragen die gesteld zijn door de fractie van de SP inzake Noord-Hollands Dagblad over een bedrijf in de Beemster. Dan geef ik het woord aan mevrouw Alberts voor het stellen van de vragen.

4595

Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Dank u wel, voorzitter. Vorige week verscheen een artikel in het Noord-Hollands Dagblad, waarin verslag werd gedaan van een discussie in de gemeente Purmerend over een vergunningaanvraag door een boerderij om die uit te breiden met een loods van dertienhonderd vierkante meter en drie silo's van negenhonderd vierkante meter. Toen ik dat stukje las, dacht ik: daar wil ik wat vragen over stellen, want het vond plaats in de Beemster. De Beemster is Unesco werelderfgoed. En mijn vraag is dan, in hoeverre zijn die regels voor Unesco werelderfgoed – want dat is de Beemster – hier van toepassing? Dat hoor ik graag. Een van de gemeenteraadsleden, die stelde tijdens de bespreking in de Purmerendse Raad, en ik citeer – het gaat om een ondernemer die een efficiëntieslag wil maken – “wie kan daar bedrijfsmatig op tegen zijn?” Einde citaat. Bent u het met de SP eens dat het bedrijfsmatig misschien wel slim is, maar dat tegenwoordig ook andere criteria gelden, onder andere die waar we vandaag over gesproken hebben, namelijk alles wat met het PPLG en dergelijke te maken heeft. En dat zou ook nog zelfs binnen de omgevingsvisie iets kunnen betekenen. De derde vraag is, zou het niet beter zijn om de aanvraag on hold te zetten totdat duidelijk is wat er uit het PPLG komt? En de vierde vraag is, heeft GS inmiddels – want natuurlijk, het stuk stond vorige week in de krant en ik stel nu pas de vragen – heeft u naar aanleiding van dit artikel al contact opgenomen met de gemeente Purmerend, de vergunningverlener? En zo ja, wat is daarvan de uitkomst? En zo nee, bent u dat van plan om alsnog te doen? Dank u wel, voorzitter.

4615

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dan kijk ik naar het college en de heer Loggen gaat hier antwoord geven op de gestelde vragen namens het college.

4620 Gedeputeerde **LOGGEN**: Dank u wel, voorzitter. Ja, in hoeverre zijn de regels voor Unesco Werelderfgoed voor de Beemster van toepassing? Een terechte vraag, voorzitter, maar zoals u weet, heeft u al Staten in het verleden al een onafhankelijke commissie in het leven geroepen, namelijk de Advies Ruimtelijke Kwaliteit, of kortweg de ARK, en daar is het plan tot twee keer aan toe door beoordeeld. Het is ook aangepast en uiteindelijk is dat akkoord bevonden. Het plan is in lijn met de leidraad landschap en cultuurhistorie en de kernkwaliteiten van de Beemster. Op uw
4625 tweede vraag met trekking tot de opmerking over efficiency van een raadslid in de gemeente Purmerend, ja, daar kan ik alleen maar op antwoorden dat, afhankelijk van het kader waarin het initiatief besproken wordt, er inderdaad meer aspecten een rol kunnen spelen dan sec bedrijfsmatige overwegingen. Maar volgens mij kijken wij naar de landschappelijke en cultuurhistorische overwegingen, waar ik al eerder aan heb gerefereerd. Uw vraag 3, zou het niet
4630 beter zijn om de aanvraag on hold te zetten? Nou, volgens mij gaat het hier om een gemeentelijke planprocedure en dat is de planning. Daarop heeft de provincie geen invloed. Het PPLG is dan ook nog niet vastgesteld. Dat begint maart volgend jaar, als we de discussie net goed begrijpen. In beginsel mogen agrarische bedrijven hun bouw voor twee hectare uitbreiden mits het passend is in de Kernkwaliteiten UNESCO Beemster en volgende de leidraad, voorzitter. En
4635 heeft u naar aanleiding van het artikel contact opgenomen met de gemeente Purmerend? Nee, dit plan is door de gemeente Purmerend voor advies aan ons voorgelegd en het plan is naar het advies van de provincie en de ARK en alles wat erbij hoort akkoord bevonden, omdat het passend is binnen de kernkwaliteiten van de Beemster.

4640 De **VOORZITTER**: Mevrouw Alberts, heeft u nog behoefte aan een vervolgvraag?

Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Nee, ik heb geen behoefte.

De **VOORZITTER**: Nog anderen?

4645

Vragen van de fractie van D66 inzake AWN Archeologie.

4650 De **VOORZITTER**: Dan gaan we door naar de volgende vraag in het vragenuur en dat is een vraag die is gesteld door de fractie van D66 in het kader van archeologie. Dan geef ik graag het woord aan mevrouw Vroom.

Mevrouw **VROOM** (D66): Ja, dank, voorzitter. Het Verdrag van Faro, een akkoord waarin wordt geschreven dat erfgoed meer dan nu een functie kan hebben voor de samenleving. Een bron voor
4655 meerstemmigheid, co-creatie, burgerinitiatief en burgerexpertise in erfgoedzorg. D66 is dan ook blij, zoals eerder bleek uit vragen van mijn collega van de D66-fractie, met dit akkoord en het nieuws van een paar weken geleden, dat staatssecretaris Uslu dit verdrag gaat ondertekenen. In dit kader wil ik het graag hebben over de vereniging van vrijwilligers in de archeologie, de AWN. Zij hebben onlangs twee brieven gestuurd aan de leden van de Provinciale Staten van Noord-Holland, waarin zij zorgen hebben over twee zaken. Namelijk, de uitvoering van de gemeentelijke
4660 verantwoordelijkheid om in een gebied archeologisch erfgoed te beschermen en te behoeden en het recht doen aan daadwerkelijke burgerparticipatie, ook gezien de opmaat naar ratificatie van het Verdrag van Faro. Volgens AWN heeft dit Steunpunt Monumenten en Archeologie geen duidelijke bestuursopdracht en ontbreekt het aan burgerparticipatie en lokale betrokkenheid. Wij hebben nog geen contact gehad met het Steunpunt, voorzitter, maar mijn fractie vindt het wel
4665 belangrijk om vragen te stellen aan Gedeputeerde Staten naar aanleiding van deze signalen van vrijwilligers. Want wat is meer burgerparticipatie dan je vrijwillig inzetten voor een dergelijke organisatie? Daarom stel ik namens de D66-fractie de volgende vragen. Hoe ziet het college de rol van het Steunpunt als het gaat over burgerparticipatie? Hoe ziet het college de rol van commerciële partijen als het gaat over burgerparticipatie? Wat vindt het college van de opmerking
4670 van AWN dat het niet de taak is van het Steunpunt om participatie door erfgoedvrijwilligers en inwoners de regie uit handen te nemen? En hoe ziet het college de rolverdeling tussen het Steunpunt en AWN? Bent u bereid om in gesprek te gaan met AWN over hun visie over burgerparticipatie? Het lijkt erop dat vrijwilligers op dit terrein niet gemotiveerd worden, en vrijwilligers zijn nou eenmaal heel hard nodig. D66 wil weten of het college deze signalen ook
4675 ontvangen heeft. Is deze ontwikkeling ook gesignaleerd? En in de evaluatie van het Steunpunt

opgenomen? Welke maatregelen zijn er genomen als gevolg van signalen en, of naar aanleiding van de evaluatie? En als laatste, het lijkt erop dat de relatie tussen AWN en het Steunpunt verstoord is. Wat doet het college om deze relatie te herstellen en weer samen op te trekken? Dank.

4680

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Ik zie dat Statenlid Kocken haar pet verwisseld heeft tot gedeputeerde Kocken. Zo zie je maar. Zij gaat nu op de vragen antwoorden namens het college.

4685

Gedeputeerde **KOCKEN**: Ja, dank u wel, voorzitter. Ter beantwoording van de vragen. Ik begrijp naar aanleiding van de brief de vragen, maar ik denk eigenlijk dat er vooral sprake is van een soort verwarring over de taken die er liggen, want het Steunpunt zorgt niet voor burgerparticipatie. Het Steunpunt is er om gemeenten te ondersteunen in het ontwikkelen van erfgoedbeleid. Dat betekent dat zij primair ook met gemeenten communiceren. Er is geen specifieke rol voor burgerparticipatie bij het Steunpunt belegd.

4690

Hoe ziet het college de rol van commerciële partijen op het gebied van burgerparticipatie? Als u daarmee bedoelt, zou een commerciële partij de taak van burgerparticipatie namens een overheid kunnen uitvoeren, dan is het antwoord daarop denk ik in algemeenschap: ja. Als je zo'n taak aanbesteedt of ergens belegt, dan kan dat aan allerlei verschillende entiteiten zijn. En als dat als beste uit een aanbesteding komt, dan kan dat ook een commerciële onderneming zijn die dat doet. Maar in dit geval, zeg ik dan nog een keer, hier is geen burgerparticipatie belegd bij het Steunpunt. Het zou wel kunnen dat een partij, die voor het Steunpunt een deel van de provinciale taak uitvoert, in een andere hoedanigheid wellicht een burgerparticipatietraject begeleidt, maar dat is dan niet in opdracht van de provincie of in het kader van de opdracht die het Steunpunt van de provincie krijgt.

4695

4700

Hoe zien wij de rolverdeling tussen het Steunpunt en AWN? AWN is een organisatie met een eigen doelstelling en die mogen zij nastreven. Dan herhaal ik nog maar een keer: het Steunpunt zorgt er voor ons voor dat gemeenten worden ondersteund in het maken van goed erfgoedbeleid.

4705

Dan ga ik eerst even naar vraag 5, of wij signalen hebben ontvangen dat vrijwilligers niet worden gemotiveerd, zeg ik dan maar even een beetje parafraserend. In eerdere evaluaties is daar nooit een hint over geweest. Dus we hebben daar zeker nog geen maatregelen op genomen. Op de evaluatie van het Steunpunt, die aanleiding is geweest voor het beleidskader Erfgoed en Cultuur op basis waarvan nu aan het Steunpunt een opdracht is gegeven, heeft in ieder geval geen aanleiding gegeven om daar aandacht aan te besteden. Dus het eerste signaal zou dan in deze brief zitten.

4710

En dan kom ik denk ik eigenlijk bij uw laatste vraag. Die vat ik dan even samen: of ik bereid ben om met AWN daarover te spreken. Op zich is er al contact over geweest, maar kennelijk nog niet naar tevredenheid is de boel opgehelderd. Dus ik ben best bereid om de voorzitter en de vicevoorzitter te ontvangen en met hen nog eens door te akkeren waar het Steunpunt voor is en waar eventuele wrevel zit.

4715

4720

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Mevrouw Vroom, heeft u nog behoefte aan nadere vragen? Anderen?

Vragen van de fractie van Partij voor de Dieren inzake Financiële crisis bij Waterschap Amstel Gooi en Vecht.

4725

De **VOORZITTER**: Dan gaan we naar de laatste vraag die gesteld is door de Partij voor de Dieren, de financiële crisis bij Waterschap AGV, Amstel Gooi en vecht. Ik geef het woord aan de Statenlid Kostić.

4730

Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, dank u wel, voorzitter. Volgens berichtgeving zijn er flinke financiële tekorten bij Amstel Gooi en Vecht, al enkele jaren. Sommige mensen bij Amstel Gooi en Vecht spreken zelfs in het openbaar over een inktzwarte situatie. Wij hebben begrepen dat er wel contact is geweest met de provincie. Aangezien de waterschappen een belangrijke rol spelen in die transitie en de doelen die we moeten behalen, met name als het gaat om bescherming van

4735 ons water wat onze burgers willen en de natuur versterken, biodiversiteit versterken, maken wij ons zorgen of dat dan op deze manier goed gaat en hoe de provincie daarnaar kijkt. De vragen heeft u kunnen lezen, maar ik zal ze toch nog oplezen. 1, welke gesprekken zijn er met AGV gevoerd over de financiële situatie en wat is daar uitgekomen? 2, hoe heeft het kunnen gebeuren? En wanneer heeft de provincie voor het eerst opgemerkt dat het niet goed gaat met AGV? Wat is
4740 er toen gedaan? En had achteraf niet eerder ingegrepen kunnen worden? 3, kan GS garanderen dat AGV haar taken straks goed kan verrichten als het gaat om de bescherming van water, de zorg voor sterke biodiversiteit in en rond het water en waterveiligheid? 4, is GS bereid om samen met AGV te borgen dat eventuele bezuinigingen niet ten koste gaan van de inzet van het waterschap op het gebied van waterkwaliteit en biodiversiteit? 5, waarom voldoet zeventien
4745 procent van de dijken niet aan veiligheidsnormen? En wanneer voor dat opgelost? Want dat was ook een nieuwigheid voor ons in ieder geval. En 6, welke instrumenten staan de provincie ter beschikking om te interveniëren? En welke gaat zij daadwerkelijk gebruiken? Is GS bereid of vindt zij dat nu opportuun om AGV onder curatele te stellen? Dank u wel.

4750 De **VOORZITTER**: Het woord is aan de heer Loggen namens het college.

Gedeputeerde **LOGGEN**: Ja, voorzitter, dank u wel. In antwoord op uw vraag 1, welke gesprekken zijn er met AGV gevoerd over de financiële situatie en wat is daar uitgekomen? Nou, al een aantal jaar- Nee, laat ik het anders zeggen. Jaarlijks voeren wij overleg op zowel ambtelijk als bestuurlijk
4755 niveau met de waterschappen over hun jaarrekeningen. Dat doen we altijd. Al een fors aantal jaren schrijven we ook in onze brieven richting de waterschappen, in ieder geval in dit geval AGV, onze bevindingen en dat die ook zorgelijk zijn. Die worden ook gestuurd naar de Verenigde Vergadering, zodat ook de volksvertegenwoordiging aldaar daar kennis van kan nemen. En u weet, het is een monistisch stelsel. Dus dat is één bestuurlijk gremium. Daarmee is de bal in
4760 eerste instantie bij datzelfde bestuurlijke gremium, namelijk de Verenigde Vergadering, om te zorgen dat hun dagelijks bestuur aangespoord wordt om de juiste maatregelen te nemen. En dan zal ik nog preciezer zijn. Noord-Holland maakt samen met Utrecht deze bestuurlijke brief jaarlijks. Dus dat betekent ook dat de provincies onderling daar ook afstemming over hebben. En wij geven daar ook in aan welke stappen wij graag zien welke genomen moeten worden. Wij
4765 hebben ook al aangegeven dat wij graag een plan zien met maatregelen, waarin die schuldenafbouw ook zichtbaar wordt.

Dan vraag 2, hoe heeft dit kunnen gebeuren en wanneer heeft de provincie het voor het eerst opgemerkt dat het niet goed gaat? Daar verwijs ik ook voor een deel naar antwoord één. Al langer
4770 hebben wij gewezen- We hebben al meerdere brieven richting AGV gestuurd. En op 11 mei is in ieder geval de provincie ambtelijk geïnformeerd over het hogere negatieve resultaat over '22 en '23. Wij zijn op dit ogenblik echt alle relevante stukken aan het bestuderen. Medio juni is er een ambtelijk overleg ingepland en begin juli is er een bestuurlijk overleg ingepland om hier verder met elkaar over te spreken.

4775 Dan uw antwoord op vraag 3, kan GS garanderen dat AGV haar taken goed kan verrichten? Dat gaat natuurlijk in de volle breedte, zult u ongetwijfeld bedoelen, van het waterschap. Dan wil ik er toch op wijzen dat het waterschap een zelfstandig, bestuurlijke organisatie met een eigen algemeen en dagelijks bestuur en dat zij ook zelf verantwoordelijk is voor het uitvoeren van die taken. GS kan daardoor niets garanderen, want dat is echt aan het eigen bestuurlijk gremium.

4785 Is GS bereid om samen met AGV te borgen dat eventuele bezuinigingen niet ten koste gaan van het waterschap op het gebied van waterkwaliteit en biodiversiteit? Dat is uw vraag 4. Ja, dan verwijs ik toch in deze naar wat ik eerder gezegd heb. Het is een zelfstandig bestuursorgaan. Dat heeft een eigen volksvertegenwoordiging. Zij zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van hun taken, inclusief de financiële consequenties. En ik voel daar niet voor om in die verantwoordelijkheid te gaan treden.

4790 Dan uw vraag 5, waarom voldoet zeventien procent van de dijken niet aan veiligheidsnormen en wanneer is dat opgelost? Dan heel even wat feiten. AGV heeft 629 kilometer aan dijk in beheer en eind 2022 voldeed het 520 kilometer aan die norm, en 109 kilometer – en dat is inderdaad die zeventien procent waar u over spreekt – voldoet nog niet. Dan is het ook goed om te weten dat van die 629 kilometer 38 kilometer primaire keringen zijn. Dat is het water wat van buiten naar binnen komt. Die voldoen allemaal. Dat is het hoofdwatersysteem. Die voldoen. Die zijn ook op

4795 orde voor de komende vijftig jaar. Dan houden we nog 591 kilometer over en die zijn met name voor de bescherming tegen boezemwater. En juist van die 591 voldoet die 109 niet. De verwachting is wel, en die afspraken hebben we ook gemaakt, dat ze in 2027 op orde zullen zijn. Zoals wij dat kunnen inschatten, zijn die risico's goed beheersbaar en achten wij op dit ogenblik gewoon nihil. Vaak zie je ook dat wat vertraging ook zit in natuurlijk in de wijze van, waar wordt
4800 het uitgevoerd, is het technisch mogelijk, hoeveel werkzaamheden komen er tegelijkertijd, en natuurlijk ook heel vaak, wat u ook heel belangrijk vindt, natuurlijk de participatie rondom die werken.

4805 Dan 6, welke instrumenten staan de provincie ter beschikking om te interveniëren en welke gaat zij gebruiken? En is GS bereid om AGV onder curatele te stellen? Nou, dan is het misschien vooraf nog wel even goed om te vermelden dat in tegenstelling tot de Gemeentewet, de provincie op de interventieladder op basis van de Waterschapwet minder sporten heeft om op te staan. Dus daar verschilt. Daarom kun je het niet een-op-een vergelijken met een gemeente. En per geval zal de provincie ook af moeten wegen of een beoordeling moet leiden tot verder handelen, een
4810 interventie. En de stappen die door de provincie gezet kunnen worden, die vallen in een aantal onderdelen uiteen. Dan kunnen we denken aan het gedeeltelijk of het vermeerderen van het toezicht als er goede scores zouden zijn. Dus dan ga je echt naar een soort kader. Wat hebben we dan? Het voeren van ambtelijk overleg, het voeren van bestuurlijk overleg, onthouden van goedkeuring aan besluiten of verordeningen, het geven van een aanwijzing, het schorsen of vernietigen van besluiten en het in de plaats treden van het nemen van gevorderde besluiten. Dat
4815 is de uiterste sanctie. Maar daarmee moet u ook goed in uw achterhoofd houden: dat vergt afstemming met drie provincies – Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht – als we die kant op zouden gaan. Het is een uiterste middel. Dus wij zijn op dit ogenblik ook aan het kijken van welke stappen er nodig zijn. Dat zal naar aanleiding van het eerste bestuurlijk overleg wellicht
4820 wat helderder worden. Ik zal eerst maar eens gewoon opnieuw aandringen op een goed plan.

De **VOORZITTER**: Gedeputeerde Loggen, ik heb u iets langer door laten gaan, maar u bent al ruim over de tijd. Het is wel een heel fijn verhaal om naar te luisteren, maar ik ben bang dat ik iets streng moet zijn en u moet gaan verzoeken-

4825 Gedeputeerde **LOGGEN**: Ik dacht dat dit mijn laatste Statenvergadering zou zijn. Dus ik denk, ik pak het moment even.

De **VOORZITTER**: Daarom heb ik u ook een minuutje extra gegeven. Ik zie onze nieuwe provinciesecretaris ook zeer geïnteresseerd luisteren naar uw verhaal. Ik kijk zo nu en dan of ze ook knikt, of het klopt. Maar in die zin heb ik u dan toch ruim de tijd gegeven.

Gedeputeerde **LOGGEN**: Voorzitter, dan was dit het.

4835 De **VOORZITTER**: Ik kijk nog even naar Statenlid Kostić, of zij nog aanvullende vragen heeft. U krijgt nog een tweede kans. Ik had namelijk een een-tweetje met Statenlid Kostić en ik wist dat er nog een aanvullende vraag zou komen. Dus u krijgt nog een tweede kans, gedeputeerde Loggen.

4840 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, dank u wel. De gedeputeerde zegt: ja, dit is al langer bekend. Wat is al langer? Drie jaar? Vier jaar? Tien jaar? En ja, als het wat langer is, waarom zitten we nu pas op de eerste ladder eigenlijk: ambtelijk overleg? Waarom is GS nog steeds van plan om alleen maar nog een plan te vragen? Wat is er met die andere plannen gebeurd? En hebben wij die plannen ook kunnen inzien? Kunnen wij die plannen, die al eerder zijn gestuurd, ergens inzien? Hebben wij iets gemist daarin? En tenslotte, GS zegt: ja, het waterschap heeft eigen bevoegdheden.
4845 Uiteraard. Tegelijkertijd heeft de provincie de bevoegdheid om te interveniëren als het gaat bijvoorbeeld om water. Dat wij ervoor zorgen dat het waterschap wel, als het gaat om de Kaderrichtlijn Water haar bijdrage doet. Dus is GS bereid om er in ieder geval voor te zorgen dat daar, als het gaat om die financiële kwetsbaarheid, dat die Kaderrichtlijn Water-doelen niet in het gevaar komen?

4850 De **VOORZITTER**: Precies binnen de tijd. Zijn er nog andere Statenleden die een aanvullende vraag willen stellen? Ja, dat is mevrouw Poot van de VVD.

4855 Mevrouw **POOT** (VVD): Ja, dank u wel, voorzitter. Twee aanvullende vragen. Ik wil zeker niet in de bevoegdheid treden van het waterschap en tegelijkertijd ben ik wel benieuwd of de gedeputeerde de zorg mee wil nemen, en dan eigenlijk met name de zorg: is er straks ook geen invloed op bewoners van onze provincie? Bijvoorbeeld als het gaat over zwemwaterkwaliteit of over kwaliteit van dijken, kijkend naar de droogte. Dat is vraag 1. En vraag 2 gaat juist over dit monistische stelsel. De huidige coalitie is van plan om daar mogelijkwerijs een dualistisch stelsel van te maken. En mijn vraag is: is dat nou wel het juiste moment? Dank u wel.

4865 De **VOORZITTER**: Dank u wel. Andere Statenleden nog? Dan geef ik het woord aan gedeputeerde Loggen. En voor de verslaglegging: dit is zeker niet, denk ik, zijn laatste Statenvergadering. We hebben er nog wat voor de zomer.

Gedeputeerde **LOGGEN**: Dank u wel, voorzitter. Anders was dit een laatste bestuurlijke tango met mevrouw Kostić geweest. En wat een mooier eind had ik kunnen wensen, wat dat betreft? Dit is niet van mijn tijd af, hè, voorzitter? [...] Oké.

4870 Voorzitter, ja, wanneer wisten we dat? Zoals ik al zei, al enige jaren hebben wij zorg over het hoge schuldenplafond van dit waterschap. Daar hebben we ook op gewezen. En dan is het de eerste taak aan hun eigen volksvertegenwoordiging om daarop te wijzen. Als zij daar niets mee doen, en kennelijk is daar onvoldoende mee gebeurd, ja, dan krijg je op een gegeven moment waar nu dan wat tegenvallers op zijn. Dat is natuurlijk het feit dat daar ook organisatorisch het een en ander niet helemaal lekker loopt, waardoor die inningen van hun belastinggebied wat lastiger gaan. Dat zullen we ook echt moeten bestuderen: waar zit die oorzaak dan in? Want anders is het speculeren en dat is buitengewoon risicovol. Dus daarom ook dat overleg. We hebben jaarlijks een bestuurlijk en ambtelijk overleg daarover. En nogmaals, wij gaan niet alleen over AGV. Omdat het in drie provincies werkzaam is, doen we dat ook met twee anderen, is dat in afstemming. Onze zorg hebben wij ook al- En dat zullen we ook telkens kenbaar maken als zij dus onvoldoende maatregelen in onze ogen nemen.

4885 Nou, dan is: wilt u dat gaan borgen? Daar heb ik volgens mij in antwoord 3 en 4 voldoende op gezegd. Dat het een eigenstandig bestuursorgaan is met een eigen belastinggebied en zij zelf verantwoordelijk moeten zijn om hun eigen middelen daarvoor toe te delen. Op het moment dat zij daar niet aan toe komen, dan kom ik bij mijn antwoord op vraag 6, wat ik u gegeven heb, op onze interventiemogelijkheden en dat wij dan besluiten wellicht gaan opschorten, omdat daar in onze ogen onvoldoende financiële dekking tegenover staat. U hecht, zoals wij allemaal, buitengewoon grote waarde aan de biodiversiteit en de KRW. Ik ga nog zelfs een stap verder. Ik vind namelijk dat de waterveiligheid de allerhoogste taak is namelijk van het waterschap en dat moet volop gegarandeerd zijn. Dat beeld hebben we, zoals ik ook al heb gezegd, dat wij daar geen risico's op dit ogenblik zien. Maar wij zullen de situatie wel natuurlijk nauwgezet blijven volgen. U kunt van mij aannemen dat ook de portefeuillehouder en de dijkgraaf binnenkort een zeer goed verhaal moeten hebben tegen de provincie.

4895 Dan de invloed op bewoners en dijken. Ja, het is een eigen bestuurlijke entiteit met een eigen belastinggebied. Op het moment dat daar een tekort is, dan zullen de inwoners dat merken, want dan zullen ze waarschijnlijk een verhoging van hun belastingen moeten doorvoeren. Ja, en u weet hoe dat werkt. Eens in de vier jaar kan men dan afrekenen met een zittend bestuur. Het goede nieuws is: ze zijn net gekozen. Het slechte nieuws is: ze zijn net gekozen. Dus hoe dat verder gaat voor de burger, dat zullen we echt moeten afwachten. Ik focus me nu volledig op mijn primaire, op mijn bestuurlijke verantwoordelijkheid. En dat is dat ik nu die gespreksronde met ze inga.

4905 Als het gaat over het monistisch en het dualistisch stelsel: ik laat het juridisch natuurlijk nog wel even checken, maar de wet zegt dat dit de laatste bestuurslaag in Nederland is wat een monistische bestuurslaag is. De wet zegt niets over dat zij een keuzemogelijkheid hebben om naar een dualistisch systeem over te gaan. Maar nogmaals, ik laat het veiligheidshalve wel even checken en ik volg in deze de wet.

4910 De **VOORZITTER**: Dank. Daarmee hebben we de vragen van het vragenuur behandeld.

12. Indien aan de orde: advies GS op motie(s) Vreemd aan de Orde van de Dag.

4915 De **VOORZITTER**: Er zijn geen moties Vreemd ingediend.

13. Gebundelde stemming van alle motie(s), amendement(en) en voordrachten.

4920 De **VOORZITTER**: Dan komen we bij agendapunt 13. Dat is de gebundelde stemming. Dan gaan wij als eerste in stemming brengen- Bent u daar allemaal klaar voor? Wij hebben een aantal afwezigen vanavond. Dat is mevrouw Van der Helm van 50PLUS, de heer Olthof van de PvdA, mevrouw Oulad Hadj van de PvdA en mevrouw Bezaan van de PVV. Dus dat betekent dat wij 51 geldige stemmen kunnen uitbrengen vanavond.

4925 ***Conceptstartversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG, VD-31).***

4930 De **VOORZITTER**: Dan ga ik over tot het in stemming brengen van de ingediende moties bij agendapunt 9. Dat is de voordracht 31, conceptstartversie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied, het PPLG. Als eerste breng ik in stemming motie 51, ingediend door Forum voor Democratie en de Partij voor de Vrijheid.

Mevrouw **ROMMEL** (VVD): Voorzitter, ik had al gemeld, maar even bij herhaling, dat ik mij hier zal onthouden van stemmen bij de moties en het onderwerp.

4935 De **VOORZITTER**: Prima. Dus dat betekent dat zowel motie 51 en de andere moties en het agendapunt zelf, voordracht 31, u zich zal onthouden van stemming. Dat betekent dat we dus vijftig geldige stemmen kunnen tellen bij voordracht 31 en de ingediende moties. Nogmaals, ik ga als eerste motie 51, ingediend door Forum voor Democratie en Partij voor de Vrijheid. De titel is Conceptstartversie PPLG terug naar de tekentafel. Is er iemand die hoofdelijke stemming
4940 wenst? Stemverklaring? Aantekening? Zo niet, dan open ik nu de stemming voor motie 51. Er kunnen dus vijftig geldige stemmen worden uitgebracht. De stemming is gesloten.

Motie 51 'Conceptstartversie PPLG: terug naar de tekentafel!', ingediend door Forum voor Democratie en PVV.

4945 Motie 51 is met 4 stemmen voor, 46 stemmen tegen en 1 onthouding van stemming verworpen. Voor hebben gestemd: PVV en Forum voor Democratie.

4950 De **VOORZITTER**: Dan breng ik in stemming motie 53, ingediend door JA21 en het CDA, met als titel Prioriteit PAS-melders. Is er iemand die een stemverklaring- Ja, dat is de heer Vendrig van de BBB.

4955 De heer **VENDRIG** (BBB): Ja, dank u, voorzitter. De stemverklaring van BBB luidt als volgt. PAS-melders is natuurlijk voor BBB een belangrijk onderwerp. Ik heb het al genoemd in mijn betoog. Het is natuurlijk jammer dat de motie niet is aangehouden, want dan was er meer tijd geweest om het zorgvuldig te benaderen. Ja, we willen dit bij de onderhandeling meenemen om alsnog een goed resultaat te bereiken. Dus daarom zullen wij niet voor de motie stemmen. Daarmee blijft trouwens overigens de motorkap gesloten, die eerder genoemd is.

4960 De **VOORZITTER**: Ja, sorry, maar het is een korte stemverklaring. Dus ik ga u afronden. Dat geldt voor iedereen. Ik kijk of er nog een andere stemverklaring- De heer De Wit, VVD.

4965 De heer **DE WIT** (VVD): Ja, waarvoor dank, voorzitter. Onze fractie heeft diepe steun voor de drie punten, de eerste drie genoemde punten in de motie, maar het vierde punt raakt toch echt de kern van het PPLG onder andere. Daar heb ik eerder vandaag iets over gezegd en daar staan wij bij. Dus we zullen de motie niet steunen.

De **VOORZITTER**: Statenlid Kostić.

4970 Statenlid **KOSTIĆ** (PvdD): Ja, dank u wel. Eigenlijk sluiten we ons aan bij wat BBB zei: zorgvuldigheid is belangrijk. Als we kijken naar deze motie, dan hebben we twee puntjes. Hierin wordt heel breed een groep meegenomen van PAS-melders en anderen, waaronder dus ook

- 4975 mogelijk valsmelders. Het onderscheid vinden we belangrijk en rechtvaardig om te maken. De motie kunnen we daarom niet steunen. Ten tweede is het ook belangrijk om in te zetten in die transitie, die we uiteindelijk in het hopelijk betere PPLG kunnen maken, waardoor PAS-melders juist eerder uit de nesten komen. Dus daarom stemmen wij tegen.
- 4980 De **VOORZITTER**: Anderen nog een stemverklaring? Hoofdelijke stemming? Zo niet, dan open ik nu de stemming voor motie 53. Er kunnen, nogmaals, vijftig geldige stemmen worden uitgebracht. De stemming is gesloten.
- Motie 53 'Prioriteit PAS-melders', ingediend door JA21 en CDA.
Motie 53 is met 11 stemmen voor, 39 stemmen tegen en 1 onthouding van stemming verworpen. Voor hebben gestemd: JA21, PVV, CDA, Forum voor Democratie, 50PLUS en ChristenUnie.
- 4985 De **VOORZITTER**: Dan breng ik nu in stemming voordracht 31. Dat is de conceptstartversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied, oftewel het PPLG. Is er iemand die hoofdelijke stemming wenst?
- 4990 Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Sorry, van de orde.
- De **VOORZITTER**: Als iemand een ordevoorstel wil doen, vind ik dat goed, maar dan moet u wel uw hand opsteken.
- 4995 Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Ja, ik heb nu een voorstel van orde. Volgens mij hebben we de hele middag vergaderd met eindeloze schorsingen om duidelijk te krijgen dat we hier niet over stemmen, maar namelijk dat we kennismaken. En over kennismaken hoeft je niet te stemmen, want dat heb je al dan niet gedaan, maar dat hoeft je niet te zeggen.
- 5000 De **VOORZITTER**: Met alle respect, maar ook door de agendacommissie- Het is door de commissie destijds naar de vergadering gehaald door het presidium en het is hier op de agenda gezet als voordracht. Dus we gaan er gewoon over stemmen, zoals we dat met elkaar hebben afgesproken. Het staat ook op de agenda, zoals die met u is besproken. Sterker nog, het is op verzoek ook van de Staten juist ter bespreking hier naar binnen gehaald en er wordt over gestemd en ik wil dat toch nog even voor de duidelijkheid zeggen: over een conceptstartversie
- 5005 Provinciaal Programma Landelijk Gebied. Die staat hier op de agenda. De heer Klein.
- De heer **KLEIN** (ChristenUnie): Nee, er wordt gestemd over een voordracht waarin staat dat we kennismaken van een conceptversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied.
- 5010 De **VOORZITTER**: Prima. We bedoelen exact hetzelfde, meneer Klein. Dus volgens mij spreek ik geen Spaans. Even weer centraal. Toch even voor alle duidelijkheid. Dat is precies wat hier staat en zo hebben we dat ook afgesproken en zo is de agenda ook vastgesteld, en die ligt hier ook voor. Dus die ga ik nu in stemming brengen. Daar zijn ook de moties net- Daar hebben we ook over de moties gestemd. Dus ik open nu- Ik ga het nu nogmaals vragen, voordracht 31, waar
- 5015 voorligt de conceptstartversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied, PPLG, is de titel die vandaag in stemming wordt gebracht. De vraag is, wenst iemand hoofdelijke stemming? Iemand een stemverklaring? Ja, dat dacht ik al. Mevrouw Alberts.
- 5020 Mevrouw **ALBERTS-OOSTERBAAN** (SP): Ja, voor de duidelijkheid, wij hebben kennisgenomen van het hele stuk. Dat betekent niet automatisch dat wij instemmen met de inhoud. Maar we zullen, omdat het aan ons gevraagd wordt, zeggen dat we dan nu voorstemmen. Maar dat betekent, nogmaals, niet per se met de inhoud.
- 5025 De **VOORZITTER**: Dat snap ik. Ja, mevrouw Koning.
- Mevrouw **KONING-HOEVE** (CDA): Ja, dank u wel. Ja, voor ons geldt hetzelfde. We hebben kennisgenomen van de inhoud, maar we zijn het absoluut niet eens met de startnotitie zoals die er nu ligt. Dus onze moties moeten worden meegenomen.

5030 De **VOORZITTER**: Anderen nog met een stemverklaring? Iemand aantekening. De heer Mülder van D66.

De heer **MÜLDER** (D66): Ook wij hebben het stuk gelezen. Dank je wel.

5035 De **VOORZITTER**: Dan open ik nu de stemming voor voordracht 31. Er kunnen vijftig stemmen worden uitgebracht. Er is iemand die het knopje nog niet kan vinden. Ja, de stemming is gesloten.

5040 Voordracht conceptstartversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) (VD-31).
Voordracht 31 is met 43 stemmen voor, 7 stemmen tegen en 1 onthouding van stemming aangenomen. Tegen hebben gestemd: JA21, PVV en Forum voor Democratie.

Zienswijze conceptbegroting Randstedelijke Rekenkamer (VD-18).

5045 De **VOORZITTER**: Gaan we nu naar de stemming over voordracht 18. Daar is een amendement ingediend. Zoals u weet, brengen we eerst amendementen in stemming en dan eventueel moties, als die er zijn, en dan uiteindelijk de voordracht. Maar in dit geval is er een amendement, nummer 11, ingediend door GroenLinks, JA21, VVD, CDA, Forum voor Democratie, ChristenUnie, PVV, D66, BBB, Partij voor de Dieren, de Partij van de Arbeid, SP en Volt. De titel is Zienswijze
5050 begrotingen Randstedelijke Rekenkamer 2024. Verlangt iemand hoofdelijke stemming? Iemand stemverklaring of aantekening? Dan open ik nu de stemming voor amendement 11. Er kunnen 51 geldige stemmen worden uitgebracht. De stemming is gesloten.

5055 Amendement 11 'Zienswijze Begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024', ingediend door GroenLinks, JA21, VVD, CDA, Forum voor Democratie, ChristenUnie, PVV, D66, BBB, Partij voor de Dieren, PvdA, SP en Volt.
Amendement 11 is met algemene stemmen aangenomen.

5060 De **VOORZITTER**: Dan breng ik nu in stemming voordracht 18. De titel is Zienswijze conceptbegroting Randstedelijke Rekenkamer 2024. Verlangt iemand hoofdelijke stemming? Iemand stemverklaring? Iemand aantekening? Dan open ik nu de stemming voor voordracht 18. 51 stemmen zijn binnen.

5065 Voordracht Zienswijze conceptbegroting Randstedelijke Rekenkamer (VD-18).
Voordracht 18 is met algemene stemmen aangenomen.

14. Sluiting.

5070 De **VOORZITTER**: Daarmee, dames en heren, zijn we aan het eind gekomen van deze Provinciale Statenvergadering. Ik wil nogmaals Statenlid Van der Waart bedanken voor haar waarneming. De eerstvolgende Statenvergadering zal plaatsvinden op 10 juli – nog even centraal, dames en heren; ik heb nog niet gesloten – met een mogelijke uitloopdatum van 17 juli. We hopen dat we daar eind deze maand meer zicht op hebben als de commissievergaderingen zijn geweest, hoeveel
5075 stukken er op de agenda staan. Ik zie u graag terug bij de volgende Statenvergadering. In de Johan Remkeszaal staat nog een drankje klaar, zodat u even weer kunt hydrateren, zoals dat heet. Ik dank u allen en tot de volgende keer. Ik sluit de vergadering.

Sluiting om 20.51 uur

Agenda extra PS-vergadering

Datum	12 juni 2023
Tijd	aanvang 13:15 uur
Locatie	Statenzaal
Voorzitter	A.Th.H. van Dijk
Toelichting	Live volgen of terugkijken kan via: https://noord-holland.stateninformatie.nl

- 1 **Opening en mededelingen.**
- 2 **Vaststelling agenda en regeling van werkzaamheden.**
- 2.a **Beëdiging en installatie Statenlid fractie BBB.**
- 2.b **Beëdiging en installatie duo-commissieleden fracties FvD en GroenLinks.**
- 2.c **Actualiteiten (onder voorbehoud van instemming Provinciale Staten).**
Het Statenlid dat een verzoek tot het houden van een actualiteit wil doen, dient dit verzoek in bij de griffie, uiterlijk op vrijdag voorafgaand aan de vergadering om 12.00 uur.
- 3 **Lijst geheimhouding PS.**
- 4 **Vaststelling notulen en besluitenlijst van de Statenvergadering van 30 mei 2023 vindt plaats in de volgende vergadering.**
- 5 **Strategische Statenagenda.**
Dit punt wordt uitgesteld tot na installatie van de commissies. Daarna wordt de strategische Statenagenda weer geactualiseerd.
- 6 **Vaststelling lijst ingekomen stukken.**
- 7 **Voortgangslijst van moties.**
- 8 **Voorlopig aangemerkt als hamerstuk.**
Indien de commissie of het presidium besluit dat het een hamerstuk is, dan wordt het punt bij de hamerstukken gevoegd.
Er zijn voor deze vergadering geen hamerstukken.
- 9 **Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG, VD-31).**

- 10 **Zienswijze concept-begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024 (VD-18).**
Dit punt is doorgeschoven van PS 30 mei 2023.
- 11 **Vragenuur.**
Het Statenlid dat tijdens het vragenuur mondelinge vragen wil stellen, dient deze vragen in bij de griffie, uiterlijk op vrijdag voorafgaand aan de vergadering om 12.00 uur.
- 12 **Indien aan de orde: advies GS op motie(s) Vreemd aan de Orde van de Dag.**
- 13 **Gebundelde stemming van alle motie(s) amendement(en) en voordrachten.**
- 14 **Sluiting.**

Spreektijdverdeling Statenvergadering van 12 juni 2023

Het presidium heeft besloten de spreektijdverdeling te baseren op 4 uren vergaderen.

Voor de vergadering van 12 juni wordt de volgende verdeling gehanteerd:

Fractie	Spreektijd PS
BBB	17 min.
VVD	17 min.
GroenLinks	15 min.
PvdA	15 min.
D66	10 min.
PvdD	10 min.
JA21	10 min.
PVV	10 min.
Volt	10 min.
CDA	10 min.
FvD	10 min.
SP	10 min.
50PLUS	10 min.
ChristenUnie	10 min.
<i>Totaal PS</i>	<i>164 min.</i>
Spreektijd GS	66 min.
Technische tijd	10 min.
Totaal	240 min.

Vlekkenplan Vergaderzaal
PS Noord-Holland

Lijst geheime stukken PS 12 juni 2023

Lijst opgelegde geheimhouding na 1 april 2023:

ID-nummer <i>vanaf 1-4-2023</i>	GS besluit-datum opleggen geheimhouding	Onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 84 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 en 5.2 Wet Open Overheid.</i>	Verwachte einddatum geheimhouding	PS-besluitnummer en datum opheffing geheimhouding

Lijst opgelegde geheimhouding voor 1 april 2023:

PS-besluit-nummer <i>(t/m 2018 ID-nr.)</i>	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding <i>(of in welk jaar opnieuw bezien)</i>	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging <i>(tot 1 april 2023)</i>	Datum PS opheffing geheimhouding en PS-besluitnr.
2022-47	Geheimhouding op: - het overzicht van potentiële locaties voor tijdelijke woningen van spoedzoekers (nr. 1787332/1854893) - het memo van de taskforce (nr. 1787332/1854984) - de brief gericht aan PS (nr. 1787332/1855019)	Zolang niet over deze locaties is besloten zal openbaarmaking tot veel onrust leiden en de werkzaamheden van de taskforce ernstig hinderen. Ook grondspeculatie is niet uit te sluiten.	In 2028 opnieuw bezien	21-06-2022	04-07-2022	

PS- besluit- nummer (t/m 2018 ID- nr.)	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding (of in welk jaar opnieuw bezien)	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging (tot 1 april 2023)	Datum PS opheffing geheim- houding en PS- besluitnr.
		Geheimhouding totdat de gemeenten een besluit hebben genomen over deze locaties.				
2020-38 (nr. PS- besluit)	Geheimhouding op brief van GS met kenmerk 1447583/1447586 over het circuit Zandvoort.	Het openbaar worden van deze informatie kan de positie van de provincie in een lopende juridische procedure schaden. Economische en financiële belangen van de provincie komen in het geding. De geheimhouding is voor onbepaalde tijd opgelegd. Er loopt nog een (hoger) beroepsprocedure.	In 2024 opnieuw bezien.	23-06-2020	29-06-2020	
2020-10 (nr. PS- besluit)	Geheimhouding opgelegd op de rapporten van Integis en Tauw betreffende de aansturing bij PWN. (1363522/1363523)	De informatie is privacygevoelig. De desbetreffende personen zullen daardoor onevenredig worden geschaad. Ook bevat de informatie bedrijfsgegevens. De geheimhouding is voor onbepaalde tijd opgelegd.	In 2035 opnieuw bezien.	17-02-2020	09-03-2020	
2019-84 (nr. PS- besluit)	De voorlopige geheimhouding zoals die door Gedeputeerde Staten is opgelegd (nr. 1256089/1310882) op onderdelen uit documenten betreffende mogelijke	Het gaat om documenten met hoofdzakelijk persoonlijke beleidsopvattingen, bestemd voor	In 2028 opnieuw bezien.	5-11-2019	11-11-2019	

PS- besluit- nummer (t/m 2018 ID- nr.)	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding (of in welk jaar opnieuw bezien)	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging (tot 1 april 2023)	Datum PS opheffing geheim- houding en PS- besluitnr.
	aanpassingen en verbouwingen op en rond circuit Zandvoort (onderdelen die op grond van de Wet openbaarheid van bestuur niet openbaar gemaakt zijn met het besluit van Gedeputeerde Staten van 15 oktober 2019 -kenmerk 1256089/1278981) te bekrachtigen en voort te laten duren tot 5 november 2029.	intern beraad. Gezien de aard van de stukken (bedoeld voor interne beraadslaging) zal gaandeweg het belang van de geheimhouding minder zwaar komen te wegen. De geheimhouding is voor 10 jaar opgelegd.				
2018-05	Businesscase SolaRoad (nummer 1083815/1155048)	Het document bevat bedrijfsgevoelige informatie en kan niet openbaar worden gemaakt zolang SolaRoad B.V. bestaat. Geheimhouding gedurende bestaan van SolaRoad B.V.	In 2028 opnieuw bezien.	04-12-2018	10-12-2018	
2018-04	Businesscase Pallas (versie 3.1) en de analyse daarop van Strategy& (1083186/1083817).	Het document bevat bedrijfsgevoelige informatie. Het stuk kan pas openbaar worden als de exploitatie van de Pallas-reactor wordt beëindigd. Geheimhouding gedurende exploitatie Pallasreactor. Elke 10 jaar beoordelen; 1 ^e beoordeling in 2028.	In 2028 opnieuw bezien.	29-05-2018	11-06-2018	
2018-03	Adviezen van Pels Rijcken betreffende de bestuurlijke afspraken "wonen en vliegen" (910083/1064974).	De geheimhouding geldt voor een periode van vijf jaar (tot april 2023).	31-12-2028	10-04-2018	23-04-2018	

PS- besluit- nummer (t/m 2018 ID- nr.)	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding (of in welk jaar opnieuw bezien)	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging (tot 1 april 2023)	Datum PS opheffing geheim- houding en PS- besluitnr.
		Het belang van geheimhouding bestaat er uit dat de adviezen specifiek zijn opgesteld ten behoeve van intern beraad en in het advies persoonlijke beleidsopvattingen zijn opgenomen. Openbaarmaking van dergelijke interne adviezen kan de interne beraadslaging schaden. Ook de belangen van Pels Rijcken zouden er door geschaad kunnen worden. Daarnaast is het dossier nog actueel. Openbaarmaking kan de samenwerking met andere betrokken partijen schaden.	<i>(PS 19-12-2022 geheimhouding verlengd naar 2028. Aangepast via Amendement A68-2022 naar 31-12-2028)</i>			
2018-01	Rapportage van PWC, behorende bij de openbare Statenvoordracht nr. 03-PS12-02-2018, inzake aandeelhouderslening voor SADC (905620/1033755).	Bevat vertrouwelijke bedrijfsgegevens. De geheimhouding duurt voort gedurende de looptijd van de te verstrekken lening, maximaal 9 jaar. Geheimhouding gedurende looptijd lening (tot 2027)	In 2028 opnieuw bezien.	09-01-2018	12-02-2018	
2017-07	Offerte Connexxion m.b.t. OV-concessie Noord-Holland Noord (714608-1018469).	Het document bevat concurrentiegevoelige	In 2028 opnieuw bezien.	28-11-2017	18-12-2017	

PS- besluit- nummer (t/m 2018 ID- nr.)	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding (of in welk jaar opnieuw bezien)	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging (tot 1 april 2023)	Datum PS opheffing geheim- houding en PS- besluitnr.
		informatie en is niet openbaar op grond van de Aanbestedingswet en de Woo. De concessie loopt tot medio september 2028.				
2017-06	Verslag vergadering van Stuurgroep Verbinding A8-A9 van 24 maart 2017 (94721/947211).	Geheimhouding duurt voort totdat het project is afgerond. Vroegtijdige openbaarmaking kan onderhandelingen schaden. Het gaat verder om een intern document, openbaarmaking zou er tevens toe kunnen leiden dat de deelnemers van de stuurgroep geen stelling nemen. Geheimhouding verlengen omdat het project nog steeds loopt.	31-12-2028 <i>(PS 19-12-2022 geheimhouding verlengd naar 2028. Aangepast via Amendement A68-2022 naar 31-12-2028)</i>	16-05-2017	29-05-2017	
2015-05	Besluit, voordracht en alle onderliggende stukken m.b.t. de Toekomst RON/Hoogtij (702724/681248).	De stukken bevatten informatie waarvan openbaarmaking de economische en financiële belangen van HoogTij kunnen schaden. Geheimhouding is opgelegd tot het einde van de exploitatie van HoogTij, voorzien in 2035.	In 2028 opnieuw bezien	29-09-2015	09-11-2015	
2015-04	Consultatie Pallas (verseonnr. 648323/666397).	Vroegtijdige openbaarmaking van deze informatie zou het project ernstig kunnen belemmeren en een vertekend beeld kunnen	31-12-2028 <i>(PS 19-12-2022 geheimhouding</i>	15-09-2015	28-09-2015	

PS- besluit- nummer (t/m 2018 ID- nr.)	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding (of in welk jaar opnieuw bezien)	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging (tot 1 april 2023)	Datum PS opheffing geheim- houding en PS- besluitnr.
		opleveren. Het is wenselijk dat de geheimhouding voortduurt totdat onderhandelingen met partijen ten behoeve van de bouw en exploitatie zijn afgerond. Geheimhouding verlengen totdat onderhandelingen met partijen t.b.v. de bouw en exploitatie zijn afgerond. Hierover zijn afspraken gemaakt met het Rijk.	<i>verlengd naar 2028. Aangepast via Amendement A68-2022 naar 31-12-2028)</i>			
2015-02	Aanvullend rapport second opinion (Zaanstad) inzake de RON (375176/537299).	Het rapport bevat bedrijfsgevoelige informatie. Openbaarmaking kan tevens de onderhandelingspositie van de provincie schaden. De geheimhouding is opgelegd tot aan het moment van definitieve besluitvorming inzake de toekomst van RON/Hoogtij, naar verwachting niet vóór 2035.	In 2028 opnieuw bezien.	03-02-2015	02-03-2015	
2015-01	GS brief d.d. 15 december 2014, inzake de Second Opinion RON/Hoogtij (375176/522583).	Het document bevat bedrijfsgevoelige informatie en informatie waarvan openbaarmaking de financiële en economische belangen van RON/Hoogtij kan schaden. De geheimhouding is opgelegd totdat definitieve besluitvorming	In 2028 opnieuw bezien.	25-11-2014	02-02-2015	

PS- besluit- nummer (t/m 2018 ID- nr.)	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding (of in welk jaar opnieuw bezien)	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging (tot 1 april 2023)	Datum PS opheffing geheim- houding en PS- besluitnr.
		inzake de toekomst van RON/Hoogtij heeft plaatsgevonden, naar verwachting niet vóór 2035.				
2014-06	2 Bijlagen bij voordracht 94-2014 inzake herbenoeming bestuurder/directeur Randstedelijke Rekenkamer.	De documenten bevatten privacygevoelige informatie, de desbetreffende persoon is nog in leven (en ook nog in functie).	In 2035 opnieuw bezien	n.v.t.	<i>Bekrachtiging PS n.v.t. Er is wel door PS geheimhouding op de bijlagen gelegd op 15- 12-2014.</i>	
2014-04	Brief seniorenconvent provincie Flevoland d.d. 28 mei 2014 (kenmerk 1620294) m.b.t. Randstedelijke Rekenkamer.	De brief bevat privacy gevoelige gegevens over de bestuurder- directeur van de Randstedelijke Rekenkamer.	In 2035 opnieuw bezien	Geheimhouding opgelegd door CdK op 05-06- 2014	23-06-2014	
2012-12	Bijlagen over Pallas Kernreactor: - Businessplan Pallas, versie 2.0 - Assesment Booz & Co 5 juni 2012 (2012-23938).	De documenten bevatten bedrijfsgevoelige informatie. Openbaarmaking kan financiële en economische belangen van de provincie en van derden schaden. Geheimhouding verlengen, hierover zijn ook afspraken gemaakt met het Rijk.	31-12-2028 <i>(PS 19-12-2022 geheimhouding verlengd naar 2028. Aangepast via Amendement A68-2022 naar 31-12-2028)</i>	12-06-2012	25-06-2012	
2011-3	aandeelhoudersovereenkomst Provincie NH, gem. Amsterdam en	De documenten bevatten bedrijfsgevoelige informatie en	In 2028 opnieuw bezien	31-05-2011	27-06-2011	

PS- besluit- nummer (t/m 2018 ID- nr.)	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding (of in welk jaar opnieuw bezien)	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging (tot 1 april 2023)	Datum PS opheffing geheim- houding en PS- besluitnr.
	gem. Zaanstad inzake Regionale Ontwikkelingsmaatschappij voor Noordzeekanaalgebied (RON); - Ondernemingsplan RON; - Samenvatting Businesscase RON; - Term scheet Hoogtij.	informatie waarvan openbaarmaking de economische en financiële belangen van de provincie en van derden zou kunnen schaden. De geheimhouding is opgelegd totdat definitieve besluitvorming inzake de toekomst van RON/Hoogtij heeft plaatsgevonden, naar verwachting niet vóór 2035				
2010-9	Bijlage 5 “werkplan en begroting Pallas” behorende bij de openbare voordracht “behoud onderzoeksreactor Pallas te Petten en verzoek NRG verstrekken van een financiële bijdrage”.	De stukken bevatten bedrijfsgevoelige informatie. Tevens kan openbaarmaking de financiële en economische belangen van de provincie en van derden schaden. Geheimhouding verlengen, hierover zijn afspraken gemaakt met het Rijk.	31-12-2028 <i>(PS 19-12-2022 geheimhouding verlengd naar 2028. Aangepast via Amendement A68-2022 naar 31-12-2028)</i>	25-05-2010	27-09-2010	
2010-5	Notitie over Eikenrode (kenmerk besluit GS 2010-15795). Agendering van deze notitie op 26-04-2010 t.b.v. cie FEPO.	Wegens bescherming persoonlijke levenssfeer van betrokkenen is openbaarmaking niet gewenst. Omdat de privacy ook over langere tijd nog in het geding is dient de geheimhouding langer voort te duren.	In 2035 opnieuw bezien	16-03-2010	12-04-2010	

PS- besluit- nummer (t/m 2018 ID- nr.)	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding (of in welk jaar opnieuw bezien)	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging (tot 1 april 2023)	Datum PS opheffing geheim- houding en PS- besluitnr.
2009-13	Achtergrondnotitie vaststellingsovereenkomst in relatie tot de N201 en de vaststellingsovereenkomst m.b.t. de overeenkomst tussen de provincie en de Chipshol-groep.	Openbaarmaking kan de onderhandelingspositie van de provincie schaden. Er lopen nog juridische procedures. Geheimhouding is voor onbepaalde tijd opgelegd. In de vaststellingsovereenkomst is geheimhouding overeengekomen. Geheimhouding voort laten duren.	31-12-2028 <i>(PS 19-12-2022 geheimhouding verlengd naar 2028. Aangepast via Amendement A68-2022 naar 31-12-2028)</i>	24-11-2009	07-12-2009	
2009-10	Businesscase SADC.	Het document bevat bedrijfsgevoelige informatie. Openbaarmaking kan concurrentiepositie van derden schaden. Geheimhouding verlengen totdat de rechtspersoon is opgeheven.	31-12-2028 <i>(PS 19-12-2022 geheimhouding verlengd naar 2028. Aangepast via Amendement A68-2022 naar 31-12-2028)</i>	22-09-2009	28-09-2009	
2009-7	Toelichting bij het besluit van GS inzake Landgoed Eikenrode (kenmerk GS 2009- 47179).	Wegens bescherming persoonlijke levenssfeer van betrokkenen is openbaarmaking niet gewenst. Omdat de privacy ook over langere tijd nog in het geding is dient de geheimhouding langer voort te duren.	In 2035 opnieuw bezien	18-8-2009	28-09-2009	
2009-4	Brief BJZ d.d. 21-01-2009 (2009-5959) en de adviezen van PricewaterhouseCoopers en PelsRijcken (2009-17776) behorende bij het besluit	In deze stukken komt het functioneren van individuele medewerkers aan de orde. Openbaarmaking van deze	In 2035 opnieuw bezien	14-04-2009	15-06-2009	

PS- besluit- nummer (t/m 2018 ID- nr.)	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding (of in welk jaar opnieuw bezien)	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging (tot 1 april 2023)	Datum PS opheffing geheim- houding en PS- besluitnr.
	over de kosten overdracht Lokaal jeugdbeleid.	stukken schaadt de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen. Anonimisering voorkomt niet dat de informatie te herleiden is tot de desbetreffende medewerkers. Omdat de privacy ook over vijf jaar nog aan de orde zal zijn wordt de geheimhouding voor langere tijd vastgelegd.				
2009-3	Onderzoekscommissie: 1)Brieven van GS aan de onderzoekscommissie met daarbij verstrekke documenten onder het opleggen van geheimhouding door GS, waaronder afschriften van geheime besluitenlijsten van GS en het werkplan en voortgangsverslag van de treasurer over 2007. 2)De uitnodigingsbrieven van de onderzoekscommissie aan de geïnterviewden voor vertrouwelijke informatieve voorgesprekken, tenzij betrokkenen instemt met openbaarmaking. 3)De verslagen van de vertrouwelijke informatieve voorgesprekken evenals de geluidsbestanden, tenzij betrokkene instemt met openbaarmaking.	De documenten bevatten privacy gevoelige informatie. Omdat de privacy ook over vijf jaar nog aan de orde zal zijn wordt de geheimhouding voor langere tijd vastgelegd.	In 2035 opnieuw bezien	Door onderzoeks- commissie: 13-11-2008 15-06-2008	15-06-2009	

PS- besluit- nummer (t/m 2018 ID- nr.)	Betreft onderwerp en zaaknummer	Motivering GS <i>Artikel 55 Provinciewet in samenhang met artikel 5.1 Wet open overheid (voorheen artikel 10 Wob) en artikel 5.2 Wet open overheid (voorheen artikel 11 Wob) Vanaf 1 april 2023 vervalt art. 55 Provinciewet.</i>	Voorstel GS tot wanneer geheimhouding (of in welk jaar opnieuw bezien)	Besluitdatum GS geheimhouding	Besluitdatum PS Bekrachtiging (tot 1 april 2023)	Datum PS opheffing geheim- houding en PS- besluitnr.
	4)De opdrachtverleningen aan derden en correspondentie met de treasurer, tenzij betrokkene instemt met openbaarmaking.					
2009-1	Aantal geheime bijlagen bij Statenvoordracht 14-2009, Life Science Fund (2008-53600).	De documenten bevatten bedrijfsgevoelige informatie en informatie waarvan openbaarmaking de financiële en economische belangen van derden kan schaden. Het fonds is nog actief, de participaties daaruit ook. Zolang deze niet verkocht zijn is geheimhouding wenselijk. Geheimhouding verlengen totdat het fonds wordt opgeheven. Het dossier is actueel.	31-12-2028 <i>(PS 19-12-2022 geheimhouding verlengd naar 2028. Aangepast via Amendement A68-2022 naar 31-12-2028)</i>	03-02-2009	16-03-2009	
2008-4	Aanbesteding openbaar vervoer Noord-Holland (2008-46377).	Het gaat om stukken die in het kader van een aanbestedingsprocedure door inschrijvers aan GS zijn aangeboden. Deze stukken zijn per definitie vertrouwelijk gelet op de Aanbestedingswet. Openbaarmaking schaadt de concurrentiepositie van de desbetreffende inschrijvers.	In 2028 opnieuw bezien.		22-09-2008	

Lijst Ingekomen stukken van mei 2023 voor PS 12 juni 2023

Nr.	Omschrijving
1	Algemeen: mail met oproep inzake eerste kamerverkiezingen
2	Felicitering van AWN Ned.Archeologievereniging n'we leden Prov. Staten
3	Natuur: reactie land- tuinbouwsectoren concept startversie PPLG NH (betrekken bij PPLG 1 juni)
4	Mobiliteit: Eindresultaat Urgentieconferentie en gevolgen voor de Noord-Hollandse OV-concessies (B-agenda interimcommissie 26 juni 2023) Het college van Gedeputeerde Staten informeert Provinciale Staten over het eindresultaat van de Urgentieconferentie van het bestuurlijk Nationaal OV Beraad en de gevolgen hiervan voor de Noord-Hollandse OV-concessies.
5	Mobiliteit: Stand van zaken project HOV Noordwijk-Schiphol (C-agenda commissie nader te bepalen) Voor een goede bereikbaarheid van de Duin- en Bollenstreek komt er een HOV-verbinding tussen Noordwijk en Schiphol. De provincie Noord-Holland heeft daarvoor samen met de omgeving een ontwerp voor een nieuwe HOV-brug en een nieuwe busbaan gemaakt. Er zijn nog nieuwe stikstofberekeningen nodig en er moeten nog enkele ecologische onderzoeken uitgevoerd worden. Daarna kunnen belanghebbenden eind dit jaar reageren op de plannen en ontwerpen. Gedeputeerde Staten sturen een brief naar Provinciale Staten over de stand van zaken van het project. In deze brief wordt onder andere de planning van het Provinciaal Inpassingsplan toegelicht. Ook wordt er een nieuwsbericht aan de belanghebbenden van het project gestuurd.
6	Natuur: petitie over de stikstofplannen (betrekken bij coalitie onderhandelingen)
7	Recreatie: Bestuursmededeling recreatieschap Groengebied Amstelland (C-agenda commissie n.t.b.)
8	Financien: Auditopvolging peildatum 1 maart 2023 (C-agenda commissie nader te bepalen) Auditopvolging is een instrument om de overgenomen aanbevelingen van de externe accountant, de Randstedelijke Rekenkamer, de provincie-archivaris en Concerncontrol systematisch door te voeren. Het dient tevens als verantwoordingsinstrument naar PS en sturingsinstrument voor PS. Per halfjaar wordt gerapporteerd aan de directie, GS en PS.
9 0:00	Natuur: Bespreking Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (A-agenda commissie 1 juni 2023) De provincie Noord-Holland werkt aan het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Het PPLG is een provinciale, integrale uitwerking van de nationale opgaven voor

	biodiversiteit en stikstof, water en bodem en klimaat. Deze opgaven staan in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en vloeien voort uit Europese of mondiale verplichtingen. In aanvulling hierop bevat het PPLG ook een uitwerking van provinciale doelen, zoals voor de thema's landbouw, landschap, erfgoed en recreatie. Zo omvat het PPLG alle nationale en provinciale opgaven voor het landelijk gebied.
10	Recreatie: bestuursmededeling recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer (C-agenda commissie n.t.b.)
11	Natuur/Bereikbaarheid: Brief Fietsersbond Fietsplatform NTFU ANWB aan GS bedreigingen natuurbelief fietspaden (C-agenda commissie n.t.b.)
12	Cultuur: Vaststelling Gebiedsanalyses Hollandse Waterlinies (C-agenda commissie n.t.b.) De vier betrokken provincies hebben besloten om in het kader van een geharmoniseerd ruimtelijk beleid de kernkwaliteiten van het Werelderfgoed Hollandse Waterlinies uit te werken in gebiedsanalyses. Wat betreft Noord-Holland is gekozen is voor 5 samenhangende deelgebieden. De gebiedsanalyses Stelling van Amsterdam Zuid en Vechtstreek zijn opgesteld in samenwerking met de provincie Utrecht. Bij ontwikkelingen binnen de begrenzing van het Unesco Werelderfgoed moeten de gebiedsanalyses worden gebruikt ter beantwoording van de vraag of deze ontwikkelingen kunnen plaatsvinden zonder aantasting van de kernkwaliteiten van het werelderfgoed.
13	Dierenwelzijn: RDA publicatie zienswijze 'Plezier voor mens én dier? (C-agenda commissie n.t.b.)
14	Economie: Uitkomsten marktruimteonderzoek detailhandel Noord-Holland (C-agenda commissie n.t.b.) In de provincie Noord-Holland worden de detailhandelsontwikkelingen in regionaal verband afgestemd en beoordeeld. Om een wel afgewogen advies te kunnen geven over nieuwe detailhandelsplannen en voor het opstellen van regionale detailhandelsvisies is informatie over de toekomstige marktruimte nodig. Een onderzoek naar winkelmarktruimte op provinciaal schaalniveau voorziet hierin. Het marktruimteonderzoek detailhandel Noord-Holland geeft belangrijke inzichten voor provincie, regio's en gemeenten over het functioneren van de bestaande structuur en positieve of negatieve uitbreidingsruimte in de toekomst.
15	Gezondheid: Brief inzake Duurzame Zekerheid Univé (C-agenda commissie n.t.b.)
16	Landbouw: Nieuws uit Greenport Aalsmeer (C-agenda n.t.b.)
17	Natuur: Brief Natuur als Kans (C-agenda commissie n.t.b.)
18	Natuur: Brief Zonnegeluidswal bij Naarden (C-agenda n.t.b.)
19	Natuur: Nieuwsbrief bescherm de natuur Geestmerambacht (C-agenda n.t.b.)

20	Natuur: Uitspraak Raad van State over Faunabeheerplan algemene soorten (C-agenda commissie n.t.b.) Op 19 april jl. heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Afdeling) in haar uitspraak het beroep van Stichting de Faunabescherming tegen de gedeeltelijke goedkeuring van het Faunabeheerplan algemene soorten 2017–2023 (dat gaat over de soorten knobbelzwaan, meerkoet, spreeuw, gaai, ekster, houtduif, zwarte kraai, kauw, konijn en vos) gegrond verklaard. Samenvattend komt het erop neer dat de landelijke en provinciale vrijstellingen voor de genoemde soorten niet zonder nadere onderbouwing gebruikt mogen worden. Gedeputeerde Staten gaan een nieuwe beslissing op bezwaar nemen. Ook treden zij in overleg met het ministerie van LNV en belanghebbenden over de gevolgen van de uitspraak. De bestaande regelgeving over de tegemoetkoming schade is geldig en zal in de komende periode naar redelijkheid worden toegepast.
21	Recreatie: Recreatieschap Spaarnwoude bestuursmededeling Q1 (C-agenda n.t.b.)
22	Water: Brief Bijdrage Deltaprogramma aan ruimtelijke opgaven (C-agenda n.t.b.)
23	Water: Brief leden AB Waterschappen – Hoogheemraadschappen (C-agenda n.t.b.)
24	Water: Brief oproep tot cofinanciering Wadden zoetwater Texel (C-agenda n.t.b.)
25	Energie: Start Ruimtelijke procedure 380kV Netuitbreiding Noord-Holland Noord met publicatie van Voornemen en voorstel voor participatie op 2 juni 2023 (C-agenda commissie n.t.b.) Op 2 juni aanstaande wordt door het ministerie van EZK het Voornemen en voorstel voor participatie 380kV Netuitbreiding Noord-Holland Noord gepubliceerd, waarmee de ruimtelijke procedure formeel van start gaat. De Minister voor Klimaat en Energie is samen met de Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening het bevoegd gezag voor de ruimtelijke procedure. Voorstel is PS met bijgevoegde brief hierover te informeren.
26	Financien: Jaarstukken 2022 (tweede lezing) (A-agenda Interim-commissie 19-06-2023) In de jaarstukken 2022 legt het college verantwoording af over het gevoerde beleid en het behaalde resultaat in het jaar 2022. Het college besluit de jaarstukken 2022 ter besluitvorming toe te zenden aan Provinciale Staten.
27	Financien: Kaderbrief 2024 (A-agenda Interim-commissie 19-06-2023) De kaderbrief vormt het startpunt van de jaarlijkse begrotingscyclus. In deze brief schetst het college de relevante maatschappelijke, economische en financiële ontwikkelingen. Provinciale Staten geven via de kaderbrief de uitgangspunten mee aan het college waarbinnen de begroting 2024 zal worden opgesteld.
28	Natuur: Felicitatiebrief statenleden namen natuurorganisaties (C-agenda n.t.b.)

29	Algemeen: Brief formateurs aan PS namens onderhandelende partijen met uitnodiging aan PS
30	Bestuur: Rapport DoeMee-onderzoek Ondersteuning volksvertegenwoordiging (C-agenda commissie n.t.b.)
31	MRA: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht – editie 71 (C-agenda commissie n.t.b.)
33	Gezondheid: Brief Frisse Wind reactie op OvV rapport industrie en omwonenden (C-agenda commissie n.t.b.)
34	Klimaat/Energie: Afronden Actieprogramma Klimaat (APK) (C-agenda commissie nader te bepalen) Middels een brief en een bijlage ronden we het Actieprogramma Klimaat (APK) af. We informeren PS door middel van een totaal overzicht en enkele highlights per transitiepad en een aantal korte reflecties in de brief.
35	Bereikbaarheid: Kustbus 2023 (C-agenda commissie nader te bepalen) De gemeenten Bergen, Castricum, Schagen en Den Helder zullen deze zomer zelf opdracht gaan geven aan touringcarbedrijven om bussen in te zetten, en daardoor de kustgebieden beter bereikbaar te maken. De provincie werkt samen met de gemeenten aan een goede bereikbaarheid van de kust en wil deze trajecten ondersteunen door een tegemoetkoming te doen in de kosten.
36	Digitale infrastructuur: Brief digitale infrastructuur (C-agenda commissie n.t.b.)
37	Gezondheid: brief Greenpeace over maatwerkafpraak Tata Steel (C-agenda commissie N.t.b.)
38	Gezondheid: Vaststellen VTH beleidskader en strategie 2023 – 2026 Omgevingsdienst IJmond (C-agenda commissie n.t.b.) De Omgevingsdienst IJmond (ODIJ) voert namens de provincie Noord-Holland vergunningverlening-, toezicht- en handhavingstaken uit op het thema bodem. Voor het uitvoeren van deze taken dienen er een geldig VTH beleidskader en strategie te zijn vastgesteld. Door het Algemeen Bestuur van de ODIJ is op 8 maart 2023 besloten het VTH beleidskader en –strategie 2023–2026 naar alle deelnemers te sturen voor vaststelling.
39	Interbestuurlijk toezicht: Jaarverslag Interbestuurlijk Toezicht (IBT) 2022 (C-agenda commissie n.t.b.) De provincie Noord-Holland maakt jaarlijks de beoordelingsresultaten van het Interbestuurlijk Toezicht openbaar. Het vastgestelde jaarverslag 2022 en de resultaten van de beoordelingen van alle gemeenten over 2022 worden op www.noord-holland.nl/ibt vermeld. Om de beoordelingen van alle gemeenten inzichtelijk te maken worden de gegevens ook verwerkt in de interactieve kaart.

40	Bereikbaarheid/Zeehavens: Samenwerkingsovereenkomst met Den Helder t.b.v. volwaardige vaarverbinding via het Boerenverdriet (C-agenda commissie n.t.b.) In 2022 werd duidelijk dat de Koopvaardersschutssluis in Den Helder tijdens de renovatie niet gesloten hoeft te worden. Een omvaarroute via het Boerenverdriet is om deze reden niet nodig. Een tweede volwaardige vaarroute in Den Helder is echter wel gewenst, om toename van (recreatief) vaarverkeer door ontwikkeling van het Maritiem Cluster te kunnen opvangen. Daarom gaat de provincie een nieuwe overeenkomst aan met de gemeente waarin de vernieuwde gezamenlijke doelstelling is vastgelegd. Dit onder voorbehoud van besluitvorming in PS en de Raad over de herbestemming van de eerder toegekende financiële middelen.
41	Gezondheid: Brief Duinbehoud Reactie voornemen Heracless (C-agenda Commissie n.t.b.)
42	PS algemeen: Verslag informateurs 09-05-2023
43	Mobiliteit/Ruimte: Selectie projecten budget ketenreis OV-fonds (C-agenda commissie nader te bepalen) In september 2021 hebben GS besloten om 2 miljoen euro vanuit het OV fonds te reserveren voor maatregelen in Noord-Holland Noord (het gebied boven het Noordzeekanaal), naar aanleiding van de vraag van NS om gezamenlijk 4 miljoen euro te reserveren voor ketenmobiliteit. Het gaat om fysieke maatregelen die de bereikbaarheid van het OV, goede overstapmogelijkheden (trein, bus, fiets) en stationsomgevingen helpen verbeteren. Samen met NS (die eveneens 2 miljoen investeren) en in afstemming met de betrokken gemeenten en ProRail is een lijst opgesteld van projecten die nu voldoende zijn uitgewerkt om een concrete financiële bijdrage aan toe te kennen.

Aan
Provinciale Staten

Uw contactpersoon
mw V. Mulder
AD/STG

Bijlage: overzicht openstaande moties

Telefoonnummer 0235143001
statengriffie@noord-holland.nl

Betreft: lijst moties PS 12 juni 2023

Memo 2 juni 2023

Inleiding:

Bijgevoegd treft u aan een gewijzigd overzicht van alle openstaande moties.

Alle moties en amendementen zijn digitaal terug te vinden op de [website](#) en in iBabs.
In de kolom "Voorstel voor PS/Presidium" op bijgevoegde lijst wordt aangegeven
wanneer er een nieuwe actualisatie vanuit GS en/of commissie is gepubliceerd en
wanneer er een afdoeningsvoorstel ligt.

Voorstel: in te stemmen met de afdoeningsvoorstellen bij de volgende moties:

Nummer (hyperlink)	Datum PS	Onderwerp	Opmerking voor PS/Presidium
M20-2023	06-03-2023	Motie Voedselvisie Noord-Holland basis voor Provinciaal Programma Landelijk Gebied. (GroenLinks, PvdA, D66)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.
M244-2022	21-11-2022	Motie Vrijkomende gronden na verplaatsing of beëindiging veehouderijen niet inzetten voor intensivering. (PvdD)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.

M243-2022	21-11-2022	Motie Uitwerken Aanvalsplan Landschapselementen. (PvdD)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.
M241-2022	21-11-2022	Motie Stikstof “Gelijk Speelveld”. Motie Behoud van een scheepsreparatiewerf in het Noordzeekanaalgebied (PvdA)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.
M229-2022	14-11-2022	Motie ‘GAAN voor GOUD’ inzake provinciale invulling Nationaal Strategisch Plan.(GroenLinks, D66, PvdA, VVD)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.
M151-2022	04-7-2022	Motie Erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied. (CDA)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.

Instemmen leidt tot opschoning van de lijst moties na vaststelling in PS van 12 juni 2023.

Lijst openstaande moties voor PS van 12 juni 2023

De lijst wordt 4 keer per jaar door GS geactualiseerd voor PS van maart, juli, oktober en december 2023. Tussentijds worden op de website actualisaties vanuit de commissies en vanuit de GS-besluitenlijst bij de moties gepubliceerd. Als er een actualisatie is gedaan, wordt dat genoteerd in de kolom "Voorstel voor PS/Presidium".

Nummer (hyperlink)	Datum PS	Onderwerp en fractie	Voorstel voor PS/Presidium
M20-2023	06-03-2023	Motie Voedselvisie Noord-Holland basis voor Provinciaal Programma Landelijk Gebied. (GroenLinks, PvdA, D66)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.
M277-2022	19-12-2022	Motie Behoud van een scheepsreparatiewerf in het Noordzeekanaalgebied. (VVD, CDA, ChristenUnie, JA21, PVV)	
M267-2022	19-12-2022	Motie Inzicht in effectieve instrumenten waterkwaliteit. (PvdD, PvdO)	
M256-2022	19-12-2022	Motie Reclameafspraken aanpassen aan provinciaal duurzaamheidsbeleid. (PvdA, GroenLinks)	
M254-2022	19-12-2022	Motie Ondersteuning verenigingslocaties. (CDA, ChristenUnie, PvdA)	
M252-2022	19-12-2022	Motie Borgen dat 50% reductie kankerverwekkende PAK's over het hele Tata-terrein onafhankelijk wordt gemeten. (PvdA, DENK, SP, PvdO)	

Nummer (hyperlink)	Datum PS	Onderwerp en fractie	Voorstel voor PS/Presidium
M250-2022	19-12-2022	Motie Vlaggen op 10 december. (GroenLinks, D66, PvdD, PvdA, PvdO)	
M244-2022	21-11-2022	Motie Vrijkomende gronden na verplaatsing of beëindiging veehouderijen niet inzetten voor intensivering. (PvdD)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.
M243-2022	21-11-2022	Motie Uitwerken Aanvalsplan Landschapselementen. (PvdD)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.
M241-2022	21-11-2022	Motie Stikstof "Gelijk Speelveld". Motie Behoud van een scheepsreparatiewerf in het Noordzeekanaalgebied (PvdA)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.
M238-2022	21-11-2022	Motie Regionale Veenweidestrategie (RVS) zo snel mogelijk concreet! (GroenLinks, PvdA, D66, SP, PvdD, ChristenUnie)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd.
M233-2022	14-11-2022	Motie Wet Bibob toepassen bij recreatieparken. (SP)	

Nummer (hyperlink)	Datum PS	Onderwerp en fractie	Voorstel voor PS/Presidium
M230-2022	14-11-2022	Motie RES versnelling. (D66, GroenLinks, CDA, PvdA, ChristenUnie)	
M229-2022	14-11-2022	Motie 'GAAN voor GOUD' inzake provinciale invulling Nationaal Strategisch Plan.(GroenLinks, D66, PvdA, VVD)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.
M205-2022	14-11-2022	Motie Hernieuwde aandacht voor (meer) biologische landbouw. (PvdD, PvdA, DENK, D66)	
M203-2022	14-11-2022	Motie Toekomst van Noord-Hollandse wildopvangcentra borgen. (PvdD, GroenLinks)	
M192-2022	14-11-2022	Motie Een veiligere rijksweg N9. (CDA, VVD, JA21)	
M187-2022	14-11-2022	Motie Instandhouding en duurzaam herstel ARTIS- Aquarium. (VVD, D66, GroenLinks, DENK, 50PLUS/PvdO, SP)	
M182-2022	10-10-2022	Motie Deelname provincie Noord-Holland aan komende edities Canal Parade. (VVD, GroenLinks, D66, PvdA, CDA, SP)	
M175-2022	19-09-2022	Motie Vluchtelingenopvang (GroenLinks, D66, DENK, PvdA, PvdD)	
M170-2022	19-09-2022	Motie Haalbaarheid Planning Groen Staal (VVD, D66, GroenLinks, PvdA, ChristenUnie, PvdD, CDA, DENK, JA21)	

Nummer (hyperlink)	Datum PS	Onderwerp en fractie	Voorstel voor PS/Presidium
M151-2022	04-7-2022	Motie Erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied. (CDA)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd. Voorstel Presidium: De interim commissie van 01-06-2023 waarin de concept startversie van de PPLG is besproken, stemt in met het afdoen van moties M107-2019 / M151-2022 / M229-2022 / M241-2022 / M243-2022 / M244-2022 en M20-2023. Voorstel: motie afdoen.
M147-2022	04-7-2022	Motie Recreatie voor mensen met een smalle portemonnee. (SP)	
M138-2022	04-7-2022	Motie Sociaal economische impactanalyse gebiedsprocessen. (CDA)	
M135-2022	04-7-2022	Motie Evenredige reductie Schiphol. (ChristenUnie)	In juni is er een actualisatie vanuit GS en de interim commissie bij deze motie gepubliceerd.
M133-2022	04-7-2022	Motie Organiseren expertmeeting retail-organisaties. (ChristenUnie)	
M130-2022	04-7-2022	Motie Fiks de Fixsteams. (PvdA, GroenLinks, PvdD, DENK)	
M126-2022	04-7-2022	Motie Input boeren en tuinders bij Omgevingsverordening. (GroenLinks, PvdD, PvdA)	
M61-2022	23-05-2022	Motie Natte weilanden bij de Oeverlanden in NNN opnemen. (SP, D66, PvdD)	
M53-2022	23-05-2022	Motie Meerdere pilots verruiming Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB). (PvdD, SP)	

Numer (hyperlink)	Datum PS	Onderwerp en fractie	Voorstel voor PS/Presidium
M43-2022	04-04-2022	Motie Afstand doen van schadelijke biobrandstoffen. (PvdD, SP, GroenLinks)	
M37-2022	07-03-2022	Motie Verkenning bouwteam, kostentafel en risicotafel als standaardprocedure bij grote infrastructurele projecten. (VVD, CDA, PvdA, D66, JA21)	
M23-2022	07-03-2022	Motie Zicht op verbetering leefomgeving. (D66, PvdA, GroenLinks, VVD)	
M7-2022	31-01-2022	Motie Innovatieve mogelijkheden ter beperking van overlast. (JA21, Liberaal N-H, 50PLUS/PvdO, VVD)	
M237-2021	13-12-2021	Motie Inspiratie her- en bijbestemming. (PvdD, SP, D66, GroenLinks, JA21, DENK)	
M216-2021	08-11-2021	Motie Bij de begroting jongerenperspectief op bereikbaarheid. (PvdA, CDA, SP, PvdD, DENK)	
M214-2021	08-11-2021	Motie Broedplaats Blakende Bollen. (GroenLinks, PvdD, SP, D66, CDA)	
M167-2021	13-09-2021	Motie Verdere uitrol infrastructuur van gerecycled plastic bij positieve pilotresultaten. (VVD, D66, PvdA)	
M127-2021	05-07-2021	Motie Windturbines en gemeentegrenzen. (VVD, D66, PVDA, DENK, SP, JA21)	
M124-2021	05-07-2021	Motie Uitdaagrecht bij RES. (D66, GL)	
M112-2021	05-07-2021	Motie monitoring gezondheids - en veiligheidseffecten. (DENK, CDA)	

Nummer (hyperlink)	Datum PS	Onderwerp en fractie	Voorstel voor PS/Presidium
M108-2021	05-07-2021	Motie gesprekken tussen buurgemeenten. (DENK, PvdD)	
M106-2021	05-07-2021	Motie RES: Bescherm natuur en cultuurhistorie in het IJmeer. (PvdD, PVDA, GL, D66, DENK)	
M104-2021	05-07-2021	Motie RES: Meer initiërende rol provincie. (PvdD, PVDA, DENK)	
M24-2021	08-03-2021	Motie Betrek buurgemeenten óók bij het meten van draagvlak over het plaatsen van windturbines. (DENK, JA21)	
M4-2021	01-02-2021	Behoud loketfunctie o.a. op stations Alkmaar, Hoorn en Hilversum. (PvdA, SP, DENK, VVD, ChristenUnie, JA21, PVV)	
M187-2020	16-11-2020	Optimaal onderhouden snelfietsroutes (D66, GroenLinks, ChristenUnie, PvdA, PvdD)	
M185-2020	16-11-2020	Varende fietspaden . (D66, GroenLinks, ChristenUnie, PvdA)	
M148-2020	22-10-2020	Heroverweging Zijpe -en Hazepolder. (PvdA, D66, ChristenUnie, GroenLinks)	
M135-2020	05-10-2020	Motie bij concept-RESSen over burgerparticipatie. (D66, PvdA, VVD)	
M127-2020	5-10-2020	Onderzoek Zon-op-dak (RES 1.0). (CDA, PvdD, ChristenUnie)	
M125-2020	05-10-2020	Koppel biodiversiteit aan de energietransitie. (PvdD)	
M116-2020	05-10-2020	Leidraad Weidevogels. (GroenLinks, PvdD)	

Nummer (<i>hyperlink</i>)	Datum PS	Onderwerp en fractie	Voorstel voor PS/Presidium
M115-2020	05-10-2020	Weidevogels Zijpe. (GroenLinks, PvdA)	
M42-2020	18-05-2020	Motie Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds. (VVD, GroenLinks, PvdA, D66, CDA)	
M41-2020	18-05-2020	Provinciaal Noodfonds Sociale Infrastructuur. (PvdA, VVD, D66, SP, GroenLinks, ChristenUnie, CDA)	
M21-2020	09-03-2020	Vang de kinderen van Moria op. (PvdA, GroenLinks, PvdD, D66, CDA, ChristenUnie, SP)	
M107-2019	18-11-2019	Natuurinclusief bouwen meenemen in klimaatambities voor gebouwde omgeving. (PvdD)	

PS-vergadering

Dossiernummer	12728
Extern Zaak ID	1996100
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	12 juni 2023
Agendapunt	9
Titel	Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG, VD-31).
Organisatieonderdeel	BEL/OMB

Geagendeerd	Vergaderdatum
Ingekomen stukken ter kennisname	31 mei 2023
Interim-Statencommissie	1 juni 2023
PS-vergadering	12 juni 2023

Toelichting

De provincie Noord-Holland werkt aan het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Het PPLG is een provinciale, integrale uitwerking van de nationale opgaven voor biodiversiteit en stikstof, water en bodem en klimaat. Deze opgaven staan in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en vloeien voort uit Europese of mondiale verplichtingen. In aanvulling hierop bevat het PPLG ook een uitwerking van provinciale doelen, zoals voor de thema's landbouw, landschap, erfgoed en recreatie. Zo omvat het PPLG alle nationale en provinciale opgaven voor het landelijk gebied.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

M. Gankema

BEL/BS

Telefoonnummer +31235143154

gankemam@noord-holland.nl

1 | 5

**Betreft: Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Ge-
bied**

Verzenddatum

25 MEI 2023

Kenmerk

1996100/2024385

Geachte leden,

Uw kenmerk

Hierbij ontvangt u bijgaande Statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, inclusief bijlagen, over de concept-startversie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). De concept-startversie zelf is eveneens bijgevoegd als bijlage. Deze concept-startversie is bedoeld voor richtinggevende, niet-besluitvormende bespreking op 1 juni in uw interim-Statencommissie en op 12 juni in uw Staten.

In de voordracht staat een nadere toelichting op het PPLG zelf, op het doel van de richtinggevende bespreking en op het vervolgproces. Korthedshalve verwijzen wij u naar de voordracht en het PPLG, waar ook een samenvatting in staat. Om de bespreking in uw Staten te vergemakkelijken zijn tekstpassages die een *aanpassing* van het huidige beleid zijn, gearceerd.

Wij realiseren ons dat dit PPLG tot stand komt in een uiterst dynamische tijd, ook in politiek-bestuurlijk opzicht. Wij hebben de concept-Startversie PPLG opgesteld vanuit de uitgangspunten van het huidige college, bijvoorbeeld ten aanzien van thema's als de afronding van het Natuurnetwerk Nederland, de werkwijze bij extern salderen en het gebruik van innovatieve methoden om de stikstofuitstoot te verminderen. Tegelijkertijd realiseren wij ons dat deze, en ook andere onderwerpen, onderwerp van gesprek zijn in de coalitieonderhandelingen. Mede om die reden vinden wij de behandeling van het PPLG in uw Staten van groot belang. Het is goed denkbaar dat de inhoud van het PPLG nog wordt aangepast aan alle nog lopende ontwikkelingen. Hiervoor is, zowel vóór als na 1 juli, nog alle ruimte.

Tot 26 mei loopt nog de [online inwonerraadpleging](#), waarmee alle Noord-Hollanders die dat willen, kunnen meedenken over de toekomst van het landelijk gebied. Tijdens de inwonerraadpleging zitten deelnemers 'op de stoel van de bestuurder'. Ze krijgen dilemma's voorgelegd,

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

inclusief beleidskeuzes en de gevolgen daarvan, en kunnen hun voorkeuren uitspreken. Dit levert een scherp beeld op van hoe verschillende groepen inwoners deze beleidskeuzes waarderen. Deze [methode](#) is ontwikkeld door de TU Delft. Hij sluit goed aan bij de behoeften van mensen die doorgaans niet aan het 'traditionele inspraakcircuit' deelnemen, omdat hij slechts 20-30 minuten tijd vraagt en op elk gewenst moment online kan worden ingevuld. Wij zullen ervoor zorgen dat u tijdens de behandeling in de interim-Statencommissie een toelichting ontvangt op de resultaten.

Landbouwakkoord

Een belangrijk onderdeel van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is het voornemen om te komen tot een Landbouwakkoord. In dit akkoord worden afspraken gemaakt over de transitie van de landbouw, waarmee wordt bijgedragen aan de opgaven van het NPLG. De provincies (via het Interprovinciaal Overleg) zijn één van de deelnemende partijen in het Landbouwakkoord. De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft eind april jl. duidelijk gemaakt dat bespreking van het Landbouwakkoord in het kabinet pas kan plaatsvinden op het moment dat Planbureau voor de Leefomgeving en het Louis Bolk Instituut hun doorrekening van de effecten van het akkoord hebben gemaakt. Dit alles betekent dat het Landbouwakkoord vermoedelijk in juni 2023 door het kabinet wordt vrijgegeven voor consultatie bij de achterbannen van deelnemende partijen in het Landbouwakkoord. Wij informeren uw Staten als dit het geval is. Meer informatie over het Landbouwakkoord kunt u vinden op www.landbouwakkoord.nl.

Moties

Ten slotte hebben uw Staten in de afgelopen jaren diverse moties aangenomen die samenhangen met onderwerpen in het PPLG. Dat betekent dat een aantal moties kan worden afgedaan. Wij verzoeken uw Staten de volgende moties als afgedaan te beschouwen:

- Motie [107-2019](#) Natuurinclusief bouwen meenemen in klimaatambities voor gebouwde omgeving
- Motie [151-2022](#) Erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied
- Motie [238-2022](#) Regionale Veenweidestrategie (RVS) zo snel mogelijk concreet!
Motie [241-2022](#) Stikstof 'Gelijk speelveld'
- Motie [243-2022](#) Aanvalsplan Landschapselementen
- Motie [244-2022](#) Vrijkomende gronden na verplaatsing of beëindiging veehouderijen niet inzetten voor intensivering
- Motie [20-2023](#) Voedselvisie Noord-Holland basis voor Provinciaal

Hierna lichten wij per motie toe op welke wijze wij hier invulling aan hebben gegeven.

Motie 107-2019 Natuurinclusief bouwen meenemen in klimaatambities voor gebouwde omgeving

De klimaatambities natuurinclusief bouwen hebben we expliciet verwerkt in ons beleid in (paragraaf 2.2.5 van de concept-startversie). Het specifieke vraagstuk van beschermde gebouwbewonende soorten in relatie tot de energietransitie pakken we op in samenwerking met de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord en in lijn met de landelijke ontwikkelingen. Ook dit is expliciet vermeld in de concept-startversie. Tevens hebben we natuurinclusief bouwen opgenomen in het integrale convenant [Toekomstbestendig bouwen](#), dat wij actief uitdragen en door ontwikkelen met betrokken partners.

Motie 151-2022 Erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied

Deze motie is uitgevoerd door het thema ondernemerscoaches toe te voegen aan het Landbouwportaal Noord-Holland. In het Landbouwportaal Noord-Holland bundelen LTO-Noord, de agrarische collectieven, de KAVB, de provincie en de waterschappen de krachten. Via het Landbouwportaal is het mogelijk om gratis een coach op het erf te laten komen voor bedrijfsadvies op maat over onderwerpen rondom water en bodem. Agrariërs kunnen bij het Landbouwportaal kiezen uit een pool van coaches waarmee ze bijvoorbeeld kunnen sparren over de toekomst van hun bedrijf of waarvan ze coaching kunnen krijgen. In 2023, 2024 en 2025 kunnen we hiermee minstens 40 agrariërs per jaar bedienen. Mogelijkheden voor agrarische coaches worden ook benoemd in hoofdstuk 5 van de concept-startversie PPLG.

Motie 238-2022 Regionale Veenweidestrategie (RVS) zo snel mogelijk concreet!

In paragraaf 2.5 van de concept-startversie is, conform het verzoek in de motie, een uitwerking gemaakt van de rijksdoelen en provinciale doelen voor reductie van broeikasgassen uit veenweiden, naar doelen voor elk van de vijf programmegebieden. Ook zijn in het PPLG de benodigde instrumenten voor gebiedsontwikkeling in het landelijk gebied uitgewerkt (hoofdstuk 5). De afgelopen periode is intensief samengewerkt met de waterschappen en andere partners op het veenweidedossier. Hiervoor is onder andere de Regietafel PPLG & Stikstof benut. Provinciale Staten zijn hierover geïnformeerd bij brief van 21 december 2022. Wij gaan hier komende tijd mee door in de verdere uitwerking van het PPLG. In uw Statencommissie heeft op 13 februari jl. een technische briefing plaatsgevonden ten aanzien van het PPLG. Hierbij is expliciet stilgestaan bij de voortgang op het veenweide- en bodemdalingsdossier. Ten slotte roept de motie op om onverwijld door te gaan met de aanpak in Laag Holland, de Ronde Hoep, Bovenkerkerpolder, Keverdijksepolder en Polder Westzaan. Hieraan is voldaan doordat alle genoemde gebiedsprocessen ten tijde van het opstellen van het PPLG doorlopen.

Motie 241-2022 Stikstof 'Gelijk speelveld'

De motie verzoekt ons college om bij het Rijk (en/of andere overheidsinstanties) herbevestiging te vragen aangaande het elkaar informeren over het opkopen van stikstofruimte door (semi)-

overheidsinstanties in de provincies, juist om de gebiedsprocessen in de provincie te beschermen. Wij hebben deze kwestie onder andere eind 2022 ter sprake gebracht tijdens de Provinciale Regietafel PPLG & Stikstof, waarin vertegenwoordigers van o.a. Rijkswaterstaat, waterschappen en gemeenten zitting hebben. Onze portefeuillehouder, gedeputeerde Rommel, heeft benoemd dat de provincie weliswaar geen bevoegdheid heeft om dergelijke aankopen tegen te houden, maar zij wel voorafgaand door betrokken organisaties geïnformeerd wil worden. Op 23 februari jl. heeft de Tweede Kamer een vergelijkbare motie aangenomen. Dit betrof een motie van de leden Thijssen en Bromet over het niet meer opkopen van boerderijen door Rijkswaterstaat voor uitbreiding van snelwegen, totdat er een gereguleerd proces is voor verhandeling van stikstofrechten.¹ Vervolgens hebben wij gezamenlijk met alle provincies en het Rijk de afspraken over het opkopen van stikstofruimte nogmaals onder de aandacht gebracht in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied van 30 maart 2023. Met de aangescherpte afspraken kunnen provincies op een transparante wijze een voorgenomen aankoop afwegen in het licht van het gebiedsproces. Bovenstaande geeft weer dat op verschillende niveaus aandacht is voor het elkaar informeren over het opkopen van stikstofruimte door (semi)-overheidsinstanties in de provincie om de gebiedsprocessen in de provincie te beschermen.

Motie 243-2022 Aanvalsplan Landschapselementen

Provinciale Staten hebben het college verzocht het Aanvalsplan Landschapselementen uit te werken in provinciaal beleid en daarbij de 10% groenblauwe dooradering conform de ambitie van het NPLG als ondergrens te hanteren. In paragraaf 2.2.4 van de concept-startversie wordt deze opgave nader uitgewerkt. We hebben de ambtelijke organisatie versterkt om dit dossier de komende periode een extra impuls te geven. Daarnaast zijn wij voornemens bij het Rijk middelen uit het Transitiefonds aan te vragen voor groenblauwe dooradering. Over de voortgang van de uitvoering van groenblauwe dooradering houden wij u op de hoogte, onder andere via de toekomstige actualisatie van het PPLG.

Motie 244-2022 Vrijkomende gronden na verplaatsing of beëindiging veehouderijen niet inzetten voor intensivering

In deze motie verzoekt u ons college om bij verplaatsing of beëindiging van veehouderijen mogelijkheden voor intensivering van veehouderijen zoveel mogelijk uit te sluiten. In hoofdstuk 5 van de concept-startversie, waarin ons grondinstrumentarium wordt behandeld, hebben wij dit als één van de uitgangspunten bij grondverwerving genomen.

Motie 20-2023 Voedselvisie Noord-Holland basis voor Provinciaal Programma Landelijk Gebied

In deze motie verzoekt u ons om de doelen en ambities van de Voedselvisie uitgangspunt te laten zijn voor het op te stellen PPLG. Daarnaast benadrukt de motie dat het proces om te komen tot een PPLG en de uitvoering ervan, in de gebiedsprocessen niet mag leiden tot

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, [kamerstuk 34682-147](#)

vertraging van de landbouw- en voedseltransitie in Noord-Holland, maar dat het PPLG en de gebiedsprocessen worden gebruikt als aanjager.

De Voedselvisie is een belangrijke bouwsteen bij de totstandkoming van het PPLG. In paragraaf 2.6 leest u dit terug, zoals onze inzet op kringloop- en natuurinclusieve landbouw, het sluiten van kringlopen en de korte ketens. Daarnaast blijven wij via de uitvoeringsagenda Voedselvisie 2023-2024 de uitvoering voortzetten. Alle budgetten die aan de Voedselvisie gekoppeld zijn, blijven wij hiervoor inzetten.

Tot slot

Wij verzoeken u om bovenstaande moties, op basis van voorgaande toelichting en onder verwijzing naar de concept-startversie PPLG, als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

gkv.

provinciesecretaris

H.J. Schartman

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Bijlagen (10):

- Statenvoordracht
- Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied
- Ontwikkeldocument Nationaal Programma Landelijk Gebied
- Moties 107-2019, 151-2022, 238-2022, 241-2022, 243-2022, 244-2022 en 20-2023

Buitengewoon Noord-Holland!

Provinciaal Programma Landelijk Gebied Concept-startversie.
Vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 23 mei 2023,
ten behoeve van bespreking in Provinciale Staten.

BUITEN

Buitengewoon Noord-Holland!

Provinciaal Programma Landelijk Gebied Concept-startversie.
Vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 23 mei 2023,
ten behoeve van bespreking in Provinciale Staten.

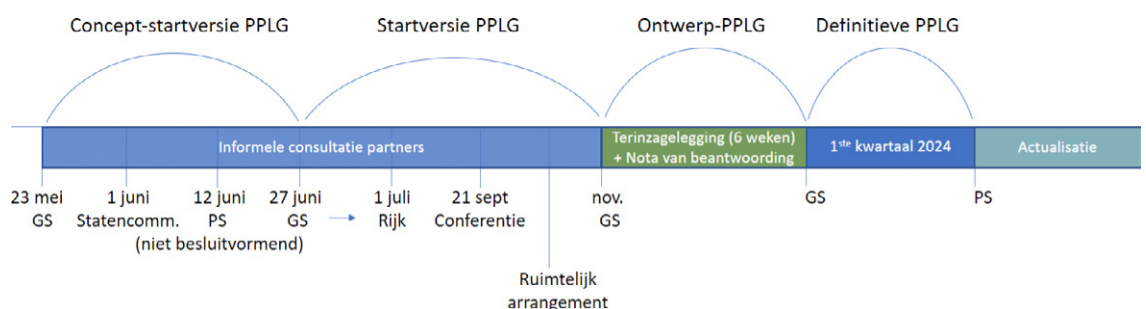
STATUS EN PLANNING

Dit is de concept-startversie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG), vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 23 mei 2023. Het PPLG is de Noord-Hollandse invulling van het 'gebiedsplan' zoals bedoeld in artikel 1.12fa van de Wet natuurbescherming. Deze concept-startversie is bedoeld voor richtinggevende, niet-besluitvormende bespreking op 1 juni in de interim-Statenscommissie en op 12 juni in Provinciale Staten. Het doel van deze bespreking is om Provinciale Staten in de gelegenheid te stellen om – in haar nieuwe samenstelling na de verkiezingen – op hoofdlijnen wensen en bedenkingen kenbaar te laten maken over de koers die in dit PPLG wordt beschreven. Hiermee kunnen Gedeputeerde Staten de startversie vervolmaken. Om deze bespreking te vergemakkelijken zijn tekstpassages die een aanpassing van het huidige beleid zijn, blauw gearceerd. Aan Provinciale Staten vragen we nu niet om het PPLG vast te stellen. Dat hoeft immers pas aan het einde van het proces te gebeuren.

Daarnaast verwachten wij begin juni 2023 de resultaten van de online *inwonerraadpleging*. Ook deze gebruiken wij om de startversie aan te scherpen. Ten slotte komen in deze periode mogelijk een nieuw Noord-Hollands *coalitieakkoord* en een nationaal *Landbouwakkoord* beschikbaar. In het besef dat er nog diverse onzekere factoren zijn, maar het eerdergenoemde wetsartikel bepaalt dat wij uiterlijk 1 juli 2023 een PPLG aanbieden aan de minister voor Natuur en Stikstof, stellen Gedeputeerde Staten de definitieve startversie naar verwachting vast op 27 juni 2023. Vervolgens bieden wij dit document aan de minister aan voor toetsing door haar, door kennisinstellingen en door de Ecologische Autoriteit.

Deze concept-startversie is exact wat het woord zegt: de start van een reis. Tijdens deze reis blijven wij graag gebruik maken van de kennis en betrokkenheid van onze partners. De datum 1 juli 2023 is een *tussenstation*, geen *eindstation*. Ook na 1 juli is nog volop ruimte voor gesprek, nieuwe inzichten, aanpassingen en concretisering. Op 21 september 2023 organiseren wij een brede werkconferentie, waar de startversie centraal staat. In de komende maanden krijgt ook de samenhang vorm tussen het PPLG en het *ruimtelijk voorstel* dat de provincies maken op verzoek van de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Ook wordt in deze periode de *sociaaleconomische impactanalyse* uitgevoerd. Al deze trajecten passeren in deze concept-startversie de revue.

Als deze trajecten zijn afgerond, en als de resultaten van de *toetsen door de minister, de kennisinstellingen en de Ecologische Autoriteit* beschikbaar zijn, zetten we een volgende stap in de besluitvorming. Naar verwachting in november 2023 stellen Gedeputeerde Staten het ontwerp-PPLG vast. Naast alle informele participatie hebben belanghebbenden dan ook een formele gelegenheid om hun zienswijze naar voren te brengen. Wij leggen het ontwerp-PPLG dan *ter inzage* volgens de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van de Algemene wet bestuursrecht. Alle ingediende zienswijzen voorzien wij van een reactie in een nota van beantwoording.

Afbeelding 1.

Het definitieve PPLG leggen wij naar verwachting begin 2024 ter besluitvorming voor aan Provinciale Staten. Hoewel de wet bepaalt dat Gedeputeerde Staten bevoegd zijn om het PPLG vast te stellen, beschouwen wij dit document als kaderstellend en vinden wij vaststelling door Provinciale Staten passend.

Er is veel (politieke) dynamiek in het landelijk gebied. Sommige opgaven zijn helder, andere nog in beweging. Daarom actualiseren wij het PPLG de komende jaren met enige regelmaat. Hiermee verkleinen we ook het risico op *lock-ins*: situaties waarin we spijt krijgen van keuzes die we eerder hebben gemaakt en die, met name vanwege investeringen die zijn gedaan, lastig terug te draaien zijn.

SAMENVATTING

Dit document is de concept-startversie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Het PPLG wordt het samenhangende beleidskader voor het landelijk gebied van Noord-Holland. Het bevat een uitwerking van de nationale opgaven voor biodiversiteit en stikstof, water en bodem en klimaat. Deze opgaven staan in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en vloeien voort uit Europese of mondiale verplichtingen. In aanvulling hierop bevat het PPLG ook een uitwerking van provinciale doelen voor het landelijk gebied, zoals voor de thema's landbouw, landschap, erfgoed en recreatie. Het PPLG is een programma onder de [Omgevingsvisie NH2050](#) en de Omgevingswet.

Waarom een PPLG?

We zijn trots op ons landelijk gebied, maar het is niet in balans. Klimaatbestendigheid, de draagkracht van het water- en bodemsysteem, biodiversiteit en de sociaaleconomische vitaliteit van het landelijk gebied moeten meer centraal komen te staan. Daar is onder meer een transitie naar een minder milieubelastende land- en tuinbouw voor nodig. Het vraagt ook aanpassingen in andere sectoren, zoals industrie en wegverkeer, en in de ruimtelijke inrichting van onze provincie. Samen met onze inwoners, maatschappelijke partners en medeoverheden geven wij deze transitie de komende jaren vorm. Daarbij passen we vijf ontwikkelrichtingen toe: we willen dat ons landelijk gebied dynamisch en verbonden met het verleden is, klimaatbestendig, gezond en biodivers, economisch veerkrachtig en van betekenis voor iedereen. Het landschap van onze provincie is in het verleden voortdurend veranderd, met name door het omgaan met water en de bevolkingsgroei. Veranderingen zullen er ook in de toekomst zijn. Er zijn grote, dringende opgaven waar we aan moeten en willen werken. Daar hebben we vertrouwen in: samen kunnen we Noord-Holland mooier en duurzamer maken.

Niet in het PPLG

De thema's woningbouw, energievoorziening, infrastructuur en economie worden niet uitgewerkt in dit PPLG, maar in andere provinciale documenten. Alle claims op de ruimte wegen we af in het zogeheten 'ruimtelijk voorstel', dat wij maken op verzoek van de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Ook het PPLG krijgt daarin een plaats.

De opgaven en de belangrijkste richtinggevende keuzes

In deze concept-startversie staat een aantal richtinggevende beleidskeuzes. De belangrijkste noemen we hierna. In de hoofdttekst van het PPLG zijn alle nieuwe beleidskeuzes **blauw gearceerd**.

Natuur en stikstof

De belangrijkste opgave vanuit het NPLG is om de natuurkwaliteit in Natura 2000-gebieden te verbeteren, in verband met de zogeheten instandhoudingsdoelstelling voor deze gebieden. Dit doen we onder meer door de hydrologische condities op orde te brengen, natuurherstelmaatregelen uit te voeren en de neerslag van stikstof in deze gebieden fors te reduceren. Daarnaast ronden we het Natuurnetwerk Nederland (NNN) af en leggen we 1.400 hectare nieuw bos en 10% groenblauwe verbindingen ('dooradering') aan.

- We ronden het NNN in 2029 af conform de eerder door ons vastgestelde werkwijze. We zetten in op verdere optimalisatie van het NNN ten behoeve van de binnenduinstrand en de natuurverbindingen. Dit doen we door het herbegrenzen van NNN waarbij we vasthouden aan ons 'saldo-nul-principe' zodat de totale omvang van het NNN gelijk blijft. Omdat de afronding van het gehele NNN noodzakelijk is voor het behalen van de NPLG-opgaven vragen wij uit het Transitiefonds aanvullende middelen aan voor het financieren van onze gehele NNN-opgave.
- Bij de vermindering van stikstofuitstoot rekenen we op een evenredige bijdrage van elke sector. Voor de stikstofgevoelige leefgebieden in Natura 2000-gebieden is de NPLG-stikstofafnamedoelstelling om 74% van het areaal onder de kritische depositiewaarde (kritische neerslagwaarde) te brengen. De definitieve keuze om hiervoor de tijdshorizon al dan niet op 2030 te zetten, is aan het

Rijk. Het Rijk is ook verantwoordelijk voor vermindering van stikstofuitstoot uit de (inter)nationale weg- en scheepvaart, luchtvaart, het buitenland en de 'meetcorrectie'. De meetcorrectie is het verschil tussen de metingen van de neerslag en de neerslag in de modelberekening.

- We prioriteren de vermindering van de stikstofuitstoot in een zone van 500 meter tot stikstofgevoelig leefgebied. In dit overgangsgebied, dat géén planologisch instrument is, ondersteunen we agrariërs met het verminderen van de uitstoot.
- We helpen het Rijk bij het vinden van een oplossing voor de zogeheten PAS-melders. Het Rijk blijft eindverantwoordelijk voor een blijvende oplossing en financiering daarvan.

Water en bodem

De opgave vanuit het NPLG is het waar nodig verlagen van de concentraties fosfaat, stikstof en gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewater, het op orde brengen van de grondwaterstand en de aanpassing aan het veranderende klimaat. We zijn het eens met de inhoud van de [Kamerbrief 'water en bodem sturend'](#). Hierin heeft de minister van Infrastructuur en Waterstaat uitgangspunten opgenomen voor de versteviging van de rol van water en bodem bij besluiten over de ruimtelijke ordening.

- Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen met een watervraag zullen gepaard moeten gaan met maatregelen om in droge perioden zelf in de behoefte aan water te voorzien.
- We houden er rekening mee dat de vernatting in veenweidegebieden ten behoeve van CO₂-reductie (zie ook hierna bij klimaat) veel water vraagt en elders gevolgen zal hebben. We streven ernaar, met het oog op de vernatting, om de wateroverlastnormen in veenweidegebieden aan te passen.
- Om piekbuien op te vangen kijken we naar 5 tot 10% van de diepe polders, en ook naar ruimte in of uitbreiding van het watersysteem.
- Voor de bodem zetten we bij ruimtelijke ontwikkelingen onder meer in op kwaliteitsherstel, efficiënt ruimtegebruik (boven- en ondergronds) en het verminderen van afdekking en grondverplaatsing.
- We werken samen met de waterschappen toe naar het inzetten van het [Landbouwportaal](#), voor ook andere thema's dan water- en bodemkwaliteit.

Klimaat

De opgave vanuit het NPLG is een afname van de uitstoot van broeikasgassen als gevolg van veenoxidatie, veehouderij en akkerbouw en het vastleggen van koolstof in bomen, bos, natuur en landbouwbodems.

- Door realisatie van de PPLG-doelen (met name afronding van het NNN) en door de autonome ontwikkeling in de veehouderij zal de veestapel afnemen hetgeen leidt tot methaanafname. Aanvullend zetten we in op afname door innovatie. Wat koolstofvastlegging betreft gaan we ervan uit dat we ons aandeel leveren door het afronden van het NNN, bosaanplant, groenblauwe dooradering en de verbetering van de water- en bodemkwaliteit.
- Voor de verdeling van de CO₂-afname uit veenweidebodems over de vijf programmegebieden is de oppervlakte veenweidegebied leidend. We zetten in op peilverhoging richting grondwaterstanden van 20 tot 40 centimeter onder maaiveld, bijvoorbeeld door toepassing van waterinfiltratiesystemen.
- Bij de vernatting geven we prioriteit aan CO₂-afname en accepteren we een onvermijdelijk negatief effect op de waterkwaliteit door fosfaatsuitspoeling. We verwachten steun van het Rijk bij het onderbouwen en motiveren van onze keuze, ook richting de Europese Commissie.

Landbouw

- Onze belangrijkste doelstelling is het voltooien van een transitie naar kringlooplandbouw in 2040. Hierbij is er een nauwe relatie met het Landbouwakkoord en het algemene beleid van het Rijk en de EU.
- Voor de transitie naar kringlooplandbouw hanteren we het systeem waarbij agrariërs zelf de verantwoordelijkheid hebben om de ontwikkelingsrichting te bepalen. Hun prestaties worden 'gescoord' met zogeheten 'kritische prestatie-indicatoren' en financieel gewaardeerd. Op landelijk niveau zetten we ons ervoor in dat de maatregelen juridisch houdbaar zijn.
- We stellen een afwegingskader op voor de bescherming van goede landbouwgrond, waarbij we rekening houden met het beoogde Landbouwakkoord.
- We zetten in op verbetering van de agrarische structuur, zodat door minder versnippering van grondeigendom de bedrijfsvoering van agrariërs kan verbeteren.
- Wat de bollenteelt betreft zetten we in op herschikking van functies of verplaatsing waar percelen of bedrijven door hun ligging tot een onoplosbare milieuprobleem leiden. Dit geldt ook voor locaties waar de teelt op termijn minder kan concurreren met andere bollengebieden. Waar verzilting een risico vormt zetten we erop in dat bedrijven meer zelf kunnen voorzien in hun zoetwaterbehoefte en precisietechnologie toepassen om het gebruik daarvan te verminderen.

Recreatie

- Voor elk van de vijf programmagebieden brengen we de recreatiebehoefte en de kansen voor recreatieve voorzieningen in kaart. De resultaten betrekken we bij de ontwikkeling van de uitvoeringsprogramma's (zie hierna, onder 'het gebiedsproces').
- De groei van de recreatieve behoefte vangen we op in zowel de bestaande natuur- en recreatiegebieden, als door aanleg van nieuwe recreatievoorzieningen. Nieuwe recreatievoorzieningen komen tot stand door combinaties met andere opgaven, zoals de aanleg van nieuwe natuurgebieden en groenblauwe dooradering.

Het gebiedsproces

De uitvoering van het PPLG krijgt vorm in gebiedsprocessen in vijf programmagebieden. De gebieden zijn 1) Wadden, Kop van Noord-Holland en West-Friesland 2) Noord-Kennemerland 3) Laag Holland 4) Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden en 5) Gooi en Vechtstreek. Ook hier werken we samen met onze inwoners, maatschappelijke partners en medeoverheden. In de gebiedsprocessen nemen we alle PPLG-opgaven mee, waarbij we goed rekening houden met de lokale omstandigheden. We hebben vijf uitgangspunten geformuleerd om de kwaliteit van de gebiedsprocessen te waarborgen. Dit zijn: integraliteit, goede prioriteitstelling, ruimte voor lokale initiatieven, communicatie en participatie, en continuïteit. De ambtelijke organisatie passen we aan, zodat in alle gebieden een goed toegerust programmteam aan de slag kan.

Voor elk programmagebied zullen we uiterlijk 1 maart 2024 een uitvoeringsprogramma vaststellen. Het PPLG zal de opdracht voor elk van de vijf programmagebieden gaan bevatten. Deze vloeit voort uit de opgaven en de beleidskeuzes in het PPLG. De opdrachten aan de vijf gebieden staan nog niet in deze concept-startversie, maar komen wel in de definitieve startversie die we uiterlijk 1 juli vaststellen.

Instrumenten en kennis

In hoofdstuk 4 hebben we een overzicht opgenomen van de belangrijkste instrumenten die in de gebiedsprocessen van belang kunnen zijn. We noemen hier als voorbeeld de beheercheck die we in de gebieden uitvoeren om te garanderen dat door beëindiging of verplaatsing van agrarische bedrijven het natuurbeheer niet in het geding komt. Een ander belangrijk voorbeeld is ons grondinstrumentarium. Omdat de 'instrumentenkoffer' voortdurend in beweging is, zorgen we voor een actueel overzicht op onze website. We monitoren de activiteiten en de resultaten van ons beleid en onze maatregelen. Zo kunnen we daar ook verantwoording over afleggen. Bij de definitieve vaststelling van het PPLG stellen we daarom ook een Datastrategie PPLG en een Strategische Evaluatie- en Onderzoeksagenda PPLG vast.

Participatie

Bij de totstandkoming van het PPLG volgen we onze [uitgangspunten voor participatie](#). Daar gaan we mee door, ook bij de verdere ontwikkeling naar een definitief PPLG. Belangrijke onderdelen van het participatieproces zijn een online inwonersraadpleging (rapportage gereed in juni) en een brede werkconferentie op 21 september 2023. Daarnaast voeren we de komende maanden met onze partners een sociaaleconomische impactanalyse uit. De impactanalyse richt zich op het effect van de PPLG-maatregelen op de welvaart in brede zin in Noord-Holland.

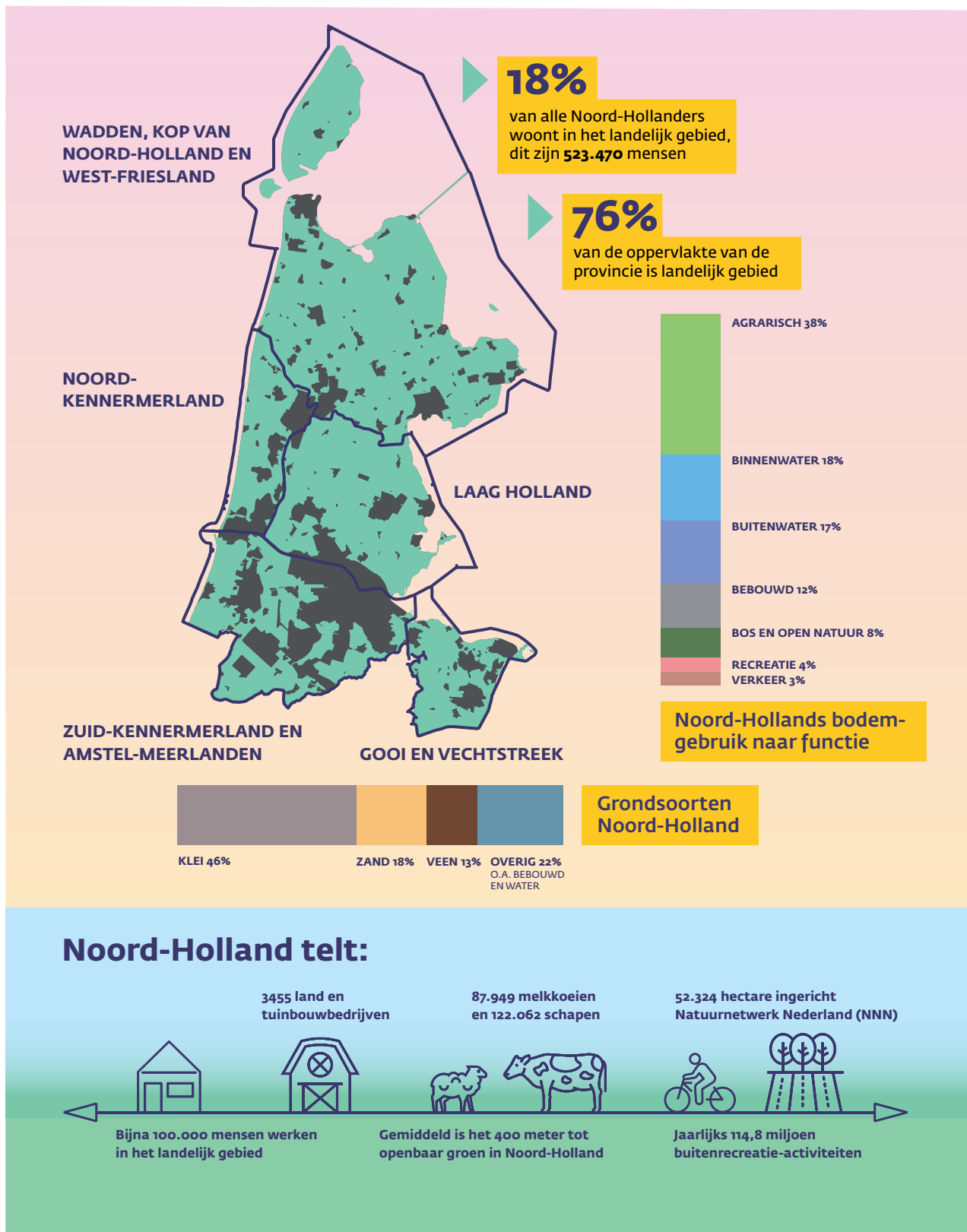
Maatregelpakketten

We bereiden *aanvragen op het Transitiefonds* van het Rijk voor, een fonds dat wordt ingesteld voor het realiseren van de NPLG-doelen. In deze concept-startversie van het PPLG hebben we een indicatieve raming opgenomen van het bedrag dat we nodig denken te hebben, voor zover we dat nu in beeld hebben. We komen vooralsnog uit op een bedrag van ruim € 1.2 miljard, verdeeld over drie thema's: natuur & waterkwaliteit, stikstof en klimaatmitigatie & -adaptatie. Dit bedrag is exclusief een aantal maatregelen waarvoor we nog onvoldoende gegevens hebben om een indicatieve raming te kunnen maken. Het bedrag is hoger dan het door het Rijk bepaalde 'indicatief budget' voor Noord-Holland (€ 800 miljoen). We gaan in gesprek met het Rijk over de raming en potentiële aanvragen, onder meer over eventuele alternatieve dekkingsbronnen.

Hoe verder

Na bespreking van deze concept-startversie in Provinciale Staten sturen we uiterlijk op 1 juli de definitieve startversie aan het Rijk en de Ecologische Autoriteit. Het definitieve PPLG wordt begin 2024 door Provinciale Staten vastgesteld. Daarin zullen we nog rekening houden met het verwachte nationale Landbouwakkoord, de resultaten van de inwonersraadpleging, de reactie van het Rijk en de Ecologische Autoriteit op de definitieve startversie, de input vanuit de brede conferentie op 21 september en de formele terinzagelegging die nog gaat plaatsvinden.

Het landelijk gebied Noord-Holland in cijfers

Afbeelding 2.

INHOUD

Leeswijzer

Het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) is als volgt opgebouwd. Na een korte 'beginselverklaring' beschrijft hoofdstuk 1 onze stip aan de horizon: hoe willen wij dat het Noord-Hollandse landelijk gebied er in de toekomst uit ziet? Dit hoofdstuk illustreert waarom we werken aan de opgaven waarvoor we ons gesteld zien. Hoofdstuk 2 gaat over het wat: een concretisering van de opgaven en de beleidskeuzes die we maken. Alle beleidsthema's komen aan de orde. In de hoofdstukken 3, 4 en 5 staan de vijf programmagebieden centraal en de gebiedsprocessen die zich hier afspelen. In hoofdstuk 5 formuleert het PPLG een concrete opdracht aan elk van deze programmagebieden. Ook behandelen we hoe we aan onze opgaven werken: met een goed gevulde instrumentenkoffer en grondstrategie (hoofdstuk 4) en voorzien van de kennis die nodig is om keuzes te maken en de voortgang te volgen (hoofdstuk 6). In hoofdstuk 7 staat hoe we Noord-Hollanders, onze maatschappelijke partners en andere overheden betrekken bij de totstandkoming van het PPLG. Hoofdstuk 8 gaat nader in op het Transitiefonds en de maatregelpakketten waarvoor we bij het Rijk financiering aanvragen. We lichten in hoofdstuk 9 toe welke toetsen (na 1 juli 2023) worden uitgevoerd op de startversie van het PPLG. Ten slotte zijn in de bijlagen kaartmateriaal en achtergrondinformatie te vinden.

Status en planning	3
Samenvatting	5
We hebben een klus te klaren!	11
1 Naar een vitaal landelijk gebied	13
1.1 Inleiding	13
1.2 Een dynamisch landschap	13
1.3 Verwevenheid van stad en land	14
1.4 Een nieuwe manier van kijken	15
1.5 Vijf ontwikkelrichtingen	16
2 Opgaven en richtinggevende keuzes	17
2.1 Een integrale aanpak	17
2.2 Meer biodiversiteit	19
2.3 Minder stikstofuitstoot	25
2.4 Water en bodem sturend	30
2.5 Een beter klimaat en minder bodemdaling	39
2.6 Op weg naar kringlooplandbouw	43
2.7 Een beleefbaar landelijk gebied	45
3 Het gebiedsproces	48
3.1 Inleiding	48
3.2 Het gebiedsproces als puzzel	48
3.3 Uitgangspunten voor een succesvol gebiedsproces	48
3.4 De organisatie	50
4 Instrumentenkoffer	52
4.1 Inleiding	52
4.2 Transitiepaden naar kringlooplandbouw	52
4.3 Stimuleringsinstrumenten landbouw	53
4.4 Beheer landelijk gebied	54
4.5 Overige instrumenten	55
4.6 Grond	55

INHOUD

5	Opdracht per programmagebied	57
5.1	Wadden, Kop van Noord-Holland en West-Friesland	57
5.2	Noord-Kennemerland	59
5.3	Laag Holland	60
5.4	Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden	62
5.5	Gooi en Vechtstreek	64
6	Van data tot inzicht	67
6.1	Inleiding	67
6.2	Data en informatie	67
6.3	Kennis en inzicht	68
6.4	Kennis- en dataportaal	68
7	Participatie	69
7.1	Uitgangspunten voor participatie	69
7.2	Online inwonerraadpleging	69
7.3	Sociaaleconomische impactanalyse	69
7.4	Roadshow en conferenties	70
7.5	Regietafel PPLG & Stikstof	70
8	Maatregelpakketten	71
8.1	Transitiefonds	71
8.2	Maatregelpakketten	71
9	Toetsing van het PPLG	73
9.1	Toetsen	73
9.2	Milieueffectrapportage	73
	Kaarten	74
	Bijlagen	84

WE HEBBEN EEN KLUS TE KLAREN!

1 We zijn trots op ons landelijk gebied!

We zijn trots op Noord-Holland, met zijn grote diversiteit aan natuur- en cultuurlandschappen: veenweiden, open polders, bossen, heidevelden, duinen, kwelders, de Waddenzee en het IJsselmeer. Deze landschappen kennen een voortdurende dynamiek. Een aantal ervan is bovendien van internationale allure: we koesteren negentien Europees beschermde natuurgebieden. De Waddenzee, droogmakerij de Beemster en de Hollandse Waterlinies hebben de status van werelderfgoed. Bovendien weerspiegelen onze landschappen de diversiteit van de landbouw: melkveehouderij in de veenweiden, bloembollen in de binnenduinrand en alle denkbare akker- en tuinbouwgewassen in onze polders. In deze prachtige provincie vinden mensen hun thuis, leven en werken ze en brengen ze hun vrije tijd door. Het is dan ook vanzelfsprekend dat Noord-Hollanders, maatschappelijke organisaties, bedrijven en de overheid zich inzetten om de schoonheid en vitaliteit van ons landelijk gebied te beschermen en te vergroten.

2 Het landelijk gebied is niet in balans

De ongemakkelijke boodschap is dat ons landelijk gebied niet in balans is. Op veel plaatsen zijn de natuur-, bodem- en waterkwaliteit in slechte staat. Onze duinen vergrassen door de neerslag van te veel stikstof. Door ontwatering oxideren de veenbodems, waarbij veel broeikasgassen vrijkomen. Bovendien leidt dit tot bodemdaling, terwijl de zeespiegel door klimaatverandering stijgt – een riskante combinatie in de delta die Nederland is. De beschikbaarheid en de kwaliteit van zoet water staan onder druk, wat problemen kan geven voor drinkwaterwinning, natuur en landbouw. Het huidige landbouwsysteem is in zowel ecologisch als in sociaaleconomisch opzicht tegen zijn grenzen gelopen. En de groei van de bevolking stelt nieuwe eisen aan de recreatieve voorzieningen in het landelijk gebied. Kortom: het moet anders en niet alles kan overal. Klimaatbestendigheid, de draagkracht van het water- en bodemsysteem, biodiversiteit en de sociaaleconomische vitaliteit van het landelijk gebied moeten centraal komen te staan.

3 Samen kunnen we het oplossen

In het verleden hebben we – met de kennis van toen – ingespeeld op kansen en bedreigingen. Dat kunnen we opnieuw. Maar: als we blijven doen wat we altijd deden, krijgen we wat we altijd kregen. De opgave in het landelijk gebied vraagt om een transitie. Dat betekent dat we, met behoud van het goede, een nieuwe, deels nog onbekende toekomst tegemoet treden. Daar hebben we geen blauwdruk voor, dus dat zal gepaard gaan met onzekerheid, emoties, vallen en opstaan. Gelukkig is het ook inspirerend om samen te werken aan een gezonder, schoner en vitaler landelijk gebied. Samen kunnen we het oplossen: inventieve agrarische ondernemers, betrokken dorpsbewoners, bevlogen natuurbeschermers, slimme wetenschappers, deskundige ambtenaren en daadkrachtige bestuurders. Bekende én nieuwe partners: iedereen is welkom en iedereen is nodig.

4 De richting is duidelijk, de route kiezen we zelf

Soms zullen lastige keuzes onvermijdelijk zijn. Dan maken we die ook. Dat past bij onze rol als overheid. De richting is duidelijk. Discussies over verre tijdshorizonnen leiden af van het feit dat we aan de slag moeten. De route kiezen we zelf. Keuzes bereiden we samen voor. We zorgen voor een balans tussen alle opgaven: biodiversiteit, water en bodem, klimaat, land- en tuinbouw, landschap, erfgoed en recreatie. We combineren die zoveel mogelijk, want de ruimte is schaars. Zo wordt het resultaat méér dan de som der delen en méér dan een 'vinkje halen'. Het wordt een toekomstbestendig resultaat, zowel voor het landelijk gebied zelf als voor de mensen die er wonen, hun boterham verdienen en hun vrije tijd doorbrengen.

5 Aan de slag!

We beginnen niet bij nul. We hebben een lange en rijke traditie van samenwerken in het landelijk gebied. Waterschappen hielden onze provincie droog, agrarische ondernemers produceerden voedsel, de natuurbescherming heeft zijn wieg in Noord-Holland staan. Nu doen we er een flinke schep bovenop. In tientallen Noord-Hollandse gebieden zijn we al aan de slag. We hebben goede instrumenten nodig, voldoende geld, kennis en menskracht. Maar wat we vooral nodig hebben: elkaar. We delen onze betrokkenheid bij ons landelijk gebied. Samen klaren we deze klus. Niet tegenover, maar met elkaar. Zodat we ook in de toekomst trots op ons landelijk gebied kunnen blijven.

NAAR EEN VITAAL LANDELIJK GEBIED

1.1 INLEIDING

Wie het nieuws volgt, zou kunnen denken dat het kommer en kwel is in het landelijk gebied. Zeker, er zijn grote uitdagingen. Die gaan we niet uit de weg. Gelukkig zijn er ook veel kansen om ons landelijk gebied vitaal en toekomstbestendig te maken. In dit hoofdstuk schetsen we een perspectief voor de komende decennia, met soms een doorkijk naar 2050 of zelfs 2100. Natuurlijk hebben wij geen glazen bol. Bovendien: de toekomst is niet in beton gegoten. Maar het landelijk gebied verdient een wenkend perspectief, dat ons inspireert, waar we een goed gesprek over kunnen voeren en samen de schouders onder willen zetten. We zien al talloze inspirerende voorbeelden!

1.2 EEN DYNAMISCH LANDSCHAP

Noord-Holland kent een grote diversiteit aan bodemtypen en ondergronden (zie kaart 1). In de binnenduinstrand en het Gooi vinden we luchtige, goed waterdoorlatende zandgronden. In de Kop van Noord-Holland en de Haarlemmermeer vruchtbare zeeklei. Laag Holland, het Groene Hart en de Vechtstreek worden gekenmerkt door uitgestrekte, zompige veenweidegebieden. Op Wieringen en Texel treffen we de zware, bijna ondoordringbare keileemplateaus uit de voorlaatste ijstijd. Deze diversiteit biedt ook uiteenlopende gebruiksmogelijkheden. Ons landschap is het resultaat van een eeuwenlang proces, waarin iedere generatie zijn eigen aardigheden heeft toegevoegd en er verschillende *game changers* waren. De collectieve bescherming tegen het water begon met de aanleg van dijken, later gevolgd door de introductie van molens om meren droog te malen en het waterpeil te reguleren. Met de komst van het stoomgemaal kon het grote Haarlemmermeer worden drooggelegd. Na de aanleg van de Afsluitdijk behoeften de IJsselmeerdijken minder versterking en ontstond een uitgestrekt zoetwaterbekken. De mechanisatie en schaalvergroting in de landbouw veranderden het aanzicht van ons landelijk gebied. En door globalisering is niet alleen de nabije stad maar de hele wereld onze afzetmarkt geworden. Hierdoor groeiden (onder andere) het Amsterdamse havencomplex, het industriegebied langs het Noordzeekanaal en Schiphol. In de Kop van Noord-Holland ontstond Seed Valley. De rode draad door deze geschiedenis is een voortgaande bevolkingsgroei – van bijna 1 miljoen in 1900 naar ruim 2,9 miljoen tegenwoordig en bijna 3,4 miljoen in 2050 – en verstedelijking, industriële en technologische ontwikkeling en groeiende welvaart.¹

De dynamiek van ons landschap wordt zichtbaar door twee kaartbeelden te vergelijken: 1953 en 2022. In slechts twee generaties tijd zijn steden gegroeid, wegen aangelegd en zijn door ruilverkavelingen de maat en schaal van het landschap flink veranderd. Sommige gebieden waren in 1953 nog alleen over het water ontsloten, terwijl inmiddels de vaarpolder van weleer een uitzondering is geworden. Tegelijkertijd zien we ook overeenkomsten, waardoor we de verbinding kunnen leggen met het landschap van onze ouders en voorouders. Deze verbinding met het verleden maakt het daadwerkelijk óns landschap.

¹ Bron: CBS en bevolkingsprognose provincie Noord-Holland.

Afbeelding 3: West-Friesland in 1953 en 2022. (Bron: www.topotijdreis.nl).

1.3 VERWEVENHEID VAN STAD EN LAND

Waar ligt 'het landelijk gebied' eigenlijk? Waar begint het en waar houdt het op? In onze [Omgevingsverordening](#) ligt de begrenzing van het landelijk gebied vast (zie kaart 2)². Nu kan een begrenzing nuttig zijn, maar hij moet geen barrières opwerpen. In Noord-Holland zijn stad en land van oudsher met elkaar verweven. Het voedsel dat op het land werd geproduceerd, werd verhandeld op de stedelijke markten. Omgekeerd leverde de stad diensten die nodig waren op het land, zoals werkplaatsen, melk- en kaasfabrieken, notarissen en onderwijs. Later zijn met stedelijk kapitaal meren drooggemaakt, polders ingericht, landgoederen en buitenplaatsen gesticht en de Waterleiding-duinen ontwikkeld. En ook in de 21ste eeuw blijft die verwevenheid tussen stad en land actueel. Het voedsel in onze supermarkten komt nog steeds van agrarische bedrijven. Veel bewoners van het landelijk gebied werken in de stad, bezoeken er winkels, horeca en uitgaansgelegenheden. Omgekeerd brengen stadsbewoners hun vrije tijd vaak door in natuur- en recreatiegebieden, op het water en bij de *bed & breakfast* op het boeren erf. Onmisbaar, nu onze steden en dorpen verder verdichten en drukker worden. Een fors aandeel van onze duurzaam opgewekte energie komt van het landelijk gebied. En ook de stad draagt zijn steentje bij aan vergroening, ruimte voor water en het verminderen van CO₂-uitstoot. Kortom: stad en land blijven van elkaar afhankelijk en met elkaar verweven.

² In de [Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG](#) hanteert het Rijk een andere definitie van het landelijk gebied, namelijk de con-tramal van het stedelijk gebied, zoals begreend in het [Besluit kwaliteit leefomgeving](#).

1.4 EEN NIEUWE MANIER VAN KIJKEN

Met één muisklik ziet Nederland er heel anders uit. Op de gekantelde luchtfoto (afbeelding 4) wordt in één oogopslag zichtbaar dat wij in een delta wonen, waar de dynamiek van natuur en water centraal staan en de effecten van klimaatverandering stevig gevoeld zullen worden. Tegelijkertijd illustreren de Afsluitdijk en de droogmakerijen, vanuit de ruimte herkenbaar, de menselijke hand. Het zijn onze innovaties om deze delta leefbaar en veilig te houden en voldoende voedsel te produceren. Ook interessant: het onderscheid tussen stad en landelijk gebied is op deze foto verdwenen.

Een nieuwe manier van kijken is ook nodig in het landelijk gebied. Wij beschouwen de opgave in het landelijk gebied als een transitie³. Dat betekent: een nieuw verhaal en een nieuwe ambitie. Na de Tweede Wereldoorlog was ‘nooit meer honger’ begrijpelijkerwijs het motto. En inderdaad is door ruilverkaveling, landinrichting en technologische ontwikkeling de voedselproductie enorm gestegen en nam ook de kwaliteit toe. We worden internationaal geroemd om onze agrarische innovaties en kennis van watersystemen. Gaandeweg zijn we de balans echter kwijtgeraakt. Het natuurlijk systeem staat te veel onder druk en we zijn onvoldoende voorbereid op klimaatverandering⁴. Bovendien vraagt het landelijk gebied ook in sociaaleconomisch opzicht extra aandacht⁵. Kortom: de toekomst vraagt iets anders dan we nu doen.

Afbeelding 4: De Nederlandse delta. (Bron: ministerie van Economische Zaken (2014). *Natuurambitie grote wateren 2050 en verder*.)

Het is tijd voor een nieuwe ambitie: een vitaal landelijk gebied. Al bij de totstandkoming van de [Omgevingsvisie NH2050](#) benadrukten onze inwoners dat zij méér aandacht willen voor een groene, gezonde en veilige leefomgeving. In dit PPLG bouwen we hierop voort en doen we er een schep bovenop. **Onze prioriteit is het vergroten van de biodiversiteit en de draagkracht van het water- en bodemsysteem. Zo houden we rekening met klimaatverandering en blijft onze leefomgeving aantrekkelijk. Als we dit doen is er in Noord-Holland altijd plaats voor een economisch vitale, toekomstbestendige en innovatieve kringlooplandbouw, die gezond en betaalbaar voedsel produceert.** Voorwaarden daarvoor zijn een goed verdienmodel voor de agrarische ondernemer en tegelijkertijd een lagere milieubelasting en een hogere biodiversiteit op het erf en op het land. Agrarische gewassen zijn immers net zo goed afhankelijk van een vruchtbare bodem, voldoende zoet water en natuurlijke processen.

3 Over het begrip transitie is veel wetenschappelijke literatuur beschikbaar. Dit is een handzame [introduktie](#) door prof.dr.ir. C.J.A.M. Termeer, hoogleraar bestuurskunde aan Wageningen University & Research. Haar introductie spitst zich toe op kringlooplandbouw en de rol die de overheid in transitie kan spelen.

4 Zie bijvoorbeeld: Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC, 2023). [Sixth Assessment Report](#); Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES, 2019). [Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services](#); KNMI (2021). [Klimaatsignaal '21](#); Rijksoverheid (2023). [Compendium voor de Leefomgeving](#); World Wildlife Fund (WWF, 2023). [Living Planet Report Nederland](#).

5 Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur, de Raad voor het Openbaar Bestuur en de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (2023). [Elke regio telt! Een nieuwe aanpak van verschillen tussen regio's](#).

1.5 Vijf ONTWIKKELRICHTINGEN

Zoals het landelijk gebied van vandaag anders is dan 70 jaar geleden, zo zal het ook in de toekomst anders zijn dan nu. Die dynamiek willen – en kunnen – we niet tegenhouden. Dynamiek hoort bij een levend landschap. We weten dat het landelijk gebied aan de vooravond staat van een transitie. Hoe het er in de toekomst uit ziet, kunnen we niet exact 'uittekenen'. Wél kunnen we goed voor ogen houden wat we willen beschermen en ontwikkelen. Daarom benoemen we vijf ontwikkelrichtingen, die uitdrukken hoe wij willen dat ons landelijk gebied er in de toekomst uit ziet. Deze geven ons een koers om op te varen. Tegelijkertijd laten ze ruimte voor flexibiliteit en maatwerk – passend bij een dynamisch landschap en het karakter van een transitie. Wij gebruiken de ontwikkelrichtingen als leidraad bij onze beleidsontwikkeling en -uitvoering in de volgende hoofdstukken van dit PPLG.

Een vitaal landelijk gebied is...

1 Dynamisch en verbonden met het verleden

In een wereld die steeds sneller om zijn as lijkt te draaien zoeken we plekken en dingen die 'eigen' zijn. Dat geldt ook voor onze leefomgeving: ook daar zoeken we iets dat 'van ons' is en waar we de band met het verleden herkennen. Het landschap en het erfgoed dat we er vinden zijn het resultaat van een eeuwenlange geschiedenis. Ze zijn ook het vertrekpunt voor nieuwe ontwikkelingen, die horen bij een levend landschap. We willen dat ons landelijk gebied zich blijft onderscheiden door een grote diversiteit aan verschillende landschappen, die onmiskenbaar zijn verbonden met het verleden én ruimte bieden aan de toekomst.

2 Klimaatbestendig

In een klimaatbestendig landelijk gebied is onze ruimtelijke ordening aangepast aan het principe 'water en bodem sturend'. Hierdoor wordt ons landelijk gebied robuuster, groener én blauwer. Door klimaatverandering wordt het gemiddeld warmer, stijgt de zeespiegel en verandert de neerslagverdeling. Extreme neerslag en droogte wisselen elkaar af, wat leidt tot zowel wateroverlast, zoetwatertekort en verzilting. Bovendien moeten we extra inspanning leveren om de drinkwatervoorziening zeker te stellen. We willen dat ons landelijk gebied aanzienlijk meer ruimte heeft om water te bergen en vast te houden, zodat we dit kunnen benutten in droge perioden.

3 Gezond en biodivers

In een gezond en biodivers landelijk gebied is de luchtkwaliteit goed, het water schoon en de natuur sterk. De vruchtbare landbouwgronden hebben een rijk bodemleven, zijn goed in staat om vocht op te nemen en vast te houden en geschikt om agrarische gewassen op te verbouwen. Natuurgebieden zijn met elkaar verbonden door een robuust en florerend netwerk van groen en water. Ook buiten de natuurgebieden, in het agrarisch gebied, de sloten en meren en in dorpen en steden heeft de natuur de ruimte. We profiteren van ecosysteemdiensten, zoals het zuiveren van

drinkwater door de duinen, koolstofvastlegging door bosgroei en verkoeling op warme dagen. Een gezond landelijk gebied is gezond en maakt ons ook gezond. Een groene leefomgeving heeft een positief effect op onze gezondheid – zelfs als we er alleen maar naar kijken! We willen dat ons landelijk gebied bijdraagt aan onze gezondheid en de natuur zowel letterlijk als figuurlijk meer ruimte krijgt om rijk en veerkrachtig te blijven.

4 Economisch veerkrachtig

In het landelijk gebied wordt gewerkt en moeten mensen hun boterham kunnen verdienen. Ook dat is duurzaam. Dat geldt in het bijzonder voor agrarische ondernemers, die een groot deel van het landelijk gebied bewerken en beheren. Zij moeten kunnen werken in een economisch vitale, toekomstbestendige en innovatieve agro-foodsector. Ze behoren een eerlijke vergoeding te krijgen voor het leveren van maatschappelijke diensten. Dat is in het belang van ons allemaal, omdat ons voedsel en onze grondstoffen door hen geproduceerd worden. Een economisch vitale land- en tuinbouw gaat hand-in-hand met een lagere milieubelasting en hogere biodiversiteit. Goede, vruchtbare gronden, schoon water en natuurlijke processen zijn immers belangrijke productiefactoren. We willen dat ons landelijk gebied een plek blijft voor economische ontwikkeling die tegen een stootje kan.

5 Van betekenis voor iedereen

Een vitaal landelijk gebied is van betekenis voor iedereen. Allereerst voor de ruim vijfhonderdduizend mensen voor wie het hun thuis is, nu en in de toekomst. Zij moeten er hun leven kunnen leiden met de voorzieningen die daarbij nodig zijn. Voor mensen die er werken en er economisch van afhankelijk zijn. Voor stedelingen, want de binnenstedelijke verdichting maakt een aantrekkelijk en toegankelijk landelijk gebied als plek voor recreatieve ontspanning en sportieve inspanning, des te urgenter. We willen dat ons landelijk gebied van betekenis is voor iedereen.

OPGAVEN EN RICHTINGGEVENDE KEUZES

2.1 EEN INTEGRALE AANPAK

In een vitaal landelijk gebied komen veel verschillende opgaven samen. Dat vraagt een brede blik en een integrale aanpak, die aansluit bij de ontwikkelrichtingen in het vorige hoofdstuk. Daarom brengen we in dit PPLG de opgaven in het landelijk gebied samen voor biodiversiteit (waaronder stikstof), water en bodem, klimaat en bodemdaling, landbouw, landschap, erfgoed en recreatie. Deze opgaven zijn deels afkomstig uit het [Nationaal Programma Landelijk Gebied](#) (NPLG, zie schema 1), dat is gebaseerd op internationale wet- en regelgeving zoals het [Klimaatakkoord van Parijs](#), de [Vogelrichtlijn](#), [Habitatrichtlijn](#), [Kaderrichtlijn Water](#) en [Nitraatrichtlijn](#). Een ander deel van de opgaven is door onszelf geformuleerd: soms als uitwerking van rijksbeleid, soms op eigen initiatief.⁶ De integrale benadering in dit PPLG geeft meer overzicht en duidelijkheid dan separate beleidsvisies. Beleidskeuzes en maatregelen dienen immers vaak meerdere opgaven tegelijkertijd.

Noord-Holland is een dichtbevolkte provincie. Naast de hiervoor genoemde opgaven vragen ook woningen, energievoorziening, infrastructuur en economische activiteiten om ruimte in het landelijk gebied. Deze thema's worden niet uitgewerkt in dit PPLG, maar in andere provinciale documenten. De verschillende claims op de ruimte moeten zorgvuldig afgewogen worden: niet alles kan overal. Deze afweging vindt plaats in het [ruimtelijk voorstel](#) dat wij maken op verzoek van de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Uiteraard krijgt het PPLG een plaats in dit ruimtelijk voorstel. In schema Y staat een overzicht van de nieuwe ruimtelijke opgaven die uit dit PPLG voortvloeien. In het ruimtelijk voorstel wordt ook ingegaan op de [NOVEX-gebieden](#). In hoofdstuk 5 staan we stil bij de NOVEX-gebieden Groene Hart en Schipholregio, omdat deze voor een groot deel uit landelijk gebied bestaan.

Het [Ontwikkeldocument Nationaal Programma Landelijk Gebied](#) is gepubliceerd op 25 november 2022 en is sindsdien aangevuld met enkele brieven van de minister voor Natuur en Stikstof aan de Tweede Kamer. Naar verwachting stelt de minister medio 2023 het ontwerp-Nationaal Programma Landelijk Gebied vast. In deze startversie-PPLG zijn wij uitgegaan van de opgaven zoals die op dit moment bekend zijn. Aanvullend hierop heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een Landbouwakkoord in voorbereiding. De provincies zijn betrokken bij de gesprekken over dit akkoord. Wanneer het Landbouwakkoord beschikbaar is verwerken wij de inhoud ervan in het PPLG.

Wij zijn ons ervan bewust dat er diverse recent vastgestelde en voorgenomen Europese wet- en regelgeving is voor klimaat, biodiversiteit, water en landbouw. Actuele voorbeelden zijn de Europese Green Deal, de van Boer-tot-Bord strategie, de Verordening natuurherstel, het Actieplan biologische landbouw en het juridisch kader voor duurzame voedselsystemen. Wij volgen deze ontwikkelingen nauwgezet. Als deze wet- en regelgeving tot nieuwe opgaven leidt verwerken we die in toekomstige actualisaties van het PPLG.

⁶ Zoals het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) een beleidsprogramma is onder de Nationale Omgevingsvisie, zo is het PPLG een beleidsprogramma onder onze Omgevingsvisie NH2050. Daarnaast is het PPLG te beschouwen als een programma onder de Omgevingswet (die op 1 januari 2024 in werking treedt). Een programma is in de Omgevingswet een zogeheten kerninstrument, dat een omschrijving bevat van doelen en middelen en de wijze waarop participatie is vormgegeven. Daarmee is het PPLG een schakel tussen het NPLG en de Omgevingsvisie NH2050 enerzijds en vervolgbesluitvorming in de uitvoering anderzijds.

Natuur	Water	Klimaat (broeikasgassen)
30% natuurherstel Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) (2030) Richtinggevend landelijke areaal- en kwaliteitsopgave natuur tbv 30% VHR en de gunstige staat van instandhouding (gv).	Concentraties nutriënten (P en N) in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen (2027).	Emissiereductieopgaven broeikasgassen veenweiden voor 6 provincies (2030), als onderdeel van de nationale opgave Broeikasgassen landgebruik optellend tot 1 Mton CO ₂ eq (2030).
Per provincie een (richtinggevend) ruimtelijke vertaling van benodigde stikstofreductie. Deze inzet is onderdeel van de totaal benodigde stikstofreductie die nodig is voor de landelijke doelen: 2025: 50% areaal met stikstof gevoelige habitats binnen N2000 onder de kritische depositiewaarde. 2030: 74% areaal met stikstof gevoelige habitats binnen N2000 onder de kritische depositiewaarde.	Concentraties gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen (2027)	Landelijke emissiereductieopgave broeikasgassen voor de veehouderij en akkerbouw (mestaanwending in de akkerbouw) van 5 Mton CO ₂ eq (in 2030). Nog te verdelen per provincie, op basis van een nog nader te bepalen verdeelsleutel. Om te voldoen aan de Global Methane Pledge dient met het NPLG in de veehouderij en akkerbouw een methaan-emissiereductie van minimaal 3,82 Mton CO ₂ eq. te zijn gerealiseerd in 2030.
Areaal opgave per provincie voor nieuw bos (2030), optellend tot 37.400 ha.	Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve toestand (2027)	Landelijke koolstofvastlegging in bomen/bos/natuur van 0,4-0,8 Mton CO ₂ eq en in landbouwbodems van 0,5 Mton CO ₂ eq (2030) (Bomen/ bos/ natuur gerealiseerd via bossenstrategie).
Resterende opgave areaal per provincie voor Natuur netwerk Nederland (NNN), optellend tot 40.571 ha (2027).	Beleid, inrichting en beheer aangepast aan het veranderende klimaat. Schade en ontwrichting door weersextremen zoveel mogelijk beperken (2050).	
Hydrologische condities N2000-gebieden op orde (2027).		
10% groenblauwe dooradering (2050), waarvan de helft van de opgave in 2030 gerealiseerd is.		
Blauw Bekend en vastgesteld. Rood Indicatief bekend gemaakt via de startnotitie NPLG. Geel Nationaal doel geactualiseerd of nieuw (indicatief) bekend gemaakt via Kamerbrief NPLG november 2022). De verdeling van deze opgaven naar provincies volgt begin 2023.		

Schema 1: Opgaven Nationaal Programma Landelijk Gebied (bron: [Ontwikkeldocument Nationaal Programma Landelijk Gebied](#)).

Nieuwe ruimtelijke opgave	Volgt uit
<u>Natuurnetwerk Nederland.</u> Binnenduinrand 300 hectare; natuurverbindingen 340 hectare	Extra NNN in binnenduinrand vloeit voort uit NPLG (opgaven voor robuust watersysteem, klimaat- en Natura 2000-doelen). De aanleg van natuurverbindingen is huidig beleid. De natuurverbindingen staan nu echter nog vaak als indicatieve 'lijnen' op de kaart, in plaats van als concreet begrensde natuurgebieden. We houden vast aan ons saldo-nul-principe waarbij de totale omvang van het NNN gelijk blijft. Zie paragraaf 2.2.2.
Groenblauwe dooradering. 10% van het areaal landelijk gebied. Exacte ruimtebeslag nog niet bekend; deels al gerealiseerd.	Verplichting die voortvloeit uit NPLG. Zie paragraaf 2.2.4.
<u>Bossenstrategie.</u> 10% toename: 1.478 hectare en 60 hectare compensatiebos. Totaal 1.538 hectare. Hiervan 140 hectare binnen NNN te realiseren en 1.398 hectare daarbuiten. 300 hectare <i>agroforestry</i> en 50 hectare nieuw voedselbos	Verplichting die voortvloeit uit NPLG. Zie paragraaf 2.2.4.
Piekwaterberging diepe polders: 5-10%	Verplichting die voortvloeit uit NPLG en de kabinetsbrief 'water en bodem sturend'. Zie paragraaf 2.4.
Voorraadberging / seizoensberging water	Idem
Actualisering reserveringszones rond waterkeringen	Idem
Bescherming goede landbouwgronden: n.n.t.b. (na Landbouwakkoord)	Verplichting die mogelijk voortvloeit uit het (nog te sluiten) Landbouwakkoord. Zie paragraaf 2.6.

Schema 2: Nieuwe ruimtelijke opgaven Provinciaal Programma Landelijk Gebied.

2.2 MEER BIODIVERSITEIT

2.2.1 Inleiding

Een goede biodiversiteit hoort bij de gezonde leefomgeving die we in Noord-Holland nastreven.⁷ Die is van belang voor zowel onszelf als voor de flora en fauna in onze

tussen de natuurgebieden (versnippering). Om dit tegen te gaan werken we aan de aanpak en optimalisatie van het **Natuurnetwerk Nederland** (NNN), inclusief de natuurverbindingen (zie kaart 4). De natuurgebieden die in het NNN met elkaar in verbinding worden gebracht werken tezamen als ware het een groter geheel. Meer dan losse gebieden verspreid over de provincie, draagt een goed functionerend natuurnetwerk daardoor bij aan het herstellen van de biodiversiteit. Binnen het netwerk bestaat uitwisseling en (her) kolonisatie van gebieden door planten en dieren. Het Noord-Hollandse deel van het NNN beslaat ongeveer 56.600 hectare. Hiervan is ruim 92% inmiddels voltooid. Samen met vele partners werken we aan de resterende 4.250 hectare. Wij beschouwen de afronding en kwaliteitsverbetering van het NNN als één van de belangrijkste maatregelen om de landelijke NPLG-opgaven te realiseren. Daarom beschermen wij in onze **Omgevingsverordening** de al gerealiseerde en de nog te realiseren NNN tegen ruimtelijke ontwikkelingen die de natuurwaarden aantasten.

⁷ Wij volgen de internationaal geaccepteerde definitie van biodiversiteit uit het **Verdrag van Rio de Janeiro** (1992), die luidt: "de variabiliteit in organismen uit de gehele wereld, waaronder terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische verbanden waar ze deel van uitmaken; de diversiteit betreft de variatie binnen soorten (genen), tussen soorten en tussen ecosystemen". In dit PPLG wordt naast de term biodiversiteit ook de term 'natuur' vaak gebruikt. Natuur omvat naast de biodiversiteit ook de abiotische factoren zoals reliëf en bodemsoort.

⁸ In voetnoot 4 zijn enkele studies over de mondiale of nationale ontwikkeling van de biodiversiteit genoemd. Specifiek voor Noord-Holland kan worden gewezen op de **beheerplannen**, **natuurdoelanalyses** en **herstelstrategieën** voor Natura 2000-gebieden, inclusief de **evaluatie** daarvan en het **Ecologisch assessment van de landschappen van Nederland**.

De huidige beschermingsregels bevatten mogelijkheden om uitzonderingen op deze planologische bescherming te maken. Deze scherpen we aan om ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen in het NNN te voorkomen. Zo willen we de hoofdfunctie verblijfsrecreatie uitsluiten. Daarnaast onderzoeken we of de verschillende beschermingsregimes in het landelijk gebied (zoals NNN en Bijzonder Provinciaal Landschap) goed op elkaar afgestemd zijn, en waar verbeteringen mogelijk zijn.

Een compleet functionerend Natuurnetwerk NNN levert een cruciale bijdrage aan biodiversiteitsherstel. Behalve het uitwisselen van planten en dieren tussen de natuurgebieden zorgt een afgerond NNN ook voor de benodigde ruimte voor systeemherstel. Het is dan ook van groot belang dat ook de laatste stukken NNN worden gerealiseerd. Door deze laatste percelen aan het NNN toe te voegen kunnen grootschalige maatregelen zoals hydrologisch systeemherstel beter worden uitgevoerd en kunnen emissies van nutriënten en chemische stoffen effectiever worden teruggedrongen. Daarom is het noodzakelijk om vast te houden aan onze oorspronkelijke NNN-doelstelling, ondanks het feit dat de opgave waartoe het Natuurpact ons verplichtte, geringer was.⁹ Wij werken aan afronding van een NNN dat ongeveer 3.500 hectare omvangrijker is dan de Natuurpact-opgave. Wij verwachten dat dat ambitieuze beleid nu een passend antwoord is op de NPLG-opgave om vóór 2030 30% van het 'gat' te overbruggen richting het bereiken van de doelen in de Vogel- en Habitatrichtlijn (het verschil tussen de huidige staat van instandhouding en een gunstige staat van instandhouding). Wij zien geen noodzaak voor aanvullende NNN-begrenzings, dus we houden vast aan ons 'saldo-nul-principe' waarbij de totale omvang van het NNN gelijk blijft. Wel voorzien we een optimalisatie van het NNN waarbij we NNN herbegrenzen ten behoeve van twee specifieke opgaven:

1. De binnenduinrand is een bijzonder gebied. Het gebied is een ecologische verbinding van de duinen naar de polders. De binnenduinrand is gevoelig is voor droge periodes, omdat een deel vrij afwaterend is en geen water kan worden aangevoerd. Het gebied is ook gevoelig voor overlast in natte periodes, omdat het water dan niet alleen afkomstig is van lokale neerslag maar ook van toevoer van kwel vanuit de duinen. Onze opgave voor de binnenduinrand is om een robuust watersysteem te creëren met drie functionaliteiten: vasthouden (als het kan), afvoeren (als het moet) en verbinden (groenblauwe dooradering). Dit vereist in sommige gevallen functieverandering of herschikking van functies ten behoeve van water-, klimaat- en natuurdoelen. Dit vullen we in door de begrenzing van 300 hectare extra NNN in de binnenduinrand en aanvullende groenblauwe dooradering. We verkennen geschikte locaties. Waar dit gevolgen heeft voor huidige functies, zoals de bollenteelt, zoeken we met de bollensector naar oplossingen (zie paragraaf 2.6.5).
2. Natuurverbindingen zijn (doorgaans smallere) verbindingen tussen de grotere natuurgebieden. Ze vormen een cruciaal deel van het Natuurnetwerk Nederland, omdat ze lokaal uitsterven van flora en fauna en inteelt in geïsoleerde, kleine natuurgebieden helpen voorkomen. Bovendien bevorderen ze het hydrologisch herstel en helpen om beschikbaar water beter te benutten. We realiseren de eerder al beleidsmatig vastgelegde natuurverbindingen. Veel natuurverbindingen zijn nu nog enkel ingetekend als een 'lijn op de kaart'. Daadwerkelijke realisatie zal ongeveer 850 hectare ruimte vragen, deels in de vorm van kleine natuurgebieden (circa 40%, dus 340 hectare) en deels in de vorm van groenblauwe dooradering (circa 60%, dus 510 hectare). De eerstgenoemde kleine natuurgebieden begrenzen we als NNN, zodat deze planologisch beschermd worden. De groenblauwe dooradering wordt niet begrensd als NNN.

In 2013 hebben wij van het Rijk alleen middelen ontvangen voor het deel van het NNN dat onder het Natuurpact viel. Omdat de afronding van het gehele NNN noodzakelijk is voor het behalen van de NPLG-opgaven vragen wij uit het Transitiefonds aanvullende middelen voor het financieren van onze gehele NNN-opgave, inclusief de beheervergoeding en de natuurverbindingen.

De laatste jaren hebben we fors ingezet op afronding van het NNN. Wij blijven ons inzetten om de Noord-Hollandse natuur zo snel mogelijk te versterken. Dit doen we (onder andere) door het aantal gebiedsprocessen in het landelijk gebied uit te breiden (zie hoofdstuk 3). Gebiedsprocessen vragen tijd en zorgvuldigheid, omdat wij alle partners op een goede manier willen betrekken. We ronden het NNN in 2029 af conform de eerder door ons college vastgestelde werkwijze¹⁰, in de wetenschap dat er een spanningsveld bestaat tussen enerzijds onze wens om het NNN voortvarend af te ronden en anderzijds onze wens onze inzet van dwingend instrumentarium tot een minimum te beperken.

⁹ In het Natuurpact (2013) maakten het Rijk en de twaalf provincies afspraken over de decentralisatie van het natuurbesluit naar de provincies.

¹⁰ Werkwijze gebiedsprocessen landelijk gebied, vastgesteld in februari 2022.

2.2.3 Ecologisch herstel binnen de natuurgebieden

Naast de afronding van het NNN willen we ook in de bestaande natuurgebieden (zowel de Natura 2000-gebieden als het NNN) de natuurkwaliteit verbeteren. Voor veerkrachtige ecosystemen is natuurlijke dynamiek een belangrijk uitgangspunt. Te denken valt aan verstuing in de duinen, natuurlijke successie (zoals veengroei en klimaatbossen), natuurlijk peilbeheer en *rewilding*.¹¹ Dit vergt investeringen in de verbetering van milieu- en inrichtingscondities en het beheer. Voor zover dat niet strijdig is met de natuurdoelen kunnen andere functies worden ingepast, zoals agrarisch medegebruik en recreatie. De huidige natuurambities blijken in de praktijk niet altijd passend bij de ecologische potenties, de Natura 2000-doelen of de realisatie- en/of beheermogelijkheden. Daarom zullen wij in de gebiedsprocessen landschapsecologische systeemanalyses uitvoeren, zodat we gebiedsgericht kunnen sturen op de realisatie van PPLG-opgaven.

Voor elk van de Natura 2000-gebieden zijn in de beheerplannen en natuurdoelanalyses herstel- en beheermaatregelen uitgewerkt.¹² Een overzicht van de looptijd van de beheerplannen staat in de bijlage. Voorbeelden daarvan zijn druk-begrazing, hydrologische maatregelen, grondverwerving, inrichting en exotenbestrijding. Voor de stikstofgevoelige natuurdoelen voeren we deze maatregelen uit via het Programma natuurherstel. Fase 1 is in uitvoering; voor fase 2 vragen we middelen aan. Voor de financiering van maatregelen voor de niet-stikstofgevoelige natuurdoelen doen we een beroep op het Transitiefonds.

Natuurbeheer

Natuurbeheer is onmisbaar om eenmaal gerealiseerde natuurgebieden in goede staat te houden. Ons doel is het behalen van de natuurbeheertypen die we jaarlijks voor alle gebieden vaststellen in de ambitiekaart van het [Natuurbeheerplan](#). We streven ernaar om voor elk natuurbeheertype de SNL-kwaliteit 'goed' te halen. We constateren dat de achteruitgang van de biodiversiteit mede wordt veroorzaakt door onvoldoende beheerinspanning, als gevolg van gebrek aan beheerbudget. Dit belemmert ook het behalen van de Natura 2000-doelen. Omdat de hoogte van de beheervergoedingen landelijk uniform geregeld is, pleiten wij in IPO-verband voor verhoging van deze vergoedingen en een bijdrage van het Rijk. Ook pleiten we ervoor dat, in geval van verpachte grond, de beheervergoeding terecht moet komen bij degenen die het daadwerkelijk beheer uitvoeren: doorgaans de pachters. Ook ondersteunen we beheerders met monitoring, kennisdeling en het opzetten van samenwerkingsverbanden op gebiedsniveau. Zoals eerder besloten stoppen we per 2029 met het subsidiëren van agrarisch natuurbeheer binnen het NNN. Het NNN is immers een duurzame ecologische structuur. De op agrarische bedrijfsvoering gerichte voorwaarden van agrarisch natuurbeheer (onder andere ten aanzien van mestgift) passen hier niet goed bij.

Faunabeheer maken we mogelijk wanneer sprake is van gezondheids- of veiligheidsrisico's, (dreigende) schade aan Natura 2000-doelen of landbouwschade die het gevolg is van beperkingen in beheer en schadebestrijding. Of een diersoort beheerd mag worden wordt getoetst aan de Wet natuurbescherming en aan de provinciale regelgeving.

Invasieve exoten kunnen een bedreiging vormen voor de inheemse biodiversiteit. Bij de aanpak van dit probleem richten wij ons op ecologisch systeemherstel en op, waar nodig, het beheersen en voorkomen van verdere verspreiding van de invasieve exoten. Wij geven prioriteit aan de bestrijding van invasieve exoten die Europees zijn aangewezen en Natura 2000-doelen in gevaar brengen. Samen met de natuurbeheerders, infrabeheerders en gemeenten zetten we een programma op voor regievoering op de bestrijding en kennisuitwisseling.

2.2.4 Ecologisch herstel buiten de natuurgebieden

Tachtig procent van Noord-Holland is géén Natura 2000- of NNN-gebied. Hier zien we een gestage afname van veel verschillende soorten. Met andere woorden: maatregelen voor systeemherstel kunnen niet beperkt blijven tot de natuurgebieden zelf. Ook daarbuiten is actie nodig. Dat is zowel in het belang van de natuur zelf, als van de voedselproductie. Agrarische gewassen zijn immers evenzeer afhankelijk van een vruchtbare bodem, voldoende zoet water en natuurlijke processen. We vinden de recente ideeën over een '[basiskwaliteit natuur](#)' inspirerend. We gaan graag met alle betrokken partijen in het landelijk gebied in gesprek hoe deze basiskwaliteit bereikt kan worden, in samenhang met de transitie naar kringlooplandbouw. We zien al vele mooie initiatieven van agrarische ondernemers om de biodiversiteit in en om hun bedrijven te versterken.

¹¹ Successie is de natuurlijke opeenvolging van verschillende typen natuur binnen een dynamisch ecosysteem, zoals het ontstaan van duin-graslanden vanuit een stuifvlakte in de duinen. *Rewilding* is een vorm van natuurbescherming die erop is gericht om natuurlijke processen waar mogelijk te herstellen en de natuur zo veel mogelijk zijn eigen gang te laten gaan.

¹² Natuurdoelanalyses geven aan hoe het gaat met de natuur in een stikstofgevoelig natuurgebied en wat de verwachte effecten van vast-gestelde maatregelen zijn. Wij hebben onze natuurdoelanalyse vastgesteld op 28 maart 2023. De Ecologische Autoriteit toetst of de natuurdoelanalyses volledig zijn en voldoende onderbouwing bieden voor de voorgestelde maatregelen om de natuur te verbeteren.

Groenblauwe dooradering

Onder groenblauwe dooradering verstaan we de kleine natuurelementen die ons landschap in belangrijke mate vormgeven. Voorbeelden zijn houtige elementen, zoals bomenrijen, houtwallen, heggen, hagen, knotbomen en hoogstamboomgaarden. Bij aanleg van deze elementen houden we rekening met weidevogelgebieden. Of natte elementen zoals slootkanten, natuurvriendelijke oevers en poelen. Ecologisch beheerde sloten kunnen ook tot groenblauwe dooradering worden gerekend, evenals keverbanken of kruidenrijke akkerranden. De kracht van groenblauwe dooradering is dat deze bijdraagt aan veel verschillende opgaven in dit PPLG, zoals voor biodiversiteit, water, klimaat en recreatie. De realisatie ervan is een gezamenlijke inspanning van onder meer de waterschappen, agrarische collectieven, agrariërs, gemeenten en ons.

De opgave is dat in 2050 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering bestaat, waarvan de helft in 2030 bereikt moet zijn. We verwachten dat dit doel haalbaar is en werken aan een exact overzicht van de stand van zaken. Er is nog wel een impuls nodig, zowel kwantitatief als kwalitatief. **De opgave van 10% vertalen we ongewijzigd door naar de vijf gebiedsprogramma's. Indien prioritering nodig is beginnen we in de nabijheid van natuurgebieden, om zo de meest directe bijdrage te leveren aan de opgaven in dit PPLG.** We zien koppelkansen met de aanleg van natuurverbindingen, maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water en Bossenstrategie en versterking van het recreatief aanbod en het leefgebied van boerenlandvogels. De praktijkervaring is dat groenblauwe dooradering meestal wordt opgepakt als zich kansen voordoen. Daarom maken we een uitwerking in de uitvoeringsprogramma's (zie hoofdstuk 3). **Financiering gebeurt waar mogelijk via subsidies voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer, het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en het Landbouwportaal. Wij vragen uit het Transitiefonds aanvullende middelen aan.**

Boerenlandvogels

Boerenlandvogels zijn de trots van vele agrarische ondernemers. De Boerenlandvogelbalans van 2020 laat zien dat verdroging en teruglopend voedselaanbod de stand van veel soorten negatief beïnvloedt.¹³ De resultaten van onze weidevogelmonitoring van de afgelopen 40 jaar laten een vergelijkbaar beeld zien.¹⁴ Deze achteruitgang speelt op provinciaal en landelijk niveau. We willen deze trend keren, maar dat is niet eenvoudig. De oplossing moet zowel in het agrarisch gebied als in het NNN worden gezocht. Om de weidevogelpopulatie te versterken werken we aan een optimale inrichting en beheer in de weidevogelgebieden. Op basis van de monitoringsresultaten identificeren we knelpunten, die we bespreken met beheerders. Gezamenlijk bepalen we welke maatregelen nodig zijn. Met de andere weidevogelprovincies werken we samen aan het [Aanvalsplan grutto](#). We ondersteunen de daarin genoemde speerpunten:

- **Omvang.** We sturen op kansrijke gebieden van voldoende omvang: rond 1.000 hectare met een kern van 200 hectare natuurreservaat. Rondom die kern vindt extensieve, natuurvriendelijke landbouw plaats, voornamelijk melkveehouderij. De Ronde Hoep is een goed voorbeeld. Planologische bescherming van deze gebieden regelen we in de Omgevingsverordening.
- **Waterpeil.** De kansrijke gebieden hebben een hoog waterpeil. Tijdens het broedseizoen staat het water maximaal 10-20 centimeter onder het maaiveld, met tijdelijke plasdrasgebiedjes. Dit leidt tot een betere voedselbeschikbaarheid, een minder dichte grasmat en minder toegankelijkheid voor predatoren.
- **Beheer.** In de agrarische weidevogelgebieden streven we naar meer zwaar beheer op de juiste locaties. Speciaal in de periode tot half juli gaat het om: maaien en begrazing na eind juni; beperking van de mestgift en alleen ruige mest (geen drijfmest); 1 GVE per hectare¹⁵; meer kuikenland door de realisatie van kruidenrijk grasland en langdurige borging van het beheer, bijvoorbeeld door beheerpakketten voor minstens 12 jaar. Samen met de andere weidevogelprovincies en het Rijk zoeken we manieren om dit duurzaam beheer mogelijk te maken.
- **Predatoren.** We stimuleren preventie, zoals inrichting van de gebieden met zo min mogelijk opgaande elementen, een hoog waterpeil en waar nodig een raster. Bij het maaien wordt herkenbaarheid van nesten door predatoren vermeden. Daar waar preventie onvoldoende werkt en de schade te groot wordt, kunnen we binnen de wettelijke kaders het beheer door middel van dodelijke methoden mogelijk maken.

¹³ E. Kleyheeg, T. Vogelzang, I. van der Zee & M. van Beek (2020). [Boerenlandvogelbalans 2020](#). Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen / LandschappenNL, De Bilt.

¹⁴ F.M. van Groen, D.M. Hoogebom en W. Non (2021). [Weidevogels in Noord-Holland. Analyse van de gegevens 1988-2021](#). G&G-rapport 2022-111, NZ M-22-50560.

¹⁵ Het aantal grootvee-eenheden (GVE) per hectare op een bedrijf is de optelsom van het aantal melkkoeien en vrouwelijk jongvee op het bedrijf, omgerekend naar de fosfaatproductie van één melkkoel. De fosfaatproductie van één melkkoel is op 1 gesteld (CBS).

Ten slotte bevorderen we kennisdeling over goed weidevogelbeheer. In de Leidraad weidevogels beschrijven we hoe (onder andere) gemeenten het beste kunnen omgaan met weidevogelgebieden. Voor akkervogels zoals patrijs en gele kwikstaart zetten we samen met de agrarische collectieven de inrichting en beheer van akkerranden door. We sluiten de groenblauwe dooradering hierop aan. **De middelen die vrijvallen vanwege het niet-continueren van agrarisch natuur- en landschapsbeheer in het NNN zetten we in voor uitbreiding van dit beheer buiten het NNN.**

Bossenstrategie

Bos is belangrijk, zowel voor de natuur als voor onze bewoners en bezoekers. Het planten van bos draagt bij aan versterking van de biodiversiteit, het vastleggen van koolstof, klimaatadaptatie, landschappelijke kwaliteit en leefbaarheid van steden. Daarom werken we aan de uitvoering van de **Bossenstrategie**. In deze strategie benoemen Rijk en provincies gezamenlijk ambities voor bossen in Nederland. Wij richten ons op vier pijlers:

1. Meer bos.
2. Meer vitaal bos.
3. Meer bomen buiten het bos.
4. Duurzaam gebruik van het bos.

Pijler 1. Meer bos

In Noord-Holland is 14.784 hectare bos.¹⁶ De Bossenstrategie bevat een opgave van 10% toename in 2030, oftewel 1.478 hectare. Aanvullend compenseren wij het bos dat sinds 2017 is gekapt vanwege natuurherstelmaatregelen, bijvoorbeeld om verstuing in de duinen op gang te brengen. Dit doen we buiten het NNN. Als alle herstelmaatregelen in Natura 2000-gebieden de komende jaren doorgang vinden is onze opgave voor compensatiebos 60 hectare. **In schema 3 maken wij de beoogde bosuitbreiding per programmagebied inzichtelijk.**

	Binnen NNN (versterken van het Natuurnetwerk)	Buiten NNN (uitbreiding- en compensatie)
Wadden, Kop van Noord-Holland en West-Friesland	29 hectare	292 hectare
Noord-Kennemerland	77 hectare	5 hectare
Laag Holland	2 hectare	61 hectare
Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden	32 hectare	1.010 hectare
Gooi en Vechtstreek	-	30 hectare
TOTAAL:	140 hectare	1.398 hectare

Schema 3: Beoogde bosuitbreiding per programmagebied.

Pijler 2. Meer vitaal bos

We revitaliseren onze bossen, zodat deze weerbaarder zijn. Dit is nodig, omdat de bossen in Noord-Holland over het algemeen een matige vitaliteit laten zien.¹⁷ Wij bevorderen maatregelen zoals hydrologisch herstel, het (onderling) verbinden van bossen, het aanplanten van mengboomsoorten en/of rijkstrooiselsoorten, het creëren van dood hout en het behoud van dikke bomen in het bos. **Wij streven ernaar om tot 2035 in 25% van ons bosareaal revitaliseringsmaatregelen te nemen.**

Pijler 3. Meer bomen buiten het bos

Wij ondersteunen maatschappelijke initiatieven voor boomaanplant buiten de bossen, zoals plantacties in stedelijke omgevingen. Daarnaast werken we aan een uitbreiding van 300 hectare *agroforestry* en 50 hectare nieuw voedselbos. **We maken inzichtelijk welke gebieden hiervoor geschikt zijn en zetten hier in op realisatie van deze opgave. Deze opgave verdelen we niet per programmagebied.**

Pijler 4. Duurzaam gebruik van het bos

Door uitvoering van de Bossenstrategie verwachten wij een lichte toename van de houtproductie in Noord-Holland. In de Green Deal Houtbouw hebben wij ambities uitgesproken voor het verduurzamen van de bouwsector door het gebruik van hout te stimuleren. Daarbij hebben we beloofd om ons in te zetten om meer multifunctioneel bos te realiseren.

¹⁶ Wageningen Environmental Research (2022). *Nederlandse Bosinventarisatie* (NBI-7).

¹⁷ L. Kampherbeek, E. Roest, Y. Leunisse & P. van Wijhe (2023). *Revitaliseringsplan Noord-Holland*.

2.2.5 Natuurinclusief ruimtegebruik

Natuur is overal aanwezig: zowel binnen als buiten de beschermde natuurgebieden. Ook langs wegen en in het stedelijk gebied: in bermen, parken en zelfs rond onze woningen. Ons uitgangspunt is dat bij alle ruimtelijke ontwikkelingen rekening wordt gehouden met natuur. Deze koers was al ingezet in de [Omgevingsvisie NH2050](#) en is verder uitgewerkt in de [Agenda Natuurinclusief](#), waar wij partner in zijn. Door natuurinclusief ruimtegebruik verbeteren we de omstandigheden voor zowel kwetsbare als algemene soorten. Dit kan bijvoorbeeld door natuurinclusief te bouwen en door te zorgen voor voldoende ruimte voor (recreatief) groen en water in de stad. We steunen de ideeën van het Rijk over een [groennorm](#) bij binnenstedelijk bouwen. We geven zelf het goede voorbeeld in ons eigen areaal, in het bijzonder onze (vaar)wegen. Daar waar een (water)weg een natuurverbinding of een natuurgebied kruist ondersteunen we maatregelen voor 'ontsnippering'. Via ons mobiliteitsbeleid geven we zelf het goede voorbeeld.¹⁸ Daarnaast investeren we in kennisontwikkeling, samen met gemeenten, waterschappen en kennisinstellingen. Goede voorbeelden en interessante netwerken delen we via de [Aanpak Groen Kapitaal](#).

In de [Regionale Energiestrategieën](#) staat waar hernieuwbare energie opgewekt kan worden. Van groot belang zijn echter de exacte locatie en inrichting daarvan. Bij de plaatsing van windmolens moet goed gelet worden op trek- en foerageerroutes van vogels en vleermuizen. In het algemeen geldt: hoe eerder het belang van biodiversiteit betrokken wordt bij de afwegingen, hoe groter de kansen zijn om een positief effect te bewerkstelligen. Wij hebben [ruimtelijke voorwaarden](#) uitgewerkt voor de ontwikkeling van zonneparken. Ook voor windenergie is een [ruimtelijk kader](#). Om onze kennis te vergroten lopen er verschillende onderzoeken, onder meer via het consortium '[Zon in landschap](#)', waarin wij participeren. Nieuwe kennis verwerken wij in de ruimtelijke kaders.

Actieve soortenbescherming

De Wet natuurbescherming bepaalt dat wij soorten niet alleen *passief* moeten beschermen (door het wettelijk stelsel van vergunningverlening en handhaving), maar ook *actief*. Dit doen we door maatregelen uit te (laten) voeren voor kwetsbare soorten. Omdat veel soorten profiteren van het systeemherstel dat het gevolg is van herstelmaatregelen in de Natura 2000-gebieden en de afronding van het NNN, is dit 'gebiedenbeleid' ons uitgangspunt. Buiten deze natuurgebieden treffen we aanvullende maatregelen voor soorten die een negatieve trend vertonen – waaronder [Rode Lijst-soorten](#) – en waarvoor Noord-Holland een belangrijk deel van het verspreidingsgebied is. Hiervoor hebben we het Werkprogramma Actieve Soortenbescherming, dat we uitvoeren in samenwerking met diverse partners.

Om de klimaatopgave te realiseren is isolatie van woningen van belang. Dit moet echter zorgvuldig gebeuren, omdat bijvoorbeeld vleermuizen en gierzwaluwen hun voortplantings- of overwinteringsplekken vinden in spouwmuren en onder dakpannen. Om een isolatieproject te kunnen uitvoeren is nu nog vaak voor elke woning een aparte ontheffing van de Wet natuurbescherming nodig. Voor woningeigenaren is dit kostbaar en tijdrovend. Daarom werken we samen met de [Omgevingsdienst Noord-Holland Noord](#) en gemeenten aan het mogelijk maken van zogenoemde 'gebiedsgerichte ontheffingen', waarbij hele wijken in één ontheffing te vatten zijn. [Deze gebiedsgerichte ontheffingen moeten uiteraard zijn gebaseerd op duidelijke regelgeving en zorgvuldig ecologisch onderzoek. De Omgevingsdienst ondersteunt initiatiefnemers hierbij.](#)

Groene vrijwilligers

'Groene vrijwilligers' zijn van onschatbare waarde voor het natuur- en landschapsbeheer. We onderscheiden tellers (die monitoringsactiviteiten verrichten), herstellende (die natuurgebieden opknappen en beheren) en vertellers (die natuur- en milieueducatie verzorgen). Wij ondersteunen hen via ons programma [Betrekken bij Groen](#), dat wordt uitgevoerd in een samenwerking van alle terreinbeheerders. Een mooi voorbeeld in dit programma is de [Groene Academie](#), die opleidingen, kennisuitwisseling en materiaal verzorgt. Wij zetten het programma Betrekken bij Groen voort.

¹⁸ Wageningen University & Research (2021). [Ontsnipperingsbeeld Provincie Noord-Holland. Een knelpuntenanalyse en advies voor ontsnippering van het provinciale wegennet voor fauna.](#)

Nationale Parken

De Nationale Parken [Duinen van Texel](#) en [Zuid-Kennemerland](#) vormen het visitekaartje van de Noord-Hollandse natuurgebieden en richten zich op natuurbescherming, recreatie, educatie, promotie en onderzoek. Bovendien helpen de Nationale Parken om bewoners en bezoekers van Noord-Holland te betrekken bij hun groene leefomgeving. Daarom participeren wij in de overlegorganen en leveren wij een financiële bijdrage aan de Nationale Parken. Sinds 2020 zijn beide parken aangesloten op het rijksproject [Nationale Parken Nieuwe Stijl](#), dat beoogt de parken toekomstbestendig te maken. Wij steunen deze aanpak, leveren cofinanciering in de vorm van ambtelijke inzet en sluiten deze aanpak zo goed mogelijk aan op de gebiedsprocessen. Inspirerende voorbeelden zoals de [Duintuinen](#) en de [Tuinen van Texel](#) geven we een platform via onze [Aanpak Groen Kapitaal](#).

2.3 MINDER STIKSTOFUITSTOOT

2.3.1 Inleiding

Onze provincie is dichtbevolkt. Wonen, mobiliteit, havens, industrie, landbouw en recreatie zorgen voor stikstofuitstoot. In twaalf van onze negentien Natura 2000-gebieden liggen leefgebieden die gevoelig zijn voor stikstof: een te grote neerslag van stikstof leidt hier tot verslechtering van de natuurkwaliteit.¹⁹ Deze twaalf gebieden staan centraal in onze stikstofaanpak. Ons primaire doel is het bereiken van een gunstige staat van instandhouding van de Natura 2000-gebieden. De stikstofaanpak werkt volgens de strategie 'twee doelen, twee sporen'. Met vermindering van de stikstofuitstoot bereiken we twee doelen: enerzijds natuurherstel en anderzijds het weer mogelijk maken van economische ontwikkelingen, die nu vaak worden beperkt omdat nieuwe vergunningen niet kunnen worden afgegeven. Om deze twee doelen te bereiken volgen we twee sporen:

1. Een spoor in de *gebiedsprocessen*, waarin we kijken naar de problematiek per Natura 2000-gebied.

Deze gebiedsprocessen richten zich primair op stikstofreductie in de agrarische sector en op natuurherstelmaatregelen. Deze wordt uitgewerkt in de paragraaf 2.3.3.

2. Een *provinciebreed* spoor voor de sectoren havens en industrie, wonen en mobiliteit.

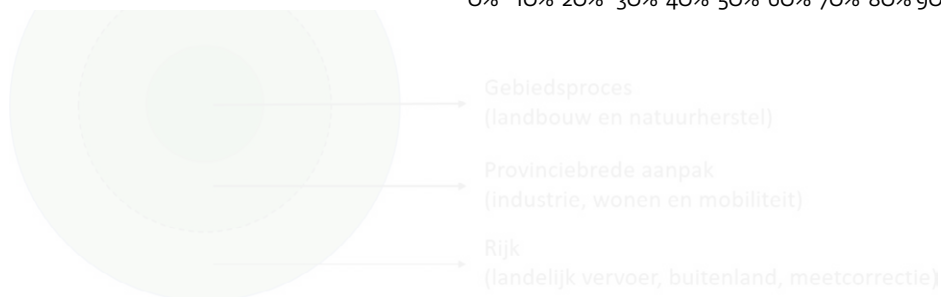
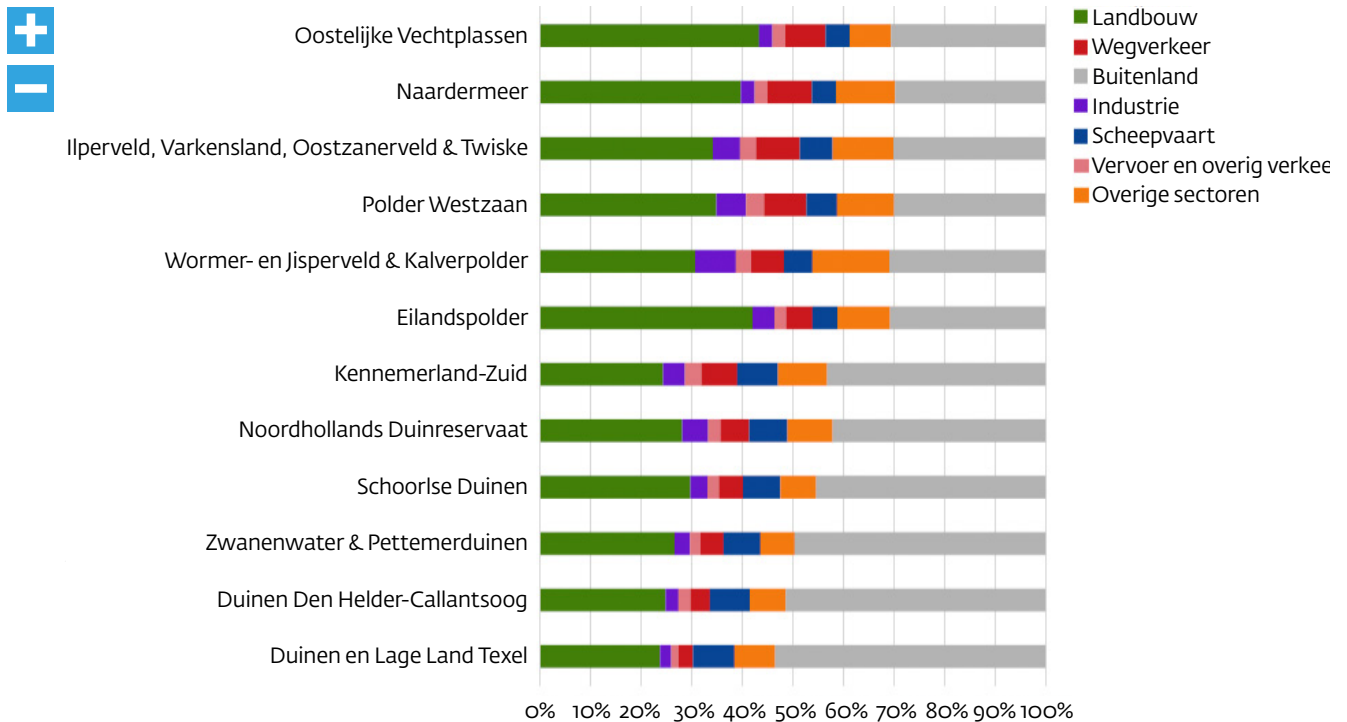
Deze wordt uitgewerkt in paragraaf 2.3.4.

Bij het verminderen van stikstofdruk richten we ons zowel op vermindering van de stikstofuitstoot (*emissie*) door verschillende bronnen, als op het herstellen en weerbaarder maken van onze natuurgebieden tegen te hoge neerslag van stikstof (*depositie*). Alle sectoren moeten hun steentje bijdragen om de emissie te verminderen. Concreet: wij rekenen op een evenredige bijdrage van elke sector. In afbeelding 6 staat de herkomst van de depositie op onze twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Stikstofemissie die buiten onze provinciale beïnvloedingssfeer ligt, zoals in het landelijk vervoer, internationale scheepvaart, luchtvaart, het buitenland en de 'meetcorrectie' in het stikstofmodel, beschouwen wij niet als deel van onze provinciale opgave.²⁰ In afbeelding 7 hebben wij deze verantwoordelijkheidsverdeling gevisualiseerd.

De optelsom van het doelbereik in gebiedsprocessen, in het provinciebrede spoor en in de sectoren waarvoor het Rijk verantwoordelijk is, moet leiden tot het realiseren van de totale opgave. We monitoren de resultaten van de stikstofaanpak. Gegevens over de depositie op kwetsbare natuur komen beschikbaar via AERIUS Monitor. Voor de monitoring van emissie baseren wij ons op gegevens van het Rijk. Hierbij moeten we rekening houden met een na-ijleffect van twee jaar voordat de effecten van huidig beleid in het model zijn terug te zien.

¹⁹ De twaalf Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige leefgebieden zijn de duingebieden Duinen en Lage Land Texel, Duinen Den Helder-Callantsoog, Zwanenwater & Pettemerduinen, Schoorlse Duinen, Noordhollands Duinreservaat, Kennemerland-Zuid (deels in Zuid-Holland) en de veenweidegebieden Eilandspolder, Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske, Polder Westzaan en Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder, Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen (deels in Utrecht).

²⁰ De meetcorrectie is het verschil tussen de metingen van de depositie van ammoniak en de modelberekening in AERIUS. In Noord-Holland loopt de meetcorrectie aan de kust op tot boven de 30%. Het RIVM doet op verzoek van minister Van der Wal onderzoek naar de herkomst van de meetcorrectie.

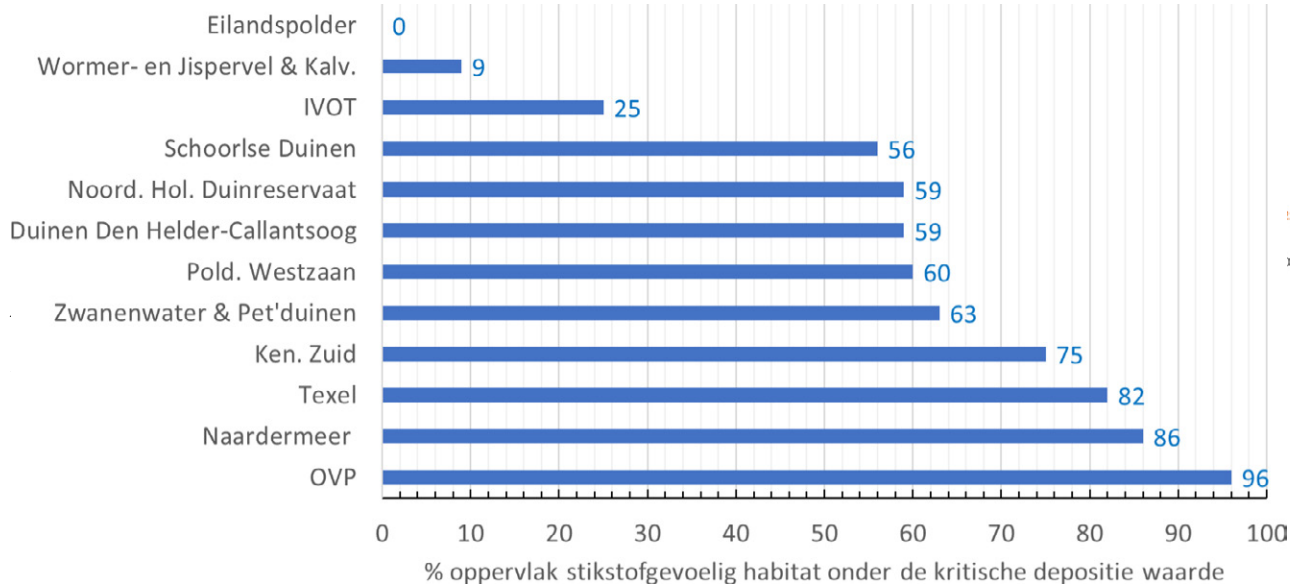
Afbeelding 7: Visualisatie verantwoordelijkheidsverdeling stikstofaanpak.

2.3.2 Concretisering van de opgave

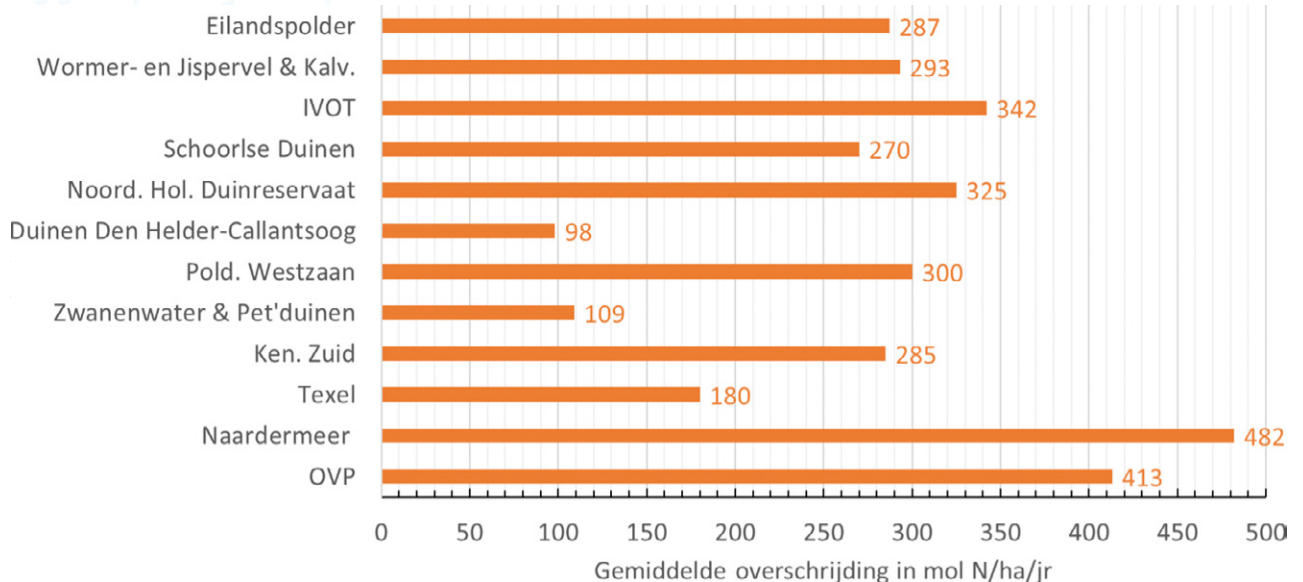
Op grond van Europese en nationale wet- en regelgeving is het Rijk systeemverantwoordelijk voor de vermindering van de stikstofemissies. Er is op dit moment nog geen helderheid over de tijdshorizon van de opgave. Enerzijds stelt de wet dat in 2025 in ten minste 40% van de stikstofgevoelige leefgebieden de kritische depositiewaarde (KDW) niet meer mag worden overschreden. In 2030 moet dit 50 procent zijn en in 2035 74%²¹. Anderzijds noemt het Nationaal Programma Landelijk Gebied de tijdshorizon van 2030 om dit doel te bereiken. Een definitieve keuze hierover is aan het Rijk en kan in een actualisatie van het PPLG worden verwerkt. Wij richten ons nu op de beleidsmatige keuzes en maatregelen die wij in alle gevallen nodig achten om de stikstofdruk te verminderen. De evaluatiemomenten die het Rijk in 2025 en 2028 inbouwt zijn voor ons belangrijke ijkmomenten.

Omdat de omgevingswaarde een landelijke opgave is, doet deze geen uitspraak waar de stikstofreductie moet worden behaald. Dit is echter wel van belang: stikstofbronnen nabij kwetsbare Natura 2000-gebieden zijn schadelijker dan bronnen verder weg. Het Rijk vraagt daarom van ons een ruimtelijke vertaling en regie op de uitvoering via integrale gebiedsprocessen in het landelijk gebied. Ons doel is het behalen van de beoogde omgevingswaarde in elk van onze twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Onderstaande grafieken tonen de huidige mate van overbelasting van onze stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. In acht van de twaalf gebieden is de doelstelling van 74% stikstofgevoelig leefgebied onder de KDW nog niet gehaald (afbeelding 8). Daarnaast is de mate van stikstofoverschrijding in alle gevallen zeer aanzienlijk (afbeelding 9). Ter illustratie: in het Noordhollands Duinreservaat ligt 59% van het stikstofgevoelig leefgebied onder de kritische depositiewaarde, en 41% dus niet. Op die 41% is de overschrijding gemiddeld liefst 325 mol per hectare per jaar. In de Oostelijke Vechtplassen (OVP) is dit effect nog sterker te zien. Hier ligt slechts 4% van het stikstofgevoelig leefgebied nog niet onder de KDW, maar worden het zeer stikstofgevoelige leefgebied gemiddeld met 413 mol stikstof per hectare per jaar overbelast.

²¹ Dit percentage wordt de 'omgevingswaarde' genoemd. De kritische depositiewaarde (KDW) is de hoeveelheid stikstof in mol per hectare per jaar waarboven verslechtering van de kwaliteit van de natuur niet op voorhand is uit te sluiten. Voor elk type natuur is wetenschappelijk bepaald wat de KDW is: hoe stikstofgevoeliger de natuur, hoe lager de waarde.

2.3.3 Aanpak in gebiedsprocessen

Wijzet in de komende maand gemeenten, in het gebiedsproces richten we ons primair op de meest doeltreffende maatregelen, dat wil zeggen vermindering van uitstoot die tot de grootste natuurwinst leidt. Dit doen we op basis van een analyse van de natuuropgave, de bronnen en de instrumenten. Uiteraard werken we, zeker ten aanzien van Natura 2000-gebieden aan de provinciegrenzen, samen met onze buurprovincies. Wij onderzoeken de stikstofreductie en het effect op de omgevingswaarde van de afronding van het NNN en het vervallen van de derogatie. Dit onderzoek is najaar 2023 afgerond. Effectonderzoek op andere maatregelen (zie hierna) volgt.

Overgangsgebieden

Kenmerkend voor ammoniak - en daarmee voor de stikstofbelasting uit de agrarische sector - is de neerslag dicht bij de bron, grotendeels binnen 500 meter.²² Daarom richten wij ons in het gebiedsproces met voorrang op vermindering van stikstofemissie binnen 500 meter van het stikstofgevoelig leefgebied. Agrarische ondernemers met (een deel van) de bedrijfsvoering in dit overgangsgebied worden door ons actief benaderd. Het overgangsgebied kan dus deels binnen, en deels buiten het Natura 2000-gebied liggen, afhankelijk van de exacte ligging van het stikstofgevoelig leefgebied. Deze agrarische ondernemers worden maximaal ondersteund met instrumenten ten behoeve van de emissiereductie. De overgangsgebieden zijn geen planologisch instrument. Voor agrariërs met (door hun omvang) vergelijkbare depositie op natuur buiten het overgangsgebied geldt hetzelfde.

NNN-realiseratie

In veel gebieden liggen (nog te realiseren) NNN-percelen in de directe nabijheid van stikstofgevoelig leefgebied. Daarom zal afronding van het NNN in de buurt van stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden leiden tot een gerichte depositievermindering. Doordat op deze percelen wordt omgeschakeld naar natuurbeheer neemt de bemesting nabij

²² Zie de website van het [IVNM](#), waarop enkele veelgestelde vragen over stikstof worden beantwoord.

stikstofgevoelig leefgebied af. In het kader van de NNN-realisatie worden stoppers opgekocht en bedrijven verplaatst. De gronden die beschikbaar komen worden waar mogelijk – via een ruilproces – ingezet om de bedrijven die in het gebied blijven te extensiveren. De beheerchecks (zie paragraaf 4.4) laten zien dat de NNN-realisatie leidt tot een geschatte extensivering van 1,9 GVE per hectare naar 1,2 tot 0,8 GVE per hectare. Gemiddeld genomen – afhankelijk van het beoogde natuurdoel – achten wij verdergaande extensivering onwenselijk, gelet op de minimale veebezetting die nodig is voor het beheer van natuur en landschap, en behoud van een gezond agrarisch verdienmodel. Ook van verplaatsters verwachten we inspanningen om hun stikstofemissies te verminderen. **De Natura 2000- en omringende overgangsgebieden en de NNN-gebieden achten wij ongeschikt als vestigingslocatie bij verplaatsing.**

Maatregelen op agrarische bedrijven

Alle agrarische bedrijven hebben een reductieopgave. Door concrete maatregelen te treffen op agrarische bedrijven kunnen zowel stalemissies als veldemissies worden teruggebracht. Door maatregelen te kiezen die bij het ontwikkelingsperspectief van hun bedrijf passen, kunnen agrarische ondernemers de stikstofopgave combineren met de overgang naar kringlooplandbouw en andere opgaven in dit PPLG. In paragraaf 2.6 en hoofdstuk 4 staat hoe wij hen hierbij ondersteunen. **Enkele concrete maatregelen waarvoor wij financiering uit het Transitiefonds aanvragen zijn:**

1. **Emissiearme huisvesting van melkvee.** Samen met de provincies Utrecht en Zuid-Holland zijn we gestart met het Field Lab Groene Hart. Dit Field Lab richt zich op maatregelen zoals bronscheiding om ‘mest van weidevogelkwaliteit’ te produceren, vermindering van stal- en veldemissies met 50 tot 70% en mozaïekbeheer om de condities voor weidevogelbeheer te optimaliseren.
2. **Emissiearm bedrijfsmanagement.** Er bestaan diverse *no regret*-maatregelen die weinig investering vragen en toch tot aanzienlijke emissiereducties leiden. Voorbeelden zijn weidegang, vermindering van het eiwitgehalte in veevoer en het verdunnen, aanzuren en koelen van mest. Door de systematiek van kritische prestatie-indicatoren (zie hoofdstuk 4) willen we deze maatregelen stimuleren. We verwachten dat met dergelijke maatregelen de emissie per bedrijf met circa 20% kan dalen.
3. **Systeemaanpak mestverwerking en agrarische nutriëntenkringlopen.** Door het vergisten van mest wordt het ammoniakgehalte in de mest minder en ontstaat methaan. Dit is een energiebron voor groen gas. Wat overblijft kan verwerkt worden tot organische korrels en kunstmest. Met deze installaties wordt dus tegelijkertijd de ammoniakuitstoot verminderd, de methaanuitstoot gereduceerd, de bodem verbeterd en een bijdrage geleverd aan de productie van groengas. Nader onderzoek is nodig om de beste toepassingen voor de extensieve en grondgebonden Noord-Hollandse melkveesector te identificeren.
4. **Natuurinclusieve mestbehandeling.** Micro-organismen kunnen stikstof en koolstoffen in organische verbindingen vastleggen. In de praktijk gebeurt dat bijvoorbeeld door verneveling in de stal of door het toedienen van bacteriën en koolstof in de mestkelder. Samen met bedrijven die deze maatregel al toepassen willen we het reductiepotentieel in beeld brengen.

Agrarische ondernemers moeten erop kunnen vertrouwen dat als zij hun bedrijf hebben aangepast, dat niet binnen enkele jaren opnieuw moet. Daarom is het waarborgen van de emissiereducties van maatregelen erg belangrijk.²³ Wij bieden steun voor maatregelen die voldoende wetenschappelijk onderbouwd zijn en die we kunnen waarborgen, monitoren en handhaven. Waar dit nog niet mogelijk is, werken wij eraan om dit mogelijk te maken.

PAS-melders

We helpen het Rijk met het vinden van een oplossing voor de PAS-melders. Legalisering is onze hoogste prioriteit en kan onder andere door opkoop van stoppende bedrijven. De instrumenten die het Rijk hiervoor beschikbaar stelt zijn voor onze provincie onvoldoende. Waar nodig verzorgen we voorfinanciering met provinciale middelen. Als een stikstofbank nodig is voor vergunningverlening aan PAS-melders, en het Rijk hier niet in voorziet, verkennen wij de inrichting van een provinciale stikstofbank voor dit doel. Het Rijk blijft eindverantwoordelijk voor een blijvende oplossing en de financiering daarvan.

²³ Een belangrijke hobbel voor de grootschalige uitvoering van stikstofreducerende maatregelen op agrarische bedrijven is het gegeven dat niet alle maatregelen over een zogenoemde RAV-code of emissiefactor beschikken. Dat betekent dat de reducties die door deze maatregelen worden bereikt niet als bijdrage van een individueel bedrijf of de sector worden geregistreerd. Ze komen in het meetmodel AERIUS alleen terug als reductie van de ‘achtergronddepositie’. Dit maakt deze maatregelen minder aantrekkelijk voor agrarische ondernemers. Wij bevorderen, samen met andere provincies en het Rijk, dat deze maatregelen alsnog geborgd en geregistreerd worden.

2.3.4 Provinciebrede aanpak

Extern salderen

Gemiddeld bevat een vergunning voor stikstofemissie 30% ongebruikte stikstofruimte. Daarmee is het huidige afromingspercentage van 30% niet te beschouwen als een maatregel die ten gunste komt van de natuur; hooguit voorkomt het een feitelijke stijging van stikstofemissie. **In de komende periode houden wij de huidige beleidsregels tegen het licht om te bekijken of aanpassingen nuttig zijn.**

Havens en industrie

De bijdrage van industriële sectoren aan de totale stikstofdepositie op Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden ligt tussen de 1,6% en 5%. De meeste depositie komt terecht in de Natura 2000-gebieden nabij het Noordzeekanaalgebied. Met onze provinciebrede aanpak sluiten wij aan bij landelijke maatregelen, om zo te komen tot de nationale opgave van 38% reductie aan samengestelde stikstofemissie NO_x en NH_3 .²⁴ De *Roadmap industriële piekbelasters stikstof* brengt voor de dertien industriële piekbelasters in Noord-Holland de geprognosticeerde stikstofreductie in beeld.²⁵ Hierbij is gekeken naar verplichtingen die volgen uit bestaand beleid, zoals het gebruik van 'best beschikbare technieken' (verplicht in de milieuwetgeving), het Schone Luchtakkoord en de energietransitie (zoals sluiting van de kolencentrale aan de Hemweg en de bouw van windparken op zee). De Roadmap voorspelt een daling van 70-80% ammoniak en 40-45% stikstofoxiden, die voor ongeveer de helft 'zeker' is en voor de andere helft afhankelijk van randvoorwaarden zoals verbetering van de energie-infrastructuur. Voor de Natura 2000-gebieden zou dit een potentiële samengestelde reductie van 45-50% betekenen, waarmee de industrie ruimschoots zijn evenredige deel levert in de provinciale stikstofopgave. Eventuele investeringskosten kunnen ten laste komen van het Klimaatfonds van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Wonen

Zowel het bouwen van woningen als het wonen zelf leidt tot stikstofuitstoot. Onze ambitie is om 184.000 nieuwe woningen te bouwen tot en met 2030. Dit is 20 procent van de nationale opgave. Hoewel wonen relatief beperkt bijdraagt aan stikstofdepositie, kunnen zonder stikstofruimte veel woningbouwplannen niet doorgaan, vooral wanneer het plan in de buurt van een Natura 2000-gebied ligt. Gemeenten en ontwikkelaars zijn genoodzaakt om zelf oplossingen te bedenken om woningbouw mogelijk te maken, zoals het gebruik van elektrische werktuigen en bouwmaterieel, bouw hubs en industrieel bouwen. Het Rijk heeft toegezegd om een deel van de stikstofruimte die met rijksbeleid ontstaat, te reserveren voor woningbouwprojecten. Daarnaast steunt het Rijk gemeenten en ontwikkelaars met het programma [Schoon en Emissieloos Bouwen](#). Wij delen kennis – bijvoorbeeld met onze de [Handreiking stikstofvrij bouwen](#) en stimuleren duurzame mobiliteit in nieuwe en bestaande wijken. Ook voor de bestaande woningbouw zijn er maatregelen die bijdragen aan stikstofreductie, zoals het van het gas halen van woningen in het kader van de energietransitie. Wij brengen de stikstofbehoefte voor het bouwen van woningen in beeld, zodat we met deze kennis knelpunten in de woningbouwopgave kunnen aanpakken en, indien nodig, bij het Rijk onder de aandacht brengen.

Mobiliteit

De mobiliteit in Nederland is verantwoordelijk voor 11% van de gemiddelde depositie van stikstofoxiden op natuurgebieden: 6% door het wegverkeer en 5% door de scheepvaart. In het wegverkeer is al veel winst geboekt: een daling van ruim 30% tussen 2010 en 2018, dankzij bronmaatregelen zoals verlaging van de maximumsnelheid op rijkswegen, elektrificatie van zowel wegverkeer als de binnenvaart en het stimuleren van walstroom in havens. De verwachting is dat de mobiliteit tot 2030 aan het stikstofreductiedoel van 25% kan voldoen vanwege de autonome ontwikkeling naar schonere motoren en elektrificatie. Ook in ons provinciaal beleid voor slim, schoon en veilig reizen leveren we een bijdrage. Door het verminderen, veranderen en verbeteren van mobiliteit zorgen we voor meer duurzame en betaalbare mobiliteit. De hoofdlijnen van dit beleid zijn samengevat in het Perspectief Mobiliteit, dat is uitgewerkt in uitvoeringsprogramma's. De maatregelen in deze programma's leiden aanvullend tot een emissiereductie van 12% NO_x in 2030 ten opzichte van 2018.²⁶

Daarnaast doen we nader onderzoek naar *snelheidsverlaging van het wegverkeer op provinciale wegen*. Een verlaging van 80 km/u naar 60 km/u leidt alleen tot een significante daling van stikstofuitstoot als hierdoor minder auto's gaan rijden in de nabijheid van het desbetreffende Natura 2000-gebied. **Dit lijkt enkel het geval op de N502, waar snelheidsverlaging zou leiden tot een depositiereductie van maximaal 2,78 mol per hectare per jaar op het Natura 2000-gebied Zwanenwater &**

24 Kamerbrief DGLGS / 26174881 10 februari 2023.

25 De Roadmap is nog in ambtelijke voorbereiding. Zodra deze beschikbaar is, wordt een link opgenomen.

26 CE-Delft (2021). [Effectbepaling duurzame mobiliteitsopties provincies Noord-Holland en Flevoland](#).

Petteerderduinen. Wij nemen uiterlijk eind 2023 een besluit over een eventuele snelheidsverlaging. Ook sluiten we aan bij de landelijke afspraak dat in 2030 uitstootvrij wordt gereden in het *streekvervoer*. De uitstoot van stikstofoxiden door regionale bussen neemt de komende jaren verder af omdat in onze concessies het rijden met elektrisch bussen is opgenomen. Tot slot zetten we in op *duurzame binnenvaart en elektrisch varen*. De stikstofdepositie als gevolg van de binnenvaart in Noord-Holland is laag ten opzichte van andere provincies, omdat de drukste wateren in Noord-Holland niet direct grenzen aan Natura 2000-gebieden. Hierdoor is het effect van de landelijke maatregelen voor de binnenvaart in Noord-Holland relatief beperkt.

2.4 WATER EN BODEM STUREND

2.4.1 Inleiding

De maakbaarheid en de draagkracht van ons water- en bodemsysteem bereiken steeds vaker hun grenzen. Bodemdaling en lage grondwaterstanden zorgen voor schade. De waterkwaliteit is allesbehalve op orde. De verdeling van zoet grond- en oppervlaktewater bij droogte wordt steeds lastiger. Het veranderende klimaat zet alles op scherp, ook het houden van droge voeten. Hierdoor wordt het water- en bodemsysteem bepalender bij ruimtelijke ontwikkelingen. Het Rijk heeft met de [Kamerbrief Water en Bodem Sturend](#) (WBS) het initiatief genomen om dit uitgangspunt beter in het beleid te verankeren, mede met het oog op de provinciale PPLG's. De brief onderscheidt algemene uitgangspunten en 'structurerende keuzes'.

De algemene uitgangspunten zijn de volgende:

- Niet afwentelen op toekomstige generaties, andere gebieden of functies of van privaat naar publiek.
- Meer rekening houden met weersextremen en ons er bewust van zijn dat niet alle schade te voorkomen zal zijn.
- In samenhang omgaan met wateroverlast, droogte en de bodem. Hierbij past de metafoor 'nederland moet van vergiet weer een spons worden'.
- 'Meerlaagsveiligheid'. Dat wil zeggen: naast preventie ook aandacht voor het verminderen van kwetsbaarheid door ruimtelijke inrichting en crisisbeheersing, en voor snel en klimaatrobust herstel van schade.
- Minder afdekken, minder vergraven en niet verontreinigen van de bodem (om de natuurlijke kracht van de bodem te benutten).
- Een integrale aanpak in de leefomgeving.
- *Comply or explain* ('pas toe of leg uit').

Voor het PPLG en de gebiedsprocessen zijn de meest relevante structurerende keuzes:

- Voldoende, zoet en schoon water. Dit betekent met name:
 - Het hoofdwatersysteem weerbaar maken tegen droogte.
 - Toewerken naar een robuust grondwatersysteem, nieuwe en diverse drinkwaterbronnen en 20% minder drinkwaterverbruik.
 - Maatregelen voor de kaderrichtlijn water uiterlijk in 2027 uitvoeren.
 - Ruimte creëren voor het vasthouden, bergen en afvoeren van water in onze ruimtelijke inrichting, landgebruik en landbeheer. Hierbij past het reserveren van 5-10% van diepe polders voor waterberging.
 - De zoetwatervoorziening borgen door rekening te houden met grotere peilfluctuaties en mogelijk peilaanpassingen van het ijsselmeer en het markermeer.
 - Geen nieuwe landaanwinning (eilanden) in het ijsselmeergebied, behalve voor overstroombare natuur en om te voldoen aan de natura 2000- en krw-doelen.
 - Actualisering van de huidige reserveringszones rond primaire waterkeringen.
 - Vooralsnog geen kustuitbreiding.
- Een vitale en efficiënt geordende bodem
Dit houdt onder meer een sterkere regie op de inrichting van de ondergrond in, en tevens een meer efficiënt gebruik van de ruimte, behoud van organisch rijke landbouw- en natuurbodems, zo min mogelijk afdekking van de bodem en herstel van de bodem waar dat mogelijk is.
- Laagveengebieden: bewegen naar een grondwaterstand van 20 centimeter tot 40 centimeter onder maaiveld, zodat bodemdaling wordt geminimaliseerd en de uitstoot van broeikasgassen wordt gereduceerd.
- Verziltende kustgebieden: op termijn zal vaker sprake zijn van tijdelijke en regionale verzilting in kustgebieden en polders in het westen van Nederland, omdat zoute kwel door de zeespiegelstijging toeneemt en de aanvoer van zoet water niet langer altijd en overal gegarandeerd kan worden. Zoet water ter plekke vasthouden en benutten zal keuzes vergen. Op termijn kunnen ook de nu op zoet water gebaseerde ecologische KRW-doelen in het gedrang komen. Watervverbruikers moeten zelf maatregelen nemen om beter bestand te zijn tegen periodes van extreme droogte, watertekorten en verzilting en rekening houden met verstrekkender gevolgen op lange termijn.

- **Hogere zandgronden:** herstellen van de sponswerking van de bodem en het bereiken van een robuust grondwatersysteem.

De WBS-principes zijn niet volledig nieuw en deels al in beleid verankerd. Al veel langer houden we rekening met water en bodem in de ruimtelijke ontwikkeling en nemen we maatregelen om water en bodem te beschermen en te herstellen. We verwachten echter dat door de WBS-principes de werkwijze zal veranderen en de impact zal toenemen: van functiegericht, korte termijn en reactief naar systeemgericht, langere termijn en proactief. **We onderschrijven de inhoud van de WBS-brief, zowel de algemene uitgangspunten als de 'structurende keuzes'.** We gebruiken ze voor dit PPLG als beleidsuitgangspunten, uiteraard voor zover ze betrekking hebben op ons landelijk gebied en passen binnen de reikwijdte van dit PPLG. Een meer concrete vertaling naar wat WBS voor Noord-Holland betekent zal deels in volgende PPLG's plaatsvinden, ook omdat WBS zelf nog nadere uitwerking behoeft, zowel inhoudelijk, juridisch als qua governance. Wij zullen daar in 2023 en 2024 stevig op inzetten, samen met Rijk, gemeenten en waterpartners. We benutten al wel kansen waar WBS in beleid en regelgeving is geborgd. Om WBS zo goed mogelijk toe te passen bij het maken van ruimtelijke keuzes in PPLG en gebiedsprocessen verbreden wij in 2023 en 2024 de bestaande geschiktheidskaarten ('signaalkaarten') in samenwerking met de waterpartners per gebied naar alle water- en bodemthema's. Hierbij maken wij ook de invloed van klimaatverandering zichtbaar. **De kaarten ontwikkelen we door naar het instrument 'gebiedsprofiel water, bodem en klimaatadaptatie Noord-Holland'.**

In de definitieve startversie van het PPLG nemen we, op basis van de huidige nog niet volledige kennis, een beschrijving op van het water- en bodemsysteem in Noord-Holland en de klimaatbestendigheid daarvan.

2.4.2 Water- en bodemdoelen in het NPLG

Er zijn vier nationale NPLG-doelen die betrekking hebben op water en bodem, te weten:

1. Concentraties nutriënten (stikstof en fosfaat) in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen (2027)

De KRW-grondwaterlichamen (zie kaart 8) voldoen al aan de wettelijke KRW-kwaliteitsnormen voor stikstof en fosfaat. Uitzondering is het grondwaterlichaam duin Rijn-west, dat voor een deel is gelegen in Noord-Holland. In 23% van de meetpunten wordt hier de drempelwaarde voor fosfaat overschreden, terwijl voor het KRW-oordeel 'goed' dit minder dan 20% moet zijn. We doen samen met de provincie Zuid-Holland onderzoek naar dit probleem en mogelijke maatregelen. Het Noord-Hollandse grondwater voldoet aan de verplichtingen van de Nitraatrichtlijn (maximaal 50 mg/l nitraat en geen verslechtering). De regionale KRW-oppervlaktewaterlichamen (zie kaart 9) voldoen ten dele aan de normen voor stikstof en fosfaat, zoals blijkt uit onderstaande tabel.

Aantal waterlichamen waarbij nutriënten voldoen aan norm				
	Fosfaat voldoet	Stikstof voldoet	Fosfaat en/of stikstof voldoet (one-in, all-in)	Totaal aantal waterlichamen
HHNK	6	20	23 (45%)	51
Rijnland	9	8	11 (100%)	11
AGV	5	22	22 (81%)	27
Totaal	20	50	56 (63%)	89

Schema 4: Aantallen Noord-Hollandse KRW-oppervlaktewaterlichamen in beheer bij de waterschappen, die voldoen aan de normen voor stikstof en fosfaat (toestand 2022).

Stikstof en fosfaat zijn ondersteunende parameters voor de ecologie. Deze moeten op orde zijn voor het halen van de doelen. Voor de KRW-beoordeling wordt echter het *one-in all-in*-principe gehanteerd. Dat wil zeggen dat als een van de nutriënten (stikstof of fosfaat) aan de norm voldoet, het waterlichaam voor nutriënten op groen komt en dus voldoet. Alleen bij Rijnland voldoen alle waterlichamen voor *nutriënten* aan de norm. Voor Hollands Noorderkwartier en Amstel, Gooi en Vecht voldoet respectievelijk 45% en 81% van de waterlichamen. Voor 2022 betekent dit dat 56 van de 89 waterlichamen (63%) voldoen. In slechts 14 van de 89 waterlichamen (16%) voldoen beide nutriënten aan de norm (niet in de tabel).

De in de KRW-periode 2022-2027 door de waterschappen en andere overheden geprogrammeerde verbetermaatregelen zullen leiden tot meer doelbereik voor nutriënten in 2027. Voor een aantal maatregelen zijn de waterbeheerders daarbij mede afhankelijk van andere partijen. Het versneld afbouwen van de derogatie en de invoering van de bufferstroken, beide landelijke maatregelen om de emissies naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen, zullen naar

verwachting de kans vergroten dat de doelen voor stikstof en fosfaat worden gehaald, al is de mate waarin dat zal gebeuren nog niet bekend. Ook de, hoe dan ook positieve, effecten van de verduurzaming van de landbouw, de verbetering van hydrologische condities in de Natura 2000-gebieden en de groenblauwe dooradering die met dit PPLG een impuls zullen krijgen, zijn nog niet te kwantificeren. Dit geldt ook voor het negatieve effect van de beoogde vernattingsmaatregelen in de veenweidegebieden. Hierbij kan fosfaat vrijkomen uit de bodem, hetgeen tientallen jaren kan aanhouden. Overigens zal de beoogde verlaging van de nutriëtniveaus niet altijd tot een toestand van helder water leiden. In een flink aantal waterlichamen blijven de niveaus namelijk boven de kritische grens voor de omslag van troebel naar helder water, waardoor geen verbetering van de ecologische waterkwaliteit zal optreden.

Met de recent aangekondigde [KRW Impuls](#) wil de minister van I&W extra inzetten op het voldoen aan de eisen van de KRW. De komende maanden wordt de impuls verder uitgewerkt tot een concreet actieprogramma, dat mogelijk nog gevolgen gaat hebben voor NPLG en PPLG. In het kader van het project *Joint factfinding* van het ministerie van I&W is het huidige KRW-beleid van Rijkswaterstaat, provincies en waterschappen tegen het licht gehouden. Hieruit en uit de landelijke KRW-Tussenevaluatie 2024 zal duidelijk worden of er voor 2027 nog aanvullende maatregelen nodig zijn om doelbereik in 2027 te halen.

Bij de uitvoering van de vijf uitvoeringsprogramma's zullen wij waar nodig rekening houden met de ruimtelijke impact van de door de waterschappen uit te voeren KRW-maatregelen, zoals opgenomen in het stroomgebiedsbeheerplan 2022-2027. Op ons verzoek hebben de waterschappen hun maatregelen op ruimtelijke impact gescreend. HHNK verwacht een ruimtelijk afwegingsvraagstuk ten aanzien van mogelijke isolatie- en herinrichtingsmaatregelen (Waterland, Assendelft), mogelijke kavelruil (Waterland) en de verbrakking in de polder Westzaan. AGV ziet een reeks afwegingsvraagstukken, waaronder die met betrekking tot de aanpak van de zuivering Amstelveen, het herinrichtingsplan voor 't Hol, het instellen van een flexibel peil in het Naardermeer en het omleiden/scheiden van waterstromen in de Amstellandboezem. Rijnland tenslotte verwacht dat de ruimtelijke afweging zich zal beperken tot de maatregel om de vaarbewegingen in het waterlichaam Trekvaartsysteem te zoneren en het instellen van een natuurlijk waterpeil in de vaarten van de Haarlemmermeer.

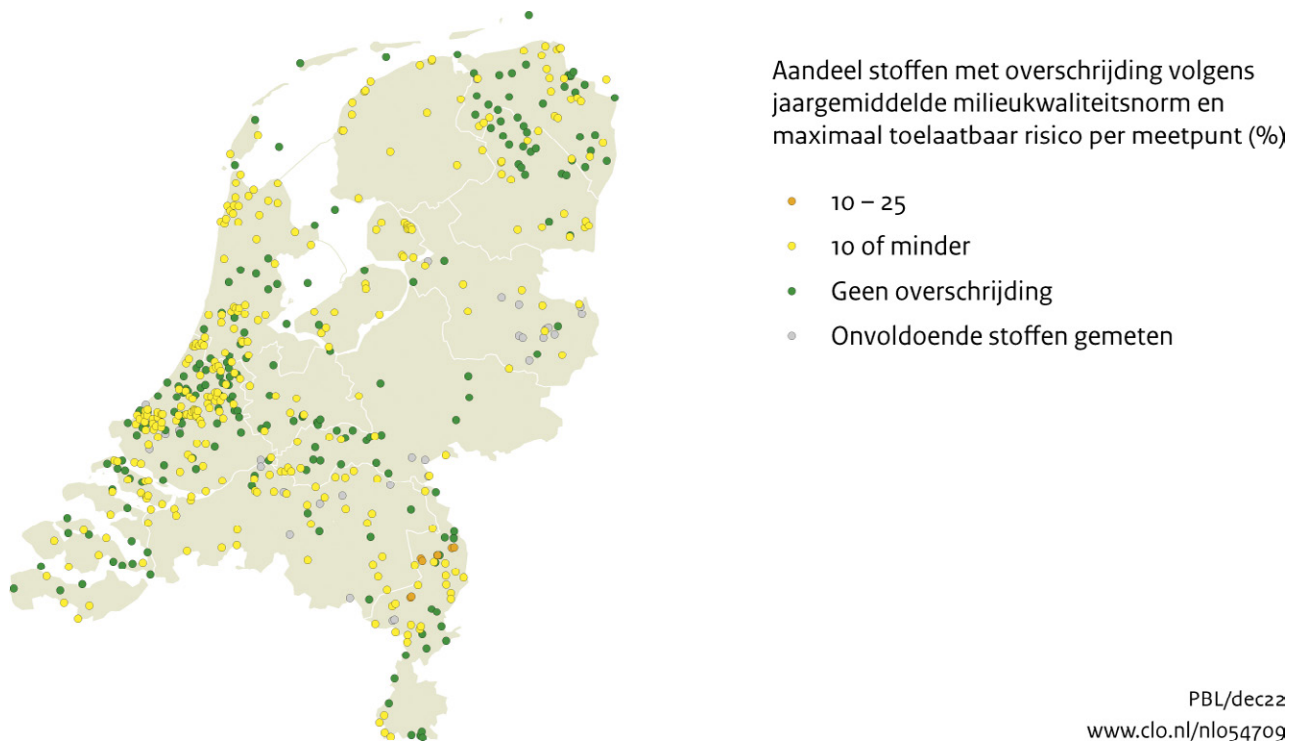
2. Concentraties gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen (2027)

In de KRW-grondwaterlichamen in Noord-Holland komen bestrijdingsmiddelen voor. Echter, voor geen van de waterlichamen is dit zodanig dat de toestand, volgens de KRW-beoordelingssystematiek, niet goed is.²⁷

In het eerste kwartaal van 2023 is een onderzoek gepubliceerd naar het vóórkomen van gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater in de periode 2013-2021.²⁸ Dit onderzoek gaat over zowel KRW-oppervlaktewaterlichamen als over het zogeheten 'overige water'. De algemene conclusie van het onderzoek is dat het aantal gemeten overschrijdingen van de waterkwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen vanaf 2013 is afgenomen, maar dat het tempo van de daling afvlakt. Om het landelijke doel van de [Toekomstvisie Duurzame Gewasbescherming 2030](#) te halen – geen normoverschrijdingen in 2027 en geen emissies naar het milieu in 2030 – is een aanzienlijke inspanning noodzakelijk. Voor het jaar 2021 geeft het onderstaande kaartje een beeld van de normoverschrijdingen op de meetpunten in het oppervlaktewater, en de situatie in Noord-Holland ten opzichte van de rest van Nederland. In de Kop van Noord-Holland is de open bollenteelt een belangrijke oorzaak van de geconstateerde overschrijdingen en in de Haarlemmermeerpolder de akkerbouw.

²⁷ Voor individuele bestrijdingsmiddelen is de KRW-norm 0,1 µg/l, voor de som van bestrijdingsmiddelen is de norm 0,5 µg/l. Zolang deze normen op minder dan 20% van de meetpunten in een grondwaterlichaam worden overschreden, wat het geval is, is de toestand goed.

²⁸ Zie [artikel in het compendium voor de leefomgeving](#) d.d. 1 maart 2023.

Afbeelding 10: Normoverschrijding gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater, 2021 (Bron: www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl (databankversie 18-10-2022)).

De maatregelen om emissies te verminderen zijn echter vooral landelijke (generieke) maatregelen. De invloed van regionale waterbeheerders is beperkt. Door middel van het [Landbouwportaal Noord-Holland](#) (zie ook hoofdstuk 4) worden agrariërs gestimuleerd maatregelen te nemen die emissies beperken. Hoewel dit PPLG geen specifieke maatregelen programmeert die leiden tot minder gewasbeschermingsmiddelen in het water, geldt in zijn algemeenheid dat de verduurzaming van de landbouw die met dit PPLG een impuls krijgt tot emissievermindering zal leiden.

Voor het halen van KRW-doelen is het belangrijk dat het Landbouwportaal gecontinueerd wordt (voor bovenwettelijke maatregelen tegen o.a. afspoeling van mest en gewasbeschermingsmiddelen) met inzet vanuit de provincie en financiële middelen van Rijk en EU. We werken toe, samen met de waterschappen, naar verbreding van het Landbouwportaal met andere thema's zoals groenblauwe dooradering, klimaatmitigatie en zoetwaterbeschikbaarheid.

De chemische kwaliteit van (grond- en oppervlakte)water is verbonden met die van de bodem. De wijze waarop in Nederland wordt omgegaan met grondverzet en de aanwezigheid van diffuse verontreinigingen in de bodem kan spanning opleveren met de KRW, als het stoffen betreft die mobiel zijn en zich makkelijk verplaatsen naar grondwater. Het is nodig dat de landelijke bodem- en waterregelgeving hier beter op elkaar aansluiten. Dit is vooral een probleem bij persistente en giftige stoffen. Voorbeelden zijn PFAS en bepaalde bestrijdingsmiddelen.

3. Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve toestand (2027)

Dit KRW-vereiste hebben wij getoetst in het kader van het [Regionaal Waterprogramma 2022-2027](#). Alle grondwaterlichamen voldoen eraan. Het behouden van de goede kwantitatieve toestand vergt blijvende aandacht in het Gooi en de duinen, in verband met de drinkwaterwinningen aldaar.

Het is belangrijk om in Natura 2000-gebieden het gebiedseigen water (kwel en neerslag) van goede kwaliteit zo lang mogelijk vast te houden. Zo gaan we verslechtering van de waterkwaliteit door het inlaten van gebiedsvreemd water tegen. De mogelijkheden hiervoor zijn het herstellen van kwel in het gebied, het verminderen van wegzijging en het vasthouden van water door natuurlijke peilfluctuatie.

4. Klimaatadaptatie: beleid, inrichting en beheer aangepast aan het veranderende klimaat. Schade en ontvricting door weersextremen zoveel mogelijk beperken (2050)

Dit doel omvat de thema's waterveiligheid, waterbeschikbaarheid/droogte/verziltiging en wateroverlast. Deze thema's komen hieronder achtereenvolgens aan de orde. De provinciale beleidsdoelen en maatregelen voor waterveiligheid zijn concreet geformuleerd en opgenomen in het Regionaal Waterprogramma 2022-2027. Voor de andere genoemde thema's is het beleid nog voor een belangrijk deel in ontwikkeling. Uiteraard is er een relatie tussen deze thema's en

de nadere WBS-uitwerking die nog moet plaatsvinden (zie hiervoor). Zo heeft de nagestreefde vermindering van de drooglegging in veenweidegebieden impact op de watervraag en de kans op wateroverlast. Dat het beleid voor een deel nog ontwikkeld moet worden – niet in de laatste plaats ook voor het thema ‘bodem’ (zie paragraaf 2.4.6), impliceert dat de (gebieds)keuzes in dit PPLG noodzakelijkerwijs nog als richtinggevend moeten worden gekwalificeerd.

Voor klimaatadaptatie heeft de provincie een uitvoeringsprogramma opgesteld rond de thema's bebouwde omgeving, vitale en kwetsbare infrastructuur en landelijk gebied. Dit programma loopt eind 2023 af. Over de vervolgaanpak nemen wij nog een besluit, mede in relatie tot de uitwerking van WBS. Het huidige programma is opgezet met de bedoeling de opgaven voor klimaatadaptatie in het eigen beleid en handelen te borgen. We houden meer rekening met vitale en kwetsbare functies en bereiden ons beter voor op extreme weersituaties om maatschappelijke ontwrichting te voorkomen. In onze [Omgevingsverordening](#) is opgenomen dat nieuwe ontwikkelingen in overleg met het desbetreffende waterschap moeten worden getoetst aan de effecten van klimaatverandering.

De stand van zaken per klimaatadaptatie-thema is als volgt.

a. Waterveiligheid

Het centrale doel is om in 2050 klimaatbestendig ingericht te zijn. Hiervoor hanteren we aantal belangrijke pijlers. In de eerste plaats de zogeheten ‘meerlaagse veiligheid’, waarvan de lagen zijn: 1) voorkomen van overstromingen, 2) duurzame ruimtelijke planning en 3) rampbeheersing. We breiden deze lagenbenadering uit met laag 4 (herstel) en laag 5 (waterbewustzijn). Een tweede pijler is ‘van lijn naar zone’. Dit betekent dat we anticiperen op toekomstige ruimtebehoefte rond de keringen en inzetten op functiecombinaties. We hebben de ambitie om samen met de waterschappen eind 2024 de ruimtebehoefte geïnventariseerd en gereserveerd te hebben. Hiervoor benutten we onze [Omgevingsverordening](#). Ook met de derde pijler anticiperen we op de toekomst. Samen met andere overheden stellen we scenario's rond klimaatverandering en zeespiegelstijging op. Op basis daarvan sturen we op gevolgenbeperking bij overstromingen (locatiekeuze en klimaatrobuuste inrichting). Tenslotte, de vierde pijler, hebben we ook meer aandacht voor de risico's rond vitale en kwetsbare objecten en infrastructuur, zowel bij het normeren van de keringen als bij het klimaatbestendig inrichten van het landelijk gebied.

De concrete subdoelen voor waterveiligheid zijn:

- Primaire waterkeringen voldoen in 2050 aan de wettelijke normen en hebben een hoogwaardige ruimtelijke kwaliteit.
- Regionale keringen die in de tweede toetsronde (afgerond in 2024) worden afgekeurd, voldoen uiterlijk in 2030 weer aan de norm.
- Veiligheid voor overstromingsgevoelige gebieden (kustplaatsen, buitendijkse gebieden, diepe polders en verstedelijkte gebieden) door het treffen van klimaatadaptieve maatregelen.

Om de waterveiligheid in bestaande buitendijkse gebieden beter te waarborgen gaan we in 2024 in overleg met Rijk, gemeenten en waterpartners om ons beleid restrictiever te maken, dus minder toe te laten.

b. Waterbeschikbaarheid, droogte en verzilting

Over het hele jaar gemeten heeft de provincie nog altijd een neerslagoverschot. Echter, als gevolg van klimaatverandering en door toenemende watervraag zijn er vaker perioden van watertekorten en droogte. Het noordelijk deel van Noord-Holland is sterk afhankelijk van het water uit het IJsselmeer. Een recente stresstest heeft uitgewezen dat deze buffervoorraad veel korter dan gedacht toereikend is. Het zuidelijk deel van de provincie kent een verziltingsprobleem dat ontstaat door indringing van zout zeewater. In onze Omgevingsverordening hebben wij verdringingsreeksen vastgesteld, waarmee in tijden van droogte de verdeling van het water wordt geregeld. Echter, door de recente droge jaren zijn vragen gerezen over de huidige en toekomstige verdeling. Veel van die vragen worden nationaal opgepakt in het kader van het [Deltaplan zoet water](#), waaraan wij deelnemen via twee zoetwaterregio's. Omdat de watervraag verder zal toenemen, onder meer door vernatting van veenweidegebieden en waterstof- en drinkwaterproductie, is het beleid op dit thema nog erg in ontwikkeling. Er lopen nog diverse onderzoeken, zoals naar de verdeling van het water uit het hoofdwatersysteem en de gevolgen van zeespiegelstijging. Uiteraard speelt ook de nadere uitwerking van de WBS-uitgangspunten een rol. Duidelijk is dat bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening moet worden gehouden met afnemende zoetwaterbeschikbaarheid en bovenregionale verdelingsvraagstukken. Verzilting zal op termijn meer geaccepteerd moeten worden, ook bij bestaande functies.

We houden er rekening mee dat droge periodes in de toekomst vaker voorkomen en langer duren waardoor er dan minder zoet water beschikbaar is:

- Minder water voor doorspoeling om (interne) verzilting tegen te gaan betekent dat we alert zijn op doelstellingen en teelten in gebieden en wellicht scherpere keuzes maken tussen gebieden onderling. Dit geeft echter ook kansen: in de ene polder kan een bewuste keuze voor verzilting (met bijbehorende brakke doelstellingen en zouttolerante teelten) leiden tot meer zoet water in een andere polder.
- Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen met een watervraag zullen gepaard moeten gaan met maatregelen om (zelfvoorzienend) droge periodes te overbruggen. Daarnaast dient de zoetwatervraag zoveel mogelijk te worden beperkt door middel van innovatie en dient er te worden voorkomen dat er afwenteling plaatsvindt door om te schakelen naar een andere zoetwaterbron. Zelfvoorzienendheid voor de eigen watervraag zal in het beleid verder worden uitgewerkt en daarbij zullen we inzetten op stimuleringsmaatregelen.
- Bebouwd gebied kan te maken krijgen met lagere grondwaterstanden, bodemdaling en paalrot.

We houden er rekening mee dat vernatting/peilverhoging in veenweidegebieden om bodemdaling en CO₂-uitstoot tegen te gaan veel water vraagt. Als dit zoet water betreft, betekent dit dat er voor andere functies minder zoet water beschikbaar is. De keuze die voor de Noord-Hollandse veengebieden wordt gemaakt heeft hiermee ook implicaties op andere gebieden/watergebruikers. Dit betreft zowel gebieden/watergebruikers in Noord-Holland als daarbuiten. Daarom is er bovenregionale en nationale afweging en afstemming nodig. Als het gaat om vernatting is, binnen de doelen, maatwerk per gebied noodzakelijk. Dit betekent dat we samen met de agrarische sector, de waterbeheerders en andere betrokkenen bepalen wat en wanneer nodig is om deze doelen te halen. We vragen de waterbeheerders water vast te houden waar het kan en water aan te voeren waar en wanneer het moet. Waar waterkwaliteitsdoelen en klimaatdoelen strijdig zijn, geven we prioriteit aan de klimaatdoelen.

c. Wateroverlast

Voor de opgave wateroverlast zijn de provinciale ambities voor een deel opgenomen in het eerdergenoemde uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie, maar er zijn nog geen concrete beleidsdoelen vastgelegd, waarop meerjarig uitvoeringsbeleid en instrumenten gebaseerd kunnen worden. Wateroverlast is wel in de Omgevingsverordening opgenomen in de vorm van een normering per gebruiksfunctie voor wateroverlast, zoals bijvoorbeeld voor grasland. Omdat door klimaatverandering vaker extreem weer zal voorkomen, zal deze waarschijnlijk geactualiseerd moeten worden.

Bij de ontwikkeling van beleid op het gebied van wateroverlast zullen wij rekening houden met de aanbevelingen van de beleidstafel Wateroverlast en Overstromingen:

- Verbreed, uiterlijk in 2027, de aanpak van normering wateroverlast naar een meer risicogerichte benadering.
- Voer in 2024 bovenregionale stresstesten uit voor extreme clusterbuien.
- Neem in de provinciale uitvoeringsprogramma's ruimte op voor regionale waterbergingen.

We streven ernaar de laatste aanbeveling uiterlijk in 2024 uit te werken en vervolgens verder te concretiseren in de PPLG-gebiedsprocessen. Daarbij hanteren we het WBS-uitgangspunt om 5% tot 10% van diepe polders voor waterberging te reserveren. Daarbij achten wij het simpelweg reserveren van de diepste delen van een polder niet altijd adequaat. Het watersysteem bepaalt namelijk samen met de hoogteligging en de ruimtelijke inrichting waar bij extreme buien het meeste water op maaiveld komt te staan. Naast waterberging in 5 tot 10% van de diepe polders om piekbuien op te vangen kijken we ook naar ruimte in of uitbreiding van het watersysteem (boezemberging en noodoverloopgebieden). Tevens zullen we de sponswerking van de bodem bevorderen waardoor water beter kan worden vastgehouden en de bodem daarmee ook bijdraagt aan het voorkomen van watertekort.

Aan de randen van polders zoeken we naar ruimte voor voorraadberging (ook wel seizoensberging genoemd). Dit om enerzijds zoet water vast te houden voor tijden van droogte en anderzijds wegzijging tussen polders te verminderen.

Ook streven we ernaar, de wateroverlastnormering voor veenweiden aan te passen, met het oog op de klimaatmaatregelen voor veenweidegebieden. Peilopzet en/of grondwaterstandsverhogingen kunnen in veenweidegebieden alleen tot stand worden gebracht in combinatie met aangepaste normen voor wateroverlast, omdat in veenweidepolders de uitbreiding van de waterbergingsruimte of het oppervlak open water qua ruimtebeslag anders onrealistisch groot zal zijn.

2.4.3 Oppervlaktewater: KRW-doelen en zwemwater

Naast de hiervoor besproken NPLG-doelen zijn er nog andere water- en bodemdoelen waar wij, samen met andere overheden, aan werken. Deze komen in de resterende subparagrafen van 2.4 aan de orde. Het doel is om de KRW-doelen voor ecologie en chemie in 2027 te halen, of in ieder geval de vereiste maatregelen tijdig uit te voeren. Deze doelen zijn breder dan de NPLG-doelen, die alleen betrekking hebben op nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. In geen van de 89 regionale waterlichamen in Noord-Holland zijn de KRW-doelen volledig bereikt.²⁹ Daarnaast is het doel om ook buiten de KRW-waterlichamen (in het zogeheten ‘overig water’) de gestelde kwaliteitsdoelen te realiseren. Voor zwemwater is het doel om het aantal zwemlocaties uit te breiden en de kwaliteit te verbeteren. De waterbeheerders in Noord-Holland werken hard aan maatregelen om de KRW-doelen te bereiken. De rol van de provincie is relatief beperkt. Wij houden in de gebiedsprocessen de samenhang met de KRW-maatregelen van de waterschappen in het oog.

In het Regionaal Waterprogramma 2022-2027 zijn de maatregelen van de provincie opgenomen om de doelen te bereiken. De belangrijkste zijn:

- Uitvoeren van 24 KRW-maatregelen waarvoor de provincie (mede)initiatiefnemer is. Deze maatregelen hebben een relatie met de natura 2000- of NNN-opgaven.
- Vaststellen van ecologische doelen voor het ‘overig water’.
- Provinciale schutsluizen beter vispasseerbaar maken.
- Natuurvriendelijke oevers aanleggen in provinciale vaarwegen.
- KRW-pilot uitvoeren, onder meer in het waterlichaam Uitgeester- en Heemskerkerbroek.
- Het vergunning-, toezicht- en handhavingsbeleid voor Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) intensiveren.
- Subsidiëren van integrale projecten die waterkwaliteit koppelen aan andere beleidsdoelen.
- Stimuleren van de verbetering van zwemwaterkwaliteit.

Bufferstroken, teeltvrije zones en natuurvriendelijke en natuurlijke oevers worden zoveel mogelijk in samenhang gerealiseerd. Voor het halen van KRW-doelen is het aanleggen van meer groenblauwe dooradering belangrijk (zie paragraaf 2.2.4).

Optimaliseren van hydrologische systemen

Verdroging en verstoring van de oorspronkelijke (grond)waterstromen is vaak een knelpunt voor natuurherstel. Voor onze deltanatuur is water een van de meest sturende factoren. Specifiek voor natuurherstel willen we de hydrologische systemen in en om de Natura 2000- en NNN-gebieden in de binnenduinrand, Laag Holland, het Vechtplassengebied en het Gooi optimaliseren. Concreet gaat het om de volgende maatregelen:

- Vernatting van laagveengebieden, ook om de uitstoot van CO₂ te verminderen. Deze maatregel wordt nader uitgewerkt in paragraaf 2.5.
- Herstel en benutting van kwelstromen, zowel in de binnenduinrand als op de overgang van het Gooi naar de Vechtplassen.
- Op sommige plekken in de binnenduinrand, Laag Holland en rondom het Amstelmeer en Wieringen is verzilting onomkeerbaar. Dit kan leiden tot aangepast grondgebruik, zowel ten aanzien van eerder geformuleerde natuurambities als het landbouwkundig gebruik. We voorzien door verzilting geen strijdigheid met de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn. In Laag Holland is brak water juist een kans voor de instandhouding van zeldzame natuurwaarden. Daar waar het kansrijk is zoeken we ruimte voor de ontwikkeling van brakke natuur. Er kan door verzilting wel strijdigheid met de huidige KRW-doelen ontstaan.
- Met name in de waterrijke natuurgebieden, Laag Holland en Oostelijke Vechtplassen bevorderen we een natuurlijk peilbeheer dat bijdraagt aan de natuurdoelen. Een natuurlijk peilbeheer in Noord-Holland betekent een hoog peil in de winter, een lager peil in de zomer en een meer geleidelijke overgang daartussen. In het veenweidegebied vergt dit specifieke keuzes. Daar waar wordt ingezet op ‘groeïend veen’, zal de sponswerking van het veenmos hieraan bijdragen.
- We streven naar het zo veel mogelijk vasthouden van gebiedseigen water in elk gebied. We beogen hiermee het water minder snel af te voeren. Dat doen we door natuurherstel- en inrichtingsmaatregelen indien mogelijk te combineren met waterberging. Landbouwbodems met een goede sponswerking – door onder meer een hoog organische stofgehalte in de bodem – spelen hierbij een belangrijke rol.
- De Kaderrichtlijn Water is onder meer gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit in zogeheten beschermde gebieden, waartoe onder meer de Natura 2000-gebieden worden gerekend. Soms moeten bij het nemen van maatregelen keuzes worden gemaakt omdat natuurdoelen en waterkwaliteitsdoelen niet goed verenigbaar zijn.

²⁹ De meest recente informatie over het doelbereik in elk van de KRW-waterlichamen is te vinden in het [waterkwaliteitsportaal](#) van het Informatiehuis Water.

2.4.4 Grondwater: KRW

De KRW-grondwaterdoelen zijn breder dan de NPLG-doelen (betrekking hebbend op nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en waterkwantiteit). De doelen zijn vastgelegd in het Regionaal Waterprogramma 2022-2027, en zijn drieledig:

1. Goede kwaliteit

In Noord-Holland is het grondwater naar KRW-maatstaven in een goede toestand, met de eerdergenoemde uitzondering van een teveel aan fosfaat in het grondwaterlichaam duin Rijn-West. Naar de oorzaken daarvan zal een onderzoek plaatsvinden. Om de kwaliteit van het grondwater te waarborgen zijn maatregelen in uitvoering, waaronder de aanpak van verontreinigingen met onaanvaardbaar verspreidingsrisico, een onderzoek naar ammonium uit stortplaatsen en de aanleg van een *early warning* meetnet.

2. Goede kwantitatieve toestand

De kwantitatieve toestand van het grondwater in Noord-Holland is goed. Er vindt geen uitputting plaats. Echter, in droge perioden kunnen tijdelijk tekorten ontstaan. Deze tekorten kunnen toenemen als gevolg van klimaatverandering en toenemend gebruik van grondwater. Daarom zijn zeven verbetermaatregelen gepland, waaronder de aanleg van bufferzones rond het Naardermeer en de Kortenhoefse Plassen, het stimuleren van het vasthouden van kwelwater in het Vechtplassengebied, een onderzoek naar het benutten van kwelwater in de binnenduinstrand en een onderzoek naar het verhogen van de grondwaterstand in de veengebieden. De meeste maatregelen zijn in uitvoering of voorbereiding; de laatste twee onderzoeken moeten nog worden uitgevoerd. Wij leggen bij deze onderzoeken en de maatregelen die eruit voortvloeien, een koppeling met de gebiedsprocessen.

3. Duurzaam gebruik

Bij het gebruik van grondwater mag geen uitputting, verontreiniging of verzilting plaatsvinden. Dit geldt algemeen en is vooral een aandachtspunt bij het gebruik van grondwater voor het produceren van drinkwater en bodemenergie. Drinkwater komt hierna apart aan de orde. Wat bodemenergie betreft nemen wij drie maatregelen: het opstellen van bodemenergieplannen, een onderzoek naar rendementsverhoging van bodemenergiesystemen en een onderzoek naar Hoge Temperatuuropslag. De maatregelen zijn in uitvoering of voorbereiding.

Wij verwachten niet dat de EU-richtlijn voor hergebruik van het effluent van rioolwaterzuiveringsinstallaties consequenties voor het grondwater zal hebben. Het effluent zal, naar wij aannemen, niet voor grondwateraanvulling worden gebruikt.

De Studiegroep Grondwater heeft een rapport uitgebracht over het voorkómen van uitputting, verdroging en vervuiling.³⁰ De resultaten betreffen wij bij de uitwerking van de desbetreffende WBS-uitgangspunten. Via die weg zal het van invloed zijn op ruimtelijke ontwikkelingen in de nabije toekomst, en dus op komende PPLG's.

2.4.5 Drinkwater

De drinkwatervoorziening in Nederland is in toenemende mate een zorg.³¹ Klimaatverandering zet zowel bronnen als distributiesystemen steeds meer onder druk. Voorbeelden zijn langdurige droge perioden, verzilting en de invloed van de zeespiegelstijging op de infiltratie en terugwinning van drinkwater. Bovendien zijn drinkwater en natuur onlosmakelijk met elkaar verbonden. Als de natuur onder druk staat betekent dat een risico voor de bronnen, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht. De provincie heeft op grond van de Drinkwaterwet een zorgplicht voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening, net als andere overheden overigens. De KRW bepaalt dat geen toename van de zuiveringsinspanning mag plaatsvinden en dat deze op termijn moet verminderen. Wij zijn onder andere verantwoordelijk voor de vergunningverlening bij grondwaterwinningen en het aanwijzen van grondwaterbeschermingsgebieden.

In Noord-Holland zijn drie drinkwaterbedrijven actief: PWN, Waternet en Vitens. PWN gebruikt voornamelijk oppervlaktewater uit het IJsselmeer en in mindere mate het Lekkanaal. Naast oppervlaktewater wordt (beperkt) gebruik gemaakt van natuurlijk duinwater uit het Noordhollands Duinreservaat en grondwater uit het Gooi. De belangrijkste bron van Waternet is het Lekkanaal en in mindere mate kwelwater uit de Bethunepolder (provincie Utrecht) en natuurlijk duinwater uit de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het drinkwater dat Vitens in Noord-Holland levert is voornamelijk afkomstig uit grondwater in Noord-Holland en Utrecht. Het drinkwaterverbruik bedroeg in 2020 totaal 212,5 miljoen m³.

30 Studiegroep Grondwater (2020). [Grondwater: onzichtbaar en onmisbaar](#).

31 RIVM (2023). [Waterbeschikbaarheid voor de bereiding van drinkwater tot 2030 – knelpunten en oplossingsrichtingen](#).

Hoewel volgens de WBS-principes gestreefd wordt naar vermindering van dit verbruik met 20% in 2035, houden de drinkwaterbedrijven vooralsnog rekening met een toename, voornamelijk in verband met bevolkingsgroei. De prognose tot 2050 is weergegeven in schema 5.

	2030	2040	2050
PWN	127,8	132,6	135,4
Waternet	107,0	114,0	122,0
Vitens	6,8	nb	nb
Totaal	241,6	246,6+nb	257,4+nb

Schema 5: Prognose drinkwatervraag (miljoenen m³/jaar), incl. gewenste reservecapaciteit. Bron: drinkwaterbedrijven.

Om voldoende water te kunnen blijven leveren zoeken drinkwaterbedrijven naar extra productiemogelijkheden op de locaties Overveen, Laarderhoogt, Heemskerk, Haarlemmermeer, Horstermeerpolder, Amsterdamse Waterleiding-duinen en Weesperkarspel. Mogelijk kan plaatselijk meer water worden geproduceerd door uitbreiding van bestaande systemen, maar er wordt ook onderzoek gedaan naar nieuwe winningen. Omdat de hoeveelheid zoet water in Noord-Holland beperkt is wordt ook gekeken naar de winning van brak water, zoals in de Horstermeerpolder en in de Haarlemmermeer. Wij participeren in deze onderzoeken vanwege het innovatieve karakter en de betekenis voor het grondwaterbeleid. Naast het winnen van extra water wordt onderzoek gedaan naar opslag van water in de ondergrond, dat gebruikt kan worden als (in de zomer) de vraag groter is. PWN is een proef gestart in Hoorn en in het Gooi wordt onderzoek uitgevoerd door Vitens, PWN en Waternet.

PWN overweegt de aanleg van 'klimaatbuffer' in het IJsselmeergebied. De buffer is een klimaatadaptieve maatregel om de kwaliteit van het innamewater in Andijk zeker te stellen en te verbeteren en aldus de leveringszekerheid te vergroten. Bovendien levert de klimaatbuffer een bijdrage aan de noodzakelijke verbetering van ecologische kwaliteit in het IJsselmeer.

Voor de bestaande winningen zijn in zogeheten 'gebiedsdossiers' de risico's geïnventariseerd en op basis hiervan zijn uitvoeringsprogramma's opgesteld. De provincie is verantwoordelijk voor de evaluatie en zo nodig actualisatie van de dossiers en programma's voor de grondwaterwinningen in Noord-Holland, in de periode 2022-2027.

De ontwikkeling en bescherming van drinkwaterwinningen is een belangrijke opgave in de komende jaren, waaraan wij met de drinkwaterbedrijven blijven samenwerken. Deze samenwerking richt zich onder andere op de ruimtelijke ordening. Het Rijk heeft aangekondigd dat drinkwaterbeschikbaarheid (op lange termijn) onderdeel wordt van een nieuw te ontwikkelen afwegingskader voor de locatiekeuze van woningbouw. Ook het effect op de drinkwatervoorziening van de ruimtevraag, boven- en ondergronds, van de energietransitie is een belangrijk ruimtelijk vraagstuk. Gezamenlijk moet verkend worden wat de consequenties zijn voor Noord-Holland. Andere vraagstukken zijn de mogelijke inpassing van nieuwe productielocaties en de aansluiting van waterkwaliteit (met betrekking tot zeer zorgwekkende stoffen in de bronnen, zoals medicijnresten en persistente, mobiele, toxische stoffen zoals PFAS) en -kwantiteit.

Het komende nationale plan voor drinkwaterbesparing zal aanknopingspunten bieden voor een nadere verkenning van de rol van de provincie en de waterpartijen in deze aanpak. In dit verband zal de discussie toenemen over het gebruik van drinkwater in woningen (inzet 'grijs' water) en door de industrie.

2.4.6 Bodem

Een gezonde en vitale bodem heeft een goede structuur, chemie, organische stofgehalte en biodiversiteit. Het bodembeleid in Nederland – en ook in Noord-Holland – is voornamelijk gericht geweest op de aanpak en beheersing van spoedeisende bodemverontreiniging en de bescherming van aardkundige waarden (via het beschermingsregime Bijzonder Provinciaal Landschap). De structurerende WBS-keuzes op het gebied van bodem zijn nog niet geborgd in landelijk of provinciaal beleid. Wel hebben Rijk, IPO, VNG en UvW eind 2022 bestuurlijke afspraken gemaakt over bodem en ondergrond voor de periode tot 2030. Geconstateerd is dat een vitale bodem en ondergrond van belang zijn voor veel maatschappelijke opgaven, zoals een gezonde fysieke leefomgeving, klimaatadaptatie, energietransitie, kringlooptlandbouw en schoon drinkwater. Het bodemsysteem is daardoor niet los te zien van het watersysteem. In 2023 wordt een adaptieve, interbestuurlijke samenwerkingsagenda opgesteld, gericht op de brede bodemopgaven. In Europees verband wordt in 2023 de publicatie verwacht van de Bodemgezondheidsrichtlijn. Deze volgt op de EU-bodemstrategie (2021) met de ambitie dat tegen 2030 75% van de bodem in de Europese Unie gezond is en in 2050 de

bodemverontreiniging tot nul is teruggebracht. Volgens de EU-bodemstrategie zijn bodems gezond als ze in een goede chemische, biologische en fysische conditie zijn en zo in staat zijn om continu zoveel mogelijk ecosysteemdiensten te leveren. Onderdelen van deze strategie zijn reeds herkenbaar in de structurerende WBS-keuzes.

Wij stellen in 2023 provinciaal beleid voor bodem en ondergrond op, met een looptijd tot 2030. Dit beleid nemen we indien mogelijk op in het definitieve PPLG of anders in het volgende PPLG. Een uitgangspunt voor dit nieuwe beleid is dat bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening wordt gehouden met de ondergrond ('3D-ordering') en in tijd ('4D-ordering'). Dit vraagt een aanpassing en verbreding van de visie op de ondergrond zoals opgenomen in onze Omgevingsvisie NH2050. We maken kansen en knelpunten in de ondergrond inzichtelijk en maken keuzes, bijvoorbeeld door het reserveren van ondergrondse ruimte voor toekomstige ontwikkelingen. Maar ook door het reserveren van ruimte voor de bodem als onderdeel van het natuurlijk systeem. Hierbij staan sponswerking, natuurlijke zuivering en bodembiodiversiteit centraal. Bij ruimtelijke ontwikkelingen, herinrichting en beheer van een gebied zetten we in op:

- Het herstel van de kwaliteit van de bodem, beschouwd vanuit vier bodemeigenschappen: bodemstructuur, bodemchemie, organische stof en bodembiodiversiteit.
- Efficiënt gebruik van de ruimte bovengronds en ondergronds.
- Minder afdekking, minder grondverzet, hoogwaardig hergebruik en het behoud van waardevolle bodems voor landbouw en natuur.
- Ruimte voor gebiedsgerichte aanpak van bestaande bodemverontreiniging.

Ons bestaande beleid gericht op het voorkomen van verontreiniging van de bodem zetten we voort. De aanwezigheid van diffuse verontreinigingen in de bodem en 'nieuwe' opkomende stoffen vraagt dat verplaatsing van verontreinigende stoffen naar en vanuit het bodemdomein naar het water- en luchtdomein in samenhang wordt bekeken. Overigens wordt de bodemkwaliteitszorg onder de Omgevingswet grotendeels de verantwoordelijkheid van gemeenten.

2.5 EEN BETER KLIMAAT EN MINDER BODEMDALING

2.5.1 Inleiding

Nederland werkt op grond van het [Klimaatakkoord van Parijs](#) (2015) aan het onomkeerbaar en stapsgewijs terugdringen van de emissies van broeikasgassen, om zo de opwarming van de aarde en de verandering van het klimaat te beperken. Het Rijk richt zich op klimaatneutraliteit in 2050 en een netto-reductie van broeikasgassen van minstens 55% in 2030 ten opzichte van 1990. Om de opgave voor 2030 te realiseren zijn doelen geformuleerd voor de sectoren industrie, elektriciteit, gebouwde omgeving, mobiliteit, landbouw en landgebruik. De opgave na 2030 is nu nog niet uitgewerkt.

In het NPLG wordt de opgave voor de sectoren landbouw en landgebruik uitgewerkt. Deze opgave kan enerzijds worden behaald door minder broeikasgassen uit te stoten (emissiereductie) en anderzijds door koolstof vast te leggen. Meer specifiek gaat het om de veehouderij en akkerbouw, de veenweidegebieden, landbouwbodems en bomen, bossen en natuur. Omdat bij de oxidatie van veen het veenpakket minder dik wordt, heeft deze paragraaf ook betrekking op het vraagstuk van bodemdaling in de veenweidegebieden.

2.5.2 Concretisering van de opgave

Er zijn verschillende broeikasgassen. De bekendste zijn koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄) en distikstofmonoxide (N₂O, ook wel lachgas genoemd). Omdat deze gassen in verschillende mate bijdragen aan de opwarming van de aarde, worden ze omgerekend naar 'CO₂-equivalenten'. De opgave voor de sectoren landbouw en landgebruik staat in schema 6.

Klimaatopgave sectoren landbouw en landgebruik

Landbouw (veehouderij en mestaanwending in de akkerbouw)

- Landelijke emissiereductieopgave van 5 megaton CO₂-equivalenten in 2030. De methaanemissiereductie is hier onderdeel van. Om te voldoen aan de Global Methane Pledge dient in de veehouderij en akkerbouw een methaanemissiereductie van minimaal 3,82 megaton CO₂-equivalenten te worden gerealiseerd in 2030. Voor Noord-Holland is de reductieopgave in februari 2023 door het Rijk vastgesteld op 0,3 megaton CO₂-equivalenten in 2030.

Landgebruik (landbouwbodems, bomen/bossen/natuur en veenweiden)

- Landbouwbodems
Landelijke opgave koolstofvastlegging van 0,5 megaton CO₂-equivalenten in 2030. Deze verdeling blijft landelijk.
- Bomen/bos/natuur
Landelijke opgave koolstofvastlegging van 0,4 – 0,8 megaton CO₂-equivalenten in 2030. Deze verdeling blijft landelijk.
- Veenweiden
Landelijke emissiereductieopgave (= voor de zes veenweideprovincies) van 1 megaton CO₂-equivalenten in 2030. Voor Noord-Holland is de opgave 0,09 megaton CO₂-equivalenten in 2030.

Schema 6: Klimaatopgaven landbouw en landgebruik.

Een deel van de landelijke opgave is door het Rijk vertaald naar een provinciale opgave; een deel (nog) niet. Dat maakt het lastig om te bepalen wat de Noord-Hollandse bijdrage aan de landelijke opgave zou moeten zijn. Daarbij komt dat het generiek rijksbeleid om de emissies van broeikasgassen te verminderen – bijvoorbeeld het nog te sluiten Landbouwakkoord – en provinciale maatregelen onderling communicerende vaten zijn. Alles wat op nationale schaal gebeurt, hoeft niet op provinciale schaal te gebeuren, en vice versa. Het generieke rijksbeleid is nog beperkt uitgekristalliseerd. Dit hindert de uitwerking van ons provinciaal beleid. Desondanks geven we in dit PPLG zoveel mogelijk richting, met name ten aanzien van de veenweiden- en bodemdalingsproblematiek.

2.5.3 Emissiereductie landbouw

De reductie van broeikasgasemissies is een opgave voor de gehele landbouwsector. Het zwaartepunt is de methaanuitstoot in de veehouderij. Het grootste deel hiervan wordt gevormd bij verteringsprocessen van dieren. De rest komt vrij door fermentatie van opgeslagen mest.³² Ook in de akkerbouw ontstaat in beperkte mate uitstoot van broeikasgassen door het gebruik van dierlijke mest en kunstmest. De Noord-Hollandse opgave is een vermindering van 0,3 megaton CO₂-equivalenten in 2030. Onze maatregelen voor emissiereductie richten zich op:

- Verkleining van de veestapel via agrarische ondernemers die stoppen, bijvoorbeeld vanwege de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland of de stikstofaanpak.
- Innovaties in stal- en mestopslag in de melkveehouderij. Voorbeelden daarvan zijn emissiearme stallen, monovergisters en meststrippers.

Generiek rijksbeleid zoals de afbouw van de derogatie (waardoor het gebruik van dierlijke mest daalt), regelgeving ten aanzien van veevoer (waardoor methaanvorming bij verteringsprocessen vermindert) en het Europees landbouwbeleid dragen ook bij aan het doelbereik. **Wanneer het generieke rijksbeleid meer vorm heeft gekregen, verkennen we of aanvullende provinciale maatregelen nodig zijn.**

2.5.4 Emissiereductie landgebruik (inclusief bodemdaling)

De opgave voor landgebruik kent drie componenten: landbouwbodems, bomen-bos-natuur en veenweiden.

De opgaven voor landbouwbodems en voor bomen-bos-natuur richten zich op koolstofvastlegging door bijvoorbeeld bosgroei en het gebruik van groenbemesters in de landbouw. Deze opgaven blijven landelijk. Wij geven hier invulling aan door natuurherstel en -ontwikkeling, zoals bosaanplant, realisatie van de groenblauwe dooradering, verbetering van de water- en bodemkwaliteit en maatregelen om veengroei te bevorderen. **Wij gaan ervan uit dat we hiermee ons aandeel in voldoende mate leveren.**

32 Planbureau voor de Leefomgeving (2022). Systematiek klimaatopgave. Gebiedsgerichte vertaling van klimaatdoelen voor landbouw en landgebruik.

Ten slotte vormt, zowel in Noord-Holland als in de andere veenweide-provincies, veenoxidatie een probleem. Bij veenoxidatie komen veel broeikasgassen vrij: 0,17 megaton CO₂-equivalenten per jaar.³³ Door de oxidatie verdwijnt het veen en daalt de bodem (zie afbeelding 11). De Nederlandse veenweidegebieden dalen 8 tot 10 millimeter per jaar (zie kaart 6).³⁴ De ruimtelijke variatie is groot: lokaal varieert de bodemdaling van enkele millimeters per jaar tot meer dan 2 centimeter. Samen met de andere veenweideprovincies hebben we doelen geformuleerd om veenoxidatie en bodemdaling tegen te gaan. Voor onze provincie luiden die:

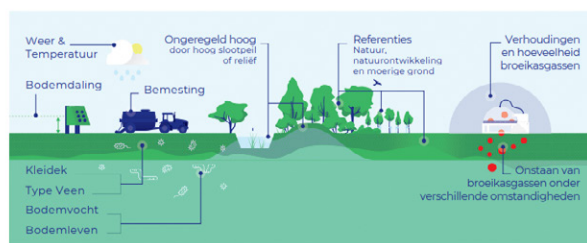
- Vermindering van de emissie uit veenweidebodems met 0,09 megaton CO₂-equivalenten in 2030.
- In de veenweidegebieden werken aan een duurzame en vitale grondgebonden landbouw, met een goed toekomstperspectief.
- Zorgen dat het veenweidegebied in 2050 waterrobuust en toekomstbestendig is ingericht.
- Het verminderen, stoppen en waar mogelijk herstellen van de bodemdaling. De dikke veenpakketten geven we prioriteit.

In het onderzoek, het Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweiden (NOBV), kijken we naar:

de bodem

Fysische factoren

stowa

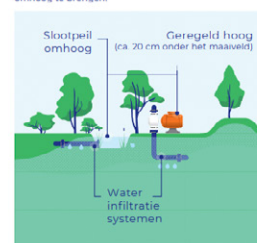
Maart 2023 | Orloway, No Many Words

Door verschillende meetmethodes (op de grond en vanuit de lucht) kunnen we eventuele afwijkingen van een meetmethode corrigeren.

en oplossingen

Grondwaterstand omhoogbrengen

Effectiviteit van maatregelen om de grondwaterstand omhoog te brengen.

En combinaties van deze oplossingen.

Aanpassen bodem

Mogelijkheden bij hoge grondwaterstand

Mogelijk gemaakt door:

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Afbeelding 11: Uitstoot van broeikasgassen door veenafbraak.

Om te concretiseren welke opgave de vijf programmegebieden moeten realiseren, hebben we de provinciale opgave van 0,09 megaton CO₂-equivalenten verdeeld. Deze is gebaseerd op de oppervlakte veenweidegebied in elk van de programmegebieden.

³³ De monitoring van CO₂-uitstoot in het veenweidegebied gebeurt met het registratiesysteem SOMERS (Subsurface Organic Matter Emission Registration System).

³⁴ Planbureau voor de Leefomgeving (2016). Dalende bodems, stijgende kosten. Mogelijke maatregelen tegen veenbodemdaling in het landelijk en stedelijk gebied. PBL-publicatie 164.

PPLG-programmagebied	Oppervlakte veenweide	Huidige emissie (in megaton CO ₂ -eq./jr)	Reductieopgave 2030 (in megaton CO ₂ -eq./jr)
Wadden, Kop van Noord-Holland en West-Friesland	205 hectare	0,002 megaton	0,001 megaton
Noord-Kennemerland	21 hectare	0,0002 megaton	n.v.t. (te geringe oppervlakte)
Laag Holland	10.800 hectare	0,12 megaton	0,066 megaton
Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden	2.096 hectare	0,03 megaton	0,014 megaton
Gooi & Vechtstreek	1.405 hectare	0,02 megaton	0,009 megaton
Totaal		0,17 megaton (afgerond)	0,09 megaton

Schema 7: Verdeling opgave CO₂-reductie over programmagebieden

Het remmen van de veenoxidatie en bodemdaling in het veenweidegebied is een sleutelopgave. Als we niets doen zal de CO₂-uitstoot uit veen de totale uitstoot van Nederland in 2050 domineren.³⁵ Om de uitstoot van broeikasgassen te reduceren en bodemdaling tegen te gaan zetten we in de veengebieden in op peilverhoging richting grondwaterstanden van 20 tot 40 centimeter onder maaiveld. Om dat te realiseren zijn diverse maatregelen inzetbaar. Voorbeelden zijn: het aanleggen van waterinfiltratiesystemen (onderwaterdrainage, zowel actief als passief, druppel- en greppelinfiltratie), de aanleg van natuurvriendelijke oevers (onderdeel van de groenblauwe dooradering), extensiever grondgebruik, goed slootbeheer en het tegengaan van afkalving van slootkanten, natte teelten en het inbrengen van klei in de veengrond. Op dit moment is alleen voor onderwaterdrainage het effect op broeikasgasreductie wetenschappelijk gevalideerd. Voor de overige maatregelen wordt gewerkt aan rekenregels en de validatie daarvan. Om toch voortvarend aan de slag te gaan kiezen we nu voor een richtinggevend maatregelpakket (zie schema 8). Voor de financiering benutten we bestaande budgetten, zoals de Impulsgelden bodemdaling, en vragen we aanvullende middelen uit het Transitiefonds, ook voor het beheer.

Maatregel	Oppervlakte en locatie
Waterinfiltratie (actief en passief).	4.000 hectare in Laag Holland, 500 hectare in Gooi & Vechtstreek en 300 hectare in Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden.
Druppelinfiltratie.	100 hectare in vooral kwelgevoelige veenweidegebieden.
Greppelinfiltratie.	50 hectare (gehele provincie).
Hoog peil.	500 hectare. Om het verhogen van de grondwaterstanden mogelijk te maken is aanpassing aan de inlaten van de waterschappen nodig.
Natte teelten.	200 hectare (gehele provincie).
Klei-in-veenmaatregelen.	300 hectare (gehele provincie).
Bodembeheermaatregelen (stromest in plaats van kunstmest en beweiding).	2.000 hectare (gehele provincie).

Schema 8: Maatregelen bodemdaling.

Vernatting is een goede methode om de emissie van broeikasgassen te verminderen. Het leidt echter tot een grotere zoetwatervraag. Daarnaast zijn er andere waterstaatkundige vraagstukken, zoals extra ruimte die nodig is voor waterberging. Immers, als het grondwaterpeil wordt verhoogd kan de bodem minder regenwater opnemen en ontstaat sneller wateroverlast. Deze vraagstukken pakken we tegelijk aan. We streven ernaar de wateroverlastnormering voor veenweiden aan te passen, met het oog op de klimaatmaatregelen voor veenweidegebieden. Alleen dan kunnen peilopzet en/of grondwaterstandsverhogingen in veenweidegebieden tot stand worden gebracht, omdat anders in veenweidepolders de uitbreiding van de waterbergingsruimte of het oppervlak open water qua ruimtebeslag onrealistisch groot zal zijn.

Het verhogen van het waterpeil in de veenweidegebieden kan leiden tot het vrijkomen van fosfaat, dat zich vanwege de hoge mestgiften jarenlang in de bodems heeft opgehoopt. Die nalevering kan decennia duren en heeft een negatief effect op de waterkwaliteit en het KRW-doelbereik. Dit effect accepteren we omdat we het remmen van de CO₂-uitstoot zwaarwegender vinden. Fosfaatsnalevering is immers eindig, terwijl bodemdaling doorgaat (tot de het veen geheel geoxideerd is) en de gevolgen voor het klimaat onomkeerbaar kunnen blijken. Gezamenlijk staan we voor de uitdaging om de bodemdaling zo te remmen, dat de fosfaatsuitlevering zo gering mogelijk is. Dit kan door peilverhogingen getrapt door te voeren of door inundatiewater langzaam in het maaiveld weg te laten zakken. We

35 Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (2020). [Stop bodemdaling in veenweidegebieden. Het Groene Hart als voorbeeld.](#)

steunen onderzoek naar de mogelijkheden om fosfaat via actieve drainage af te vangen met ijzerzand of andere adsorbents, of om het te fixeren met ijzerzouten of aluminium. Waar vernatting uiteindelijk blijkt te conflicteren met KRW-doelbereik verwachten wij steun van het Rijk bij de onderbouwing en motivering van onze keuze, ook richting de Europese Commissie.

2.6 OP WEG NAAR KRINGLOOPLANDBOUW

Wanneer het Landbouwakkoord beschikbaar is en de provincies hiermee hebben ingestemd, zal de inhoud ervan in het PPLG worden verwerkt.

2.6.1 Inleiding

Als producent van voedsel, uitgangsmaterialen en sierteeltproducten heeft de landbouw ons landschap mede gevormd en speelt zij een belangrijke rol in het beheer ervan. In 2021 telde Noord-Holland 3.455 land- en tuinbouwbedrijven.³⁶ De sector heeft een grote economische en sociale betekenis voor het landelijk gebied. De landbouwbedrijven vormen weer een belangrijk onderdeel van het totale agrocomplex. In Noord-Holland zal daarom altijd ruimte zijn voor een sterke, duurzame en innovatieve landbouw die gezond en betaalbaar voedsel produceert. Agrarische ondernemers behoren een economisch gezond en toekomstbestendig bedrijfsperspectief te hebben in de gehele voedselketen.

Een transitie naar kringlooplandbouw in 2040 is onze hoofddoelstelling. Wij volgen de omschrijving die het Rijk hanteert (zie kader). Hierin is ook een transitie naar natuurinclusiviteit vervat. Kringlooplandbouw is landelijk uitgewerkt in zeven doelen: het herstellen van biodiversiteit, verbeteren van waterkwaliteit en -beheer, bodemkwaliteit, plant- en diergezondheid, circulariteit, het tegengaan van en omgaan met klimaatverandering en het verbeteren van de sociaaleconomische positie van agrarische ondernemers. Voor veel van deze doelen zijn in de vorige paragrafen concrete opgaven en maatregelen benoemd, zoals het verminderen van emissies van ammoniak, koolstofdioxide, meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. De eiwittransitie – het vergroten van de beschikbaarheid, diversiteit en acceptatie van bestaande en nieuwe eiwitbronnen – beschouwen wij als onlosmakelijk hiermee verbonden. Die transitie in ons voedselsysteem draagt mede bij aan de doelen van kringlooplandbouw. Vanuit de Voedselvisie zetten wij in op regeneratieve landbouw, een productiesysteem dat vóór de natuur werkt. Hieronder valt natuurinclusieve landbouw, biologische landbouw, agroforestry en agro-ecologie. Onze ambitie is dat alle grondgebonden landbouw in 2030 natuurinclusief niveau 2 is. Daarmee leggen we de lat hoger dan het Rijk. De doelen voor natuurinclusieve landbouw krijgen onder kringlooplandbouw hun uitwerking in het vaststellen van de kpi-drempelwaarden en -streefwaarden (zie paragraaf 4.2). Aanvullend hierop willen wij dat in 2030

“De term kringlooplandbouw heeft een bredere betekenis dan alleen het sluiten van de plant-aardige en dierlijke kringlopen op verschillende schalen: het gaat om het tegelijkertijd realiseren van een beter verdienvermogen voor boeren en tuinders, én minder schadelijke emissies naar bodem, lucht en water, én om vergroting van de biodiversiteit. In kringlooplandbouw kunnen dieren een dragende rol hebben en zij worden respectvol behandeld. Zo ontstaat een landbouw-systeem dat niet meer tegen de grenzen aanloopt, maar uitgaat van een vruchtbare bodem en gezonde gewassen en dieren. Voor boeren moet het mogelijk zijn op deze wijze rendabel te produceren. Voor kringlooplandbouw bestaat geen blauwdruk: geen ondernemer is hetzelfde en ook de omstandigheden waarin boeren ondernemen, verschillen van bedrijf tot bedrijf. Daarom is het cruciaal om ruimte te bieden aan de inventiviteit van ondernemers om resultaten te boeken die passen bij het karakter van het eigen bedrijf en de toekomstvisie daarop, maar ook de lokale omstandigheden en doelen.”

(Bron: Toekomstvisie agrarische sector, brief van de minister van LNV aan de Tweede Kamer, 25 november 2022.)

25% van onze voedselconsumptie uit de regio afkomstig is. Deze ‘korte ketens’ bevorderen wij door kennisdeling en netwerkontwikkeling. We hebben aandacht voor dierenwelzijn, waarbij we uitgaan van de wettelijke rolverdeling tussen provincies en Rijk. Onze doelstellingen sluiten goed aan bij het [Nationaal Strategisch Plan](#) voor het Europese [Gemeenschappelijk Landbouwbeleid](#) (GLB-NSP). Ons [Platform Voedsel Verbindt](#) agendeert, verbindt ondernemers en ondersteunt hen met het verduurzamen van hun bedrijven. Andere instrumenten, zoals de sturing op doelbereik via kritische prestatieindicatoren (kpi's) en de daarbij behorende maatregelen en subsidieregelingen lichten we toe in hoofdstuk 4.

36 Bron: CBS Landbouwtelling

2.6.2 Gunstige uitgangspositie

We zien de transitie naar kringlooplandbouw met vertrouwen tegemoet, omdat de uitgangspositie van onze land- en tuinbouw gunstig is. Dat geldt zowel voor de primaire productie, als voor het hoogwaardig netwerk van agrologistiek, verwerking, innovatie en kennisontwikkeling en -deling. De Noord-Hollandse landbouw speelt een belangrijke rol in het nationale agro-foodcomplex, dat wereldwijd toonaangevend is. Zo herbergt onze provincie de twee grootste groenteverwerkers van Nederland en de grootste bloemenveiling ter wereld. Met [Greenport Noord-Holland Noord](#), inclusief [Seed Valley](#), en [Greenport Aalsmeer](#) hebben wij sterke bedrijvenclusters binnen onze grenzen. Met name op het gebied van zaadveredeling en uitgangsmateriaal zoals pootaardappelen is Noord-Holland van strategisch belang voor de voedselproductie in de gehele wereld. Ook in de toekomst staan wij voor deze kwaliteit en innovatiekracht. Daarbij moet worden aangetekend dat de ketenpartijen een cruciale rol hebben om de transitie naar kringlooplandbouw te laten slagen. Het is aan hen om agrarische ondernemers langjarige zekerheid en eerlijke prijzen te bieden voor hun producten en een duurzame consumentenvraag te bevorderen. Afspraken hierover zijn voorzien in het Landbouwakkoord, maar ook de ontwikkeling van het Europese landbouwbeleid is hierbij van doorslaggevend belang.

De gunstige uitgangspositie wordt versterkt door relatief hoogopgeleide ondernemers die het ondernemerschap goed in de vingers hebben. Dit gebeurt in een steeds veelzijdiger bedrijfsstructuur. We zien vaker een tweede vestiging elders of verbanden met andere, ook niet-agrarische bedrijven. Hierdoor sluiten kringlopen zich en raakt de land- en tuinbouw steeds meer verweven met andere economische activiteiten en maatschappelijke behoeften. Dit biedt mogelijkheden om landbouwproducten of reststromen een hoogwaardigere bestemming te geven. Zo kan de land- en tuinbouw vaker een oplossing zijn voor de natuur-, klimaat- en wateropgaven. Ten slotte zien we dat agrarische ondernemers in Noord-Holland vaak kansrijke opties hebben voor bedrijfsontwikkeling en nieuwe verdienmodellen. Dit komt door de relatieve kleinschaligheid: de stad, andere agrarische bedrijven en natuur- en recreatiegebieden liggen vaak op relatief korte afstand. Kortom: wij zien volop mogelijkheden voor ondernemerschap, ook voor de nieuwe generatie.

2.6.3 Ontwikkelrichting melkveehouderij

De veenweidegebieden worden voor het overgrote deel gebruikt door de melkveehouderij. De druk op de ruimte is echter groot. Deze druk komt voort uit de opgave tot extensivering en de transitie naar kringlooplandbouw. Daarnaast vragen ook niet-agrarische functies ruimte, zoals woningbouw, energietransitie, groenblauwe dooradering en natuurontwikkeling. Hoewel ook in de veenweidegebieden veel (broeikas)opgaven moeten worden gerealiseerd, is de melkveehouderij al relatief extensief. Met de afronding van het NNN zal, met name bij de Natura 2000-gebieden, een verdere extensivering plaatsvinden. Voor deze bedrijven ligt er een uitdaging om invulling te geven aan opgaven zoals het terugdringen van emissies, peilverhoging en natuurrealisatie, en tegelijkertijd een gezond verdienmodel te behouden. In de gebiedsprocessen helpen we hen met subsidiemogelijkheden voor investeringen ten behoeve van het terugdringen van emissies, het vergroten van de biodiversiteit en het verhogen van het grondwaterpeil. Daarnaast bieden we mogelijkheden voor bedrijfsverplaatsing en -beëindiging, waarmee er ruimte ontstaat voor de 'blijvende' bedrijven.

We voorzien in de gebiedsprocessen een aanzienlijke grondmobiliteit en daarmee het risico van achteruitgang van de verkaveling. Daarom zetten we in op agrarische structuurverbetering, waarbij de verkavelingssituatie wordt geoptimaliseerd (grote huiskavel, zo min mogelijk veldkavels) en gronden van stoppende bedrijven worden toebedeeld aan de blijvers (in pacht en/of eigendom). Om een gezond verdienmodel met voldoende ontwikkelingsmogelijkheden te realiseren kan schaalvergroting aan de orde zijn, waarbij bedrijven uitbreiden in zowel grondposities als in vee. De veedichtheid per hectare zal echter afnemen: intensivering is niet aan de orde.

2.6.4 Bescherming goede landbouwgrond

Binnen het agro-foodcomplex is er veel samenhang en onderlinge afhankelijkheid tussen de primaire productie, de handelshuizen, verwerkende bedrijven, agrarische natuurverenigingen en kennis- en onderzoeksorganisaties. Al deze partijen hebben een rol in de transitie naar kringlooplandbouw. De beschikbaarheid van goede landbouwgrond is daarbij van belang. Daarom stellen we een afwegingskader op voor de bescherming van goede landbouwgrond. De zekerheid die dit aan de land- en tuinbouw biedt stelt de sector in staat zich maximaal te richten op de transitie naar kringlooplandbouw. De inhoud van het kader bepalen we als het Landbouwakkoord beschikbaar is, dat hierover naar verwachting richtinggevend uitspraken zal doen. In alle gevallen geven we de beheercheck (zie hoofdstuk 4) een plaats in het kader. Het kader zal het realiseren van de opgaven die in de voorgaande paragrafen zijn beschreven, niet belemmeren.

2.6.5 Ontwikkelrichting bloembollenteelt

Ruim de helft van het landelijk areaal bloembollenteelt ligt binnen Noord-Holland. De van oudsher meest geschikte bollengronden zijn de zeezandgronden in de binnenduinrand. Veel specifieke bloembollensoorten kunnen alleen op deze grondsoort worden geteeld. De ontwikkeling van de bloembollenteelt op zand is planologisch begrensd (circa 11.000 hectare). De achtergrond hiervan is dat milieu-investeringen rendabeler en effectiever zijn wanneer ze op gebiedsniveau worden gedaan, dan op (verspreid gelegen) individueel bedrijfsniveau. Ook voor de bloembollensector is de transitie naar kringlooplandbouw ons doel. Dit kan bijvoorbeeld door ruimere teeltwisseling en biologische teelt of juist meer gesloten teeltsystemen. Omdat voor de verduurzaming ruimte nodig is, willen wij het begrensde areaal voor bloembollenteelt op zand behouden. **Waar percelen of bedrijven door hun ligging tot een complexe milieuproblematiek leiden – wat geleed op het watersysteem, kwetsbare natuur of functieverandering met name in de binnenduinrand het geval is – zetten wij in op herschikking van functies of verplaatsing. Dat geldt ook voor locaties waar de bollenteelt op termijn minder kan concurreren met andere bollengebieden. Waar verzilting een risico vormt zetten we in op zoetwater-zelfvoorzienendheid en precisietechnologie gericht op slim omgaan met zoet water.**

2.7 EEN BELEEFBAAR LANDELIJK GEBIED

2.7.1 Inleiding

Onze Noord-Hollandse landschappen zijn prachtig en divers. We wonen, werken en recreëren er, genieten van de mooie uitzichten en reizen erdoorheen. Ze herbergen onze geschiedenis en vormen een deel van onze identiteit. Een mooi landschap, met waardevolle natuurgebieden, cultuurhistorisch erfgoed, agrarische bedrijvigheid en voldoende recreatiemogelijkheden is onmisbaar voor een gezonde leefomgeving waar mensen zich thuis voelen.

Het aantal Noord-Hollanders groeit. Hierdoor groeit ook de recreatiebehoefte en komt er meer drukte, zeker in de groene stadsranden maar ook elders in het landelijk gebied. Bovenop de jaarlijkse 114 miljoen vrijetijdsactiviteiten (2018) verwachten we er in 2030 nog 43 miljoen extra, waarvan zo'n 10 miljoen als 'buitenrecreatie' en nog eens 10 miljoen als 'sportieve buitenactiviteit' te kwalificeren zijn. Het aantal toeristische overnachtingen stijgt naar verwachting met 17,2 miljoen: bijna 33% extra.³⁷ Kortom: de recreatieve druk neemt toe, ook op onze natuurgebieden. Dit onderstreept de noodzaak van voldoende groene recreatieruimte.

2.7.2 Landschap en erfgoed

Ons landschap verandert de komende decennia. Dat vraagt flexibiliteit. Tegelijkertijd zijn onze landschappen soms eeuwenoud en heeft natuur decennia nodig om tot wasdom te komen. Daarom bevestigt onze [Omgevingsvisie NH2050](#) het belang van behoud en ontwikkeling van landschap, natuurgebieden en ruimtelijke kwaliteit. Onze beschermde landschappen en natuurgebieden vormen een duurzaam groenblauw raamwerk. Met de afronding van het Natuurnetwerk Nederland, de aanleg van bos, groenblauwe dooradering en recreatief groen werken we door aan de ontwikkeling van dit raamwerk.

In het verleden, zoals bij de ruilverkavelingen vanaf de jaren '50, is soms te lichtzinnig omgesprongen met het landschap. De transitie die voor ons ligt biedt kansen om het beter te doen. Want hoewel landschappelijke waarden niet in een kwantitatieve opgave zijn te vatten, zien we veel kansen om de opgaven in dit PPLG te gebruiken voor een versterking en verbetering van (de toegankelijkheid van) het landschap. Een aansprekend voorbeeld is de aanleg van waterbergingen door historische waterlopen in ere te herstellen of inundatievelden te benutten. Of agrarische verbreding met natuur- en landschapsbeheer, recreatieve voorzieningen en de herbestemming van gebouwd erfgoed, zoals de typisch Noord-Hollandse stolpboerderijen. Soms kunnen zelfs geheel nieuwe, waardevolle landschappen ontstaan. Een mooi voorbeeld daarvan is de nieuwe Hondsbossche Zeewering, waar vóór de oude zeedijk een nieuw strand en duinen zijn gerealiseerd.

Bij elke ruimtelijke ontwikkeling is de bescherming en ontwikkeling van landschappelijke waarden en erfgoed ons uitgangspunt. We beschermen onze meest waardevolle landschappen en natuurgebieden in onze [Omgevingsverordening](#): de UNESCO-werelderfgoederen [Waddenzee](#), [Droogmakerij de Beemster](#) en de [Hollandse Waterlinies](#), het Natuurnetwerk Nederland, het Bijzonder provinciaal landschap en de rijks-, provinciale en gemeentelijke monumenten. Dat betekent niet dat hier geen ontwikkelingen mogelijk zijn, maar in gebieden die buiten een planologisch beschermingsregime vallen zijn meer en ruimere mogelijkheden. De ruimtelijke kwaliteitseis en de [Leidraad Landschap en Cultuurhistorie](#) borgen dat ruimtelijke ontwikkelingen passend zijn en voortbouwen op de karakteristieken

³⁷ Bureau BUITEN en Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd Onderzoek (2022). *Natuur- en Recreatiegebieden Noord-Holland*. Prognose op basis van gegevens van CBS, NBTC en CVTO.

en waarden van het landschap. Ons erfgoedbeleid is gericht op bescherming, behoud en ontwikkeling van het gebouwde en groene erfgoed, bescherming van het ondergrondse erfgoed en historische structuren. We gaan uit van ‘erfgoedinclusiviteit’: niet de bevriezing van het erfgoed, maar ontwikkelingsgericht meebewegen op basis van erfgoedwaarden en hierbij de tijdlagen in het landschap herkenbaar houden.

Bij de uitvoering van gebiedsprocessen maken we dit concreet door instrumenten te gebruiken zoals een landschaps-historische analyse (bijvoorbeeld een landschapsbiografie) of ontwerpend onderzoek aan toekomstperspectieven. Met het beschikbare [Investeringsbudget Landschapsversterking](#) versterken wij het landschap en de toegankelijkheid ervan voor inwoners en bezoekers. Recente voorbeelden zijn de Westeinderscheg, de Amstelscheg, de liniedijken van de Stelling van Amsterdam, het landschap van het Oer-IJ en de omgeving van Schagen. Door te investeren in het behoud en versterking van ons erfgoed (zoals stolpenlinten, historische dijken, monumentale ensembles en monumenten) vergroten we de beleefbaarheid van het landschap.

Naast kansen zijn ook schuurpunten denkbaar. Zo kan bosgroei op gespannen voet staan met het behoud van de open (weidevogel)landschappen. Er kan spanning bestaan tussen de aanleg van recreatieve voorzieningen en het verbod op nieuwe stedelijke ontwikkelingen in beschermd landschap. Fluctuerende waterstanden en verzilting beschadigen archeologisch en (funderingspalen van) gebouwde erfgoed. Historische kavelpatronen kunnen verdwijnen bij de aanleg van water en nieuwe natuur. Wij sluiten nieuwe ontwikkelingen niet uit, maar verwachten altijd een zorgvuldige afweging. Onze ruimtelijke-ordeningsprocedures zijn hierop ingericht: wij gaan vroegtijdig met gemeenten in gesprek over aankomende ontwikkelingen. **Vaak zal een zorgvuldige afweging in het gebiedsproces gemaakt kunnen worden; in sommige gevallen is misschien sprake van beleidskeuzes. Hierop lopen wij nog niet vooruit.**

2.7.3 Recreatie

Recreatie speelt een onmisbare rol in ons welzijn. In onze [Visie Recreatie & Toerisme 2030](#) en [Visie op de Waterrecreatie 2030](#) formuleren we ons recreatief en toeristisch beleid. We willen optimaal kunnen profiteren van de sociale en economische waarde van recreatie en toerisme, zowel nu als in de toekomst. Om dit doel te bereiken is werk aan de winkel. Door bevolkingsgroei, veranderingen in ons vrijetijdsgedrag en de groei van het toerisme staan zowel de beleving van natuur, ruimte en rust, als de draagkracht van de natuur zelf onder druk. Natuur- en recreatiegebieden hebben onvoldoende capaciteit om de groeiende vraag naar recreatiemogelijkheden – inclusief nieuwe vormen zoals e-bikes, bootcamps en durfsporten – op te vangen. De exacte opgave verschilt per regio. Zo is de recreatieve druk in Noord-Holland Noord minder groot, hoewel sommige recreatiegebieden ook daar incidenteel of structureel overbelast zijn. Met name in de Metropoolregio Amsterdam zal de druk de komende jaren sterk toenemen. In 2050 is in Noord-Holland sprake van een tekort van ruim 5.000 hectare recreatieruimte.³⁸

Wij vinden het belangrijk om recreatie een plek te geven in alle gebiedsprocessen. **Voor elk van de vijf programma-gebieden brengen we uiterlijk begin 2024 zowel de recreatiebehoefte, als de kansen voor recreatieve voorzieningen in kaart. De resultaten betrekken we bij de ontwikkeling van de uitvoeringsprogramma's (zie hoofdstuk 3). Wij beschouwen het tekort aan recreatieruimte niet als separate ruimtelijke opgave. In plaats daarvan willen wij de recreatiebehoefte deels opvangen in de huidige natuur- en recreatiegebieden, en deels nieuwe recreatievoorzieningen creëren door slimme combinaties met andere opgaven in dit PPLG. Een nauwe samenwerking met de recreatieschappen en terreinbeherende organisaties is geboden, zodat we optimaal gebruik maken van de recreatieruimte die er is.**

In alle natuur- en recreatiegebieden zijn een goede inrichting en zonering van de recreatieve activiteit – inclusief heldere communicatie hierover – en optimaal beheer van belang. Daarnaast is een goede ontsluiting van, en verbinding tussen de gebieden behulpzaam. Dit vraagt aandacht voor de natuur- en belevingswaarden van de huidige natuur- en recreatiegebieden, die nu al onder druk staan. Het spreekt voor zich dat in een Natura 2000-gebied intensieve recreatievormen die afbreuk doen aan de natuurwaarden, onwenselijk zijn. Mogelijk is extensieve recreatie, zoals kanoën of fluisterboten, wel haalbaar. **Mits zorgvuldig ecologisch gemotiveerd kunnen we besluiten tot aanpassing van de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland om in de recreatiegebieden passende ontwikkelmogelijkheden te realiseren.**

Ook als we inrichting, beheer en bereikbaarheid van de huidige natuur- en recreatiegebieden optimaliseren, zal het niet mogelijk zijn om de volledige recreatiebehoefte hier op te vangen. **We moeten dus ook nieuwe recreatievoorzieningen creëren. Waar mogelijk combineren we dit met de aanleg van het Natuurnetwerk Nederland, bossen en**

38 Bureau BUITEN en Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd Onderzoek (2022). *Natuur- en Recreatiegebieden Noord-Holland*.

groenblauwe dooradering, locaties voor waterberging met strandjes en zwemgelegenheid, nieuwe verdienmodellen in de agrarische sector – inclusief boerenland-, vlonder- of laarzenpaden – en een groene, meer duurzame inrichting van bedrijventerreinen. In alle gebiedsprocessen verdient het verbeteren van het recreatieve routenetwerk voor wandelen, fietsen en varen aandacht, aangezien we hiermee een goede verbinding tussen stedelijk en landelijk gebied bevorderen. Na afronding van het wandelnetwerk op Texel is ons wandel- en fietsnetwerk provinciedekkend. We volgen hoe het netwerk wordt benut en hoe we dit kunnen optimaliseren.

HET GEBIEDSPROCES

3.1 INLEIDING

Een visie moet ook werkelijkheid worden! Een centrale rol daarbij is weggelegd voor gebiedsprocessen in het landelijk gebied. Hoe gaat zo'n gebiedsproces? Wat is nodig om dat proces succesvol te laten verlopen? In dit hoofdstuk gaan we hier nader op in. Daarmee vormt dit hoofdstuk de opmaat naar een opdracht aan elk van de vijf programmagebieden, die we in hoofdstuk 5 formuleren.

3.2 HET GEBIEDSPROCES ALS PUZZEL

Een gebiedsproces in het landelijk gebied is te vergelijken met een puzzel. Elk puzzelstukje staat voor een opgave die op de juiste plek moet 'landen'. Elke puzzel is anders: ieder gebied heeft zijn eigen historie, identiteit en opgaven. De deelnemers aan het gebiedsproces zijn de puzzelaars: inwoners van Noord-Holland, grondeigenaren, maatschappelijke organisaties, bedrijven, gemeenten, waterschappen, provincie en het Rijk. Ieder van hen heeft zijn/haar eigen drijfveren, kennis en emotionele binding bij het gebied. Een gebiedsproces kan alleen slagen als de deelnemers interesse in elkaars belevingswereld en belangen tonen. Een goed gebiedsproces vraagt balanceren tussen geduld en resultaatgerichtheid, een brede blik en focus, tact en duidelijkheid, zorgvuldigheid en snelheid. Het vraagt zoveel mogelijk continuïteit in de opgave en ruimte voor lokale initiatieven. En het belangrijkste ingrediënt: respectvolle, vroegtijdige en eerlijke communicatie, ook als de boodschap lastig is.

"De realiteit van de transitie is dat op een gegeven moment een persoon aan de boer vraagt of hij op het erf mag komen. Vanaf dat moment is het gebiedsproces ineens echt, omdat het een gezicht krijgt. Op dat moment ontstaat of verdwijnt vertrouwen."

(Bron: adviesrapport-Remkes, "Wat wel kan. Uit de impasse en een aanzet voor perspectief.")

3.3 UITGANGSPUNTEN VOOR EEN SUCCESVOL GEBIEDSPROCES

Wij beschouwen onszelf als regisseur van gebiedsprocessen in het landelijk gebied. Al vele decennia vervult de provincie deze rol. De afgelopen jaren zijn veel verschillende gebiedsprocessen gestart, zowel op ons initiatief als dat van partners. Deze zetten we voort. Bovendien vergroten we onze inspanningen. **We zorgen ervoor dat voor ons hele landelijk gebied programmamanagers en goed toegeruste gebiedsteams beschikbaar komen, die de taak hebben om gebiedsprocessen te regisseren.** Zij zorgen voor een voortvarende uitvoering van de opdracht (zie hoofdstuk 5) en het oplossen van problemen die deze uitvoering in de weg staan. Regisseren betekent *niet* dat de uitvoering van alle opgaven volledig bij de provincie ligt. Het is goed denkbaar dat bepaalde (delen van) gebiedsprocessen worden geregisseerd door andere partijen, zoals een waterschap, een gemeente, een terreinbeherende organisatie, een agrarisch collectief of lokale initiatiefnemers. **Omdat wij het belangrijk vinden dat onze partners goed kunnen participeren in de gebiedsprocessen, stellen wij, onder voorwaarden, een vergoeding beschikbaar voor de capaciteit die zij inzetten. Voor een vergoeding van de capaciteit die gemeenten en waterschappen inzetten maken we ons hard bij het Rijk.**

Omdat elk gebiedsproces zijn eigen dynamiek kent, laten we keuzes over de vormgeving van het gebiedsproces zoveel mogelijk aan de deelnemers. Tegelijkertijd moet het proces gestructureerd en resultaatgericht verlopen, zodat mijlpalen en besluitvormingsmomenten duidelijk zijn. Daarom gelden de volgende uitgangspunten voor alle gebiedsprocessen.

1. Integraliteit

In hoofdstuk 2 zijn de opgaven in het landelijk gebied thematisch in beeld gebracht. In hoofdstuk 5 wordt uit deze opgaven een opdracht gedestilleerd voor elk van de vijf programmagebieden. **Hiermee wordt de opdracht breder ten opzichte van onze eerdere aanpak, die zich vaak primair op de afronding**

van het Natuurnetwerk Nederland en de uitvoering van natuurherstelmaatregelen richtte. De gedachte achter deze bredere aanpak is dat opgaven in het landelijk gebied met elkaar samenhangen. Ze kunnen elkaar versterken (zoals natuurontwikkeling en vermindering van stikstofemissies) of juist in de weg zitten (zoals peilverhoging in veenweidegebieden en KRW-doelen). Sommige opgaven zijn heel concreet en kennen ‘harde tijdshorizonnen’, andere zijn dit minder of vergen nader onderzoek. Veel opgaven komen samen op het boerenerven en hebben daar invloed op de toekomstige ontwikkeling van het bedrijf. Daarom kiezen we voor een integrale aanpak, die leidt tot betere plannen, meer samenhang in de uitvoering en doorgaans tot meer draagvlak voor de gekozen oplossingen.

Een opgave behoort alleen tot de opdracht aan het programmegebied als hiervoor voldoende financiering beschikbaar is. Opgaven die niet in het PPLG zijn opgenomen behoren in beginsel ook niet tot de opdracht. Uitzonderingen hierop – bijvoorbeeld het meenemen van opgaven van partners – zijn mogelijk, ter beoordeling van de opdrachtgever van de programmamanager. De programmamanager kan de opdracht nader specificeren naar de verschillende gebiedsprocessen. Dit biedt ruimte voor maatwerk.

2. Prioritering

Hoewel wij ervan overtuigd zijn dat de opgaven in het landelijk gebied om een integrale aanpak vragen, bestaat ook het risico dat hierdoor de focus op uitvoering minder scherp wordt. Onuitgewerkte opgaven kunnen leiden tot onduidelijkheid of vertraging, waardoor ook de uitvoering van heldere opgaven en kansrijke initiatieven in het gedrang komt. Als een programmegebied veel verschillende opgaven kent, moeten misschien prioriteiten gesteld worden. Deze prioritering is deels afhankelijk van lokale omstandigheden (zoals bestuurlijke afspraken of eisen van financiers), maar er zijn ook enkele algemene uitgangspunten. De hoogste prioriteit hebben opgaven die een wettelijke tijdshorizon hebben – bijvoorbeeld in en rond de Natura 2000-gebieden. Daarna geldt dat maatregelen die meerdere opgaven tegelijk dienen, prioritair zijn boven maatregelen die slechts één opgave dienen. No regret-maatregelen zijn prioritair boven maatregelen waar het risico van een lock-in bestaat. Tot slot zijn concrete uitvoeringskansen prioritair aan maatregelen waarvan de uitvoeringstermijn onduidelijk is, of ver in de toekomst ligt.

3. Ruimte voor lokale initiatieven

Gebiedsprocessen gaan over duurzame gebiedsontwikkeling. Dat is méér dan enkel het ‘afvinken’ van een lijstje. We bespreken met partners hun perspectief op een gebied. Welke kansen en bedreigingen zien ze? Hoe kunnen we elkaars kennis en betrokkenheid benutten? We bieden ruimte aan lokale initiatieven, zodat partijen – binnen de kaders van dit PPLG en het nog op te stellen uitvoeringsprogramma (zie hierna) – zelf aan de slag kunnen. Voor dergelijke lokale initiatieven is niet altijd financiering beschikbaar. Daarom nemen we in de maatregelpakketten een geoormerkt budget per gebiedsprogramma op voor de ondersteuning van lokale initiatieven, experimenten of pilots. De inzet van dit budget is ter beoordeling van de programmamanager.

4. Communicatie en participatie

Respectvolle, vroegtijdige en eerlijke communicatie is essentieel, ook als de boodschap lastig is. Dat is tweerichtingsverkeer, dus niet alleen ‘zenden’, maar ook ‘ontvangen’. De kern van het gebiedsproces bestaat uit het voeren van gesprekken met alle betrokkenen, zowel individueel als gezamenlijk. Vaak zal niet gelijk alles volledig uitgekristalliseerd zijn. Maar we communiceren helder over wat we weten en wat nog onduidelijk is. We geven zoveel mogelijk helderheid over kansen, plannen, restricties, termijnen en afhankelijkheden die op partijen afkomen. Datzelfde geldt voor mogelijke transitiepaden en ondersteuning daarbij, zoals de beschikbaarheid van subsidieregelingen, grond of juridische borging. Ten slotte geven we iedereen voldoende tijd om een zorgvuldige afweging te kunnen maken en hierbij desgewenst een onafhankelijk adviseur of vertrouwenspersoon in te schakelen (zie hoofdstuk 4).

5. Continuïteit

Starten met een gebiedsproces is niet vrijblijvend. Het betekent dat gesprekken worden gevoerd die wezenlijk zijn voor de toekomst van een gebied en de mensen die er wonen en werken. Ook het opbouwen van relaties en vertrouwen kost tijd en aandacht. Daarom is voor een geslaagd gebiedsproces een langdurig gevoeld ‘eigenaarschap’ nodig, ook van de betrokken overheidsorganisaties. We willen gebiedsprocessen niet tussentijds afbreken en bij personele wisselingen – die we, voor zover dat in ons vermogen ligt, proberen te beperken – zorgen we voor een zorgvuldige overdracht. Een goede programmaorganisatie helpt hierbij (zie paragraaf 3.4). Zoveel mogelijk zekerheid over beleidsmatige kaders, beschikbare budgetten en instrumenten ook. En uiteraard geldt: afspraak is afspraak.

3.4 DE ORGANISATIE

3.4.1 Vijf uitvoeringsprogramma's

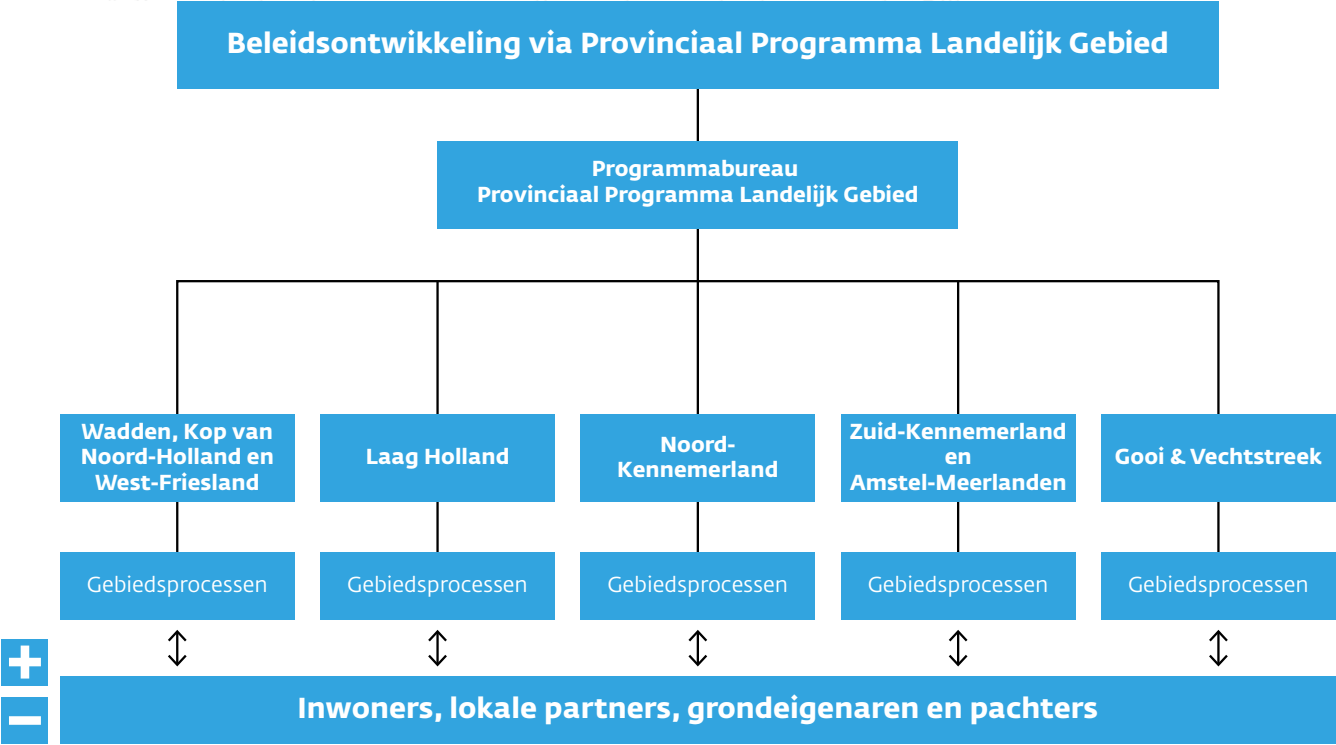
De toename van het aantal gebiedsprocessen en het aantal mensen dat hieraan werkt vraagt een nieuwe, duidelijke structuur. In dit PPLG onderscheiden we vijf programmagebieden (zie kaart 6). In elk daarvan lopen meerdere gebiedsprocessen, vaak afgebakend door de grenzen van één of enkele polders. Wij houden rekening met 30 tot 35 gebiedsprocessen in de gehele provincie.

De programmamanager werkt in overleg met partners uit welke activiteiten worden opgepakt. Eén daarvan is het opstellen van een uitvoeringsprogramma, dat een concrete uitwerking is van de opdracht in hoofdstuk 5 van dit PPLG. Het uitvoeringsprogramma bevat de projecten en maatregelen die in de gebiedsprocessen worden uitgevoerd, inclusief een planning en de middelen (capaciteit, budget en instrumenten) die hiervoor nodig zijn. De uitvoeringsprogramma's zijn 'beleidsarm': ze richten zich niet op nieuwe beleidsontwikkeling, maar op uitvoering van het beleid in dit PPLG. De vijf uitvoeringsprogramma's worden uiterlijk op 1 maart 2024 door Gedeputeerde Staten vastgesteld en zullen periodiek worden geactualiseerd. Een vastgesteld uitvoeringsprogramma is een voorwaarde om in aanmerking te komen voor middelen uit het Transitiefonds. Het reeds bestaande uitvoeringsprogramma Laag Holland wordt geactualiseerd aan de inhoud van dit PPLG. Datzelfde geldt voor het bestaande programma Oostelijke Vechtplassen, dat deel gaat uitmaken van het uitvoeringsprogramma Gooi & Vechtstreek.

3.4.2 Programmabureau PPLG

Om de uitvoering van het PPLG te coördineren richten we uiterlijk 1 oktober 2023 een programmabureau PPLG op. Gelijktijdig met de oprichting van het programmabureau PPLG wordt het Regiebureau Natuurnetwerk opgeheven. Het programmabureau heeft vier taken:

- Het (hoofd van het) programmabureau is ambtelijk opdrachtgever van de vijf programmamanagers. In die hoedanigheid toetst hij/zij de vijf uitvoeringsprogramma's, bewaakt de consistentie en zorgt voor heldere sturingslijnen. Ook toetst hij/zij of de opdrachten aan de uitvoeringsprogramma's die in het PPLG worden geformuleerd, uitvoerbaar zijn.
- Het programmabureau organiseert de toedeling van budgetten aan de vijf uitvoeringsprogramma's en ...

Afbeelding 12: Schematische weergave organisatie PPLG.

3.4.3 Bestuurlijke samenwerking

De bestuurlijke samenwerking met partners krijgt vorm op verschillende plaatsen. Op provinciaal niveau functioneert de Regietafel PPLG & Stikstof (zie bijlage voor samenstelling) en de daaronder ressorterende sectortafels voor landbouw, natuur en havens & industrie. De Regietafel PPLG & Stikstof staat onder voorzitterschap van een lid van Gedeputeerde Staten; het hoofd van het programmabureau is secretaris. Binnen elk van de vijf programmagebieden wordt een bestuurlijke stuurgroep gevormd, waarin de belangrijkste partners op bestuurlijk of directieniveau de koers van het uitvoeringsprogramma bewaken. Deze stuurgroep staat onder voorzitterschap van een gedeputeerde; de programmamanager is secretaris.

De transitie in het landelijk gebied vraagt een nauwe samenwerking tussen Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen. Hoewel elk van deze overheden zijn eigen rollen en bevoegdheden heeft, willen wij werken volgens het parool 'één overheid'. Dat sluit aan bij de filosofie van de Omgevingswet voor interbestuurlijke samenwerking. Met het Rijk zullen we de opgave in het landelijk gebied steeds verder concretiseren en werken we samen aan de beschikbaarstelling van middelen uit het Transitiefonds. Met de andere provincies wisselen we kennis en ervaringen uit en werken we samen over de provinciegrenzen. De gemeenten spelen een belangrijke rol in de gebiedsprocessen; zij staan immers het dichtst bij hun inwoners, beschikken over waardevolle lokale kennis en hebben soms zelf ook opgaven in het landelijk gebied te realiseren. Ten slotte heeft de totstandkoming van het PPLG de samenwerking met de Noord-Hollandse waterschappen een belangrijke impuls gegeven. Na vaststelling van het PPLG willen we met de waterschappen een bestuursovereenkomst sluiten over de uitvoering ervan.

4 INSTRUMENTENKOFFER

Wanneer het Landbouwakkoord beschikbaar is en de provincies hiermee hebben ingestemd, zal de inhoud ervan in het PPLC worden verwerkt.

4.1 INLEIDING

We kunnen de opgave in het landelijk gebied alleen succesvol aanpakken met een goed gevulde instrumentenkoffer. In deze koffer zit een variëteit aan instrumenten: van breed inzetbaar tot specialistisch, gericht op verschillende doelgroepen en op verschillende situaties. Omdat er veel verschillende instrumenten zijn en ze soms nog volop in ontwikkeling zijn, gaan we hier enkel in op nieuwe of 'beeldbepalende' instrumenten die veelal gekoppeld zijn aan de transitiepaden naar kringlooplandbouw (paragraaf 4.2). Voor een actueel overzicht van alle ons bekende instrumenten maken we een pagina op onze website.

4.2 TRANSITIEPADEN NAAR KRINGLOOPLANDBOUW

Om agrarische ondernemers te helpen met de transitie naar kringlooplandbouw onderscheiden we zeven transitiepaden.³⁹ De keuze voor het gewenste pad – of een combinatie ervan – is een keuze van de ondernemer zelf, die hij/zij zal laten afhangen van overtuiging, talent, persoonlijke omstandigheden, omgeving en perspectief.

- Transitiepad 1: Hightech gesloten systemen – technische innovatie
- Transitiepad 2: Hightech open systemen – technische innovatie
- Transitiepad 3: Extensivering – landschappelijke innovatie
- Transitiepad 4: Biologische landbouw
- Transitiepad 5: Natuurbeheer en natuurontwikkeling
- Transitiepad 6: Multifunctionele landbouw
- Transitiepad 7: Stoppen

Ten slotte kan bedrijfsverplaatsing een optie zijn voor agrarische ondernemers die economisch goed presteren, maar hun bedrijf niet kunnen verenigen met de opgaven in het gebied. Ook van verplaatsers verwachten we uiteraard de transitie naar kringlooplandbouw, net als van de blijvers. De ontwikkeling naar kringlooplandbouw behoort tot de opdracht aan de programmagebieden. Voor agrarische ondernemers die stappen willen zetten richting kringlooplandbouw verzorgen wij begeleiding, zoals coaching en bedrijfsdoorrekening. Hiervoor richten wij een centraal loket in.

Voor de sturing op de transitie naar kringlooplandbouw worden zogenoemde kritische prestatie-indicatoren (kpi's) ontwikkeld. Voor onze extra ambities met betrekking tot de grondgebonden landbouw krijgen die ook een vertaling naar natuurinclusieve landbouw (zie schema 9). De essentie van het kpi-systeem is dat de overheid drempel- en streefwaarden formuleert voor elk van de indicatoren. Opgeteld leiden ze tot de beoogde kringlooplandbouw. Agrarische ondernemers kiezen, individueel of in een samenwerking, op welke manier zij die drempel- of streefwaarden behalen; passend bij hun bedrijf. Ketenpartijen en lokale partners kunnen hierbij helpen; elk gebied heeft immers zijn eigen uitdagingen en kansen. Een blauwdruk bestaat niet – inspirerende voorbeelden gelukkig wel.

³⁹ Zie voor een toelichting op de transitiepaden: SER (2021). [Naar duurzame toekomstperspectieven voor de landbouw](#). Verkenning 21/06, mei 2021.

KPI	Onderwerp	Toelichting
1	Stikstofbalans	Aanvoer - afvoer kg N/afvoer : aanvoer kg N
2	Ammoniakemissie	Emissie Kg NH ₃ , Stal en land apart
3	Fosfaatbalans	Aanvoer - afvoer kg P / ha
4	Herkomst van inputs	Herkomst aanvoer voer & mest, gebruik reststromen
5	Broeikasgasemissies	CO ₂ per ha en per dier + CO ₂ voor aanvoer mest en voer
6	Gewasbeschermingsmiddelen	Milieubelastingpunten per ha (milieumeetlat)
7	Energiebalans	Nog in ontwikkeling
8	Bodemorganische stof	Aanvoer - afvoer (gemiddeld over 10 jaar)
9	Bodemkwaliteit	Blijvend grasland & gereduceerde grondbewerking (<15 cm)
10	Waterkwantiteit	Nog in ontwikkeling
11	Gewasdiversiteit	Kruidenrijk grasland, gewasdiversiteit in bouwplan
12	Natuur & Landschap	% oppervlakte natuur- en landschapsbeheer
13	Dierenwelzijn	Nog in ontwikkeling
14	Diergezondheid	Nog in ontwikkeling

Schema 9: Kritische prestatie-indicatoren.

4.3 STIMULERINGSINSTRUMENTEN LANDBOUW

Het Rijk en wij ondersteunen het transitieproces op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door investeringen (zoals stalaanpassingen) en maatschappelijke diensten (zoals natuur-, water- en landschapsbeheer) te subsidiëren en door de agrarische structuur te verbeteren (zoals kavelruilprojecten). Ook stimuleren wij kennisontwikkeling, innovatie en verbreding, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van nieuwe markten en ketens voor eiwitproducten en biobased materialen. Ten slotte pakken wij ook de juridische verankering van de maatregelen op: de effecten ervan moeten immers geborgd worden.

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

Het Nationaal Strategisch Plan (NSP) is de Nederlandse uitwerking van het Europese [Gemeenschappelijk Landbouwbeleid](#) (GLB). Het NSP-GLB ondersteunt agrariërs die hun bedrijf willen verduurzamen en een bijdrage leveren aan het verbeteren van milieu, biodiversiteit, klimaat en waterkwaliteit. Het Rijk en provincies zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de uitvoering van het NSP-GLB, waaronder het openstellen van subsidieregelingen. Op diverse punten is er samenhang tussen het NSP en het PPLG. Zo benutten we het NSP-GLB om beheer (o.a. het agrarisch natuur- en landschapsbeheer) te vergoeden. Ook zijn er subsidiemogelijkheden voor (zowel productieve als niet-productieve) investeringen op agrarische bedrijven, voor jonge landbouwers en voor plattelandontwikkeling (het zgn. [LEADER-programma](#)). De (nog in voorbereiding zijnde) Uitvoeringsregeling NSP subsidies Noord-Holland wordt het kader voor de provinciale subsidie-openstellingen. Een nieuw instrument onder het GLB-NSP is de regeling ‘samenwerking integrale gebiedsontwikkeling’. Hiermee worden de voorbereiding en uitvoering van integrale gebiedsplannen ondersteund. Bij de uitvoering valt onder meer te denken aan realisatie van productieve en niet-productie investeringen gericht op klimaat, water,

Field Labs

In een Field Lab experimenteren agrarische ondernemers, ketenpartijen, kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke partijen met verschillende agrarische maatregelen en innovaties. Het doel is om de transitie naar kringlooplandbouw te versnellen.

Er zijn twee typen Field Labs. Het eerste type richt zich volledig op de stal: op succesvolle marktintroductie van innovaties en het opdoen van ervaring met het werken met doelvoorschriften en real time meting van het effect op emissies. De ondernemer bepaalt zelf welke maatregelen het beste passen binnen zijn bedrijfsvoering.

In het tweede type Field Lab vormen ondernemers, kennis- en onderwijsinstellingen, overheden en andere stakeholders samen een regionaal netwerk. Ze ontwikkelen technologische en sociale innovaties en stomen deze klaar voor de dagelijkse praktijk van het boeren. Noord-Hollandse voorbeelden zijn het [Field Lab Zoetwaterboeren](#), het [Field Lab bloembollen](#) en BioValley.

Een concreet voorbeeld van een Field Lab is ook het Field Lab Groene Hart, waarvan wij mede-initiatiefnemer zijn. Een groep van zo'n 50 ondernemers laat in dit Field Lab zien wat er allemaal mogelijk is in de veenweidegebieden: beter water- en bodembeheer, extensivering met groenblauwe dooradering, weidegang, ruwvoerwinning, stalaanpassingen en mestbewerking, -opslag en -aanwending. Wij vragen het Rijk om versnellingsgeld en hulp bij de juridische borging van de maatregelen.

bodem, biodiversiteit en landschap. Andere voorbeelden zijn ruilverkaveling en beheeractiviteiten. De provincie is bevoegd gezag om de regeling uit te voeren. We werken de komende maanden de regeling verder uit waarbij we inzetten op openstelling eind 2023/begin 2024. De beschikbare GLB-NSP middelen willen we - waar mogelijk - benutten als cofinanciering van maatregelen uit het transitiefonds.

Landbouwportaal en Loket Veenweideboeren

In het [Landbouwportaal Noord-Holland](#) bundelen de waterschappen, provincie en diverse agrarische organisaties de krachten. Via het Landbouwportaal kan subsidie worden aangevraagd voor diverse maatregelen op het gebied van water, bodem en natuur. Ook is het mogelijk om een coach op het erf te laten komen voor bedrijfsadvies op maat. Wij steunen de voortzetting van het Landbouwportaal en verbreding naar andere thema's zoals groenblauwe dooradering, klimaatmitigatie en zoetwaterbeschikbaarheid.

Via het [Loket Veenweideboeren](#) is het mogelijk om subsidie aan te vragen voor waterinfiltratiemaatregelen. Voor de overige maatregelen moeten nog subsidieregelingen worden uitgewerkt.

Emissiereductie

We zetten in op emissiereductie bij (melk)veebedrijven door het beschikbaar stellen van investeringssubsidies voor bronscheiding (scheiding van mest bij de bron) en mestvergisting. Daarnaast stimuleren we emissiearm bedrijfsmanagement door een (structurele) vergoeding via de kpi-systematiek. Subsidies voor managementmaatregelen, mestverwerking en -behandeling worden provinciebreed aangeboden. Bij kostbare investeringen met een groot reductiepotentieel, zoals bronscheiding, geven wij prioriteit aan bedrijven die in overgangszones zijn gevestigd en aan bedrijven die een grote bijdrage leveren aan weidevogelbeheer. Subsidies uit de transitiefondsmiddelen voor bronscheiding, managementmaatregelen en mestvergisting worden waarschijnlijk in 2025 opengesteld, als de pilots en onderzoeken die nu worden uitgevoerd, afgerond zijn. We willen echter op zo kort mogelijke termijn handelingsperspectief kunnen bieden in de gebiedsprocessen. Daarom zetten we in 2023 in op het ontwikkelen van gerichte subsidies via de Field Labs voor de ombouw van (drijfmest)stallen voor bronscheiding en betere mestaanwending. In samenwerking met de provincies Utrecht en Zuid-Holland zetten we in op (rijks)subsidie van bedrijven die als koploper kunnen worden aangemerkt. Daarnaast onderzoeken we businesscases voor mestverwerkingsinstallaties die bij onze extensieve en grondgebonden veehouderij passen. Ten slotte worden agrarische ondernemers aangemoedigd om, indien mogelijk, van landelijke instrumenten uit het GLB-NSP gebruik te maken, zoals de eco-regeling. Wij zetten de provinciale instrumenten uit het GLB-NSP in voor investeringen in bedrijfsmodernisering en bedrijfsverduurzaming.

4.4 BEHEER LANDELIJK GEBIED

Beheercheck

Agrarische ondernemers spelen een belangrijke rol bij het beheer van natuurgebieden, zeker waar het weidevogelgraslanden betreft. Bij beëindiging of verplaatsing van agrarische bedrijven kan het beheer van deze gebieden in het geding komen. Daarom doen wij voorafgaand aan elk gebiedsproces een beheercheck, die duidelijk maakt wat er nodig is om het (toekomstige) beheer goed te kunnen uitvoeren. Hierbij betrekken wij alle PPLG-doelen.

(Agrarisch) natuur- en landschapsbeheer

In ons [Natuurbeheerplan](#) staat voor welk soort (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer wij subsidie verstrekken. De beheerdoelen in het Natuurbeheerplan vinden hun oorsprong in (inter)nationale natuurdoelen en de natuurdoelanalyses. Beheerders van natuurgebieden (zoals terreinbeherende organisaties, natuurcollectieven en particuliere beheerders) en agrarische collectieven kunnen bij ons een subsidie voor zes jaar aanvragen. Om in aanmerking te komen voor een subsidie voor natuurbeheer moet de beheerder zijn terrein openstellen voor publiek. De subsidies worden verstrekt op basis van het [Subsidiestelsel Natuur en Landschap](#), dat voor alle provincies geldt.

Als sprake is van omzetting van agrarische percelen naar natuur ('functiewijziging') stellen wij een zogenaamde [SKNL-subsidie](#) beschikbaar voor zowel de waardedaling die hiervan het gevolg is, als voor de inrichtingskosten. Ook is er de mogelijkheid om bestaande natuurgebieden een kwaliteitsimpuls te geven.

Landschapsgrond

Het nieuwe begrip 'landschapsgrond' is geïntroduceerd in het regeerakkoord van het huidige kabinet en wordt nog nader uitgewerkt door het Rijk. De contouren zijn echter voldoende duidelijk om voor onze provincie de gewenste invulling van landschapsgrond te bepalen. We zetten landschapsgrond in als stimuleringsinstrument om opgaven in het landelijk gebied (natuur, stikstof, klimaat, water, bodem, landschap en transitie van de landbouw) te realiseren.

De werkwijze is dat de grondeigenaar een langjarige verplichting aangaat op (een deel van) zijn percelen. Hierin wordt vastgelegd dat hij/zij extra handelingen verricht of juist nalaat (bijvoorbeeld minder bemesting), ten dienste van de opgaven in dit PPLG. Omdat dit leidt tot hogere kosten en/of lagere opbrengsten dan regulier agrarisch gebruik, wordt de grondeigenaar hiervoor gecompenseerd. Landschapsgrond is een stimuleringsinstrument dat op vrijwillige basis wordt ingezet en waarbij de landbouwbestemming gehandhaafd blijft. Wij zien geen aanleiding om landschapsgrond als nieuw planologisch beschermingsregime te introduceren. Wij vragen bij het Rijk middelen aan voor 1.600 hectare landschapsgrond die we in de gehele provincie kunnen inzetten, met accent op de binnenduinrand en de veenweidegebieden omdat hier onze grootste opgaven liggen.

Ontpachting

Binnen het Natuurnetwerk Nederland ligt circa 700 hectare die als 'gerealiseerd' is aangemerkt, maar nog in agrarisch gebruik is. Het zijn gronden die eigendom zijn van terreinbeherende organisaties en – met een grote diversiteit aan pachtcontracten – worden verpacht aan agrariërs. Het natuurbeheer op deze percelen is vaak niet overeenkomstig de beoogde natuurdoelen. De pachter heeft vaak een overeenkomst voor agrarisch natuurbeheer tot 2029. Wij zetten ons in voor een goede oplossing van dit vraagstuk, zodat verpachter en pachter alsnog de beoogde natuurdoelen realiseren. Onderdeel van deze oplossing is een subsidieregeling voor het – tegen een marktconforme vergoeding – pachtvrij maken van dergelijke gronden.

4.5 OVERIGE INSTRUMENTEN

Groen Kapitaal en Boer & Business in Balans

Door het delen van kennis kunnen we van elkaar leren. Zowel het Rijk als wij ondersteunen dit op verschillende manieren, zowel via bijeenkomsten over specifieke thema's als via langjarige steun aan kennisontwikkeling, innovatie en experimenten. Op onze platforms [Groen Kapitaal](#) en [Boer & Business in Balans](#) bieden we inspiratie, delen initiatiefnemers hun kennis en ontstaan nieuwe samenwerkingen.

Ontwerp

Een gedeelde visie op ruimtelijke kwaliteit en cultureel erfgoed vormt een waardevolle basis onder een gebiedsproces. Het helpt hierbij om een landschapshistorische analyse als basis te gebruiken. Daarnaast kan ontwerp onderzoek worden ingezet voor bijvoorbeeld klimaatadaptatie en gebiedsgerichte toekomstperspectieven en inrichtingsvoorstellen. In zo'n ontwerpproces worden doelen altijd integraal benaderd en wordt met partners gezocht naar samenhangende oplossingen.

Juridische instrumenten

Het PPLG is zelfbindend voor de provincie Noord-Holland, maar de inhoud ervan kan worden uitgewerkt in juridisch bindende instrumenten zoals de [Omgevingsverordening](#), andere (subsidie)verordeningen en instructie-, project-, voorbereidings- of peilbesluiten die het resultaat kunnen zijn van gebiedsprocessen.

4.6 GROND

4.6.1 Algemene principes

Veel opgaven in dit PPLG hebben een relatie met grond. Grondaankoop, -bezit en -verkoop beschouwen wij als middel voor het realiseren van onze opgaven; niet als doel op zichzelf. Provinciale grondposities kunnen helpen om op de juiste plek de gewenste functies te realiseren. Bovendien draagt het beschikken van grondeigendom bij aan een goede agrarische structuur en efficiënt beheer van natuur en landschap. Ons grondbeleid is vastgelegd in de [Vijfde Nota Grondbeleid](#). De belangrijkste uitgangspunten daarvan zijn:

- **Rechtmatigheid:** we voldoen aan wet- en regelgeving en aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, zoals het zorgvuldigheid- en gelijkheidsbeginsel.
- **Transparantie:** we handelen transparant en openbaar.
- **Marktconformiteit:** op de grondmarkt hanteren we grondwaarden die door onafhankelijke en gecertificeerde taxateurs worden vastgesteld in taxaties.
- **Duurzaamheid:** ons handelen draagt bij aan verschillende duurzaamheidsaspecten.

4.6.2 Grondverwerving

Wij verwerven gronden – zowel binnen de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland als daarbuiten – als dat bijdraagt aan de realisatie van de opgaven in dit PPLG, of als deze als ruilgrond kunnen worden ingezet. Wij richten ons in het bijzonder op mogelijke 'agrarische stoppers', zeker in de nabijheid van Natura 2000-gebieden. Bij de verwerving van agrarische bedrijven kopen wij ook emissieruimte voor stikstof die in de Wet natuurbeschermings-

vergunning is vervat. Een deel daarvan wordt afgeroomd voor natuur, conform de geldende salderingsregeling. Bij verplaatsing of beëindiging van agrarische bedrijven sluiten wij de mogelijkheden voor intensivering van veehouderijen zoveel mogelijk uit, zodat extensivering en verlaging van de milieudruk mogelijk wordt gemaakt en een gezond verdienmodel tot stand komt.

Wij streven naar verwerving via minnelijke overeenstemming met de grondeigenaar. Eigenaren van alle NNN-gronden binnen en direct nabij de begrenzing van Natura 2000-gebieden bieden wij een volledige schadeloosstelling. In het uiterste geval, wanneer ook na een zorgvuldig traject geen minnelijke overeenstemming wordt bereikt, wordt het instrument van wettelijke onteigening ingezet. Wij beschouwen dit als een uiterste middel. Onteigening is alleen mogelijk op grond van een wettelijk planfiguur (zoals een bestemmingsplan, inpassingsplan of projectbesluit) en na het aanbieden van een volledige schadeloosstelling aan de grondeigenaar. Volledige schadeloosstelling en wettelijke onteigening zijn daarmee onlosmakelijk aan elkaar gekoppeld: wij mogen een grondeigenaar alleen dan volledige schadeloosstelling aanbieden als wij bereid zijn om als uiterst middel ook wettelijke onteigening in te zetten. Als we dat niet doen, is sprake van ongeoorloofde staatssteun.

Wij hebben – net als gemeenten en het Rijk – de mogelijkheid om op grond van de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) een voorkeursrecht op percelen te vestigen, waardoor een eigenaar deze eerst aan ons moet aanbieden als hij deze (vrijwillig) wil verkopen. Wij kunnen dit instrument inzetten als binnen een gebiedsproces duidelijkheid is over de beoogde (wijzigingen van) functies in een gebied.

Voor grondverwerving ten dienste van het NNN maken wij gebruik van een krediet dat door Provinciale Staten beschikbaar is gesteld. Echter, ook voor andere PPLG-opgaven kan grondverwerving nodig zijn. Daarom zullen wij aan Provinciale Staten voorstellen om het bestaande NNN-krediet breder te kunnen inzetten. Dit laat onverlet dat de NNN-middelen uitsluitend worden aangewend voor NNN-realisatie. Voor de noodzakelijke afwaardering van de grondaankopen verwachten wij dekking vanuit de rijksmiddelen uit het Transitiefonds. Een andere financieringsoptie voor grondverwerving is de onlangs opgerichte Nationale Grondbank (NGB). De NGB kan op ons verzoek gronden verwerven die vervolgens kunnen worden ingezet in een gebiedsproces. Wij beschouwen de NGB en uitkoopregelingen als aanvullingen op ons eigen grondinstrumentarium en zullen komende tijd verkennen welke meerwaarde deze heeft.

4.6.3 Beheer en verkoop van gronden

In afwachting van hun inzet in het gebiedsproces houden wij bij het beheer van onze gronden zoveel mogelijk rekening met de toekomstige doelen. Het grootste deel van onze gronden verpachten wij conform ons in 2020 vastgestelde pachtbeleid. Ons uitgangspunt zijn langjarige pachtovereenkomsten en duurzaam gebruik (pacht met voorwaarden). Wij zorgen bovendien voor experimenteerruimte: tot 10% van de jaarlijks te verpachten gronden kan worden in gezet bij experimenten voor het realiseren van diverse provinciale opgaven. Om te borgen dat verpachte gronden beschikbaar komen als dat nodig is, nemen we in de pachtovereenkomst een ontbindingsmogelijkheid op. Als gronden niet verpacht kunnen worden sluiten we (beheer)contracten af met terreinbeheerders, agrariërs of loonbedrijven.

Aangezien onze gronden een belangrijke rol kunnen spelen in gebiedsprocessen zijn we komende jaren zeer terughoudend met de verkoop ervan. Wanneer hier toch sprake van is – bijvoorbeeld omdat de gronden niet nodig zijn voor het realiseren van provinciale opgaven – gebeurt dit openbaar, volgens de uitgangspunten zoals beschreven in paragraaf 4.6.1. Alleen als vaststaat dat slechts één gerede partij in aanmerking komt om onze gronden te verwerven, kunnen wij hiervan afwijken, hoewel wij ook dan de verkoop openbaar aankondigen.

4.6.4 Wet inrichting landelijk gebied

Kavelruil is een instrument om een groot aantal koop-, ruil- of verkoopovereenkomsten in een gebiedsproces, in één overeenkomst vast te leggen. Hierdoor kunnen in een ‘gebiedsdekkende’ puzzel de beoogde functies op de juiste plekken worden gerealiseerd. Kavelruil kan zowel op vrijwillige basis gebeuren, als op een meer sturende wijze in de vorm van een landinrichting op grond van de Wet inrichting landelijk gebied (Wilg, per 1 januari 2024 de Omgevingswet). Dit zijn langdurige processen, omgeven met veel kaders en zorgvuldigheden. In 2024 verkennen we of, en zo ja in welke gebieden we de instrumenten van de Wilg willen inzetten.

OPDRACHT PER PROGRAMMAGEBIED

5.1 WADDEN, KOP VAN NOORD-HOLLAND EN WEST-FRIESLAND

5.1.1 Beschrijving

Het meest noordelijke deel van Noord-Holland wordt aan alle kanten omringd door water: de Noordzee, het IJsselmeer en de Wadden. De drie kusten hebben ieder hun eigen karakteristiek. Texel, het voormalige eiland Wieringen en de later ontstane grote inpolderingen in de Kop vormen samen met het land binnen de Westfriese Omringdijk een divers en dynamisch landelijk gebied. Texel en Wieringen bestaan uit glooiende stuwwallandschappen afgewisseld met meer vlakke, lager gelegen, open kogen en polders. De grootschalige productiepolders in de Kop bieden ruimte en kilometerslange vergezichten. West-Friesland heeft een prachtig afwisselend landschap van kleinere zeekleipolders en droogmakerijen. De regio kenmerkt zich van oudsher door agrarische innovatiekracht. Dat geldt voor het Noordelijk Bollengebied en Agriport, maar zeker ook voor de akkerbouw, veehouderij en vollegrondse groenteteelten. De agrarische bedrijven en de plantveredeling- en zaadtechnologiebedrijven zijn veelal groot en kapitaalkrachtig en van toenemend belang voor onze voedselzekerheid.

De Noordzeekust van de Kop van Noord-Holland (Natura 2000-gebied) heeft een relatief smalle zeereep met daarin het Zwanenwater als iconisch natuurgebied. De zeereep zal in de komende decennia onder druk komen te staan door de gevolgen van klimaatverandering. De zeespiegel zal stijgen, maar er zal ook sprake zijn van droogte en toenemende verzilting. Deze ontwikkeling heeft gevolgen voor het gebruik van de ruimte, met name in de binnenduinstrand.

De Waddenzee is het grootste aaneengesloten natuurgebied van Europa en heeft de status van Unesco-werelderfgoed en Natura 2000-gebied. Het Noord-Hollandse Waddengebied heeft niet één maar eigenlijk twee eilanden: Texel én het voormalig eiland Wieringen, beide ontstaan op keileem. Ook de eilanden zijn grotendeels beschermd, als Natura 2000-gebied, NNN of Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL). De landbouw op Texel en Wieringen is relatief extensief en kleinschalig, mede vanwege de ondergrond, het reliëf en de afwisseling van natte en droge en ook zoet- en zoutwatergebieden. Met name Texel heeft een lange en rijke historie met agrarisch natuurbeheer, het beheer van de tuunwallen, educatie en de verbinding met recreatie. Hier kan op worden voortgebouwd. In het Noord-Hollandse Waddengebied wordt gewerkt aan het versterken van de samenhang tussen Waddenzee, Amstelmeer en het achterland door natuurontwikkeling, vismigratie en een recreatieve impuls. Op termijn zal dit gebied een nog grotere transformatie doormaken onder de invloed van zeespiegelstijging. In het zuidwestelijke deel van de duinen van Texel wordt gestart met het onderzoek naar de beste wijze van versterking van de dynamisering van de zeereep. Deze moet bijdragen aan behoud en versterking van de natuurdoelen, waterveiligheid, de zoetwatervoorraad en economisch gebruik. Daarnaast wordt voor het behoud van kwetsbare leefgebieden in Natura 2000-gebied ingezet op de aanpak van invasieve exoten, in het bijzonder watercrassula.

In de Agenda voor het Waddengebied 2050 staat de koers waar het Rijk, de Waddenprovincies, waterschappen, gemeenten en alle belanghebbenden aan werken. Deze agenda is uitgewerkt in een Uitvoeringsprogramma 2021-2026. In het Bestuurlijk Overleg Waddengebied (BOW) en in de Beheer-autoriteit Waddenzee werken we samen met onze partners. Het BOW krijgt advies van het Omgevingsberaad Waddengebied, waarin een groot aantal belanghebbenden zitting hebben. Het Waddenfonds, dat in 2006 in het leven is geroepen, financiert investeringen in ecologie en economie van het Waddengebied. In het Investeringskader Waddengebied zijn zes majeure opgaven geformuleerd: de Waddenzee, vitale kust en Afsluitdijk, havenontwikkeling en natuurverbetering, eilanden op eigen kracht (verduurzaming van de energievoorziening) en de versterking en vermarkting van het werelderfgoed en de Eems-Dollard. Het Waddenfonds loopt tot 2026. Wij bepleiten bij het Rijk dat via een Kustfonds ook na 2027 middelen beschikbaar zijn voor investeringen die voortvloeien uit de Agenda voor het Waddengebied 2050.

De grootschalige productiepolders Wieringermeer en waardpolders zijn ooit aangelegd vanuit waterstaatkundige en landbouwkundige overwegingen. Het zijn open en rationeel vormgegeven landschappen ten dienste van onder andere de akkerbouw, veehouderij, bollenteelt en (glas)tuinbouw. Er is hier letterlijk en figuurlijk volop ruimte om te ondernemen en te innoveren. De agrarische bedrijven vormen een onderdeel van Greenport Noord-Holland Noord en opereren op de wereldmarkt. De primaire agrarische productie is verbonden met een keten van bedrijven en speelt een rol in de verduurzaming van teelt- en energiesystemen. De instandhouding van deze polders en hun huidig gebruik is echter niet zonder problemen. Het uit zee gewonnen land vraagt om voortdurende bemaling. Zelfs in deze robuuste polders daalt de bodem geleidelijk en is er kans op wateroverlast door piekbuien. Verbrakking is bovendien aan de orde: momenteel wordt veel zoet water via West-Friesland naar dit deel van de Kop geleid. Door vaker optredende droogte neemt de beschikbaarheid van zoet water af en zal de afhankelijkheid van het IJsselmeer groter worden. Het IJsselmeer wordt echter brakker als gevolg van klimaatverandering en daarmee geringere zoetwatertoevoer vanuit de Alpen. De instandhouding van waterintensieve teelten wordt hierdoor lastiger. Het vraagt om innovaties in het vasthouden van zoetwateroverschotten in natte perioden. Het landgebruik en de zoetwaterbeschikbaarheid in de polders zullen beter op elkaar moeten worden afgestemd. Groenblauwe dooradering kan in deze regio vormkrijgen door aan te sluiten bij de krachtige polderstructuren, bijvoorbeeld door de aanleg van ecologische oevers en het herstel en aanleg van bomenlanen, windsingels, natuurlijke akkerranden en erfbeplanting. Maar ook door aan de randen en buiten de polders meer ruimte te bieden aan natuurlijke waterlopen.

Nabij het Amstelmeer zetten we in op behoud van de huidige zoet- en zoutwatergradiënt. Vanuit het Amstelmeer strekt zich richting het zuiden een fijnmazig netwerk van water uit. Dit zijn de restanten van het oorspronkelijke krekensysteem in de Kop. Hier kan veel worden gewonnen door een betere inrichting van de hoofd- en zijkreken als onderdeel van de groenblauwe dooradering. Deze waterlopen bieden bovendien een vaarroutenetwerk dat kan bijdragen aan het recreatieve potentieel van de Kop. Polderbossen zoals het Robbenoordbos, Dijkgatbos, het Wildrijk en Ananasbos vormen in dit open landschap bijzondere enclaves met eigen natuurwaarden en recreatieve mogelijkheden. Bij het Robbenoordbos en het Dijkgatbos kan worden geëxperimenteerd met peilverhoging, wat gunstig is voor de biodiversiteit en waardoor natte teelten mogelijk worden.

Ook in West-Friesland is de agrarische sector van oudsher sterk en vormt deze een belangrijk onderdeel van de Greenport Noord-Holland Noord. Er zijn plantveredelings- en zaadtechnologiebedrijven van mondiale betekenis (Seed Valley) en daarnaast vele melkveehouderijen en een diversiteit aan teelten zoals grondgebonden tuinbouw, fruitteelt en glastuinbouw. Het gevarieerde landschap binnen de monumentale Westfriese Omringdijk bestaat uit een aaneenschakeling van kleinere zeekleipolders, enkele droogmakerijen, een klein deel veenweidegebied en vele iconische stolpen. Hoewel verbrakking minder speelt is ook hier de zoetwatervraag actueel. Een belangrijke inspanning voor het afronden van het natuurnetwerk bestaat uit het aanleggen van natuurverbindingen en ecologische stapstenen. Het Westfriese landschap in al haar verschillende facetten, zoals omschreven in de Structuurschets van de regio 'Een dijk van een regio', kan een impuls krijgen met het integraal oppakken van verschillende opgaven. Het groenblauw raamwerk en de recreatieve routestructuur kan worden versterkt door de aanleg van bos, in aansluiting op de al aanwezige fijnmazige landschapsstructuren, recreatieve routes en natuurgebieden langs de Westfriese Omringdijk. Dit biedt ook kansen voor agrarische verbreding met activiteiten zoals natuurbeheer, (verblijfs)recreatie, educatie en verkoop aan huis. Omdat tegelijkertijd de schaalvergroting en specialisatie in de agrarische sector om meer ruimte vragen, is een goede ruimtelijke afstemming noodzakelijk.

Het IJsselmeergebied (inclusief het Markermeer en de randmeren) is het grootste aaneengesloten zoetwatergebied van West-Europa. Het vormt een strategische zoetwaterbuffer voor drinkwater, landbouw en natuur. Het hele IJsselmeergebied is beschermd als Natura 2000-gebied en er wordt volop gerecreëerd, zowel op als langs het water. De Agenda IJsselmeergebied 2050, die is opgesteld door vier ministeries, de provincies Noord-Holland, Fryslân, Overijssel en Flevoland en andere regiopartners, beschrijft de gezamenlijke ambities en ontwikkelingsprincipes, inclusief een eerste aanzet voor een gezamenlijke uitvoeringsstrategie. De Kustvisie voor de Noord-Hollandse IJsselmeerkust geeft richting aan ideeën, ontwikkelingen en projecten in deze kustzone. Uitgangspunten zijn het optimaal benutten van kwaliteiten en het behoud van de landschappelijke waarden en identiteit. De dijken scheiden en verbinden het water met het achterland en juist die verbinding kan versterkt worden. Er wordt gewerkt aan een nieuwe relatie tussen het land en het water: een natuurlijke balans tussen water, ecologie en activiteiten aan weerszijden van de dijk. Daarbij moet de kustzone aantrekkelijker en beter beleefbaar worden voor inwoners, recreanten, watersporters, toeristen en inwoners. Uiteraard moet hierbij voldoende ruimte beschikbaar blijven voor toekomstige inpassingsvraagstukken langs de rand van het IJsselmeer voortkomend uit klimaatverandering. Een voorbeeld is de versterking van de Markermeerdijken, resulterend in o.a. het nieuw aangelegde stadsstrand van Hoorn met een 130m brede oeverdijk, volop nieuwe recreatiemogelijkheden en een ecologische inrichting. En Rijkswaterstaat werkt vanuit de Programmatische

Aanpak Grote Wateren aan de opdracht om de ecologische kwaliteit te versterken met het project Wieringerhoek. Daarbij is er bijzondere aandacht voor de uitbreiding en verbetering van leefgebieden voor vogels en vissen.

5.1.2 Opdracht

In deze paragraaf formuleren we de opdracht aan het uitvoeringsprogramma. Deze opdracht vloeit voort uit de opgaven en beleidskeuzes in hoofdstuk 2 en uit de beschrijving van het programmagebied in dit hoofdstuk. De opdrachtformulering kan daarom pas worden gemaakt als de andere teksten afgerond zijn. Daarom is de opdrachtformulering nog niet opgenomen in de concept-startversie PPLG. Dit zal wel het geval zijn in de startversie PPLG die uiterlijk 1 juli 2023 beschikbaar komt.]

5.2 NOORD-KENNEMERLAND

5.2.1 Beschrijving

Op een steenworp afstand van elkaar liggen in Noord-Kennemerland zee, strand en duinen, plassen, watergangen en historische agrarische polders. Waar het landschap achter de duinen van Zuid-Kennemerland meer verdicht is onder invloed van verstedelijking, is het direct achter de duinen van Noord-Kennemerland en de Hondsbossche Zeewering nog grotendeels open. De invloeden van de zee, het Oer-IJ en de ontginningsgeschiedenis zijn nog goed herkenbaar. Deze variëteit bepaalt in sterke mate de identiteit van de regio. De landbouw is van doorslaggevende betekenis geweest in het ontstaan van deze open polders en is dat nog steeds voor de instandhouding ervan. De waardevolle natuur en het aantrekkelijke landschap zijn altijd kernwaarden van Noord-Kennemerland geweest. Het is onze ambitie daarop voort te bouwen.

De duinen in Noord-Kennemerland zijn breed en herbergen kwetsbare natuur; het is Natura 2000-gebied. In de duinen ten zuiden van Bergen is het zand kalkrijk en lichtgeel van kleur en ten noorden van Bergen is het kalkarm en witgrijs. Hier hebben zich bijzondere vegetatievormen ontwikkeld zoals heidevelden en zeldzame mossen. De kwaliteit van de duinen in Noord-Kennemerland dreigt achteruit te gaan doordat de dynamiek van wind en zand grotendeels is weggevoerd. Dit hindert de verjonging van duinen; kenmerkende planten en dieren verdwijnen erdoor. Het is noodzakelijk om deze natuurlijke processen te herstellen. Verstuivingsdynamiek maakt de duinen bovendien beter bestand tegen extreem weer en overstromingen. Op grote delen van de duinen daalt te veel stikstof neer. Dit heeft een negatieve invloed op de soortenrijkdom van planten en dieren. Voor de instandhouding van dit unieke Natura 2000-gebied willen we de stikstofdepositie omlaag brengen. De duinen hebben een belangrijke waterkerende werking en een functie in onze drinkwatervoorziening. Door stijging van de zeespiegel zal de druk van zout kwelwater in de duinen toenemen, wat een risico voor onze drinkwatervoorziening vormt.

Landinwaarts strekt zich een landschap uit van langgerekte strandwallen en lageregelegen strandvlakten. Op de strandwallen liggen de stedelijke kernen. De strandvlakten bestaan uit zeer oude polders en enkele oude droogmakerijen met zeer hoge cultuurhistorische waarden. Ze hebben eveneens een beschermde status (NNN of BPL). Hierbinnen ligt een groot areaal weidevogelleefgebied. De zone waar de duinen en duinbossen overgaan in de polders wordt de binnenduintrand genoemd. Door de unieke overgang van duinen en duinbossen naar de binnenduintrand, is de waarde voor de natuur groot. Hier liggen goede kansen voor natuurontwikkeling in combinatie met het beschermen van het bijzondere watersysteem van duinen, binnenduintrand en strandvlakten. De gronden zijn met name in gebruik als grasland voor de veehouderij, maar soms ook als tuinbouwgebied of bollengrond. Vooral in het begin van de 20ste eeuw breidde dit bollenareaal zich langzaam uit, en verplaatste zich in de loop van de tijd deels naar onder andere de grootschalige polders in de Kop. De bloeiende bollen vormen ieder voorjaar een toeristische attractie. Naast de agrarische functie zijn er woningen, natuurgebieden, recreatieve voorzieningen, maneges, landgoederen en kloosters te vinden. In de polders is, ondanks de aanvoer van schoon duinwater, de waterkwaliteit onvoldoende vooral door het afspoelen van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen.

De binnenduintrand biedt zowel mogelijkheden om schoon zoet kwelwater uit de duinen vast te houden als om water uit piekbuien op te vangen. Het vasthouden van kwel- en regenwater heeft een gunstig effect op de waterkwaliteit, de beschikbaarheid van water in tijden van droogte en de kwaliteit van de natuur. Het biedt daarbij tegendruk voor de duinen. Zo wordt verzilting van de duinen door zoute kwel vanuit zee door een stijgende zeespiegel voorkomen en wordt onze drinkwatervoorraad veiliggesteld. De duinen krijgen meer een sponsfunctie: opslag van water in natte tijden en afgifte bij droogte.

Een voorbeeld van nieuwe natuur en waterberging in de binnenduintrand is het gebied 'de Weidse Polders'. Dit is het geheel van vier natuurgebieden: de Damlanderpolder, Philisteinse polder, Bergermeerpolder en Loterijlanden. Samen vormen ze een open polderlandschap met uitgestrekte graslanden en waterlopen vol natuurwaarden. Het duinwater komt er aan de oppervlakte en stroomt door het hele gebied. Het voormalig vliegveld Bergen functioneert

er als piekwaterberging. Andere voorbeelden zijn de natuurgebieden De Vlotter en de Harger- en Pettemerpolder en de natuurontwikkeling in de Zanderij-Noord. Realisatie van groenblauwe dooradering kan de robuustheid en toekomstbestendigheid van het gebied verder verbeteren. De landschappelijke waarden en erfgoedwaarden zijn zeer hoog en bieden aanknopingspunten, zoals het herstellen, verbreden en eventueel weer laten meanderen van de oorspronkelijke duinrellen en -beken. Ook kan de 'leesbaarheid' vergroot worden van het Oer-IJ-landschap en de historische polders en oude droogmakerijen met hun dijken en vaarten.

Door het groeiende aantal inwoners van de omliggende stedelijke kernen (Heemskerk, Castricum, Heiloo, Alkmaar, Heerhugowaard) en toename van recreanten en toeristen, neemt de recreatieve betekenis van het gebied de komende decennia verder toe. De ruimte en openheid van de polders is één van de belangrijkste waarden van het gebied. Door het versterken van de routestructuren in het polderlandschap kan de recreatieve waarde worden vergroot zonder de openheid te verstoren. Een verbeterde toegankelijkheid draagt bij aan vermindering van de recreatiedruk in de duinen. In het kader van de bossenstrategie en compensatie van gekapt duinbos wordt wel naar kleinere maatwerk-oplossingen voor de aanplant van bos gezocht. Initiatieven van gebiedspartijen waarin passende vormen van recreatie, natuurontwikkeling en landschapsbeleving samenkomen, moedigen we aan. Een mooi voorbeeld hiervan is het initiatief in de Zuurvense Polder.

De landbouwsector zal een belangrijke rol blijven vervullen en transformeren naar kringlooplandbouw. Dat geldt ook voor maneges en paardenhouderijen. Transformatie, verbreding met niet-agrarische activiteiten zoals natuurbeheer en diverse vormen van (kleinschalige) recreatie zijn sleutelwoorden. De bollenteelt is soms gelegen op plekken tegen de duinen waar overlast kan ontstaan bij piekbuien. Deze plekken zijn ook bijzonder geschikt voor vernatting, inrichting als waterbuffers en opslag van schoon zoet water in combinatie met natuurontwikkeling.

5.2.2 Opdracht

In deze paragraaf formuleren we de opdracht aan het uitvoeringsprogramma. Deze opdracht vloeit voort uit de opgaven en beleidskeuzes in hoofdstuk 2 en uit de beschrijving van het programmagebied in dit hoofdstuk. De opdrachtformulering kan daarom pas worden gemaakt als de andere teksten afgerond zijn. Daarom is de opdrachtformulering nog niet opgenomen in de concept-startversie PPLG. Dit zal wel het geval zijn in de startversie PPLG die uiterlijk 1 juli 2023 beschikbaar komt.

5.3 LAAG HOLLAND

5.3.1 Beschrijving

Het landelijk gebied van Laag Holland wordt hoog gewaardeerd vanwege het typisch Hollandse karakter en zijn erfgoedwaarden. De veenweidegebieden, de Schermer en Beemster, de Zaanoevers, het Alkmaarder- en Uitgeestermeer, de Stelling van Amsterdam en de Markermeerdijk weerspiegelen een stuk Hollandse geschiedenis en verschillende manieren van omgaan met water. Ze hebben bovendien een grote recreatieve betekenis in de verstedelijkte Metropoolregio Amsterdam. De veenweidepolders in Laag Holland hebben het kenmerkende patroon van lang-gerekte kavels en sloten in combinatie met openheid en karakteristieke lintdorpen. Dit maakt dat de veenweiden naast een zeer hoge natuurwaarde ook een hoge belevingswaarde hebben. Het unieke karakter van de veenweidegebieden van Laag Holland staat onder druk door de veenweideproblematiek. Als gevolg van de laaggehouden grondwaterpeilen oxideert het veen en daalt de bodem. Daarbij komt veel CO₂ vrij. Het wordt steeds lastiger om de lage gebieden droog te houden.

De waardevolle natuur in Laag Holland is verknoopt met de omgeving: aan de oostzijde met het Markermeer, aan de westzijde met de kustzone en via een corridor aan de westzijde van Amsterdam ook met de Gooi en Vechtstreek. De landbouw is sterk vertegenwoordigd in Laag Holland, met name in de vorm van veeteelt en melkproductie, en is hier bepalend geweest voor het landschap zoals we dat nu kennen. De veenweidegebieden vormen het hart van Laag Holland. Het tegengaan van bodemdaling en oxidatie van veen, vermindering van stikstofdepositie en verbetering van de waterkwaliteit staan hier aan de basis van zowel natuurherstel als een landbouwperspectief.

Sommige gebieden in Laag Holland zijn zeer robuust en kunnen tegen een stootje, andere gebieden kunnen door een kleine verandering hun unieke karakter verliezen. Deze diversiteit in karakters en kwetsbaarheden is kenmerkend. Vrijwel alle karakteristieke landschappen van Laag Holland zijn beschermd als Natura 2000-gebied, NNN of Bijzonder Provinciaal Landschap. De Beemster is UNESCO-werelderfgoed, evenals de Stelling van Amsterdam die gedeeltelijk in Laag Holland ligt. In Laag Holland liggen kansen voor het terugbrengen van de stikstofdepositie en voor verandering en verbetering van het watersysteem. De afronding van het NNN en de daarmee gepaard gaande extensivering levert een forse reductie op van emissies in de nabijheid van stikstofgevoelig leefgebied. Daarnaast kunnen de landschappelijke en recreatieve structuren (zowel over land als water) worden versterkt in combinatie met de groenblauwe door-

adering van Laag Holland. Kringloop- en regeneratieve landbouw blijft in Laag Holland van groot belang voor het sociaaleconomisch klimaat en het behoud van de bijzondere waarden waaronder natuur en landschap. Per gebied en per bedrijf zal gezocht moeten worden naar passende verdienmodellen. Doordat verplaatsing of beëindiging van bedrijven ontstaat ruimte voor blijvers.

De veengebieden zijn belangrijk voor weidevogels. De delen met hoge natuurwaarden, waaronder hoge weidevogeldichtheden en unieke - en stikstofgevoelige - leefgebieden als moerasheide en veenmosrietland, zijn als NNN begreemd. Een deel van het NNN is nog niet gerealiseerd waardoor het natuurbeheer nu nog versnipperd plaatsvindt. Hoewel veel agrariërs zich volop inzetten voor het behouden van de weidevogels, is een deel van de NNN-gronden nog niet verworven en ingericht voor de functie natuur, dan wel omgezet in particulier natuurbeheer. Hierdoor vindt er relatief veel bemesting plaats, mede nabij stikstofgevoelig leefgebied. Pas na de realisatie van het NNN waarbij het agrarisch beheer plaatsmaakt voor natuurbeheer (met aanzienlijk lagere mestgift) kan de kwetsbare flora zich herstellen.

Het watersysteem is van doorslaggevende betekenis in het tegengaan van bodemdaling en broeikasgasemissie en het behalen van natuurdoelen. Het vernatten van de veenweiden biedt een oplossing maar vraagt veel water van goede kwaliteit. De natuurgebieden zijn in hydrologisch opzicht te versnipperd geraakt om robuust te zijn voor veenbehoud. Het watersysteem vraagt om aangepast beheer, het tegengaan van wegzijging naar direct aangrenzende dieper gelegen droogmakerijen en het tegengaan van oeverafkalving. Maar ook om aandacht voor waterbeschikbaarheid en de toenemende kwetsbaarheid voor wateroverlast.

Er is een intensief beheer nodig om het huidige cultuurlandschap in stand te houden, mede ten behoeve van de weidevogels. Dit behoud is kostbaar. In enkele lastig te beheren Natura 2000-gebieden, zoals moeilijk bereikbaar vaarland, is het verruigen en verdwijnen van de weidevogels moeilijk te stoppen. Op andere plekken kan optimaal mozaïekbeheer gericht op weidevogels juist weer succesvol worden toegepast. De inzet van agrariërs voor het beheren van natuur en landschap blijft belangrijk in Laag Holland. Per deelgebied worden daarom ecologische en agrarische beheerchecks uitgevoerd. Hiermee kan het minimale aantal boerenbedrijven en het aantal grazers bepaald worden om het landschap van Laag Holland met zijn uitzonderlijke natuur en landschapswaarden duurzaam te behouden.

Enkele jaren geleden is besloten om kwetsbare veennatuur in Waterland vooral ten oosten van het Goudriaankanaal te concentreren. Hiermee ontstaat een relatief natte strook natuur langs de Markermeerdijk. Ten westen van het kanaal kan de nadruk dan meer op landbouw blijven liggen. Zo kunnen zowel natuur als landbouw in Waterland-Oost worden versterkt. Ook de gronden rond oorspronkelijke oude kreekrestanten, de dieën, zijn kansrijk voor natte natuurontwikkeling. De meeste gronden rond de dieën zijn al onderdeel van het NNN. De drooglegging is er gering en de bodem slap. De agrarische bedrijven worden hier al steeds extensiever. Ze spelen vaak een rol in het natuurbeheer en verbreden zich. Langs de stadsrand van Amsterdam, waar het veenpakket nog het dikst is met een goed veraarde bovenlaag, is juist ruimte voor een combinatie van landbouw met neventakken gericht op de nabijgelegen stad. Het landschap is hier vrij open, met minder beschermde natuur en een grote recreatiedruk. Er liggen volop kansen om de recreatie uit de stad op te vangen en in te zetten op korte ketens.

In het oosten van Laag Holland, grenzend aan het Markermeer en zowel buiten als gedeeltelijk binnen de Markermeerdijk, is het zogenaamde voormalige Zuiderzeelandschap gelegen. Het Markermeer is Natura 2000-gebied. De Markermeerdijk vormt een verbindende route tussen verschillende recreatieve voorzieningen en biedt prachtige vergezichten over zowel Waterland als het Markermeer. Dit deel van Laag Holland heeft een eigen specifieke waterveiligheidsopgave. De dijken zijn op een zeer slappe bodem gelegen. Tot 2070 zijn ze veilig, maar het is verstandig rekening te houden met de benodigde ruimte voor versterking in toekomst. Dit wordt ook wel van dijklijn naar dijkzone genoemd. Buitendijks kunnen luwtmaatregelen voor extra veiligheid zorgen. De inrichting van het waterveiligheids- en natuurlandschap zal een ontwerp-opgave opleveren in de nabije toekomst. Op dit moment wordt met het Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (APRK), en het project Versterking Markermeerdijk gewerkt aan de dijkversterking en vis- en waterverbindingen tussen de polders en Markermeer. Ook wordt gekeken naar de natuur- en recreatiedoelen van het Hemmeland.

Wanneer we meer richting het noorden van Laag Holland gaan, wordt de landbouw steeds grootschaliger. Hier liggen de bekendste en cultuurhistorisch meest waardevolle droogmakerijen van ons land: de Beemster en de Schermer. De polders zijn ondanks hun lage ligging robuust. Ze zijn drooggelegd ten behoeve van het verkrijgen van productiegrond en zullen ook in de toekomst voornamelijk een agrarisch werklandschap blijven.

Het Alkmaardermeer en Uitgeestermeer liggen ten zuiden van de verstedelijkingszone Alkmaar-Heerhugowaard. We vinden hier een voornamelijk open, waterrijk landschap met een andere ontstaansgeschiedenis en karakteristiek dan de veenweidepolders of de grote droogmakerijen. Het is ontstaan onder invloed van onder andere het Oer-IJ en heeft een eeuwenlange geschiedenis van eb en vloedwerking, kleiafzetting, inpoldering en veenontginning en -ontwatering. De met elkaar verbonden meren, polders, rietlanden en moerassen zijn zeer waardevol voor veel dieren en planten. De polders rond de meren worden geschikt gehouden voor weidevogels. Met name de meren zijn ook belangrijk voor ontspanning en recreatie. Het op verantwoorde wijze spreiden van de recreatiedrukke om overlast te voorkomen is hier een belangrijke opgave.

5.3.2 Opdracht

In deze paragraaf formuleren we de opdracht aan het uitvoeringsprogramma. Deze opdracht vloeit voort uit de opgaven en beleidskeuzes in hoofdstuk 2 en uit de beschrijving van het programmagebied in dit hoofdstuk. De opdrachtformulering kan daarom pas worden gemaakt als de andere teksten afgerond zijn. Daarom is de opdrachtformulering nog niet opgenomen in de concept-startversie PPLG. Dit zal wel het geval zijn in de startversie PPLG die uiterlijk 1 juli 2023 beschikbaar komt.]

5.4 ZUID-KENNERLAND EN AMSTEL-MEERLANDEN

5.4.1 Beschrijving

Met de kust, de duinen, de bossen, landgoederen, recreatiegebieden Spaarnwoude en drie groene scheggen aan de zuidkant van Amsterdam beschikt dit programmagebied over een aantal drukbezochte landschappen in de Metropoolregio. In Zuid-Kennemerland ligt Nationaal Park Zuid Kennemerland, een Natura 2000-gebied en één van de 21 Nationale Parken in Nederland. De recreatieve druk is er hoog. Ook de polders in Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden vervullen naast een landbouwfunctie een belangrijke functie voor het voorzien in de stedelijke recreatiebehoefte. Verdere versnippering van het landschap en de natuur ligt op de loer in deze sterk verstedelijkte regio. Toch kan het landelijk gebied nog beter bijdragen aan de kwaliteit van leven in de MRA. Er zijn volop kansen voor herstel van de natuur, klimaatadaptieve inrichting, transitie van de landbouw én verbeteringen van de verbinding tussen stad en land en spreiding van recreanten.

Het duingebied van Nationaal Park Zuid Kennemerland (Natura 2000-gebied) heeft een belangrijke functie als natuurlijke waterkering en voor het in stand houden van onze drinkwatervoorraad. Het is ook een belangrijk leefgebied voor planten en dieren. De bijzondere natuur maakt het gebied geliefd bij recreanten. Wonen, economische activiteiten en het toerisme nemen in de regio Zuid-Kennemerland sterk toe, wat een extra druk legt op de natuur. De stikstofpercentages in lucht en bodem rond het Natura 2000-gebied zijn te hoog door de uitstoot van stikstof-oxiden en ammoniak van onder andere landbouw, verkeer, huishoudens en industrie. De verscheidenheid aan planten en dieren neemt af. Het is nodig om de natuurwaarden voor de toekomst veilig te stellen en de natuur te versterken. Met natuurherstelmaatregelen in de duinen brengen terreinbeheerders als Natuurmonumenten, PWN, particulieren en agrariërs de natuurlijke processen in het natuurgebied weer op gang. Dit doen ze door in de duinen nieuwe stuifplekken aan te leggen, naaldbos te verwijderen als de wind hierdoor wordt geblokkeerd en grazers in te zetten tegen verruiging van de vegetatie.

De binnenduinrand, de landelijke zone direct grenzend aan de duinen, is beschermd als NNN of Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL). Hoewel de duinen en binnenduinrand aan elkaar grenzen functioneren zij als geheel nog niet optimaal. Zowel ondergronds (in de kwaliteit van het water en bodemsysteem) als bovengronds (in de vorm van natuur en recreatieve verbindingen) kan de samenhang worden verbeterd. Bij het verder inrichten van het NNN wordt daarom ook gekeken naar de ontwikkeling van natuur in de binnenduinrand. De overgang van het duinlandschap naar de binnenduinrand biedt kansen voor graslanden met bijzondere plant- en diersoorten.

In de binnenduinrand zijn kansen voor het reduceren van stikstofemissie, het verbeteren van de waterkwaliteit en het bufferen van water om tijden van droogte te overbruggen. Dit kan bijvoorbeeld door het vasthouden van schoon kwelwater, in combinatie met het verhogen van natuurwaarden, drinkwaterwinning en bepaalde vormen van landbouw. Door dit te combineren met mogelijkheden voor recreatief gebruik wordt ook de recreatieve druk op het duingebied verlicht. Het verhogen van de belevingswaarde en de recreatieve gebruikswaarde van de vele buitenplaatsen in Zuid-Kennemerland levert ook een bijdrage aan de optimalisering én spreiding van het recreatieve gebruik. Hetzelfde geldt voor het verbeteren van de recreatieve verbindingen van de kust met het achterland, onder andere door fietssnelwegen en goed functionerende Buitenpoorten (OV-knooppunten).

Recreatiegebied Spaarnwoude ligt tussen Haarlem, Amsterdam en Velsen. Het is beschermd als NNN of BPL en vormt een welkome groene buffer voor stadsbewoners en recreanten. In dit voormalige stroomgebied van het Oer-IJ is

er volop aandacht voor de natuur. Plaatselijke natuurgebieden als Dijkland, Houtrakpolder, en Oosterbroek en Buitenhuisen maken onderdeel uit van het NNN. Oosterbroek en Buitenhuisen is polder, bos, park en moerasland in één. In de Houtrakpolder ligt een langgerekt lint van plassen: de Houtrakkerbeemden. Dijkland vervult een belangrijke rol voor weidevogels en de recreatieve betekenis van het gebied is groot. De agrariërs hebben te maken met de transitie van de landbouw en een goede waterkwaliteit is ook in dit gebied belangrijk. Er is daarom een gebiedsproces gestart en een projectgroep opgesteld met vertegenwoordigers van het recreatieschap, agrariërs, waterschap, provincie en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. In Spaarnwoude wordt samengewerkt aan een nog betere inrichting voor recreanten. Voor de doorontwikkeling van het recreatie- en natuurgebied zijn afspraken gemaakt in de Visie Spaarnwoude Park 2040, onder meer gericht op het ontvangen van een groter aantal bezoekers. Er wordt ook verkend hoe strand, duinen en binnenduintrand beter verbonden kunnen worden met het achterland en Spaarnwoude.

Aan de westkant van Amsterdam liggen o.a. de Brettenzone en de Tuinen van West. Hier vindt kleinschalige, duurzame voedselproductie door omwonenden plaats (stadslandbouw, pluktuinen, volkstuinten en bijentuinen). Er zijn veel lokale initiatieven en er is 'van onderop' door vrijwilligers een co-creatief gebiedsproces gestart. De Universiteit van Utrecht is als kennispartij betrokken en heeft een faciliterende rol. Het bouwt voort op het werk en studies naar de Tuinen van West als Regeneratieve Ontwikkelzone.

Aan de zuidzijde van Amsterdam is Amstel-Meerlanden gelegen met drie van de zogenaamde groene scheggen van Amsterdam: de Westeinderscheg, Amstelscheg en Diemerscheg. Deze laatste twee maken onderdeel uit van recreatieschap Groengebied Amstelland. Amstel-Meerlanden is grotendeels beschermd als NNN of Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL). Het gebied maakt onderdeel uit van de Novex-gebieden Groene Hart, Schiphol, Metropoolregio Amsterdam en Noordzeekanaalgebied (Houtrakpolder).

De Westeinderscheg kent een levendige waterrecreatie, met name rond de Westeinderplas. In het gebied wordt gewerkt aan realisatie van het NNN, betere ecologische verbindingen en betere recreatieve verbindingen en voorzieningen. Dit draagt bij aan de leefomgevingskwaliteit in de directe omgeving van luchthaven Schiphol. In de Bovenlanden Aalsmeer is sprake van veenoxidatie. Opgaven zijn hier het tegengaan van bodemdaling en verbetering van de biodiversiteit.

De Amstelscheg is een hooggewaardeerd open polderlandschap met een waardevol leefgebied voor weidevogels. Het gebied is zeer kwetsbaar door veenoxidatie en een hoge stedelijke druk. Klimaatverandering leidt tot verbraking, vernatting of juist verdroging van de bodem. Er zijn al goede initiatieven in de De Ronde Hoep en de Bovenkerkerpolder, onder andere tegen waterkwaliteitsverslechtering en CO₂-emissie via oeverherstel, hogere grondwaterstanden en groenblauwe dooradering. Hier liggen versnellingskansen. Polder de Ronde Hoep ligt direct ten westen van het stikstofbelaste Natura 2000-gebied Botshol in de provincie Utrecht. In overleg met deze buurprovincie kijken we naar nodig is voor natuurherstel in dit gebied.

De Diemerscheg met daarin het Diemberbos vormt de groene verbinding naar de Vechtstreek. De ambitie is om hier steeds meer één landschapspark van te maken waarin natuur en recreatie samengaan. Er wordt gewerkt aan de versterking van de natuur door bijvoorbeeld de aanleg van een nat klimaatbos, een natuurboulevard (fietsroute) en aantal sterke ecologische verbindingen.

Tot slot is ook de Haarlemmermeerpolder gelegen in dit programmagebied: vroeger water, vervolgens drooggemalen en tegenwoordig een mix van stedelijke functies, agrarisch productiegebied en een aantal kleinere groengebieden. Er wordt gewerkt aan het versterken van de groengebieden en aan droge en natte natuurverbindingen. De ruimtelijke plannen van de regio (waaronder Park 21) bieden daar kansen toe. Verbetering van de kwaliteit van de bestaande gebieden samen met de inrichting van nieuwe groengebieden en groene verbindingen, moet leiden tot een stelsel van parkachtige percelen, loofbossen, waterrijke gebieden en (schrale) graslanden, verbonden door groene linten in het landschap.

De beschikbaarheid en kwaliteit van het water is van groot belang voor zowel de natuur als de landbouw in de polder. De zoetwaterbeschikbaarheid vanuit het boezemsysteem staat onder druk. Hierdoor neemt in droge perioden verzilting van bodem en oppervlaktewater toe evenals verdere bodemdaling van de gronden met veen aan de rand van de polder. Om te anticiperen op afnemende zoetwaterbeschikbaarheid streven we naar het vergroten van de seizoensbergende capaciteit in de polder, om meer gebiedseigen (regen)water in het gebied te houden. De piekbergende capaciteit wordt eveneens vergroot. De waterkwaliteit van de Ringvaart Haarlemmeer en daarmee verbonden wateren zoals de Westeinderplas en de Nieuwe Meer is op dit moment niet goed. Het water bevat te veel nutriënten en verontreinigingen en wordt ingelaten in alle verbonden polders. Om de waterkwaliteit te verbeteren, is behalve

uitvoering van KRW maatregelen langs de wateren zelf, ook aanpak bij de bron noodzakelijk: het beperken van stikstofuitstoot, het beperken van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het beperken van uitspoelen van nutriënten (fosfaat en nitraat).

5.4.2 NOVEX-gebied Schipholregio

De Schipholregio strekt zich uit over delen van de provincies Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland en heeft de status van NOVEX-gebied. In de [Bestuurlijke Regie Schiphol](#) (BRS) werken deze provincies samen met 56 gemeenten. De [Bestuursvereenkomst intenties samenwerking NOVEX Schipholregio](#) (2022), die de BRS en vier ministeries gezamenlijk hebben ondertekend, richt zich op verbetering van de leefomgevingskwaliteit in de regio. Gezamenlijk werken we aan een nieuw stelsel waarin de milieukaders leidend zijn voor de ontwikkelmogelijkheden van Schiphol. In de bestuursvereenkomst staan afspraken over een integrale aanpak van geluidshinder, luchtkwaliteit, woningbouw, het elektriciteitsnetwerk, verduurzaming van de industrie en het toekomstbestendig maken van het landelijk gebied. Dit draagt bij aan zowel de in het NPLG als dit PPLG beschreven doelen. Juist in deze regio, die door luchtvaart, infrastructuur en woningbouw belast is en waarin het landschap versnipperd is, is behoefte aan ruimte voor recreatie en ontspanning. Dit geven we vorm via ons programma Westeinderscheg en de samenwerking in het Groene Hart (zie hierna). Hierbij leggen we een relatie met de herstructurering van de glastuinbouw in de Greenport Aalsmeer.

5.4.3 NOVEX-gebied Groene Hart

Het [Groene Hart](#) kent een al decennialange geschiedenis in de Nederlandse ruimtelijke ordening. Het is een divers landschap met afwisselend veengebieden en droogmakerijen, dat met zijn openheid een contrast vormt met het stedelijk gebied eromheen. De provincies Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Holland werken met tientallen partners aan klimaatmaatregelen zoals het verminderen van broeikasgassen en daarmee het remmen en tegengaan van bodemdaling in veengebieden, het robuust inrichten van het watersysteem en behoud en ontwikkeling van het karakteristieke landschap. Ook andere ruimtelijke opgaven zoals woningbouw en energietransitie spelen een rol in het Groene Hart, passend bij de status van NOVEX-gebied. In een nog op te stellen Ontwikkelperspectief zullen alle ruimtelijke opgaven in samenhang worden benaderd.

5.4.4 Opdracht

[In deze paragraaf formuleren we de opdracht aan het uitvoeringsprogramma. Deze opdracht vloeit voort uit de opgaven en beleidskeuzes in hoofdstuk 2 en uit de beschrijving van het programmagebied in dit hoofdstuk. De opdrachtformulering kan daarom pas worden gemaakt als de andere teksten afgerond zijn. Daarom is de opdrachtformulering nog niet opgenomen in de concept-startversie PPLG. Dit zal wel het geval zijn in de startversie PPLG die uiterlijk 1 juli 2023 beschikbaar komt.]

5.5 GOOI EN VECHTSTREEK

5.5.1 Beschrijving

De Gooi en Vechtstreek kenmerkt zich door de bossen en heide van het hoger gelegen zandige stuwwallenlandschap en de lagergelegen veenplassen en -rivieren, moerassen, agrarische polders en droogmakerij de Horstermeer. Een deel van het Unesco-werelderfgoed de Hollandse Waterlinies loopt door deze regio. De diversiteit aan landschappen en natuur is van belang voor de biodiversiteit, maar ook een voorwaarde voor de bijzondere woon- en werkomgeving. Het trekt vele recreanten, zowel op land als in en aan het water. In de Gooi en Vechtstreek is de afgelopen jaren flink geïnvesteerd in de natuur rond het Naardermeer en de Oostelijke Vechtplassen. De landbouw maakt hier een transitie door naar een meer extensieve landbouw passend bij de natuurwaarden. De natuurwaarden zijn sterk verbonden met het grondwatersysteem. Dit unieke bodem- en watersysteem is ondanks een beginnend herstel nog niet in balans. Het gebied is op dit moment nog onvoldoende toekomstbestendig ingericht. Naast de verplichting tot instandhouding van natuurwaarden liggen er goede kansen voor het versterken van landschappelijke en recreatieve structuren in de vorm van de groenblauwe dooradering. De uitdaging wordt om de komende jaren de emissies verder terug te dringen in combinatie met een (financieel) gezonde landbouw.

Grondwater stroomt van de hogere zandgronden van het Gooi naar het westen en het oosten. De natuurwaarden van de Vechtplassen en het Naardermeer zijn afhankelijk van deze kwel. Het watersysteem in de Gooi en Vechtstreek is echter in de loop der jaren sterk veranderd door verschillende vormen van ruimtegebruik zoals woonwijken, sportvoorzieningen en paardenhouderijen. Waterwinning ten behoeve van drinkwaterproductie, verminderde infiltratie in de stuwwal en bemaling van de polders zetten dit grondwatersysteem onder druk. Dit draagt eraan bij dat natuurlijke waterrelaties tussen Gooi en de Vechtplassen deels verstoord zijn geraakt.

Door de smalle waterpeilmarges moet in de Vechtstreek gebiedsvreemd water uit het Markermeer en Amsterdam-Rijnkanaal worden ingelaten om het water van Naardermeer en Vechtplassen aan te vullen en tegelijkertijd moet de

Vecht deels brak kwelwater uit polders afvoeren. Dit heeft een negatief effect op natuurwaarden in de natuurgebieden en is bovendien geen duurzaam houdbare situatie qua watersysteem. Er zijn al verschillende maatregelen getroffen om tot herstel en optimalisatie van het watersysteem en natuur te komen, maar dat levert (nog) niet het gewenste resultaat op.

Het Naardermeer, Nederlands oudste natuurreserveaat (Natura 2000), is een plassengebied met helder water, rietlanden, hooiland en dicht moerasbos. Hier wordt volop gewerkt aan natuurherstelmaatregelen, uitbreiding van de natuur en compensatiemaatregelen vanuit nabijgelegen infrastructuurprojecten. Er worden bijvoorbeeld robuuste ecologische verbindingen aangelegd naar het Gooimeer en het Markermeer/Diemen. Op een groot deel van het Naardermeer daalt te veel stikstof neer. Hierdoor hebben kenmerkende planten voor het veenmosrietland en de veenheide het moeilijk en groeit het gebied te snel dicht tot hoogveenbos.

Westelijk van het Naardermeer meandert de Vecht door de polders van de Vechtstreek om uit te monden in het IJsselmeer bij Muiden. Langs de rivier staan buitenplaatsen, theekoepels en forten van de Hollandse Waterlinies. Het gebied is grotendeels beschermd als Natura 2000, NNN, Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) en Unesco-werelderfgoed. In de polders van Noordelijke Vechtstreek wordt vanuit het programma Groene Uitweg gewerkt aan versterking van de landbouw door het verbeteren van de agrarische structuur, onder meer door herverkaveling. Maar ook door het stimuleren van verbreding, zoals een recreatie- of zorgtak bij de boerderij. Het is noodzakelijk hier de komende jaren de emissies vanuit de landbouw verder terug te dringen en tegelijk het verdienmodel van de agrariërs te behouden of te versterken. De omschakeling naar kringlooplandbouw is daarbij vertrekpunt.

In de veenweidepolders in de Vechtstreek is het behalen van de Natura 2000-instandhoudingsdoelen een van de hoofdoopgaven. Het waterpeil moet hierop worden afgestemd (peilverhoging in combinatie met drukdrainage) en het beheer geïntensiveerd. Hiermee ontstaan de juiste omstandigheden voor veengroei en wordt bosgroei tegengegaan. Dit draagt bij aan de doelen voor landschap en behoud van weidevogels. In lastig te beheren Natura 2000-gebieden zetten we in op veengroei. Dit versterkt leefgebieden als veenmosrietlanden.

In het zuidoosten zijn de Oostelijke Vechtplassen gelegen: een verzameling meren en plassen ontstaan door turfwinning. De Oostelijke Vechtplassen zijn zowel natuur- als recreatiegebied. De landbouw maakt een transitie door van extensiveren, verbreden, verplaatsen of stoppen. In de transitie wordt uitgegaan van het meer toebedelen van grond aan de blijvers. De uitvoering van het in 2017 afgesloten Gebiedsakkoord beoogt naast versterking van de natuur, ook een recreatieve impuls. Door in te blijven zetten op een gevarieerd recreatief aanbod verbetert de economische vitaliteit en blijft het gebied ook voor inwoners aantrekkelijk. Ook hier wordt gewerkt aan de bescherming, uitbreiding en het beheer van de natuur in het plassengebied.

Meer naar het oosten komen we in het Gooi, één van de meest reliëfrijke delen van de provincie, en beschermd als NNN of Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL). Wandelaars en fietsers genieten in dit stuwwallengebied van de vele bossen, heidevelden, zandverstuivingen en van de vergezichten in polders grenzend aan het Gooimeer en Eemmeer. De 's Gravelandse landgoederen aan de voet van de stuwwal zijn prachtige parklandschappen met een opvallende stinzenflora. Ook de Gooise enges, landschappelijk waardevolle akkerlanden met oude rijke akkerbodems, dragen bij aan de landschappelijke en natuurlijke rijkdom van het Gooi. Natuurvriendelijk beheer van de akkerranden kan onderdeel uitmaken van de groenblauwe dooradering in de regio.

Afgelopen jaren is in het Gooi fors geïnvesteerd in de aanleg van robuuste natuurverbindingen, met faunapassages over de hoofdwegen. De laatste grote natuurverbindingen zijn momenteel in uitvoering. Het is nodig om enkele resterende kleine lokale knelpunten die migratie van soorten in de weg staan op te lossen.

De enorme landschappelijke rijkdom en de herkenbaarheid van het Gooi en de Vechtplassen maakt de regio uniek én recreatief aantrekkelijk. Er liggen volop kansen voor modernisering van recreatieve voorzieningen, een betere spreiding van recreatie en nieuwe verdienmodellen voor de landbouw. Deels kan hierbij worden aangesloten bij andere doelen zoals groenblauwe dooradering en herstel van landschap.

5.5.2 Opdracht

[In deze paragraaf formuleren we de opdracht aan het uitvoeringsprogramma. Deze opdracht vloeit voort uit de opgaven en beleidskeuzes in hoofdstuk 2 en uit de beschrijving van het programmagebied in dit hoofdstuk. De opdrachtformulering kan daarom pas worden gemaakt als de andere teksten afgerond zijn. Daarom is de opdrachtformulering nog niet opgenomen in de concept-startversie PPLG. Dit zal wel het geval zijn in de startversie PPLG die uiterlijk 1 juli 2023 beschikbaar komt.]

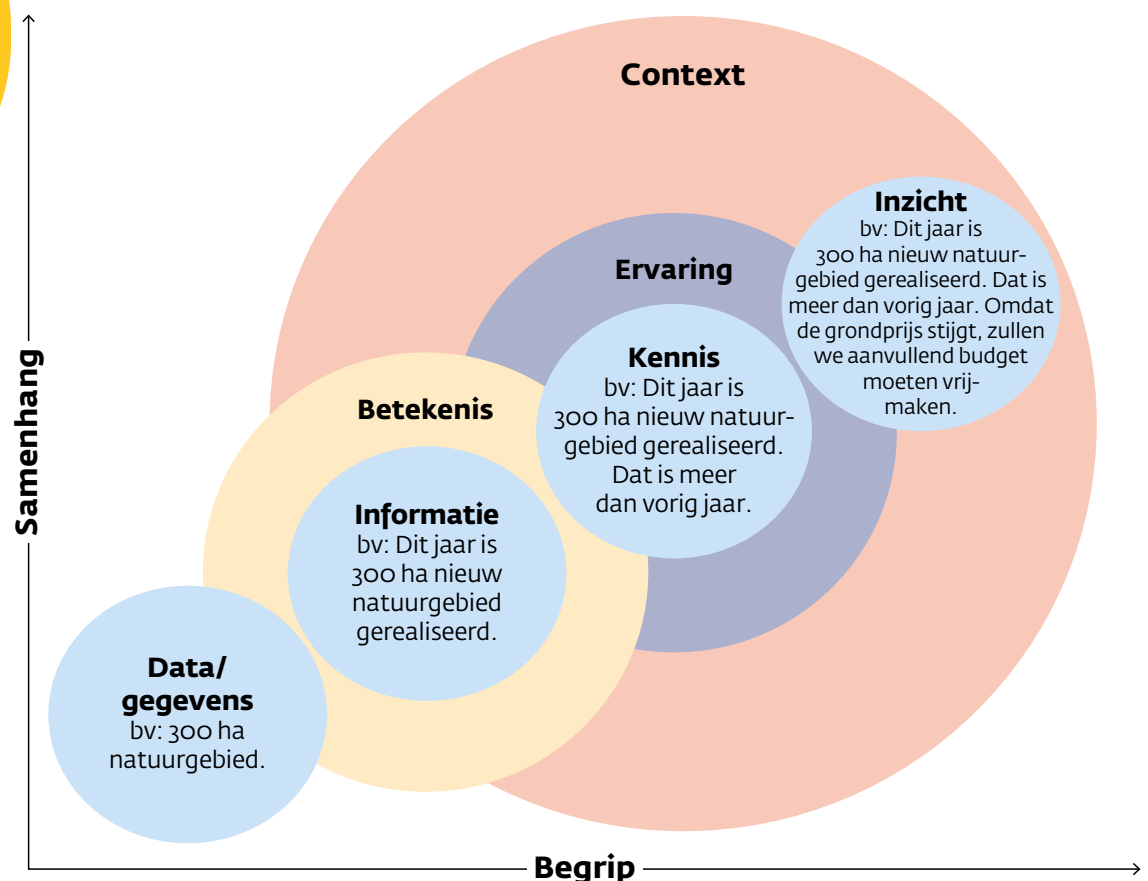
In het [project Zoetwaterboeren](#) werken diverse partners aan het ontwikkelen, onderzoeken en demonstreren van duurzaam agrarisch waterbeheer in de volle breedte: van wateraanbod, -opslag, watervraag en -gift tot waterkwaliteit. Van 2014 tot en met 2020 heeft Klaas Schenk onderzocht hoe hij verder wilde gaan met zijn bedrijf. Om toekomstbestendig te blijven en een goede opvolging te kunnen realiseren. En om te kijken hoe de balans tussen leven en werk beter kon worden. Persoonlijk ziet Klaas veel kansen voor nieuwe drainage-systemen in plaats van standaard afvoerdrainage. Door onder andere recirculatie van regenwater hoopt hij de klimaatverandering eerder of langer het hoofd te bieden.

Klaas: “Tijdens de droogte van afgelopen jaar merkten we al dat op een andere manier water konden geven door de hightech-oplossingen die we ontwikkeld hebben. Je kunt de teelt meer sturen, tot aan vervroeging door verwarming aan toe. Zo hopen we elk jaar wijzer te worden. De gangbare manier van akkerbouw zie ik niet meer als dé weg. Ik zie wél een grote toekomst voor landbouw in Nederland. We zijn goed in bepaalde vakgebieden. De teelt van aardappelpootgoed bijvoorbeeld is waar veel landen op drijven voor hun voedselvoorziening. We zijn met het project Zoetwaterboeren veel aan het onderzoeken en zijn goed op weg, maar we zijn er nog niet. Het is geen panklaar iets.”

VAN DATA TOT INZICHT

6.1 INLEIDING

Werken aan een vitaal landelijk gebied kan alleen met de juiste data, informatie, kennis en inzicht. Zo maken we de goede keuzes, weten we of we onze doelen halen en kunnen we desgewenst bijsturen. Dit hoofdstuk beschrijft hoe we dit borgen. Wij gaan daarbij uit van het volgende model (afbeelding 13).

Afbeelding 13: Kennismodel: van data tot inzicht.

6.2 DATA EN INFORMATIE

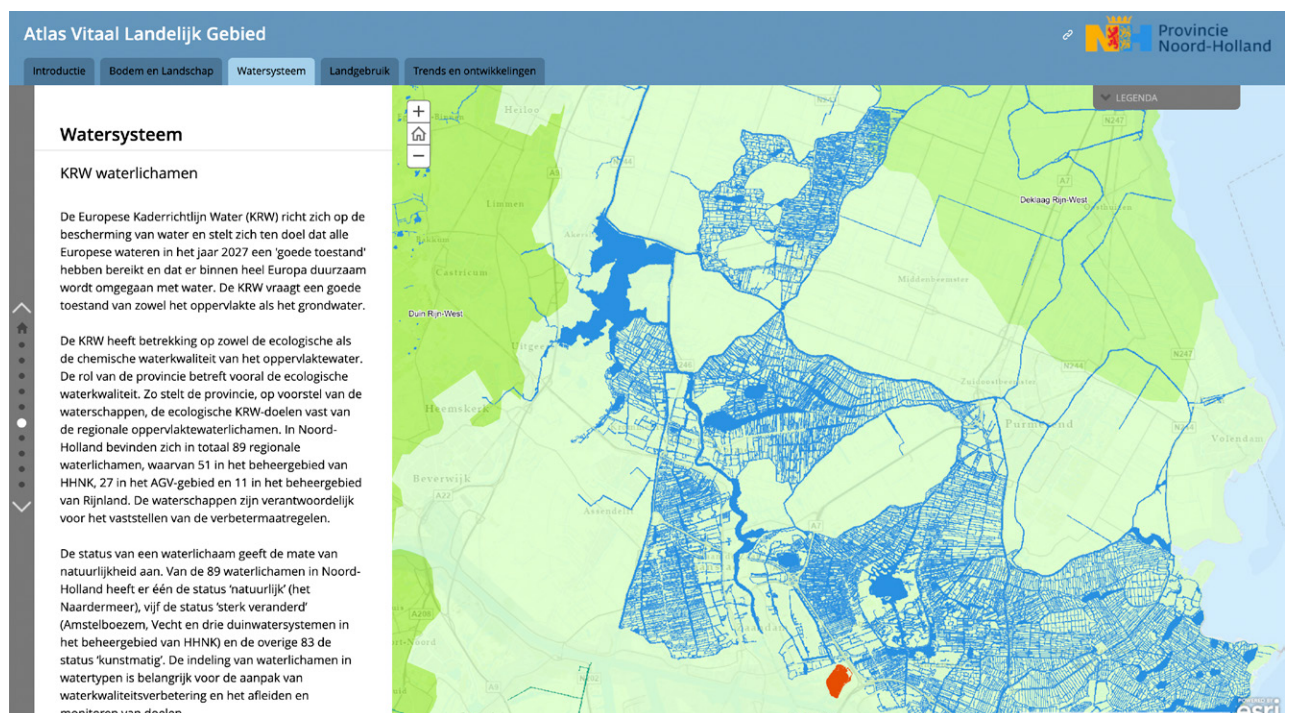
Samen met het Rijk, kennisinstellingen en regionale partners verzamelen wij data en informatie die nodig zijn om de voortgang, resultaten en effecten te volgen van ons beleid en onze maatregelen. We beginnen op het gebied van data en monitoring niet op nul. Er is al enorm veel beschikbaar. In de Datastrategie PPLG, die we gelijktijdig met het definitieve PPLG vaststellen, staat hoe wij de monitoringsstelsels – van onszelf en van andere overheden en kennisinstellingen – voor natuur, stikstof, water en klimaat gebruiken en verder ontwikkelen. Een speerpunt in de Datastrategie is het slim combineren van beschikbare data en informatie. Dat past bij de integraliteit van onze opgave en zo ontstaan nieuwe data, informatie, kennis en inzichten. Daarnaast leggen we een relatie met andere ruimtelijke opgaven. In het kader staan de vijf principes die in de Datastrategie worden uitgewerkt.

- Principe 1 Ruimtelijk inpassen:** Met alle beschikbare data en informatieproducten gaan wij zo optimaal mogelijk bijdragen aan het ruimtelijk inpassen van het PPLG in relatie met de andere ruimtelijke opgaven van de provincie. Hiermee wordt inzichtelijk of de uitvoering van de opgaven ruimtelijk mogelijk is en waar harde keuzes gemaakt moeten worden.
- Principe 2 Monitoren & modelleren:** Wij zorgen er samen met partners voor dat de noodzakelijke monitors en modelleringen zijn ingericht, passend bij de gemaakte landelijke afspraken, zodat de voortgang binnen de opgaven inzichtelijk is evenals de impact van het voorgenomen beleid.
- Principe 3 Beschikbaarheid van data:** Wij hebben de benodigde data voor de opgaven binnen het landelijk gebied tot onze beschikking en digitaal toegankelijk gemaakt.
- Principe 4 Harmonisatie & standaardisering:** We zetten in op het ontwikkelen van een eenduidig begrippenkader, één taal, omtrent datagedreven werken, zodat we in staat zijn om heldere afspraken te maken rondom dataverzameling, -(her)gebruik, -beheer, en -delen.
- Principe 5 Vernieuwen van data en digitale technologie:** We zetten actief in op het signaleren van kansen en risico's omtrent innovatie op data- en digitaliseringsgebied en vertalen dit naar concrete producten en acties, waardoor we weloverwogen blijven vernieuwen in data- en digitale technologie.

Schema 10: Vijf principes voor de Datastrategie PPLG.

6.3 KENNIS EN INZICHT

Eén van de kenmerken van een transitie is dat nog niet alle antwoorden bekend zijn. Dat betekent dat leren belangrijk is: samen weten we meer dan alleen. Als we onze successen en fouten delen staan we sterker. Nieuwe kennis en inzicht doen we op door lerend evaluatieonderzoek en door gezamenlijke reflectie, zowel in beleidsontwikkeling als in de gebiedsprocessen. Een mooi voorbeeld zijn de 'living labs', waar we samen met partners onderzoek uitvoeren en geleerde lessen delen en opschalen. Het living lab Dijkland, nabij Spaarnwoude, is het eerste voorbeeld. Hier werken we samen met soortenorganisaties, agrarische ondernemers, andere overheden en kennisinstellingen zoals de Vrije Universiteit. In de jaarlijkse *Strategische Evaluatie- en Onderzoeksagenda* PPLG programmeren we evaluaties en onderzoeken die we uitvoeren. We stellen de *Strategische Evaluatie- en Onderzoeksagenda* tegelijkertijd vast met het definitieve PPLG.

Afbeelding 14: Een screenshot uit de Atlas Vitaal Landelijk Gebied.

6.4 KENNIS- EN DATAPORTAAL

Gelijktijdig met de vaststelling van het definitieve PPLG lanceren we een *Kennis- en dataportaal*. Dit portaal maakt data, informatie en kennis over het landelijk gebied – zowel van onszelf als partners – gemakkelijk toegankelijk op één online plek. We zorgen voor verwijzingen naar data die al zijn ontsloten door het Rijk en we sluiten aan bij vergelijkbare ontwikkelingen op landelijk niveau. Zo worden ook data, informatie en kennis van landelijke kennisinstellingen, zoals het Planbureau voor de Leefomgeving, RIVM en universiteiten, gemakkelijk vindbaar.

PARTICIPATIE

Deze concept-startversie is exact wat het woord zegt: de start van een reis. Tijdens deze reis blijven wij graag gebruik maken van de kennis en betrokkenheid van onze partners. De datum van 1 juli 2023 is een tussenstation, geen eindstation. Ook na 1 juli is nog volop ruimte voor gesprek, nieuwe inzichten, aanpassingen en concretisering. Op 21 september 2023 organiseren wij een brede werkconferentie, waar de startversie centraal staat. Naar verwachting in november 2023 stellen Gedeputeerde Staten het ontwerp-PPLG vast. Naast alle informele participatie hebben belanghebbenden dan ook een formele gelegenheid om hun zienswijze naar voren te brengen. Wij leggen het ontwerp-PPLG dan ter inzage conform de [uniforme openbare voorbereidingsprocedure](#) van de Algemene wet bestuursrecht. Alle ingediende zienswijzen voorzien wij van een reactie in een nota van beantwoording.

7.1 UITGANGSPUNTEN VOOR PARTICIPATIE

De toekomst van het landelijk gebied raakt ons allemaal. Ieder van ons heeft zijn of haar wensen, belangen, ideeën, kennis en ervaring. Daarom maken we dit PPLG samen. We waarderen ieders betrokkenheid en vinden het belangrijk dat iedereen zijn of haar inbreng kan leveren. De vele goede suggesties zorgen voor een beter resultaat. Bij de totstandkoming van het PPLG volgen wij onze [uitgangspunten voor participatie](#). Omdat het PPLG veel verschillende doelgroepen kent, passen we verschillende methoden toe om deze participatie vorm te geven.

7.2 ONLINE INWONERRAADPLEGING

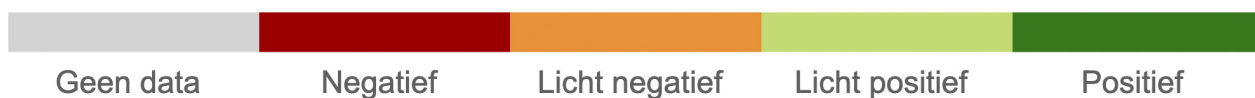
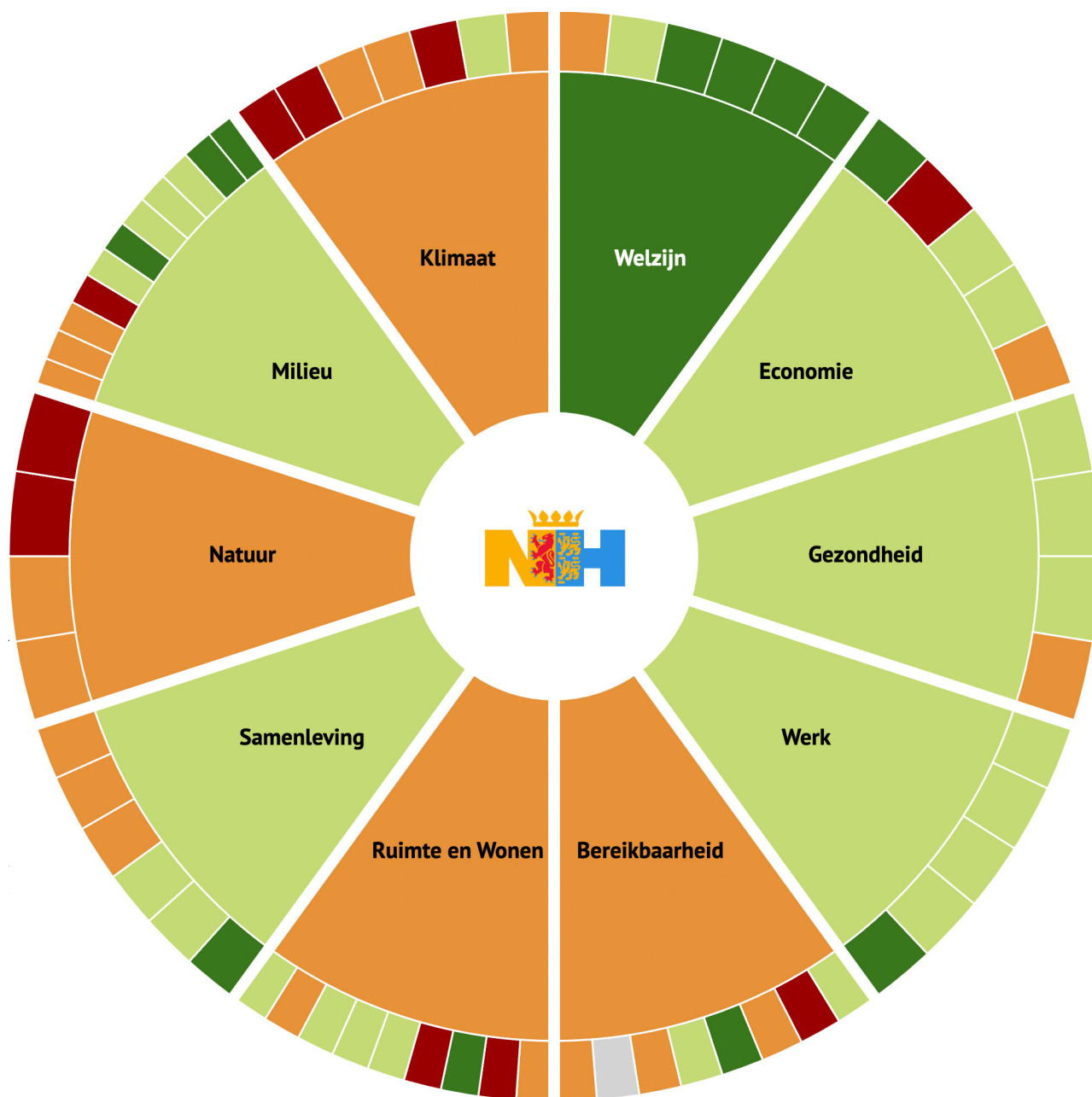
Met een [online inwonerraadpleging](#), uitgevoerd tussen 21 april en 26 mei 2023, konden alle Noord-Hollanders die dat wilden, meedenken over de toekomst van het landelijk gebied. Tijdens de inwonerraadpleging zitten deelnemers 'op de stoel van de bestuurder'. Ze krijgen dilemma's voorgelegd, inclusief beleidskeuzes en de gevolgen daarvan, en kunnen hun voorkeuren uitspreken. Dit levert een scherp beeld op van hoe verschillende groepen inwoners deze beleidskeuzes waarderen. Deze [methode](#) is ontwikkeld door de TU Delft. Hij sluit goed aan bij de behoeften van mensen die doorgaans niet aan het 'traditionele inspraakcircuit' deelnemen, omdat hij slechts 20-30 minuten tijd vraagt en op elk gewenst moment online kan worden ingevuld.

Aan de inwonerraadpleging hebben [...] mensen deelgenomen. We hebben de raadpleging bekend gemaakt met een campagne via sociale media, verschillende websites, verspreiding onder gemeenten, advertenties in huis-aan-huisbladen, reclames op bussen en een evenement op Bevrijdingspop in Haarlem.

7.3 SOCIAALECONOMISCHE IMPACTANALYSE

De transitie in het landelijk gebied heeft ook een sociaaleconomische component: het gaat over de toekomst van mensen die er wonen, werken en hun vrije tijd doorbrengen. Daarom brengen we de sociaaleconomische impact van het PPLG, oftewel het effect op de zogeheten '[brede welvaart](#)', in kaart. Dit soort analyses is in opmars, maar ook deels nog *terra incognita*. Het Centraal Planbureau, Sociaal en Cultureel Planbureau en Planbureau voor de Leefomgeving schrijven erover: "Het is belangrijk dat politiek en beleid realistische verwachtingen hebben van de mogelijkheden om toekomstige effecten van beleid op brede welvaart, en hun onderlinge samenhang, in kaart te brengen. Een bredewelvaarts-analyse die over de hele linie van brede welvaart integraal vooruitkijkt naar toekomstige onderlinge effecten van beleid bestaat nog nergens ter wereld. Nederland pioniert."⁴⁰

⁴⁰ CPB, SCP en PBL (2022). Verankering van brede welvaart in de begrotingssystematiek. Voortgangsrapportage van de drie gezamenlijke planbureaus, pagina 7.

Afbeelding 16: Conferentie 'Samen zetten we de koers', 2 februari 2023.

7.5 REGIETAFEL PPLG & STIKSTOF

Bij de totstandkoming van het PPLG hebben wij dankbaar gebruik gemaakt van de inbreng van de Regietafel PPLG & Stikstof (zie bijlage voor samenstelling) en de daaronder ressorterende sectortafels voor landbouw, natuur en havens & industrie. De tafels kwamen gemiddeld elke twee maanden bijeen. Ook in de toekomst blijven we hun kennis benutten.

MAATREGELPAKKETTEN

8.1 TRANSITIEFONDS

De financiële middelen die nodig zijn voor het realiseren van de opgaven in het landelijk gebied zullen voor een groot deel door het Rijk beschikbaar worden gesteld. Het zogenoemde Transitiefonds is de belangrijkste financieringsbron. Het kabinet heeft op 15 december 2022 een [wetsvoorstel](#) voor de instelling van dit Transitiefonds ingediend bij de Tweede Kamer. Tot en met 2035 zal cumulatief € 24,3 miljard in het fonds gestort worden. De bedoeling is dat het fonds vanaf het begrotingsjaar 2024 gebruikt kan worden.

De middelen in het Transitiefonds zijn indicatief over de provincies verdeeld, zonder dat dit een trekkingsrecht behelst. Voor Noord-Holland is voornamelijk indicatief € 800 miljoen beschikbaar. Een deel van dit bedrag wordt aan ons beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van 'maatregelpakketten'. Een ander deel zal het Rijk zelf besteden aan rijksbeleid, waarmee ook opgaven in Noord-Holland worden gerealiseerd. De verhouding tussen beide delen is nog onduidelijk. Naast bijdragen uit het Transitiefonds houden wij rekening met eerder toegezegde én toekomstige rijksbijdragen, zoals voor het Natuurpact (ten behoeve van het Natuurnetwerk Nederland, natuur- en landschapsbeheer en tegemoetkomingen in faunaschade), Programma Natuur (fase 1 en 2, ten behoeve van natuurherstelmaatregelen) en de Impulsgelden bodemdaling (ten behoeve van de veenweideproblematiek).

8.2 MAATREGELPAKKETTEN

Na een positieve beoordeling van het PPLG (zie hoofdstuk 9) kunnen wij middelen uit het Transitiefonds aanvragen voor de uitvoering van maatregelpakketten. Voor deze aanvragen heeft het Rijk [spelregels](#) opgesteld. In schema 11 staan de maatregelpakketten die wij voornemens zijn om aan te vragen, inclusief een indicatieve financiële raming. De komende maanden werken we de maatregelpakketten nader uit, conform de [Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG](#). Een gefaseerde aanpak is mogelijk. Zo kunnen wij in de komende jaren, wanneer daar aanleiding toe is, reeds aangevraagde delen van maatregelpakketten 'omwisselen' voor andere.

Maatregelpakket en indicatieve raming	Toelichting
Natuur en waterkwaliteit € 468 miljoen + p.m.	Dit betreft: - Afronden en beheer Natuurnetwerk Nederland; - Aanleg en beheer groenblauwe dooradering; - Landschapsgroonden; - Intensivering weidevogelbeleid; - Een beloningssysteem voor agrariërs conform de kpi-systematiek; - Meekoppelkansen voor recreatie; - Hydrologische en andere verbetermaatregelen in Natura 2000-gebieden. N.B. - Wij vragen tevens middelen aan voor natuurherstelmaatregelen Natura 2000 (Programma Natuur fase 2), maar deze komen niet ten laste van het Transitiefonds; - Voor de financiering van het NNN zetten we ook Natuurpact-middelen en eigen middelen in. Deze zijn in mindering gebracht.
Stikstof € 278 miljoen + p.m.	Dit betreft: - Stalombouw; - Mestbehandeling en -scheiding; - Opkopen van stoppende agrarische bedrijven; - Landschapsgroonden en agrarische structuurversterking rond Natura 2000-gebieden; en - Sociaaleconomische begeleiding van agrarische ondernemers in transitie naar kringlooplandbouw.

Maatregelpakket en indicatieve raming	Toelichting
Klimaatmitigatie en -adaptatie € 479 miljoen + p.m.	Dit betreft: • Uitvoering van de Bossenstrategie; • Vernatting veenweidegebieden; • Aanleg van klimaatbuffers in de binnenduinrand in combinatie met herstructurering bollensector; • Meekoppelkansen voor recreatie; • Landschapsgronden en stimulering van de zoetwater-zelfvoorzienendheid van agrarische bedrijven. N.B. • De maatregel 'veengroei Natura 2000-gebieden' maakt deel uit van de natuurherstelmaatregelen Natura 2000 bij het maatregelpakket Natuur en waterkwaliteit. • Wij zullen ten laste van het Klimaatfonds een aanvraag voorbereiden voor mestverwerking d.m.v. monovergisters.
Totaal: € 1.225 miljoen + p.m.	

Schema 11: Beoogde maatregelpakketten Transitiefonds.

De p.m.-posten in de tabel hebben betrekking op onderdelen van het maatregelpakket waarvoor wij thans nog onvoldoende informatie hebben om een goede financiële raming te kunnen maken. Dit geldt bijvoorbeeld voor de kpi-systematiek voor agrarische ondernemers (waarvan de invulling mede afhankelijk is van het nog te sluiten Landbouwakkoord), voor hydrologische en andere verbetermaatregelen in Natura 2000-gebieden en voor de aanleg en het beheer van groenblauwe dooradering. Waar dat aan de orde is houden we rekening met structurele kosten voor beheer en onderhoud. Die kosten kunnen in beginsel ten laste van het Transitiefonds gebracht worden. Echter, dit fonds heeft een looptijd tot en met 2035, dus daarna ontbreekt dekking als het Rijk niet voorziet in een structurele oplossing. Ten slotte hebben we in de raming nog geen rekening gehouden met inflatie.

Het totaalbedrag van de maatregelpakketten overstijgt, ook zonder de p.m.-posten, het indicatief budget van € 800 miljoen. Hierover zullen wij overleg voeren met het Rijk. Wij verkennen graag of andere dekkingsbronnen mogelijk zijn. We bespreken dan ook hoe we omgaan met structurele kosten voor beheer en onderhoud na de looptijd van het Transitiefonds (2035) en inflatie.

Als wij middelen uit het Transitiefonds ontvangen, delen wij deze toe aan de vijf uitvoeringsprogramma's. Hierbij staat de opgave centraal, zodat we een 'wie het eerst komt, die het eerst maalt'-aanpak vermijden.

TOETSING VAN HET PPLG

9.1 TOETSEN

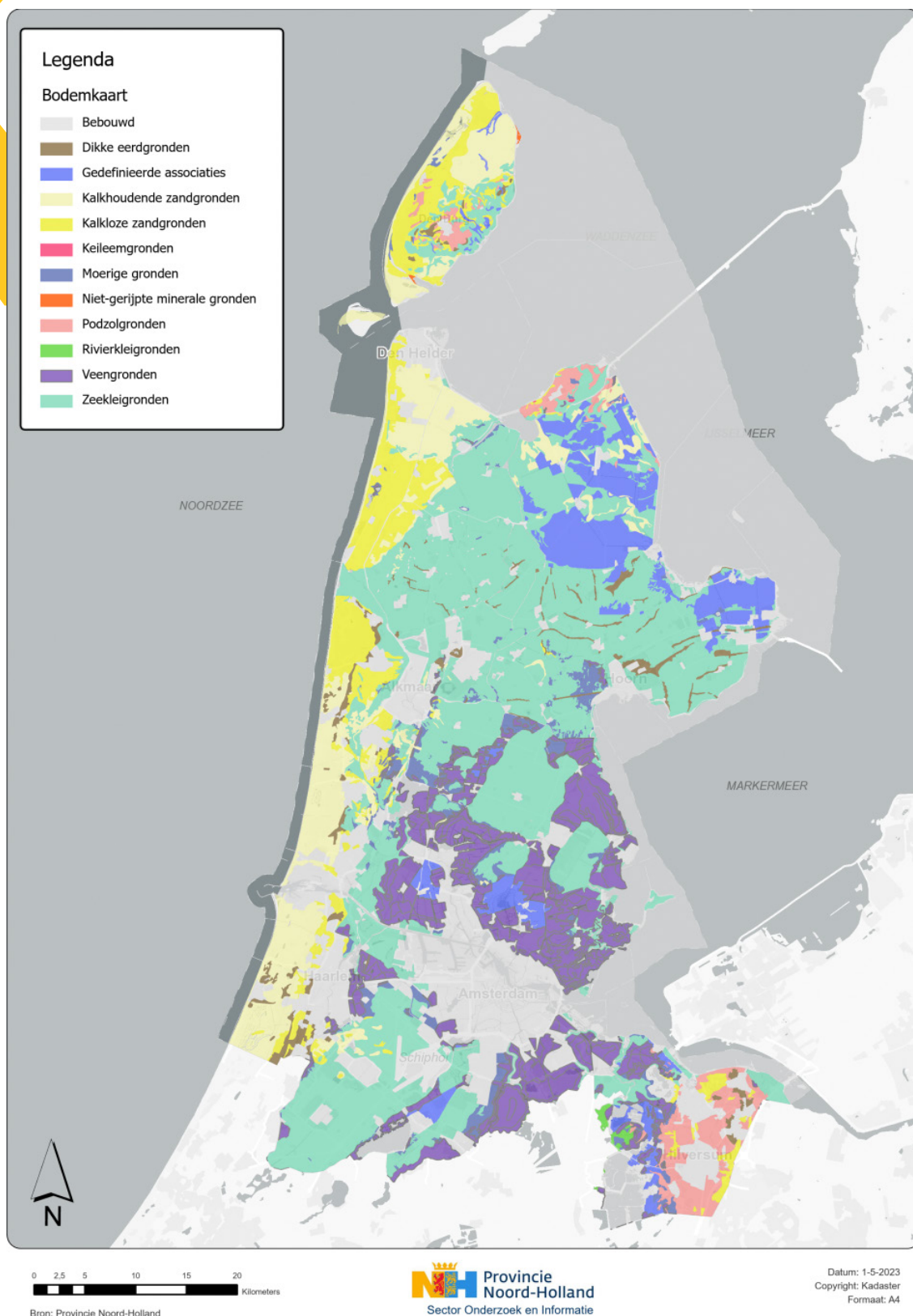
Na 1 juli 2023 zullen de minister voor Natuur en Stikstof en de kennisinstellingen [RIVM](#), [Planbureau voor de Leefomgeving](#) en [Wageningen University & Research](#) de provinciale PPLG's toetsen. De minister toetst of het PPLG voldoet aan de eisen in de [Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG](#). De kennisinstellingen toetsen of de optelsom van de twaalf PPLG's, aangevuld met het beleid van het Rijk zelf, leidt tot het bereiken van de opgaven in het NPLG. Daarnaast zal de [Ecologische Autoriteit](#) toetsen of de ecologische onderbouwing van het PPLG voldoende is. De [natuurdoelanalyses](#), vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 28 maart 2023, vormen de basis voor ecologische keuzes in het PPLG. Ook de natuurdoelanalyses worden getoetst door de Ecologische Autoriteit.

De resultaten van de toetsen verwerken wij in het definitieve PPLG. Een positief oordeel van de minister en de kennisinstellingen is een vereiste voor toekenning van rijksbijdragen uit het Transitiefonds.

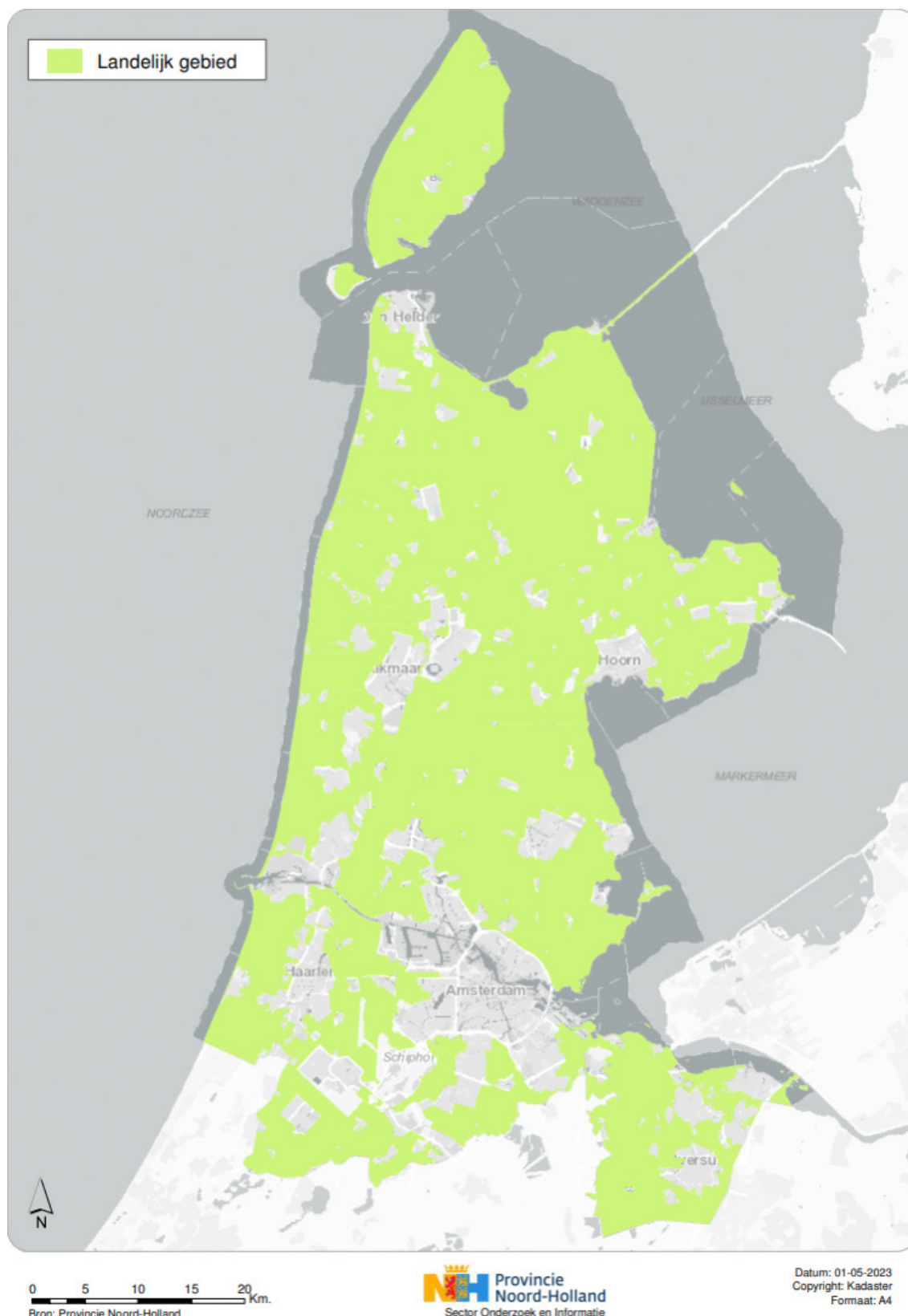
9.2 MILIEUEFFECTRAPPORTAGE

Afhankelijk van de exacte invulling van het PPLG kan een [milieueffectrapportage](#) (een PlanMER) verplicht zijn. Of dit het geval is, beoordelen we na 1 juli 2023.

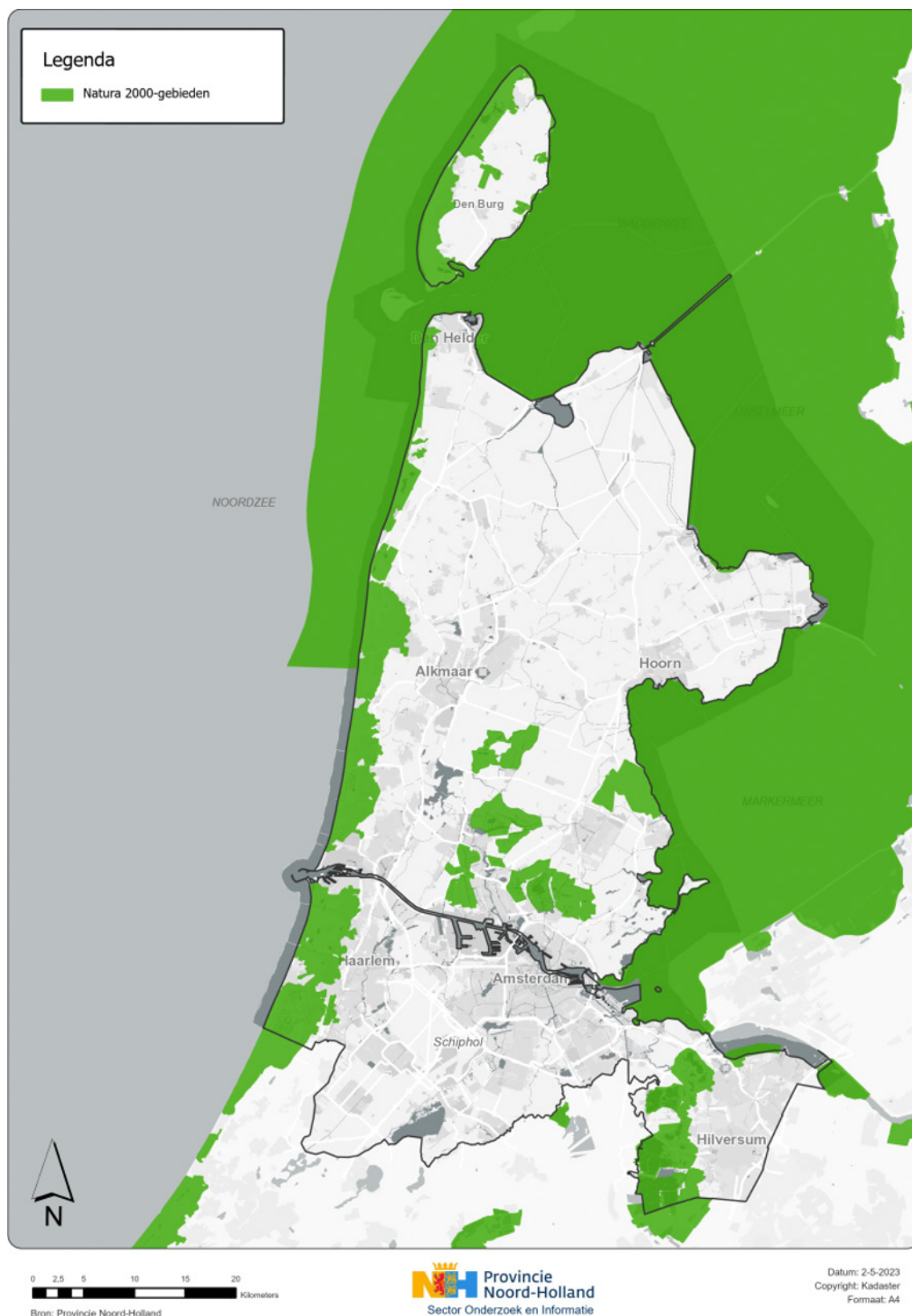
KAARTEN

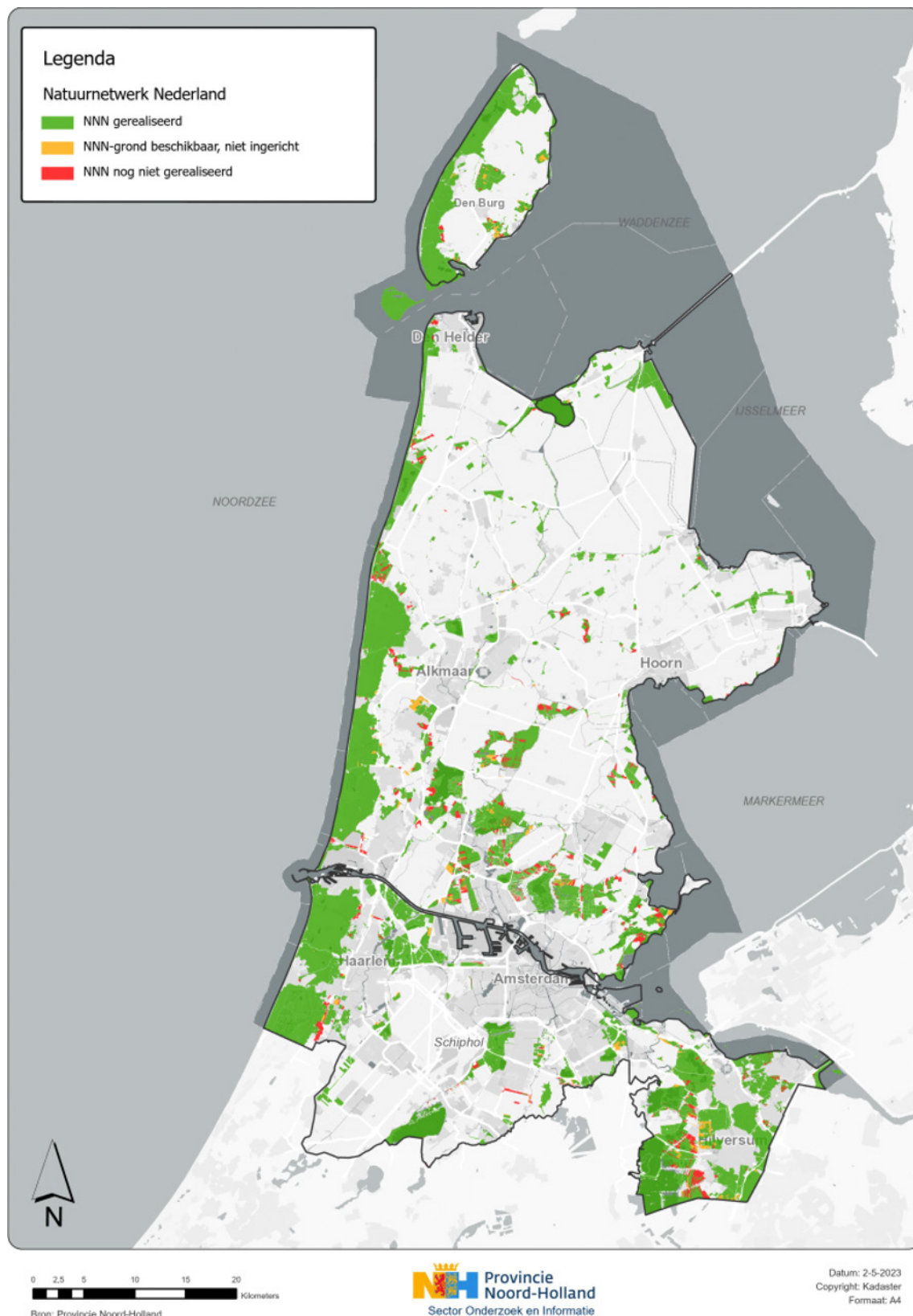
Kaart 1: Bodemtypen en ondergronden.

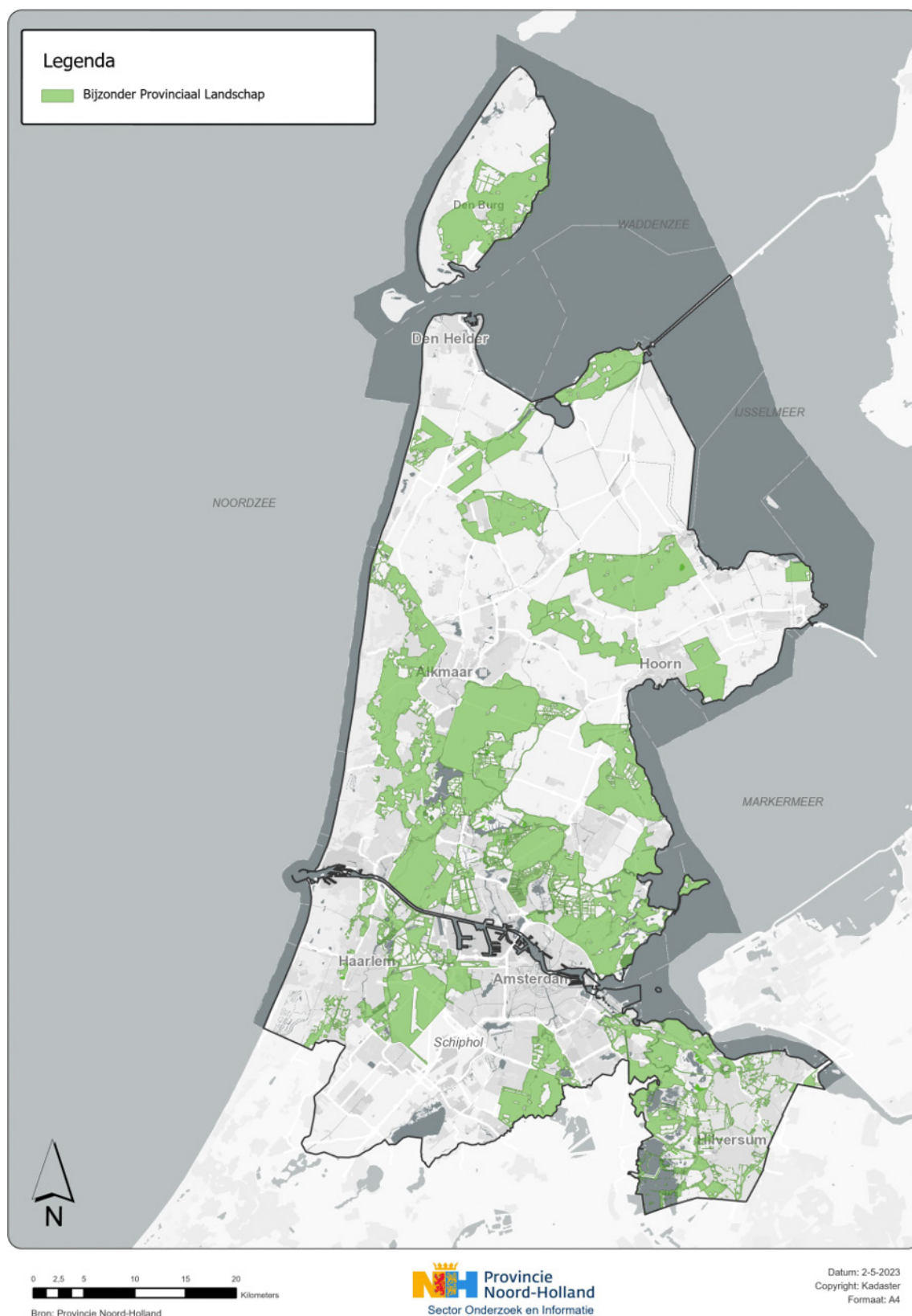
Kaart 2: Landelijk gebied.

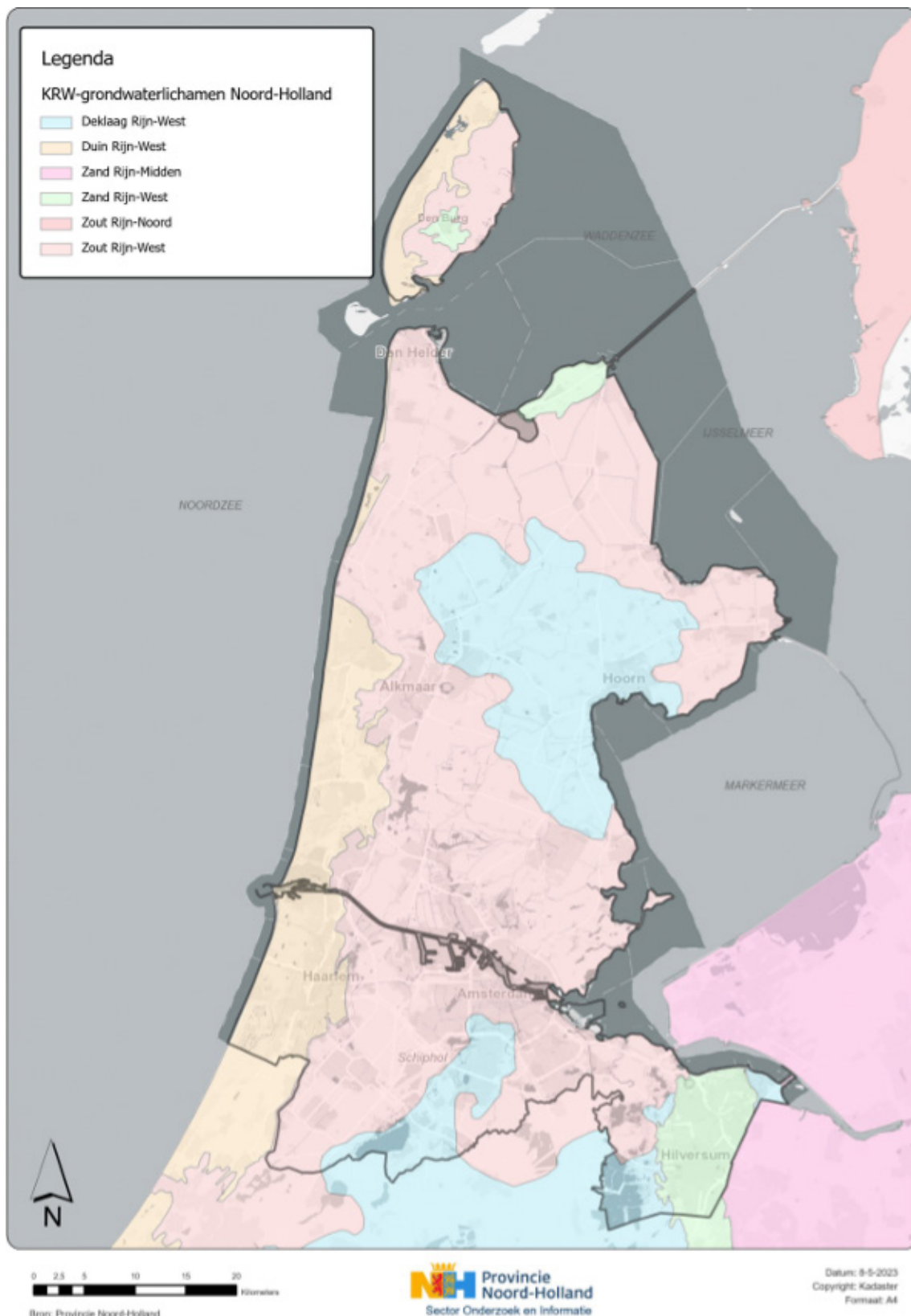
Kaart 3: Natura 2000-gebieden.

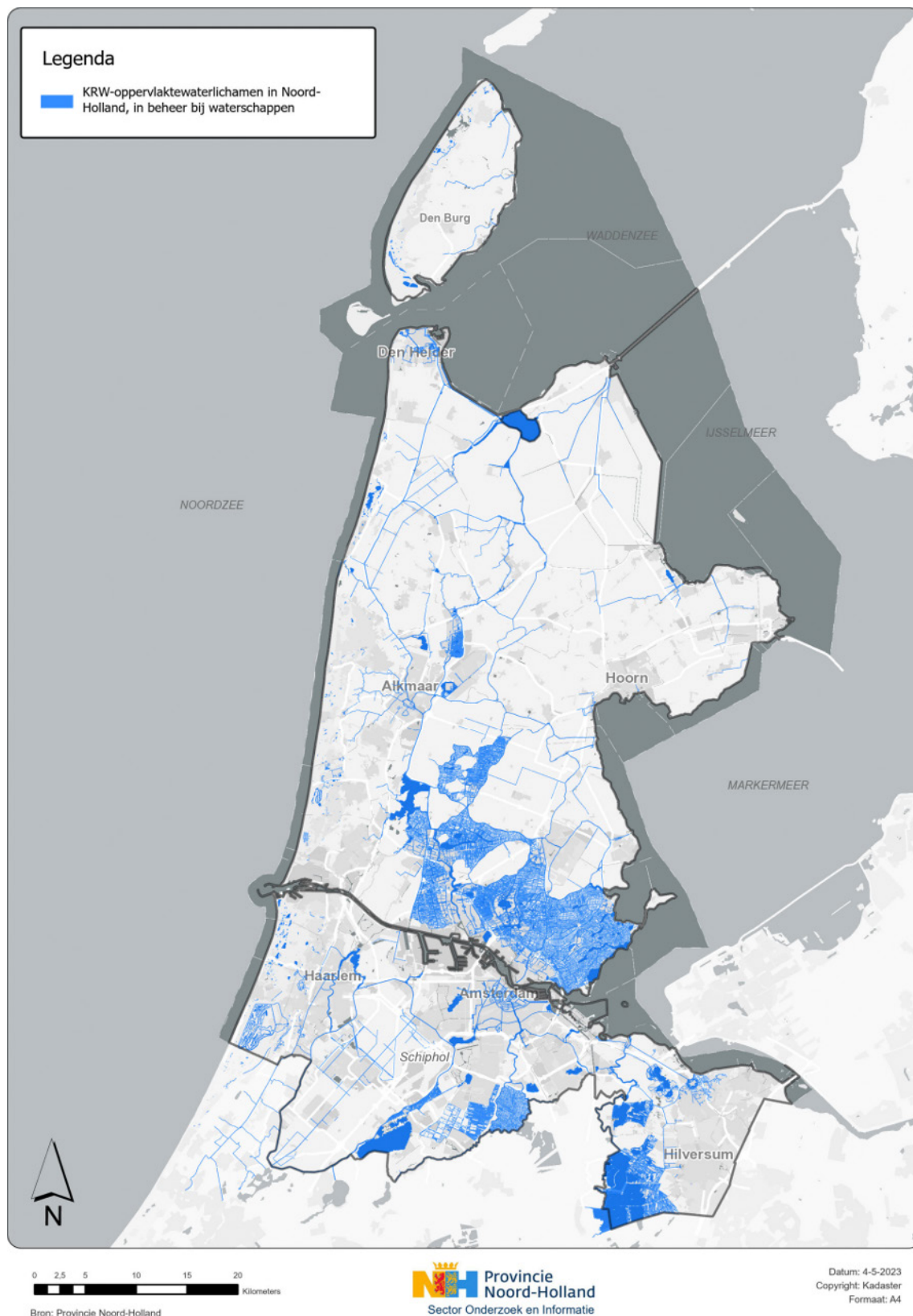
Kaart 4: Natuurnetwerk Nederland.

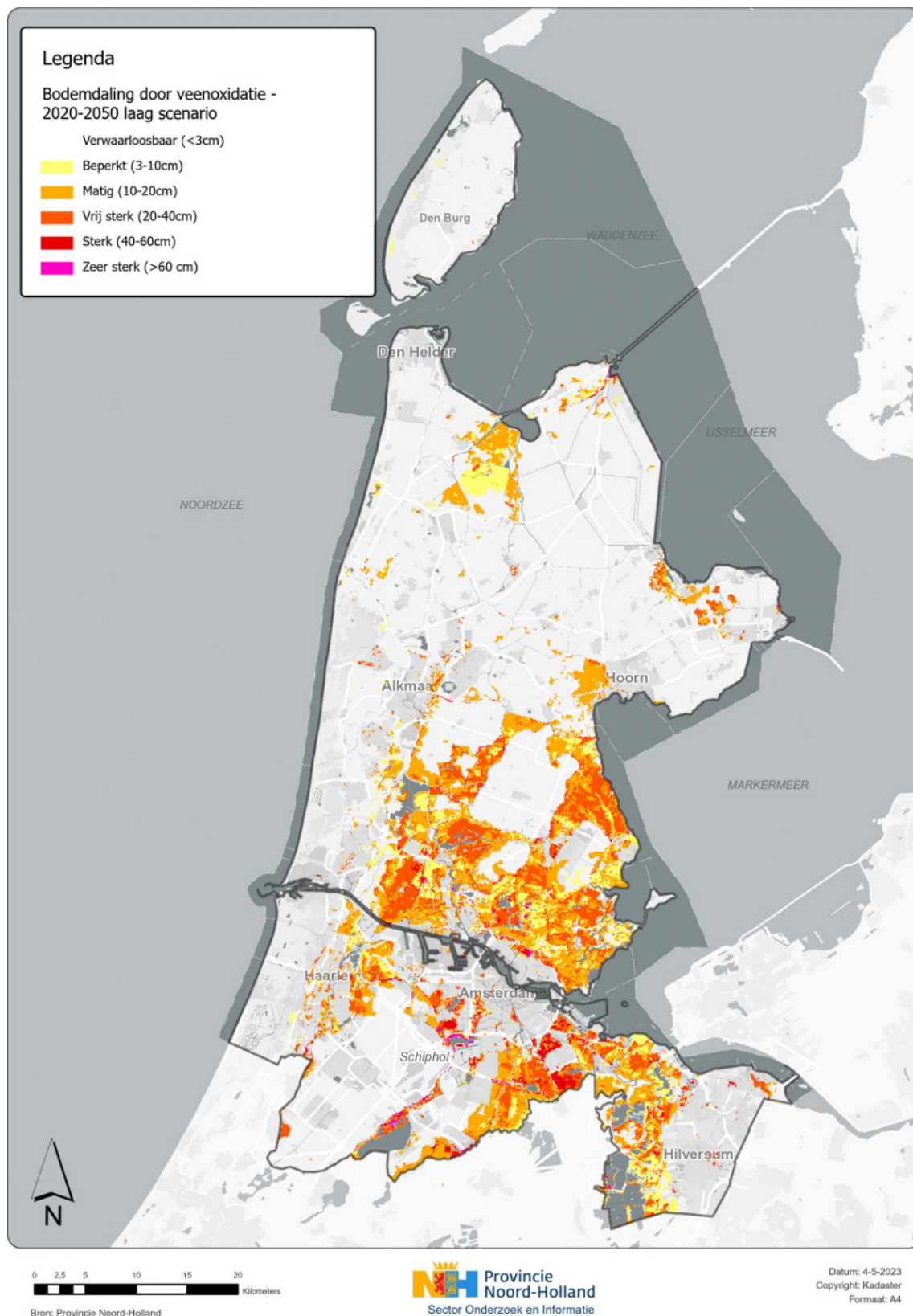
Kaart 5: Bijzonder Provinciaal Landschap.

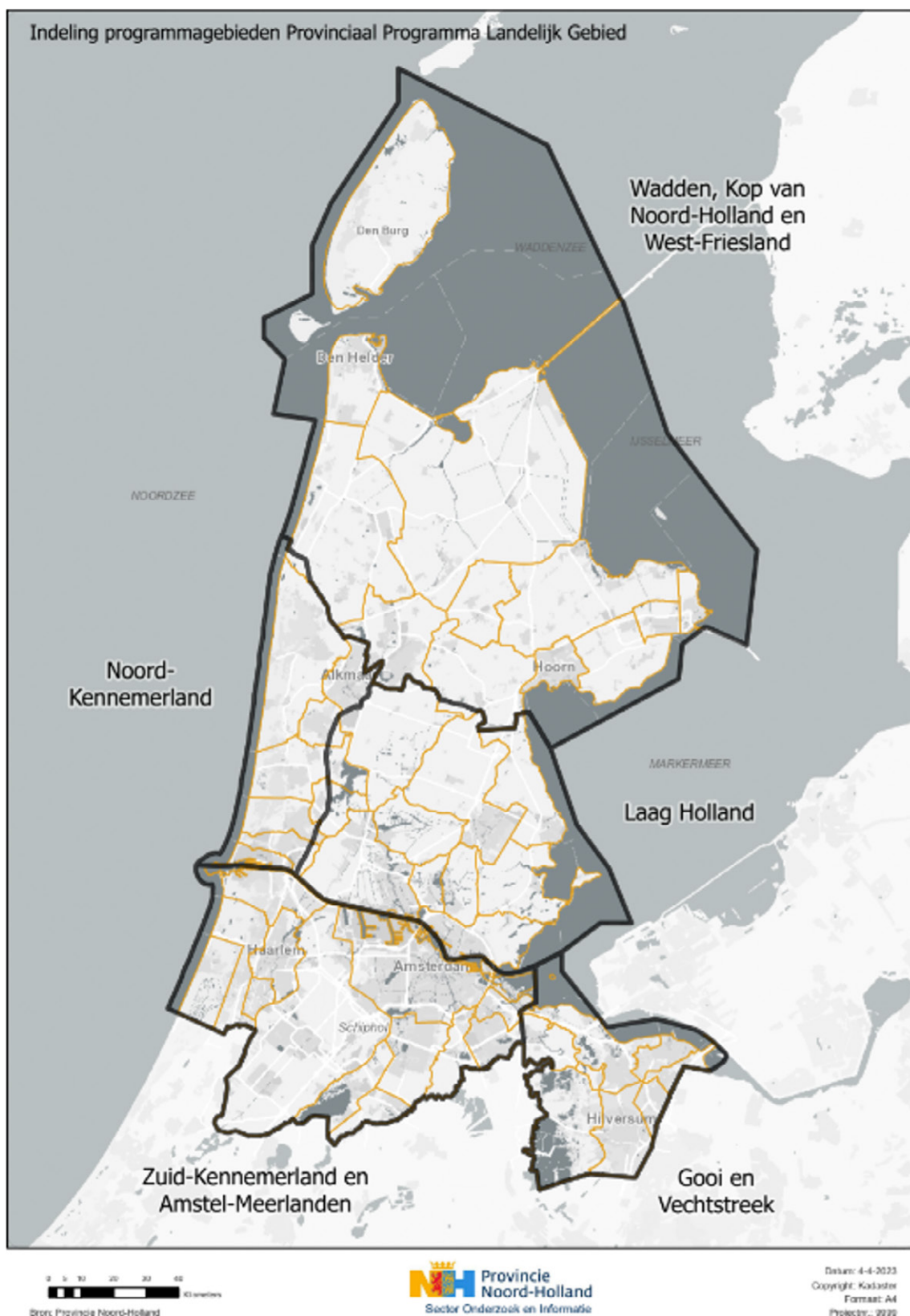
Kaart 6: KRW-grondwaterlichamen.

Kaart 7: KRW-oppervlaktewaterlichamen.

Kaart 8: Bodemdaling.

Kaart 9: Programmagebieden PPLG.

Kaart 10: Visualisatie van de opgave per programmagebied .

Wordt bijgevoegd bij de Startversie PPLG (versie 1 juli 2023). Op de kaart wordt voor elk programmagebied de opgave gevisualiseerd met icoontjes. De kaart wordt niet gebruikt om een specifieke begrenzing aan te duiden.

BIJLAGEN

Samenstelling Regietafel PPLG & Stikstof

- Gemeente Zaanstad (namens de Noord-Hollandse gemeenten)
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
- Hoogheemraadschap van Rijnland
- Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
- Rijkswaterstaat
- LTO-Noord, Boeren in Actie en Water, Land & Dijken (namens de agrarische sector)
- Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten (namens de terreinbeherende organisaties)
- Natuur & Milieufederatie
- PWN (namens de drinkwaterbedrijven)
- ANWB (namens de recreatie- en mobiliteitssector)
- VNO-NCW
- Bouwend Nederland
- Schiphol

Looptijd beheerplannen Natura 2000-gebieden

Dit zijn de veertien Natura 2000-gebieden waarvoor wij verantwoordelijk zijn voor actualisatie van het beheerplan. Voor de vijf 'grote wateren' ligt deze verantwoordelijkheid bij Rijkswaterstaat.

Natura 2000-gebied	Looptijd beheerplan
Polder Zeevang	4-11-2027
Eilandspolder	28-12-2028
Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske	28-12-2028
Polder Westzaan	28-12-2028
Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder	28-12-2028
Abtskolk en de Putten	29-4-2027
Duinen en Lage Land Texel	13-12-2028
Duinen Den Helder-Callantsoog	20-3-2024
Zwanenwater en Pettemerduinen	20-3-2024
Kennemerland-Zuid	28-6-2024
Noordhollands Duinreservaat	31-1-2024
Schoorlse Duinen	31-1-2029
Naardermeer	15-9-2026
Oostelijke Vechtplassen	31-10-2028

Rapportage online inwonerraadpleging

Wordt bijgevoegd als separate bijlage bij de Startversie PPLG (versie 1 juli 2023). De resultaten van de inwonerraadpleging zijn dan verwerkt.

Sociaaleconomische impactanalyse

Wordt ingevoegd als bijlage bij het definitieve PPLG (begin 2024).

Natuurdoelanalyses

De [natuurdoelanalyses](#) vormen de basis voor ecologische keuzes in het PPLG. De natuurdoelanalyses worden getoetst door de Ecologische Autoriteit.

Analyse water- en bodemsysteem en klimaatbestendigheid

Wordt bijgevoegd als separate bijlage bij de Startversie PPLG (versie 1 juli 2023).

Landbouwakkoord

Wordt bijgevoegd als separate bijlage, wanneer beschikbaar.

Lijst van afkortingen

Afktorting	Betekenis
APRK	Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam
BPL	Bijzonder Provinciaal Landschap
BRS	Bestuurlijke Regie Schiphol
CO₂	Koolstofdioxide
EU	Europese Unie
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GVE	Grootvee-eenheden
IPO	Interprovinciaal Overleg
KDW	kritische depositiewaarde
KPI	kritische prestatie-indicatoren
MER	Milieueffectrapportage
MRA	Metropoolregio Amsterdam
NH₃	ammoniak
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOVEX	Nationale Omgevingsvisie Extra
NO_x	Stikstofoxiden
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
NSP	Nationaal Strategisch Plan
PAS	Programma Aanpak Stikstof
PFAS	Per- en polyfluoralkylstoffen
PPLG	Provinciaal Programma Landelijk Gebied
Rav	Regeling ammoniak en veehouderij
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
SER	Sociaal-Economische Raad
SKNL	Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
SNL	Subsidiestelsel Natuur en Landschap
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
WBS	Water en bodem sturend

Colofon

Uitgave

Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Fotografie

Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging

The Creative Hub

Haarlem, mei 2023

Rijksoverheid

Ontwikkeldocument Nationaal Programma Landelijk Gebied

25 november 2022

Dit document is onderdeel van de **drieslag**:

1. Kamerbrief NPLG met de samenhangende (politieke) boodschappen.
2. Dit meer ambtelijk 'technische' **ontwikkeldocument** met de strategische kaders voor alle betrokkenen die aan de slag moeten met de uitwerking van de gebiedsprogramma's. Het wordt als ontwikkeldocument naar de provincies gestuurd.
3. Een uitwerking in separate handreiking gebiedsprogramma's en spelregels meerjarenprogramma Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur ter ondersteuning van de provincies bij de uitwerking van gebiedsprogramma's en ter voorbereiding van aanvragen voor een Rijksbijdrage.

Samenvatting van het ontwikkeldocument:

1. Doelen NPLG en narratief (paragraaf 1)
2. Overzicht van doelen (paragraaf 2.1)
3. Concretisering nationale doelen Natuur en Klimaat (paragraaf 2.2 en 2.4)
4. Uitwerking structurerende keuzes water en bodem, natuur en landbouw (paragraaf 3)
5. Meerwaarde samenhangende aanpak (paragrafen 2.6 en 3)
6. Sturingsfilosofie gebiedsprogramma's: langjarig, cyclisch en adaptief, uitgewerkt in een handreiking (paragraaf 4.1)
7. Routekaart gebiedsprogramma's: nationaal, gebiedsprogramma's, toetsen, financieel (paragraaf 4.2)
8. Concretisering toetsen (paragraaf 5.1)
9. Concretisering onontkoombaarheid (paragraaf 5.5)
10. Spelregels meerjarenprogramma (paragraaf 5.7.2)

Inhoud

1.	Inleiding	5
1.1	Startnotitie NPLG	6
1.2	Doelen Ontwikkeldocument NPLG	6
1.3	Het waarom van het NPLG (inclusief narratief)	7
2.	Aanvullende (regionale) doelen natuur, water en klimaat	12
2.1	Algemeen	14
2.2	Natuur	18
2.3	Water	26
2.4	Broeikasgassen landbouw en landgebruik	28
2.5	Groenblauwe dooradering	32
2.6	Samenhangende aanpak van meerdere doelen	33
3.	Structurerende keuzes	37
3.1	Uitgangspunten structurerende keuzes	39
3.2	Toelichting structurerende keuzes	41
3.3	Ruimtevrage en functiecombinaties	50
4.	Gebiedsprogramma's en routekaart	54
4.1	Proces gebiedsprogramma's NPLG	55
4.2	Routekaart gebiedsprogramma's	57
4.3	Handreiking totstandkoming van gebiedsprogramma's	62
4.4	Minimale vereisten in de gebiedsprogramma's van juli 2023	63
5.	Toetsing, financiën en uitvoering	66
5.1	Ijkmoment, toetsing, doorrekening en beoordeling	67
5.2	Lerende aanpak	69
5.3	Interbestuurlijke governance	69
5.4	Ondersteuning regio's vanuit de Regieorganisatie	70
5.5	Onontkoombaarheid	71
5.6	Financiële middelen	74
5.7	Uitvoering	75
5.8	Risico's	78
5.9	Communicatie en participatie	78
6.	Slotwoord	79
	Bijlagen	81
	Bijlage 1: Samenvatting startnotitie NPLG van 10 juni 2022	82
	Bijlage 2: Nadere toelichting natuurdoelen	84

Status van dit ontwikkeldocument:

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is een beleidsprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie. De publicatie van de startnotitie was de eerste stap op weg naar een ontwerp-programma dat, na inspraak en parlementaire behandeling, definitief door de minister voor Natuur en Stikstof wordt vastgesteld. Dit ontwikkeldocument is een tussenstap in dit proces en hulpmiddel voor de partners in de uitwerking naar juli 2023. Het is nadrukkelijk een ontwikkeldocument dat als doel heeft om provincies in deze fase van het proces zo veel mogelijk te voorzien van input en richtlijnen om met de partners in de gebieden aan de slag te kunnen. De ontwikkeling van gebiedsprogramma's is namelijk een adaptief proces. Het bevat de actuele stand van de beleidsontwikkeling binnen het NPLG. Het is door de (onderraad van de) Ministerraad vrijgegeven ten behoeve van de ontwikkeling van de gebiedsprogramma's en de uitvoering van de planMER-procedure bij het ontwerpprogramma NPLG. Inzichten uit de gebiedsprocessen zullen worden benut bij het opstellen van het uiteindelijke programma. Het werkdocument is ambtelijk en ligt nog ter bespreking voor in diverse bestuurlijke overleggen. Zo worden onderdelen nog met de koepels besproken op 24 november 2022 in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied en Stikstof. De uitkomsten van deze bespreking krijgen een plek in onder andere het ontwerpprogramma NPLG.

1. Inleiding

In de startnotitie NPLG van 10 juni 2022 zijn de doelen voor natuur, water en klimaat, de keuzes voor *water en bodem sturend* en voor stikstof en de kaders voor de gebiedsprogramma's indicatief beschreven. Dit ontwikkeldocument vult dit verder aan. Voor een beter begrip van de grote omvang van de opgave is het verhaal belangrijk en besef wat het betekent voor (agrarisch) ondernemers, bewoners en gebruikers van een gebied.

1.1 Startnotitie NPLG

Ons landelijk gebied staat onder grote druk door intensief land- en watergebruik en door klimaatverandering. Daarom heeft het kabinet op 10 juni 2022 de startnotitie van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) gepubliceerd. In de startnotitie staat dat het NPLG uitvoering geeft aan de (inter)nationale doelstellingen voor natuur en stikstof, water en bodem, en klimaat. Het NPLG moet zo leiden tot een meer toekomstbestendige inrichting en gebruik van ons landelijk gebied.

Als eerste stap zijn in de startnotitie NPLG concrete doelen voor waterkwaliteit, stikstof en natuur uitgewerkt. Ook is een aanzet gegeven voor de verdere uitwerking van doelen voor natuur, water en klimaat. Daarnaast bevat de startnotitie een aanzet voor de structurerende keuzes voor water en bodem, stikstof en landbouw, die richting geven aan de ruimtelijke samenhang bij de uitwerking van de doelen in regionale gebiedsprogramma's. Tot slot is het gebiedsproces geschetst met de randvoorwaarden, zoals toetsing, financiën en governance. Dit alles vormt de basis voor de eerste versie van de provinciale gebiedsprogramma's die op 1 juli 2023 gereed moeten zijn en waaraan inmiddels hard gewerkt wordt door de provincies.

De samenvatting van de startnotitie NPLG van 10 juni is opgenomen in bijlage 1.

Met name de indicatieve stikstofdoelen voor de landbouw en de presentatie daarvan op een kaart hebben veel politieke en maatschappelijke onrust veroorzaakt. Het kabinet heeft Johan Remkes gevraagd als onafhankelijk gespreksleider om open en eerlijke gesprekken te voeren met (agrarische) partijen en individuele boeren. Zijn advies is 5 oktober 2022 gepubliceerd, waarna het kabinet op 14 oktober op hoofdlijnen heeft gereageerd. In dit ontwikkeldocument is op veel plekken de verbinding gelegd met het advies van Remkes.

Het Landbouwakkoord zal worden afgesloten binnen de kaders en doelen vanuit de NOVEX, het NPLG en de Kamerbrief Water en Bodem Sturend. De uitwerking van de doelen en structurerende keuzes in NPLG en het vormgeven van de gebiedsprocessen is een iteratief proces, waarop het Landbouwakkoord belangrijke input geeft. Daar waar het Landbouwakkoord bijvoorbeeld invloed heeft op de uitwerking van de structurerende keuzes uit het NPLG of het NOVEX-programma, wordt de uitwerking van de structurerende keuzes hierop aangepast of toegevoegd. Voor de Brief Water en Bodem Sturend wordt ruimte geboden om dit uit te werken in de gebiedsprocessen via *Comply or Explain*.

1.2 Doelen Ontwikkeldocument NPLG

De belangrijkste **doelen** van de publicatie van dit Ontwikkeldocument NPLG zijn:

1. Nadere (aanzet tot) concretisering van indicatieve doelen en structurerende keuzes uit de startnotitie NPLG, als basis voor de uitwerking van de gebiedsprogramma's;
2. Beschrijven strategische en operationele kaders verdere uitwerking gebiedsprogramma's, toetsing en randvoorwaarden zoals financiën en governance.

De stap van indicatieve doelen naar definitieve doelen en keuzes (na juli 2023) wordt gezet in interactie tussen Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en de andere gebiedspartners. Het is dus een gezamenlijke zoektocht om de gewenste invulling vorm te geven. Het Ontwikkeldocument geeft daarbij – onder andere in de overzichtstabel in paragraaf 2.1 – scherp

aan wat bestaand beleid is en wat nieuw is, waarop de gevraagde uitwerking gericht moet zijn en waar ruimte zit: wat moet, wat is gewenst en wat kan later. Ondanks dat nog niet alles uitgekristalliseerd is, schetst het ontwikkeldocument het totaalplaatje zoveel mogelijk. Inclusief de nog volgende iteratieve stappen. Dit bevordert de samenhang en verrassingsvrij samenwerken en voorkomt ‘stapelen’ met aanvullende opgaven.

De minimale vereisten die de provincies op 1 juli 2023 in hun gebiedsprogramma's moeten opnemen zijn beschreven in de paragrafen 4.3 en 4.4.

Ook al ligt de focus in het NPLG op het landgebruik, de natuur en de landbouw, verschillende doelen kunnen alleen worden gehaald als ook **andere sectoren** bijdragen aan het oplossen van vraagstukken. Voor klimaat zijn er restemissiedoelen onder andere voor industrie, mobiliteit, energie en de gebouwde omgeving geformuleerd. Voor stikstof worden begin 2023 NOx-emissiedoelen voor overige sectoren zoals industrie en mobiliteit geformuleerd. En in de stroomgebiedsbeheerplannen zijn maatregelen opgenomen voor alle bronnen van chemische stoffen en nutriënten, dus naast landbouw bijvoorbeeld ook rioolwaterzuiveringsinstallaties, de industrie en de belasting vanuit buurlanden. Zie verder paragraaf 2 met de beschrijving van de doelen.

De **doelgroepen** van dit Ontwikkeldocument NPLG zijn primair de overheden en maatschappelijke partners.

De **samenhang met andere trajecten** van dit Ontwikkeldocument NPLG is groot:

- de brief over de Toekomst landbouw
- de brief over Water en bodem sturend
- het beleidsprogramma Klimaat (ontwerp is juni 2022 gepubliceerd)
- het NOVEX-traject met de provinciale startpakketten, waarvoor het NPLG een bouwsteen vormt (publicatie begin december 2022)

Waar relevant wordt in het ontwikkeldocument de samenhang met deze trajecten beschreven.

1.3 Het waarom van het NPLG (inclusief narratief)

In het NPLG brengen we de belangen van de boeren, natuur, water en klimaat samen met het oog op een vitaal platteland. Ons landelijk gebied staat onder grote druk door intensief land- en watergebruik en door klimaatverandering. Het **verhaal waarom** we het doen gaat in de kern dus om onze leefbaarheid en gezondheid, zoals de kwaliteit van ons drinkwater, het voortbestaan van planten en dieren en de strijd tegen klimaatverandering. En om behoud van een landbouwsector die hieraan bijdraagt en past binnen deze grenzen en leefbaarheid van het platteland. Met oog voor de menselijke maat.

We zetten in op een gecombineerde aanpak voor natuur, water en klimaat. Dat vraagt wat van ons allemaal. Waarbij in het bijzonder de omslag nodig is naar een duurzame (kringloop) landbouw, en waar alle sectoren aan moeten bijdragen. Er is daarnaast uitzicht nodig op wat een daadwerkelijk perspectief voor de agrarische sector is, zowel wat betreft ruimtelijke ordening als concreet verdienmodel. Dit alles op basis van een waardig en fatsoenlijk transitieproces.

Ook Remkes geeft in zijn advies aan dat een perspectiefvolle aanpak van de stikstofcrisis niet alleen een aanpak op stikstof vereist: ‘De huidige hyperfocus op stikstof doet het natuurvraagstuk tekort’. Er is ook inzicht nodig in de gehele ‘bocht’ waar het landelijk gebied de komende jaren voor staat, onder andere op het gebied van klimaat, dierenwelzijn, water, bodem en gezondheid. Zo zegt Remkes bijvoorbeeld: ‘Een reductie van de uitstoot

van stikstof verlaagt bijvoorbeeld de vorming van smog en fijnstof die onze gezondheid negatief beïnvloeden. Te hoge nitraatgehaltes in het drinkwater zijn ook schadelijk'. En nog een voorbeeld uit het advies: 'Er worden flinke periodes van droogte verwacht. Er komt een tekort aan zoet water. De bodem is er in delen van het land slecht aan toe. De verwachting is bijvoorbeeld dat een deel van de bodem de komende tijd verder zal verzilten, met (afhankelijk van het tempo en de mate van verzilting) stevige gevolgen voor de mogelijkheden van specifieke soorten akkerbouw op die plekken.'

Het verhaal van het programma NOVEX en het programma Mooi Nederland luidt: Niet alleen in het landelijk gebied staan we voor grote uitdagingen. Nederland als geheel staat aan de vooravond van een grote verbouwing. Er moet veel op een klein oppervlak. Dat vraagt om keuzes, slimme combinaties en innovaties. En om nationale regie op de ruimtelijke ordening. Op een goede verdeling van de ruimte, maar ook op de kwaliteit van de leefomgeving. Zodat we met trots een mooi en duurzaam Nederland kunnen overdragen aan de generaties na ons.

Het narratief voor het NPLG maken we samen met alle betrokkenen. Op 10 oktober is er een gezamenlijke werksessie geweest met IPO, UvW, VNG en Rijk met deskundigen op gebied van inhoud en communicatie. De oogst hiervan is uitgewerkt tot een gezamenlijk narratief dat in het (interbestuurlijke) bestuurlijke overleg van 24 november wordt besproken. Deze versie luidt:

- Ook in de toekomst willen we in een mooi, gezond en leefbaar land wonen, werken en voedsel produceren.
- De gezamenlijke ambitie is helder: ons landelijk gebied is en moet aantrekkelijk zijn en blijven om te wonen, te werken, om voedsel te produceren en om te recreëren.
- Een toekomstbestendig platteland is sociaaleconomisch vitaal, met veerkrachtige en rijke natuur, een robuust watersysteem en blijvend ruimte voor een duurzame, sterke landbouw.
- De basis daarvoor is een gezonde bodem, rijke natuur en schoon en voldoende water. Dit zijn al lang geen vanzelfsprekendheden meer.
- Dit vraagt om anders omgaan met de ruimte en natuur in ons land, zeker nu het klimaat verandert en steeds grilliger wordt.
- Met aandacht voor welbevinden en voorzieningen voor de inwoners, bestaanszekerheid voor bedrijven en een belangrijke maatschappelijke rol voor boeren.
- Via een waardig en fatsoenlijk transitieproces en voortdurend oog houden voor de menselijke maat.
- Wij hebben Nederland in de afgelopen eeuwen zo gekneed en gevormd dat het telkens bleef voldoen aan onze veranderende wensen en behoeften.
- We zorgden ervoor dat water en bodem zich aan ons aanpasten, door bijvoorbeeld het aanleggen van dijken en sloten, en maakten grote stukken land geschikt voor akkerbouw en veeteelt.
- De productie van de landbouw steeg enorm, waardoor honger hier geen issue is.
- We zetten het waterbeheer naar onze hand, passend bij het gewenste landgebruik.
- Dit heeft ons veel welvaart gebracht.
- Nu blijkt op steeds meer manieren dat we de grenzen van de maakbaarheid van ons landschap bereikt hebben.
- De uitstoot van broeikasgassen en stikstof is bijvoorbeeld nog steeds te hoog, op veel plekken is droogte een probleem, of verzilt de bodem waardoor de kwaliteit van de landbouwgrond daalt.
- De biodiversiteit staat onder grote druk.
- Drinkwaterwinning is op lange termijn niet meer overal verzekerd.
- Ruimte wordt vaak eenzijdig benut voor één functie, het ruimtegebruik is daardoor niet optimaal. Er zijn vaak harde grenzen tussen natuur en landbouw.
- En als we niet oppassen neemt de kans op infectieziekten toe.
- Ons landbouwsysteem is vooral gericht op zoveel mogelijk produceren.

- Het verdienmodel voor agrariërs staat onder druk en is vaak kwetsbaar.
- De bodemvruchtbaarheid staat onder druk door gebrek aan bodemleven.
- Ons waterbeheer is gericht op zo snel mogelijk afvoeren van water.
- Daarbij is onvoldoende rekening gehouden met de gevolgen voor het welzijn van mens en dier, de kwaliteit van water, bodem en lucht.
- Daarom moeten we nu ingrijpen. En dat kunnen we.
- Vanuit verbondenheid met elkaar (Noaberschap) en het gebied hebben vorige generaties zich weten aan te passen. Ook nu kunnen we samen de opgaven van deze tijd aan.
- Zodat de natuur verbetert, boeren en bedrijven toekomst hebben, er ruimte ontstaat voor nieuwe ontwikkelingen en een volhoudbare voedselproductie.

Integraal

- Dit vraagt dat we anders omgaan met onze ruimte en dat we slim gebruik maken van wat bodem, water en natuur te bieden hebben.
- Door dit tegelijk aan te pakken met de uitdagingen voor klimaat, door natuurinclusief te werken bij ondernemen, brengen we onze economische activiteiten binnen de draagkracht en grenzen van de natuur.
- Dat is van belang voor iedereen, ook voor de mensen die wonen in de stad.
- Dat betekent onder andere dat water en bodem voortaan de sturende principes zijn bij de keuzes voor de inrichting van ons land.
- De grote opgaven voor onze leefomgeving, zoals stikstofreductie, waterkwaliteit en klimaat pakken we gezamenlijk aan in een integrale benadering.
- We gaan bijvoorbeeld zorgen voor waterberging om water tijdelijk op te vangen bij wateroverlast en vast te houden voor periodes van droogte.
- We gaan de uitstoot van broeikasgassen verminderen om opwarming tegen te gaan. En we brengen de landbouw rond natuurgebieden in harmonie met de natuur.
- We willen de landbouw voor langere termijn duidelijkheid bieden. Daarbij stellen we het ondernemerschap van de boer centraal. Ondernemers moeten helderheid hebben over de (on)mogelijkheden op een bepaalde plek en bijbehorende verdienmodellen.
- Boeren kiezen vervolgens een bedrijfsmodel dat past op de plek waar de boerderij staat. Dat biedt perspectief voor volgende generaties.
- We zorgen dat de omstandigheden voor de natuur verbeteren. Daarmee stoppen we de achteruitgang van biodiversiteit en maken we de omkeer richting herstel.
- Met ook aandacht voor milieuproblematiek die invloed heeft op de gezondheid, zoals de uitstoot van fijnstof en ervaren geurhinder.
- Tot slot betekent integraal ook dat het gaat om alle sectoren, zoals landbouw, industrie, mobiliteit, energie en de gebouwde omgeving.
- Alle partijen in de voedselproductieketen, ook supermarkten en consumenten, moeten bijdragen aan de omslag naar duurzame voeding en producten. De betaalbaarheid voor consumenten is daarbij ook een belangrijk aandachtspunt.

Gebiedsgericht

- Daarbij is het belangrijk om oog te hebben voor de grote verschillen tussen gebieden in Nederland.
- Die verschillen zitten hem bijvoorbeeld in de bodemgesteldheid, de beschikbaarheid en de kwaliteit van water of de nabijheid van Natura 2000-gebieden.
- Per provincie en per gebied kan er een groot verschil zijn in de maatregelen die nodig zijn om bijvoorbeeld schadelijke uitstoot, uitspoeling en watergebruik terug te dringen. Daarbij is van belang om te weten welke kennis, ervaring en innovatie in het gebied al aanwezig is.
- Behalve integraal is onze benadering dus ook gebiedsgericht.

Omslag gezamenlijk maken

- De komende jaren staan we dus voor ingewikkelde ruimtelijke keuzes. Want niet alles kan overal.

- Er is steeds grotere druk op de ruimte. Grond is schaars. Er is ruimte nodig om energie op te wekken, bos aan te leggen, landbouw te extensiveren, natuur te beschermen, water vast te houden, woningen te bouwen.
- Bovendien willen we niet alleen de natuur herstellen, maar ook de vitaliteit en leefbaarheid van het landelijk gebied behouden en zo mogelijk verbeteren en de kwaliteit versterken met een mooi en aantrekkelijk landschap.
- Daarom werken overheden met ondernemers, maatschappelijke organisaties en de inwoners van Nederland om gezamenlijk gebiedsgericht de omslag te maken naar een toekomstbestendig Nederland, ook vanuit sociaaleconomisch perspectief.

Gebiedsprogramma's

- Provincies stellen de komende tijd hun gebiedsprogramma's vast.
- Daarin zal staan hoe de doelen voor natuur en stikstof, water en bodem en klimaat in een gebied ingevuld worden en hoe meteen ook fijnstof, geur en luchtkwaliteit worden aangepakt.
- Provincies bepalen dit niet alleen, maar nodigen gebiedspartners, zoals gemeenten, waterschappen en ondernemers uit om aan tafel te gaan.
- Samen bekijken ze hoe ze een passende combinatie kunnen maken voor landbouw, water en natuur, maar ook breder met wonen, industrie, energie en recreatie in een gebied, en wat daarvoor nodig is.

Gebiedsprogramma's worden vervolgens op basis van gebiedsprocessen doorlopend verbeterd. Zo vinden we samen met alle betrokkenen uit wat wél kan.

Het verhaal is ook verbeeld:

Het **perspectief en de ambitie 2050** zijn al in het plan van aanpak NPLG beschreven:

Nederland gaat voor een toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied. Het landelijk gebied vormt een plek waar het prettig, veilig en gezond werken, wonen, ondernemen en recreëren is. In 2050 kent Nederland een robuuste ruimtelijke structuur voor landbouw en natuur, passend bij de kwaliteiten van gebieden en de kenmerken van water en bodem. Structuur dragende landschapskenmerken zijn leidend geweest bij de ontwikkelingen in het landelijk gebied. Daarmee combineert het landelijk gebied een grote productiewaarde voor voedsel en energie met grote verblijfswaarde voor mens en dier. Er is rekening gehouden met én geanticipeerd op ruimtelijke keuzes die nodig zijn voor de energietransitie en klimaatadaptatie. De landbouw heeft in een aantal gebieden/regio's letterlijk en figuurlijk een nieuwe en/of passende plek gevonden. Er is veel meer ruimte ontstaan voor water: in de rivierbedding, de stroomgebieden van rivieren, getijdekreeken en beken, alsook in het vermogen van gronden – met name hoge zandgronden – om water in natte perioden vast te houden en beschikbaar te maken in de droge perioden. Het beheer van onze grondwatervoorraden is kwantitatief en kwalitatief op orde. De uitdagingen op het gebied van natuur (waaronder stikstof) hebben we gerealiseerd, en we hebben overal een goede kwaliteit van grond- en oppervlaktewater (de maatregelen voor de KRW zijn al in 2027 uitgevoerd). Ook de woningbouwopgave, inclusief de bereikbaarheid daarvan, is goed ingepast in de ruimte en het landschap, waarbij het groen en de stad op natuurlijke wijze verbonden zijn en woonkernen in het landelijk gebied vitale gemeenschappen blijven. De uitstoot van broeikasgassen vanuit de veehouderij, de akkerbouw, veenweidegebieden en landbouwbodems is beperkt, wat bijdraagt aan een klimaatneutraal Nederland in 2050. De biodiversiteit is versterkt en hersteld door onder andere de aanleg van extra bos en door de transitie van de landbouw. Het landelijk gebied is sociaal-economisch vitaal en vormt een logisch geheel met het stedelijk gebied. De verschillende overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers hebben dit samen voor elkaar gekregen. Via een programmatische en iteratieve aanpak.

Vanuit deze ambitie 2050 zijn in het plan van aanpak NPLG **vier doelstellingen** geformuleerd:

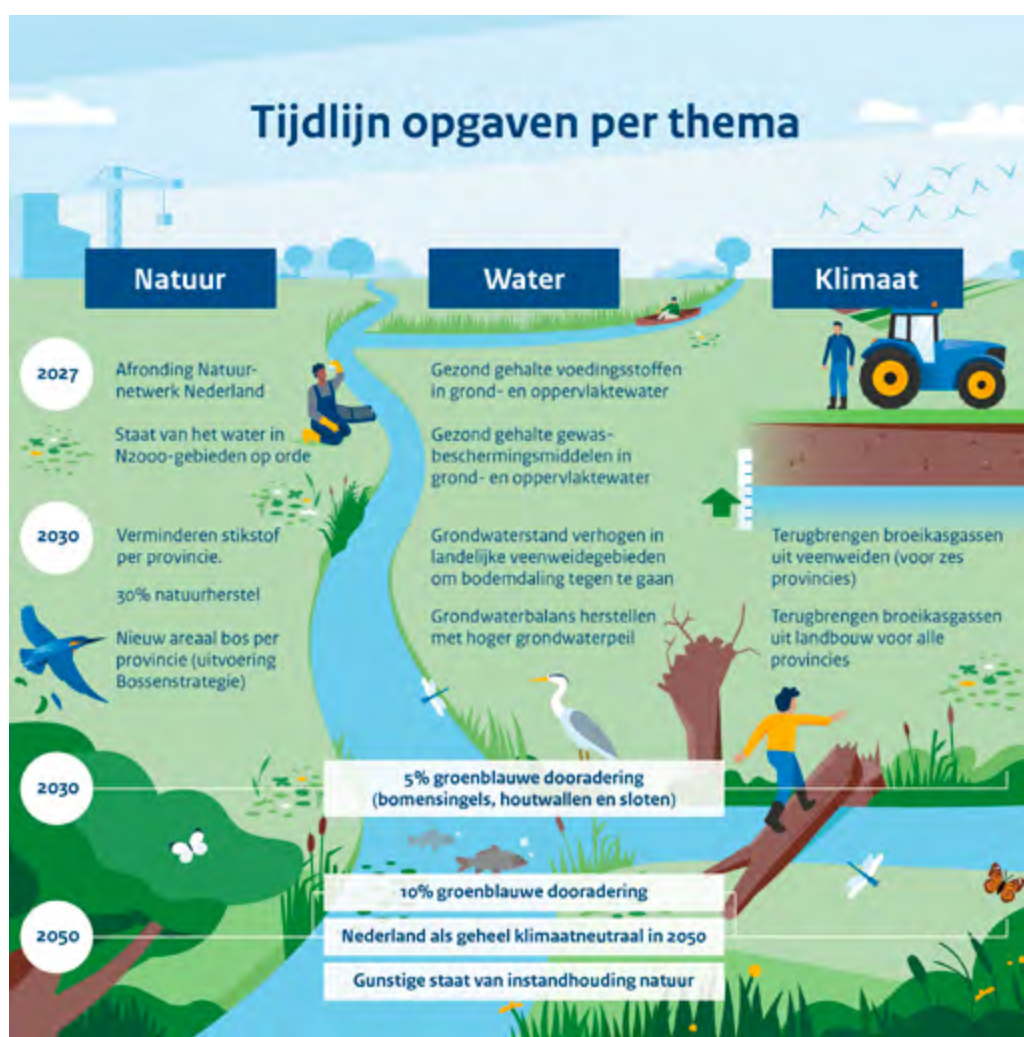
1. Toekomstbestendig ontwikkelen van het landelijk gebied. Mede met het oog op het voldoen aan internationale verplichtingen op het gebied van natuur, water en klimaat zorgen we dat de draagkracht van het water- en bodemsysteem leidend wordt voor het landgebruik in het landelijk gebied.
2. Zorgen dat er keuzes worden gemaakt over bovenregionale verdelings- en kwaliteitsvragen in het landelijk gebied, met oog op de lange termijn. Hiervoor vindt nadere invulling en duiding plaats van de drie NOVI-afwegingsprincipes: (1) combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies, (2) kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal, (3) afwentelen wordt voorkomen.
3. Beschermen en bevorderen van een vitaal landelijk gebied, waar je prettig, gezond en veilig kunt wonen, werken, ondernemen en recreëren. Met een levend en aantrekkelijk landschap, waarin ruimte is voor vitale landbouw, veerkrachtige natuur en overige functies. Sociaal-economische doelen goed borgen in de gebiedsprogramma's.
4. Een lerende aanpak van interbestuurlijke samenwerking met samenhangende rijksinzet voor het landelijk gebied en gebiedsgericht werken voor het realiseren van deze drie inhoudelijke doelen.

2. Aanvullende (regionale) doelen natuur, water en klimaat

De doelen voor natuur, water en klimaat uit de startnotitie zijn verder uitgewerkt, waarbij onderscheid is gemaakt tussen vastgelegd beleid en nieuw beleid. Met specifieke aandacht voor groenblauwe dooradering en het belang van een samenhangende aanpak van meerdere doelen. Het overzicht van wat minimaal in de gebiedsprogramma's van 1 juli 2023 moet staan, vormt de verbinding met de uitwerking in de separate handreiking gebiedsprogramma's. De doelen en structurerende keuzes in dit ontwikkeldocument staan nog niet vast. De definitieve vaststelling zal pas na juli 2023 zijn. Toch kunnen de provincies hiermee wel al aan de slag.

De onderstaande visual geeft een overzicht van de doelen in de tijd.

2.1 Algemeen

Het NPLG richt zich op het toekomstbestendig ontwikkelen van het landelijk gebied, mede met het oog op het voldoen aan internationale verplichtingen op het terrein van:

1. natuur, met als onderliggende opgave de reductie van stikstof
2. water
3. klimaat (broeikasgassen)

Het NPLG richt zich specifiek op de transitie in het landelijk gebied en het landgebruik, met de landbouw als grootste landgebruiker. Dat heeft alles te maken met synergie: maatregelen en doelen rondom landbouw en landgebruik moeten in samenhang worden opgepakt. Slim gekozen maatregelen dragen bij aan het oplossen van meerdere vraagstukken. We moeten voorkomen dat het ene probleem voor het andere wordt ingeruild. Dat zou leiden tot desinvesteringen. Agrarisch ondernemers verdienen houdbare keuzes die voor langere tijd helderheid bieden.

Bijdrage van andere sectoren

In het NPLG ligt het accent op landbouw, natuur en landgebruik. De andere sectoren leveren langs andere wegen hun bijdrage in het oplossen van vraagstukken.

Voor **stikstof** worden begin 2023 NOx-emissiedoelen voor onder andere industrie (en energie) en mobiliteit (inclusief wegverkeer, scheepvaart en luchtvaart) geformuleerd. Hierbij wordt onder meer gebruikt gemaakt van de inzichten uit de Klimaat- en Energieverkenning 2022 en de Emissieramingen Luchtverontreinigende Stoffen 2022. Mede met behulp van deze kennis zal het kabinet besluiten of aanscherping van of aanvullende (stikstof-) maatregelen en middelen nodig zijn. Na juli 2023 worden deze doelen – tegelijkertijd met de doelen uit het NPLG – definitief gemaakt. Met het vaststellen van de indicatieve sectordoelen kan ook bepaald worden of de richtinggevende regionale emissiereductiedoelen NH₃ bijgesteld moeten worden.

Het kabinet vindt het daarbij belangrijk dat alle sectoren een evenredige bijdrage leveren aan de reductie van de stikstofbelasting op de natuur. Hiervoor wordt niet alleen voortgebouwd op de structurele stikstofaanpak, zoals die door het vorige kabinet is ingezet. Ook komt een belangrijk deel van de opgave voort uit beleid op en aanpak van klimaat en luchtkwaliteit. In het Beleidsprogramma Klimaat is bijvoorbeeld voor mobiliteit onder meer vastgelegd dat alle nieuwe personenauto's die in 2030 op de markt komen 100% elektrisch moeten zijn. Daarnaast leiden fiscale maatregelen – zoals de vrachtwagenheffing en betalen naar gebruik voor automobilititeit – naar verwachting ook tot minder stikstofuitstoot. Voor industrie worden onder andere de mogelijkheden voor stikstofreductie per betrokken bedrijf in kaart gebracht binnen de maatwerkaanpak van de 10 tot 20 bedrijven met de grootste CO₂-uitstoot. De benadering van deze sectoren sluit aan bij de conclusies van de heer Remkes in zijn rapport 'Het kan wel', waarin hij stelt dat de juridisch bindende klimaatdoelen de grootste impact hebben door de reductie van 55% aan broeikasgassen in 2030 en 100% in 2050. Dat betekent dat de stikstofuitstoot van die bedrijven navenant moet afnemen.

Voor **klimaat** zijn restemissiedoelen geformuleerd voor sectoren. Net als de landbouw en het landgebruik moeten de industrie, mobiliteit en de gebouwde omgeving aan de klimaatdoelen in 2030 te voldoen. De klimaatopgaven voor de landbouw en voor het landgebruik zijn onderdeel van het NPLG, de klimaatopgaven voor de andere sectoren niet.

Op 1 november 2022 is de KEV verschenen met onderstaand inzicht in de opgave en bijdrage van andere sectoren.

	KEV 2021 (Mton)	Doorwerking klimaatakkoord		Indicatieve reductie CA (Mton)		Indicatieve restemissies (Mton)	
	Midden	Laag	Hoog	Laag	Hoog	Laag	Hoog
Gebouwde omgeving	18,9	0,5	1,7	7,2	7,2	11,2	10,0
Landbouw	25,6	0,7	0,7	6,0	6,0	18,9	18,9
Landgebruik	3,5	0,8	1,7			2,7	1,8
Mobiliteit	28,7	0,5	1,5	3,3	3,5	24,9	23,7
Industrie	40,3	0	0	5,0	5,9	35,3	34,4
Elektriciteit	21,0-8,1	0	0	0,5	2,0	20,5	6,1
Bandbreedte reductie t.o.v. 1990 (%)	49%-62%						

Ook voor **chemische stoffen en nutriënten in het oppervlaktewater** geldt dat de landbouw één van de emissiebronnen is, naast bijvoorbeeld rioolwaterzuiveringsinstallaties, de industrie en de belasting die via buurlanden ons land binnenkomt. Puntlozingen worden gereguleerd via vergunningen en algemene regels. Maatregelen voor alle bronnen zijn opgenomen in de stroomgebiedsbeheerplannen, waarin ook is aangegeven hoe met de buitenlandse belasting wordt omgegaan. Vooralsnog blijkt er bij provincies geen behoefte om die andere bronnen nu opnieuw bij hun gebiedsprogramma NPLG te betrekken. Mocht dat wel het geval zijn, dan wordt van geval tot geval bekeken wat in aanvulling op bestaande verplichtingen, instrumenten en maatregelen in de stroomgebiedsbeheerplannen mogelijk en wenselijk is. In de startnotitie NPLG (juni 2022) zijn regionale doelen voor natuur (inclusief stikstof), water en klimaat bekendgemaakt of opnieuw op een rij gezet. De stikstofreductiedoelen waren nieuw en richtinggevend. Voor natuur en water zijn bestaande afspraken en verplichtingen op een rij gezet. Tegelijkertijd werd aangekondigd dat een aantal doelen nog nader uitgewerkt zouden worden. De komende maanden wordt samen met provincies gewerkt aan provinciale reductiedoelen voor broeikasgasemissies vanuit de landbouw en aan de verdeling van de areaalopgave die nodig is om de VHR-doelen te bereiken. Door doelen regionaal te formuleren, wordt het makkelijker om ze als vertrekpunt te nemen voor gebiedsprocessen.

De definitieve doelen worden in het NPLG vastgelegd door de minister voor Natuur en Stikstof, na ter inzagelegging van het ontwerp-NPLG en parlementaire behandeling. Daarbij worden tussentijdse ervaringen met het opstellen van het gebiedsprogramma en de inbreng vanuit gebiedsprocessen meegewogen, evenals een aantal nog te verwachten publicaties (onder meer PlanMER NPLG, KEV2022 en WUR-studie regionale doelen en landbouwakkoord). Rijk en provincie doen nog een procesvoorstel voor de stap van indicatieve naar definitieve doelen.

In dit hoofdstuk wordt per paragraaf voor natuur, water en klimaat een actuele stand van zaken geschetst. Daarna komt de samenhang tussen de doelen aan bod. Hieronder volgt een beknopt overzicht van de NPLG-doelen.

Tabel 2.1 Samenvattend overzicht regionale doelen Rijk-NPLG

Natuur	Water	Klimaat (broeikasgassen)
30% natuurherstel Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) (2030) <i>Richtinggevende</i> landelijke areaal- en kwaliteitsopgave natuur tbv 30% VHR en de gunstige staat van instandhouding (gSvl)	Concentraties nutriënten (P en N) in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen (2027)	Emissiereductieopgaven broeikasgassen veenweiden voor 6 provincies (2030), als onderdeel van de nationale opgave Broeikasgassen landgebruik optellend tot 1 Mton CO ₂ eq (2030)
Per provincie een (richtinggevende) ruimtelijke vertaling van benodigde stikstofreductie. Deze inzet is onderdeel van de totaal benodigde stikstofreductie die nodig is voor de landelijke doelen: • 2025: 50% areaal met stikstof gevoelige habitats binnen N2000 onder de kritische depositiewaarde • 2030: 74% areaal met stikstof gevoelige habitats binnen N2000 onder de kritische depositiewaarde	Concentraties gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen (2027)	Landelijke emissiereductieopgave broeikasgassen voor de veehouderij en akkerbouw (mestaanwending in de akkerbouw) van 5 Mton CO ₂ eq (in 2030). Nog te verdelen per provincie, op basis van een nog nader te bepalen verdeelsleutel. Om te voldoen aan de Global Methane Pledge dient met het NPLG in de veehouderij en akkerbouw een methaanemissiereductie van minimaal 3,82 Mton CO ₂ eq. te zijn gerealiseerd in 2030.
Areaal opgave per provincie voor nieuw bos (2030), optellend tot 37.400 ha	Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve toestand (2027)	Landelijke koolstofvastlegging in bomen/bos/natuur van 0,4 – 0,8 Mton CO ₂ eq en in landbouwbodems van 0,5 Mton CO ₂ eq (2030) (Bomen/ bos/natuur gerealiseerd via bossenstrategie).
Resterende opgave areaal per provincie voor Natuur netwerk Nederland (NNN), optellend tot 40.571 ha (2027)	Beleid, inrichting en beheer aangepast aan het veranderende klimaat. Schade en ontwrichting door weersextremen zoveel mogelijk beperken (2050)	
Hydrologische condities N2000-gebieden op orde (2027)		
10% groenblauwe dooradering (2050), waarvan de helft van de opgave in 2030 gerealiseerd is		

Blauw

bekend en vastgesteld

Oranje

indicatief bekend gemaakt via de startnotitie NPLG

Geel

Nationaal doel geactualiseerd of nieuw (indicatief) bekend gemaakt via Kamerbrief NPLG november 2022). De verdeling van deze opgaven naar provincies volgt begin 2023.

Verschillen in gewicht tussen de NPLG-doelen

De doelen voor natuur, water en klimaat hebben alle drie een relatie met een goede kwaliteit van de leefomgeving. Hebben alle NPLG-doelen een even groot gewicht? Nee, het gaat om een aantal elementen in samenhang: de hardheid van de internationale verplichting, de juridische consequenties van het niet nakomen van een verplichting en de termijn waarop aan de verplichting moet zijn voldaan. Daarnaast is de mate waarin via een nationaal programma sturing gegeven wordt aan het doel, van belang. Voor doelen zonder internationale verplichting, maar die internationale verplichtingen wel ondersteunen, is de vraag relevant of deze interbestuurlijk zijn afgesproken en in welke mate ze het hoofddoel ondersteunen.

Doelen die rechtstreeks voortkomen uit internationale verplichtingen hebben de hoogste prioriteit. Zeker wanneer die verplichting inhoudt dat een bepaalde kwaliteit of toestand van de leefomgeving nu of binnenkort gerealiseerd moet zijn of behouden moet blijven. Rond de instandhouding van Natura 2000-gebieden is de situatie zeer urgent: het te

beperkt bereiken van Natura 2000-doelen leidt tot juridische beperkingen in relatie tot stikstofuitstoot. Daarom hebben de stikstofreductiedoelen en de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden een zeer hoge prioriteit (natuurherstel is randvoorwaardelijk voor het oplossen van de stikstofproblematiek). Ook de Kaderrichtlijn Water (KRW)-doelen (maatregelen uiterlijk 2027 uitgevoerd) en de klimaatdoelen (2030) zijn urgente internationale verplichtingen. Als de KRW-doelen niet op tijd worden bereikt, volgen zwaarwegende consequenties voor de economische activiteiten. Voor internationale verplichtingen met een langere tijdshorizon is meer ruimte: VHR-doelen op termijn, klimaatneutraal als land in 2050. Dat neemt niet weg dat deze opgaven zeer omvangrijk zijn.

Het NPLG richt zich ook op doelen die ondersteunend zijn aan de hierboven genoemde doelen. Ze zijn geformuleerd als doel, maar ten opzichte van het hoofddoel zijn ze ook te beschouwen als middel. De uitvoering van de bossenstrategie of de 10% groenblauwe dooradering van het landschap zijn daarvan goede voorbeelden. Daarbij is het een relevant verschil dat de doelen in het kader van de bossenstrategie al wel interbestuurlijk zijn afgesproken en de concrete doelstelling: 10% groenblauwe dooradering in 2050 nog niet. Ook de tijdshorizon verschilt. De mate waarin een ondersteunend doel cruciaal is voor het bereiken van de hoofddoelen is uiteraard ook van belang.

Maatregelen voor verschillende doelen zijn ook vaak te combineren, bijvoorbeeld areaal natuur met groenblauwe dooradering en areaal bos met areaal natuur.

De doelen met het grootste gewicht en de kortste tijdshorizon verdienen de grootste urgentie bij de uitwerking in maatregelen. Voor stikstof en natuurherstel in Natura 2000-gebieden ligt hier ook een verplichting vanuit de WSN. Ook het grootschalig beekherstel geeft vanwege de toezeggingen in het addendum op het 7e NAP (Nitratrichtlijn) en de KRW-doelen een zeer hoge urgentie. Plannen voor beekdalherstel moeten uiterlijk in 2027 zijn gerealiseerd. Bij keuzes voor maatregelen op de korte termijn is aandacht voor de lange termijn wel cruciaal. Een eenzijdige focus op de doelen die het snelst behaald moeten worden, leidt tot desinvesteringen. Zo kunnen keuzes voor de inzet van bepaalde technische oplossingen op korte termijn, op de wat langere termijn juist onverstandig zijn. Bijvoorbeeld omdat de wateraanvoer op termijn afneemt, er verzilting optreedt of omdat er op een bepaalde plek op de langere termijn meer ruimte voor natuurinclusieve landbouw nodig is met het oog op de goede staat van instandhouding van een habitat.

Bovenstaande noties zijn van belang, omdat ze medebepalend zijn voor de dynamiek in de ontwikkeling van de gebiedsprogramma's. Het accent voor de versie van juli 2023 van de gebiedsprogramma's ligt enerzijds op het doorgronden van de opgaven in het gebied en het maken van een aantal grote strategische keuzes. En anderzijds op het selecteren van concrete maatregelen voor concrete locaties voor de meest urgente doelen. Die maatregelen moeten binnen de grotere keuzes passen. Zo kunnen we de lange termijn verkennen en op korte termijn handelen, en blijft de noodzakelijke flexibiliteit behouden om de aanpak door te ontwikkelen.

De minimale inhoud van het gebiedsprogramma op 1 juli 2023 bestaat uit een combinatie van analyses, globale keuzes en op onderdelen en voor de meest urgente gebieden in concrete maatregelen. Daar hoort ook een onderbouwing van het doelbereik en financiële calculatie bij.

- Wat betreft de noodzakelijke analyses gaat het om natuur, het water- en bodemsysteem en de sociaal-economische effecten. De afweging wordt toegelicht in paragraaf 5.1 (toetsen) en paragraaf 5.7.2 (spelregels). De analyse omvatten het gehele landelijke

gebied en leiden tot *globale keuzes* nodig met betrekking tot de ontwikkelingsrichting van de landbouw, het vasthouden, onttrekken en bergen van water en met betrekking tot ruimte voor natuur.

- Het gebiedsprogramma juli 2023 bevat verder *concrete maatregelen* gericht op stikstofreductie en op natuurherstel (waaronder hydrologisch) herstel rond N2000-gebieden (deels op basis van programma natuur fase 1). De maatregelen passen bij de andere NPLG-doelen.
- Specifiek voor veenweideprovincies is een actualisatie van de vastgestelde veenweidestrategieën en de daarin opgenomen keuzes en voorgenomen maatregelen noodzakelijk, met het oog op de brede NPLG-doelen en structurende keuzes water en bodem sturend. Uitkomsten worden verwerkt in de betreffende gebiedsprogramma's.
- Specifiek voor provincies met beekdalen op hoge zandgronden bevat het gebiedsprogramma maatregelen om, in samenhang met het generieke rijksbeleid, tijdig te voldoen aan de KRW-doelen en de nitraatrichtlijn (7e NAP/addendum). De maatregelen passen bij de andere NPLG-doelen.

In paragraaf 4.4 wordt nader ingegaan op het minimale niveau van uitwerking voor juli 2023. Dit is en wordt in een gezamenlijk interbestuurlijk proces vastgesteld.

Een uitgebreide toelichting is te vinden in de handreiking voor de gebiedsprogramma's.

Deze lijn heeft ook consequenties voor het detailniveau van de doorrekening van de gebiedsprogramma's in de tweede helft van 2023, en daarmee voor de beoordeling van aanvragen voor een bijdrage uit het door de fondsbeheerder. De minister voor Natuur en Stikstof beoordeelt de vraag of een gebiedsprogramma voldoende is uitgewerkt om de stap richting het transitiefonds te zetten. Zij let enerzijds op de vraag of – gelet op de gebiedsgerichte opgaven – per deelgebied passende strategische keuzes worden gemaakt. En anderzijds of het programma in samenhang met deze keuzes de noodzakelijke concrete maatregelen bevat om de doelen te bereiken.

2.2 Natuur

Natuur is mooi en waardevol, en veel Nederlanders genieten er dagelijks van. Natuur is ook kwetsbaar en zeker in het sterk verstedelijkte en versnipperde Nederland, waarin veel (negatieve) externe invloeden zijn. Maar boven alles is natuur noodzakelijk: het is de basis van ons bestaan, van een gezonde maatschappij en een gezonde economie.

Het beschermen en ontwikkelen van natuur en het versterken onze biodiversiteit gaat niet vanzelf. Een actieve inzet van de overheid is noodzakelijk. Niet voor niets luidt artikel 21 van onze Grondwet: 'De zorg van de overheid is gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu'.

De natuur staat momenteel onder grote druk. We zien dat steeds meer dieren en planten verdwijnen, dat de natuur verzwakt en de soortenrijkdom/biodiversiteit afneemt. De natuur wordt daardoor kwetsbaarder: een kleine tegenslag zoals een periode van droogte kan een grote verandering veroorzaken. Dat geldt niet alleen voor biodiversiteit in natuurgebieden, maar ook voor planten en dieren meer in onze directe leefomgeving. Naast de hoogwaardige natuurgebieden waar Nederland een internationale verplichting voor heeft, is het belangrijk ook een bredere Basiskwaliteit Natuur te bereiken, waarbij algemene soorten algemeen blijven of weer worden. Zo zijn er bijvoorbeeld steeds minder vlinders en bijen en ook veel algemene vogelsoorten hebben het moeilijk. Hoopgevend is wel dat met gerichte maatregelen successen worden geboekt, binnen en buiten beschermde gebieden.

In ecosystemen is alles van elkaar afhankelijk. Het wegvallen van een enkele soort heeft gevolgen voor de andere soorten en de veerkracht van het systeem als geheel. Wij mensen zijn onderdeel van de natuur en wij profiteren van de diensten die de ecosystemen ons leveren, zoals een vruchtbare bodem, bestuiving van ons voedselgewassen, schone lucht, schoon water, gezondheid en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor wonen, werken en recreëren. We moeten daarom de achteruitgang van de natuur stoppen, ecosystemen robuust maken en zo ook de waarde voor onze maatschappij herstellen.

Natuurherstel is tevens een randvoorwaarde voor economische ontwikkelingen. Dit blijkt ook uit juridische uitspraken zoals over stikstofdepositie: zolang er onvoldoende natuurherstel is, is er weinig ruimte voor vergunningverlening voor economische activiteiten. Kortom: de biodiversiteit moet herstellen. Daarvoor moeten we de belangrijke drukfactoren aanpakken en condities op orde brengen.

2.2.1 Natuurdoelen

Inleiding

De natuurdoelen van het NPLG richten zich vooral op het realiseren van de bestaande Europese afspraken over het behoud en herstel van de biodiversiteit. De doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) staan hierbij centraal.

Stikstofdepositie veroorzaakt verzuring en vermesting en is een belangrijke drukfactor bij natuurbehoud en -herstel. Stikstofdepositie speelt een prominente rol in vergunning-procedures. Daarom zijn voor stikstofreductie specifieke wettelijke doelen gesteld. Hoewel stikstof voor een deel van de beschermde natuur een belangrijke drukfactor is, is dit zeker niet de enige. Er is een brede aanpak noodzakelijk, die gericht is op alle bepalende drukfactoren, zoals ook verdroging, versnippering en verontreiniging.

In het NPLG zijn daarnaast bredere natuurdoelen opgenomen die nodig zijn om tot natuurherstel te komen in het landelijk gebied, binnen en buiten beschermde gebieden. Zo draagt ook de basiskwaliteit natuur bij aan de realisatie van de VHR-doelen.

De beschermde natuurgebieden van de VHR, onze Natura 2000-gebieden, is immers niet de enige natuur in Nederland die ertoe doet en die instandhouding behoeft. Een eenzijdige focus op Natura 2000-gebieden beperkt ook de effectiviteit van natuurbeleid¹. Een aanzienlijk deel van de Europese soorten en habitattypen komt voor buiten de Natura 2000-gebieden en andere beschermde natuurgebieden, zoals het bestaande Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Alle stukjes samen, van Natura 2000-gebieden tot NNN-gebieden en daarbuiten, tot aan de stad, tellen mee voor het behalen van de gunstige staat van instandhouding in Nederland. Om verslechtering van de natuur tegen te gaan, en de natuur te herstellen is het daarom noodzakelijk om naast natuurbehoud in natuurgebieden óók in te zetten op natuurinclusieve ontwikkelingen daarbuiten, zodat ook daar (weer) meer ruimte komt voor biodiversiteit. Door ook buiten de Natura 2000-gebieden aan natuurverbetering te werken, neemt bovendien de milieudruk op natuurgebieden af (PBL²).

Het NPLG stelt natuurdoelen voor:

- Natuurherstel Vogel- en Habitatrichtlijn

¹ rapport Raad voor leefomgeving en infrastructuur Natuurinclusief Nederland <https://www.rli.nl/publicaties/2022/advies/natuurinclusief-nederland> zie ook de kabinetsreactie (Kamerstuk 33576, nr. 272)

² <https://www.pbl.nl/nieuws/2022/natuurinclusieve-inrichting-nederland-kan-belangrijke-bijdrage-leveren-aan-duurzaamheidsopgaven>

- Stikstofopgave, deelaspect van natuur
- Het aanleggen van nieuw bos conform de Bossenstrategie
- De resterende hectares Natuurnetwerk Nederland
- De hydrologische condities van Natura 2000-gebieden (2027)
- De realisatie van een groenblauwe dooradering van het landelijk gebied (zie paragraaf 2.5, waar dit natuurdoel integraal met klimaat en water wordt uitgewerkt).

Deze natuurdoelen worden hierna beschreven. Gebiedsprogramma's werken deze doelen verder uit, waarbij het van belang is ook rekenschap te geven van:

- instandhoudingsdoelstellingen per Natura 2000-gebied
- afspraken met provincies over natuurkwaliteitsverbetering in het Programma Natuur
- klimaatadaptatie met en van natuur; het toepassen van de Actielijnen klimaat en natuur³
- preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten
- binnendijkse maatregelen in het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren
- aanvalsplan grutto, Basiskwaliteit Natuur, Nationale parken, groen om de stad.

In de handreiking gebiedsprogramma's worden deze punten verder uitgewerkt.

Natuurherstel Vogel- en Habitatrichtlijn (2030)

Het hoofddoel voor natuur in het NPLG richt zich op de wettelijke verplichtingen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). De verplichting is het op termijn realiseren van een gunstige staat van instandhouding (gSvI) van beschermde soorten (planten en dieren) en beschermde habitattypen (type natuur, bijvoorbeeld duinen en veenmosrietland). Hiervoor zijn maatregelen nodig om de benodigde condities op orde te brengen, waarbij de beschermde habitattypen en soorten zowel in kwaliteit als omvang weer blijvend floreren. Het bereiken en behouden van de gunstige staat van instandhouding is een langdurig proces, dat soms kleine, maar soms ook grote ingrepen vraagt. Het streven is om op termijn alle condities op orde te hebben voor het bereiken van een landelijk gunstige staat van instandhouding. Vanwege de urgentie van natuurherstel wordt voor het NPLG als doel voor 2030 gesteld om 30% van het gat naar een gunstige staat van instandhouding te overbruggen.

Dit doel is drieledig:

1. Uiterlijk in 2030 maatregelen treffen voor:
 - 30% van het in goede conditie te brengen areaal en
 - 30% van het te ontwikkelen areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige staat van instandhouding van habitattypen en leefgebieden van soorten.
2. Maatregelen nemen opdat in 2030 voor ten minste 30% van in een ongunstige staat van instandhouding verkerende VHR-soorten en habitattypen een landelijk gunstige staat van instandhouding wordt bereikt dan wel een sterk positieve trend in gang is gezet^{3,4}.
3. Uiterlijk in 2030 de landelijke negatieve trends van alle VHR-soorten en -habitattypen zoveel mogelijk te stoppen.

Dat betekent uiteraard ook dat er na 2030 nog opgaven liggen.

Ten behoeve van doel 1 zijn indicatief de concretisering uitgewerkt per habitatype en soort, en samengevat in te realiseren arealen per natuurtype (zie bijlage 2). Om uiteindelijk een gunstige staat van instandhouding te kunnen realiseren is meer leefgebied nodig dan nu voorhanden is. Daarbij is als uitgangspunt gekozen (conform de NOVI-principes) om

³ Actielijnen klimaatadaptatie natuur | Rapport | Rijksoverheid.nl

⁴ Ook Grote Wateren en in geringe mate ook het stedelijk gebied dragen mede bij aan deze opgave.

zoveel als mogelijk in te zetten op functiecombinatie en niet op eenzijdig gebruik. Om hier invulling aan te geven wordt door LNV gewerkt aan een breed gedragen uitwerking, samen met agrarische sectoren, natuurorganisaties en provincies.

De maatregelen voor doel 1 dienen ook doel 2 en 3. In de handreiking (en in aanvullende informatie die daarin beschikbaar wordt gesteld) voor gebiedsprogramma's worden de VHR-soorten en -habitattypen aangeduid die extra aandacht vragen als het gaat om de achteruitgang te stoppen en een sterk positieve trend te realiseren.

In de gebiedsprogramma's zijn de natuurdoelanalyses opgenomen (of de hoofdlijnen van de relevante inzichten die daaruit voortvloeien). De natuurdoelanalyses maken per stikstofgevoelig Natura 2000-gebied inzichtelijk welke drukfactoren van invloed zijn op het tegengaan van verslechtering en het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen en in welke mate de geborgde maatregelen volstaan om die drukfactoren weg te nemen. Indien de geborgde maatregelen nog niet volstaan om instandhoudingsdoelstellingen te realiseren, dan geeft de natuurdoelanalyse richting aan benodigde aanvullende maatregelen. Het gebiedsprogramma zal dan aanvullende maatregelen moeten bevatten die volgen uit deze in de natuurdoelanalyses opgenomen onderbouwing volgen. De gebiedsprogramma's geven tevens aan met welke maatregelen invulling wordt gegeven aan de drie doelen voor 2030 en hoe ruimtelijk rekening gehouden wordt met 100% VHR-doelbereik op termijn.

Rijk en provincies zullen de komende maanden gezamenlijk werken aan een regionale verdeling van de VHR-opgaven, gericht op het in januari 2023 richtinggevend vaststellen van deze opgaven per provincie. Zo kan worden aangetoond dat de maatregelen in gebiedsprogramma's aansluiten bij de internationale doelen. Een concrete uitwerking van te realiseren arealen en condities is ook van belang voor fase 2 van het Programma Natuur. Vervolgens moeten de instandhoudingsdoelstellingen per Natura 2000-gebied concreet worden uitgewerkt in omvang en tijd, zodat de optimale bijdrage van elk Natura 2000-gebied aan het bereiken van een gunstige staat van instandhouding uiterlijk 1 juli 2025 helder is, in samenhang met de bijdrage buiten deze gebieden.

Stikstofopgave, deelaspect van natuur

Sterke overbelasting door stikstof is één van de belangrijkste drukfactoren op de natuur. De Kritische Depositiewaarde (KDW) is daarbij de best beschikbare wetenschappelijke indicator: een overschrijding betekent dat er een risico is op aantasting van de kwaliteit van habitattypen. Met de realisatie van de doelstelling van het kabinet – 74% van het areaal met stikstofgevoelige habitats binnen N2000 moet in 2030 onder de KDW zijn gebracht – wordt een grote bijdrage geleverd aan het uiteindelijke doel, voldoen aan de verplichtingen voor natuurherstel en -behoud in de Natura 2000-gebieden.

Deze landelijke omgevingswaarden bieden geen sturing wáár stikstofreductie ruimtelijk gezien tot stand moet komen. Maar vanuit het perspectief van de natuur is dit wel van belang. Daarom is er met provincies afgesproken om de benodigde stikstofreductie ruimtelijk te vertalen op een manier die recht doet aan de verscheidenheid van gebieden en de omgevingswaarden uit de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (Wsn).

Daarbij zijn een aantal uitgangspunten van belang:

- De ruimtelijke vertaling van de stikstofdoelen per gebied moet optellen tot de landelijke doelstelling (74% onder de KDW in 2030). Bij de ruimtelijke vertaling wordt uitgegaan dat hiervoor richtinggevend 39 Kton NH₃ reductie nodig is, naast de reductiebijdragen vanuit sectoren zoals mobiliteit, industrie en energie (voornamelijk NO_x) en buitenland.
- *Water en bodem sturend* is het uitgangspunt van het NPLG. De structurerende keuzes en opgaven in het NPLG zijn hierop gebaseerd. Daarom is het belangrijk dat de kenmerken

van het water- en bodemsysteem ook medebepalend zijn waar stikstof het beste kan worden gereduceerd. Zo kan de stikstofopgave zoveel mogelijk gekoppeld worden aan de opgaven voor water, klimaat en de transitie van de landbouw.

- Emissies en depositie zijn aan elkaar gekoppeld. Wáár emissiereductie plaatsvindt, is dus van belang voor het terugdringen van de stikstofdepositie op natuur. Hierdoor heeft de reductie in de ene provincie ook effect op de natuur van de andere provincie. Daarom is afgesproken dat er per gebied wordt bekeken wat de reductie zou moeten zijn ervan uitgaande dat:
 - De ruimtelijke vertaling aansluit bij het locatiespecifieke karakter van de instandhoudingsdoelen die gelden voor dier- en plantensoorten en habitattypen. Het tegengaan van verslechtering en het verbeteren van instandhoudingsdoelstellingen staat centraal.
 - Naast integraliteit, *water en bodem sturend*, ook efficiëntie van belang is bij de stikstofaanpak. Daarom is het uitgangspunt om bij de ruimtelijke verdeling ook te kijken naar de bronnen die het meeste uitstoten op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.

De ruimtelijke vertaling uit de startnotitie NPLG is in juni als vertrekpunt richtinggevend meegegeven voor de gebiedsprocessen. De provincies kunnen voortbouwen op de richtinggevende stikstofemissiedoelstelling per provincie zoals die bij hen bekend zijn. Hoe en waar deze emissies worden gereduceerd is aan provincies. Daarbij staan de uitgangspunten van het NPLG centraal. Zo vormt zich van onderop een ruimtelijk beeld per provincie, dit is in lijn met het advies van Remkes. In de handreiking is dit nader toegelicht. Zoals op 14 oktober aangegeven in de kabinetsappreciatie op het advies van Remkes, is zijn advies gevolgd om de stikstofkaart van tafel te halen. Zijn aanbeveling is om zo snel mogelijk regionale kaarten te maken. Het kabinet hecht eraan dat provincie als gebiedsregisseur gaat over de afweging om tot regionale kaarten te komen en dat de uitwerking hiervan vervolgens “van onderop” in de gebieden tot stand komt. Provincies krijgen daarom de ruimte om daartoe met goede voorstellen voor regionale kaarten te komen. Het Rijk zal provincies hierbij zoveel als mogelijk ondersteunen door het beschikbaar stellen van instrumentarium, tools en data waarmee de inzichten en voorstellen uit de gebiedsprocessen nader onderbouwd en geduid kunnen worden.

Net als de andere doelen in het NPLG wordt de ruimtelijke verdeling pas definitief na juli 2023. Dan zijn alle gebiedsprogramma's van de provincies bij elkaar gelegd en worden deze ook integraal getoetst. Het Rijk werkt samen met, en ondersteunt provincies en andere betrokken partijen om van eerste richtinggevende tot breed gedragen definitieve regionale doelen voor stikstof te komen. Dat is expliciet onderdeel van het gebiedsproces.

Uitvoering Bossenstrategie (2030)

In de Bossenstrategie uit 2020 (Kamerstuk 33 576, nr. 202) hebben Rijk en provincies afgesproken om maatregelen te treffen die bijdragen aan biodiversiteitsherstel in het Nederlandse bos en die zorgen voor meer CO₂-opslag. Daarnaast zorgen de maatregelen voor aanvullende ecosystemendiensten, zoals verbeterde waterkwaliteit (KRW), ruimte voor recreatie en een bijdrage aan de circulaire economie. Zo is onder meer afgesproken in 2030 37.400 hectare nieuw bos te realiseren, 14.000 hectare bos met productiefunctie een natuurfunctie te geven en het bestaande bos waar nodig te revitaliseren. Door de Bossenstrategie uit te voeren via het NPLG, kunnen integrale keuzes worden gemaakt in de gebiedsplannen, met het oog op natuur, water en klimaat. Alle maatregelen uit de Bossenstrategie dragen hier in meer of mindere mate aan bij. De provincies wordt nu gevraagd om in de gebiedsprogramma's te verankeren waar deze bossen moeten komen, welke bostypen dat moeten zijn om optimaal bij te dragen aan de VHR-opgave voor bos en waar verdere maatregelen worden getroffen ter revitalisering.

Om de klimaatdoelen voor 2030 te behalen en een bijdrage te leveren aan beekherstel, is het noodzakelijk om de gehele Bossenstrategie uit te voeren.

De totale opgave voor de 37.400 hectare bosuitbreiding is als volgt ruimtelijk verdeeld:

- **15.000 hectare** nieuw bos binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN). De provincies stellen de onderlinge verdeling van deze hectares in november 2022 vast. De ruimtelijke uitwerking vindt plaats in de gebiedsprogramma's. Deze opgave wordt primair uitgevoerd binnen de kaders van het Natuurpact. Waar mogelijk kan een koppeling worden gelegd met de VHR-opgave voor bos. Wanneer de eisen van het specifieke habitattype niet overeenkomt met de mogelijkheden in de specifieke provincie binnen het al begrensde NNN, kan dit bostype ook in de PAS-compensatie of buiten het NNN landen. De verdeling per provincie wordt meegenomen bij de verdeling rond de areaalopgave VHR.
- **3.400 hectare** nieuw bos wordt aangelegd ter compensatie van bos dat is verdwenen in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof. Deze opgave wordt uitgevoerd en gefinancierd via het Programma Natuur. De eerste 20% is al verdeeld. De resterende 80% van de opgave volgt bij de tweede tranche van het Programma Natuur in 2024. De verdeling per provincie wordt meegenomen bij de verdeling rond de areaalopgave VHR.
- **19.000 hectare** extra bos wordt aangelegd buiten het bestaande en nog te realiseren NNN. Deze opgave kan voor een deel worden ingevuld door aanleg van het extra areaal kwalificerend bos, zoals dat is vereist voor het halen van de doelen van de gSvl. Voor deze opgave worden de provincies gevraagd in juli 2023 te komen tot doelen per provincie die optellen tot het landelijk doel.

Ook agroforestry biedt kansen om koolstof vast te leggen, en daarnaast om landbouw en natuur te verbinden. In de Bossenstrategie is met provincies afgesproken om agroforestry, als innovatieve vorm van landbouw, te stimuleren. Door veehouderij, akkerbouw of groenteteelt te combineren met houtigen (bomen en struiken) kunnen verdienmodellen worden versterkt en verbreed, en kan tegelijkertijd worden bijgedragen aan een oplossing voor de verschillende opgaven in een gebied. Agroforestry kan ook een belangrijke rol spelen in het verdienmodel van agrariërs in extensieve en natuurinclusieve landbouwgebieden. In het Agroforestry Netwerk Nederland wordt gestreefd naar het realiseren van 26.000 hectare agroforestry in 2030, waarvan 1000 hectare voedselbossen. Binnen de gebiedsprogramma's en het Landbouwakkoord zal verkend worden hoe agroforestry een rol kan spelen bij de gebiedsopgaven, en hoe de ontwikkeling van agroforestry gestimuleerd kan worden.

Resterende hectares Natuurnetwerk Nederland

In het Natuurpact (2013) is afgesproken dat de provincies uiterlijk in 2027 minimaal 80.000 ha nieuwe natuur in het Natuurnetwerk Nederland realiseren. De restantopgave per provincie maakt onderdeel uit van het NPLG. Financiering hiervan is al voorzien in het Natuurpact. De benodigde ruimtelijke bescherming van het Natuurnetwerk Nederland en het vereiste de wezenlijke waarden en kenmerken van het Natuurnetwerk Nederland te beschermen, is vastgelegd in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro), en na invoering van de Omgevingswet in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). Deze regels geven de kaders waarbinnen provincies via hun eigen beleid en verordeningen invulling geven aan de bescherming van het Natuurnetwerk Nederland. In de zevende Voortgangsrapportage Natuur is geconcludeerd dat met het huidige jaarlijkse tempo van de inrichting de afspraken niet tijdig kunnen worden uitgevoerd. Daarom hebben de provincies in samenspraak met het Rijk een Taskforce versnelling inrichting ingesteld. Op grond hiervan worden per provincie voor het einde van 2022 versnellingsstrategieën opgesteld, waarover in het eerste kwartaal van 2023 bestuurlijke besluitvorming plaatsvindt.

Tabel 2.4 Restantopgave Natuurnetwerk Nederland

Restant Natuurpact*	
Drenthe	6.856
Flevoland	105
Friesland	3.963
Gelderland	2.672
Groningen	2.723
Limburg	1.269
Noord-Brabant	8.742
Noord-Holland	4.407
Overijssel	3.679
Utrecht	2.165
Zuid-Holland	3.270
Zeeland	720
Totaal in ha	40.571

* Deze restantopgave is gebaseerd op de achtste Voortgangsrapportage Natuur (VRN) van LNV en provincies, die de stand van zaken weergeeft op 31 december 2021. In deze restantopgave is een aanvullende ambitie van provincies, dus bovenop de met het Rijk overeengekomen 80.000 ha, opgenomen van 6.139 ha. Dit betekent dat er nog een taakstelling vanuit het Rijk is van 34.432 ha.

Hydrologische condities voor Natura 2000 op orde (2027)

Hydrologie is naast stikstof een van de belangrijkste factoren voor natuurherstel. Stikstofeffecten zijn groter in natuurgebieden waar de hydrologische condities nog niet op orde zijn, terwijl een goede waterhuishouding juist natuurherstel op gang kan brengen, ook als stikstofdepositie nog te hoog is. Daarom vraagt het verbeteren van de waterhuishouding bij Natura 2000-gebieden extra aandacht. Doel is met het NPLG de hydrologische condities voor Natura 2000-gebieden via systeemherstel op orde te brengen. Een goede grondwaterconditie bij deze gebieden is ook een KRW-doel, waarvoor de maatregelen in 2027 moeten zijn uitgevoerd. Provincies moeten de nodige maatregelen opnemen in de gebiedsprogramma's en het tijdspad van herstel aangeven. Bestaand beleid (zoals Natuurpact, programma Natuur, KRW-maatregelen) is hier al op gericht, maar structureel systeemherstel waarbij maatregelen ook worden gekoppeld aan andere opgaven die in een gebied spelen kan extra inspanningen vragen.

In paragraaf 3 worden de structurerende keuzes beschreven. Voor de realisatie van bovenstaande natuurdoelen zijn de volgende structurerende keuzes van belang:

- De keuze om met overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden te gaan werken (zie paragraaf 3.2.1).
- De keuzes om nieuwe arealen natuur en groenblauwe dooradering optimaal aan te laten sluiten bij de fysische, geografische, hydrologische en ecologische omstandigheden (zie paragrafen 3.2.2 en 3.2.3).

2.2.2 Toekomstige beleidsontwikkelingen op natuur

Naast het pakket aan natuurdoelen en overige natuurdoelen dat in het NPLG centraal staat wordt in deze paragraaf de relatie gelegd met een aantal aanpalende toekomstige beleidsontwikkelingen op natuur. Deze onderwerpen worden hier beschreven, zodat provincies hierin de gebiedsprogramma's alvast op kunnen anticiperen.

CBD Convention on Biological Diversity (CBD)

In december 2022 wordt een nieuw wereldwijd, meerjarig raamwerk voor biodiversiteit verwacht. Nederland is, als een van de bij de CBD aangesloten partijen, gehouden aan het uitvoeren van de te maken afspraken. Deze afspraken zijn naar verwachting overigens grotendeels in lijn zijn met onderdelen van het beleid die hier al genoemd zijn, denk bijvoorbeeld aan de EU-Biodiversiteitsstrategie.

EU-verordening natuurherstel

Op 22 juni heeft de Europese Commissie de ontwerpverordening natuurherstel gepresenteerd. Deze komt voort uit de Europese Green Deal⁵ en de EU-Biodiversiteitsstrategie 2030⁶. Deze strategie stelt ingrijpende doelen voor om natuur te beschermen. De door de commissie voorgestelde natuurherstelverordening omvat voorstellen over bindende natuurhersteldoelen en verplichtingen voor een breed scala aan ecosystemen en soorten, met een focus op systemen met veel potentie om koolstof vast te leggen en natuurrampen te voorkomen of de impact daarvan te verkleinen. Het betreft: 1. terrestrische, kust- en zoetwaterecosystemen; 2. mariene ecosystemen; 3. stedelijke ecosystemen; 4. rivieren en uiterwaarden; 5. bestuivers; 6. landbouwecosystemen; en 7. Bossen.

Het kabinet is van mening dat de voorgestelde natuurherstel verordening op onderdelen niet uitvoerbaar is. Zo vind het kabinet het verslechteringsverbod buiten Natura 2000-gebieden te ver gaan. De verwachting is dat de onderhandelingen tussen Europese commissie en lidstaten nog enige jaren zullen duren voordat de verordening in werking zal treden.

Zie ook: [Kamerbrief bij BNC-fiche Verordening natuurherstel | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Actualisatie Vogelrichtlijngebieden

Er is aanleiding om de Vogelrichtlijngebieden uit de VHR waar nodig te actualiseren. De meeste Vogelrichtlijngebieden zijn aangewezen op basis van vogelgegevens van meer dan 20 jaar geleden. Veel van die gebieden zijn nog steeds van groot belang voor de vogelstand. Maar sinds die tijd zijn er ook veranderingen opgetreden. Het rapport Important Bird Areas (IBA) uit 2019 laat dit ook zien. Er wordt op dit moment bekeken wat nu de belangrijke vogelgebieden zijn, en welke daarvan mogelijk in aanmerking komen voor gebiedsbescherming onder de Vogelrichtlijn. Dit moet zorgvuldig en inhoudelijk goed onderbouwd gebeuren. Daarom zijn hiervoor nu geen doelen opgenomen in het NPLG. De vogelgebieden die in aanmerking komen als nieuw Vogelrichtlijngebied en mogelijke wijzigingen in bestaande Vogelrichtlijngebieden worden later toegevoegd of meegegeven aan het NPLG als kaderstellende doelen. De vogelpopulaties van vogelsoorten waarvoor een dergelijk gebied belangrijk is moeten hier worden behouden, waar nodig met behulp van maatregelen.

Het IBA-rapport uit 2019 is momenteel de belangrijkste informatiebron over belangrijke vogelpopulaties voor provincies, eventueel aangevuld met de huidige verspreidingsgegevens van vogelsoorten. Daarbij is bijzondere aandacht nodig voor

⁵ [Kamerstuk 35377, nr. 1](#)

⁶ [Kamerstuk 22112, nr. 2897](#)

broedende boerenlandvogels, waarvan een deel niet in het IBA-rapport staat maar wel een negatieve trend heeft. Er zal, mede op basis van het IBA-rapport, bekeken worden welke gebieden in aanmerking komen voor bescherming.

Nieuwe Habitatrichtlijnsoorten

Natura 2000-gebieden omvatten gebieden die zijn aangewezen op grond van de Habitatrichtlijn en gebieden die zijn aangewezen op grond van de Vogelrichtlijn. Voor beide geldt een actualisatieplicht. Maar omdat Habitatrichtlijngebieden recenter zijn aangewezen en veel Habitatrichtlijnsoorten en zeker habitattypen minder mobiel zijn dan vogelpopulaties vraagt dit geen brede actualisatie van deze gebieden. Wel moet voor enkele nieuwe Habitatrichtlijnsoorten – die inmiddels 10 jaar bestendig voorkomen in Nederland – gebiedsbescherming worden toegepast: vermiljoenkever, houting, otter en brede geelrandwaterroofkever (voor de laatste twee zijn de eerste, bestaande Natura 2000-gebieden op 7 juni 2022 aangemeld).

2.3 Water

2.3.1. Kaderrichtlijn Water

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een [Europese richtlijn](#) uit 2000 die voorschrijft dat de biologische en chemische [kwaliteit](#) van oppervlaktewater aan bepaalde eisen moet voldoen. Uit de beoordeling blijkt dat voor het aspect biologische parameters 32 tot 53% van de oppervlaktewaterlichamen in een goede toestand verkeren. Voor grondwater geldt vanuit de KRW een verplichting voor het behalen van een goede chemische en kwantitatieve toestand, waarbij verontreiniging van grondwater wordt voorkomen of beperkt en negatieve trends worden omgebogen. Er mag geen belemmering zijn voor het behalen van doelen voor drinkwater en oppervlaktewater- en grondwaterafhankelijke natuurgebieden.

De KRW schrijft voor dat de totaalbeoordeling wordt bepaald door de slechtste score. Slechts een beperkt aantal waterlichamen voldoet aan alle eisen. Nederland heeft net als veel andere lidstaten nog een flinke opgave. Uiterlijk in 2027 moet Nederland alle maatregelen hebben genomen die nodig zijn om te komen tot gezonde aquatische ecosystemen.

Nutriënten

Het overschrijden van de normen voor nutriënten in grond- en oppervlaktewater is een belangrijke reden dat het Nederlandse mestbeleid zal worden aangescherpt. Naast generieke maatregelen die voortvloeien uit het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn, wordt de derogatie richting 2026 afgebouwd. Dit vormt het kader voor de regionale uitwerking van aanvullende maatregelen. Dit mede ter uitvoering van de motie Bromet en Thijssen (kamerstuk 33 037, nr. 464). Onderdeel daarvan is de concretisering van grootschalig herstel van beekdalen op zandgronden. Met bufferstroken van 100 tot 250 meter moet de belasting met nutriënten tot onder het kritische niveau worden teruggebracht. De breedte van de zone die nodig is hangt af van veel verschillende factoren. Exacte omvang, inrichting en gebruik krijgen vorm in de NPLG-gebiedsprogramma's.

Chemische stoffen

Het oppervlaktewater is verontreinigd met verschillende chemische stoffen, waaronder gewasbeschermingsmiddelen. Dat geldt ook voor grondwater: op steeds meer meetlocaties worden in lage concentraties milieuvreemde stoffen aangetroffen, stoffen afkomstig van menselijke activiteiten. Het gaat dan zowel om gewasbeschermingsmiddelen (60% van de meetlocaties) als overige verontreinigende stoffen (70%). Het doel van het kabinet is om emissies van gewasbeschermingsmiddelen naar de leefomgeving door land- en tuinbouwbedrijven terug te dringen tot nagenoeg nul op

1 januari 2030 en KRW doelen dienen in 2027 gehaald te zijn. Dit moet primair worden bereikt door aanscherping van het generieke beleid. Aanvullend hierop is het belangrijk op uitspoelingsgevoelige gronden teelten te voorkomen waar veel gewasbeschermingsmiddelen bij worden gebruikt. De transitie van de landbouw door het NPLG moet in het algemeen ook niet leiden tot een toenemend risico op uitspoeling.

Inrichting van oppervlaktewater

In Nederland zijn vrijwel alle oppervlaktewateren zo ingericht dat er kan worden gestuurd op het voorkomen van wateroverlast. In heel veel gevallen zijn waterstand, stroming en temperatuur sterk beïnvloed. De KRW vergt dat waar mogelijk maatregelen worden genomen om de impact van die aanpassingen te minimaliseren. Daarom zijn nu – in samenspraak tussen provincies en waterschappen – in detail maatregelen per waterlichaam vastgelegd. Het gaat dan bijvoorbeeld om aanpassing van de oevers, aanleggen van begeleidende beplanting en enige ruimte voor meandering.

De bij de stroomgebiedsbeheersplan horende fiches⁷ met daarin vastgelegd een opgave per oppervlaktewaterlichaam vormen integraal onderdeel van de NPLG-opgave per gebied.

Herstel grondwater voorraden

De kwantitatieve ambitie van het Rijk is te komen tot een toekomstbestendig grondwaterbeheer, waarbij de grondwaterpeilen niet nadelig worden beïnvloed door onttrekkingen en ontwatering. Op dit moment voldoen niet alle waterlichamen aan de kwantiteitsdoelen. Zo is in het diepe pakket Maas-Slenk in Brabant en Limburg de onttrekking van grondwater hoger dan de aanvulling. Verder zijn in 15 waterlichamen specifieke gebieden waar de interactie tussen grondwater en terrestrische natuur ontoereikend is. In 1 waterlichaam liggen gebieden waar de interactie tussen grond- en oppervlaktewater ontoereikend is.

Om te komen tot een robuust systeem dat beter voorbereid is op perioden van langdurige droogte is het ook nodig dat het grondwater in natte perioden voldoende wordt aangevuld. Vooral op de hogere zandgronden is dit van belang. Dit vraagt om structurele maatregelen in het watersysteem die gericht zijn op minder snelle afvoer en op ruimte voor water, bijvoorbeeld door het minder diep maken of dempen van sloten, verhogen van sloot- en beekpeilen, afkoppelen van bebouwd gebied en verbetering van de bodemstructuur. Daarnaast vraagt het een gedegen afweging welke onttrekkingen waar mogelijk zijn. Uiteindelijk moeten al deze maatregelen resulteren in een verhoging van het grondwaterpeil.

2.3.2 Klimaatadaptatie

Vanaf 2050 is de fysieke leefomgeving in Nederland – wat betreft beleid, inrichting en beheer – aangepast aan het veranderende klimaat. Alle overheden hebben zich verbonden aan deze ambitie, die is vastgelegd in de Nationale Adaptatiestrategie (NAS) en in Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). Dat betekent dat schade en ontwrichting door weersextremen zoveel mogelijk wordt beperkt.

Dit beleidsdoel zal bij de structurerende keuze meer uitwerking krijgen, door bijvoorbeeld aan te geven met welke klimaatscenario's rekening moet worden gehouden. Maar klimaatrobuust zijn vraagt ook dat rekening wordt gehouden met toegenomen kans op verzilting en dreigende watertekorten.

⁷ <https://www.waterkwaliiteitsportaal.nl/krw-factsheets?origin=/WKP:WebApplication/Beheer/Data/Publiek?-viewName=Factsheets&year=2022&month=Definitief>

2.4 Broeikasgassen landbouw en landgebruik

2.4.1 Klimaatopgave landbouw en landgebruik in NPLG

Alle sectoren moeten bijdragen aan de realisatie van het nationale klimaatdoel in 2030. Daarom zijn (indicatieve) emissiedoelen voor de sectoren bepaald, ook voor de landbouw en voor het landgebruik, zie: [Ontwerp Beleidsprogramma Klimaat \(overheid.nl\)](https://overheid.nl/ontwerp-beleidsprogramma-klimaat) blz. 10. Een groot deel van deze klimaatopgave voor landbouw en landgebruik wordt opgepakt via het spoor van het NPLG. Dit betreft de opgaven voor de veehouderij en akkerbouw (mestaanwending in de akkerbouw), de veenweiden, landbouwbodems en bomen, bossen en natuur. De klimaatopgave voor de glastuinbouw loopt *niet* mee in het NPLG.

Landbouw en landgebruik kennen elk een ander spoor om tot een doorvertaling te komen van de klimaatdoelen per provincie. Zo kennen de onderdelen die vallen onder landgebruik een eigen afstemmingstraject voor de verdeling van de opgave.

Om de nationale klimaatdoelstelling van ten minste 55% emissiereductie in 2030 te realiseren heeft de landbouw een indicatief restemissiedoel van 18,9 Mton in 2030 en het landgebruik een indicatief restemissiedoel van 1,8 - 2,7 Mton CO₂ eq. in 2030.⁸

Met de ondertekening van de Global Methane Pledge (www.globalmethanepledge.org) heeft Nederland zich ook gecommitteerd aan de internationale samenwerking om de mondiale uitstoot van methaan met tenminste 30% te reduceren in 2030 ten opzichte van 2020. Voor de landbouw als totaal (dus inclusief glastuinbouw) betekent dit 4,32 Mton CO₂ eq. methaanreductie in 2030 ten opzichte van 2020 (cijfers KEV 2021). Op dit moment gaan we ervan uit dat deze nationale methaanopgave voor landbouw gerealiseerd wordt met het beleid zoals geformuleerd in het ontwerp-beleidsprogramma klimaat. Het NPLG maakt onderdeel uit van dit beleid. Met het NPLG moet dan een methaanemissiereductie van 3,8 Mton CO₂ eq. in de veehouderij en akkerbouw (mestaanwending in de akkerbouw) zijn gerealiseerd in 2030. In de toetsingsronde van de gebiedsprogramma's wordt bekeken of dit daadwerkelijk het geval is of dat de gebiedsprogramma's hierop moeten worden bijgesteld.

2.4.2 Klimaatdoelen veehouderij (incl. mestaanwending) provinciale gebiedsprogramma's NPLG

De broeikasgasuitstoot door de veehouderij bestaat hoofdzakelijk uit methaan. Methaan wordt voor een deel gevormd in de dieren door verteringsprocessen (75-80%) en het andere deel ontstaat in de mestopslagen en komt vrij door fermentatie van opgeslagen mest (<https://integraalaanpakken.nl/methaan>). Emissiereductie in de veehouderij wordt bereikt door maatregelen die de emissies uit dieren, stallen en mest verlagen.

Voor de veehouderij en akkerbouw (mestaanwending in de akkerbouw) is een indicatief restemissiedoel van max 14,1 Mton CO₂ eq. in 2030 bepaald. Met de uitvoering van het NPLG moet een reductie van 5,0 Mton CO₂ eq in de veehouderij en akkerbouw (mestaanwending in de akkerbouw) worden gerealiseerd. De landelijke klimaatopgave voor veehouderij en akkerbouw (mestaanwending in de akkerbouw) wordt samen met de provincies vertaald naar provinciale klimaatdoelen. De gezamenlijke gebiedsprogramma's moeten optellen tot de landelijke reductieopgave van 5,0 Mton CO₂ eq. voor de veehouderij en akkerbouw (mestaanwending in de akkerbouw).

Het Rijk voert regie op het doelbereik: de klimaatopgaven die worden meegegeven aan de provincies worden gerealiseerd met gebiedsgerichte en met generieke maatregelen. Hiervoor zijn zowel provincies als Rijk aan zet. Het Rijk heeft een verantwoordelijkheid

⁸ Het kabinet zal in het voorjaar definitieve restemissiedoelen vaststellen.

in het ontwikkelen en instellen van landelijke (generieke) maatregelen. Die kunnen ook vanuit andere beleidsvelden worden geïnitieerd, zoals bijvoorbeeld het mestbeleid, stikstof of KRW. De provinciale klimaatdoelen worden meegegeven aan de provincie, om binnen de provinciegrenzen te realiseren. Maar de realisatie is een verantwoordelijkheid van alle overheden samen, waarbij het Rijk regie voert en provincies ondersteunt via het NPLG. Denkbare generieke en gebiedsgerichte oplossingen zijn bijvoorbeeld maatregelen rondom rantsoen, voeradditieven, beweiding en fokkerij, managementmaatregelen in de stal, stal- en mestopslag aanpassingen en mestbewerkingen en -verwerking, waaronder mestvergistings. Ook extensivering en vrijwillige bedrijfsbeëindiging zijn belangrijke – en ingrijpende – maatregelen. De menselijke maat is hierin belangrijk.

Bij het samenstellen van de gebiedsprogramma's kunnen de provincies ook gebruik maken van bestaande en geagendeerde instrumenten voortkomend uit het klimaatakkoord en de structurele aanpak stikstof.

Ook is er nog rijksbeleid in ontwikkeling, waarvan de exacte effecten op broeikasgasreductie nog niet bekend zijn. Te denken valt aan het mestbeleid of de herziening van de Richtlijn Industriële Emissies. Het is noodzakelijk om samen met de provincies de doorwerking van deze maatregelen te onderzoeken. Een goede samenwerking tussen het Rijk en provincies bij het opstellen van de gebiedsprogramma's – met bijbehorend maatregelenpakket (mix generiek en gebiedsgericht) – is cruciaal. Bij het opstellen van de gebiedsprogramma's kunnen de provincies ook gebruik maken van de generieke maatregelen van het Rijk die nog in ontwikkeling zijn. Het Rijk kan hier de laatste stand van zaken op meegeven. Het maatregelenpakket dat door provincies en Rijk wordt uitgewerkt, wordt getoetst aan de landelijke taakstelling en aangepast als het samen onvoldoende is. Zo wordt een juiste mix aan maatregelen bereikt. Daarnaast kan het Rijk een belangrijke rol spelen bij het realiseren van de benodigde (generieke) randvoorwaarden voor het realiseren van emissiereductie en het behalen van de klimaatopgave.

Om effecten te toetsen en om dubbeltellingen te voorkomen, worden als onderdeel van het NPLG afspraken gemaakt over (ex ante) toetsing van maatregelen in gebiedsprogramma's aan de landelijke taakstelling. Ook wordt de monitoring van de uitvoering van maatregelen verder uitgedacht, waarbij de bestaande structuren voor het monitoren van klimaatbeleid worden meegenomen. Hier zal PBL een rol spelen als wettelijke rekenmeester voor het klimaatbeleid op basis van de Klimaatwet.

Verdeelsleutel klimaatopgave veehouderij (incl. mestaanwending)

Het is belangrijk dat de klimaatopgave voor de veehouderij vanaf het begin van de gebiedsprocessen volwaardig wordt meegenomen. De provinciale klimaatdoelen zullen eind 2022 met de provincies bepaald en begin 2023 bekend worden gemaakt. Deze moeten in eerste instantie als richtinggevend worden gezien en zijn samen met de andere doelen met de andere doelen voor het landelijk gebied na juli 2023 definitief. Tot die tijd bestaat de mogelijkheid dat provincies onderling in goed overleg de opgave anders verdelen, maar wel zodanig dat de landelijke klimaatopgave voor de veehouderij wordt behaald. Daarmee blijft er ruimte voor de provincies om te wisselen en maatwerk toe te passen en te kijken wat er specifiek mogelijk is in een gebied.

De volgende verdeelsleutels zijn in beeld ter bespreking met de provincies en sectorpartijen:

Verdeelsleutel 1: Verdeling op basis van huidige uitstoot per subsector per provincie

Deze verdeelsleutel gaat uit van een evenredige verdeling per provincie op basis van de huidige broeikasgasuitstoot per subsector. Hierbij wordt per provincie gekeken naar

de uitstoot vanuit de melkveehouderij, varkenshouderij en overige veehouderij, en via bodememissies akkerbouw en veehouderij.

Verdeelsleutel 2: Verdeling op basis van stikstofreductiedoelstelling per provincie

Deze verdeelsleutel legt de koppeling met de reductieopgave van stikstof (NH₃) per provincie. Daar waar er grote opgaven liggen in het kader van stikstof, zal het klimaatdoel ook hoger zijn dan in de provincies waar de stikstofopgaven kleiner zijn. De stikstofreductiedoelen zijn mede op basis van de ruimtelijke indeling in gebiedstypen, volgend uit het principe water en bodem sturend opgesteld. Met deze verdeelsleutel wordt ervoor gekozen de klimaatdoelstellingen zoveel mogelijk samen te laten lopen met deze gebiedsindeling. Hierbij is het belangrijk om te benadrukken dat stikstof en de broeikasgasemissies niet één op één gerelateerd zijn en dat daarop nog een correctie nodig is.

2.4.3 Klimaatdoelen provinciale gebiedsprogramma's NPLG – landgebruik

Het indicatieve restemissiedoel in 2030 voor landgebruik is 1,8 tot 2,7 Mton CO₂-eq. Volgens de emissieraming voor 2030 (KEV 2021) komt de emissie uit het landgebruik in 2030 uit op 3,5 Mton. Om dat doel te halen is de opgave voor het landgebruik 0,8 tot 1,7 Mton CO₂ eq. Daarvoor zijn maatregelen nodig als (1) koolstofvastlegging in landbouwbodems, (2) verminderen broeikasgassen uit veenweidegebieden en (3) koolstofvastlegging in bomen, bossen en natuur (BBN). Deze drie onderdelen worden hierna toegelicht.

Landbouwbodems

In de bodem is veel koolstof vastgelegd. Met landbouwkundige maatregelen kan de voorraad koolstof in de bodem toenemen. Agrarische bedrijven kunnen zo effectief bijdragen aan de klimaatopgave. Met veranderingen in het bodembeheer kan er meer koolstof in de bodem blijvend worden vastgelegd. De landbouwsector heeft zich gecommitteerd aan het klimaatakkoord uit 2019. Een onderdeel daarvan is het doel om 0,5 Mton CO₂-eq. per jaar extra koolstofvastlegging in de minerale landbouwbodems te realiseren, met ingang van 2030. Deze doelstelling is onderdeel van het Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL). Dat geldt ook voor het doel om alle landbouwbodems in 2030 duurzaam te beheren. In de periode naar 2030 wordt de koolstofvastlegging gestimuleerd, om zo extra vastlegging in landbouwbodems te bereiken. Om extra koolstof voor langere tijd vast te leggen zijn verschillende maatregelen denkbaar, zie bron: [2022_slim_landgebruik_maatregelen_voor_vastleggen_koolstof_minerale_bodems_o.pdf](#) (slimlandgebruik.nl).

Veenweiden

Door de ontwatering van veengronden fungeren de veenweidegebieden door de afbraak van veen als emissiebron van broeikasgassen, stikstof en fosfaat. Afbraak van veen gaat ook gepaard met bodemdaling. Via het Nationaal programma Veenweiden werken Rijk, publieke en private partijen samen aan onder meer de realisatie van 1 Mton CO₂-eq broeikasgasreductie uit veenbodems in 2030. Dit gebeurt via zes provinciale veenweidestrategieën. De reductiedoelstelling is onderdeel van het Klimaatakkoord, maar de realisatie ervan is onzeker. Op basis van de huidige inzichten leidt deze inspanning naar verwachting tot een realisatie in 2030 van 0,4 - 0,9 Mton CO₂-eq reductie.

De realisatie van de emissiereductie uit veenbodems voor 2030 en 2035 wordt zoveel mogelijk afgestemd met te nemen maatregelen om de broeikasgasreductie uit de veestapel en doelen voor water, stikstof en biodiversiteit in de veenweiden te realiseren. Verhoging van de grondwaterstand kan CO₂-emissie en bodemdaling verminderen in de veenweidegebieden. Met de *water en bodem sturend*-aanpak van de minister van IenW wordt dit nader ingevuld (zie 3.3.2).

Om de broeikasgasemissies te verminderen zijn de volgende maatregelen denkbaar:

- (bewezen maatregelen):
 - Het verhogen van grondwaterstanden onder agrarische percelen via:
 - verhogen van oppervlaktewaterpeilen via peilbesluiten
 - infiltratietechnieken (greppelinfiltratie, onderwaterdrainage)
- (nog onbewezen maatregelen, in onderzoek):
 - natte teelten (lisdodde, veenmos, cranberries)
 - bodemverbetering, zoals klei inbrengen in veen.

Het verhogen van grondwaterstanden kan leiden tot productieverlies. Dat vraagt ondersteuning van de overheid bij een mogelijk (langjarig) transitieproces.

Op basis van de berekende referentie-uitstoot van broeikasgassen uit veenbodems in 2017 is onderstaande indicatieve verdeling van de reductieopgave over provincies afgesproken:

Tabel 2.6 Indicatieve verdeling reductieopgave veenweide

	GR	FR	OV	UT	NH	ZH	Totaal
% emissie	6	45	10	9	9	21	100

Bomen, bossen en natuur (BBN)

In het Klimaatakkoord is afgesproken 0,4 tot 0,8 Mton CO₂-eq per jaar vast te leggen in bomen, bossen en natuur (BBN) in het jaar 2030. Hiervoor bestaat een duidelijke link met de opgaven voor – de uitbreiding van – natuur en ook waterkwaliteit. Met name de uitbreiding van bos en landschapselementen, zoals afgesproken in de Bossenstrategie, dragen bij aan de klimaatdoelen. Maar dat geldt ook voor maatregelen in natte gebieden, zoals hoogveenherstel. Om het klimaatdoel van 0,4 - 0,8 Mton CO₂-eq per jaar te halen, is het behalen van alle natuurdoelstellingen in het NPLG van belang, specifiek de Bossenstrategie.

Via realisatie van de bosuitbreidingsopgave van de Bossenstrategie kan op termijn 0,15 Mton CO₂ vastlegging per jaar worden bereikt. De vastlegging door bomen en bos volgt een exponentiële curve, waardoor het van belang is met de aanleg vroegtijdig aan de slag te gaan. Via het realiseren van 10% groenblauwe dooradering wordt via aanleg van houtige elementen in 2030 een vastlegging voorzien van 0,13 Mton CO₂ per jaar. Wanneer ook de andere natuurdoelstellingen, zoals de Bossenstrategie, voor 2030 worden gerealiseerd, levert dit per jaar een opslag van 0,41 Mton op. Na 2030 stijgt de jaarlijkse vastlegging, doordat bomen steeds meer koolstof vastleggen naarmate de tijd vordert.

Tabel 2.7 Overzicht maatregelen bomen, bos en natuur

Maatregel Klimaatakkoord in 2030

Bosuitbreiding	37.400	0,15 Mton/jaar
Omvorming naar natuurbos	14.000	0,05 Mton/jaar
Revitalisering bestaande bossen	Ntb	Ntb
Agroforestry en voedselbos	26.000	0,08 Mton/jaar
Natte natuur	Ntb	Ntb
Landschapselementen	32.500	0,13 Mton/jaar
Totaal		0,41 Mton/jaar

2.5 Groenblauwe dooradering

In de startnotitie NPLG is de richtinggevende doelstelling opgenomen dat in 2050 10% van het gehele landelijk gebied uit groenblauwe dooradering moet bestaan. Afhankelijk van het gebied bestaat deze dooradering voor circa de helft uit houtige en voor de helft uit niet-houtige elementen. Dit betekent zowel een benodigde uitbreiding van het bestaande areaal, als uitbreiding van beheer van al bestaande elementen. Groenblauwe dooradering is een netwerk dat uit half-natuurlijke landschapselementen bestaat en het landelijk gebied doorkruist. Het netwerk kan onder meer bestaan uit ecologisch beheerde sloten, slootkanten, houtwallen en bomenrijen. De doelstelling is uitgewerkt door de partners van het Aanvalsplan Landschap met een brede coalitie van partijen waaronder boerenorganisaties, natuur- en landschapsorganisaties, bedrijven en overheden, en sluit aan op de Europese Biodiversiteitsstrategie waarin is opgenomen dat 'minstens 10% van het landbouwareaal uit landschap met grote diversiteit moet bestaan' (Europese Commissie, 2020). Het sluit aan op de concept verordening natuurherstel, die stuurt op een wettelijk bindende stijgende trend met een nog later vast te stellen absolute waarde.

De ambitie van 10% groenblauwe dooradering is opgenomen als eigenstandig doel, maar dient in de eerste plaats als ondersteunend middel voor meervoudige doelrealisatie van de verschillende hoofddoelen uit het NPLG. Van die 10% is al een deel aanwezig. Zo is volgens landelijke schattingen tussen de 40 en 60% van de beoogde houtige elementen al aanwezig. De natte dooraderingsopgave gaat met name om uitbreiding van ecologisch beheer en slootkanten van de circa 300.000 km aan bestaande sloten en watergangen. De realisatie van 10% groenblauwe dooradering (onder andere het benodigde instrumentarium en de financieringsbehoefte) is uitgewerkt binnen het Aanvalsplan Landschap. In het agrarisch gebied wordt voor beheer van landschapselementen aangesloten op Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer instrumentarium en de eco-regeling. In het Nationaal Strategisch Plan Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (NSP-GLB) zullen landschapselementen bovendien onderdeel uitmaken van de subsidiabele landbouwgrond. De uitwerking zal verder gezamenlijk plaatsvinden in de gebiedsprogramma's en in het Landbouwakkoord, met de partners van het Aanvalsplan Landschap.

Groenblauwe dooradering is gedeeltelijk ook een directe invulling van de landschappelijke dooraderingsopgave voor de VHR. Maar ook buiten de VHR-doelstellingen draagt de dooradering bij aan een brede basiskwaliteit natuur voor algemene soorten in het landelijk gebied. Groenblauwe dooradering is bovendien ondersteunend aan de wateropgave (Kaderrichtlijn Water) en aan de klimaatdoelen door vastlegging van CO₂ en de uitvoering van de Bossenstrategie. Zo legt 1 ha houtsingels of houtwallen jaarlijks gemiddeld 9,1 ton CO₂ per hectare vast⁹. Groenblauwe dooradering verbetert ecosystemendiensten en creëert ecologisch evenwicht in het agrarisch gebied, door onder andere het stimuleren van bestuiving en plaagreductie, bodemverbetering, het verbeteren van de luchtkwaliteit, het tegengaan van verdroging, en het bieden van bescherming tegen weersextremen, onder meer verkoeling. Ook draagt groenblauwe dooradering bij aan het behoud, herstel en de versterking van kenmerkende landschapstypen en daarmee ook indirect aan cultuurhistorische en beleavingsaspecten. Gezien de bijdrage van GBDA aan de veelheid van doelen is 10% GBDA een ondersteunend doel voor de gebiedsprogramma's binnen het NPLG.

Omdat het zwaartepunt van het behalen van de doelstellingen van de KRW, het Klimaatakkoord en de VHR tussen 2027 en 2030 ligt, wordt in het NPLG opgenomen dat per provincie 50% van het landelijk gebied in 2030 en 65% in 2035 met 10% dooraderd

⁹ "FACTSHEETS Klimaatmaatregelen met Bomen, Bos en Natuur. 2022. Wageningen University & Research, Stichting Probos & Arboribus Silva"

is. In 2050 dient 100% van het landelijk gebied met 10% dooraderd te zijn. In de overgangsgebieden en overige extensiveringsgebieden liggen belangrijke koppelkansen om met voorrang de 10% opgave voor 2030 te realiseren.

De realisatie van 10% groenblauwe dooradering is een essentieel onderdeel van de uitvoering die sturing geeft aan de manier waarop de natuur-, water- en klimaatdoelen behaald worden. Naast overheden kunnen agrariërs en andere grondeigenaren in belangrijke mate bijdragen aan het realiseren van groenblauwe dooradering, en hiermee aan het creëren van een toekomstbestendig en bovendien aantrekkelijk landschap. Door adequate en langjarige vergoedingen kan aanleg en beheer van landschapselementen een onderdeel van het complete verdienmodel van de agrariër uitmaken. De nadere ruimtelijke uitwerking van deze doelstelling vindt plaats in de paragraaf over de structurerende keuzes.

2.6 Samenhangende aanpak van meerdere doelen

Het is een bewuste keuze om natuur-, water- en klimaatdoelen in het NPLG samen centraal te stellen. Om deze doelen te halen zijn verschillende maatregelen nodig in de fysieke leefomgeving in het landelijk gebied. Denk aan landbouwkundige maatregelen, water- of natuurmaatregelen. Afzonderlijke maatregelen kunnen positieve effecten hebben op meerdere doelen. Bij doordachte inzet kan zo werk met werk worden gemaakt. Ook is op meerdere doelen tegelijk resultaat mogelijk met slimme combinaties van maatregelen.¹⁰

De opzet van het NPLG is om de verschillende doelen in één keer in samenhang aan te pakken. Dit vergroot ook de betaalbaarheid van de transitie. Omgekeerd kunnen keuzes ook afwentelingsrisico's met zich meebrengen. Als die optreden wordt het ene probleem vervangen door het andere. Die risico's moeten uiteraard vermeden worden. In de gebiedsprogramma's geven provincies aan met welke maatregelen zij in hun gebied de doelen willen realiseren. Aandacht voor de samenhang tussen doelen is van belang voor het succes van de programma's.

Het risico op lock-in-situaties en desinvesteringen moet zoveel mogelijk worden beperkt. Op basis van de WUR-studie uit 2021 kan hiervoor de volgende vuistregel worden geformuleerd: Het risico is beperkt wanneer wordt gekozen voor maatregelen die leiden tot een lagere input van stikstof, koolstof en fosfaat. Voorbeelden zijn managementmaatregelen (bijvoorbeeld ander voer) of extensivering danwel krimp (minder vee door bijvoorbeeld opkoop). Het risico op lock-in situaties is het grootst bij verplaatsing van bedrijven en bij kapitaalintensieve maatregelen die beogen de emissie van een specifieke stof in een deel van het landbouwsysteem te verlagen (bijvoorbeeld emissie-reducerende stalmaatregelen) en bij het omzetten van grasland in akkerbouw in relatie tot waterkwaliteit. Om te beoordelen of een keuze voor dit laatste type maatregelen – mede gelet op de locatie van het bedrijf – verantwoord is, is een bredere analyse nodig of via andere maatregelen (gebiedsgericht en generiek) de optelsom (het te bereiken reductiedoel) klopt. Verschuiving naar andere vormen van landbouw of veeteelt kunnen daarnaast ook gevolgen hebben voor milieu en gezondheid.

¹⁰ Velthof et al., Gebiedsgerichte verkenning van de verdere aanpak stikstof, Wageningen University Research, 2021.

Tabel 2.8 Type maatregelen en kans op lock-in situaties en afwenteling

Maatregelen met kleine kans op lock-in	Maatregelen met hogere kans op lock-in
Managementmaatregelen (zoals voeraanpassingen)	Kapitaalinvesteringen gericht op partiële vermindering van emissies
Volumemaatregelen (stoppen, extensivering)	Verplaatsing

Hieronder volgt een aantal voorbeelden van maatregelen die meerdere doelen dienen en voorbeelden van afwentelingsrisico's.

Tabel 2.9 Voorbeelden van maatregelen die meerdere doelen dienen

Maatregel	Natuur	Water	Klimaat
Stimuleren verhogen aantal rustgewassen in rotatie	Positief voor boven- en ondergrondse biodiversiteit in akkerbouwgronden door bijvoorbeeld meer bestuivingsmogelijkheden en variatie in het landschap bovengronds en verbeterde bodemstructuur en -chemie ondergronds	Positief voor bodemkwaliteit en daardoor voor waterhuishouding en -kwaliteit (minder gebruik gewasbeschermingsmiddelen)	Positieve impact op hoeveelheid vastgelegde koolstof
Stimuleren vergroting areaal permanent grasland	Positief voor boven- en ondergrondse biodiversiteit in graslanden door bijvoorbeeld meer geschikt habitat voor vogels bovengronds, en door onverstoorde bodems ondergronds	Positief voor bodemkwaliteit en daardoor voor waterhuishouding en -kwaliteit	Positieve impact op hoeveelheid vastgelegde koolstof
Verkleinen regionale veestapel	Positief effect op ecosystemen door minder uitstoot van stikstof uit veehouderij	Positief effect op waterkwaliteit door minder weglekken meststoffen naar oppervlaktewater	Positief effect op klimaat door verkleining broeikasgasuitstoot
Realisatie van extra arealen natuur en natuurinclusieve gebruiksvormen	Versterking basiskwaliteit natuur	Draagt ook bij aan KRW-doelen	Positieve impact op hoeveelheid vastgelegde koolstof

Tabel 2.10 Voorbeelden van maatregelen met een risico op afwenteling

Maatregel	Positief	Risico op afwenteling
Stimuleren vernatting veen	Voor klimaatdoelen: bij gebruik van de juiste methode gaat dit veenoxidatie tegen wat uitstoot van broeikasgassen tegengaat	Op waterdoelen: brengt een hoger risico op fosfaatuitspoeling met zich mee, wanneer fosfaatoutput op hetzelfde niveau blijft
Na stoppen veehouderij omzetting van grasland naar bouwland op zand	Voor natuurdoelen: minder stikstofuitstoot door minder veehouderij	Op klimaatdoelen: meer uitstoot broeikasgassen door ploegen grasland Op waterdoelen: uitspoelingsgevoelige gewassen die veel water en/of gewasbeschermingsmiddelen vragen, zoals lelies Omzetten van grasland naar bouwland levert extra uitspoeling op van nutriënten door afbraak organische stof. Daarnaast levert omzetten naar uitspoelingsgevoelige teelten extra uitspoeling op ten opzichte van gras.
Verplaatsing van bedrijven nabij Natura 2000-gebieden	Voor natuurdoelen: minder depositie op stikstofgevoelige habitats	Op klimaatdoelen: broeikasgasuitstoot blijft gelijk
Stimuleren aanleg innovatieve stalsystemen	Voor natuurdoelen: minder stikstofuitstoot	Op klimaatdoelen: broeikasgasuitstoot blijft gelijk

Provincies kunnen in hun gebiedsproces ook andere opgaven mee laten lopen. Bijvoorbeeld op het terrein van hoogwaterbescherming, leefbaarheid, dierziekten en zoönosen of geurhinder. Provincies werken deze opgaven uit in hun gebiedsprogramma. Daarbij is er veel ruimte om tot andere verdelingen te komen en eigen keuzes te maken in de combinaties van maatregelen en de vraag waar een maatregel uitgevoerd wordt.¹¹

Zo wordt ook rekening gehouden met de eigenheid van een gebied en het toepassen van de menselijk maat. De algemene randvoorwaarde daarbij is dat ‘de optelsom’ blijft kloppen.

Wanneer een provincie ervoor zou kiezen om alle stikstofreductie te concentreren in een gebied met weinig Natura 2000-gebieden, dan bereiken we de doelen niet. Hetzelfde geldt voor de ruimtelijke toedeling van locaties voor nieuwe natuur, of waterberging. Voor het maken van de gebiedsprogramma's is samen met provincies een handreiking opgesteld.

In opdracht van het ministerie van LNV voert Wageningen University and Research een studie uit naar de randvoorwaarden voor landbouw en landgebruik met het oog op internationale verplichtingen. Het onderzoek omvat ook hoe deze randvoorwaarden te vertalen zijn naar regionale doelen en met welk type maatregelen deze doelen in samenhang en gebiedsgericht te realiseren zijn. Daarmee ontstaat ook een beter beeld van de mate waarin in concrete gebieden de ene opgave met de andere kan meeliften. De studie is een hulpmiddel/methodiek om via vingeroefeningen te komen tot keuzes in provinciale gebiedsprogramma's en daarna een vervolgslag te maken op basis van nieuwe inzichten.

¹¹ Het Rijk neemt in het Nationaal Milieuprogramma ook langetermijnambities op voor een aantal milieuonderwerpen.

De visual geeft weer hoe maatregelen positief kunnen bijdragen aan het oplossen van meer opgaven tegelijkertijd:

3. Structurerende keuzes

De visual geeft aan wat structurerende keuzes zijn.

Deze paragraaf beschrijft wat een structurerende keuze is, welke keuzes we maken en welke mate van sturing ervan uit moet gaan. Vervolgens wordt geschetst wat de structurerende keuzes zijn, hoe de structurerende keuzes op landschapsniveau uitpakken en welke zaken per landschap bij elkaar komen. Ten slotte wordt aangegeven hoe de structurerende keuzes over landschappen heen en wat betreft (nationale) ruimtevrage uitpakken en wat geschikte combinaties dan wel tegengestelde belangen zijn.

3.1 Uitgangspunten structurerende keuzes

In de startnotitie is toegelicht dat de structurerende keuzes volgen uit de gemaakte beleidskeuzes voor natuur en stikstof, *water en bodem sturend* en landbouw. Ten opzichte van de startnotitie worden er nu geen nieuwe keuzes toegevoegd. Wel worden de gegeven keuzes uit de startnotitie hierna nader uitgewerkt.

Dit ontwikkeldocument bevat geen ‘landelijke zonering’. De structurerende keuzes verduidelijken de kaders en de bandbreedte waarmee provincies zelf kunnen uitwerken wat waar wel en niet kan. Het gaat dus meer om het schetsen van de randvoorwaarden en een helder kader voor samenhang en kwaliteit. Het Rijk schetst deze randvoorwaarden, waarbinnen provincies in de gebiedsprogramma’s zelf kunnen aangeven welk landgebruik en maatregelen passend zijn bij het gebied. Eventuele verbeeldingen worden via de gebiedsprogramma’s opgesteld. Zo nodig kan het Rijk een landelijke verbeelding op een juist abstractieniveau publiceren bij de vaststelling van het NPLG medio 2023.

Wat zijn structurerende keuzes?

De structurerende keuzes bevatten ordenende principes, die richting geven aan de ruimtelijke inrichting. De keuzes gaan in op de wenselijkheid en onwenselijkheid van (nieuwe) activiteiten in het landelijk gebied. Daarmee beschrijft het NPLG de richting voor de ruimtelijke uitwerking van de gebiedsprogramma’s door de provincies.

Niet alle structurerende keuzes zijn volledig afgerond en het detailniveau van de keuzes verschilt. Ook na dit Ontwikkeldocument komen er – in lijn met het cyclische gebiedsproces – concretisering, aanscherpingen en bijstellingen.

Die kunnen dus pas later in de gebiedsprogramma’s meegenomen worden. De structurerende keuzes zijn te verdelen in 2 categorieën:

1. Keuzes met **directe doorwerking** naar de gebiedsprogramma’s.
De structurerende keuzes van de rijksoverheid laten ruimte voor regionaal maatwerk, maar moeten wel een plek krijgen in de gebiedsprogramma’s. Voor deze keuzes wordt in principe uitgegaan van beleidsmatige doorwerking in de gebiedsprogramma’s. Richting vaststelling van het NPLG (medio 2023) kunnen de keuzes voorzien worden van planologische borging en wordt onderzocht of juridische borging noodzakelijk is.
2. Keuzes die **mee-koppelen** in het opstellen van de gebiedsprogramma’s.
Het gaat hier om keuzes die kunnen meeliften op de aanpak van de gebiedsprogramma’s, maar die niet per definitie bijdragen aan de hoofddoelen van het NPLG. Denk bijvoorbeeld aan geuroverlast. Het NPLG biedt hier geen nieuwe taakstellende indicatieve doelen, maar er is wel urgentie om deze problematiek in sommige gebieden aan te pakken. Wanneer het gebiedsprogramma ruimtelijke keuzes maken worden de mee-koppelende structurerende keuze hierbij betrokken. Er is echter geen verplichting om de mee-koppelende keuzes toe te passen. De mee-koppelende keuzes moeten vroegtijdig en integraal worden meegewogen bij het opstellen van de gebiedsprogramma’s. Deze keuzes worden in dit document op hoofdlijnen toegelicht en nader uitgewerkt in de handreiking NPLG.

Onderstaande tabellen geven overzicht van de keuzes die in de tekst nader worden omschreven.

Tabel 3.1 keuzes met directe doorwerking

Structurerende keuzes met directe doorwerking **bondige toelichting**

Overgangsgebieden	Een gebied rondom stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden waar functies en activiteiten een bijdrage moeten leveren aan natuurherstel
Bufferstroken langs beekdalen op hoge zandgronden	Voor waterkwaliteit ruime bufferstroken in beekdalen op zandgronden realiseren, tevens bijdragend aan infiltratie grondwater.
Peilopzet veenweide	Toewerken naar vernatting van veenweidegebieden om CO ₂ emissie en bodemdaling te beperken
Inpassing areaal agrarische natuur/landschapsgrond/nieuwe natuur	Richting voor de wijze waarop deze nieuwe arealen ingepast kunnen worden en welke eigenschappen van het gebied daarbij in ogenschouw moeten worden genomen
Ruimte voor waterberging	Langs waterkeringen en rivierbedden, en langs grote wateren vanwege peilfluctuaties. Betere ruimtelijke inrichting en voor het vaststellen van grenzen aan het gebruik van grond- en oppervlaktewater. Voldoende ruimte piekopvang
Waterbeschikbaarheid verzilte gebieden	Acceptatie van tijdelijke toename regionale verzilting en aanpassing van het landgebruik hierop.
Invulling 10% groenblauwe dooradering	Uitleg over inpassingsmogelijkheden van landschapselementen die bijdragen aan het realiseren van 10% groenblauwe dooradering
Bescherming landbouwgrond	Beschermen van bruikbare landbouwgrond moet in de gebiedsprocessen nadrukkelijk aandacht krijgen om vruchtbare landbouwgrond te behouden voor de landbouw en voldoende grond beschikbaar te houden voor de extensiveringsopgave en agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Tabel 3.2 mee-koppelende structurerende keuzes

Mee-koppelende structurerende keuzes **Bondige toelichting**

Volksgesondheid	Gebiedsgerichte aanpak mag zeker niet leiden tot een toename van het risico op volksgezondheidsproblemen
Dierziekten en zoönosen	Beperken van risicofactoren voor de verspreiding van dierziekten en zoönosen
Geurhinder	Verminderen van geurhinder rond veehouderijen
Fijnstof	Voorkomen dat nieuwe overschrijdingen van de fijnstofconcentratie ontstaan

3.1.1 Verbeteren van de Omgevingskwaliteit

Het beschermen en verbeteren van de omgevingskwaliteit heeft een centrale plek bij het doorlopen van de gebiedsprocessen. Het gaat immers om de brede transitie van het landelijk gebied waarbij deze wordt versterkt in functioneel, ecologisch, economisch en sociaal-maatschappelijk opzicht. Een verbetering van de omgevingskwaliteit hoort daarbij. Het streven naar een goede omgevingskwaliteit zal daarom altijd een integraal onderdeel zijn van de gebiedsprocessen. Waarbij omgevingskwaliteit geen genormeerde grootheid is. Omdat het geen genormeerde grootheid is wordt het niet als structurerende keuze meegegeven (er wordt achteraf niet beoordeeld of dit voldoende is gedaan). De gebiedsprocessen nemen omgevingskwaliteit als centraal en integraal principe mee bij de vorming van de programma's. Het Rijk ondersteunt hierin met instrumenten als gebiedsbiografieën en het Programma Mooi Nederland.

Goede omgevingskwaliteit duidt op het belang van aspecten als cultureel erfgoed, architectonische kwaliteit van bouwwerken, stedenbouwkundige kwaliteit en kwaliteit van natuur en landschap. Het vraagt om dialoog over wát kwaliteit is op een bepaalde plek, voor huidige en toekomstige betrokkenen en over langere tijd. Het streven naar goede omgevingskwaliteit kan de maatschappelijke dialoog over de transitie van het landelijk gebied een positieve impuls geven. Dit kan doorslaggevend zijn voor het behalen van de doelstellingen op het gebied van natuur, water en klimaat. In de handreiking gebiedsprogramma's is nader toegelicht welke ontwerpprincipes en instrumenten toegepast kunnen worden om de omgevingskwaliteit te verbeteren.

Omgevingskwaliteit is geen sluitstuk van de transitie, het is een verbindend belang over waarom we transities met elkaar doormaken. Tijdens het werken aan de gebiedsprogramma's tot 1 juli 2023 en de versies die daarop volgen zal het werken aan omgevingskwaliteit nooit klaar zijn. Het Rijk ziet ook een rol voor zichzelf weggelegd om te zorgen voor voldoende ondersteuning en kennis om dit onderwerp juist mee te wegen in de processen. De handreiking gebiedsprogramma's geeft hier al enkele handvatten voor.

3.2 Toelichting structurerende keuzes

Een aantal keuzes vragen ten opzichte van de startnotitie NPLG een nadere toelichting. Het gaat specifiek om de keuzes over overgangsgebieden, begrenzing van nieuwe natuur en het versterken van de groenblauwe dooradering. Ook wordt in deze paragraaf de relatie gelegd met de structurerende keuzes uit de Water en Bodem Sturend-brief.

3.2.1 Overgangsgebieden

Het ruimtelijk gebruik en de functies en activiteiten in de omgeving van Natura 2000-gebieden staan in direct verband met de natuurkwaliteit binnen het Natura 2000-gebied. Voor verschillende Natura 2000-gebieden kan het verbeteren van condities in de omgeving van deze gebieden een belangrijk onderdeel zijn van een aanpak gericht op het herstel van natuurlijke processen. Denk aan de optimalisatie van hydrologische systemen, vermindering van stikstofdepositie en de onderlinge verbinding van ecosystemen in het landschap¹². Deze aanpak is noodzakelijk voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Overgangsgebieden zijn de aangewezen plek om dat te doen.

In veel van de overgangsgebieden is sprake van agrarische activiteiten en agrarisch grondgebruik. Het is de kunst om het benodigde systeemherstel óók te zien en te benutten als een kans voor boeren en ook andere partijen om daar een bijdrage aan te leveren. Juist de benodigde verduurzaming van de landbouw in de overgangsgebieden biedt toekomstperspectief voor boeren die willen blijven en willen boeren in samenhang met natuur en landschap. Het realiseren van een overgangsgebied is dus onlosmakelijk verbonden met het toekomstperspectief van boeren en het vormgeven van de verduurzaming van de landbouw en wat daarvoor nodig is.

¹² Andere verbeteringen betreft onder andere: vergroten dynamiek en diversiteit, verminderen input nutriënten en chemische stoffen en herstel van schade, herstel van biotische kwaliteit en de aanpak van exoten.

Overgangsgebieden zijn als volgt te definiëren¹³ :

Overgangsgebieden zijn gebieden grenzend aan Natura 2000 gebieden. Deze gebieden leveren een bijdrage aan het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen in de betreffende Natura 2000 gebieden. Systeemherstel is hiervoor noodzakelijk. Opgaven voor natuur, water en klimaat en landbouw worden in de overgangsgebieden gelijktijdig aangepakt. Deze gebieden hebben momenteel een overwegend agrarische functie.

De structurerende keuze voor overgangsgebieden ziet toe op de gebiedsgerichte benadering rondom Natura 2000-gebieden voor systeemherstel van het natuurgebied. Omdat de opgave per gebied verschillend is, is een uniforme uitvoeringsaanpak niet mogelijk. Er zijn een visie en maatwerk nodig per gebied, waarbij heldere doelvoorschriften noodzakelijk zijn. De omvang en de aard van de opgave bepalen de aanpak en daarmee ook de contour en de grootte van het gebied. Dat kan dus ook betekenen, mits goed onderbouwd, dat een overgangsgebied achterwege kan blijven, bijvoorbeeld omdat instandhoudingsdoelstellingen al op orde zijn of binnen de contouren van het Natura 2000-gebied gerealiseerd kunnen worden. Het intekenen van een stippellijn dient functioneel te zijn voor het proces: wie praten mee, over welk gebied hebben we het? Het aanwijzen van een overgangsgebied is geen doel op zich, maar een hulpmiddel om de centrale opgave effectief en in samenhang te realiseren.

Functies en activiteiten binnen het overgangsgebied moeten bijdragen aan de benodigde condities voor systeemherstel en het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Tegelijkertijd zijn er in de overgangsgebieden ook nog andere opgaven en uitdagingen. Dat maakt deze gebieden bij uitstek de plek om kansen en perspectief te creëren en ook andere grote maatschappelijke opgaven een plek te geven, bijvoorbeeld door functies en activiteiten te combineren. Hier ligt ook een koppeling met de uitwerking en operationalisering van landschapsgrond. Denk aan een goed verdienmodel voor boeren. Of aan combinaties van functies met bijvoorbeeld de energietransitie of het realiseren van groen blauwe dooradering voor de biodiversiteit.

Uitgangspunten bij de gebiedsaanpak voor overgangsgebieden:

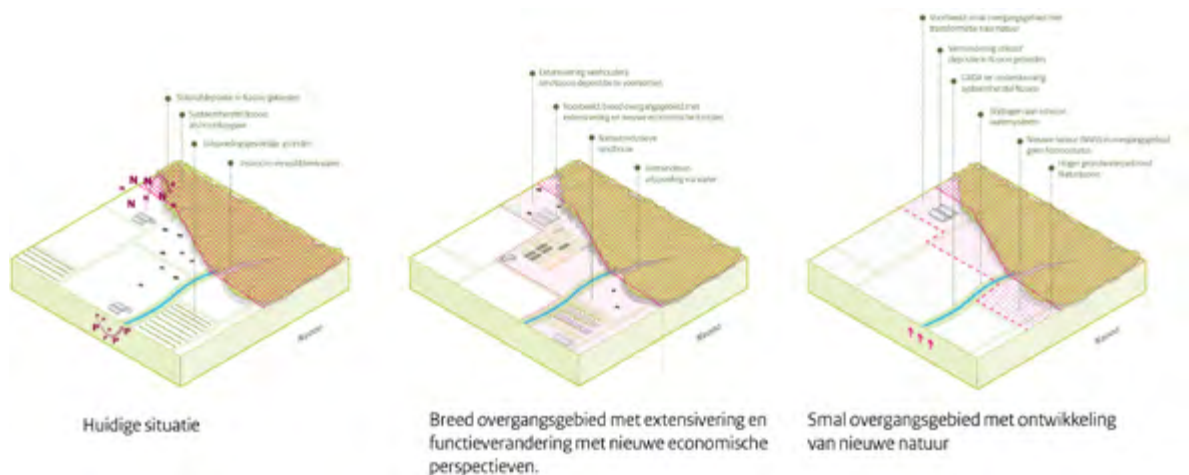
- De aanpak is integraal: systeemherstel in samenhang met opgaven voor klimaat, water, bodem en landbouw.
- Zoek naar mee-koppelkansen met andere opgaven zoals wonen, energie, recreatie, klimaatadaptatie, vitaliteit platteland en cultuurhistorie, mits het bijdraagt aan de realisatie van de centrale opgave.
- Realiseer waardevolle combinaties tussen landbouw en natuur. In de overgangsgebieden zijn landbouw en natuur geïntegreerd met elkaar, zoals natuurinclusieve landbouw.
- Ondersteun en faciliteer langjarig het ontwikkelen van een toekomstperspectief voor de boeren die blijven en voor boeren die komen. Een duurzaam agrarisch verdienmodel is hierin essentieel.
- De opgave en de doelen liggen vast. Streef bij de invulling naar vrijwilligheid maar accepteer geen vrijblijvendheid bij de uitvoering. Ruimte voor evaluatie en bijstelling is mogelijk.

¹³ Deze definitie is tot stand gekomen in samenwerking met de werkgroep overgangsgebieden als onderdeel van het programma Natuur. Deze werkgroep bestaat uit maatschappelijke partners, de provincies en het Rijk.

Structurerende keuze

Overgangsgebieden zijn gebieden grenzend aan Natura 2000 gebieden. De verschillende functies en activiteiten in zo'n gebied dragen bij aan de instandhoudingsdoelen van het betreffende Natura 2000 gebied. De provincies wordt gevraagd in een gebiedsproces de overgangsgebieden nader uit te werken. De locatie, de omvang en het maatregelpakket van het overgangsgebied worden opgenomen in het gebiedsprogramma.

Verbeelding 3.3 overgangsgebieden

3.2.2 Inpassing arealen natuur en natuurinclusieve landbouw

De VHR-natuurdoelstellingen zien toe op de realisatie van nieuwe (geen Natura 2000) natuurgebieden én nieuwe arealen natuurinclusieve landbouw, waar een agrarische functie gecombineerd kan worden met een natuurdoelstelling voor bepaalde agrarische soorten en habitattypen. De keuze is gericht op het inpassen van deze arealen op de locatie die optimaal aansluiten bij de fysisch-geografische, hydrologische en ecologische omstandigheden van het gebied. Dit ter ondersteuning van de effectiviteit van nieuwe arealen natuur en natuurinclusieve landbouw voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding.

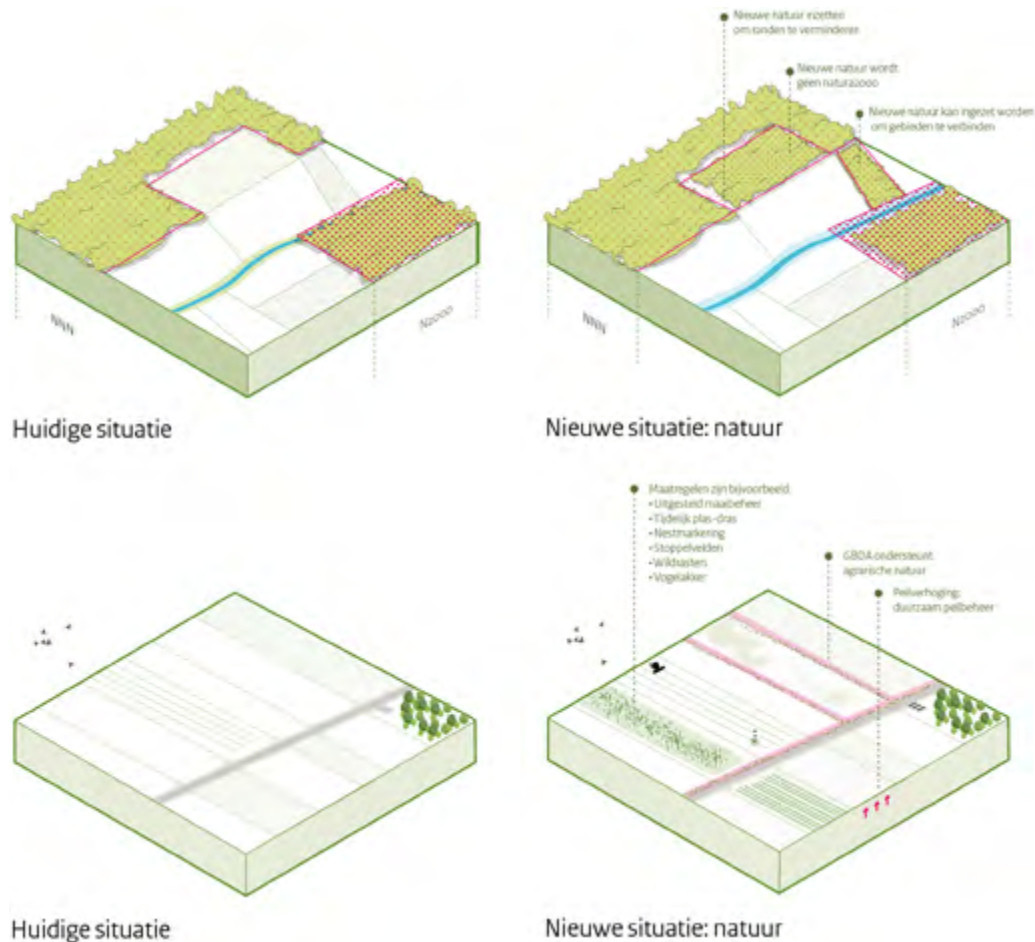
Bij het realiseren van de nieuwe gebieden zijn combinaties te maken met andere beleidsdoelen op het gebied van groenblauwe dooradering en hectares bos vanuit de Bossenstrategie. Bovendien geven nieuwe natuurarealen invulling aan de positionering, grootte en functie van overgangsgebieden. Daarbij wordt soms een blik gevraagd op de ruimtelijke claims die volgen uit de provinciale restopgaves die ook na 2030 voor de VHR blijven bestaan. Uit de profielen voor VHR-natuurdoeltypen blijkt aan welke kaders voldaan moet worden om aan de natuurdoelen te voldoen. Hiervoor geldt dat er optimale en suboptimale locaties bestaan om een specifieke habitat te realiseren. Wanneer er wordt gekozen voor een suboptimale locatie is er waarschijnlijk meer ruimte nodig om aan de natuurdoelen te voldoen, omdat de ingerichte arealen dan niet dezelfde natuurwaarde kunnen leveren. Vanwege de reeds bestaande ruimtedruk in het landelijk gebied is het veelal wenselijk om voor de meest optimale locatie te kiezen.

Bovendien is het in sommige gevallen mogelijk te kiezen tussen het creëren van nieuwe arealen natuurgebied of het bereiken van het natuurdoel via natuurinclusieve arealen, waar een combinatie met bijvoorbeeld agrarische functies mogelijk blijft. Wanneer nieuwe natuurarealen worden gerealiseerd, wordt het grensvlak met agrarisch gebied beperkt. Dit vermindert de wederzijdse invloeden tussen deze gebruiksfuncties.

Keuze: Nieuwe natuur wordt gepland op locaties die op fysisch-geografische, hydrologische en ecologische aspecten geschikt zijn voor het realiseren van het betreffende natuurdoeltype, met oog voor het beperken van randzones, de – nu bekende – toekomstige opgave voor natuur en natuurinclusieve landbouw en aanpalende beleidsdoelen.

Vanwege de beperkingen die soms worden gesteld aan een uit te breiden natuurdoeltype kan een alternatieve locatie voor de te realiseren hectares soms ontbreken. Bestaande Natura 2000-gebieden stellen daarnaast hoge eisen aan het beheer en de omliggende omgeving. Dat kan betekenen dat in sommige gevallen extra leefgebied en/of veranderd landgebruik voor verminderde drukfactoren voorrang moet krijgen om het Natura 2000-gebied in goede staat van instandhouding te krijgen. Een belangrijk punt hierbij is het verschil tussen de NPLG-opgave voor natuur en de zogenaamde restopgave. Niet alles kan in het NPLG gerealiseerd worden. Zoals uitgewerkt in hoofdstuk 2 volgt er een opgave voor ná 2030. In de ruimtelijke uitwerking moet hiermee rekening worden gehouden om toekomstige lock-ins te voorkomen.

Verbeelding 3.4 inpassing nieuwe natuur en nieuwe agrarische natuur/landschapgrond.

3.2.3 Groenblauwe dooradering

Groenblauwe dooradering betreft een netwerk van half-natuurlijke landschapselementen als onderdeel van het landelijk gebied, op publiek en privaat terrein. Dit netwerk bestaat uit kleine (lage en hoge) kruidenrijke, ruigte, natte, en/of houtige elementen, meestal gekoppeld aan bijvoorbeeld sloten, vaarten, beken, (cultuurhistorische) dijklichamen, perceelafscheidings. Het gaat bij voorkeur om lijnvormige elementen. Daarnaast kunnen solitaire, losse elementen en vlakken ook onderdeel uitmaken van groenblauwe dooradering, waarbij voor vlakken een indicatieve, kwantitatieve omvang van maximaal enkele hectaren geldt. Landschapselementen zijn de dragers van het landschap met grote cultuurhistorische waarde doordat zij kenmerkend zijn voor specifieke gebieden. Ze versterken daarmee de landschappelijke identiteit en dragen bovendien bij aan de belevingswaarde van een gebied.

Naast een positieve bijdrage aan VHR-soorten kan groenblauwe dooradering op veel manieren positief bijdragen aan de verduurzaming van het landelijk gebied. Zo kan groenblauwe dooradering voorzien in natuurlijke plaagregulatie voor de landbouw, beschaduwings langs beken om de waterkwaliteit te vergroten, koolstofvastlegging, en vormt de dooradering leefgebied voor een groot aantal plant- en diersoorten, die vervolgens weer de basis zijn voor soorten hoger in de voedselketen.

De structurerende keuze voor groenblauwe dooradering ziet toe op optimale fysische, geografische, hydrologische en ecologische omstandigheden bij de aanleg van punt-, lijn- en vlakelementen die moeten leiden tot de 10% groenblauwe dooradering. Dit houdt in dat de ruimtelijke verdeling en soortensamenstelling past bij bodem en water in een gebied, en dat groenblauwe dooradering bijvoorbeeld om een andere invulling vraagt in waterrijke gebieden dan op hoge zandgronden. Ook moet worden aangesloten bij de kenmerken van het landschap, om de karakteristieken van een gebied te versterken. Het Histland (historisch landschappelijk informatiesysteem) biedt een hanteerbare indeling van landschapstypologieën die als basis gebruikt kan worden om de juiste invulling van landschapselementen te bepalen. In het [Aanvalsplan Landschap](#) wordt dit nader uitgelegd en is door middel van een tabel weergegeven hoe een verdeling van elementen per landschapstype eruit kan zien. Daarnaast ziet de structurerende keuze toe op verbinding van punt-, lijn- of vlakelementen waar mogelijk. Door de landschapselementen zo aan te leggen dat deze zowel onderling verbonden worden, als verbinding creëren tussen natuurgebieden en met groenblauwe structuren binnen de bebouwde kom, wordt optimaal bijgedragen aan doelen voor de VHR en Basiskwaliteit natuur. Dit kan bijvoorbeeld ingevuld worden door aansluiting bij natuurkernen en door gebruik te maken van al bestaande ecologische stapstenen in een gebied. Het is hierbij wenselijk dat gestart wordt met herstel van al bestaande (beschadigde) elementen of het verbinden van geïsoleerde elementen. Flexibiliteit is hierbij belangrijk als verbinding niet overal mogelijk is. Groenblauwe dooradering is nadrukkelijk een oplossing voor meerdere doelen, waaronder ook de klimaatopgave, de KRW en het toekomstbestendiger maken van de landbouw. Uit het gebiedsproces volgt hoe groenblauwe dooradering optimaal kan bijdragen aan de verschillende opgaven in het betreffende gebied en wat de mogelijkheden zijn. Daaruit volgt weer hoe de invulling het best past in het gebied. Ondanks dat de 10% doelstelling exclusief de bebouwde kom en het NNN is, wordt wel aansluiting gezocht op de groenblauwe netwerken van het stedelijk gebied en het NNN.

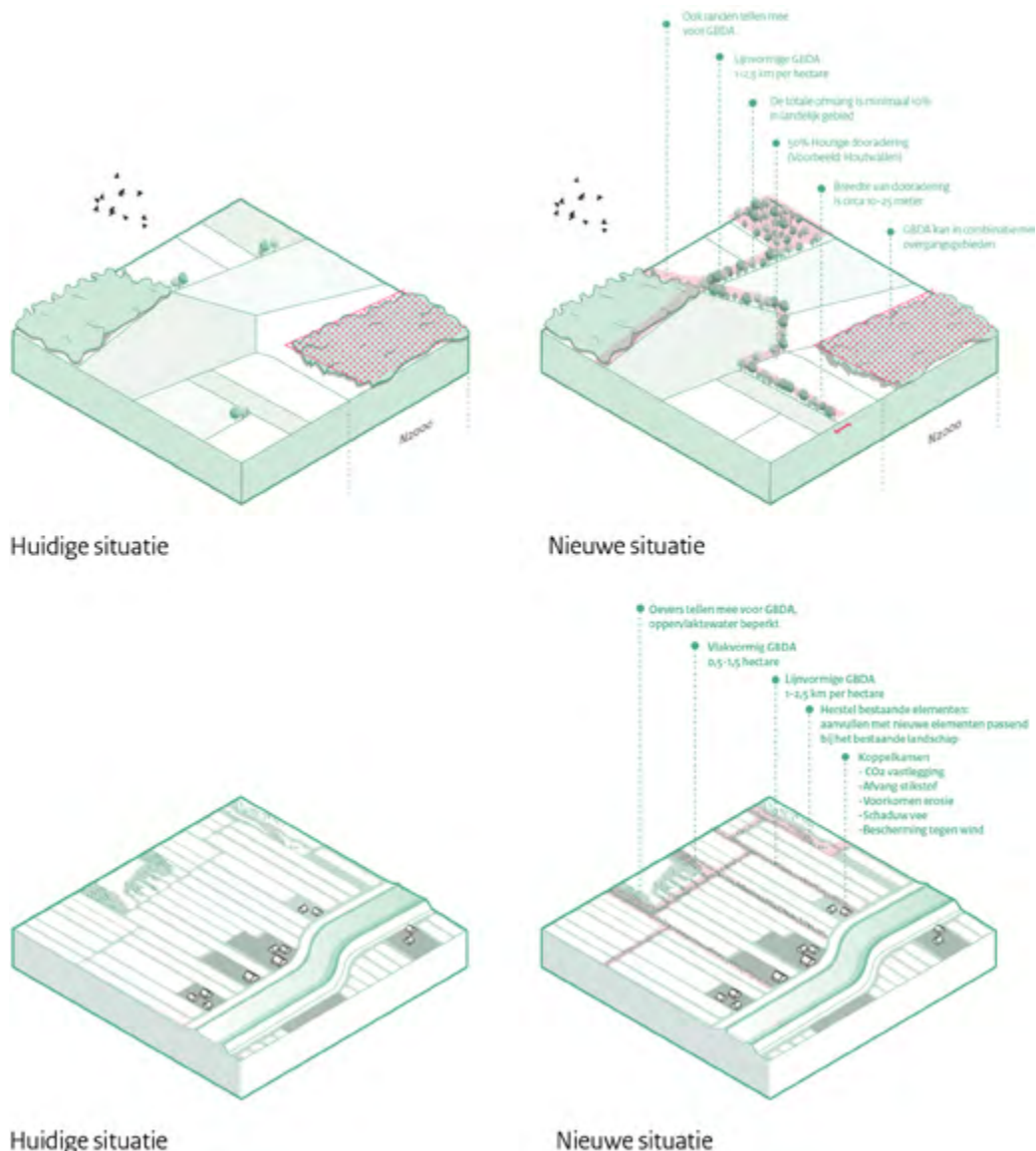
De maatregel van 10% groenblauwe dooradering is inmiddels landelijk uitgewerkt via de brede coalitie van het Aanvalsplan Landschap. Er is hierin een landelijke inschatting gemaakt van het bestaande areaal groenblauwe dooradering en de resterende landelijke opgave om tot 10% groenblauwe dooradering te komen. Voor deze resterende opgave zal de komende tijd in gezamenlijkheid tussen Rijk en provincies worden bepaald wat de opgave per provincie is, aan de hand van een vastgestelde definitie. Dit onderdeel

wordt verder uitgewerkt in de handreiking NPLG. Provincies staan overigens niet alleen aan de lat voor de realisatie van de 10% groenblauwe dooradering, maar dienen hier in samenwerking met het Rijk, gemeenten en waterschappen invulling aan te geven.

In de vorming van de gebiedsprogramma's en uitwerking van de GBDA opgave wordt bovendien zoveel mogelijk aangesloten bij bestaand instrumentarium. Op agrarische grond betekent dit voor invulling van groenblauwe dooradering met name aansluiting bij het Gemeenschappelijk landbouwbeleid, om beheervergoedingen via de eco-regeling en het ANLb te borgen.

Groenblauwe dooradering sluit optimaal aan op de bestaande fysische, geografische, hydrologische en ecologische omstandigheden van het gebied. Daarnaast voorziet het waar mogelijk in verbindingen tussen punt-, lijn- en vlakelementen, om een ecologische en landschappelijke basiskwaliteit in het landelijk gebied te creëren, en in verbindingen tussen bestaande natuurgebieden van het Natuur Netwerk Nederland.

Verbeelding 3.5 Groenblauwe dooradering, overwegend groen en overwegend blauw

3.2.4 Keuzes Water en Bodem Sturend

Water en bodem zijn sturend

In de Tweede Kamerbrief Water en Bodem Sturend worden beleidskeuzes gemaakt die relevant zijn voor en impact hebben op de aanpak van het NPLG. De in die brief beschreven uitgangspunten gelden onverkort ook voor het NPLG:

- vasthouden-bergen-afvoeren
- meerlaagse veiligheid
- extremen worden gewoner
- integrale aanpak in de leefomgeving
- niet afwentelen

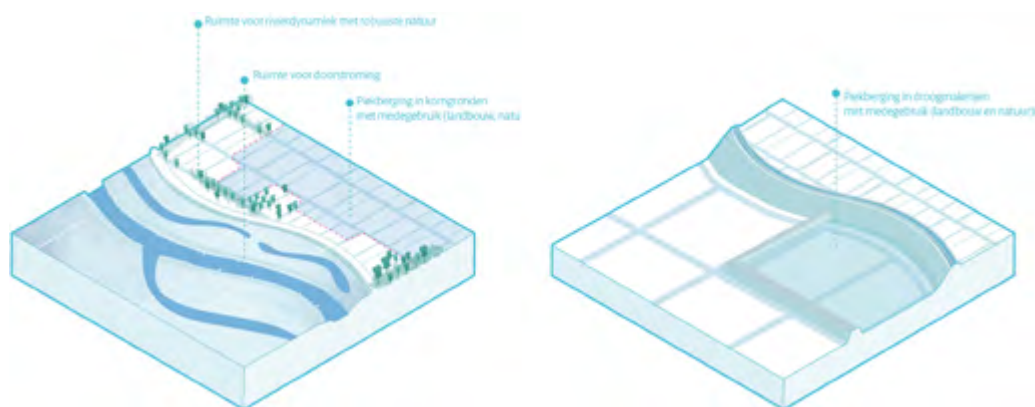
Aanvullende keuzes over structurele maatregelen wateraanvoer volgen deels pas later, onder andere na herijking van de Deltabeslissing Zoetwater (2027). De algemene uitwerkingen met de grootste relevantie voor het NPLG zijn:

- Veerkracht vergroten: de ruimtelijke inrichting en het landgebruik worden aangepast op waterbeschikbaarheid.
- Creëren ruimte voor het vasthouden, bergen en afvoeren van water in onze ruimtelijke inrichting, landgebruik en -beheer. Hiermee vergroten we de veerkracht van zowel het hoofdwatervan als regionale watersysteem.
- Voor het beschikbaar hebben en houden van voldoende water, moet ook extra ruimte gevonden worden in het regionale watersysteem. Bodemverbetering en een verbeterde sponswerking kunnen aanvullend een bijdrage leveren.
- Voor het hoofdwatersysteem is de ambitie om weerbaar te zijn tegen een droogte die bij een scenario van grote klimaatverandering en sterke groei van economie en bevolking gemiddeld eens in de 20 jaar voorkomt.
- De omvang van alle grondwateronttrekkingen wordt in beeld gebracht. Tevens wordt dit gebruikt als basis om te komen tot een voorkeursvolgorde voor onttrekkingen, waarbij rekening gehouden wordt met de daadwerkelijke grondwaterbeschikbaarheid. Daarmee worden aan de voorkant afspraken gemaakt welke onttrekkingen wenselijk en mogelijk zijn, tot welk niveau. Hiermee kunnen we sturing geven aan onttrekkingen om de balans te herstellen en bewaken. Daarnaast zijn er nog meer maatregelen mogelijk om de gewenste grondwatertoestand te bereiken, zoals het verhogen van de drainagebasis. Zo werken we toe naar een robuust grondwatersysteem, beperken we de nadelige effecten van grondwateronttrekking en kunnen we ook in de toekomst zoveel mogelijk functies faciliteren.
- Er wordt toegewerkt naar nieuwe en diverse drinkwaterbronnen. Hiermee zorgen we voor voldoende drinkwaterbronnen van voldoende kwaliteit. Provincies en drinkwaterbedrijven schalen daarbij op via regionale systemen naar een verbonden landelijk drinkwaternet.
- Alle watergebruikende grootgebruikers geven aan hoe zij 20% drinkwater gaan besparen.
- De provincies geven bij het maken van hun gebiedsprogramma's aan waar en welke aanvullende maatregelen op het KRW-stroomgebiedsbeheersplannenpakket nodig zijn om de doelen te halen (vanuit de KRW en de Nitraatrichtlijn).
- Verbeteren van de waterkwaliteit vormde een belangrijke randvoorwaarde bij het opstellen van het 7e Nitraat Actie programma en het Addendum daarop. De daarin opgenomen maatregelen zullen ook hun uitwerking moeten hebben in de gebiedsprogramma's.
- Er moet voldoende ruimte worden vrijgehouden voor toekomstige dijkversterkingen.
- Zowel op dijken de biodiversiteit bevorderen, als binnendijs naar ruimte zoeken voor natuurlijke achteroevers. Hiermee zorgen we voor robuuste watersystemen.
- De regio en de integrale afweging op de inrichting van de ondergrond wordt versterkt. Dit om verdere aantasting van de bodem te voorkomen en de ondergrond efficiënt in

te richten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het in standhouden van bodemlagen en het beschermen van natuurlijke bodemschatten als grondwatervoorraden.

- We behouden ook voor de toekomst waardevolle landbouwgronden. Dit doen we door maatregelen uit te werken voor het beheer van landbouwgronden op het gebied van materieel, nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen etc.
- Overheden sturen op minder afdekking van de bodem. Daarmee behouden we buiten het bebouwd gebied goede landbouwgrond, en reduceren we hittestress en bevorderen we waterinfiltratie binnen het bebouwd gebied. We werken dit samen met provincies en gemeenten uit en zetten in de ladder duurzame verstedelijking in op minder netto landgebruik.
- Vermindering van verstoring van de bodem en meer hergebruik van grond. De inzet is dat natuurlijk kapitaal (de levende bodem) niet onnodig wordt weggegraven en wordt vernietigd. Ook verminderen we CO₂ uitstoot door minder transport van grond en voorkomen dat verontreinigde grond wordt verspreid.
- Bodemverstoring door ontgraving wordt tegengegaan en hoogwaardig gronden zoveel mogelijk hergebruikt. Daarmee behouden we gezonde en vitale bodems. Samen met provincies en waterschappen start het Rijk hier als opdrachtgever zelf pilots voor.
- Herijking van de aanpak van bestaande en diffuse bodemverontreiniging. Dit doen we om de risico's voor mens en milieu te beperken. Hiervoor is een gebiedsgerichte aanpak nodig, omdat geheel saneren praktisch vaak geen optie is.

Verbeelding 3.6 waterberging

Daarnaast worden in de Tweede Kamerbrief Water en Bodem sturend een aantal keuzes gemaakt die specifieke gebieden raken. De belangrijkste keuzes zijn hieronder weergegeven en deze keuzes uit de Water en Bodem brief gelden eveneens onverkort voor het NPLG.

Voor de hoge zandgronden

- We houden water langer vast en voeren het minder snel af. We herstellen daarmee de sponswerking van de bodem en bereiken een robuust grondwatersysteem. Dit wordt in gebiedsprocessen geborgd.
- We verhogen de grondwaterpeilen met mogelijk 10 cm tot 50 cm. Daardoor wordt op de hoge zandgronden verdroging bestreden. Omdat het hier maatwerk betreft, wordt dit in gebiedsprocessen verder uitgewerkt.
- In de gebiedsprocessen zetten we in op grootschalig herstel van beekdalen op zandgronden voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Hiermee halen we niet alleen de doelen voor de waterkwaliteit (vanuit de KRW en de Nitraatrichtlijn) maar kunnen we ook andere doelstellingen realiseren (zoals natuur, groenblauwe dooradering en waterberging).

- We beperken de grondwateronttrekkingen rond Natura 2000-gebieden. Daarmee voorkomen we verdroging van deze gebieden. Dit wordt in de gebiedsprocessen uitgewerkt.

Voor de laagveengebieden

- We bewegen naar een grondwaterstand van 20 cm tot 40 cm onder maaiveld toe, afhankelijk van de bodemcompositie, omstandigheden van het watersysteem en de behoeften van het gebied. Hiermee wordt bereikt dat bodemdaling wordt geminimaliseerd en uitstoot broeikasgassen wordt gereduceerd. Dit wordt in NPLG gebiedsprocessen door alle betrokken partijen samen uitgewerkt.
- We minimaliseren de aanvoer van gebiedsvreemd water. Daardoor houden we zoveel mogelijk zoetwater beschikbaar voor peilopzet en tegengaan van verzilting. De provincies en waterschappen maken in gebiedsprocessen ruimte voor het vasthouden en bergen van zoveel mogelijk gebiedseigen water. Met name in perioden van droogte zal externe aanvoer toch nodig blijven.
- We beheren onze landbouwgronden duurzaam. Daarmee voorkomen we onomkeerbare oxidatie van veen en behouden we ook voor de toekomst waardevolle landbouwgronden. We werken maatregelen uit voor beheer van landbouwgronden op het gebied van materieel, nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen etc. Het Rijk vraagt provincies stevig in te zetten op het behoud van grasland.

Voor alle gebieden

- KRW-afspraken nakomen, met huidig pakket en wellicht meer. Nieuwe ontwikkelingen mogen leiden tot verslechtering van de waterkwaliteit en natuur. KRW-normen zijn leidend.

Voor verziltende kustgebieden

- Het Rijk en waterschappen zetten zich in voor aanvoer van zoetwater, maar kunnen geen nieuwe maatregelen garanderen om verziltende gebieden te voorzien van zoetwater van elders. Omdat de aanvoer van extra (schaars) zoetwater van buiten het gebied niet altijd en overal kan worden gegarandeerd, zal er op termijn vaker sprake zijn van tijdelijke en regionale verzilting.
- We vragen alle watergebruikers rekening te houden met en zelf maatregelen te nemen om beter bestand te zijn tegen periodes van extreme droogte, watertekorten en verzilting.

3.2.5 Meekoppelende structurerende keuzes

Provincies kunnen in hun gebiedsproces ook andere opgaven mee laten lopen, bijvoorbeeld op het terrein van volksgezondheid, dierziekten en zoönosen, geurhinder en fijnstof. De verandering in landgebruik die noodzakelijk is voor het behalen van de NPLG-doelen zal in veel gevallen al bijdragen aan deze andere opgaven. Het doel is de opgaven achter meekoppelende keuzes te verbeteren. Minimaal moet afwenteling en verslechtering hierop worden voorkomen. De provincies dienen deze opgaven mee te wegen in de gebiedsprogramma's. Hieronder worden de mee-koppelende structurerende keuzes kort toegelicht, verdere detaillering is opgenomen in de handreiking.

Er zijn risico's voor de **gezondheid** van omwonenden van veehouderijen bekend, zoals longontsteking bij omwonenden van geitenhouderijen. De afstand tot woonkernen en gevoelige bestemmingen zoals zorginstellingen en kinderdagverblijven of scholen is dan ook een afweging die wordt meegewogen wanneer de gebiedsprogramma's maatregelen bevatten over verplaatsing, omschakeling of beëindiging van bedrijven. De concrete adviezen zijn opgenomen in de handreiking gebiedsprogramma's. Deze adviezen zijn in lijn met de afstandsnormen uit de Handreiking Veehouderij en Gezondheid Omwonenden van InfoMil. Deze handreiking bestaat sinds 2019 en is bedoeld om decentrale overheden

te ondersteunen in de besluitvorming over veehouderij in relatie tot de gezondheid van omwonenden.

Het risico op uitbraken met en verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers kan worden verminderd door dit mee te wegen in de aanpak van de gebiedsprogramma's. Met de adviezen voor de mee-koppelende structurerende keuze **dierziekten en zoönosen** krijgen decentrale overheden handvatten voor hun besluitvormingsproces binnen het NPLG, zoals in situaties waarin keuzes gemaakt moeten worden over bedrijfsbeëindiging of vergunningverlening bij nieuwvestiging, uitbreiding, verplaatsing of omschakeling. De mate van bedrijfs- en dierdichtheid is een risicofactor voor de verspreiding van de meeste zeer besmettelijke dierziekten en zoönosen. Daarnaast zijn voor hoog-pathogene vogelgriep aanvullende risicofactoren bekend. Er worden adviezen uitgewerkt die op een later moment in de handreiking gebiedsprogramma's worden opgenomen.

Het is van belang dat de provincies bij de uitwerking in hun gebiedsprogramma rekening houden met de uitspraak van de rechtbank Den Haag op 14 september 2022 over **geurhinder rond veehouderijen**. In die uitspraak staat dat de staat onrechtmatig handelt omdat de Wet geurhinder en veehouderij een schending van het EVRM (Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens) inhoudt. Het is daarom noodzakelijk de geurhinder rond veehouderijen te verminderen. Daarnaast is het van belang dat de provincies rekening houden de noodzaak overschrijdingen van de Europese grenswaarde voor de **fijnstofconcentratie** rond veehouderijen op te lossen, te voorkomen dat nieuwe overschrijdingen ontstaan en bij te dragen aan de realisatie van de doelen van het Schone Lucht Akkoord.

3.3 Ruimte vraag en functie combinaties

Deze paragraaf gaat over de grotere ruimtedruk in het landelijk gebied en opgaven buiten de scope van het NPLG om, maar die wel degelijk relevant zijn in het komen tot een brede transitie van het landelijk gebied. Het programma NOVEX geeft in december 2022 de provincies handvatten voor de ruimtelijke gevolgen en claims vanuit die andere opgaven. Deze paragraaf biedt handvatten om slimme combinaties te maken, beschrijft enkele conflicterende ruimteclaims en gaat in op de verdere juridische, planologische borging van de keuzes.

3.3.1 Slimme combinaties

De druk op de ruimte is groot. De landbouwtransitie vraagt om ruimte voor extensivering en kringlooplandbouw. De natuur vraagt om extra areaal ten gunste van de biodiversiteit en kwaliteit van onze natuur. En klimaatverandering vraagt om extra ruimte voor de waterveiligheid en het vasthouden van water bij droogte. Tegelijkertijd is er ook ruimte nodig voor de woningbouwopgave en de energietransitie. Deze ruimteclaims moeten inpasbaar worden gemaakt op een relatief klein oppervlakte. Zoals Remkes heeft aangegeven, vraagt dit om het maken van slimme combinaties om optimaal gebruik te kunnen maken van de beperkte ruimte waar we over beschikken. Dit soort combinaties kunnen zowel op regionaal niveau, als op maatregelniveau worden gemaakt. Daarbij geldt ook dat de agrarische sector een relevante positie moet hebben bij alle huidige claims op de schaarse ruimte in Nederland.

Slimme combinaties op regionaal niveau

In overeenstemming met het advies van Remkes, dient er per gebied in kaart te worden gebracht wat voor soort landbouw duurzaam en levensvatbaar – ook op de langere termijn – mogelijk is. Het water- en bodemsysteem en de nabijheid van Natura 2000 gebieden zullen de kaders bieden die op de lange termijn richting geven aan het toekomstperspectief van de landbouw, passend bij de omstandigheden. De voordelen van een dergelijke indeling kunnen groot zijn, mits deze goed wordt uitgevoerd. Doordat activiteiten meer passend zijn bij het water- en bodemsysteem in een gebied zijn bijvoorbeeld minder

middelen nodig om dezelfde productie te realiseren, wat gunstig is voor het milieu en de productiekosten verlaagt. Het aspect tijd is hierbij wel belangrijk: er zijn plekken waar nu urgent en transitie noodzakelijk is, vanwege onder andere stikstof maar die op lange termijn wel een goed perspectief voor de landbouw kunnen bieden. En er zijn plekken waar landbouw nu redelijk door kan op de huidige weg, maar waar op langere termijn opgaven op af komen die vragen om een transitie van de landbouw (bijvoorbeeld door verzilting). Het is dus in elk gebied een transitie die in verschillende tempo's plaats zal vinden.

Bij de uitwerking van de gebiedsindeling moet er snel en expliciet oog zijn voor de ontwikkeling van verdienmodellen die boeren in de verschillende gebieden van een eerlijk inkomen voor hun producten en (ecosysteem)diensten kunnen voorzien. Bovendien geldt bij deze aanpak dat er geen pats-boembenadering zal worden toegepast, maar dat er door middel van actiever grondbeleid en positieve stimulans er stap-voor-stap naar het gezamenlijk gewenste perspectief per gebied wordt toegewerkt. Zo kan er onder meer worden aangesloten bij het natuurlijk verloop van stoppende bedrijven in de agrarische sector, waarbij grond kan worden opgekocht en (al dan niet afgewaardeerd) weer worden uitgegeven om het schuiven en verplaatsen mogelijk te maken. Belangrijk is hier wel om alle partijen in het gebied mee te nemen richting een gezamenlijk gewenst perspectief. En dus ook het perspectief voor individuele ondernemers te plaatsen in dat bredere perspectief voor het gebied als geheel.

Slimme combinaties op maatregelniveau

Er kan ook veel ruimtelijke synergie gerealiseerd worden door de uitvoering van de natuur-, klimaat- en wateropgave in samenhang met elkaar op te pakken. Zo is er onder meer ruimte nodig voor nieuwe arealen natuur, de uitwerking van de bossenstrategie, grootschalig beekherstel, natuurinclusieve landbouw, en de realisatie van 10% groenblauwe dooradering. Vaak zijn de benodigde arealen voor deze opgaven separaat van elkaar in beeld gebracht. Terwijl deze arealen wel degelijk met elkaar overlappen, of er combinatiemogelijkheden zijn tussen deze ruimtevragers en met andere ruimtelijke opgaven. Zo zal de realisatie van de 10% groenblauwe dooradering voor een groot deel overlappen met het benodigd areaal voor agrarische natuur/landschapsgrond. Voor gebieden waar extensivering of natuurinclusieve landbouw noodzakelijk is, kan het beheer van landschapselementen een belangrijk onderdeel uitmaken van het verdienmodel. Daarnaast kan er ook synergie worden gerealiseerd met de uitwerking van nieuwe arealen bos ten behoeve van de bossenstrategie en kunnen de bufferstroken rondom beekdalen zo worden ingevuld dat dit ook groenblauwe dooradering betreft.

De manier waarop de verschillende ruimteclaims beslag leggen op de ruimte, wordt concreter zodra de benodigde natuurarealen en arealen agrarische natuur naar provinciaal niveau worden vertaald. Daarnaast zal de uitwerking van de gebiedsprocessen meer inzicht bieden in de mate waarin synergie tussen de verschillende ruimtelijke opgaven gerealiseerd kan worden. De provinciale gebiedsprogramma's bieden veel ruimte voor eigen verdelingen en eigen keuzes in de combinaties van maatregelen én de vraag waar een maatregel uitgevoerd wordt. In de gebiedsprocessen zal het vaak zo zijn dat de gebiedseigen meest urgente opgave andere opgaven doet meeliften. Drie voorbeelden:

- **Beekdalen: natuur lift mee met water** – In de beekdalen op de hoge zandgronden zijn de doelen uit de KRW maatgevend. Brede bufferstroken langs beekdalen op hoge zandgronden zijn een maatregel uit het addendum bij het 7e Nitraatactieprogramma. In de bufferstroken langs beekdalen op hoge zandgronden moet geëxtensiverd of natuurlijk ingericht worden, wat bijdraagt aan natuurdoelen. Bovendien kan afhankelijk van het gebied en de invulling, synergie met de benodigde arealen voor groenblauwe dooradering worden gerealiseerd.

- **Veenweidegebieden:** natuur en water liften mee met klimaat – In de veenweidegebieden kunnen broeikasgassen veroorzaakt door veenoxidatie worden teruggedrongen door vernatting, extensivering en afwaardering. Die extensivering brengt ook het restemissiedoel broeikasgassen veehouderijen dichterbij en het heeft een positief effect op natuur en waterkwaliteit. Er moet dan wel voldoende zoetwater beschikbaar zijn.
- **Hoge zandgronden:** water en klimaat liften mee met natuur – In de veedichte gebieden op de hoge zandgronden zijn de indicatieve reductiepercentages stikstofemissies fors. Met de juiste maatregelenmix, en zorg voor vrijvallende gronden, wordt ook een bijdrage geleverd aan de water- en klimaatdoelen.

3.3.2 Conflicterende ruimteclaims

In het landelijk gebied zijn er ook veel ruimtelijke claims die niet met elkaar verenigbaar zijn. Te denken valt aan het benodigde natuurareaal en het benodigde landbouwareaal om de transitie naar extensieve, kringlooplandbouw te kunnen maken. Als meervoudig functiegebruik niet mogelijk is, moet er in de gebiedsprocessen een belangenafweging worden gemaakt. Maar de provincies en de gebiedspartners moeten door het Rijk wel in staat worden gesteld dit weloverwogen te doen. Het Rijk geeft daarom heldere kaders mee waarbinnen ruimtelijke afwegingen kunnen worden gemaakt. Voor provincies moet minimaal duidelijk zijn: (1) wat er per gebied wel en niet kan, (2) aan welke ruimtevragers voldaan moet worden en (3) welke eisen klimaat, dierenwelzijn, water, bodem, gezondheid en cultuur stellen aan de mogelijkheden binnen een gebied. Binnen die kaders is voor de provincies veel ruimte om zelf keuzes te maken. Om de kaders in een gebied helder te krijgen, moeten daarom de volgende stappen worden doorlopen:

- **Wat kan er per gebied.** De gebiedsprocessen bepalen wat er in de gebieden nog wel en niet kan als het gaat om landgebruik. Het kabinet assisteert hierin door, van onderop en in samenwerking met provincies en andere partijen, een afwegingskader te nader uit te werken. Het water- en bodemsysteem en de nabijheid van Natura 2000-gebieden als leidende principes werken hierin door. Hiermee is geborgd dat water en bodem leidend zijn bij het maken van ruimtelijke keuzes. De adviezen van de heer Remkes over zonering worden hierin meegenomen.
- **(Regionale) doelen.** Daarnaast kan de regionale vertaling van Europese water-, klimaat- en natuurdoelstellingen extra beperkingen opleggen voor het landgebruik binnen een gebied. Deze doelen moeten daarom helder in kaart zijn gebracht.
- **In kaart brengen van ruimtevragers en mogelijke slimme combinaties.** Zodra de kaderstellende werking van de keuzes en de doelen bekend zijn, moet er bekeken worden welke ruimtevragers inpasbaar zijn en of er mogelijkheden zijn voor meervoudig functiegebruik.
- **Provincies kunnen afweging maken.** Hierbij geldt dat vruchtbare grond zo veel mogelijk behouden blijft voor de landbouw en dat de landbouw een relevante positie moet hebben bij de ruimtelijke opgaven. Mocht er toch sprake zijn van functieverandering, dan dienen de NOVI-afwegingsprincipes meegenomen te worden, namelijk: (1) combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies, (2) kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal en (3) afwentelen wordt voorkomen.

3.3.3 Planologisch kader en belang behoud landbouwgrond

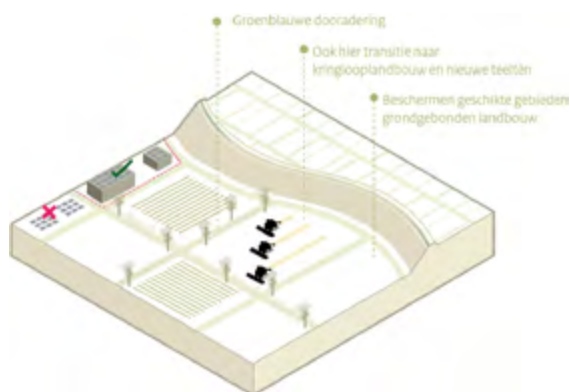
In lijn met het advies van Remkes mag de agrarische sector niet het sluitstuk zijn in de discussie over ruimte. Beschermen van bruikbare landbouwgrond moet in de gebiedsprocessen nadrukkelijk aandacht krijgen. We stellen hiervoor uitgangspunten op. Deze uitgangspunten zullen in samenhang en parallel met de gebiedsprogramma's en de provinciale uitwerking in het Programma NOVEX worden opgesteld, binnen de kaders van het NPLG en Kamerbrief Water en Bodem Sturend en door BZK, IenW en LNV gezamenlijk.

De vruchtbare gronden zetten we in om hoogproductieve akkerbouw- en tuingewassen te telen, voornamelijk voedselgewassen voor menselijke consumptie, voedergewassen voor lokale veehouderijen en gewassen voor biograndstoffen. Daarnaast moet er de komende jaren grond beschikbaar zijn voor extensievere bedrijfsmodellen en om agrarisch natuur- en landschapsbeheer mogelijk te maken, bijvoorbeeld in de vorm van landschapsgrond.

Vanuit andere functies (niet alleen binnen de scope van het NPLG) volgt eveneens een verhoogde ruimtedruk op landbouwgronden. Het principe is dat we terughoudend zijn in het veranderen van de functie landbouwgrond naar andere functies en wanneer dit wel gebeurt er gemotiveerd wordt waarom dit nodig is. Hier kunnen de gebiedsprogramma's richting op geven, maar het motiveren van noodzaak tot functieverandering is ook al de praktijk bij bestemmingsplanwijzigingen. In de gebiedsprogramma's kunnen provincies de keuze maken om gronden te beschermen voor functieveranderingen. Dat kan bijvoorbeeld gaan om landbouwgrond die hoogproductief is (binnen natuurlijke grenzen), landbouwgrond die benodigd is voor extensivering, of landbouwgrond met landschaps- en natuurfuncties.

Bescherming van geschikte landbouwgronden wordt in de RO-brief van Minister VRO van 17 mei 2022 ook als punt van uitwerking in het NPLG genoemd. Het bodem- en watersysteem vormt bij de beoordeling van wat de geschikte gronden zijn een belangrijk uitgangspunt. Denk aan vitale bodems, onder andere organisch stofgehalte, beschikbaarheid van (grond)water en het anticiperen op de toename van verzilting van bodems en oppervlaktewater.

Verbeelding 3.10 bescherming landbouwgrond

4. Gebieds- programma's en routekaart

De sturingsfilosofie bij de provinciale gebiedsprogramma's is om ze gezamenlijk, programmatisch, cyclisch en adaptief uit te werken. Niet alles kan en hoeft in juli 2023 al compleet te zijn uitgewerkt. Deels kan dat de jaren daarna gebeuren. In de Handreiking totstandkoming van gebiedsprogramma's (zie 4.3) staan de in afstemming met IPO, UvW en VNG opgestelde minimale vereisten die in juli 2023 in de gebiedsprogramma's moeten zijn opgenomen en wat daarin de aanvullende wensen zijn. De samenvatting is in dit Ontwikkeldocument NPLG opgenomen. De belangrijkste momenten in de tijd zijn opgenomen in de routekaart. Remkes geeft het belang mooi weer: 'de optelsom van gebiedsprocessen leidt tot landelijke doelrealisatie op het gebied van natuur (inclusief stikstof), water en bodem, klimaat, ruimte en de hieruit volgende landbouwtransitie.' De toetsing en de koppeling met het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur en de uitvoering zijn op hoofdlijnen beschreven, de uitwerking staat in paragraaf 5.

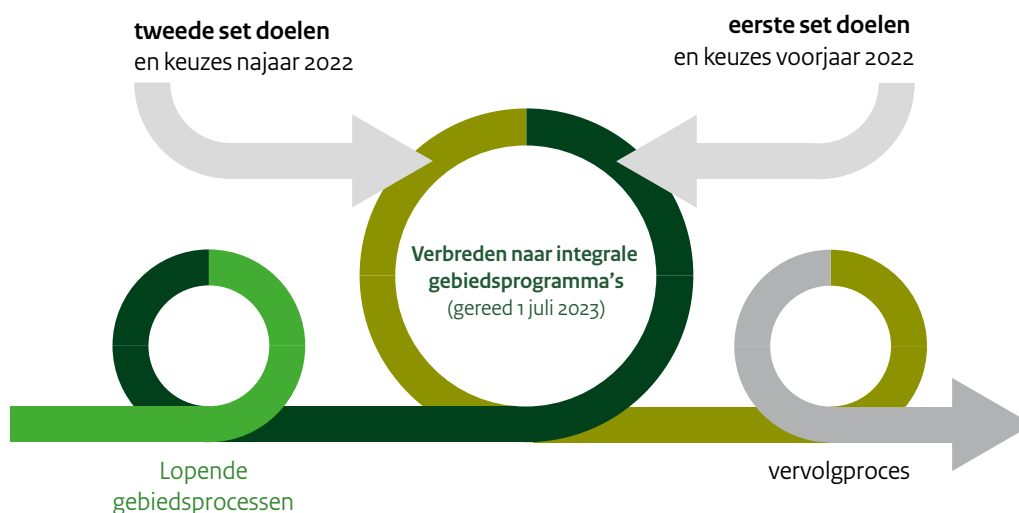
4.1 Proces gebiedsprogramma's NPLG

Het NPLG wordt ontwikkeld en uitgevoerd door het Rijk, in samenwerking met provincies, waterschappen, gemeenten en maatschappelijke partners. De provincies zijn de gebiedsautoriteit voor het landelijk gebied en werken in gebiedsprocessen samen met de andere partijen de maatregelen uit om de NPLG-doelen te realiseren. Iedere provincie legt deze maatregelen vast in een gebiedsprogramma dat in juli 2023 – in eerste opzet – moet worden opgeleverd en als basis dient voor de uitvoering van de maatregelen.

Sturingsfilosofie: gebiedsprogramma's cyclisch en adaptief uitwerken

De regio heeft duidelijkheid nodig, maar ook flexibiliteit en mandaat in de uitwerking: maatwerk vanwege de gebiedsmatige verscheidenheid. De breedte van de NPLG-opgaven – inclusief de lange tijdshorizon voor klimaatverandering, wateropgaven en natuuropgaven – en de maatschappelijke dynamiek zorgen in combinatie met de deadline van 1 juli 2023 voor een grote tijdsdruk. Het beeld dat er in juli 2023 een volledig uitgewerkt gebiedsprogramma ligt – met voor elk deel van het landelijk gebied een maatregelenpakket – is niet realistisch en ook niet nodig. Daarom bevat dit ontwikkeldocument het samen met IPO gemaakte overzicht wat er dan minimaal moet liggen, zie paragraaf 4.4.

De onderstaande figuur uit de startnotitie geeft het cyclische karakter weer.

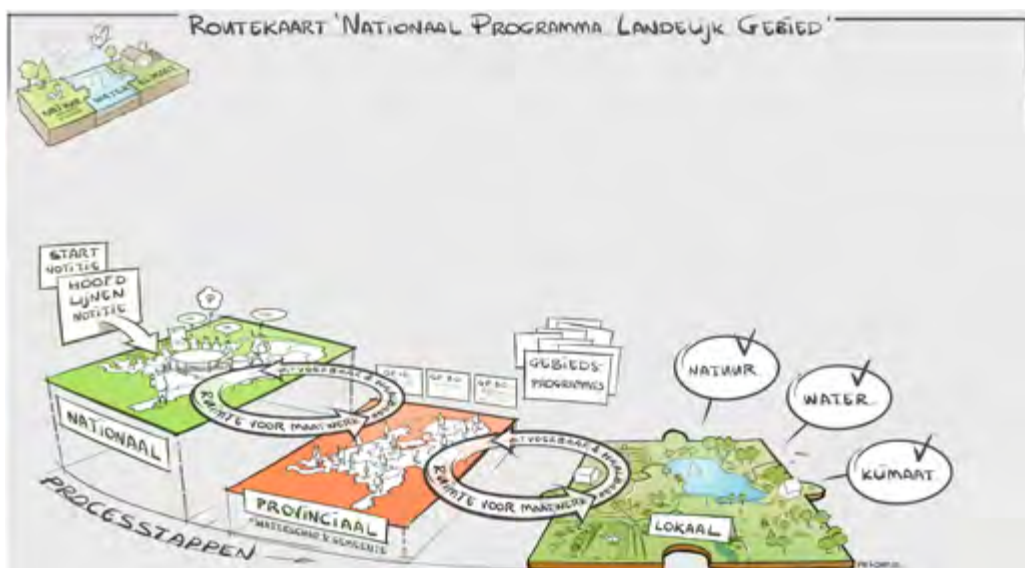
Het is van belang dat we het gebiedsprogramma gaan zien als een product dat in stappen wordt doorontwikkeld. Per stap moet dan helder worden wat we verwachten en wat de functie van de betreffende versie is. Voor 1 juli 2023 moet het accent liggen op het analyseren van de opgaven en het maken van hoofdkeuzes per deelgebied: ontwikkelrichting landbouw, natuur, water en klimaat. Vanuit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering is daarnaast in elk geval een set van concrete maatregelen nodig voor natuur en stikstof, die moeten passen binnen de hoofdkeuzes. Hetzelfde geldt voor waterkwaliteitsmaatregelen vanuit de KRW. De ecologische maatregelen kunnen dan door de Ecologische Autoriteit worden getoetst. Het gaat bij de kaders voor de gebiedsprogramma's om een balans tussen ruimte voor uitwerking en gebiedsprocessen en de noodzaak om concreet te worden.

De gebiedsprogramma's moeten dus wel op 1 juli 2023 opgeleverd worden, maar de uitwerking hoeft dan nog niet compleet te zijn. Er wordt onderscheid gemaakt tussen urgente doelen – waarvoor snel maatregelen nodig zijn – en wat minder urgente doelen. Voor die laatste doelen is meer tijd en die hoeven in eerste instantie dus minder uitgewerkt te worden. Zo zal toenemende verzilting op de meeste plaatsen pas op termijn grote invloed hebben. Maar de lange termijnbewegingen en perspectieven moeten als richting in de gebiedsprogramma's zitten om lock-ins te voorkomen. Het cyclische karakter is daarmee meerjarig, en loopt ook na 2023 door.

Bij de uitwerking is een zorgvuldig gebiedsproces samen met boeren, bedrijven, grondbezitters, bewoners en andere belanghebbenden cruciaal. Hier ligt een relatie met het Landbouwakkoord. Met zoals Remkes aangeeft een waardig en fatsoenlijk transitieproces en voortdurend oog houden voor de menselijke maat. Daarbij is veel aandacht nodig voor hoe de noodzakelijke, grotere maatregelen voor hen acceptabeler zijn te maken.

Remkes geeft in zijn advies aan dat vrijwel iedereen de noodzaak ziet van integrale gebiedsprocessen. Lokale overheden vragen duidelijke kaders vanuit het Rijk om alle ruimtevragers een plek te geven: per gebied en gebiedsoverstijgend. Agrarische partijen vragen voorafgaand aan de gebiedsprocessen om objectieve en transparante ecologische analyses. Zij willen dat de overheid bij de landinrichting een evenwicht zoekt tussen twee doelen: herstel van de natuur en versterken van het landbouwperspectief in het gebied.

Het cyclische proces vormt de onderlegger van de routekaart:

Dit ontwikkeldocument geeft bij de doelen en structurerende keuzes aan wat urgent is – dus hard en al komend jaar opnemen in het gebiedsprogramma – en waar meer ruimte in de tijd zit. Ook is aangegeven waar het al heel precies moet en waar het vooral om het inzetten van de goede beweging gaat. Er is dus procestijd om tot juli 2023, en ook nog daarna, zaken scherper te krijgen op basis van de ervaringen bij de eerste gebiedsprogramma's. De leerervaringen kunnen dus nog meegenomen worden. Lock-ins, het nemen van maatregelen op korte termijn die niet passen bij de maatregelen op lange termijn, moeten worden voorkomen. De casus Twentekanalen geeft een illustratie hoe de korte termijnmaatregelen moeten passen in de lange termijn aanpak.

Casus Twentekanalen

Voor het beheergebied van waterschap Vechtstromen is sprake van een toenemende watervraag vanuit de grote rivieren, onder andere via de Twentekanalen. Deze toename wordt veroorzaakt door een stijgende watervraag voor peilhandhaving in kanalen en rivieren, vanuit de landbouw, natuur en andere gebruiksdoeleinden. Daarnaast wordt door klimaatverandering een afname van het wateraanbod vanuit de grote rivieren verwacht. Deze afname is de laatste jaren ook ervaren. Vanaf 2018 zijn er meermaals tijdelijke pompen ter plaatse van sluis Eefde geplaatst, omdat de waterstand op de IJssel dusdanig laag was dat de permanente pompen droogvielen. Deze in de tijd toenemende disbalans tussen watervraag en wateraanbod vraagt om een robuust watersysteem als vertrekpunt, op basis waarvan geen-spijtmateregelen bepaald kunnen worden die het handelingsperspectief komende decennia niet beperken.

Het waterschap heeft de omgang met water dat afkomstig is van de grote rivieren voor de periode richting 2050 uitgewerkt in beleid als stap om te komen tot een robuust watersysteem richting 2100. Met dit beleid wordt beoogd te voorkomen dat het watersysteem verdergaand tegennatuurlijk wordt, en naar verwachting op termijn niet meer in 'goed en voldoende water' kan worden voorzien. Wanneer dit niet wordt gereguleerd dan zullen watergebruikers de bedrijfsvoering en processen inrichten op het uitgangspunt dat voldoende water vanuit de grote rivieren beschikbaar is en blijft.

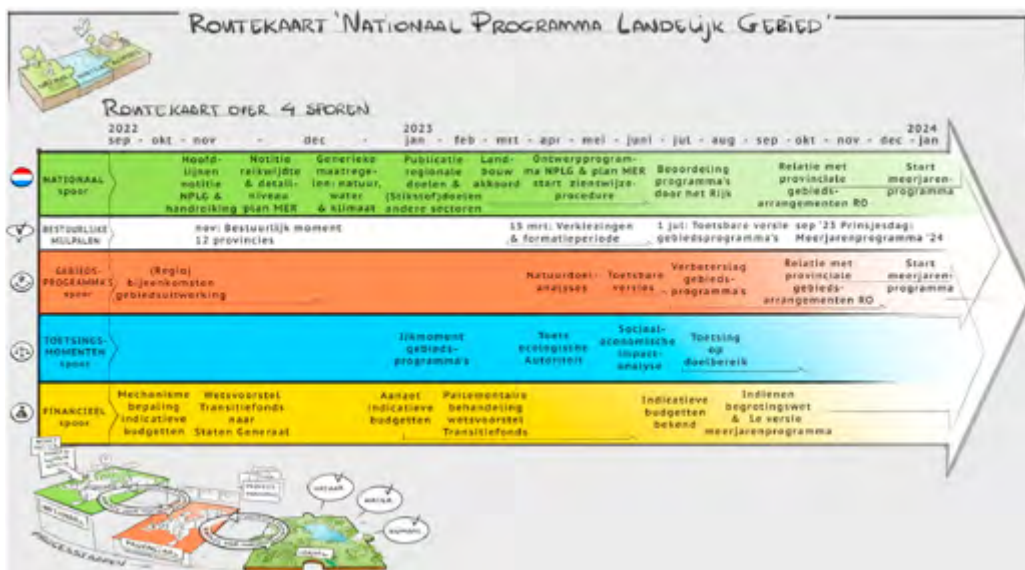
Om dit te voorkomen denkt het waterschap Vechtstromen concreet aan:

1. geen nieuwe wateraanvoergebieden realiseren
2. geen capaciteitsuitbreiding van bijvoorbeeld aanvoergemalen toepassen
3. waterverdeling optimaliseren voor zuiniger en efficiënter gebruik van het aangevoerde water

Vervolgens dient voor de periode tot 2100 nader verkend te worden welke maatregelen nodig zijn om te zorgen dat watervraag en wateraanbod in balans blijven. Dit vraagt naar verwachting om intensivering van gebiedsmaatregelen betreffende ontwatering, afwatering, grondwateronttrekkingen en grondwateraanvulling. Hiermee wordt getracht om voor maatschappelijke belangen blijvend in de watervraag vanuit de grote rivieren te voorzien. Via 'water vasthouden' wordt ingezet om overige landgebruiksfuncties zoveel als mogelijk te voorzien van voldoende gebiedseigen water, zodat economische schade door droogte en watertekorten wordt beperkt.

4.2 Routekaart gebiedsprogramma's

De uitwerking van de provinciale gebiedsprogramma's is op onderdelen al in volle gang. Op 1 juli 2023 moeten de eerste versies gereed zijn. Daarna vindt verdere verbetering en doorontwikkeling plaats op basis van zorgvuldige gebiedsprocessen met intensieve betrokkenheid van alle belanghebbenden. In de figuur met daarna de toelichting staan de mijlpalen die samenhangen met dit gebiedsproces. Ook de daarmee samenhangende mijlpalen van toetsing, Transitiefonds en uitvoering zijn voor het totaaloverzicht opgenomen. Die worden in paragraaf 5 verder beschreven.

Vanaf september 2022

Regiobijeenkomsten

Tijdens bijeenkomsten komen regio en het Rijk tot verdere verfijning en verbetering van de benodigde en gewenste invulling van de gebiedsprogramma's in relatie tot de uitwerking van het ontwerpprogramma NPLG. Zo wordt ook gewerkt aan verbinding tussen beleid en uitvoering en tussen regio en Rijk.

Regionale uitwerking doelen klimaat en natuur

Rijk en provincies werken samen de nationale doelen voor klimaat en extra VHR-natuur uit tot regionale doelen, zodat ze in januari indicatief kunnen worden gepubliceerd. Het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied en Stikstof van 24 november en het Bestuurlijk Overleg Natuur van 5 december zijn belangrijke besprekingsmomenten. Door deze extra stap is de publicatie van de regionale doelen voor klimaat en extra VHR-natuur gelijktijdig met de indicatieve emissiedoelen voor onder andere de sectoren mobiliteit en industrie.

November 2022

Publicatie Klimaat- en Energieverkenning (KEV) gelijktijdig met de Klimaatnota van het kabinet

De KEV geeft inzicht in de ontwikkelingen van de uitstoot van Nederlandse broeikasgassen en de bijdrage van het nationale klimaat- en energiebeleid aan die ontwikkelingen. In aanvulling op de ramingen gaat de KEV ook in op de denkbare effecten van geagendeerd beleid.

December 2022

Verzending van voorstel Tijdelijke wet Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur aan de Staten-Generaal

De Tijdelijke wet Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur moet vastleggen dat de middelen uit het fonds voor landbouw en natuurmaatregelen besteed kunnen worden aan realisatie van de opgaven voor natuur, stikstof, water en klimaat. Het voorstel ligt momenteel voor advies bij de Afdeling advisering van de Raad van State.

Opleveren Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) als onderdeel planMER

Het planMER is een onderbouwende studie voor het nationaal programma NPLG. De NRD is de eerste stap, waarbij de mogelijke alternatieve oplossingsrichtingen worden benoemd

die in het planMER worden uitgewerkt. Deze mogelijke alternatieve oplossingsrichtingen betreffen hoofdlijnen voor het ontwerp-programma van het NPLG, die concreter invulling krijgen via de eerste versie van gebiedsprogramma's zoals die juli 2023 ingediend gaan worden. Het ontwerp-programma NPLG wordt na juli 2023 gevoed met input uit de provinciale gebiedsprogramma.

December 2022 - februari 2023

Publicatie Emissieramingen Luchtverontreinigende Stoffen en kabinetsreactie

De publicaties Emissieramingen Luchtverontreinigende Stoffen is een bijlage van de KEV en geeft inzicht in wat bestaande en voorgenomen maatregelen waarschijnlijk opleveren voor doelbereik voor luchtverontreinigende stoffen (ammoniak en stikstofoxiden). Het kabinet gebruikt deze inzichten om begin 2023 tot indicatieve emissiedoelen te komen voor onder andere de sectoren mobiliteit en industrie en om te bezien of er aanvullende maatregelen en middelen nodig zijn.

Januari 2023

Ijkmoment

Dit is een tussentijds ijkmoment van de voortgang van het Rijk en provincies van het NPLG en de gebiedsprogramma's. Rijk en provincies voeren dit gezamenlijk uit en betrekken daarin verschillende partners. Het resultaat van dit ijkmoment: suggesties en bijsturingsmogelijkheden voor Rijk en provincies om het proces verder te verbeteren en mijlpalen te realiseren. De voortgang van het NOVI traject kan hier ook een onderdeel van zijn.

Publicatie richtinggevende regionale doelen zoals klimaat en extra VHR-natuur

Rijk en provincies werken samen de nationale doelen voor (onder andere) klimaat en extra VHR-natuur uit tot regionale doelen.

1e kwartaal 2023

Landbouwakkoord

Met het gezamenlijk uitgewerkt toekomstbeeld voor de landbouw.

1e helft 2023

Behandeling in Tweede en Eerste Kamer voorstel Tijdelijke wet Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur

De wet moet in de eerste helft van 2023 in de Tweede en Eerste Kamer worden behandeld, zodat deze uiterlijk in de zomer van 2023 kan ingaan. Dan kan het wetsvoorstel tot vaststelling van de eerste begrotingsstaat voor het fonds nog op Prinsjesdag 2023 bij de Tweede Kamer worden ingediend voor het begrotingsjaar 2024.

April 2023

Alle natuurdoelanalyses opgeleverd

Met het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering is afgesproken dat de zogenaamde voortouwnemers – provincies, Rijkswaterstaat en Defensie – natuurdoelanalyses opstellen voor alle Natura 2000-gebieden. Hierin worden per stikstofgevoelig Natura 2000-gebied de situatie en de effecten van zowel stikstofreductie als natuurherstel beschouwd en samenhangend ecologisch beoordeeld. De Ecologische Autoriteit beoordeelt vervolgens de natuurdoelanalyses. Zo ontstaat er zicht op de aanvullende maatregelen die nog opgenomen moeten worden in de gebiedsprogramma's.

Medio 2023

Publicatie ontwerpprogramma NPLG (inclusief plan-MER), start procedure zienswijze

Medio 2023 wordt het ontwerp-NPLG (inclusief voorstel definitieve doelen en generieke maatregelen) samen met de planMER gepubliceerd. Het planMER is een onderbouwende studie voor het nationaal programma NPLG. Belanghebbenden kunnen hun zienswijze geven over het ontwerp-NPLG en het onderzoek naar de alternatieven in het planMER. Ook geeft de Commissie m.e.r. advies.

Juni 2023

Vervolg procedure zienswijze ontwerp-NPLG en planMER

De departementen stellen een reactienota op de ingediende zienswijzen op.

Vaststellen eerste versie gebiedsprogramma's

Provincies stellen bestuurlijk de toetsbare versie van de gebiedsprogramma's vast in de Gedeputeerde Staten met onderscheid tussen urgente en minder urgente onderdelen.

Juli 2023

Indiening gebiedsprogramma's (eerste versie 1.0)

De provincies dienen de toetsbare versies van de gebiedsprogramma's uiterlijk 1 juli 2023 in bij het Rijk.

Indicatieve budgetten Transitiefonds bekend

Het Rijk geeft inzicht in het budget waarop de provincies zich kunnen richten. Daarvoor moet er in het voorjaar al een eerste inschatting zijn.

Juli - oktober 2023

Integrale beoordeling door het Rijk en verdere aanpassing gebiedsprogramma's

Het Rijk beoordeelt in de volle breedte of de gebiedsprogramma's voldoende basis vormen voor het aanvragen van rijksbijdragen overeenkomstig de Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied. Bij de integrale beoordeling door het Rijk worden specifiek betrokken de toetsingen door de Ecologische Autoriteit en de externe doorrekening op doelbereik van het consortium van kennisinstellingen PBL, RIVM en WUR. Bij deze doorrekening wordt tevens gekeken naar klimaatdoelbereik: De effecten op de reductie van broeikasgasemissie in de sectoren landbouw en landgebruik.

Toetsing Ecologische Autoriteit

De Ecologische Autoriteit toetst bij de eerste versie van de gebiedsprogramma's de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen voor natuurgebieden van alle voorgestelde maatregelen. Daarnaast toetst zij op het doelbereik van de KRW-aanpak voor brede bufferstroken langs beken op zandgronden.

Onderdelen van de gebiedsprogramma's moeten na juli 2023 nog verder worden uitgewerkt. Ook kan het nodig zijn dat onderdelen worden gewijzigd, bijvoorbeeld als de toetsing door de Ecologische Autoriteit daartoe aanleiding geeft. Aan de provincies wordt dan gelegenheid gegeven om met aanpassingen op het gebiedsprogramma te komen. Remkes geeft in zijn advies aan dat de gebiedsprogramma's beoordeeld moeten worden op het realiseren van de doelstellingen en de samenhang, en niet op hoe die doelstellingen worden bereikt.

Lerende evaluatie NPLG

Er wordt een lerende evaluatie van het NPLG uitgevoerd.

Indiening begrotingswet Transitiefonds

De begrotingswet Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur wordt ingediend op Prinsjesdag 2023, samen met de eerste versie van het Meerjarenprogramma.

Oktober 2023*Opnemen in brede provinciale gebiedsarrangementen*

Afronding brede gebiedsarrangementen voor de NOVEX. Mocht dan blijken dat de provincies er op elementen niet uitkomen, dan kan het Rijk – na beleidsafweging tussen sectorale belangen – knopen doorhakken.

Vanaf 3e/4e kwartaal 2023*Start aanvraag rijksbijdrage*

Start aanvraag rijksbijdrage voor uitvoering van maatregelpakketten, die onderdeel zijn van de (eerste) positief beoordeelde gebiedsprogramma's, op basis van de Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied.

Januari 2024*Start Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied*

In het meerjarenprogramma is het overzicht van de voortgang van maatregelpakketten met de financiering opgenomen.

2025 – 2035*Jaarlijkse Fondsbegroting en bijstelling Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied*

Besluitvorming over volgende aanvragen voor rijksbijdragen en sturing op voortgang realisatie maatregelpakketten aan de hand van de spelregels.

2025/2028*IJkmomenten voor opnieuw bekijken tijdpad reductiedoelstellingen*

Conform advies Remkes.

De visual geeft de tijdlijn in perspectief:

4.3 Handreiking totstandkoming van gebiedsprogramma's

Voor provincies is een handreiking gebiedsprogramma's NPLG ontwikkeld. Deze bevat inspiratie en de minimale vereisten voor de gebiedsprogramma's. De handreiking geeft duidelijkheid over de aard en inhoud van de programma's en hoe deze worden vastgesteld. Het is een groeidocument dat komend jaar wordt doorontwikkeld.

Met de handreiking kunnen provincies gebiedsprogramma's uitwerken die aansluiten bij de doelen en structurerende keuzes van het NPLG. Een aantal voorbeelden uit de handreiking:

- Provincies maken een gebiedsprogramma voor het hele landelijk gebied, en daarbinnen deelgebieden onderscheiden. Per deelgebied wordt de provincie gevraagd – mede op basis van een sociaal-economische impactanalyse – een ontwikkelperspectief te schetsen, keuzes te maken en bijbehorende maatregelen aan te kondigen.
- NOVEX-gebieden leveren een bijdrage aan de uitwerking van de gebiedsprogramma's. Zij moeten als herkenbaar deelgebied terug komen in de gebiedsprogramma's en provinciegrensoverschrijdend worden ontwikkeld.
- In de handreiking is vastgelegd dat provincies in de gebiedsprogramma's aangeven welke (publiekrechtelijke) vervolgbesluiten nodig zijn om tot realisatie te komen. Dit kan bijvoorbeeld aanpassing zijn van een omgevingsplan of omgevingsverordening of nemen van een peilbesluit of projectbesluit. De gegevens die Gedeputeerde Staten moeten aanleveren op grond van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering – voorheen gebiedsplannen genoemd – maken onderdeel uit van de gebiedsprogramma's NPLG.
- De gebiedsprogramma's worden integraal beoordeeld door het Rijk. Daarbij wordt tevens betrokken het toetsingsadvies van de Ecologische Autoriteit en de externe doorrekening doelbereik door het consortium. Een positieve beoordeling van het Rijk betekent het startsein voor het doen van een aanvraag voor een rijksbijdrage uit onder

meer het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur voor uitvoering van maatregelen. De Regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied voert de regie op dit proces.

In de handreiking staat ook beschreven hoe invulling gegeven wordt aan de moties over: koplopers zoveel mogelijk hun bedrijf laten voortzetten in de gebiedsaanpak, de positie van boeren in de gebiedsaanpak goed borgen, aandacht voor waterbeschikbaarheid in de gebiedsprogramma's.

4.4 Minimale vereisten in de gebiedsprogramma's van juli 2023

De doelen met het grootste gewicht en de kortste tijdshorizon verdienen de grootste urgentie bij de uitwerking in maatregelen, met daarbij oog voor het voorkomen van lock-ins. In de gebiedsprogramma's ligt voor de versie juli 2023 de nadruk enerzijds op het doorgronden van de opgaven in het gebied en het maken van een aantal grote strategische keuzes per deelgebied. En anderzijds op het selecteren van concrete maatregelen voor de meest urgente doelen. Deze maatregelen dienen binnen die grotere keuzes te passen. Zo kunnen we de lange termijn verkennen en op korte termijn handelen. Het Rijk zal bij de vraag of een gebiedsprogramma voldoende is uitgewerkt om de stap richting het Transitiefonds te kunnen zetten op beide aspecten letten: passende strategische keuzes per deelgebied om de NPLG-doelen te kunnen bereiken en in samenhang daarmee, de noodzakelijke concrete maatregelen voor de meest urgente onderdelen. De minimale inhoud van het gebiedsprogramma op 1 juli bestaat uit een combinatie van analyses, globale keuzes en concrete maatregelen en de onderbouwing daarvan. Het voorlopige beeld is hieronder weergegeven. Over dit beeld vindt nog bestuurlijk overleg plaats. Eventuele aanpassingen zullen worden verwerkt in de handreiking voor de gebiedsprogramma's.

Benodigde analyses:

- Natuurdoelanalyses van stikstofgevoelige N2000-gebieden. Analyse van emissiebronnen stikstof en benodigde ontwikkelruimte stikstof.
- Op basis van beschikbare gegevens een analyse van de feitelijke kenmerken van het water- en bodemsysteem en de klimaatbestendigheid daarvan (waar en hoe water vasthouden, waar is hoeveel waterberging gepland, wat is de maximale onttrekking in ruimte en tijd).
- Een analyse ten behoeve van VHR-doelbereik in 2030 en een indicatie voor de opgave op de langere termijn. Daarbij wordt in beeld gebracht wat de additionele opgave is in relatie tot lopende programma's, Natuurnetwerk Nederland, Programma Natuur en Bossenstrategie.
- Een analyse van verwachte sociaal-economische effecten van de globale keuzes en maatregelen.
- Een inventarisatie van de al aanwezige omvang van groenblauwe dooradering.

Provincies geven aan op welke manier de resultaten van deze analyses zijn meegenomen in het gebiedsprogramma.

Globale keuzes in de gebiedsgerichte uitwerking:

- De ontwikkelingsrichting van de landbouw (bijvoorbeeld innoveren, extensiveren, verplaatsen of afbouw/transformatie) en het landgebruik (waar mogelijk) per deelgebied, rekening houdend met de uitgevoerde analyses (water, natuur en sociaal-economische effecten) en, aansluitend op de landbouwbrief, de NPLG-doelen (natuur, water klimaat) en de structurerende keuzes. Het Landbouwakkoord kan leiden tot een nadere inkleuring van deze ontwikkelingsrichtingen. Wanneer de uitkomsten van het Landbouwakkoord, gelet op de doorlooptijd, onvoldoende verwerkt kunnen worden, kan hier voor een voorbehoud worden gemaakt.

- Een strategie op hoofdlijn om te komen tot een VHR-doelbereik in 2030 en een indicatie voor de opgave op de langere termijn. In deze eerste versie van het gebiedsprogramma wordt in ieder geval gebruik gemaakt van bestaande analyses, waaronder de natuurdoelanalyses.
- Voor beekdalen, overgangsgebieden rond N2000-gebieden en veenweidegebieden maken provincies inzichtelijk welke kansen zij zien om het percentage groenblauwe dooradering in die gebieden te verhogen in synergie met andere opgaven.

Concrete maatregelen/maatregelpakketten

Voor drie typen gebieden wordt een uitwerking naar maatregelniveau gevraagd:

- **Rondom stikstofgevoelige N2000-gebieden:** Maatregelen gericht op het reduceren van stikstof nabij stikstofgevoelige N2000-gebieden, waarmee wordt voldaan aan de eisen van de Wsn, in samenhang met bredere NPLG-doelen (water, natuur en klimaat).
- **Voor veenweideprovincies:** actualisatie van keuzes en daaruit voortvloeiende maatregelen opgenomen in de vastgestelde veenweidestrategieën met het oog op de brede NPLG-doelen (water, natuur en klimaat) en structurerende keuzes water en bodem sturend.
- **Voor provincies met beekdalen:** benodigde maatregelen, om samen met het generieke beleid te voldoen aan de KRW, en 7e Nitraat Actieprogramma/addendum. Bij de keuze van de maatregelen zijn de NPLG-doelen in samenhang (water, natuur en klimaat) leidend.

Voor het aspect natuur gaat het in deze gebieden naast bestaande, ook om aanvullende maatregelen voor het Programma Natuur fase 2 gericht op het tegengaan van verslechtering en met zicht op doelbereik.

Daarnaast wordt, landsdekkend, op maatregelniveau invulling gegeven aan de volgende onderdelen:

- Natuurherstelmaatregelen in en rond N2000-gebieden gericht op realisatie van Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen (ook niet-stikstofgevoelig). Deze omvatten ook de benodigde hydrologische maatregelen ten behoeve van N2000-gebieden gekoppeld aan de verplichting met betrekking tot het realiseren van een goede kwantitatieve en kwalitatieve toestand van het grondwater en oppervlaktewater, beiden mede met het oog op de realisatie van de KRW-doelen.
- De maatregelen uit de derogatierichtlijn.
- Een eerste uitwerking van de aanpak om ook buiten het Natuurnetwerk en N2000 gebieden condities te optimaliseren voor VHR-doelbereik, waaronder ook ruimtelijke maatregelen.
- Maatregelen gericht op realisatie van de ambities uit de bossenstrategie:
 - Uitbreiding bosareaal
 - Realisatie 10 % groenblauwe dooradering.
- Bestaande maatregelen natuurherstel, met een ruimtelijke component.

Voor onderdelen die voldoende concreet zijn uitgewerkt kan een beroep worden gedaan op een rijksbijdrage. Dit geldt uiteraard ook voor onderdelen die wel tot de scope van het NPLG behoren maar geen deel uitmaken van dit minimumpakket.

Beoordeling bijdrage aan doelbereik

In het gebiedsprogramma moet duidelijk worden aangegeven wat de verwachte effecten zijn van voorgenomen maatregelen op het integrale doelbereik NPLG (water, natuur en klimaat).

Voor wat betreft doelbereik broeikasgassen landbouw en landgebruik wordt onderbouwd hoe het doelbereik zich verhouden tot het basispad broeikasgasemissies. Waar in een

gebiedsprogramma wordt volstaan met globale keuzes kan de beoordeling van de bijdrage aan het doelbereik indicatief zijn. De maatregelen-pakketten dienen wel zodanig concreet te zijn dat het consortium van PBL-RIVM-WUR een doorrekening kan maken van de bijdrage van deze maatregelenpakketten aan het doelbereik. De globale keuzes kunnen alleen globaal, op basis van aannames, worden getoetst.

Gebiedsprogramma's bieden (samen met de nationale maatregelen) zo voldoende houvast om te beoordelen of deze zullen leiden tot het beoogde doelbereik (op provinciaal en nationaal niveau).

Provincies maken inzichtelijk wat de samenhang is tussen de analyse, de keuzes en de maatregelen en maken inzichtelijk hoe het risico op pad-afhankelijkheden wordt beperkt. Aangegeven wordt hoe de gebiedsgerichte aanpak aansluit op het landelijk (generiek) beleid en welke instrumenten nodig zijn voor uitvoering. Waar mogelijk wordt ook aandacht besteed aan de samenhang met andere relevante opgaven (bijvoorbeeld energie, woningbouw en regionale economie).

Financiële paragraaf

Op het niveau van maatregelen/maatregelpakketten wordt in het gebiedsprogramma minimaal een onderbouwde omschrijving gegeven van de investeringskosten, en indien relevant de structurele kosten van beheer en onderhoud en/of exploitatie.¹⁴ Ook is in het gebiedsprogramma een voorstel opgenomen voor dekking van deze kosten met een indicatie van risico's en daarvoor te nemen beheersmaatregelen.

Waar in een gebiedsprogramma wordt volstaan met globale keuzes kan de onderbouwing van de kostencalculatie indicatief zijn.

¹⁴ Met het oog op een doelmatige besteding van middelen is zicht op de dekking van beheer- en onderhoudskosten nodig. Deze kunnen niet structureel worden gedekt via het transitiefonds.

5. Toetsing, financiën en uitvoering

De gebiedsprogramma's worden op verschillende momenten getoetst: het tussentijdse ijkmoment, de ecologische toets, de doorrekening op doelbereik, de integrale beoordeling van het Rijk (inclusief de sociaal-economische toets) en de planMER. Als het Rijk het gebiedsprogramma, mede op basis van (verwerking van) deze toetsen, positief heeft beoordeeld, kan een aanvraag voor een rijksbijdrage uit onder meer het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur worden gedaan voor uitvoering van maatregelen. Daarvoor zijn spelregels opgesteld. Ook over de samenwerking en bestuurlijke afstemming zijn afspraken opgenomen. Draagvlak is cruciaal om de doelen te kunnen halen.

5.1 IJkmoment, toetsing, doorrekening en beoordeling

5.1.1 IJkmoment voortgang gebiedsprogramma's

Het tussentijds ijkmoment in januari 2023 van de voortgang van de gebiedsprogramma's bestaat uit bijeenkomsten met bestuurders en ambtenaren uit provincies, waterschappen, gemeenten en het Rijk, aangevuld met maatschappelijke partners en experts/wetenschappers. Zij bespreken en evalueren de betrokkenheid van maatschappelijke partijen en het verloop van de gebiedsprocessen. Daarnaast wordt gerapporteerd over de voortgang per provincie, en over de handelingsperspectieven om gebiedsprocessen te verdiepen en/of te versnellen. Het resultaat: suggesties en bijsturingsmogelijkheden om het proces verder te verbeteren. Daarmee is het ijkmoment een kwalitatieve lerende evaluatie om gezamenlijk knelpunten te signaleren en op te pakken richting de gebiedsprogramma's in juli 2023.

5.1.2 PlanMER ontwerpprogramma NPLG

Het NPLG is planMER-plichtig met een uitgebreide procedure, omdat het een programma betreft dat kaderstellend is voor mer-(beoordelings)plichtige besluiten. Het NPLG stelt onder meer kaders voor activiteiten in een plangebied, en de ontwikkelingen binnen het programma kunnen leiden tot significante gevolgen voor onder meer Natura 2000-gebieden. Een passende beoordeling is vanwege het detailniveau niet nodig.

De planMER-procedure levert twee producten op: een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en een planMER. De NRD vormt de input voor de planMER en beschrijft de opgave, de afbakening van te onderzoeken alternatieven, de milieuaspecten en de wijze waarop deze worden onderzocht.

Voor het opstellen van de NRD en de planMER worden diverse gezamenlijke uitwerkingsmomenten ingericht. Op deze manier kunnen de alternatieven voor de NRD en voor het vervolgproces in de planMER mede met input vanuit de decentrale overheden en maatschappelijke partijen worden gemaakt.

Op zowel de NRD als de planMER is een zienswijzeprocedure van toepassing. Ook wordt voor beide een advies van de Commissie m.e.r. gevraagd.

Gedurende het ontwikkeltraject van zowel de planMER als het NPLG is aandacht voor de afstemming tussen beide producten. Het streven is dat de planMER voedend is aan het NPLG. Daarom wordt er in eerste instantie gewerkt aan een planMER Ontwerp-NPLG, waarna zo nodig aanvullende toetsingen kunnen worden uitgevoerd. Bijvoorbeeld naar aanleiding van input uit de eerste versies van de gebiedsprogramma's die weer consequenties hebben voor het NPLG en naar aanleiding van het Landbouwakkoord. Uiteindelijk levert dit proces een planMER NPLG op.

De NRD wordt later opgeleverd dan in de startnotitie aangegeven, naar verwachting eind december 2022. Daardoor kunnen actuele ontwikkelingen, zoals het advies van Remkes, worden meegenomen bij het opstellen van de NRD.

Het planMER zelf wordt gelijktijdig met het ontwerp-NPLG gepubliceerd (medio 2023).

5.1.3 Ecologische toets gebiedsprogramma's

De Ecologische Autoriteit toetst of de essentiële ecologische informatie aanwezig is voor de besluitvorming, met name voor de huidige en beoogde kwaliteit van de beschermde natuur en water. Daarnaast is zij ook verantwoordelijk voor een onafhankelijke brede, ecologische beoordeling van de wetenschappelijke onderbouwing van de informatie, die benodigd is voor besluitvorming over natuurdoelanalyses en gebiedsprogramma's (zie voor de omschrijving <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/09/09/instelling-ecologische-autoriteit>). De Ecologische Autoriteit is onafhankelijk en stelt voor elk toetsingstraject een werkgroep samen met onafhankelijke deskundigen onder leiding van een voorzitter.

Bij de toetsing van de gebiedsprogramma's richt de Ecologische Autoriteit zich op de onderbouwing van effecten op natuur (inclusief stikstof) en water. Zo behoort het KRW-doelbereik voor de aanpak van brede bufferstroken langs beken op de hoge zandgronden tot het werkveld van de Ecologische Autoriteit. Voor de totstandkoming en beoordeling van het klimaatbeleid blijft de KEV van het PBL leidend voor het kabinet. De toetsing van de gebiedsprogramma's op klimaatdoelbereik voor wat betreft landbouw en landgebruik wordt meegenomen bij de doorrekening op doelbereik door de kennisinstellingen en vindt plaats parallel aan de toetsing door de Ecologische Autoriteit.

5.1.4 Sociaal-economische impactanalyse gebiedsprogramma's

Remkes geeft in zijn advies aan: 'Mensen ervaren een groeiend verschil in culturele waarden, in economische positie en in kansen. Ze zien belangrijke voorzieningen verdwijnen. Dat zit bijvoorbeeld in het sluiten van de laatste school, in het weghalen van bushaltes en het verdwijnen van de laatste pinautomaten. Er is angst voor leegloop van het platteland.' en 'Er moet voortdurend oog zijn voor de menselijke maat.'

Vanuit de maatschappij en de Tweede Kamer is er veel aandacht voor de sociaal-economische effecten van de maatregelen in gebiedsprogramma's, en hieraan gekoppeld voor de brede welvaart en leefbaarheid op het platteland. Dit is belangrijk voor draagvlak vanuit de samenleving voor de gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering daarvan. De transitie van het landelijk gebied gaat niet alleen over natuur, water en klimaat, maar ook over de sociaal-economische ontwikkeling van gebieden en de kwaliteit van de leefomgeving van mensen, zowel huidige als toekomstige generaties. Daarom voeren provincies op uniforme wijze een sociaal-economische impactanalyse uit in de integrale gebiedsprogramma's, met gebruikmaking van lokale gebiedskennis. Brede welvaart en de sociaal-economische effecten op regionale agrarische bedrijfsvoering krijgen hierin een prominente plek. Het Rijk gaat in overleg met de provincies over de opzet van de analyse en ondersteunt de provincies, onder andere bij ontwikkeling van methodiek en het uitwisselen van kennis samen met relevante kennisinstellingen.

5.1.5 Doorrekening gebiedsprogramma's door kennisinstellingen

Voor het Rijk is het noodzakelijk om in 2023 de verwachte effecten van het NPLG en de gebiedsprogramma's in beeld te krijgen. Bij de beoordeling van de gebiedsprogramma's zal het Rijk daarom een oordeel moeten vormen over het doelbereik van het voorgestelde programma op zowel gebieds- als nationaal niveau. Hiervoor is het benodigd dat een externe partij dit verwachte doelbereik ex-ante beoordeelt. Het Rijk bewaakt de voortgang en kwaliteit mede door middel van de doorrekening, waarbij de effecten van maatregelen

bij elkaar worden opgeteld en er gekeken wordt wat dit betekent voor het doelbereik op natuur, water en klimaat. De doorrekening door het consortium van PBL, WUR en RIVM van de gebiedsprogramma's plus de maatregelen waar het Rijk voor verantwoordelijk is na juli 2023 vormt daarmee een belangrijke beoordeling voor het Rijk over het realiseren van doelbereik op nationaal niveau om tot een positief oordeel te kunnen komen.

5.1.6 Integrale beoordeling van het Rijk

Bij de beoordeling van de gebiedsprogramma's door het Rijk staat de handreiking voor de gebiedsprogramma's centraal. Deze handreiking bevat de minimale vereisten waaraan een gebiedsprogramma moet voldoen. Het Rijk kijkt via een integrale beoordeling of de gebiedsprogramma's aan de vereisten van de handreiking voldoen, in hoeverre het advies van de ecologische autoriteit (en/of de verwerking daarvan) is meegenomen en of de programma's – in samenhang met de Rijksmaatregelen – leiden tot integraal doelbereik op de doelstellingen van het NPLG. Tevens kijkt het Rijk of de gebiedsprogramma's en de Rijksmaatregelen passen binnen de budgettaire kaders. Ook wordt bij de integrale beoordeling gekeken naar de sociaal-economische effecten op een gebied (zie paragraaf 5.1.4).

Het Rijk beoordeelt zo in de volle breedte of de gebiedsprogramma's voldoende basis vormen voor de overgang naar het proces van aanvragen van rijksbijdragen voor de uitvoering van maatregelen.

5.2 Lerende aanpak

De aanpak van het gebiedsprogramma zal niet meteen perfect zijn, en kan alleen geperfectioneerd worden door eerst praktijkervaring op te doen. Een transitie verloopt niet lineair of voorspelbaar en vergt aanpassingsvermogen van iedereen. Daarom is het belangrijk om ruimte te creëren via voldoende mandaat voor het gebied (provincies, waterschappen, gemeenten en gebiedspartners) om van start te gaan en vervolgens te blijven verbeteren aan de hand van voortschrijdend inzicht. Het NPLG biedt hier ruimte voor, de Regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied (De Regieorganisatie, zie paragraaf 5.4) faciliteert hierbij.

Het Rijk/De Regieorganisatie, IPO/BIJ12 en RVO zetten een community op om het *samen leren door te doen* extra te versterken. In deze community wordt de samenwerking tussen beleid, praktijk en kennis bevorderd om zo effectiviteit, efficiëntie en vernieuwing te stimuleren. Dit gebeurt onder meer in de transitieschool en met lerende evaluaties, opleidingen en andere bijeenkomsten die worden geïntegreerd in het dagelijks werk – want leren is doen.

Daarnaast zal een lerende evaluatie van het NPLG uitgevoerd worden. Er is gestart met het in kaart brengen van de onderzoeksmogelijkheden, met de intentie om in de tweede helft van 2023 invulling te geven aan de lerende evaluatie NPLG.

5.3 Interbestuurlijke governance

Remkes wijst op het grote belang dat alle betrokken overheidsorganisaties vanuit hun eigen verantwoordelijkheid én met respect voor elkaars verantwoordelijkheid samenwerken. In de startnotitie is aangegeven dat er interbestuurlijke afstemming plaatsvindt met (de koepels van) provincies, waterschappen en gemeenten. Het onderlinge bestuurlijke gesprek is belangrijk met oog op de grote kansen en uitdagingen, maar ook de moeilijke keuzes én met oog op de verkiezingen van provincies en waterschappen in maart 2023. Bij de gebiedsgerichte uitwerking is verbinding met alle provincies, waterschappen en gemeenten noodzakelijk. Dit krijgt onder andere invulling via regiobijsamenkomsten, waarbij het gaat om inhoud, proces en draagvlak. Lopende samenwerkingen zoals het Deltaprogramma en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) zijn goed te benutten.

Bij de formele samenwerking is een aantal uitgangspunten belangrijk:

- De Code Interbestuurlijke verhoudingen, waarin onder andere staat dat koepels op tijd betrokken worden bij beleidsvoornemens en dat voorstellen op uitvoerbaarheid worden getoetst.
- De samenwerkingsafspraken NOVI, waarin onder andere staat dat partijen elkaar aanspreken en samenwerken vanuit gelijkwaardig partnerschap.
- Bestaande structuren worden benut, zodat er in het drukke afstemmingsverkeer niet nog een aparte route bij komt.
- Het interbestuurlijke gesprek vindt plaats tussen de vier overheden, dus niet louter tussen Rijk en provincies.
- Er wordt ruimte gegeven om naast de formele besluitvormingsgremia ook informele contactmomenten te hebben, waarmee oriënterende gesprekken en gedachtenvorming een plek krijgen.
- NPLG, de Regieorganisatie (zie 5.4) en Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur worden verbonden.
- Er wordt decentraal voldoende snelheid, middelen, instrumentarium, uitvoeringskracht en mandaat georganiseerd, zodat de leden verbonden zijn en integraliteit georganiseerd wordt.
- Er wordt verrassingsvrij geopereerd.

Bij de vaststelling van documenten door het Rijk consulteert het Rijk de regionale partners op inhoud – want besluiten is de verantwoordelijkheid van het Rijk – en is de intentie om elkaar te committeren op het proces, want daar geldt gezamenlijk eigenaarschap.

Het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied (de verbreding van het huidige Bestuurlijk Overleg Stikstof) staat daarbij centraal, met vertegenwoordiging vanuit provincies, gemeenten, waterschappen en het Rijk. Daarbij kan ook gewerkt worden met afvaardiging, de zogenaamde kopgroepen.

5.4 Ondersteuning regio's vanuit de Regieorganisatie

Remkes benadrukt in zijn advies het belang van goede facilitering van de regio's door het Rijk bij de uitwerking van de gebiedsprogramma's. En hij benadrukt ook het belang van een goede organisatie van de gebiedsprocessen en gebiedsteams. Er lopen al veel contacten tussen Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten. Nieuw is dat per 1 oktober 2022 de Regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied operationeel is. De Regieorganisatie helpt het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten te komen tot een succesvolle en slagvaardige uitvoering van de transitie van het landelijk gebied in lijn met de NPLG-doelen. De regieorganisatie participeert actief in het maakproces van het NPLG vanuit het perspectief van de uitvoering. Zij zet zich ervoor in dat in het NPLG consistente, werkbaar en uitvoerbare doelen worden geformuleerd, waar provincies in hun gebiedsprocessen mee aan de slag kunnen. Tevens is de Regieorganisatie schakel in het oplossen van regel- en beleidsproblemen vanuit het belang van effectieve uitvoeringspraktijk.

De functie van de Regieorganisatie bestaat uit twee hoofdelementen:

- Waar gewenst de provincies en andere partijen ondersteunen bij de uitvoering.
- Sturen op doelrealisatie van de transitie in de landelijke gebieden op basis van het NPLG. Onder meer als liaison met de grondfaciliteit.

Bij de ondersteunende functie gaat de Regieorganisatie uit van een horizontale samenwerking op twee kerntaken:

- Loket- en programmabureau met gebiedsteams met accounthouders per provincie en voor de vijf landsdelen. De Regieorganisatie fungeert hierbij als vraagbaak en ondersteuning bij gebiedsprocessen.

- Netwerkfunctie kennis en capaciteit: onder meer kennisdeling, lerende aanpak en aanvullende capaciteit organiseren via bijvoorbeeld expertisepools en de inzet van capaciteit van rijksuitvoeringsorganisaties en private partijen.

De Regieorganisatie overlegt daarbij met decentrale partijen wat er nodig is, wat zijzelf kunnen doen en wat de Regieorganisatie kan doen, waar nodig in samenwerking met Kadaster en RVO. Zo is bijvoorbeeld de uitvraag voor versnellingsvoorstellen vanuit de Regieorganisatie georganiseerd. Bij dit alles wordt een lerende aanpak gehanteerd, zodat aanscherping en bijstelling op de werkwijze van de Regieorganisatie mogelijk is.

5.5 Onontkoombaarheid

Het kabinet kiest voor een aanpak die waarborgt dat de hoofddoelen op natuur, water en klimaat onontkoombaar worden gerealiseerd. We moeten effectieve maatregelen nemen om de druk op de natuur snel te verlichten, de waterkwaliteit en -kwantiteit op orde te brengen en te voldoen aan klimaatverplichtingen. Realisatie van deze maatregelen is ook essentieel om (op termijn) weer meer ruimte voor vergunningen voor maatschappelijke en economische activiteiten te kunnen en blijven realiseren. Daadwerkelijke verbetering van de natuur is een noodzakelijke basis voor de mogelijkheden tot ruimere en eenvoudiger toestemmingverlening.

Onontkoombaarheid vraagt enerzijds om commitment aan de doelen en anderzijds de zekerheid dat de noodzakelijke maatregelen worden gepland, uitgevoerd en voldoende effect sorteren. In de vormgeving van onontkoombaarheid wordt een balans gezocht tussen enerzijds adaptiviteit en aanpassingsvermogen en anderzijds voldoende stevigheid. Op basis van die uitgangspunten wordt de aanpak zodanig vormgegeven dat als dat nodig is, bijgesteld, bijgestuurd en ingegrepen zal worden om te borgen dat maatregelen tot aan 2030 ook daadwerkelijk de noodzakelijke doelstellingen zullen realiseren. Zoals in de startnotitie van het NPLG is geschetst, ontstaat onontkoombaarheid door een samenspel van verschillende elementen:

- Vastlegging van regionale doelen in bestuurlijke afspraken, gebiedsprogramma's en het programma NPLG
- Borging van doeltreffende maatregelen in gebiedsprogramma's
- Borging van de uitvoeringskracht (inrichting Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur en de Regieorganisatie)
- Monitoring van resultaten
- Bijsturing van maatregelen

Vastlegging van doelen in bestuurlijke afspraken, gebiedsprogramma's en het programma NPLG

Wat verschillende landelijke doelen betekenen in de vorm van regionale opgaven, wordt, voor zover nog niet gedaan in de startnotitie en dit ontwikkeldocument, nader uitgewerkt en in januari 2023 als indicatieve set bekendgemaakt. In bestuurlijke afspraken met provincies worden de uiteindelijke definitieve regionale doelen voor 2030 vastgelegd. In de gebiedsprogramma's worden deze regionale doelen opgenomen, dit is een minimumeis. Met vaststelling van het gebiedsprogramma binden provincies zichzelf aan deze doelstellingen. Het Rijk neemt de regionale doelen kaderstellend op in het programma NPLG. Het programma NPLG zal worden vastgesteld als Rijksprogramma in de zin van de Omgevingswet. Er liggen ook al de nodige verplichtingen in wetgeving vast. Zo zijn de provincies verplicht om op gebiedsniveau verslechtering te voorkomen in de Natura 2000-gebieden die onder hun verantwoordelijkheid vallen, en de instandhoudingsdoelstellingen op termijn te behalen (artikel 6 van de Habitatrichtlijn). Ook de KRW-doelen zijn nu al wettelijk verplicht.

Borging van doeltreffende maatregelen in gebiedsprogramma's

De provincies zijn verantwoordelijk voor het maken van een gebiedsprogramma met maatregelenpakketten waarmee de regionale doelen worden behaald. Via verschillende toetsmomenten borgen Rijk en provincies dat dit ook werkelijk het geval is. De Ecologische Autoriteit toetst de ecologische onderbouwing van natuurdoelanalyses en gebiedsprogramma's en kennisinstellingen rekenen de gebiedsprogramma's door (ofwel evalueren deze ex-ante) op doelbereik. Ook het Rijk toetst de gebiedsprogramma's en maatregelenpakketten. Dit gebeurt na 1 juli 2023 op basis van de (minimum)eisen, zoals omschreven in paragraaf 4.4 en de uitwerking daarvan in de Handreiking kaders gebiedsprogramma's die aan provincies ter beschikking wordt gesteld.

Maatregelenpakketten van de provincies komen alleen voor rijksmiddelen uit het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur in aanmerking, als zij onderdeel uitmaken van een samenhangend onder de Omgevingswet vastgesteld gebiedsprogramma waarin de regionale doelen staan opgenomen, dat naar het oordeel van het Rijk met voldoende zekerheid leidt tot doelbereik. Deze voorwaarden worden verbonden aan de wijze waarop de fondsbeheerder middelen uit het fonds aan een provincie overdraagt. Door vaststelling van gebiedsprogramma's binden provincies zichzelf aan het daarin vastgelegde beleid. Door het programma conform de Omgevingswet vast te stellen gelden regels over inspraak van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties bij verplichte programma's en over de gevallen waarin een PlanMER procedure verplicht is. Onderzocht wordt of het van meerwaarde is om op termijn het gebiedsprogramma wettelijk te verplichten en hoe dit kan worden vormgegeven.

Borging van de uitvoeringskracht (inrichting Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur en de Regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied)

De uitvoeringskracht van medeoverheden is belangrijk voor het realiseren van maatregelen en het bereiken van de doelen. Er ligt een enorme klus en er is voldoende ondersteuning nodig. Het Rijk werkt daarom aan de benodigde randvoorwaarden: generiek rijksbeleid zoals generieke maatregelen, financiële middelen, grond en capaciteit. Daarvoor heeft het Rijk onder meer de gezamenlijke Regieorganisatie opgezet. Ook komen er middelen beschikbaar via het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur. Dit fonds dekt ook uitvoeringskosten. Een vastgesteld gebiedsprogramma en daarin opgenomen maatregelenpakketten betekenen niet automatisch recht op geld uit het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur. Zo worden financiële middelen niet toegekend wanneer uit de beoordeling van het gebiedsprogramma door de Ecologische Autoriteit of door het Rijk/de Regieorganisatie (gebruikmakende ook van de doorrekening door de kennisinstellingen), blijkt dat een maatregel onvoldoende bijdraagt aan het doelbereik. Ook is een gefaseerde uitgave van middelen gekoppeld aan de voortgang van de maatregelenpakketten mogelijk binnen het Meerjarenprogramma (zie paragraaf 5.7.2.).

Monitoring van resultaten

Wanneer maatregelen niet de effecten sorteren die nodig zijn om de doelstellingen te realiseren zal er bijgestuurd moeten worden. Een structurele monitoringsystematiek vormt hiervoor de basis en is daarom van groot belang voor onontkoombaarheid. De provincies zijn met de gebiedspartijen verantwoordelijk voor het verzamelen en beschikbaar stellen van de gegevens die nodig zijn om de voortgang, resultaten en effecten (doelbereik en neveneffecten) van de maatregelen van het gebiedsprogramma te kunnen volgen. Voor de monitoring van voortgang en resultaten wordt waar mogelijk uitgegaan van de bestaande verantwoordelijkheden in en werkwijzen van de monitoringsstelsels voor natuur, stikstof, water en klimaat. Waar nodig, worden de stelsels aangepast of geïntegreerd om monitoring op doelbereik, processen, uitvoeringsvoortgang en sociaal-economische effecten mogelijk te maken en na 1 juli 2023 te komen tot een effectieve jaarlijkse cyclus van monitoring, evaluatie, verantwoording en waar nodig bijsturing. Op dit moment wordt de monitorings-

systematiek uitgewerkt om te kunnen voorzien in benodigde structurele monitoring en bijsturing wanneer nodig. Zoals beschreven onder 5.7.2. zal het meerjarenprogramma (en het programmaboek) als monitoringsinstrument hier een belangrijk onderdeel in vormen. In de handreiking (en later een handboek monitoring) wordt nader toegelicht welke informatie provincies met betrekking tot monitoring in hun gebiedsprogramma dienen op te nemen.

Bijsturing van maatregelen

Provincies werken maatregelenpakketten uit in de gebiedsprogramma's. Het gebiedsprogramma heeft een cyclisch, iteratief en adaptief karakter. Provincies zullen hun maatregelen tijdens de looptijd van het gebiedsprogramma in het gebiedsprogramma moeten aanpassen, intensiveren of aanvullen wanneer resultaten blijken tegen te vallen. Provincies zijn verantwoordelijk om hun plannen aan te scherpen op basis van kennis en nieuwe inzichten, afkomstig uit de praktijk of monitoring en evaluatie.

Het Rijk beschikt over verschillende mogelijkheden om bij te sturen en zo de onontkoombare realisatie van de doelen te borgen. Een pakket met landelijke maatregelen wordt uitgewerkt en wordt mede op basis van de toetsing van de gebiedsprogramma's aangepast, geïntensiveerd of aangevuld met meer verplichtend of juist stimulerend beleid. Na 1 juli 2023 komt er een effectieve jaarlijkse cyclus van monitoring, evaluatie, verantwoording en waar nodig bijsturing. Het Rijk zet het meest geschikte instrument tot bijsturing in afhankelijk van de situatie.

Handelingsopties van het Rijk moeten nog nader worden uitgewerkt, maar gedacht kan worden aan:

- › Als Rijk onderzoeken of/hoe meer ondersteuning bieden een bijdrage kan leveren daar waar onmacht een oorzaak is.
- › Als Rijk verplichtende landelijke beleidsmaatregelen nemen. Dit komt neer op uitbreiding of aanscherping van bovengenoemde landelijke pakket.
- › Als Rijk lokaal gerichte maatregelen nemen, bijvoorbeeld lokaal gedifferentieerde normen in regelgeving en projectbesluiten.
- › Als Rijk afspraken maken met gemeenten of waterschappen in plaats van met provincies.
- › Als Rijk instructieregels stellen over de uitoefening van taken en bevoegdheden waaronder regels over de inhoud van omgevingsverordeningen en omgevingsregelingen, bijvoorbeeld over de toedeling van ruimtelijke functies en de uitoefening daarvan, regels stellen over de beoordeling van vergunningaanvragen en over wijzigen of inperken van vergunningen, wijzigingen doorvoeren in de regels over de bevoegdheidstoedeling ten aanzien van bijvoorbeeld vergunningen en 'in de plaats treden' bij taakverwaarlozing van de provincie of gemeente met gebruik van het interbestuurlijk toezichtinstrumentarium.

Uitgangspunt is dat de provincie het bevoegd gezag is en het Rijk de geschetste handelingsopties proportioneel en passend bij de situatie inzet. Er kunnen diverse redenen zijn waarom bijsturing nodig is. Zo kan het zijn dat de verwachte opbrengst van maatregelen tegenvalt, dat omstandigheden zijn veranderd of dat er onvoldoende wordt doorgezet door provincies. Het startpunt moet telkens het goede bestuurlijke gesprek zijn, maar het Rijk dient te kunnen ingrijpen, waar het dat nodig acht. Het Rijk draagt namelijk de verantwoordelijkheid om de landelijke doelen te halen.

Sleutelementen, die de komende tijd nader zullen worden uitgewerkt, zijn afspraken tussen Rijk en provincies over de redenen en omstandigheden waarin bijsturing vanuit het Rijk gerechtvaardigd is (het wanneer) en het identificeren en adequate voorbereiden van de instrumenten, waarmee het Rijk slagvaardig kan bijsturen (het hoe).

In dit kader zal het Rijk samen met provincies ook zoeken naar de juiste ijkpunten, waarop het in een uiterst geval zelf voorbereide verplichtende landelijke maatregelen inzet. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn, wanneer op een ijkmoment duidelijk is dat provincies in gezamenlijkheid niet op weg zijn om de doelen te halen. Het kabinet kiest zo voor een aanpak waarin hoe dan ook tijdig effectieve maatregelen worden genomen en de NPLG-doelen onontkoombaar worden gerealiseerd.

5.6 Financiële middelen

De voorziene maatregelen in de gebiedsprogramma's vragen over een langere periode de beschikbaarheid van aanzienlijke bedragen. Vooral met de veranderingen in de functie van grond is veel geld gemoeid. Bij elke grotere investering in het fysieke domein moet de samenhang tussen de verschillende opgaven in een gebied het vertrekpunt zijn. Dit vereist financiële zekerheid ter ondersteuning van langjarig, voorspelbaar en coherent beleid. Met het oog daarop stelt het kabinet incidenteel tot en met 2035 cumulatief € 24,3 miljard beschikbaar. Deze paragraaf geeft voor zover nu al mogelijk op hoofdlijnen duidelijkheid over de wijze waarop dit geld ingezet gaat worden.

De overheid moet de zekerheid bieden dat de middelen beschikbaar zijn en dat een zorgvuldige en integrale besluitvorming over de besteding is geborgd. Voor het toekennen van uitgaven uit die middelen richt het kabinet een begrotingsfonds in. Bij de Raad van State ligt het voorstel voor de Tijdelijke wet Transitiefonds Landelijk Gebied ter advies voor. De planning is het wetsvoorstel in december 2022 aan de Staten-Generaal te verzenden, zodat de Tijdelijke wet Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur medio 2023 in werking kan treden. Op Prinsjesdag 2023 kan dan de eerste fondsbegroting naar de Tweede Kamer, voor het begrotingsjaar 2024.

Het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur heeft tot doel landbouw- en natuurmaatregelen te financieren met het oog op de opgaven voor natuur, water (kwantiteit en kwaliteit) en klimaat én de verduurzaming van de landbouw die noodzakelijkerwijs met die opgaven samenhangt. Bij dit laatste moet vooral ook gedacht worden aan de omslag die ondernemers in het gebied moeten maken, en hoe de overheid dit faciliteert. Het beheer van het fonds ligt bij de Minister voor Natuur en Stikstof. Die laat de vormgeving van het fonds en bijbehorende fondsbegroting nader uitwerken. Hoofdlijnen zijn dat middelen – aanvullend op bestaande middelen – doelmatig en doeltreffend worden ingezet, en beschikbaar zijn voor de maatregelen vastgesteld in de gebiedsprogramma's en voor generieke maatregelen.

De fondsbeheerder heeft de taak om te beoordelen of maatregelen die worden voorgesteld, gefinancierd kunnen worden uit het fonds. De fondsbeheerder beoordeelt of maatregelen uitvoerbaar, doeltreffend en doelmatig zijn.

Ook beoordeelt de fondsbeheerder of voor voorgestelde maatregelen al bestaande financieringsbronnen voor landbouw- en natuurmaatregelen beschikbaar zijn. Het is van belang om de werking van het fonds af te stemmen op uitgaven van middelen uit andere rijksbudgetten. Dit vergt een samenhangend stelsel van kaders en afspraken om tot zorgvuldige beoordeling van gebiedsprogramma's, onderliggende maatregelpakketten en toedeling van middelen te komen. Centraal staat het regulier opstellen van een meerjarenprogramma en het toepassen van spelregels om invulling te geven aan een zorgvuldig proces van besluitvorming over de realisatie van maatregelen. In paragraaf 5.7.2 wordt nader ingegaan op de spelregels.

De kaders en afspraken over de toekenning van middelen uit het fonds hangen nauw samen met de uitwerking van het NPLG. Maar de doelstellingen van het NPLG evenals de tijdhorizon (2050) en de verwachte scope van de gebiedsprogramma's reiken

verder dan het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur. Voor realisatie van het NPLG en de daarmee samenhangende gebiedsprogramma's zullen daarom ook andere financieringsbronnen aangewend worden, zoals uit het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) en het Programma Natuur. Dit betekent dat medebekostiging voor realisatie van gebiedsprogramma's ook moet plaatsvinden uit andere financiële bronnen van het Rijk én de regio.

Hoe het budget uiteindelijk verdeeld wordt, is niet concreet te zeggen en kan op verschillende manieren worden benaderd. De afspraken in het coalitieakkoord en de budgettaire bijlage markeren bijvoorbeeld sporen en categorieën van maatregelen, die noodzakelijk zijn voor de realisatie van de opgaven. De ramingen zijn indicatief en geven aan welk deel van het budget nodig is. Het Rijk werkt met de provincies aan een verdeling in indicatieve budgetten die inzicht geven in het budget waarop de provincies zich kunnen richten. Het NPLG is een iteratief proces. Zoals eerder aangegeven, werkt dit door in de wijze waarop de middelen verdeeld worden. In de uitwerking wordt gezocht naar evenwicht tussen voorspelbaarheid en flexibiliteit om in te spelen op kansen en veranderende omstandigheden.

Wat betreft een verdeling in de tijd is in de budgettaire bijlage bij het coalitieakkoord opgenomen dat de middelen tot en met 2035 beschikbaar komen met daarin een oplopende reeks tot en met 2030 van 20 miljard euro. Jaarlijks wordt op Prinsjesdag een begroting ingediend voor het fonds. De begroting is afgeleid van het meerjarenprogramma, waarvan de fondsbeheerder jaarlijks een geactualiseerde versie aanbiedt tegelijk met de aanbidding van de ontwerpbegroting.

Een verdeling – zoals bij reguliere begrotingen – door doelen te formuleren en daarvan de begrotingsposten af te leiden, ligt niet voor de hand. Veel van de beoogde maatregelen uit de gebiedsprogramma's zullen gericht zijn op effecten voor meerdere doelen. Daarbij is nu nog niet bekend welke mix van maatregelen de provincies in de gebiedsprogramma's opnemen en welke aanvullende generieke, landelijke maatregelen er worden ontwikkeld.

Voor de inrichting van de begroting van het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur heeft het daarom de voorkeur om het begrotingsfonds het karakter van een uitvoeringsprogramma te geven en inzicht te bieden in hoe de geldstromen vanuit het fonds lopen. Zowel richting provincies als richting departementale begrotingen waar het gaat om meer generieke maatregelen en regelingen. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om generieke maatregelen die ondersteunend zijn aan het doelbereik en gefinancierd worden vanuit een departementale begroting.

5.7 Uitvoering

5.7.1 Versnellingsvoorstellen

Vooruitlopend op de gebiedsprogramma's is er in het voorjaar van 2022 een uitvraag gedaan bij provincies, waterschappen en terrein behorende organisatie naar voorstellen die in 2022 en 2023 al uitgevoerd kunnen worden vooruitlopend op de gebiedsprogramma's. De versnellingsvoorstellen moeten bijdragen aan de doelen in de integrale gebiedsgerichte aanpak: natuur (inclusief stikstof), water en klimaat. Er zijn in totaal 90 voorstellen ingediend. Van de 90 voorstellen zijn 45 voorstellen gehonoreerd waarvoor 504 miljoen euro door het Rijk is vrijgemaakt. Hiermee kan in 2022 en 2023 een versnelling worden gegeven aan:

- vrijwillig uitkopen van ondernemers
- investeren in innovatieve oplossingen die bijdragen aan de doelen van de integrale aanpak
- uitvoeren van natuurmaatregelen

- uitvoeren van maatregelen voor de KRW
- investeren in meetnetwerken en onderzoek, en faciliteren van de kennisdeling op het gebied van verdienmodellen

Voor het einde van het jaar worden de financiële middelen, via een specifieke uitkering, beschikbaar gesteld aan de provincies. Daarnaast wordt een opdracht verleend aan Staatsbosbeheer voor hun inzet in de versnellingsvoorstellen.

De financiering van de extra eigen inzet van provincies, waterschappen en gemeenten is een belangrijk aandachtspunt voor het Rijk en de koepels. Dit geldt ook voor de inzet van intensief betrokken maatschappelijke organisaties.

5.7.2 Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied

Het karakter van het NPLG is iteratief. De realisatie van de transitie landelijk gebied vraagt een meerjarige programmering. In het op te zetten Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied komen alle maatregelen samen die invulling geven aan de realisatie van het NPLG. Dit stelt het Rijk, provincies en andere betrokken partijen in staat om samen tot een beheerste realisatie te komen. Het Meerjarenprogramma geeft de voortgang van onder meer (bestuurlijke) afspraken, mijlpalen, besteding van middelen en geprognoseerde uitgaven weer. Daarmee is het Meerjarenprogramma een belangrijk instrument om de voortgang van de realisatie van maatregelen te monitoren en, zo nodig, bij te sturen om er zeker van te zijn dat doelen binnen gestelde termijnen en indicatieve budgetten gerealiseerd worden. In een jaarlijks te verschijnen Programmaboek, dat meegaat als bijlage bij de begroting van het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur, legt het kabinet over de meerjarige aanpak verantwoording af aan samenleving en volksvertegenwoordiging.

Het document Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied geeft inzicht in het procesverloop en de vereisten (informatieprofielen) voor besluitvorming over rijksbijdragen uit onder meer het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur. De spelregels zijn van toepassing op generieke, nationale maatregelen én gebiedsgerichte maatregelen. Provincies kunnen een aanvraag voor een rijksbijdrage doen als het Rijk (de betreffende onderdelen van) het gebiedsprogramma positief heeft beoordeeld.

De spelregels gaan uit van een gefaseerde en meerjarige programmatische aanpak van de transitie landelijk gebied. Deze transitie is immers geen lineair proces, maar heeft een cyclisch karakter. Remkes geeft het zo aan: 'Provincies hebben ruimte nodig om te kunnen schuiven'. Er zal sprake zijn van bijsturen om zo de realisatie van doelen en mijlpalen te borgen. De fasering bevordert dat zoveel mogelijk gestart wordt met realisatie van dié (samenhangende) maatregelen in gebiedsprogramma's die gereed zijn voor uitvoering. Tegelijk bestaat voor onderdelen van gebiedsprogramma's die nog niet zover zijn, de mogelijkheid om eerst de fase van planuitwerking te doorlopen. Bijvoorbeeld om eerst een (wijziging van een) omgevingsplan vast te stellen of een peilbesluit te nemen. Aanvullend bestaat de mogelijkheid om, via een omwisselbesluit, tot bijstelling van onderdelen van een gebiedsprogramma te komen. Daarmee is er ruimte voor gebiedspartijen om in te spelen op nieuwe inzichten en ontwikkelingen die zich in de dynamiek van gebiedsprocessen kunnen voordoen. Voorwaarde bij de fasering is dat het totale en integrale doelbereik van het NPLG binnen de gestelde termijnen en bijbehorende indicatieve budgetten gerealiseerd wordt.

Bij de beoordeling van aanvragen voor een rijksbijdrage staan de informatieprofielen in het spelregeldocument centraal. De informatieprofielen bevatten vereisten voor de te onderscheiden fasen: planuitwerking en realisatie. Op basis van deze vereisten vindt een integrale beoordeling plaats. Dit betekent dat gekeken wordt naar realisatie van het brede

doelbereik in het NPLG in samenhang met de beschikbare middelen en het halen van de mijlpalen. Tegelijk wordt in de beoordeling gekeken naar de invulling van randvoorwaarden voor realisatie: het draagvlak bij gebiedspartijen voor de te nemen maatregelen en de sociaal-economische effecten op een gebied, waaronder de toekomst van de landbouw. Waar dit aan de orde is worden andere (mee te koppelen) nationale of regionale opgaven in de integrale beoordeling betrokken, die niet vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur, maar vanuit andere bronnen zijn te bekostigen of te financieren. In welke mate voorgaande aspecten meespelen zal afhangen van de gebied specifieke situatie, de opgave en/of het maatregelpakket waarvoor een rijksbijdrage wordt aangevraagd. De koppeling met andere nationale of regionale opgaven mag in ieder geval niet leiden tot het niet (op tijd) halen van de gestelde doelen in het NPLG.

5.7.3 Monitoring

Het streven is toe te werken naar een publieksvriendelijke rapportagevorm die de voortgang op de NPLG-doelen overzichtelijk in kaart brengt voor het algemene publiek, de Tweede Kamer en beleidsvorming. Daarmee draagt deze bij aan tijdige signalering en bijsturing van beleid en gebiedsprogramma's. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van wat er al is. Daarom wordt de monitoring waar mogelijk opgebouwd vanuit de bestaande monitoringssystemen van de Kaderrichtlijn Water, het Klimaatakkoord, de Wet stikstofreductie en natuurverbetering en de reguliere natuurmonitoring. Waar nodig zullen de bestaande systemen worden aangevuld met nieuwe indicatoren. Voor maatregel-monitoring wordt daarnaast gebruik gemaakt van het meerjarenprogramma met een jaarlijks te actualiseren Programmaboek. De ontwikkeling van de monitor kost tijd, daarom wordt de monitor met de tijd steeds completer en waardevoller (groeimodel).

5.7.4 Instrument grondbank

De noodzakelijke transitie in het landelijk gebied kan niet los worden gezien van de transitie van de landbouw naar een duurzamere sector. De beschikbaarheid van grond – en daarmee het instrument grondmobiliteit – is daarbij een cruciale factor. Remkes geeft dit ook in zijn advies aan: 'Verplaatsing en extensivering vergen grond. Grond is schaars en dus zeer duur. Het is onmogelijk om beweging voor de landbouw te creëren zonder dat er grond beschikbaar is.' Hierin vervult de Nationale Grondbank een belangrijke rol. Wanneer de grondbank agrarische bedrijfslocaties of gronden aankoopt komt ruimte vrij: stikstofruimte en fysieke ruimte.

De instrumenten grondbank en het financieel afwaarderen van grond worden momenteel uitgewerkt tot concrete voorstellen, in overleg met medeoverheden. Met de Nationale Grondbank vergemakkelijken we de instap voor startende duurzame agrariërs en het vinden van ontwikkelruimte. De grondbank helpt samen met regionale grondbanken zowel agrariërs die stoppen als agrariërs die willen blijven. Zo kan de grondbank de vrijkomende grond uitgeven om de blijvende agrariërs te ondersteunen bij het extensiveren, verplaatsen en omvormen van hun bedrijf. Hiermee ondersteunt de grondbank concreet de extensivering die nodig is én het versterken van de natuur. De opkoop en uitgifte van grond via de grondbank is onderdeel van integrale gebiedsprocessen.

De inzet hierbij is om de toegang tot de Nationale Grondbank te laten verlopen via de provincie als regisseur van de gebiedsprocessen voor de transitie van het landelijk gebied.

In de uitwerking van de Nationale Grondbank wordt antwoord gegeven op vragen als hoe de grond het beste uitgeven kan worden, welke (duurzaamheids)voorwaarden aan de uitgifte van grond worden verbonden en hoe die langjarig kunnen worden geborgd. De Nationale Grondbank is aanvullend op de provinciale grondfaciliteiten en acteert op verzoek van dan wel in afstemming met de betreffende provincie. Voordeel van een Nationale Grondbank naast de provinciale grondfaciliteiten is het toevoegen van extra

slagkracht: als een provincie een agrarische bedrijfslocatie of grond niet kan verwerven, dan kan het Rijk tot aankoop overgaan. De aankoop wordt, als mogelijk puzzelstuk, gedaan ten dienste van de realisatie van het provinciale gebiedsprogramma.

5.8 Risico's

Het Ontwikkeldocument NPLG beschrijft wat er allemaal parallel ontwikkeld wordt: doelen, keuzes en instrumenten. Vaak ook nog met het dilemma van onontkoombare resultaatsverplichtingen versus de behoefte aan een adaptieve aanpak. Dat geeft uiteraard risico's. Voor de risicobeheersing zijn de volgende maatregelen in paragraaf 5 beschreven:

- Op *inhoud* door doorrekeningen te maken op de doelen, de gebiedsprogramma's te toetsen en door onontkoombaar de doelen vast te leggen. En ook een monitoring- en evaluatiesystematiek in te gaan zetten, inclusief de oprichting van een Ecologische Autoriteit.
- Op *planning* door het inzetten van het 'ijkmoment' en de lerende adaptieve aanpak, zodat tijdig kan worden bijgesteld.
- Op *proces* door intensieve interbestuurlijke contacten en bestuurlijke overleggen en via de inzet van het maatschappelijk platform. Hierbij geeft de routekaart houvast in de te nemen stappen die met elkaar worden doorlopen. En ook op proces door duidelijke afspraken vooraf over een escalatieladder vanwege de benodigde onontkoombaarheid. Dit betekent goede afspraken over hoe en wanneer een bestuurlijk gesprek/keuze nodig is om voortgang van het NPLG in brede zin te bewaren en om besluiten te nemen over de knelpunten.
- Op *geld* door te sturen via het meerjarenprogramma met bijbehorende spelregels en de instellingswet van het begrotingsfonds.
- Op *uitvoerbaarheid* van de aanpak door, onder andere via de Regieorganisatie, voldoende 'kennis en capaciteit' met elkaar te organiseren en provincies in staat te stellen hun regierol te kunnen pakken.

5.9 Communicatie en participatie

Vanwege de complexe opgaven die er liggen voor natuur, klimaat en water werken we met alle betrokken partijen toe naar een landelijke communicatieaanpak. Een aanpak waarin we een duidelijk overkoepelend verhaal over het voetlicht brengen waarom wij dit doen, waar het over gaat en hoe het werkt. Daarbij gebruiken we heldere taal. We beseffen ons dat communicatie wederkerig is en gaat over zenden en ontvangen. Daarom halen we ook op wat in de samenleving leeft en wat gebieden nodig hebben als onderdeel van het adaptieve en iteratieve proces. Deze landelijke aanpak moet ondersteunend zijn aan wat de provincies nodig hebben voor hun regionale participatiestrategie en communicatieaanpak in samenhang met de gebiedsprocessen. Communicatie en participatie zijn middelen om te werken aan informatie en gesprek over alle veranderingen, aan begrip voor de verschillende posities, belangen en perspectieven, en met oog voor de menselijke maat. Met aandacht voor de kansen die er zijn en de zorgen die er leven. Zo werken we met elkaar aan draagvlak voor verandering en uiteindelijk vertrouwen.

Gezien de grote maatschappelijke impact volgen we hierbij een zorgvuldig en transparant participatieproces met alle betrokken stakeholders. Met het participatieproces organiseren we bijeenkomsten met stakeholders, om ze te informeren, het gesprek te voeren en hun ideeën mee te nemen in de verdere beleidsontwikkelingen.

Tevens worden in het planMER proces meerdere participatieve momenten georganiseerd, zodat er vanuit de relevante stakeholders input geleverd kan worden op de alternatieven voor in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau en de planMER.

6. Slotwoord

De ambitie van het NPLG vraagt om een stevige transitie op vele fronten. Niet overal zijn opgaven nog inpasbaar en in delen van het landelijk gebied kan dit leiden tot een herinrichting. Het vraagt keuzes op wat we als samenleving belangrijk vinden en keuzes op de opgaves die nodig zijn. Het vraagt ook een andere manier van werken als overheden onderling, en in samenwerking met de maatschappij, burgers en bedrijfsleven. Meer samenhangende gebiedsgerichte aanpak is nodig!

Deze aanpak zal zo ingrijpend zijn dat het veel van velen zal vergen om haar vorm te geven. Daar oog en begrip voor hebben is essentieel voor het slagen en het met tempo werken aan de benodigde veranderingen. Langjarig, waarbij iedereen nodig is.

Bijlagen

Bijlage 1: Samenvatting startnotitie NPLG van 10 juni 2022

Het landelijk gebied zal flink moeten veranderen. We willen de kwaliteit van onze natuur verbeteren, ons watersysteem robuuster en gezonder maken en op weg naar een klimaatneutraal landelijk gebied. De natuur kan niet langer meer wachten en op meerdere vlakken zullen grote stappen moeten worden gezet, niet in de laatste plaats op het terrein van de overbelasting aan stikstofdepositie. Een forse inzet op natuurherstel en -behoud is ook nodig om zo ruimte te creëren voor duurzame economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Daarnaast geldt dat Nederland zich op meerdere terreinen Europees en internationaal verplicht heeft aan diverse natuur-, water- en klimaatdoelstellingen. Vanwege de samenhang met een toekomstbestendige ontwikkeling van de landbouw en het belang van voedselzekerheid wordt het toekomstperspectief van de landbouw gelijktijdig met deze startnotitie gepubliceerd.

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is een beleidsprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie met LNV, IenW en BZK als opdrachtgevers. Het Rijk neemt in (de gebiedsprogramma's van) het NPLG de gebiedsgerichte opgaven en maatregelen op voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat. In het NPLG zijn de EU-verplichtingen leidend: Vogel- en Habitatrichtlijn, Kaderrichtlijn Water (KRW) en (onder meer) de Europese Klimaatwet voor broeikasgassen. In het coalitieakkoord is het hoofddoel van het NPLG vastgelegd, het toekomstbestendig ontwikkelen van het landelijk gebied. Naast reeds beschikbare budgetten komt er een Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur met daarin 24,3 miljard euro om tot en met 2035 financieel bij te dragen aan de genoemde internationale verplichtingen. De middelen zijn specifiek bedoeld om invulling te geven aan de nationaal wettelijk verplichte doelstellingen op het gebied van natuur (inclusief stikstof), water en klimaat.

De scope van het NPLG is in deze startnotitie vastgelegd, ook in relatie tot nauw verbonden trajecten en trajecten met meekoppelkansen op nationaal, regionaal en lokaal niveau, zoals luchtkwaliteit en zoönosen. Het NPLG legt structurende, richtinggevende keuzes en (regionale) doelen vast, als basis voor integrale provinciale programma's landelijk gebied – kortheidshalve 'brede gebiedsprogramma's' genoemd. Het Rijk geeft deze taakstellend mee aan de regionale overheden, onder regie van de provincies. De keuzes en doelen zijn in deze startnotitie deels al vastgelegd en moeten komende maanden deels nog verder uitgewerkt worden. Met deze startnotitie NPLG worden de al bekende keuzes en doelen meegegeven, zoals richtinggevende emissiereductiedoelen voor stikstof per gebied, de doelen voor de Kaderrichtlijn Water en eerste beelden wat de keuze voor water en bodem sturend uit het coalitieakkoord betekent. Daarmee is de startnotitie de aftrap van een langjarig transitieproces en partnerschap, waarbij het Rijk de medeoverheden uitnodigt om het NPLG samen verder uit te werken. In oktober volgen de aanvullende doelen vanuit NPLG (zoals de uitwerking voor waterberging en definitieve provinciale klimaatdoelen) tegelijk met de andere ruimtelijke keuzes voor bijvoorbeeld woningbouw. Zo ontstaat een gebiedsgericht integraal kader voor de uitwerking van het NPLG waarbinnen doelstellingen in samenhang worden gezien en als zodanig bijdragen aan het noodzakelijk natuurherstel en -behoud evenals de klimaat- en waterverplichtingen.

Volgend uit de afspraken in het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (PSN) worden de stikstof- en natuurdoelen uiterlijk in juli 2023 verplicht en onontkoombaar ruimtelijk uitgewerkt en vastgelegd in een gebiedsplan. Vanuit de NPLG-ambitie wordt dit samen met de andere uitgewerkte doelen voor natuur, water en klimaat, en de wisselwerking met de verduurzaming van de landbouw en de sociaal-economische ontwikkelingen, opgenomen in de eerste versie van de brede gebiedsprogramma's. De uitwerking van deze gebiedsprogramma's vraagt een enorme inspanning van de decentrale overheden met het Rijk als samenwerkingspartner. Maatschappelijke partners worden hier ook bij betrokken, en ook de betrokkenheid van grondeigenaren en grondgebruikers is

cruciaal. Bottom-up initiatieven kunnen hierbij goed benut worden. Ook bij de uitwerking van het ontwerpprogramma NPLG worden naast het Rijk de provincies, waterschappen, gemeenten en de maatschappelijke partners betrokken.

Voor de uitwerking van de richtinggevende stikstofdoelen per gebied zijn afgelopen tijd flinke stappen gezet, de resultaten zijn opgenomen in deze startnotitie¹⁵. In het toekomstperspectief landbouw (Kamerbrief perspectieven voor agrarische ondernemers van 10 juni 2022) worden beleidsmatige keuzes gemaakt. Randvoorwaarde is dat duidelijkheid wordt geboden over hoe het perspectief voor de agrarische ondernemers er uitziet, gebiedsgericht in aanpak en beleid. De concrete uitwerking van water en bodem als sturend principe zal in september gereed zijn. Komende maanden wordt de wijze waarop de verschillende doelen en maatregelen in de gebiedsprogramma's geïntegreerd en onontkoombaar vastgelegd gaan worden verder uitgewerkt. Andere belangrijke bouwstenen die op dit moment verder uitgewerkt worden zijn de besteding van de middelen uit het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur, de spelregels voor de beoordeling en realisatie van de gebiedsprogramma's (denk aan eisen aan het detailniveau) en de wijze waarop onontkoombaarheid steviger invulling krijgt.

De belangrijkste mijlpalen voor het NPLG zijn: de al bekende keuzes en doelen beschikbaar voor de regionale overheden (met deze startnotitie), aangevulde keuzes en doelen beschikbaar voor de regionale overheden (oktober), hoofdlijnen NPLG naar de Tweede Kamer (oktober), uitgewerkt ontwerpprogramma NPLG inclusief planMER (medio 2023), integrale provinciale gebiedsprogramma's (1 juli 2023). Dit sluit aan bij de lijn uit de Ruimtelijke Ordeningsbrief van 17 mei, met dezelfde mijlpalen op weg naar wederkerige afspraken in oktober 2023 die het ruimtelijk arrangement per provincie vormen.

Tot de primaire doelgroep van deze startnotitie behoren alle betrokken overheden, maatschappelijke partners zoals ondernemers, en het parlement.

Startnotitie samengevat in 1 alinea:

De startnotitie NPLG geeft een aanzet voor de uitwerking van de kerndoelen natuur (waaronder de stikstofaanpak), water en klimaat tot regionale doelen en structurerende keuzes, met onder andere de relatie met de landbouw. Die vormen de basis voor de uitwerking van de brede provinciale gebiedsprogramma's. Ook geeft de startnotitie de eerste (ruimtelijke) consequenties van deze doelen en structurerende keuzes. In de periode tot oktober worden de doelen en keuzes verder uitgewerkt en aangevuld, en vormen zo een tweede ronde input voor de gebiedsprogramma's. Daarbij geeft de startnotitie NPLG aan hoe de samenhang is met andere (Rijks) programma's in het landelijk gebied. De startnotitie NPLG beschrijft tevens de wijze waarop de overheden en maatschappelijke partijen de komende tijd samen vorm geven aan de uitwerking, dat dit onontkoombaar tot resultaten moet leiden en hoe dit samenhangt met het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur.

¹⁵ In dit ontwikkeldocument staat toegelicht wat de status hiervan is.

Bijlage 2: Nadere toelichting natuurdoelen

Indicatieve concretisering VHR – habitattypen en soorten

Wat een landelijk gunstige staat van instandhouding inhoudt, is nog niet voor alle soorten en habitattypen vastgesteld. Wel is voor bijna alle soorten en habitattypen bekend wat hun huidige staat en trend is. Voor het NPLG is een indicatieve concretisering uitgewerkt voor ieder lange termijn doel uit de VHR, zodat context en invulling gegeven kan worden aan de 30% natuurherstel opgave die richtinggevend is voor gebiedsprogramma's¹⁶. Deze indicatieve concretisering van de lange termijnopgaven maakt helder wat bereikt moet worden voor de gunstige staat van instandhouding en geeft daarmee richting aan de op termijn te realiseren condities voor natuur (met 30% als streven in 2030), binnen en buiten beschermde gebieden.

Voor de habitattypen en soorten waarvoor het lange termijn doel nog niet haalbaar is in 2030 zijn ecologisch haalbare concretiseringën uitgewerkt

Gebiedsprogramma's moeten maatregelen bevatten die de ecologisch sturende factoren op orde brengen. De ecologische randvoorwaarden bepalen immers of een soort of habitatype in bepaalde mate aanwezig kan zijn, waarbij het water- en bodemsysteem leidend is. Tegelijkertijd luistert natuurbeheer in de Nederlandse context vaak zo nauw, dat het nodig is de precieze ecologische vereisten van individuele soorten en habitattypen te kennen en hiermee rekening te houden. Een indicatieve omvang van de opgave voor Europees beschermde soorten en habitattypen is dus een randvoorwaarde voor een succesvolle integrale aanpak.

Gezien de dynamiek van de natuur en het integrale karakter van de opgave om de sturende factoren op orde te brengen, zijn de indicatieve concretiseringën geformuleerd in termen van draagkracht van het leefgebied voor een bepaalde populatieomvang en omvang en kwaliteit van habitattypen.

De indicatieve concretiseringën zijn geen afrekenbare doelen voor overheden of beheerders. Het is niet zo dat gegarandeerd moet worden dat bepaalde aantallen van een soort of omvang van een habitatype altijd aanwezig moeten zijn. Het Rijk beoordeelt wel of de gebiedsprogramma's de maatregelen bevatten om de benodigde condities en draagkracht voor die aantallen of omvang te realiseren, met het oog op het streven naar 30% natuurherstel in 2030.

¹⁶ De indicatieve concretiseringën per habitatype en soort zijn te vinden op www.natura2000.nl/nplg.

Dit Ontwikkeldocument Nationaal Programma Landelijk
Gebied is een uitgave van:

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

November 2022 | Publicatie-nr. 22407009

AANGENOMEN

M107/10-11-2019

**Partij voor
de Dieren**

Statenfractie Noord-Holland

**Christen
Unie**

Motie Natuurinclusief bouwen meenemen in klimaatambities voor gebouwde omgeving

Provinciale Staten van Noord-Holland in vergadering bijeen op 11 november 2019, ter bespreking van het Klimaatakkoord;

constaterende dat:

- de gebouwde omgeving 3,4 Mton CO2 moet besparen in 2030. Hiervoor moeten in 2030 ongeveer 1,5 miljoen woningen verduurzaamd zijn en moet de CO2-uitstoot in de bestaande utiliteitsbouw in 2030 met 1 Mton extra worden teruggebracht;
- ontwikkelingen rond de gebouwde omgeving een grote impact hebben op groen en natuur;
- IPO, Rijksoverheid, VNG en Aedes samen met belanghebbende partijen, zoals Vereniging Eigen Huis, EnergieSamen en Woonbond, uitwerken hoe de positie van eigenaars, gebruikers en/of bewoners in het kader van de wijkgerichte aanpak wordt geborgd, maar er nog geen plannen zijn om wetenschappers (bijv. ecologen), spelers in de bouwsector en natuurorganisaties te betrekken om de belangen van behoud van natuur en groen te waarborgen;

overwegende dat:

- een brede coalitie, van wetenschappers en natuurorganisaties tot grote spelers in de bouw onlangs een oproep hebben gedaan aan de overheid om het voortouw te nemen in natuurinclusief bouwen en natuur dus als uitgangspunt te nemen voor een daadkrachtig beleid¹;
- natuurinclusief bouwen kan bijdragen aan klimaatambities;

gehoord de discussie,

verzoeken het college van GS om:

- met ecologen, natuurorganisaties en de bouw in gesprek te gaan over hoe natuurinclusief bouwen in Provincie Noord-Holland zo snel mogelijk gerealiseerd kan worden;
- de wens om natuurinclusief bouwen te betrekken bij de uitvoering van het Klimaatakkoord in te brengen bij IPO;
- dit ook te betrekken bij de verdere invulling van de taken van het Expertise Centrum Warmte (ECW), als kenniscentrum voor de uitdagingen op het gebied van de gebouwde omgeving;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ines Kostic
Partij voor de Dieren

Michel Klein
ChristenUnie

¹ <https://www.groeneruimte.nl/nieuws/artikel.html?id=217729> 'Brede coalitie vraagt natuurinclusief bouwen wettelijk als norm vast te leggen', 6 nov. '19

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

mw. S.M.H. Willemsen

BEL/RO

Telefoonnummer +31235143654

willemsens@noord-holland.nl

1 | 2

Verzenddatum

22 FEB. 2023

Kenmerk

1884764/1884882

Uw kenmerk

Betreft: Evenredige reductie Schiphol motie 135-2022

Geachte leden,

Tijdens uw vergadering van 4 juli 2022 heeft u motie 135-2022 aangenomen. U heeft Gedeputeerde Staten verzocht met het Rijk in overleg te treden over de manier waarop het reductiedoel van de stikstofuitstoot van Schiphol gerealiseerd gaat worden.

Dat ook luchtvaart een evenredige bijdrage moet leveren aan de reductie van stikstofuitstoot staat niet ter discussie en maakt ook onderdeel uit van het nationale stikstofbeleid en van de door uw Staten vastgestelde stikstofstrategie.

Zoals in de motie is opgenomen is het Rijk het bevoegd gezag voor Schiphol. Wij spreken het Rijk vanwege deze Rijksbevoegdheid actief aan. Dit aanspreken maakt onderdeel uit van de gesprekken die wij als provincie in Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS) verband voeren met het Rijk (ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat) over de NOVEX Schipholregio, verbeteren van de leefomgevingskwaliteit in de Schipholregio (geluid, luchtkwaliteit en stikstof).

Maar ook in de Bestuurlijke Commissie Stikstof en het daarop geënt Bestuurlijk Overleg Stikstof met de minister voor Natuur en Stikstof is de inzet op evenredigheid voor alle sectoren strijk en zet. Schiphol is daar niet van uitgezonderd. Aan die Noord-Hollandse inzet op evenredigheid wordt ook niet getornd.

In het tijdbestek na de motie heeft de minister van Infrastructuur en Waterstaat aangegeven dat Schiphol ook het aantal slots voor vluchten moet verminderen. Dat is een deel van de bijdrage. Verder zijn wij er mee bekend dat Schiphol als bedrijf investeert in de voortgaande elektrificering van de verkeersbewegingen op de grond op de luchthaven.

Conform uw motie spreken wij in de bestaande overlegstructuren vanuit zowel de portefeuille stikstof als de portefeuille luchtvaart het Rijk aan op de evenredige bijdrage van Schiphol aan de stikstofuitstoot. Wij

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

stellen u voor om motie 135-2022 hiermee als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Evenredige reductie Schiphol

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 4 juli 2022, ter behandeling van agendapunt 2.a.1 'Actualiteit Noord-Hollandse aanpak stikstof';

constaterende dat:

- Schiphol in 2019 volgens de emissieregistratie een stikstofuitstoot had van 3.634.505 kg NOx;
- de provincie het principe hanteert dat alle sectoren evenredig moeten bijdragen aan de reductie van de stikstofuitstoot;
- de stikstofreductie-opdracht voor de provincie Noord-Holland volgens de 'Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)' 41% is;¹
- Schiphol in de provincie Noord-Holland ligt;
- het Rijk het bevoegd gezag voor Schiphol is;

spreken uit:

- dat Schiphol evenredig moet bijdragen aan het Noord-Hollandse reductiedoel van 41% minder stikstofuitstoot;

verzoeken GS:

- met het Rijk in overleg te treden over de manier waarop deze reductie gerealiseerd gaat worden,

en gaan over tot de orde van de dag.

Michel Klein
ChristenUnie

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/06/10/startnotitie-nplg-10-juni-2022>

NOORD-HOLLAND

AANGENOMEN

M151/04-07-2022
punt 10

Motie erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied

Provinciale Staten in vergadering bijeen op 4 juli 2022, ter bespreking van de kaderbrief 2023

Constaterende dat:

- Veel agrarische ondernemers worstelen met vragen op het gebied van hun toekomst
- In andere provincies onafhankelijke erfcoaches in gesprek gaan met agrarische ondernemers
- De ervaringen van deze provincies met erfcoaches tot op heden succesvol zijn

Overwegende dat:

- Erfcoaches onafhankelijk zijn en hierdoor een eerlijk en open gesprek over toekomstige uitdagingen beter op gang komt
- De uitgangspunten van het bijgevoegde voorstel 'erfcoaches voor toekomstig landelijk gebied' aansluiten op de besluitvorming van Provincie Noord-Holland rond gebiedsprocessen, de omgevingsvisie, het masterplan biodiversiteit en de voedselvisie

Verzoeken GS:

- Het voorstel 'erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied', bijgevoegd als bijlage van deze motie, mee te nemen bij het opstellen van de begroting

En gaan over tot de orde van de dag.

Willemien Koning

CDA

Bijlage bij motie Erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied

Deel A. Algemene informatie en financiële onderbouwing van het voorstel

Basis gegevens voorstel

Onderwerp	Erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied
Indiener	Dennis Heijnen en Willemien Koning
Fractie	CDA

1. Inhoud voorstel

Voor een duurzame toekomstbestendige landbouw en vitaal landelijk gebied is het belangrijk om boeren te helpen bij de invulling van de beleidsambities. Veel agrarische ondernemers worstelen met vragen op het gebied van hun toekomst, wel of niet investeren in duurzaamheid, natuurinclusieve landbouw, opvolging, financiële zorgen, enzovoorts. De zorgen blijven niet altijd beperkt tot de bedrijfsvoerder, maar hebben regelmatig betrekking op het hele gezin, bijvoorbeeld in het geval dat een ondernemer grote investeringen moet doen met bijbehorende risico's, overweegt het bedrijf elders voort te zetten, besluit de bedrijfsvoering rigoreus te wijzigen wat ook onzekerheid oplevert, opvolging lastig te realiseren is of dat het gezin besluit geheel te stoppen met het agrarisch bedrijf om een andere invulling te geven aan de locatie.

In andere provincies gaan onafhankelijke erfcoaches in gesprek met agrarische ondernemers over deze uiteenlopende vraagstukken. De erfcoach probeert agrariërs te helpen met de juiste keuze. De ervaringen van de andere provincies met erfcoaches, die samenwerken met andere partijen, zoals LTO Noord¹, zijn tot op heden succesvol. In Overijssel werken 12 erfcoaches die werkzaam zijn over alle gemeenten in de provincie en Gelderland heeft ook besloten om erfcoaches aan te stellen² in de vorm van ondernemersbegeleiding³. Het grote voordeel van de erfcoaches is dat ze onafhankelijk zijn en 'niet van de provincie'. Een eerlijk en open gesprek over toekomstige uitdagingen komt daardoor beter op gang.

Erfcoaches kunnen bijdragen aan de realisatie van duurzame, meer natuurinclusieve en/of kringlooplandbouw. Zij kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan voortgang van gebiedsprocessen die vaak enorm veel impact hebben op agrarische bedrijven. Erfcoaches verlagen de drempel om het gesprek aan te gaan over de toekomst van het bedrijf en de activiteiten die plaats vinden op die locatie. Erfcoaches leveren zo ook een bijdrage aan het toekomstbestendig maken van het landelijk gebied in Noord-Holland.

Het CDA wil een pilot - naar voorbeeld van hetgeen is opgezet in Overijssel en Gelderland - om in Noord-Holland een provinciebreed 'coachings-aanbod' te realiseren, dat gebaseerd is op de meest voorkomende zorgen bij agrarische ondernemers. Het CDA wil in die pilot betrekken of gemeentes en eventuele andere partners tezamen met de provincie de financiële lasten voor dit project, in eerste instantie voor enkele jaren, kunnen dragen.

¹ <https://www.ltonoord.nl/afdeling/vechtdal/nieuws/wat-doet-een-erfcoach>

² <https://www.stimuland.nl/standaard/stichting-stimuland-roept-provincie-gelderland-op-om-zelf-erfcoaches-aan-te-stellen/>

³ <https://www.gelderland.nl/themas/agrifood/ik-doe-mee/kennis-en-innovatie/ondernemersbegeleiding>

2. Financieel

Ons voorstel behelst een pilot van 3 jaar en is daarom een incidentele uitgave. We gaan uit van 4,0 fte, volledig betaald door de provincie voor een duur van 3 jaar. Wanneer de coaches een succes blijken kan dit aantal worden uitgebreid, ook kan financiering vanuit gemeenten en andere partners aan de orde komen. Na 3 jaar kan worden gezien of de rol van de erfcoach structureel gemaakt moet worden. Deze uitgave is geschat op een totaal van €400.000,- per jaar.

3. Verdeling uitgaven over de jaren

De benodigde (geschatte) uitgaven per jaar:

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Structureel? nee
Totale kosten verdeeld over de jaren	400.000	400.000	400.000	0	0	0	0	0	nee

4. Dekking

Indien er reeds geld beschikbaar is zou deze uitgave (gedeeltelijk) uit de beschikbare middelen voor de voedselvisie, de gebiedsprocessen of uit de NNN-gelden. De dekking wordt verder gevonden in het overschot van de jaarrekening 2021. Structurele dekking voor de erfcoaches na de pilot dient dan te worden gevonden en is sterk afhankelijk van de bijdragen van partners, zoals gemeenten.

Deel B. inhoudelijke onderbouwing voorstel

Vraag	Antwoord	Toelichting antwoord
1. Is het duidelijk welk maatschappelijk doel met het voorstel wordt gediend?	Ja	Het maatschappelijk doel van dit voorstel is om d.m.v. de erfcoaches een stap in de richting te zetten van duurzame, toekomstbestendige landbouw en het vitaal houden van het landelijk gebied.
2. Is het duidelijk wat de beoogde resultaten van het voorstel zijn en hoe deze aansluiten bij het gestelde doel?	Ja	Het doel betreft een onderzoek hoe erfcoaches kunnen worden ingezet in Noord-Holland en hoe deze gefinancierd kunnen worden. Na onderzoek kan overgegaan worden tot realisatie, waarbij direct wordt bijgedragen aan het omschreven doel.
3. Sluit het voorstel aan op een reeds bestaand beleidskader?	Ja	De inzet van erfcoaches sluit aan op besluitvorming rond gebiedsprocessen, omgevingsvisie, masterplan biodiversiteit, voedselvisie. Ook draagt het bij aan een vitaal platteland.

4. Is er een gegronde onderbouwing van het voorstel?	Ja	Het succes van de erfcoaches in provincies als Gelderland en Overijssel laat zien dat er behoefte is aan deze coaches en het bijdraagt aan het doel een toekomstbestendig landelijk gebied en een duurzame toekomstbestendige landbouw. Bij de nadere uitwerking wordt aangeraden zoveel mogelijk inspiratie te vinden in hetgeen in de provincies Gelderland en Overijssel is opgezet.
5. Heeft de doelgroep gevraagd om deze specifieke inzet?	Deels	De doelgroep waar het om gaat zijn agrarische ondernemers in Noord-Holland. Dat er veel zorgen zijn onder deze doelgroep over de toekomst van hun bedrijf is duidelijk. Van de bevindingen van de provincies waar erfcoaches al ingezet zijn, leren wij dat de behoefte ontzettend groot is, en daarmee het effect van dit instrument ook groot is. De provincie kan een voortrekkersrol nemen om met dit instrument de transitie naar duurzame, toekomstbestendige landbouw te bevorderen.

Motie Regionale Veenweidestrategie (RVS) zo snel mogelijk concreet!

Provinciale Staten van Noord-Holland in vergadering bijeen op 21 november 2022 ter bespreking van de 'Regionale Veenweidestrategie 1.0':

Constateernde dat:

- bodemdaling veenweiden' zijn gedaan¹.
- Deze uitspraken en de reacties daarop input zijn geweest voor het rapport van de heer Cees Veerman 'Haren kost geen tijd'², met de meest geciteerde zinsnede 'Wel urgent, niet acuut' en een oproep tot zorgvuldig en geduldig overleg met alle betrokkenen. Vrijwel alle geconsulteerden waren ervan overtuigd dat het tijd is om gezamenlijk de problematiek van de bodemdaling als prioriteit aan te vatten.
- Eind 2019 GS de Staten middels een brief met bijlagen³ informeerden over de start van het integraal gebiedsprogramma Laag Holland.
- De betrokken Statencommissie de afgelopen jaren veelvuldig aandacht heeft besteed aan de veenweideproblematiek met diverse werkbezoeken, technische briefings en discussies waarin ook vertegenwoordigers van betrokken partijen participeerden.

Overwegende dat:

- We bijna vier jaar verder zijn na de richtinggevende uitspraken en in die periode zowel in Laag Holland als in andere veengebieden zoals De Ronde Hoep veel gesproken en geleerd is over de veenweideproblematiek en de mogelijke aanpak.
- De provincie aan de slag is gegaan met de Noord-Hollandse gebiedsgerichte aanpak en in de veengebieden veelvuldig in gesprek is geweest met tal van partners waaronder betrokken agrarische ondernemers.
- Daarmee wordt voldaan aan het door dhr. Veerman bepleite zorgvuldige en geduldige overleg met alle betrokkenen.
- In de 1.0-versie van de Regionale Veenweidestrategie zoals vandaag aan de orde veel kennis en ervaring is gebundeld, maar nog geen strategie is geformuleerd.
- GS voornemens is om de uitwerking naar een strategie voor de veenweidegebieden een plek te geven in Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG).

Stellen vast dat:

1. De provincie in de afgelopen jaren de aanbeveling van Dhr. Veerman om de veenweideproblematiek als 'wel urgent, niet acuut' te beschouwen ter harte heeft genomen.

¹ <https://portal.ibabs.eu/Agenda/View/79c9841f-637f-4f24-a90a-471bda0fcac7/22/2018>

² [file:///C:/Users/Rien%20Cardol/Downloads/rapport%20veerman%20consultatieronde%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Rien%20Cardol/Downloads/rapport%20veerman%20consultatieronde%20(2).pdf)

³ <https://portal.ibabs.eu/Agenda/View/606f6185-4494-42a9-8a76-836d898b3712/1100113284/2019?returnUrl=%2FSearch%2F1100113284%2F2019#15f9668b-7668-4df7-97f4-3a84a15fc537>

2. Er mede door de vele nieuwe uitdagingen (klimaat, stikstof, water, gezondheid, leefbaarheid en perspectief voor de landbouw) in het landelijk gebied nog meer urgentie is ontstaan en een gecoördineerde aanpak geen langer uitstel kan dulden.
3. Tal van partijen waaronder de betrokken Waterschappen, andere overheden, natuurorganisaties en landbouworganisaties pleiten voor een voortvarende aanpak met heldere doelstellingen, een goed gevulde instrumentenkoffer en brede samenwerking.

Verzoeken het College:

1. In de eerste versie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied concrete doelen te formuleren – bij voorkeur op gebiedsniveau - inzake remming en stoppen van bodemdaling, veenherstel, klimaat en water, inzichtelijk te maken wat nodig is om die doelen te halen en hiervoor de richtinggevende uitspraken van december 2018 als startpunt te nemen.
2. In het PPLG aan te geven welke instrumenten zullen worden ingezet om de doelen te halen – waaronder de systeemoplossingen zoals vermeld op pagina 20 van de RVS en instrumenten op het gebied van ruimtelijke ordening, teeltwijzen en het provinciale pachtbeleid - en alle instrumenten te bundelen in een zogenaamde 'instrumentenkoffer' voor de gebiedsgerichte aanpak.
3. Voor het proces van voorbereiding en uitvoering van de veenweidestrategie intensief samen te werken met alle betrokkenen in volle breedte zowel sectoraal als geografisch.
4. Bij de toegezegde maandelijkse agendering van het PPLG-proces in de commissie NLG uiterlijk in februari 2023 een update te geven over de beoogde aanpak inzake bodemdaling en veenherstel binnen het PPLG en hierover in gesprek te gaan met de commissie.
5. Tussen nu en de vaststelling van het PPLG onverwijld door te gaan met de aanpak in Laag Holland, de Ronde Hoep, Bovenkerkerpolder, Keverdijksepolder en Polder Westzaan.

En gaan over tot de orde van de dag.

Rien Cardol, GroenLinks
Gert-Jan Leerink, Partij van de Arbeid
Arja Kapitein, D66
Anna de Groot, SP
Ines Kostic, Partij voor de Dieren
Michel Klein, ChristenUni

AANGENOMEN

M 241 / 21-11-2022

Motie bij het Programma NatuurNetwerk:

Stikstof "Gelijk Speelveld"

Provinciale Staten van Noord Holland, in vergadering bijeen op maandag 21 november 2022.

Constateernde dat:

- Het Rijk en de provincies in 2020 bestuurlijke afspraken hebben gemaakt om elkaar te informeren, en dat in goed vertrouwen te doen, over voornemens tot opkoop van (agrarische) bedrijven in het kader van extern salderen;
- Er geruchten gaan dat (semi)overheidsinstanties op de markt actief zijn om stikstofruimte op te kopen (zie artikelen in Trouw *) d.d. 16 november 2022 en de Volkskrant d.d. 18 november 2022 **)
- De provincie gebiedsprocessen ambieert waarin stikstofreductie moet worden gerealiseerd en waarvoor het moeilijk is het vertrouwen van betrokken partijen te verkrijgen en te behouden en hen aan tafel te krijgen en te houden;

Overwegende dat:

- Het zowel wenselijk als noodzakelijk is voor de bestuurlijke samenwerking tussen overheidslagen, om elkaar vroegtijdig en volledig op de hoogte te stellen van voornemens en uitvoeringen die beide overheidslagen treffen;
- Dergelijke gesprekken wel al gevoerd worden;
- Het stikstofdossier een gevoelig dossier is en om het vertrouwen van betrokken partijen te krijgen en te behouden, de overheid als een betrouwbare partner in beeld moet zijn;
- De Provincie de opdracht en de ambitie heeft om stikstof reductie vanuit de gebiedsgerichte aanpak samen met de betrokken partijen bottom-up te realiseren en er voor dit kwetsbare proces vertrouwen nodig is en een helder en transparant speelveld;

Spreekt uit dat:

- Als het proces van opkopen zonder overleg gaat, het principe van 'een gelijk speelveld' erg lastig wordt in het geval dat het Rijk of andere overheidsinstanties stikstofruimte opkopen buiten de provincie en buiten diens gebiedsprocessen om.

Verzoekt het college:

- Bij het Rijk (en/of andere overheidsinstanties) herbevestiging te vragen aangaande het elkaar informeren over het opkopen van stikstofruimte door (semi)-overheidsinstanties in de provincies, juist om de gebiedsprocessen in de provincie te beschermen.

En gaat over tot de orde van de dag.

PvdA-nh

Aukelien Jellema

*) "Provincies verdwalen in de stikstofchaos terwijl het Rijk zijn eigen plan trekt"

<https://www.trouw.nl/a-bdee9a58>

**) Provincies beklagen zich bij Tweede Kamer over obstakels in stikstofbeleid van het kabinet

<https://www.volkskrant.nl/a-b7535d48>

AANGENOMEN

M243/21-11-2022

**Partij voor
de Dieren**

Statenfractie Noord-Holland

Motie Uitwerken Aanvalsplan Landschapselementen

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 21 november '22, ter behandeling van Voordracht 60: Programma Natuurnetwerk 2023;

overwegende dat:

- een coalitie van partijen, waaronder de provincies, verenigd in Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel, op verzoek van de overheid het Aanvalsplan Landschapselementen heeft opgesteld¹;
- dit Aanvalsplan inzet op 10% gebiedseigen groenblauwe dooradering van het landelijk gebied buiten het NNN, middels gebiedseigen landschapselementen, zoals houtwallen, heggen, knotbomen, hoogstamboomgaarden maar ook natuurvriendelijke oevers en kruidenrijke akkerranden;
- in het Programma Natuur Netwerk 2023 landschapselementen vrijwel ontbreken;
- GS kan anticiperen op uitwerking van het plan via het NPLG;

gehoord de discussie,

verzoeken GS:

- het Aanvalsplan Landschapselementen uit te werken in provinciaal beleid;
- daarbij de 10% groenblauwe dooradering conform de ambitie van het NPLG als ondergrens te hanteren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Jaap Hollebeek

Partij voor de Dieren

¹ [Aanvalsplan Landschapselementen | Deltaplan Biodiversiteitsherstel \(samenvoorbiodiversiteit.nl\)](#)

**Partij voor
de Dieren**

Statenfractie Noord-Holland

Motie Vrijkomende gronden na verplaatsing of beëindiging veehouderijen niet inzetten voor intensivering

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 21 november '22, ter behandeling van Voordracht 60: Programma Natuurnetwerk 2023;

constaterende dat:

- bij het verplaatsen van een veehouderij uit een gebied, de vrijkomende gronden soms worden ingezet voor intensivering van andere veehouderijen in het gebied, zoals in de Starnmeer;

overwegende dat:

- verplaatsing in combinatie met intensivering in de regel leidt tot per saldo meer dieren, terwijl voor het halen van stikstofdoelen een reductie van het aantal landbouwdieren nodig is;
- het opvullen van vrijgekomen ruimte deze reductie tegenwerkt;
- de Voedselvisie van de provincie inzet op natuurinclusieve landbouw in 2030;
- de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied¹ van de minister van Natuur en Stikstof en de Kamerbrief Perspectief voor agrarische ondernemers² van de minister van LNV uitgaan van een transitie richting landbouw binnen de grenzen van natuur en klimaat, bijdragend aan biodiversiteit en waterkwaliteit;

gehoord de discussie,

verzoeken GS:

- bij verplaatsing of beëindiging van veehouderijen mogelijkheden voor intensivering van veehouderijen zoveel mogelijk uit te sluiten;

en gaan over tot de orde van de dag.

Jaap Hollebeek
Partij voor de Dieren

¹ [Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied | Beleidsnota | Rijksoverheid.nl](#)

² [Kamerbrief over perspectief voor agrarische ondernemers | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#) [Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied | Beleidsnota | Rijksoverheid.nl](#)

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

V.J. Goyarts

BEL/REE

Telefoonnummer +31631148575

vianne.goyarts@noord-holland.nl

1 | 5

Betreft: Afdoen motie 229 'Gaan voor Goud' inzake provinciale invulling Nationaal Strategisch Plan.

Verzenddatum

11 APR. 2023

Kenmerk

2003035/2003043

Geachte leden,

Uw kenmerk

x

In deze brief informeren wij u hoe motie 229 'Gaan voor GOUD' inzake het Nationaal Strategisch Plan (NSP) voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van 14 november 2022 door ons is uitgewerkt.

In uw motie gaat u in op de aansluiting van het GLB-Nationaal Strategisch Plan op het provinciaal beleid en de gebiedsgerichte aanpak zoals deze vorm zal krijgen via het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Daarnaast wordt in de motie ingegaan op de kansen die het NSP biedt om aan te sluiten op specifieke behoeften van landbouwers in Noord-Holland en op provinciale doelen.

U heeft ons verzocht om:

1. De komende tijd met betrokkenen het pakket van regelingen en interventies uit het GLB-NSP toe te spitsen op de situatie in Noord-Holland om hiermee de deelname van boeren aan de eco-regelingen en het ANLb te stimuleren en tegelijk bij te dragen aan de provinciale doelen voor een duurzame toekomst van de landbouw in Noord-Holland.
2. Begin volgend jaar een brede expertmeeting te organiseren met deelname van ondernemers en organisaties uit de sector w.o. mogelijke co-financiers en instituties die een rol spelen in de uitvoering van het GLB-NSP (zoals de Rijksdienst voor Ondernemend NL, RVO) om ideeën op te halen voor het provinciale plan.
3. In het provinciale plan extra aandacht te besteden aan voorlopers in de transitie waaronder biologische boeren en Caring Farmers die als voorbeeld kunnen dienen voor de vele boeren die ook bereid zijn verdere stappen te zetten naar duurzame landbouw.
4. Te onderzoeken of de aan te stellen erfcoaches een rol kunnen spelen in het stimuleren van deelname aan het GLB-NSP en of de

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

capaciteit voor advies en ondersteuning nog kan worden uitgebreid met middelen uit het GLB-NSP.

5. De plannen die voortkomen uit bovenstaande initiatieven mee te nemen in het Provinciaal Programma Landelijke Gebied en de gebiedsgerichte processen en op termijn een effectenrapportage te maken inzake bestede middelen.

In deze brief gaan we in op deze punten.

Ad 1: Toespitsen van het NSP op Noord-Holland en deelname ecoregeling en ANLb

Het NSP, waar Rijk en provincies gezamenlijk opdrachtgever van zijn, is de nationale invulling van het GLB. Het NSP GLB bestaat uit subsidieregelingen die worden uitgevoerd door de provincies, het Rijk en door Rijk en provincies samen. In de motie wordt gesproken van een provinciaal plan voor het NSP. Provincie Noord-Holland geeft via de subsidieregelingen uitvoering aan de doelen van het NSP. Het overleg met betrokkenen is daarbij gebruikelijk.

Wij geven uitvoering aan de productieve en niet-productieve investeringsregelingen van het NSP GLB. En aan de samenwerkingsregelingen LEADER (regionaal samenwerkingsverband gericht op brede plattelandsontwikkeling), integrale gebiedsontwikkeling en EIP (gericht op innovatie). Daarnaast komt er een provinciale regeling gericht op kennisverspreiding en informatie en geven wij uitvoering aan het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb).

Onze inzet van de subsidies richten wij op onze provinciale doelen voor de landbouw zoals die onder meer staan verwoord in de Voedselvisie 2020-2030, de uitvoeringsagenda Economie 2021-2023 en de landbouwopgaven die worden uitgewerkt in het PPLG.

Komende maanden wordt u geïnformeerd over de uitvoeringsregeling NSP GLB voor de subsidies en de eerste openstellingen van deze regeling voor o.a. het onderdeel LEADER.

Deelname ecoregeling

De ecoregeling wordt uitgevoerd door het Rijk en deelname is een individuele keuze van de landbouwer. Provinciale subsidieregelingen uit het NSP kunnen wel ondersteunend zijn aan de ecoregeling. Een concreet voorbeeld hiervan is de mogelijkheid tot het vergoeden van de aanleg van landschapselementen via de subsidieregeling niet-productieve investeringen voor landbouwbedrijven. Het jaarlijks beheer van houtige landschapselementen is één van de maatregelen van de ecoregeling.

Deelname ANLb

Deelname aan het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) is alleen mogelijk in de door provincie aangewezen leefgebieden en categorieën in het Natuurbeheerplan. Agrarische collectieven vragen de subsidie aan en organiseren het beheer met agrariërs. In het NSP GLB is het ANLb verbreed met klimaatmaatregelen. Ook is er extra budget voor de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto. Hierdoor kan het areaal

landbouwgrond waar een ANLb pakket op ligt en het aantal deelnemende boeren de komende jaren groeien.

Bij het ANLb wordt er gewerkt aan het mogelijk maken van langjarige contracten (12 jaar). Dit biedt een langjarig perspectief aan de landbouwer en kan tevens het verdienmodel versterken. Deelname aan het ANLb kan hierdoor aantrekkelijker worden. Deze optie wordt in eerste instantie onderzocht voor weidevogelbeheer maar zou mogelijk breder ingezet kunnen worden.

Tenslotte kan de ANLb systematiek ook een rol spelen in het PPLG. Het ANLb bevat beheeractiviteiten die bij kunnen dragen aan de extensivering van de landbouw. Het PPLG kan mogelijkheden bieden om het ANLb breder in te zetten.

Ad 2: Expertmeeting

Op 25 januari 2023 is er een expertmeeting georganiseerd voor de commissie NLG over het NSP GLB. Naast een algemene toelichting op het NSP, met verdieping op de ecoregeling, hebben wij aan de hand van praktijkvoorbeelden stilgestaan bij de kansen en uitdagingen die het NSP biedt voor landbouwers in onze provincie. De input van de experts wordt meegenomen in de verdere uitwerking van subsidieregelingen van het NSP voor ons beleid.

Tijdens de expertmeeting lag de nadruk op de uitwerking van de ecoregeling op het boerenerf. De ecoregeling wordt de komende jaren verder uitgebreid met maatregelen en wordt daarmee een steeds belangrijker instrument. Tijdens de expertmeeting is dan ook stilgestaan bij de doorontwikkeling van de ecoregeling. De deelname van boeren aan de ecoregeling wordt landelijk gemonitord en geëvalueerd. Provincies zijn hier bij betrokken.

Tijdens de expertmeeting kwam ook het belang van samenwerking tussen landbouwers veelvuldig aan bod. Het ging hierbij om samenwerking tussen leeftijdsgeneraties en tussen sectoren. Voor jonge landbouwers zijn er diverse subsidieregelingen opgenomen in het NSP GLB. De subsidieregeling voor productieve investeringen voor jonge landbouwers wordt uitgevoerd door de provincie. Daarnaast kunnen jonge landbouwers gebruik maken van de subsidieregeling 'Samenwerking voor generatievernieuwing'. Met deze regeling, die wordt uitgevoerd door het Rijk, worden projecten gestimuleerd die bijdragen aan het aantrekken van jonge landbouwers om te kiezen voor het agrarisch ondernemerschap.

Naast de samenwerkingsregeling voor generatievernieuwing kent het NSP GLB diverse subsidieregelingen gericht op samenwerking op gebiedsniveau.

Op het gebied van grond gaan we verkennen of we de samenwerking tussen akkerbouw en veeteelt kunnen versterken om beide sectoren te helpen te kunnen voldoen aan (een hoger niveau) ecoregeling. Mogelijk biedt de subsidiemaatregel EIP (Europese Innovatie Partnerschap) hier kansen toe.

Ad 3: Extra aandacht voor voorlopers landbouwtransitie

De subsidieregelingen van het NSP zetten wij zo in dat zij bijdragen aan ons provinciaal beleid. In bijvoorbeeld het uitvoeringsprogramma van de Voedselvisie 2023-2024 gebruiken wij de subsidieregelingen van het NSP om de doelen van kringlooplandbouw (PPLG) te behalen. Het NSP maakt onderdeel uit van de instrumentenmix van het PPLG. De provinciale subsidieregelingen van het NSP zijn gericht op specifieke sectoren, gebieden of doelgroepen. Zo komen er openstellingen voor specifieke voorlopers of een samenwerkingsverband van voorlopers. We hebben praktijkvoorbeelden zoals de samenwerking van NLG - bollentelers (Natural Living Growth) en het project zoetwaterboeren. Vanuit de Voedselvisie is er experimenteerruimte voor voorlopers op agroforestry, strokenteelt, eiwittransitie en korte ketens.

Met het NSP GLB wil Nederland ook generiek inzetten op voorlopers, zoals een stapsgewijze groei van biologische landbouw tot 6% van het landbouwareaal in 2027. Het Rijk zet inmiddels in op 15% biologische landbouw in 2030. Het NSP GLB wordt in het Biologische Actieplan aangehaald als belangrijk instrument om biologische landbouw te stimuleren. Het GLB ondersteunt biologische landbouwers op verschillende wijze. Zo voldoen biologische boeren en boeren in omschakeling standaard aan de ecoregeling en krijgen daarbij uitbetaald op het niveau goud. Daarnaast krijgen biologische landbouwers bij de beoordeling van subsidieaanvragen voor productieve investeringen standaard een punt extra. Vanuit de provinciale Voedselvisie wordt tevens uitvoering gegeven aan M205-2022 'Motie Hernieuwde aandacht voor (meer) biologische landbouw'. In onze brief met kenmerk 1954992/1955001 hebben wij u over de afhandeling van deze motie geïnformeerd.

Ad 4: Rol voor erfcoaches

De erfcoaches zullen zich in eerste instantie richten op sociaal-economische begeleiding. Hierbij zullen zij een rol als coach of sparringpartner vervullen en zich niet zozeer richten op het geven van bedrijfsadvies. De aansluiting van de erfcoaches op het landbouwportaal wordt momenteel onderzocht. Dit is onderdeel van de uitwerking van uw motie 151 over erfcoaches.

Kennisverspreiding en informatie is een overkoepelend doel van het NSP. Er zal in het tweede kwartaal van 2023 een landelijke openstelling zijn voor kennisvouchers. De vouchers kunnen o.a. gebruikt worden voor bedrijfsadvies of het maken van een bedrijfsplan.

Ad 5: Aansluiting op het PPLG en effectrapportage

Het NSP ondersteunt onder meer het Provinciaal Programma Landelijke Gebied (PPLG). Het NSP biedt een set aan subsidieregelingen die ook ingezet kunnen worden voor de doelen van het PPLG. Het maakt onderdeel uit van de instrumentenkoffer. Projecten komen op deze wijze logischerwijs voort uit het PPLG, het NSP is geen eigenstandig beleidskader.

Bij het opstellen van het NSP GLB is rekening gehouden met de aansluiting op het PPLG. De subsidieregeling 'samenwerking voor integrale gebiedsontwikkeling' is daar een voorbeeld van. Via deze

regeling is het mogelijk om activiteiten ter voorbereiding van het opstellen van een gebiedsplan te subsidiëren maar ook de (meerjarige) uitvoering van een gebiedsplan. Rijksbudget dat via het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)-transitiefonds beschikbaar komt kan via deze regeling ingezet worden om doelen uit het PPLG te behalen.

Het NSP GLB kent een eigen monitorings- en evaluatieverplichting. Deze bestaat uit een zgn. Annual Performance Report (APR) en een evaluatieplan. Beide onderdelen worden met Rijk en provincies gezamenlijk opgepakt onder regie van de regieorganisatie GLB. Naast deze verplichte monitoring en evaluatie bestaat er aanvullende monitoring op nationaal niveau. Om monitoring en evaluatie van enerzijds het NSP en anderzijds het NPLG/PPLG zoveel mogelijk op elkaar te laten aansluiten vindt er afstemming plaats met Rijk en provincies.

Voor de effectrapportage van het PPLG zal dan ook gebruik worden gemaakt van de door de EU-verplichte gegevens in het kader van het GLB en de aanvullende nationale monitoring.

Tot slot

Met deze brief hebben wij u geïnformeerd over het NSP GLB en de samenhang met het PPLG. Daarnaast hebben wij een expertmeeting over het NSP GLB georganiseerd. Wij verzoeken u motie 229 als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

plv.

provinciesecretaris

R.A.

voorzitter

H.J. Schartman

C.J. Loggen

AANGENOMEN

M229/14-11-2022

Motie 'GAAN voor GOUD' inzake provinciale invulling Nationaal Strategisch Plan¹

Provinciale Staten van Noord-Holland in vergadering bijeen op 14 november 2022 ter bespreking van de provinciale begroting 2023:

Constaterende dat:

- Onlangs het Nationaal Strategisch Plan (NSP), de Nederlandse invulling van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), is vastgesteld en per 1 januari 2023 van kracht wordt.
- Het nieuwe GLB-NSP meer dan eerdere versies van het GLB is gericht op groene ontwikkeling van de landbouw en daarmee aansluit op onze provinciale Voedselvisie 2020-2030 waarin we ambities, doelstellingen en instrumenten hebben opgenomen die leiden naar een verdere verduurzaming van ons voedselsysteem.
- Het NSP ook aansluit op landelijk en provinciaal beleid inzake klimaat, bodemdaling, biodiversiteit, water- en luchtkwaliteit en op de gebiedsgerichte aanpak zoals deze vorm zal krijgen via het Nationaal en Provinciaal Programma Landelijk Gebied (NPLG resp. PPLG).
- Het NSP belangrijk kan bijdragen aan toekomstperspectief en nieuwe verdienmodellen voor boeren en andere ondernemers op het platteland en in de voedselketen.

Overwegende dat:

- Het NSP ruimte biedt voor regionale initiatieven en maatwerk op gebiedsniveau – o.a. voor veenweidegebieden en overgangszones nabij Natura 2000-gebieden - en daarmee provincies de kans biedt hieraan een invulling te geven die bijdraagt aan het bereiken van landelijke en provinciale doelen.
- Het NSP ook specifieke interventies kent voor jonge boeren, bijvoorbeeld via verhoogde subsidies bij investeringen, en voor samenwerkingsverbanden van boeren w.o. vouchers voor advisering via de Subsidiemodule agrarische bedrijfsadviesing en educatie (SABE).
- Een grote deelname van boeren aan de groene regelingen uit het GLB-NSP niet alleen kansen biedt voor de deelnemende ondernemers zelf, maar ook provinciale doelen en succes in de gebiedsgerichte aanpak kan bevorderen.
- Diverse actoren zoals de agrarische collectieven nu al druk bezig zijn om voorstellen te ontwikkelen binnen de kaders van GLB-NSP en er dus urgentie is om snel aan de slag te gaan.
- De provincie zelf de regie kan nemen door samen met betrokkenen een samenhangend pakket te ontwikkelen dat aansluit op de specifieke behoeften van boeren in Noord-Holland én op de provinciale doelen.

¹ <https://open.overheid.nl/repository/rnl-5d4237dd474ac1be566ba5f4e22bf9720032abd5/1/pdf/nsp-glb-2023-2027.pdf>

Toelichting: bij de eco-regelingen is er een driedeling in mate van deelname: brons, zilver, goud. Ons streven is: zoveel mogelijk deelnemers in NH in de categorie 'goud'. Biologische boeren zijn 'gold by definition'.

- Aanvullende middelen uit de programma's inzake klimaat, water, bodemdaling, stikstof (transitiefonds) en natuurherstel/biodiversiteit mogelijk kunnen bijdragen om de aanpak op provinciaal niveau extra (financiële) impulsen te geven.

Verzoeken het College van GS:

1. De komende tijd met betrokkenen het pakket van regelingen en interventies uit het GLB-NSP toe te spitsen op de situatie in Noord-Holland om hiermee de deelname van boeren aan de eco-regelingen en het ANLb te stimuleren, onnodige belemmeringen weg te nemen en tegelijk bij te dragen aan de provinciale doelen voor een duurzame toekomst van de landbouw in Noord-Holland.
2. Begin volgend jaar een brede expertmeeting te organiseren met deelname van ondernemers en organisaties uit de sector w.o. mogelijke co-financiers en instituties die een rol spelen in de uitvoering van het GLB-NSP (zoals de Rijksdienst voor Ondernemend NL) om ideeën op te halen voor het provinciale plan.
3. In het provinciale plan extra aandacht te besteden aan voorlopers in de transitie waaronder biologische boeren en Caring Farmers die als voorbeeld kunnen dienen voor de vele boeren die ook bereid zijn verdere stappen te zetten naar duurzame landbouw.
4. Te onderzoeken of de aan te stellen erfcoaches een rol kunnen spelen in het stimuleren van deelname aan het GLB-NSP en of de capaciteit voor advies en ondersteuning kan worden uitgebreid met middelen uit het GLB-NSP.
5. De plannen die voortkomen uit bovenstaande initiatieven mee te nemen in het Provinciaal Programma Landelijke Gebied en de gebiedsgerichte processen en op termijn een effectrapportage te maken inzake de bestede middelen.

En gaan over tot de orde van de dag.

GroenLinks, Rien Cardol
D66, Amélie Strens
PvdA, Aukelien Jellema
VVD, Bas de Wit

M20/06-03-2023
punt 9

AANGENOMEN

Motie PS 06-03-2023

Voedselvisie Noord-Holland basis voor Provinciaal Programma Landelijk Gebied

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 6 maart 2023, ter behandeling van het agendapunt 'Eindrapport Randstedelijke Rekenkamer Landbouw- en Voedseltransitie',

Constaterende dat:

- De Voedselvisie Boer en Business in Balans van de provincie door de Staten is vastgesteld als perspectief op weg naar een duurzaam voedselsysteem in Noord-Holland
- De Randstedelijke Rekenkamer op hoofdlijnen positief is over de Voedselvisie, maar wel een aantal aanbevelingen heeft geformuleerd
- Gedeputeerde Staten in reactie op het rapport van de Rekenkamer hebben aangegeven de meeste aanbevelingen van de Rekenkamer te kunnen omarmen

Overwegende dat:

- De provincie de komende jaren, zo niet decennia, een belangrijke rol gaat spelen in de transitie van de landbouw in Noord-Holland
- Hiervoor reeds op korte termijn de uitgangspunten zullen worden geschetst in het eerste concept van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)
- Bij bespreking in de commissie NLG is geconstateerd dat de doelen en ambities van de Voedselvisie onverkort als input dienen voor het komende proces rond het PPLG

Verklaren dat:

1. De doelen en ambities van de Voedselvisie uitgangspunt dienen te zijn voor het op te stellen Provinciaal Programma Landelijk Gebied voor Noord-Holland.
2. Het proces om te komen tot een PPLG en de uitvoering ervan in de gebiedsprocessen niet mogen leiden tot vertraging van de Landbouw- en Voedseltransitie in Noord-Holland, maar dat het PPLG en de gebiedsprocessen worden gebruikt als aanjager voor realisatie van de Voedselvisie.

Rien Cardol, fractie GroenLinks Noord-Holland

Aukelien Jellema, fractie PvdA Noord-Holland

Amélie Strens, fractie D66 Noord-Holland

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 23 mei 2023

Onderwerp: Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)

Kenmerk: 1996100/2024386

Bijlagen: concept-startversie PPLG

1. Inleiding

Middels deze voordracht bieden wij u de concept-startversie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) aan, vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 23 mei 2023. Deze voordracht is bedoeld voor richtinggevende, niet-besluitvormende bespreking van de concept-startversie op 1 juni in de interim-Statencommissie en op 12 juni in Provinciale Staten.

Het doel van deze richtinggevende, niet-besluitvormende bespreking is om uw Staten in de gelegenheid te stellen om een politiek debat te voeren over de inhoud van de concept-startversie. Dit politieke debat is van belang, gelet op de grote betekenis van het PPLG voor het werk van de provincie Noord-Holland. Ons college vindt het van groot belang om de wensen en bedenkingen die uw Staten op 1 en 12 juni formuleren, op een zorgvuldige manier te kunnen verwerken in de definitieve startversie. Deze definitieve startversie moeten wij, op grond van [artikel 1.12fa van de Wet natuurbescherming](#), uiterlijk 1 juli 2023 aanbieden aan de minister voor Natuur en Stikstof. Ons college streeft ernaar om op 27 juni 2023 de definitieve startversie-PPLG vast te stellen, waarin uw wensen en bedenkingen zijn verwerkt. Wij lichten dit nader toe in paragraaf 3 van deze voordracht.

2. Inhoud van de concept-startversie PPLG

Het PPLG wordt het Noord-Hollandse, integrale beleidskader voor het landelijk gebied. Het bevat een uitwerking van de nationale opgaven voor biodiversiteit en stikstof, water en bodem en klimaat. Deze opgaven staan in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en vloeien voort uit Europese of mondiale verplichtingen. In aanvulling hierop bevat het PPLG ook een uitwerking van provinciale doelen voor het landelijk gebied, zoals voor de thema's landbouw, landschap, erfgoed en recreatie. Het PPLG is een programma onder de Omgevingsvisie NH2050 en de Omgevingswet.

In een vitaal landelijk gebied komen veel verschillende opgaven samen. Dat vraagt een brede blik en een integrale aanpak, die aansluit bij de ontwikkelrichtingen in het vorige hoofdstuk. Daarom brengen we in dit PPLG de opgaven in het landelijk gebied samen voor biodiversiteit (waaronder stikstof), water en bodem, klimaat en bodemdaling, landbouw, landschap, erfgoed en recreatie. Deze opgaven zijn deels afkomstig uit het [Nationaal Programma Landelijk Gebied](#) (NPLG), dat is gebaseerd op internationale wet- en regelgeving zoals het Klimaatakkoord van Parijs, de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn, Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn. Een ander deel van de opgaven is door onszelf geformuleerd: soms als uitwerking van rijksbeleid, soms op eigen initiatief. De integrale benadering in dit PPLG geeft meer overzicht en duidelijkheid dan separate beleidsvisies. Beleidskeuzes en maatregelen dienen immers vaak meerdere opgaven tegelijkertijd. Voor een samenvatting van de inhoud van de concept-startversie verwijzen wij kortheidshalve naar het document, waarin deze samenvatting is opgenomen. Om deze bespreking in uw Staten te vergemakkelijken zijn tekstpassages die een aanpassing van het huidige beleid zijn, blauw gearceerd.

3. Proces in de komende maanden

De richtinggevende bespreking in uw Staten is van belang om de startversie te kunnen vervolmaken. Daarnaast verwachten wij in juni 2023 de resultaten van de *online inwonerraadpleging*. Ook deze gebruiken wij om de startversie aan te scherpen. Ten slotte komen in deze periode mogelijk een nieuw Noord-Hollands *coalitieakkoord* en een nationaal *Landbouwakkoord* beschikbaar. In het besef dat er nog diverse onzekere factoren zijn, maar het eerdergenoemde wetsartikel bepaalt dat wij uiterlijk 1 juli 2023 een PPLG aanbieden aan de minister voor Natuur en Stikstof, stellen Gedeputeerde Staten de definitieve startversie naar

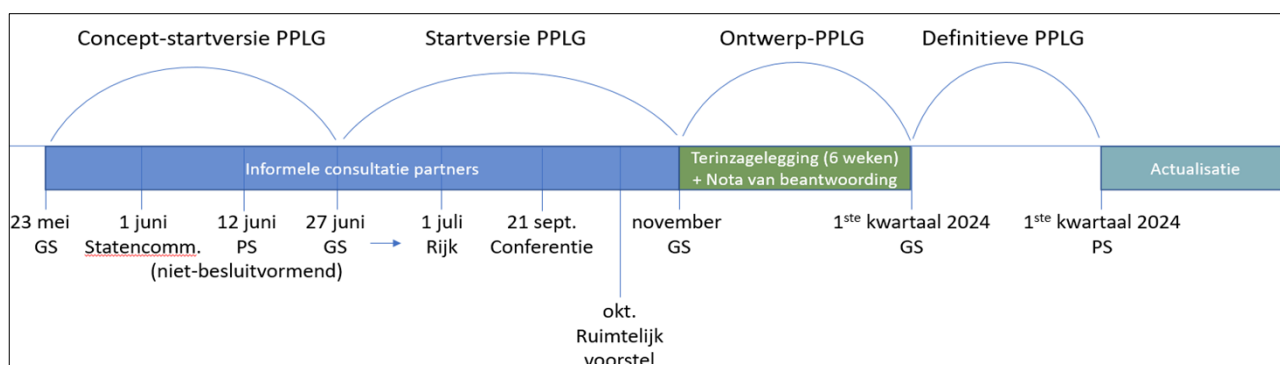
verwachting vast op 27 juni 2023. Vervolgens bieden wij dit document aan de minister aan voor toetsing door haar, door kennisinstellingen en door de Ecologische Autoriteit.

Deze concept-startversie is exact wat het woord zegt: de start van een reis. Tijdens deze reis blijven wij graag gebruik maken van de kennis en betrokkenheid van onze partners. De datum van 1 juli 2023 is een tussenstation, geen eindstation. Ook na 1 juli is nog volop ruimte voor gesprek, nieuwe inzichten, aanpassingen en concretisering. Op 21 september 2023 organiseren wij een brede werkconferentie, waar de startversie centraal staat. In de komende maanden zal ook de samenhang vorm krijgen tussen het PPLG en het *ruimtelijk voorstel* dat de provincies maken op verzoek van de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Ook wordt in deze periode de *sociaaleconomische impactanalyse* uitgevoerd. Al deze trajecten passeren in deze concept-startversie de revue.

Als deze trajecten zijn afgerond, en als de resultaten van de toetsen door de minister, de kennisinstellingen en de Ecologische Autoriteit beschikbaar zijn, zetten we een volgende stap in de besluitvorming. Naar verwachting in november 2023 stellen Gedeputeerde Staten het ontwerp-PPLG vast. Naast alle *informele* participatie hebben belanghebbenden dan ook een *formele* gelegenheid om hun zienswijze naar voren te brengen. Wij leggen het ontwerp-PPLG dan ter inzage conform de [uniforme openbare voorbereidingsprocedure](#) van de Algemene wet bestuursrecht. Alle ingediende zienswijzen voorzien wij van een reactie in een nota van beantwoording.

Het definitieve PPLG leggen wij naar verwachting begin 2024 ter besluitvorming voor aan uw Staten. Hoewel de [wet](#) bepaalt dat Gedeputeerde Staten bevoegd zijn om het PPLG vast te stellen, beschouwen wij dit document als kaderstellend en vinden wij vaststelling door Provinciale Staten passend.

Er is sprake van veel (politieke) dynamiek in het landelijk gebied. Sommige opgaven zijn helder, andere nog in beweging. Daarom actualiseren wij het PPLG de komende jaren met enige regelmaat. Hiermee verkleinen we ook het risico op *lock-ins*: situaties waarin we spijt krijgen van keuzes die we eerder hebben gemaakt en die, met name vanwege investeringen die zijn gedaan, lastig terug te draaien zijn.

Afbeelding: ontwikkeling en besluitvorming PPLG

4. Financiering, communicatie en (burger)participatie

Financiering

De financiële middelen die nodig zijn voor het realiseren van de opgaven in het landelijk gebied zullen voor een groot deel door het Rijk beschikbaar worden gesteld. Het zogenoemde Transitiefonds is de belangrijkste financieringsbron. Tot en met 2035 zal cumulatief € 24,3 miljard in het fonds gestort worden. De middelen in het Transitiefonds zijn indicatief – zonder dat dit een trekkingsrecht behelst – over de provincies verdeeld. Voor Noord-Holland is voorsnog indicatief € 800 miljoen beschikbaar. Een deel van dit bedrag wordt aan ons beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van ‘maatregelpakketten’. Een ander deel zal het Rijk zelf besteden aan rijksbeleid, waarmee ook opgaven in Noord-Holland worden gerealiseerd. De verhouding tussen beide delen is nog onduidelijk. Naast bijdragen uit het Transitiefonds houden wij rekening met eerder toegezegde én toekomstige rijksbijdragen, zoals voor het Natuurpact (ten behoeve van het Natuurnetwerk Nederland, natuur- en landschapsbeheer en tegemoetkomingen in faunaschade), Programma Natuur (fase 1 en 2, ten behoeve van natuurherstelmaatregelen) en de Impulsgelden bodemdaling (ten behoeve van de veenweideproblematiek).

Na een positieve beoordeling van het PPLG kunnen wij middelen uit het Transitiefonds aanvragen voor de uitvoering van maatregelpakketten. In hoofdstuk 8 van het PPLG staat een overzicht van de maatregelpakketten die wij voornemens zijn om aan te vragen, inclusief een indicatieve financiële raming. De komende maanden werken we de maatregelpakketten nader uit. Het totaalbedrag van de maatregelpakketten overstijgt, ook zonder de p.m.-posten, het indicatief budget van € 800 miljoen. Hierover zullen wij overleg voeren met het Rijk. Wij verkennen graag of andere dekkingsbronnen mogelijk zijn. We bespreken dan ook hoe we omgaan met structurele kosten voor beheer en onderhoud, capaciteits- en projectvoorbereidingskosten en inflatie.

Communicatie en (burger)participatie

De toekomst van het landelijk gebied raakt ons allemaal. Ieder van ons heeft zijn of haar wensen, belangen, ideeën, kennis en ervaring. Daarom maken we dit PPLG samen. We waarderen ieders betrokkenheid en vinden het belangrijk dat iedereen zijn of haar inbreng kan

leveren. De vele goede suggesties zorgen voor een beter resultaat. Bij de totstandkoming van het PPLG volgen wij onze [uitgangspunten voor participatie](#). Omdat het PPLG veel verschillende doelgroepen kent, passen we verschillende methoden toe om deze participatie vorm te geven. In hoofdstuk 7 van het PPLG wordt toegelicht op welke wijze wij communicatie en participatie vormgeven.

5. Natuurbeheerplan

Het Natuurbeheerplan vormt de basis voor de verlening van subsidies voor (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer. Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks door uw Staten vastgesteld. Omdat het Natuurbeheerplan een uitwerkingsdocument is, stellen we voor dit document voortaan door Gedeputeerde Staten te laten vaststellen. Een belangrijke reden hiervoor is dat subsidieaanvragers zo eerder in het jaar duidelijkheid hebben over de subsidiemogelijkheden voor het daaropvolgende jaar. Dit geeft hen langer de tijd om hun aanvraag voor te bereiden en in te dienen. Een flink aantal beheerders verzoekt hierom. Met de introductie van het PPLG stellen uw Staten de beleidsmatige kaders – ook voor het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer vast, passend bij uw verantwoordelijkheid. Het Natuurbeheerplan is hiermee geen kaderstellend document meer, maar vertaalt de kaders van het PPLG naar concrete subsidiemogelijkheden. Uiteraard blijven wij uw Staten informeren over de resultaten van het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer en blijven uw Staten via de jaarlijkse begrotingscyclus ook de financiële kaders hiervoor bepalen.

6. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. M.J.H. van Kuijk, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. 31-2023

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 23 mei 2023;

gelet op het belang van samenhangend beleid voor het landelijk gebied en duidelijke kaders voor de uitvoering van dit beleid,

besluiten:

1. kennis te nemen van de concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied, getiteld "Buitengewoon Noord-Holland";
2. eventuele wensen en bedenkingen uit te spreken ten aanzien van de inhoud van deze concept-startversie;
3. Gedeputeerde Staten te verzoeken deze wensen en bedenkingen zoveel mogelijk te benutten voor de vervolmaking van de Startversie PPLG, die uiterlijk 1 juli 2023 wordt aangeboden aan de minister voor Natuur en Stikstof;
4. in te stemmen met het voorstel van Gedeputeerde Staten om het Natuurbeheerplan vanaf heden te laten vaststellen door het college van Gedeputeerde Staten.

Haarlem, 12 juni 2023

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier,

Advies aan Provinciale Staten		Uw contactpersoon S. Neeskens AD/STG	
Tbv Statenvergadering d.d.	12-06-2023	Doorkiesnummer +31 235145282 neeskenss@noord-holland.nl	
Datum interim commissievergadering	01-06-2023	6 juni 2023	1 32
Onderwerp: concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied			

De interim-commissie adviseert:

De voordracht **concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied** als bespreekstuk te agenderen voor de Statenvergadering van maandag 12 juni 2023.

3 A-agenda Natuur

3.a Bespreking concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied

De provincie Noord-Holland werkt aan het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Het PPLG is een provinciale, integrale uitwerking van de nationale opgaven voor biodiversiteit en stikstof, water en bodem en klimaat. Deze opgaven staan in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en vloeien voort uit Europese of mondiale verplichtingen. In aanvulling hierop bevat het PPLG ook een uitwerking van provinciale doelen, zoals voor de thema's landbouw, landschap, erfgoed en recreatie. Zo omvat het PPLG alle nationale en provinciale opgaven voor het landelijk gebied.

Behandelveorstel:

PS wordt gevraagd te adviseren over de voordracht Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied. De voordracht zal worden geagendeerd voor de Provinciale Statenvergadering van 12 juni 2023. Daarnaast wordt gevraagd om een negental moties af te doen. De commissie wordt gevraagd in de fractiebijdrage aan te geven of de moties als afgedaan beschouwd kunnen worden. Het betreft de moties:

- M20-2023 Voedselvisie Noord-Holland basis voor PPLG;
- M107-2019 Natuurinclusief bouwen meenemen in klimaatambities;
- M151-2022 Erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied;
- M238-2022 Regionale Veenweidestrategie zo snel mogelijk concreet;
- M241-2022 Stikstof gelijk speelveld;
- M243-2022 Aanvalsplan landschapselementen;

- M244–2022 Vrijkomende gronden na verplaatsing of beëindiging veehouderijen niet inzetten voor intensivering;
- M229–2022 Gaan voor Goud;
- M135–2022 Evenredige reductie Schiphol.

Eerste termijn commissie

De heer **Dekker** (FvD) uit stevige kritiek op het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) en benadrukt het belang van een grondige evaluatie van de inhoud ervan. Hij is van mening dat het PPLG in hoge mate het beleid van de provincie zal sturen en daarom is het volgens hem van groot belang om kritisch te kijken naar de inhoud en de uitgangspunten ervan.

De heer Dekker uit bezwaren tegen de opvattingen en maatregelen die in de conceptversie van het PPLG worden gepresenteerd. Hij betwist de urgentie van de opgaven met betrekking tot klimaat, stikstof en biodiversiteit die worden genoemd. Volgens hem zijn deze kwesties niet specifiek gerelateerd aan de provincie Noord-Holland en worden ze wetenschappelijk sterk betwistbaar geacht. Hij ziet deze onderwerpen eerder als stokpaardjes van groene activisten en wetenschappers, waarvan hij gelooft dat ze meer kwaad dan goed doen.

De heer Dekker stelt dat het PPLG de prioriteit verkeerd legt en dat concrete provinciale belangen, zoals een betrouwbare drinkwatervoorziening, het behoud van historische landschappen, ondersteuning van de landbouw en recreatie, meer aandacht verdienen. Hij is het oneens met de voorgestelde maatregelen om bodemdaling tegen te gaan, waarbij het verhogen van het waterpeil in veenweidegebieden wordt voorgesteld. Hij vreest dat dit de landbouw vrijwel onmogelijk zal maken en problemen zal veroorzaken met de drinkwaterhuishouding.

De heer Dekker concludeert dat het PPLG een sfeer ademt waarin agrarische bedrijvigheid, het behoud van historische landschappen en het welzijn van de bevolking als secundair worden beschouwd. Hij wijst deze versie van het PPLG daarom af en roept ook de BoerBurgerBeweging op om hetzelfde te doen, indien zij het mandaat van hun kiezers serieus willen nemen. Hij benadrukt dat de belangen van de bevolking en de continuïteit van generaties lang opgebouwde bedrijvigheid en landschap voorop zouden moeten staan in het PPLG.

De heer **Klein** (ChristenUnie) bedankt de gedeputeerde voor het presenteren van het concept van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) en is tevreden met de integrale aanpak en de richting die wordt voorgesteld, met de nadruk op kringlooplandbouw en biodiversiteitsherstel. Hij waardeert ook de beginselverklaring en benadrukt dat actie nodig is. De ChristenUnie heeft echter nog enkele vragen en opmerkingen.

- Ten eerste stelt de heer Klein voor om de ondersteuning van agrariërs bij de transitie breder in te zetten, niet alleen binnen een zone van 500 meter rondom stikstofgevoelige leefgebieden. Hij pleit voor meer focus op de verduurzaming van de agrarische sector als geheel.
- Daarnaast merkt hij op dat het PPLG meer moet doen om gezonde verdienmodellen voor agrariërs te bevorderen. Hij vraagt zich af of de provincie hier een rol kan spelen naast het Rijk, bijvoorbeeld door meer dan alleen subsidies voor investeringen aan te bieden.
- Verder vindt de heer Klein dat er te weinig maatregelen in het PPLG staan om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen. Hij pleit voor een expliciet doel op dit gebied.
- De verhoging van de wateroverlastnormering, als gevolg van het verhogen van het grondwaterpeil, wordt ook besproken. De heer Klein vraagt hoe inwoners in die gebieden kunnen worden ondersteund en of daar al ideeën over zijn.
- Hij is positief over de voorgestelde regeling om de beheersvergoeding voor verpachte grond rechtstreeks aan de pachters toe te kennen en vraagt naar concrete plannen hiervoor.
- De ChristenUnie is verheugd over de vermelding van het gebruik van grijs water en de discussie over drinkwatergebruik in woningen. Ze hopen dat dit in latere versies verder wordt uitgewerkt.
- Tot slot pleit de heer Klein voor duurzaam grondbeleid waarbij de provincie grond verwerft en beschikbaar stelt om extensivering mogelijk te maken zonder agrariërs met hoge lasten op te zadelen, gezien de hoge grondprijzen in vergelijking met omringende landen.

De heer **De Wit** (VVD) merkt op dat hij het grotendeels eens was met de inbreng van de ChristenUnie, tot het punt over het grondbeleid. Hij vraagt verduidelijking over dit voorstel. Is het de bedoeling dat de provincie grond uit de markt haalt en gratis ter beschikking stelt aan mensen? Op welke manier ziet de ChristenUnie dat de kosten voor extensivering kunnen worden gedrukt?

De heer **Klein** (ChristenUnie) antwoordt dat het belangrijk is om te voorkomen dat de ruimte die beschikbaar komt in de gebiedsprocessen direct weer verkocht wordt. Hij stelt voor om de grond voornamelijk in eigendom van de provincie te houden en het eventueel te verpachten aan boeren, zodat zij ondersteund kunnen worden bij extensivering zonder dat zij gedwongen worden om veel extra te investeren in grondaankoop.

De heer **Mantel** (JA21) vraagt of hij goed heeft begrepen dat de ChristenUnie voorstelt om extra middelen beschikbaar te stellen voor grondaankopen. Of kan dit met de huidige middelen?

De heer **Klein** (ChristenUnie) geeft aan dat hij de exacte stand van het budget niet goed genoeg kent. Hij voegt echter toe dat hij zich goed kan voorstellen dat er ook meer geld beschikbaar gesteld moet worden voor grondaankopen.

De heer **De Wit** (VVD) begint zijn betoog met de mededeling dat de VVD in de commissie voornamelijk de verdieping zoekt en dat in de Statenvergadering over anderhalve week meer meningen en richtingen aan bod zullen komen. Hij noemt vijf punten die zijn opgevallen in het besproken stuk.

Ten eerste richt spreker zich op de doelstelling en het bereik van het plan. Hij uit zijn bezorgdheid met betrekking tot de integraliteit van de maatregelen in het plan, met name de doelen die out of scope zijn geplaatst, zoals woningbouw, bereikbaarheid en energie. Hij is van mening dat er wel degelijk impact zal zijn vanuit het plan op deze doelen, met name in regionale afspraken met gemeenten en andere belanghebbenden. Hij vraagt zich af hoe deze aspecten met elkaar in lijn gebracht zullen worden en benadrukt dat de impact op het geheel van de regio beoordeeld moet worden voordat regionaal beleid wordt gemaakt of goedgekeurd.

Daarnaast uit de heer De Wit zijn zorgen over de vertaling van de doelen van provincieniveau naar de vijf programmegebieden, waarbij er ook verschillen zijn op een lager niveau, bijvoorbeeld tussen de Kop van Noord-Holland en de Wieringermeerpolder. Hij benadrukt dat er mogelijk andere uitdagingen spelen in de verschillende gebieden. Ook zullen ondernemers in die gebieden behoefte hebben aan investeringszekerheid en concrete informatie over wat de gevolgen zijn voor het gebied waar het bedrijf is gevestigd. Hij betwijfelt of de programmadoelen voldoende duidelijkheid zullen bieden in dit opzicht.

Vervolgens brengt de heer de Wit de rol van de Ecologische Autoriteit ter sprake, met name in relatie tot de natuurdoelen. Hij stelt voor om een hoorzitting of expertbijeenkomst te organiseren met de Ecologische Autoriteit om meer inzicht te krijgen in hun rol, niet alleen bij de huidige toetsing, maar ook in de komende jaren. Hij wil graag weten hoe zij de Natura 2000-doelen in Noord-Holland beoordelen en vraagt om steun van andere partijen voor het opzetten van deze bijeenkomst.

Het volgende punt dat de heer de Wit bespreekt, is de toekomst van de landbouw. Hij merkt op dat in het voorstel vaak wordt verwezen naar het landbouwakkoord, waarvan de details nog niet bekend zijn maar wel als belangrijk worden beschouwd. Hij benadrukt echter dat het belangrijk is om ook vanuit dat perspectief bepaalde doelstellingen te kunnen formuleren. Hij nuanceert de tekst van het concept PPLG en geeft aan dat de vertrekpositie van de landbouw tegenwoordig wezenlijk anders is dan 70 jaar geleden. Hij herhaalt de eerdere uitspraak van de VVD dat voedsel ook een strategisch wapen kan zijn in de geopolitiek en dat dit belang moet worden meegenomen in de visie op de landbouw.

Statenlid **Kostić** (PvdD) stelt de vraag aan de VVD-fractie hoe geloofwaardig zij de suggesties en het betoog van hun eigen partij vinden, gezien de problemen waarin boeren zich bevinden – klimaat, natuur en milieu – die het gevolg zijn van decennia lang VVD-beleid.

De heer **De Wit** (VVD) geeft als reactie dat hij, wanneer hij richting Andijk rijdt, langs Enkhuizen komt waar het hart van de zaadveredeling zich bevindt. Hij noemt dit als voorbeeld van de creativiteit en ondernemerschap in Nederland en in de provincie, die wereldwijd veel mensen helpt. Hij is trots op deze bijdrage en vindt het belangrijk om dit verder uit te bouwen en te versterken. Hij benadrukt dat de VVD, waar nodig, een rol heeft gespeeld vanuit de overheid om dit te ondersteunen.

De heer De Wit bespreekt in het vervolg van zijn betoog het zoetwater. De spreker wijst erop dat in het stuk een aantal keuzes worden gemaakt, waarbij in het veengebied de klimaatdoelen op sommige punten boven de waterdoelen worden geplaatst. Hij vraagt zich af hoe dit zich verhoudt tot de Kaderrichtlijn Water en of het ministerie deze benadering zal accepteren. Hij sluit zich ook aan bij opmerkingen tijdens de inspraak dat de opslagcapaciteit in veenweidegebieden zal verminderen door peilverhoging. Hij benadrukt dat het voorkomen van overlast belangrijk is en dat er dieper moet worden nagedacht over hoe dit kan worden bereikt, zonder dat het water bij mensen thuis in de keukenkastjes komt.

Tot slot brengt de heer de Wit het laatste inhoudelijke punt ter sprake waarop hij meer verdieping zou willen zien in het PPLG. Hij wil graag een discussie voeren over de rol die natuurbeheer kan spelen. Hij merkt op dat er veel wordt gesproken over de realisatie van nieuwe natuur, maar hij wil ook graag bespreken hoe natuurbeheer zo efficiënt en effectief mogelijk kan worden ingericht. Hij vraagt zich af hoe terreinbeherende organisaties een rol kunnen spelen in het beheer van natuur en hoe agrariërs en boeren hierin kunnen worden betrokken. Hij geeft aan dat de VVD nog steeds van mening is dat als er geen beheerplan is, zij tegen het aanleggen van nieuwe natuur zijn om zo toekomstige problemen te voorkomen.

Het volgende punt gaat over participatie. De heer De Wit geeft aan dat ze brieven hebben gelezen van relevante bedrijven en gesproken hebben met bestuurders uit gemeenten en waterschappen. Wat hem het meest is bijgebleven, is de vraag en het dringende verzoek om verbinding en om samen aan het stuur te kunnen zitten bij beslissingen over wat er in hun gebied of regio gaat gebeuren. Hij vraagt aan het college welke ruimte er is voor deze dialoog en welke dilemma's er mogelijk nog zijn om met lokale bestuurders en sectorpartijen in gesprek te gaan. Hij benadrukt dat het participatieproces ook aandacht moet hebben voor de mensen achter de bedrijven, familiebedrijven, met name de boeren en tuinders die ook impact zullen hebben van het PPLG. Hij pleit ervoor om respect te tonen voor wat zij met hun bedrijf doen en hoe de provincie hen kan helpen om dit mogelijk te blijven maken in de toekomst. Hij vraagt om ruimte

binnen het PPLG om onafhankelijke advisering aan familiebedrijven te organiseren, gezien de transitie-uitdagingen waarmee ze worden geconfronteerd.

Met betrekking tot de gebieden in de binnenduinrand en de 500 meter grens rondom natuurgebieden die concreet worden genoemd in het PPLG, vraagt de VVD wanneer er duidelijkheid kan worden geboden aan ondernemers die zich in die gebieden bevinden. De heer De Wit benoemt dat het concept PPLG potentieel ingrijpende gevolgen heeft en dat ondernemers graag willen weten wat er inhoudelijk en procesmatig op hen afkomt, zodat ze hun positie kunnen bepalen en hun investeringsbeslissingen daarop kunnen afstemmen.

De heer **Klein** (ChristenUnie) geeft aan dat hij volledig instemt met het belang van het ondersteunen van boeren op het erf. Hij merkt op dat het PPLG voorstellen doet en beschrijft hoe er invulling is gegeven aan een eerdere motie op dit gebied. Hij vraagt zich af of er meer moet gebeuren dan wat er momenteel wordt gedaan.

De heer **De Wit** (VVD) geeft aan dat hij het belangrijk vindt om te toetsen of het aanslaat. Is er een werkbare vertrouwensrelatie tussen een adviseur en een boer? En hoe verhoudt zich dat tot de rol van de provincie als regisseur in een gebiedsproces? De heer De Wit benadrukt dat er vertrouwen gewonnen moet worden om tot een werkbare relatie te komen, en hij volgt de ontwikkelingen op dit gebied met interesse.

De heer de Wit vervolgt zijn betoog over de financiën. De VVD heeft behoefte om meer inzicht te krijgen in de maatregelen die deel uitmaken van de drie maatregelenpakketten om tot een bedrag van 1,2 miljard euro te komen. Hij vraagt zich af welke doelen mogelijk niet behaald zullen worden als er uiteindelijk minder geld beschikbaar is dan gepland. Hij merkt op dat er behoefte is aan scenario's die deze situatie in kaart brengen.

Vervolgens richt hij zich op de verdere stappen naar aanleiding van dit document. De VVD benadrukt drie belangrijke punten. Ten eerste benoemt hij het belang van het participatieproces rondom de opstelling van ruimtelijke arrangementen. Hij stelt voor om partijen vooraf te betrekken en hen de mogelijkheid te geven om mee te spreken over de verdeling van de schaarse ruimte in de provincie, gezien de ruimtelijke claims die voortkomen uit het document.

Ten tweede noemt hij de sociaaleconomische impactanalyse. De VVD is benieuwd in welke gebieden deze analyse uiteindelijk wordt uitgevoerd en wie er betrokken zullen zijn bij het bepalen van de effecten van de voorgestelde maatregelen. Hij benadrukt dat de uitkomsten van deze analyse mogelijk bepalend zijn

voor de definitieve versie van het PPLG, en vraagt zich af wat het college van plan is met deze resultaten te doen.

De heer **Mantel** (JA21) bedankt de VVD voor hun betoog en geeft aan de oproep voor een expertmeeting te ondersteunen. Hij heeft een vraag aan de VVD met betrekking tot de borging van het verdienmodel voor de agrarische sector in het huidige PPLG. Hij vraagt hoe de VVD dit ziet en wanneer er mogelijk sprake zou zijn van voldoende borging.

De heer **De Wit** (VVD) benadrukt het belang van een goed verdienmodel voor de agrarische sector. Hij geeft aan dat in het huidige concept PPLG wordt gesproken over subsidies en beheersubsidies vanuit de overheid, maar hij stelt dat een goed product of dienst gewoon in de markt betaald moet worden. Hij erkent dat er situaties kunnen zijn waarin beperkingen of waarden zoals landschapsonderhoud en natuurbeheer gecompenseerd moeten worden, maar het uitgangspunt blijft dat ondernemers hun product of dienst in de markt moeten kunnen verkopen. Dit is de basis waarop zij het verdienmodel beoordelen.

Statenlid **Van Wijnen** (GL) merkt op dat de VVD vooral vragen stelt over de wijze waarop de doelen worden bereikt, maar dat er geen enkele vraag is gesteld over de noodzaak van het behalen van die doelen. Klopt deze waarneming?

De heer **De Wit** (VVD) geeft aan dat er zeker doelen zijn die duidelijk zijn, zoals de instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden en de KRW-doelen voor waterkwaliteit. Hij benadrukt dat het belangrijk is om deze doelen te omarmen en samen te kijken hoe deze doelen bereikt kunnen worden, inclusief het bepalen van het benodigde tijdspad en de te nemen maatregelen. Hij vindt het echter wel belangrijk om kritisch te blijven en te evalueren of de genomen maatregelen daadwerkelijk leiden tot het behalen van de doelen. Mocht blijken dat ingrijpende maatregelen niet het gewenste resultaat opleveren en de landbouwsector ernstig belemmeren, dan vindt hij het noodzakelijk om de discussie te openen en te zoeken naar alternatieve oplossingen. Hij benoemt hierbij specifiek het punt van waterkwaliteit en de mogelijke impact van maatregelen op de landbouwsector.

Statenlid **Van Wijnen** (GL) uit haar tevredenheid over het feit dat het stuk tijdig gereed is en er een goed proces is doorlopen, vergelijkbaar met het proces voor de Omgevingsvisie. De spreker is positief over de integrale aanpak en ziet veel uitdagingen terug in het stuk. GroenLinks heeft er vertrouwen in dat er een overtuigend verhaal naar het Rijk kan worden gepresenteerd om de benodigde financiering te verkrijgen.

GroenLinks sluit zich aan bij de eerder gestelde vragen en merkt op dat de huidige versie vooral gaat over 'wat we moeten doen', maar dat er nog weinig concrete informatie is over 'hoe' dit zal worden gerealiseerd. Statenlid Van Wijnen noemt specifieke voorbeelden, zoals het vergroten van de weidevogelpopulatie en het benutten van ecosysteemdiensten, waarbij zij benieuwd is naar de concretisering en welke maatregelen hiervoor interessant zijn. De spreker uit ook haar zorg over het tijdsbestek voor het implementeren van ecosysteemdiensten vanuit bodemkundig perspectief en vraagt dit toe te lichten.

Het PPLG moet een stap voorwaarts zijn in de aanpak van stikstof, een domein waarin voortdurend nieuwe ontwikkelingen plaatsvinden. Zij uit bezorgdheid over de 30% afoming, waarbij geruchten suggereren dat dit mogelijk te weinig is en de stikstofdoelen niet gehaald zullen worden. De spreker vraagt zich af hoe het proces om elkaar scherp te houden zal verlopen en suggereert dat een jaarlijkse update van het PPLG mogelijk onvoldoende is.

Vervolgens stelt Statenlid Van Wijnen vragen over de 500 meter grens in relatie tot stikstof, en of er flexibiliteit mogelijk is bij bedrijven die zich net buiten deze grens bevinden maar wel bijdragen aan het oplossen van problemen, in vergelijking met bedrijven binnen de 500 meter die weinig stappen nemen. GroenLinks zoekt naar ruimte en flexibiliteit op dit vlak.

Tot slot geeft Statenlid Van Wijnen aan dat het verhaal over extra NNN (Natuurnetwerk Nederland) onduidelijk blijft. De term "extra NNN" is enigszins misleidend, omdat het NNN nog niet voltooid is. Het is daarom prematuur om nu al te spreken over extra NNN en het is ook onhandig om te zeggen dat overal saldo nul zal zijn als het NNN nog niet afgerond is.

De heer **Vendrig** (BBB) verwelkomt alle aanwezigen. De grote belangstelling benadrukt het belang van het onderwerp. De BBB heeft de startnotitie van het PPLG met grote belangstelling gelezen:

- De BBB constateert echter dat de samenwerking tussen landbouw en natuur in de praktijk niet goed verloopt, waardoor de tegenstellingen alleen maar groter worden. Hij merkt op dat het PPLG zich voornamelijk richt op natuuruitbreiding en vraagt zich af of dit ten koste zal gaan van het landbouwareaal.
- Daarnaast mist de BBB het beloofde perspectief voor agrarische bedrijven, met onvoldoende aandacht voor het verdienmodel en geen duidelijke oplossing voor PAS-melders. Ook wordt er volgens hem te veel tijdsdruk gelegd op bedrijven om hun bedrijfsvoering aan te passen.
- De heer Vendrig benadrukt de waarde van technische innovatie, met vooruitgang op het gebied van stikstofreductie, CO₂-uitstoot en bodemdaling. Hij pleit voor een geborgde KPI-systematiek om de juridische houdbaarheid van technische innovaties te waarborgen.

- De BBB vraagt zich af of het afschaffen van vergoedingen in NNN-gebieden en de focus op grond buiten NNN de NNN daadwerkelijk groter maakt en wat dit betekent voor het beheer door agrariërs.
- De BBB is principieel tegen onteigening voor stikstof en verwacht maximale inspanningen om dit te voorkomen, tenzij het de enige manier is om tot volledige schadeloosstelling te komen.
- De BBB is ook bezorgd over de bestemming van het gevraagde bedrag van 1,5 miljard euro aan het Rijk en of deze middelen kunnen garanderen dat de natuurdoelstellingen gehaald kunnen worden.
- Tot slot heeft de BBB een tweetal vragen aan de gedeputeerde:
 - Welke mogelijkheden ziet de gedeputeerde om de agrarische sector breder en intensiever te betrekken bij de voortgang van het PPLG?
 - Is de gedeputeerde bereid om het landbouwbelang even zwaar te laten wegen als het natuurbelang bij het begrenzen en ontgrenzen van het NNN?

De BBB benadrukt de noodzaak van perspectief voor agrarische bedrijven, met name voor jonge ondernemers. De onderbouwing van een goed verdienmodel ontbreekt nog, als ook de samenhang tussen natuur en landbouw. De heer Vendrig benadrukt dat landbouw natuur is en dat agrariërs bereid zijn grote inspanningen te leveren.

De heer Vendrig meldt tot slot dat de BBB zich wil aansluiten bij het initiatief van de VVD wat betreft het instellen van een expertmeeting.

De heer **Mantel** (JA21) vraagt aan de BBB of zij het startdocument voldoende vinden om er nu mee in te stemmen. Indien het antwoord negatief is, wil hij weten welke inhoudelijke wijzigingen er nodig zijn voordat zij wel kunnen instemmen.

De heer **Vendrig** (BBB) geeft aan dat het een complexe vraag is en dat er nog punten op de onderhandelingstafel liggen. De BBB heeft ook nog zaken in onderzoek, waarbij ook de onderlinge samenwerking een belangrijk aspect is. De BBB kan op dit moment nog geen antwoord geven op de vraag of zij voor of tegen zullen stemmen.

De heer **Mantel** (JA21) is benieuwd of de BBB voor of tegen het PPLG zal zijn wanneer de verplichte uitkoop of onteigening in de instrumentenkoffer blijft.

De heer **Vendrig** (BBB) benadrukt dat het gebruik van verplichte uitkoop of onteigening tot het uiterste voorkomen moet worden. De BBB is van mening dat dit alleen als laatste redmiddel moet worden ingezet om tot volledige schadeloosstelling te komen.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt naar de verkiezingsbelofte van de BBB dat er geen onteigening zou plaatsvinden. Ze wil weten hoe de BBB die belofte nu ziet en of deze aangepast zal worden.

De heer **Vendrig** (BBB) geeft aan dat de belofte van de BBB om geen onteigening te laten plaatsvinden niet wordt aangepast. Hij benadrukt dat ze ervan uitgaan dat er geen onteigening zal plaatsvinden.

Statenlid **Van Wijnen** (GL) vraagt om verduidelijking over de verdeling van de 1,2 miljard euro en waarom een deel daarvan naar de landbouw zou moeten gaan.

De heer **Vendrig** (BBB) benadrukt dat de landbouw een belangrijke rol speelt bij het bereiken van de doelstellingen in het PPLG. Hij stelt dat de financiering ook deels naar de landbouw moet gaan, omdat de landbouw kan bijdragen aan deze doelen. De heer Vendrig vindt het vanzelfsprekend dat er duidelijkheid is over hoe het geld wordt besteed en dat de landbouw de mogelijkheid moet hebben om te blijven bestaan.

De heer **Vonk** (PvdA) geeft aan dat het PPLG een goede eerste stap is naar een duurzaam Nederland, waarbij de PvdA oproept eerder te versnellen dan te vertragen. De spreker benadrukt het belang van het herstellen van de natuur, biodiversiteit, waterkwaliteit en luchtkwaliteit voor de toekomst van de provincie. Hij merkt op dat hoewel de natuur er op het eerste gezicht goed uit ziet, er nog steeds te veel vervuiling in het water is en er te veel stikstof neerdaalt. Hij benadrukt dat er actie ondernomen moet worden om deze problemen aan te pakken.

De heer Vonk wijst erop dat het PPLG een bundeling is van eerdere plannen en maatregelen, maar nog geen integraal plan is dat alle problemen oplost. Positief is dat er nog gespreksrondes plaatsvinden met belanghebbenden en inwoners. Hij geeft aan dat elke woordkeuze in het document lijkt te zijn gewogen en dat er een balans moet worden gevonden tussen het wenkens perspectief voor een mooie toekomst en beperkende maatregelen voor boeren, ondernemers en inwoners.

Voor de uitwerking van de nota wil de PvdA het College de volgende aandachtspunten meegeven:

- De PvdA benadrukt dat innovaties rondom stikstof bewezen technieken moeten zijn die juridisch standhouden. Hij heeft twijfels over de gekozen oplossingen voor de aanpak van bodemdaling in het veenweidegebied, met name het inbrengen van plastic materiaal in de bodem.
- Daarnaast merkt de heer Vonk op dat het document weinig aandacht besteedt aan landbouwgif en de bestrijding ervan, waar hij graag meer aandacht voor zou zien.
- De PvdA pleit voor een geïntegreerd plan met een ruimtelijke strategie dat de regels overzichtelijk maakt en verbanden legt met duurzame mobiliteit, woningbouw en energietransitie. Hij benadrukt het belang van een geloofwaardige en haalbare uitvoeringsstrategie.
- Ten slotte is hij van mening dat de provincie de regie moet nemen over het hele pakket, inclusief de transitie naar een mooi landschap.

Tot slot heeft de heer Vonk een vraag over het classificeren van exoten en vraagt zich af of in hoeverre dit gerechtvaardigd is gezien de klimaatverandering en de aanpassing van bepaalde gewassen aan het nieuwe klimaat.

De heer **De Wit** (VVD) vraagt aan de Partij van de Arbeid of zij bereid zijn om te investeren in onderzoek om technieken te bewijzen op hun nut, aangezien zij terughoudend zijn met investeringen in onbewezen technieken.

De heer **Vonk** (PvdA) geeft aan dat hij het belangrijk vindt om te blijven investeren in innovatie, ook in onderzoek. Hij benadrukt dat de wereld niet stilstaat en dat investeren in onderzoek een logische stap is voor de toekomst.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) uit zijn grote bezorgdheid over het voorliggende concept en de impact hiervan op de boeren. De spreker benadrukt dat er nog een nationaal landbouwakkoord moet komen en een nieuw coalitieakkoord voor Noord-Holland, maar dat de richting van het huidige concept hem zorgen baart.

Hoewel er in de voordracht wordt gesproken over het betrekken van kennis en betrokkenheid van provinciale partners, het organiseren van een brede werkconferentie, het houden van een online inwonersraadpleging en het uitvoeren van een sociaaleconomische impactanalyse, heeft de PVV-fractie weinig vertrouwen dat er daadwerkelijk iets wordt gedaan met kritische geluiden in het verdere traject.

De PVV neemt herhaaldelijk een afwijkend standpunt in ten opzichte van wat gebruikelijk is. In plaats van interesse te tonen in de feiten, lijkt men zichzelf wijs te maken dat bezig te zijn met het redden van de

natuur en de planeet, wat kennelijk een fijn gevoel geeft. Volgens de heer Van Tiggelen is men in werkelijkheid bezig met het vervuilen van het milieu, het vernielen van landschap en natuur en het schaden van de economie, en dat is iets waar de PVV-fractie niet blij van wordt.

Over de hoeveelheid ammoniak die wordt geproduceerd door de agrarische sector, stelt meneer Van Tiggelen dat dit in werkelijkheid verwaarloosbaar is. Hij noemt het geven van het label "stikstofdeken" aan een deel van de lucht dat slechts 6,7 miljardste deel uitmaakt, een staaltje van Orwelliaanse taalgymnastiek,

Wat de boeren wordt aangedaan en wat nog dreigt te gebeuren, beschouwt de heer Van Tiggelen als een schandaal. Zelfs als het stikstofpakket van kabinet Rutte IV wordt uitgevoerd, met een beschikbaar gesteld bedrag van ruim 24 miljard euro aan belastinggeld, en alle doelen om de uitstoot snel terug te dringen worden behaald, blijft 96% van Nederland nog steeds als 'rood' gekenmerkt, volgens ambtelijke berekeningen van begin dit jaar. Hij benadrukt dat deze enorme kosten weinig resultaat opleveren en dat het neerkomt op zo'n € 3.000 per huishouden.

Verder wijst de heer Van Tiggelen op de mogelijke verergering van de problemen door de aanstaande natuurherstelwet in Brussel. Deze wet bevat een verslechteringsverbod buiten Natura 2000-gebieden, waardoor Nederland nog verder op slot zou gaan dan het al is met de zogenaamde stikstofcrisis.

Daarnaast uit meneer Van Tiggelen zijn bezorgdheid over het klimaatbeleid, dat hij omschrijft als de overtreffende trap van gekkigheid. Hij betoogt dat natuurkundige feiten en de geologische geschiedenis van de planeet worden genegeerd, en dat men beweert zich te baseren op wetenschappers maar consequent weigert te luisteren naar wetenschappers met relevante expertise. Hij kondigt aan dat hij dit punt nader zal toelichten in zijn maidenspeech op 12 juli.

Tot slot kondigt meneer Van Tiggelen aan dat de PVV-fractie tegen het voorliggende besluit zal stemmen. Hij doet de suggestie het concept volledig te herzien naar een versie die niet gebaseerd is op niet-bestaande problemen maar op de realiteit.

Mevrouw **Alberts-Oosterbaan** (SP) heeft met belangstelling naar het betoog van de heer Van Tiggelen geluisterd en merkt op dat de PVV voornamelijk focust op klimaat- en stikstofproblemen die volgens de PVV-fractie niet bestaan. Ze geeft aan niet in discussie te willen gaan over dit punt. Echter, in het PPLG staat ook informatie over gewasbeschermingsmiddelen, ook wel landbouwgif genoemd, en

waterkwaliteit. Mevrouw Alberts vraagt aan de heer Van Tiggelen of hij deze problemen erkent en of hij in dat licht wellicht kan overwegen om het PPLG toch te steunen.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) antwoordt met 'nee'.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) benadrukt dat het PPLG tot doel heeft de natuur te versterken en emissies, waaronder stikstof, te verminderen. Ze erkent dat dit een belangrijk doel is, maar wijst op de noodzaak van evenwicht met de opofferingen die worden gedaan. Vanuit rentmeesterschap wil het CDA alle effecten van het PPLG zorgvuldig kunnen beoordelen, maar mist op dit moment nog veel informatie, waaronder een landbouwakkoord. Ze merkt op dat er korte tijd was om dit te beoordelen en dat het complex is, maar gezien de tijdlijn is het nodig om nu een oordeel te vellen. Het CDA heeft de volgende aandachtspunten en vragen:

- Het CDA is positief over het inzetten van erfcoaches, maar wil graag meer informatie over de brede inzet van deze coaches.
- Het CDA wil ook dat de sociaaleconomische impactanalyse serieus en tijdig wordt uitgevoerd, zodat besluitvorming daarop kan worden aangepast.
- Het feit dat er wordt voorgesorteerd op gelden vanuit het Transitiefonds van het Rijk wordt positief ontvangen, maar er zijn vragen over de omvang en verdeling van het budget, met name voor innovaties. Het CDA vraagt de gedeputeerde dit nader toe te lichten.
- De benadering van bedrijven binnen een straal van 500 meter van Natura 2000-gebieden lijkt minder impactvol dan verwacht, maar het CDA maakt zich nog steeds zorgen over de gevolgen voor de bedrijven die hierdoor worden getroffen.
- Het CDA benadrukt dat er grote zorgen zijn vanuit de land- en tuinbouwsectoren over het PPLG en vinden het onjuist dat er geen overleg is geweest met deze sectoren. Het CDA vraagt de gedeputeerde toe te zeggen dat de input van de sectoren nu serieus wordt genomen en dat er goede gesprekken zullen volgen.
- Mevrouw Koning uit haar ongenoegen over het zien van een lachende gedeputeerde in de krant, die het plan van de TBO's in ontvangst nam zonder dat er enig overleg met de sector heeft plaatsgevonden. Dit heeft geleid tot grote onzekerheid bij veel bedrijven en gezinnen, en het CDA vindt dat dit niet acceptabel is. Ze roept de fracties die bezig zijn met het vormen van een coalitie op om hun standpunt hierover te delen.
- Het CDA vraagt aandacht voor de oplossing voor PAS-melders en interimmers, en merkt op dat de stikstofbank niet open lijkt te staan voor het legaliseren van PAS-melders. Het CDA vraagt om een toelichting op deze kwestie.
- Daarnaast maakt het CDA zich zorgen over de verdienmodellen voor sectoren die een grote transitie moeten ondergaan. Ze vinden het wensdenken om te veronderstellen dat bedrijven die zich meer richten op biodiversiteit automatisch hogere prijzen voor hun producten zullen ontvangen. Ze vragen zich af of hier voldoende aandacht voor is in het PPLG.
- Verder merkt het CDA op dat er nog steeds wordt gewerkt en gestuurd op de kritische depositiewaarden, terwijl er beloftes zijn gedaan om te sturen op de staat van de natuur. De CDA-fractie vindt dit onwenselijk en vraagt om een toelichting op de plannen van het college hierover.

- Het CDA maakt zich zorgen over de vermenging van kringlooplandbouw en het streven naar natuurinclusieve landbouw in het PPLG. Ze vinden deze vermenging verwarrend en onwenselijk. Ook vragen ze extra aandacht voor de naitleffecten van natuurversterkingsmaatregelen en pleiten ze voor een gedegen onderzoek naar de gevolgen van vernatting in veenweidegebieden.
- Het CDA maakt zich tevens zorgen over de grondtransities en vraagt om een toelichting op het toewijzen van grond van stoppers aan blijvers.
- Mevrouw Koning eindigt haar betoog met vragen over of de uitvoering van de afgesproken PAS-herstelmaatregelen goed wordt uitgevoerd en of het agrarisch natuurbeheer binnen het NNN behouden kan blijven in de toekomst.

Statenlid **Van Wijnen** (GL) merkt op dat het CDA zich veel zorgen maakt over verschillende zaken. De spreker vraagt zich af hoe het CDA de zorgen van de bevolking, zoals naar voren gebracht bij de open en gesloten bevolkingsraadpleging, meeweegt.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) benadrukt dat er veel aandacht is voor het versterken van de natuur, wat positief is. Echter, ze wijst ook op de keerzijde van dit plan en uit haar zorgen. Ze benadrukt dat het belangrijk is om een gezamenlijke oplossing te vinden, zodat de negatieve gevolgen beperkt blijven en er een goede balans wordt gevonden. Ze pleit ervoor dat zowel de natuur als de bestaande bedrijven in landelijke gebieden een toekomstperspectief behouden.

Statenlid **Kostić** (PvdD) herhaalt de conclusies van de Provinciaal Adviseur Ruimte en bekritiseert de neiging van de provincie om beslissingen uit te stellen en geitenpaadjes te zoeken. Ze is van mening dat de provincie nu actie moet ondernemen en niet langer moet blijven doorschuiven. Ze prijst het harde werk dat in het plan is gestoken en erkent dat er inhoudelijk enkele positieve punten zijn, zoals de erkenning dat extern salderen niet goed werkt voor de natuur. Ze roept de Gedeputeerde Staten op om deze erkenning ook daadwerkelijk te vertalen in concreet beleid.

Daarnaast is Statenlid Kostić tevreden over de toon van de vele ontwikkelrichtingen, maar merkt ze op dat er nog steeds geen duidelijke keuzes worden gemaakt. Ze is van mening dat het belangrijk is om vast te stellen welk type landbouw wel en niet gewenst is en dat er garanties moeten zijn om te voorkomen dat boeren in de toekomst vastlopen. Ze constateert dat er nog steeds ruimte is voor geitenpaadjes en het doorschuiven van beslissingen, wat volgens haar de mogelijkheden voor een duidelijke richting beperkt.

Ze deelt de mening van LTO dat het huidige plan nog te abstract is en dat er niet expliciet wordt gevraagd welke vormen van landbouw wel en niet gewenst zijn.

Vervolgens richt Statenlid Kostić zich op drie specifieke punten. Ten eerste benadrukt ze het belang van instrumenten en het borgen van doelen om effectief te kunnen sturen en bijsturen. Ze constateert echter dat er weliswaar diverse instrumenten worden genoemd, maar dat er geen concrete instrumenten zijn waarmee knopen kunnen worden doorgehakt en tijdig kan worden bijgestuurd. Ze betreurt het gebrek aan garanties dat de gestelde doelen daadwerkelijk kunnen worden bereikt. Bovendien ziet ze geen toetsing op kostenefficiëntie en effectiviteit van de genoemde instrumenten en maatregelen. Ze pleit voor een duidelijke keuze tussen verschillende transitiepaden en voorwaarden om te voorkomen dat er technologische geitenpaadjes worden gevolgd die uiteindelijk niet duurzaam zullen zijn. Ze benadrukt dat technologische oplossingen alleen acceptabel zijn als ze bijdragen aan dierenwelzijn en systeemverandering.

Het tweede punt dat Statenlid Kostić naar voren brengt, is dierenwelzijn. Ze herinnert eraan dat dit onderwerp vaak besproken is in de provincie en dat het belang ervan erkend is in de voedselvisie. Ze benadrukt dat de provincie een rol heeft in het sturen van dierenwelzijn en dat dit kan worden gedaan met behulp van ruimtelijke instrumenten. Ze verwijst naar een rapport van de RDA waarin wordt geadviseerd om dwingende, ruimtelijke instrumenten te gebruiken om dierenwelzijn te waarborgen.

Het derde punt dat Kostić aanstipt, is de intensieve veehouderij. Ze merkt op dat er nog steeds veel intensieve veehouderij is in de provincie en dat dit problematisch is voor de natuur, het milieu, het dierenwelzijn, en ook de gezondheidsaspecten waar virologen op wijzen. Ze is van mening dat er meer moet worden gedaan om de intensieve veehouderij af te bouwen en pleit voor het gebruik van planologische middelen om dit te bewerkstelligen. Ze benadrukt dat er ruimtelijk beleid nodig is om de intensieve veehouderij in te perken en om ruimte te bieden voor andere vormen van landbouw die wel duurzaam zijn.

Tot slot merkt Kostić op dat er meer gedaan kan worden met minder dieren in veenweidegebieden en dat de focus niet alleen op CO₂-reductie moet liggen. In het PPLG is de veenweidestrategie – wat eigenlijk een veenweideverkenning is – opgenomen als ambitie, maar de ambities zijn groter dan daarin verwoordt. Partij voor de Dieren verzoekt dit te corrigeren in het PPLG. Statenlid Kostić benadrukt de verantwoordelijkheid om ondernemers de juiste instrumenten en perspectieven te bieden. Ze waarschuwt dat de samenleving en boeren vastlopen als er niet op een andere manier wordt gehandeld. Ze roept op tot een omslag in het denken en handelen en benadrukt dat er nu daadkrachtig moet worden opgetreden om de gewenste veranderingen te realiseren.

De heer **Vendrig** (BBB) geeft aan dat hij het eens is met de opmerkingen van mevrouw Kostić over het belang van duidelijke doelen en instrumenten. Hij uit echter zijn teleurstelling over het feit dat mevrouw Kostić technologische innovaties steeds als geitenpaadjes benoemt en vraagt zich af waarom zij dat doet.

Statenlid **Kostić** (PvdD) legt uit dat er onlangs nog een rapport van de Wageningen Universiteit is verschenen waarin wordt geconcludeerd dat emissiearme stallen eigenlijk geen significante resultaten hebben opgeleverd. Boeren zijn daarvan de dupe geworden, omdat hen altijd is verteld dat deze technieken zouden werken. Dit herhaalt zich telkens weer. Kostić benadrukt dat ze niet per definitie tegen technologische investeringen is, maar dat deze investeringen in dienst moeten staan van dierenwelzijn en de overgang naar een ander systeem. Het in stand houden van het huidige systeem met behulp van trucjes, zoals luchtwassers, heeft niet gewerkt voor boeren en de samenleving in zijn geheel.

De heer **Vendrig** (BBB) wijst erop dat de rechter heeft uitgesproken dat de vloeren op zichzelf wel kunnen werken, maar dat de juridische borging niet in orde is. Ook benadrukt hij dat de Wageningen Universiteit heeft aangegeven dat de onderzoeksvraag met betrekking tot emissiearme vloeren niet correct was, waardoor ze deze vloeren niet als effectief kunnen beoordelen. De heer Vendrig betwist dus de bewering dat technische innovaties niet werken en als geitenpaadjes worden bestempeld.

De centrale vraag, die voortvloeit uit dit ideologische dossier, is volgens de heer **Mantel** (JA21) hoe dit dossier zich verhoudt tot de uitvoerbaarheid. De heer Mantel verwijst naar een brief van ketenpartijen in de land- en tuinbouw, waarin zorgen worden geuit over de haalbaarheid van het project en het verdienmodel van de sector. JA21 deelt deze zorgen. In zijn betoog richt de heer Mantel zich op de volgende vijf punten:

- Ten eerste benoemt Mantel de situatie van de PAS-melders en pleit hij voor een definitieve oplossing voor deze groep. Hij vraagt of de gedeputeerde baat heeft bij een motie van PS wat haar een extra steun in de rug kan geven bij de gesprekken met het ministerie.
- Daarnaast informeert de heer Mantel naar de huidige stand van zaken betreffende de verkenning van een provinciale stikstofbank door de provincie.
- De spreker benadrukt ook de economische belangen van de ketens in de agrarische sector en roept op tot haalbare doelen op de korte termijn. Voor de doelen op de langere termijn vraagt de heer Mantel om tussentijds te evalueren en de mogelijkheid om doelen aan te passen indien nodig.
- De heer Mantel vraagt vervolgens hoe het college een evenredige reductie van alle sectoren voor zich ziet en of dit meetbaar is.
- Daarnaast benadrukt de heer Mantel de aanpak van invasieve exoten als prioriteit en vraagt hij of de provincie voldoende financiële middelen heeft om dit te bestrijden of dat financiering van het Rijk nodig is. Hij verwijst naar een lopende pilot in de Krimpenerwaard en vraagt of de provincie hierbij kan aansluiten.

- De heer Mantel uit zorgen over de uitvoerbaarheid van het PPLG en stelt vragen over de bevoegdheden vanuit de natuurbeheerplannen. Hij vraagt of het klopt dat de bevoegdheid wordt weggehaald bij PS en of dit niet verstandiger is om te doen nadat het PPLG definitief is vastgesteld. Hij suggereert dat het college mogelijk vooruitloopt op de feiten.

De heer **Mülder** (D66) geeft aan dat D66 zich in grote lijnen kan vinden in het stuk, maar merkt op dat er veel haken en ogen en open einden zijn.

- D66 twijfelt aan de bewering dat water en bodem sturend zijn geworden in het stuk en vraagt of de KRW-doelen zullen worden gehaald, omdat zelfs LTO aangeeft dat ze dit niet verwachten.
- De Staten hebben eerder besloten de voedselvisie leidend te maken in het PPLG. De heer Mülder wijst erop dat het landbouwakkoord nog boven de markt hangt. Dit akkoord zal uiteindelijk impact hebben op het PPLG. De heer Mülder suggereert dat de provincie zelf een afwegingskader voor de bescherming van het landelijk gebied in relatie tot de andere provinciale opgaven kan opstellen.
- Hij vraagt welke definities worden gehanteerd, gezien de mogelijk verschillende definities in het akkoord en de visie.
- De heer Mülder merkt op dat er een verandering lijkt te zijn in de NNN-doelen met betrekking tot het jaartal 2029, terwijl dit in het staand beleid 2027 is. Hij vraagt waarom deze verandering is gemaakt.
- Daarnaast benadrukt de spreker dat D66 niet per se de NNN-nullijn wil handhaven en vraagt waarom Noord-Holland heeft gekozen voor een lager afromend percentage van 30% voor natuur, in vergelijking met andere provincies die 40% tot 60% aanhouden.
- Hij merkt op dat het document goede doelen aangeeft waar D66 het mee eens is, maar benadrukt dat er ook gekeken moet worden naar de gevolgen en perspectieven voor boeren. Hij vraagt wie de beslissingen over de verplaatsing van bollenteelt en bepaalde vormen van veeteelt zal nemen.
- Mülder constateert dat er weinig wordt gezegd over uitkoop of verplaatsing en vraagt hoe voorkomen kan worden dat er in kansrijke gebieden stoppende boeren zijn en in andere gebieden juist opvolgers die doorgaan.
- Hij benadrukt dat dit geen startnotitie is waarin alles nog kan worden ingevuld, maar dat er ook drastische beslispunten zoals de overdracht van verantwoordelijkheid van de natuurbeheerplannen van PS naar GS worden genoemd. Hij roept op om dit als PS als een belangrijk stuk te behandelen.

Mevrouw **Alberts-Oosterbaan** (SP) geeft aan dat de SP van mening is dat er met deze versie een keerpunt is bereikt. Er zijn al enkele stappen gezet, maar dit is volgens de spreker een eerste integrale benadering van wat er met het landelijk gebied moet gebeuren. Mevrouw Alberts noemt de volgende punten:

- De SP is positief over het opnemen van eerdere aangenomen moties in het programma. Ze waarschuwt echter dat het programma in beweging moet blijven en niet mag stilvallen of achteruitgaan.
- Mevrouw Alberts signaleert dat minister Adema heeft gezegd dat het nationaal landbouwakkoord pas wordt besproken wanneer de provincies klaar zijn, maar nu geeft GS aan dat er gewacht wordt op het landbouwakkoord. Mevrouw Alberts vraagt om opheldering van de gedeputeerde.
- De SP wil graag weten wat er extra mogelijk is op het gebied van recreatie. De SP pleit ervoor dat ecologie leidend wordt in plaats van economie, omdat ze hebben gezien dat de focus op economie niet altijd de gewenste effecten heeft gehad.

- Mevrouw Alberts benadrukt dat men zich niet blind moet staren op technische innovaties, omdat investeringen zonder voldoende uitproberen tot problemen kunnen leiden.
- De SP is het eens met de heer Akkerman dat actieve grondverwerving belangrijk is, zodat doelen niet afhankelijk zijn van private eigenaren.
- Ze vindt het van groot belang dat dierenwelzijn wordt opgenomen in het PPLG.
- Tot slot noemt mevrouw Alberts specifiek het voorbeeld van de Lutkemeerpolder als vruchtbare kleigrond die nog niet vervuild is en stelt voor om de transitie van dit gebied naar een bedrijventerrein met distributiehallen tegen te gaan. In het stuk staat dat het een groot goed is om voedselproductie dicht bij de stad te laten plaatsvinden en dat het een van de prioriteiten van de provincie is om de biodiversiteit en de draagkracht van het water- en bodemsysteem te vergroten. Mevrouw Alberts benadrukt de mogelijkheid om in de Lutkemeerpolder economisch vitale, toekomstbestendige en innovatieve kringlooplandbouw te ontwikkelen.

Mevrouw **Van der Helm–Chandansingh** (50PLUS) benadrukt dat het huidige concept van het PPLG richtinggevend is voor het college en niet besluitvormend voor Provinciale Staten. Ze merkt op dat het programma complex is, omdat het moet aansluiten bij Europees en landelijk beleid, maar tegelijkertijd ook invulling geeft aan de Noord-Hollandse situatie. Omdat het landbouwakkoord en het coalitieakkoord nog niet beschikbaar zijn, is het lastig om een mening te vormen over het PPLG. Mevrouw Van der Helm noemt in haar betoog de volgende punten:

- Mevrouw Van der Helm benadrukt dat natuurbescherming, zo blijkt ook uit het PPLG, een belangrijk aspect is en dat de natuur in de provincie bedreigd wordt. Voor 50PLUS is het cruciaal dat er een evenwicht wordt gevonden tussen natuurbescherming en ruimte voor wonen en werken.
- Mevrouw van der Helm waardeert de online raadpleging van inwoners, maar merkt op dat de participatie nog verbeterd kan worden, gezien de vele vragen en opmerkingen van insprekers en in de commissie.
- Mevrouw Van der Helm merkt op dat de huidige landbouwvorm in Noord-Holland aan zijn grenzen is gekomen en staat achter de transitie in de tijd naar kringlooplandbouw. Ze vraagt zich af of de stikstofregels de agrarische sector niet onevenredig treffen en of het rechtvaardig is te stellen dat de veestapel zou moeten worden gehalveerd. 50PLUS is wel van mening dat de veestapel verkleind moet worden. De spreker pleit ervoor om ook ruimte te bieden aan ondernemers in de agrarische sector die willen investeren in technische innovaties.
- Mevrouw van der Helm merkt dat op er programma- en deelgebieden, transitiepaden en instrumenten worden genoemd, maar dat deze niet concreet worden toegelicht.
- Mevrouw Van der Helm het water- en bodembeheer verder toe te lichten.
- Mevrouw Van der Helm vraagt de gedeputeerde waar de provincie de grond vandaan haalt om 1400 hectare bossen en 10% groenblauwe dooradering tot stand te brengen.
- Ze sluit haar betoog af met een verwijzing naar het Noord-Hollands volkslied en stelt de vraag waar de geschiedenis van de provincie, waaronder de bollenteelt, wordt geborgd voor de toekomst.
- 50PLUS vindt de tone of voice van het stuk wat ondoordacht en doorgesloten.
- Tot slot geeft 50PLUS aan vóór het voorstel te zullen stemmen.

Statenlid **De Weerd** (Volt) complimenteert met het PPLG en erkent dat er veel werk in is gestoken. Hij benadrukt dat het integraal benaderen van het landelijk gebied een grote uitdaging is. Hij noemt drie

aspecten die voor Volt van belang zijn: het creëren van rust, het bieden van perspectief en het betrekken van bewoners gedurende het hele traject. Volt heeft daarover een aantal vragen:

- Ten eerste is Volt benieuwd wat de provincie nu al kan doen in afwachting van het landbouwakkoord en de Transitiefondswet. Een tussentijds plan kan zorgen voor rust bij ondernemers en bewoners. Verder vraagt Volt naar alternatieven als de provincie geen financiële middelen krijgt en pleit voor scenario's om het gevraagde perspectief te bieden.
- Volt ziet ook de verbinding tussen Europa en het PPLG en vraagt hoe het provinciebestuur naar kansen in Europa zoekt op het gebied van kennis, kunde en fondsen.
- Wat betreft de inwonersraadpleging, complimenteert Volt de uitgebreide vorm ervan en benadrukt dat zij voorstander zijn van verschillende vormen van burgerparticipatie. Ze nodigen Provinciale Staten uit om op een ander moment op de inwonerspeiling te reflecteren. Volt wijst op de uitkomst van de peiling, waaruit blijkt dat zowel bewoners uit landelijk als stedelijk gebied dezelfde prioriteit geven aan het landelijk gebied. 73% van de respondenten ziet dit als een nuttig middel om het vertrouwen tussen burgers en overheid te versterken. Volt vraagt naar de mening van het provinciebestuur over dit percentage.
- Statenlid De Weerdt verwijst naar een ander resultaat dat naar voren kwam na de briefing, waarbij de heer Mouter betrokken was. Uit de inwonerspeiling bleek dat slechts 1% van de deelnemers aangaf dat de provincie helemaal niets met de peiling moest doen. Iets meer dan 15% vond dat de bevindingen uit de peiling een-op-een in het PPLG moesten worden overgenomen. Het opmerkelijkste resultaat was dat 80% aangaf dat de resultaten zijdelings naast de adviezen van experts moesten worden gewogen. Dit betekent dat zowel het advies van experts als het burgeradvies even zwaar moeten wegen. Statenlid De Weerdt vraagt naar de mening van het provinciebestuur over deze statistieken.

De **voorzitter** constateert dat de commissie haar inbreng in eerste termijn heeft voltooid en stelt een schorsing voor.

Schorsing van 22.05 tot 22.21 uur.

Gedeputeerde **Rommel** krijgt de gelegenheid tot een reactie op de inbreng van de commissie in eerste termijn.

Gedeputeerde Rommel bedankt allereerst voor de complimenten en erkent het harde werk van de ambtenaren. Zij is trots dat het PPLG al in deze fase voorligt en waardeert dat de Statenleden zich hebben ingezet om zich snel in te lezen, zo blijkt ook uit de 120 technische vragen vanuit de Staten, waar de ambtenaren ook hard aan hebben gewerkt om die te beantwoorden. De gedeputeerde erkent dat het een lastige periode is geweest, omdat het PPLG moest worden vormgegeven tijdens coalitieonderhandelingen en terwijl mensen er al graag kennis van wilden nemen. Het PPLG is gebaseerd op het huidige coalitieakkoord, met de wetenschap dat de wereld in de toekomst anders kan zijn. De gedeputeerde

benadrukt dat het landbouwakkoord ook een plek moet krijgen in het PPLG. De gedeputeerde merkt op dat diverse partijen betrokken zijn geweest bij het overleg over het PPLG en wil graag in gesprek gaan met belanghebbenden om hun input te ontvangen. Het is immers een conceptstartnotitie. De besluitvorming wordt verwacht in maart, dus op dit moment wordt er geen besluit genomen. De richting die wordt meegegeven zal worden meegenomen in de verdere uitwerking van het PPLG, waarbij ook weer overleg met de Staten zal plaatsvinden.

Gedeputeerde mevrouw Rommel gaat over naar het beantwoorden van de gestelde vragen:

- De gedeputeerde merkt op dat de 500 meter bufferzone meerdere keren genoemd is en legt uit dat ze altijd heeft benadrukt dat er geen sprake is van een vaste bufferzone. Het is maatwerk en er wordt gekeken naar de mogelijkheden in individuele situaties, zowel binnen als buiten de 500 meter zone. Het is dus geen doel op zich. In de afgelopen drie jaar zijn er al mensen in de 24 gebieden benaderd en wordt er informatie verzameld en overleg gevoerd met betrokkenen. Gedeputeerde Rommel benadrukt dat de provincie ernaar streeft dat de sectoren zelf verantwoordelijkheid nemen voor het behalen van de gestelde doelen. In de vorige periode zijn de doelen gelijkmatig verdeeld over de sectoren. Ze geeft aan dat boeren in bepaalde gebieden de mogelijkheid hebben genomen om zelf plannen te maken om aan de doelen te voldoen. Momenteel zijn er al vier van zulke plannen ingediend. De provincie kijkt mee om te zorgen dat de plannen juridisch haalbaar zijn, maar het is niet aan de provincie om sturend op te treden. Ze noemt ook het voorbeeld van boeren die zelf initiatieven willen nemen en doe om voorbeelden vragen. Dit is een mooi voorbeeld van hoe de provincie graag werkt.
- Gedeputeerde Rommel benadrukt dat gezonde verdienmodellen belangrijk zijn. Ze merkt op dat investeringen niet alleen financiële betrokkenheid betreffen, maar ook andere aspecten omvatten. Ze legt uit dat de provincie kijkt naar het totale pakket van verdienmodellen en dat dit per bedrijf kan verschillen. Wat voor het ene bedrijf werkt, zoals een boerderijwinkel, kan voor een ander bedrijf minder aantrekkelijk zijn. Ze benadrukt dat maatwerk essentieel is in dit proces, zoals altijd al benaderd is.
- Gedeputeerde Rommel benadrukt dat de verhoging van de waterlastnormering en de impact ervan op het achterliggende gebied maatwerk vereist. Ze heeft vandaag nog een kort bestuurlijk overleg gehad met de waterschappen, die hun zorgen hebben geuit. Ze benadrukt dat er geen universele oplossing is die voor alle gebieden geldt. Ze noemt de Horstermeerpolder als voorbeeld van een gebied waar gekeken wordt naar de natuurdoelen en het opzetten van het waterpeil, en de impact daarvan op het achterliggende gebied. Ook Westzaan is een voorbeeld waar verschillende onderzoeken worden uitgevoerd. Ze noemt ook een lokale voetbalvereniging die aangeeft dat de veranderingen in het waterpeil ook gevolgen hebben voor het besproeien van hun voetbalveld. De gedeputeerde benadrukt dat dit maatwerk vereist en dat de Staten hier positief tegenover staan.
- Gedeputeerde Rommel bespreekt het vraagstuk van het verkrijgen van financiële middelen voor de beheerders in plaats van de eigenaren. Ze noemt twee belangrijke aspecten waar de provincie naar kijkt. Ten eerste is er de taskforce pacht, waarin wordt samengewerkt met verpachters zoals terreinbeherende organisaties (TBO's) en de provincie zelf, die ook pacht heeft. Ze benadrukt dat er aandacht moet worden besteed aan de SNL-regels (Subsidiestelsel Natuur en Landschap) voor het landelijk gebied, en dat er overleg plaatsvindt met het Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Rijk om te bekijken hoe dit kan worden aangepakt. Gedeputeerde Rommel uit haar zorg over het feit dat ondanks de verhoging van de vergoeding van 75% naar 84%, de pachters hier niets van hebben ontvangen. Ze benadrukt dat dit een punt van aandacht is, zowel op landelijk niveau als binnen het IPO.

- Gedeputeerde Rommel noemt de kwestie van grondverwerving en benadrukt dat Provinciale Staten voor de strategische grondaankopen een verhoging van het krediet heeft goedgekeurd. De gedeputeerde legt uit dat dit krediet geldt voor alle doelen die de provincie heeft, maar dat het ook kan worden aangepast voor specifieke behoeften, zoals in het geval van het PPLG. In het PPLG staat ook een voorstel om dit krediet verder uit te breiden indien nodig.
- Gedeputeerde Rommel legt uit dat er een uitdaging is bij het matchen van de doelstellingen met betrekking tot woningbouw, bereikbaarheid en energie in het ruimtelijke voorstel en het PPLG. Ze merkt op dat dit vaker voorkomt bij het Rijk, waar zaken soms sneller of langzamer gaan dan op provinciaal niveau. Wat betreft het doorvertalen van de doelen naar de programma's, verwijst ze naar de 24 deelgebieden die al specifiek zijn gedefinieerd. Ze benadrukt ook dat boeren samen een plan kunnen maken, wat een vorm van maatwerk is, waarbij er oog is voor de verschillen in die gebieden.
- Gedeputeerde Rommel wijzigt de commissie op paragraaf 2.6 in het PPLG, waarin expliciet wordt ingegaan op de waardering voor de landbouwsector. De gedeputeerde benadrukt dat er regelmatig overleg is met de landbouwsector. De gedeputeerde noemt in dit kader enkele voorbeelden. De gedeputeerde benadrukt dat niemand wordt buitengesloten en dat er voldoende communicatie plaatsvindt. Gedeputeerde Rommel verwerpt het idee dat er niet naar de landbouwsector wordt geluisterd en wijst op de inzet die zij en gedeputeerde Zaal de afgelopen vier jaar hebben geleverd. Ze spoort de aanwezigen aan om paragraaf 2.6 te raadplegen voor meer informatie.
- Vervolgens bespreekt de gedeputeerde de mening van de minister op het standpunt van de provincie over hoe klimaat zich verhoudt tot de waterstand. Gedeputeerde Rommel geeft aan dat de minister de inhoud van deze conceptstartversie PPLG nog niet kent en is benieuwd naar de reactie vanuit het Rijk bij de bespreking van dit document.
- De gedeputeerde benadrukt het belang van efficiënt natuurbeheer en de rol van boeren hierin. Ze geeft aan dat er in de komende tijd veel boeren zullen stoppen en dat het cruciaal is om boeren te betrekken bij het beheer van de natuur. Ze noemt het voorbeeld van de Eilandspolder, waar een boer slechts een deel van het gebied kan beheren vanwege zijn andere taken. Rommel heeft ook met terreinbeherende organisaties gesproken en heeft gevraagd om innovatieve methoden voor terreinbeheer. Ze is geïnteresseerd naar de resultaten van het gebruik van een pistebully, die door een van de TBO's wordt gebruikt voor natuurbeheer. Ze moedigt de sector aan om met nieuwe innovaties te komen.
- Gedeputeerde Rommel benadrukt dat er veel ruimte is voor dialoog en participatie, ook na de publicatie onlangs van het PPLG-document. Ze erkent dat er nog veel onderwerpen zijn waarover gesproken moet worden, en dit geldt voor verschillende sectoren. De gedeputeerde is van plan om in de nabije toekomst gesprekken te voeren met de waterschappen en gemeenten, met als doel de inhoud van het document verder te verbeteren en te verfijnen.
- Gedeputeerde Rommel merkt op dat het bieden van duidelijkheid aan ondernemers een uitdaging is. Ze benadrukt dat het niet mogelijk is om generieke duidelijkheid te bieden, omdat dit maatwerk vereist. Ze is van mening dat dit een gezamenlijke inspanning is waarbij overleg en samenwerking essentieel zijn. Wat voor de ene ondernemer duidelijkheid biedt, kan voor de andere ondernemer anders zijn. De gedeputeerde benadrukt dat de focus ligt op het in gezamenlijk overleg behalen van de gestelde doelen.
- Over de financiën geeft de gedeputeerde aan dat het Rijk heeft aangegeven dat er 800 miljoen euro beschikbaar is, maar de provincie streeft naar een bedrag van 1,2 miljard euro. Als dit hogere bedrag niet wordt toegekend, zal er overleg met het Rijk moeten plaatsvinden om te bepalen welke doelen niet kunnen worden behaald. Op dit moment kan er nog geen gedetailleerde specificatie worden gegeven van de financiële paragraaf, aangezien dit nog wordt uitgewerkt. Gedeputeerde Rommel hoopt echter dat er tegen 1 juli, bij de volgende versie, meer details kunnen worden verstrekt. Ze benadrukt dat dit

een startpunt is en dat de komende tijd zal worden bekeken of het toegekende bedrag voldoende is naarmate de plannen verder worden uitgewerkt.

- De gedeputeerde verzoekt de commissie de vragen over de ruimtelijke arrangementen te stellen aan gedeputeerde Loggen, omdat deze vraag binnen zijn portefeuille valt.
- De gedeputeerde benoemt de sociaaleconomische impactanalyse en legt uit dat onder leiding van een onafhankelijke voorzitters de analyse gesproken wordt met relevante partijen betrokken bij natuur, landbouw, water, et cetera, waaronder ook de provincie Noord-Holland. De gedeputeerde benadrukt dat de analyse zorgvuldig zal plaatsvinden.
- De gedeputeerde verduidelijkt dat het stellen van beleid voor het ecosysteem met een looptijd tot 2030 niet betekent dat het zeven jaar zal duren om alle doelstellingen te behalen. Sommige maatregelen kunnen direct worden ingezet, terwijl andere een langere periode vereisen. Het streven is niet om al in 2030 klaar te zijn.
- Gedeputeerde Rommel merkt op dat er verschillende percentages worden gehanteerd door provincies met betrekking tot extern salderen, waarbij sommige provincies percentages van 40 tot 60% gebruiken. Het is nog niet volledig verankerd en er vindt momenteel overleg plaats binnen het IPO om te bepalen hoe hiermee omgegaan moet worden. Er wordt ook gekeken naar hoe de provincies op landelijk niveau in lijn kunnen komen met het beleid van het Rijk. Er zal in de komende tijd meer informatie worden verstrekt over dit onderwerp.

De heer **Mülder** (D66) merkt op dat andere provincies de 30% salderingsnorm niet echt gebruiken, omdat de latente ruimte nu al 30% is, waardoor het effect op de natuur bij een salderingspercentage van 30% nul zou zijn. Hij vraagt aan gedeputeerde Rommel of zij hiervan op de hoogte is.

Gedeputeerde **Rommel** geeft aan op de hoogte te zijn en dat ze dit aan het uitzoeken zijn. De gedeputeerde benadrukt ook dat het belangrijk is om dit gezamenlijk met andere provincies te doen, aangezien niet alle provincies al beleidsregels hiervoor hebben opgesteld. Bij het onderzoek naar de mogelijkheden om PAS-melders te legaliseren, wordt ook gekeken of dat juridisch mogelijk is. Dit wordt in het Interprovinciaal Overleg (IPO) besproken. De gedeputeerde wijst er nogmaals op dat het hele stuk is gebaseerd op het huidige coalitieprogramma en de collegeafspraken.

De gedeputeerde vervolgt met de beantwoording van de vragen uit de commissie in eerste termijn:

- De gedeputeerde benadrukt dat naast bewezen technieken ook wordt gekeken naar nieuwe en onbekende technieken en methodieken om bodemdaling tegen te gaan. Bij infiltratie wordt bijvoorbeeld rekening gehouden met het gebruik van milieuvriendelijke technieken in plaats van plastic.
- De provincie maakt bij de bestrijding onderscheid tussen exoten en invasieve exoten. De provincie richt zich specifiek op het bestrijden van invasieve exoten, dat wil zeggen exoten die schadelijk zijn voor het ecosysteem.
- De gedeputeerde betreurt de opmerking van het CDA dat er zonder overleg veel bollengrond wordt geschrapt. Ze benadrukt dat dit niet correct is. In het PPLG staat duidelijk vermeld dat de provincie zich ook richt op het beschermen van de 11.000 hectare bollengronden. Er wordt actief samengewerkt met

de bollensector om te kijken naar mogelijkheden en maatregelen om deze gronden te behouden en te ondersteunen.

- De gedeputeerde benadrukt dat het niet juist is om te zeggen dat de provincie niet openstaat voor PAS-melders. Ze legt uit dat de verantwoordelijkheid voor de PAS-melders bij het Rijk ligt en dat de provincie herhaaldelijk heeft aangegeven dat het Rijk verantwoordelijk is voor het reguleren van deze melders. Omdat het proces zo lang duurt, heeft de provincie besloten om zelf te kijken of ze het Rijk kan helpen bij het legaliseren van de PAS-melders, bijvoorbeeld door te kijken naar bedrijven die willen stoppen of die kunnen matchen. De gedeputeerde geeft aan dat er vorig jaar een voorstel aan het Rijk is gedaan dat helaas niet werd overgenomen, maar dat de ambtenaren en juristen van de provincie nauwkeurig onderzoeken wat wel en niet mogelijk is. Er vindt overleg plaats met het Rijk over dit onderwerp.
- De gedeputeerde legt uit dat de KDW (Kritische Depositiewaarde) het enige criterium is waarnaar de wet verwijst. Het beleid is gericht op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen, en de gedeputeerde maakt zich zorgen over de periode na het behalen van de KDW. Ze benadrukt dat het belangrijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te halen, omdat het nog maar de vraag is of er verdere actie kan worden ondernomen als de KDW-doelstellingen zijn bereikt. Er zal dan worden gekeken naar andere indicatoren voor de natuur.
- De gedeputeerde hoort regelmatig dat terreinbeherende organisaties (TBO's) niet voldoen aan de afgesproken maatregelen. De provincie houdt hier toezicht op en monitort de situatie. Belangrijk om te weten is dat veel natuurgebieden in handen zijn van particulieren, die soms weinig of niets doen om de doelstellingen te behalen. Er zijn ook ontwikkelaars die grond hebben gekocht maar geen actie ondernemen. De gedeputeerde benadrukt dat de provincie in de afgelopen vier jaar heeft geprobeerd om handhavingmaatregelen op te zetten om particulieren te stimuleren actie te ondernemen. Onteigening wordt genoemd als een laatste redmiddel, maar de gedeputeerde deelt haar grote zorg over dit onderwerp. Het speculeren met gronden binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is een probleem, vooral omdat het gebied vaak bestaat uit vele kleine kavels met honderd verschillende eigenaren, soms ook eigenaren die in het buitenland wonen. Het onteigenen van deze eigenaren is een complexe en kostbare procedure. De gedeputeerde benadrukt dat dit slechts één voorbeeld is van de uitdagingen binnen het NNN, maar dat de provincie eraan zal werken en het zal proberen op te lossen.
- De gedeputeerde geeft aan dat het doorrekenen van scenario's momenteel wordt uitgevoerd door het Rijk. De provincie heeft niet de capaciteit om dit zelf te doen. De gedeputeerde is benieuwd naar de resultaten.
- Wat betreft de stikstofbank, de provincie heeft een stikstofbank met doelen voor verduurzaming van de industrie en woningbouw, inclusief mobiliteit. Er is geen specifieke stikstofbank voor PAS-melders. Als het Rijk uiteindelijk aangeeft dat dit nodig is, zal de provincie kijken hoe hiermee om te gaan. Het Rijk kan dit ook in hun eigen stikstofbank opnemen. Momenteel is de stikstofbank van de provincie leeg en ze werken eraan om te onderzoeken hoe ze dit kunnen invullen, rekening houdend met juridische aspecten en de impact op de natuur.
- De gedeputeerde legt uit dat de Provinciale Staten wel de mogelijkheid hebben om doelen te schrappen of te wijzigen. Echter, ze benadrukt dat de doelen die door het Rijk zijn vastgesteld in de wet niet aangetast mogen worden. Het is dus belangrijk om binnen de kaders van de landelijke doelen te blijven bij het eventueel aanpassen van provinciale doelen.
- De gedeputeerde geeft aan dat er financiële middelen vanuit het Rijk nodig zijn om invasieve exoten te bestrijden. Ze merkt op dat ze niet volledig op de hoogte is van de situatie in Krimpenerwaard en dat ze dit moet laten controleren.
- Wat betreft de uitvoerbaarheid van het PPLG, geeft de gedeputeerde aan dat deze uitvoerbaar is.

- Daarnaast wijst de gedeputeerde op het voorstel in de voordracht om het natuurbeheerplan voortaan door GS vast te laten stellen. Ze legt uit dat het natuurbeheerplan jaarlijks door Provinciale Staten wordt vastgesteld en betrekking heeft op subsidieaanvragen. De beheerplannen van de Natura 2000-gebieden vallen onder de verantwoordelijkheid van de provincie en zijn kaderstellend. Het natuurbeheerplan is echter een uitvoeringsregeling en ze stelt voor dat deze overgedragen wordt aan Gedeputeerde Staten (GS) om vertragingen te voorkomen bij subsidieaanvragen. Gedeputeerde geeft aan hier schriftelijk nog aanvullende informatie over te geven.
- De gedeputeerde geeft aan dat de provincie niet wacht op het landbouwakkoord en het coalitieakkoord, maar al actief aan de slag is en zal doorgaan met hun werkzaamheden en al bezig zijn met gesprekken en processen om oplossingen te vinden. De akkoorden zullen worden verwerkt in het PPLG.
- De gedeputeerde was ook aangenaam verrast door de inwonersraadpleging en hoopt dat dit in de toekomst vaker kan worden ingezet, waarbij steeds meer mensen enthousiast worden en deelnemen.

De heer **Mülder** (D66) heeft nog openstaande vragen over waarom er ten aanzien van de NNN-gebieden van 2027, 2029 is gemaakt en over de nullijn, hoe voorkomen kan worden dat boeren in kansrijke gebieden zoals West-Friesland plotseling stoppen, terwijl in andere gebieden, zoals de binnenduinrand, iedereen doorgaat.

Gedeputeerde **Rommel** legt uit dat de jaartallen betrekking hebben op de werkwijze met betrekking tot het Natuurnetwerk Nederland. Er is destijds afgesproken dat het streven is om het NNN in 2027 af te ronden, maar er is een mogelijkheid tot uitloop tot 2029, met name in het geval van mogelijke onteigeningen.

Op de tweede openstaande vraag van de heer Mülder geeft gedeputeerde Rommel aan dat zij dat niet kan voorkomen, aangezien dit een beslissing is die zij als ondernemers zelf kunnen nemen. Ze benadrukt echter dat het wenselijk zou zijn als boeren zich bij de provincie melden wanneer ze van plan zijn te stoppen, zodat de provincie kan wat kijken wat zij daarmee kunnen doen.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) heeft nog een openstaande vraag over de grond voor de 1400 hectare bos en de 10% groenblauwe dooradering.

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat er een bossenstrategie is, maar de exacte locaties zijn nog niet bepaald. Er is wel aan de gemeenten gevraagd waar zij een bijdrage kunnen leveren, evenals voor compensaties aan terreinbeherende organisaties. Op dit moment is het nog niet volledig uitgewerkt.

Statenlid **Van Wijnen** (GL) heeft nog een openstaande vraag over de nullijn en de realisatie van extra NNN in de binnenduinrand, terwijl het NNN nog niet is afgerond. Zij vraagt zich af hoe dat mogelijk is.

Gedeputeerde **Rommel** legt uit dat de extra NNN in de binnenduinrand te maken heeft met de overdracht van de NNN-doelstelling van het Rijk aan de provincie in 2013. De provincie heeft besloten om de 3500 hectare die oorspronkelijk geschrapt zouden worden, toch te realiseren. Dit extra gedeelte heeft geen financiering gekregen van het Rijk en daarom vraagt de provincie om rijks geld.

Gedeputeerde **Zaal** krijgt de gelegenheid tot een reactie op de inbreng van de commissie in eerste termijn op het gebied van landbouw en recreatie.

- De gedeputeerde vertelt dat de erfcoaches voortaan ondernemerscoaches zullen worden genoemd. Dit is om aan de wens tegemoet te komen om de coaches breder in te zetten en maatwerk te kunnen bieden aan agrariërs. De inrichting van de ondernemerscoaches is momenteel in volle gang en zal worden ondergebracht bij het landbouwportaal. Agrariërs kunnen naar verwachting vanaf deze zomer aanvragen indienen. De uitvoering van de regeling wordt gedelegeerd aan LTO Noord en Waterland en Dijken, omdat zij over het juiste netwerk en specifieke kennis beschikken. Er zal een poule van coaches worden samengesteld met zowel algemene landbouwkennis als specialistische kennis. De regeling zal maatwerk bieden en rekening houden met de specifieke behoeften van individuele agrariërs. Hoewel er mogelijk nog een regeling vanuit het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit komt, zal de provincie alvast aan de slag gaan en hopen ze een goed voorbeeld te kunnen bieden voor de integratie in de regeling van het ministerie.
- De provincie besteedt via het landbouwportaal veel aandacht aan het onderwerp gewasbeschermingsmiddelen. De gedeputeerde wijst ook op het Fieldlab Bollen, dat hoewel het niet specifiek wordt genoemd in het PPLG, wel onderdeel is van staand beleid. **Ze biedt aan om in een volgende versie van het plan te kijken of er enkele passages over kunnen worden opgenomen.** De gedeputeerde begrijpt dat er behoefte is om informatie over deze onderwerpen terug te vinden in het document. Ze benadrukt dat hoewel veel van het bestaande beleid niet altijd expliciet wordt overgenomen, het toch van prettig kan zijn om het op te nemen in zo'n belangrijk document dat de toekomst van het landelijk gebied zal beïnvloeden.

De heer **Klein** (ChristenUnie) geeft aan blij te zijn met de toezegging, maar merkt op dat er momenteel een zin in het PPLG staat die aangeeft dat er geen maatregelen rondom gewasbescherming worden geprogrammeerd. Hij vraagt of dit betekent dat de zin zal worden verwijderd.

Gedeputeerde **Zaal** legt uit dat de zin in het PPLG over gewasbescherming betekent dat er geen aanvullende programmering plaatsvindt bij het PPLG op dit specifieke onderwerp. De gedeputeerde heeft inmiddels aangeboden om hier nog scherp naar te kijken en eventueel aanpassingen te maken. Ze benadrukt dat dierenwelzijn wel degelijk onderdeel is van het beleid, zowel binnen de voedselvisie als het

landbouwakkoord. Ze houdt ook het convenant dierwaardige veehouderij in de gaten en zal eventuele nieuwe ontwikkelingen verankeren in het beleid. Wat betreft intensieve veehouderij volgt de provincie de bepalingen in de omgevingsverordening, en als er behoefte is aan verdere discussie, raadt ze aan dit eerst in de Staten te bespreken en de landelijke ontwikkelingen af te wachten.

De gedeputeerde vervolgt met de beantwoording van de vragen vanuit de commissie in eerste termijn:

- Gedeputeerde Zaal legt uit dat er enige onduidelijkheid bestaat over de termen kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw. Dit komt doordat het Rijk een bredere definitie hanteert waarin alle zeven transitiepaden vallen, terwijl de provincie werkt met een specifiekere definitie die zich richt op het sluiten van de kringloop met nutriënten, mest, et cetera. De natuurinclusieve landbouw, zoals vastgesteld in de voedselvisie van de provincie, valt echter wel onder de brede definitie van het Rijk en is leidend voor het beleid. De provincie zal ook haar eigen ambitie op het gebied van kringlooplandbouw behouden, die wellicht verder gaat dan die van het Rijk, omdat deze is opgenomen in de voedselvisie. De specifieke uitvoering van deze ambities in de provincie staat beschreven in de voedselvisie, en het doel is om in 2030 volledig natuurinclusief te zijn.

Kringlooplandbouw versus natuurinclusieve landbouw. 100% natuurinclusief in 2030.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) stelt de vraag of de natuurinclusieve landbouw het enige transitiepad is dat nog onder de kringlooplandbouw valt.

Gedeputeerde **Zaal** legt uit dat naast de omschakeling naar natuurinclusieve landbouw, er nog andere transitiepaden zijn onder de paraplu van het Rijk. In Noord-Holland is ervoor gekozen om in 2030 alle grondgebonden landbouw natuurinclusief te maken. Deze verplichting valt ook binnen de reikwijdte van het Rijk.

De gedeputeerde vervolgt met de beantwoording van de vragen vanuit de commissie in eerste termijn:

- Gedeputeerde Zaal reageert op de opmerking van de SP dat ecologie leidend moet zijn boven economie bij het aanwijzen of inrichten van nieuwe recreatiegebieden. Ze benadrukt dat er altijd een balans moet zijn tussen natuur en recreatie, zoals dat momenteel al gebeurt. Ze voegt eraan toe dat op verschillende locaties nieuwe recreatiegebieden moeten worden gerealiseerd, waarbij de intensiteit kan variëren afhankelijk van de specifieke locatie.
- Gedeputeerde Zaal geeft aan dat ze twijfelt of ze moet ingaan op de kwestie van de Lutkemeerpolder, omdat het PPLG niet specifiek over bepaalde polders gaat. Ze benadrukt dat er al herhaaldelijk discussies zijn gevoerd over dit onderwerp. Ze wil echter nogmaals duidelijk maken dat de Lutkemeerpolder onder het bestemmingsplan van de gemeente Amsterdam valt en dat de gemeente aan zet is. Als provincie staan ze op afstand en maakt de provincie geen keuzes op dat gebied.

Mevrouw **Alberts–Oosterbaan** (SP) merkt op dat als het PPLG opgesteld wordt en daarin zaken worden opgenomen die van toepassing zijn op de Lutkemeerpolder, en vervolgens wordt besloten om deze polder om te zetten in een bedrijventerrein, de provincie zichzelf in de vingers snijdt. Mevrouw Alberts vraagt de gedeputeerde of zij dat herkent.

Gedeputeerde **Zaal** herhaalt dat de besluitvorming met betrekking tot de Lutkemeerpolder in handen ligt van de gemeente Amsterdam en dat de provincie hier geen zeggenschap over heeft. Ze benadrukt ook dat naast het PPLG er ook economische ontwikkelingen in het gebouwde gebied zijn, waaronder de ontwikkeling van bedrijfsterreinen. Ze geeft aan dat dit onderwerp te specifiek is voor de huidige discussie en besluit het daarbij te laten.

De heer **Vendrig** (BBB) heeft een onbeantwoorde vraag over het effect van het PPLG op het totale landbouwgrondareaal.

Gedeputeerde **Zaal** geeft aan dat deze vraag onder de portefeuille van gedeputeerde Rommel valt. Op dit moment kan er echter nog geen specifiek antwoord gegeven worden. In het landbouwakkoord komt ook een afwegingskader, waarbij wordt geadviseerd terughoudendheid te zijn bij het veranderen van gronden. De praktijk zal moeten uitwijzen wat dit concreet betekent voor landbouwgrond, recreatie en woningbouw.

Tweede termijn

De heer **De Wit** (VVD) heeft nog twee vragen:

- Ten eerste vraagt de spreker of er een schriftelijke toelichting kan worden gegeven op de vraag van JA21 over de natuurbeheerplannen in het besluit en de voordracht, zoals al deels mondeling is geschetst.
- Ten tweede vraagt hij hoeveel flexibiliteit er is tussen de drie beheerpakketten die worden aangevraagd en wat er uiteindelijk nodig blijkt te zijn in de gebiedsprocessen. Hij geeft aan dat het mogelijk is dat bepaalde maatregelen die nu worden overwogen, later in het gebiedsproces moeten worden aangepast.

De heer **Vendrig** (BBB) is blij dat de gedeputeerde heeft aangegeven dat er overleg zal plaatsvinden met betrokken partijen. Hij stelt voor om ook de landbouwvertegenwoordigers te vragen waar het precies is misgegaan en waarom er een algemene indruk bestaat dat er niet met hen wordt gesproken. Hij suggereert om structuur aan te brengen in het overleg, zodat dit voor iedereen duidelijk is.

Daarnaast is de BBB blij dat er doelgericht gewerkt zal worden, omdat dit de ondernemers in staat stelt om te ondernemen.

Wat betreft de vragen van het CDA, is één vraag al beantwoord door gedeputeerde Zaal over het landbouwareaal. Wat betreft de andere vraag over de bollengrond in het binnenduinrandgebied, geeft de BBB aan dat er nog overleg moet plaatsvinden en dat er op dit moment nog geen concrete informatie beschikbaar is.

De heer **Vonk** (PvdA) geeft aan dat het een constructieve avond is geweest en dat dit heeft geleid tot vele vragen en de behoefte om verder te discussiëren. Hij is ervan overtuigd dat er in de toekomst nog veel gesprekken over het PPLG zullen plaatsvinden, maar wil het hierbij laten voor vanavond.

De heer **Mülder** (D66) heeft enkele vragen en opmerkingen naar aanleiding van de gegeven antwoorden:

- Ten eerste wil hij graag de reden weten waarom er gekozen is voor het laagste percentage van 30% voor de salderingsnorm, aangezien dit volgens hem het laagste percentage is dat in de provincies is gekozen.
- Verder merkt hij op dat de jaartallen 2027 en 2029 anders vermeld staan in het PPLG en stelt voor om dit aan te passen, waarbij 2027 leidend blijft en er sprake is van blesuretijd tot 2029.
- Daarnaast heeft hij een vraag over het sturen op waar boeren stoppen en doorgaan. Hij vraagt zich af of de provincie haar doelen wel zal halen als er inderdaad niet kan worden gestuurd op dit aspect, zoals gedeputeerde Rommel heeft aangegeven.

Mevrouw **Van der Helm–Chandansingh** (50PLUS) uit haar teleurstelling over het feit dat haar collega's niet ingaan op de vraag of de agrarische sector onevenredig getroffen wordt door de stikstofmaatregelen. Ze had gehoopt op een debat hierover, maar constateert dat de handschoen niet is opgepakt.

Statenlid **De Weerd** (Volt) stelt heeft aanvullend de volgende drie vragen:

- Ten eerste vraagt hij bevestiging dat in het vervolg van het PPLG ook instrumenten zoals inwonersraadplegingen worden ingezet.
- Ten tweede vraagt hij in hoeverre het burgeradvies, dat volgens de gedeputeerde een groot succes was, meegewogen zal worden in verdere onderwerpen van het PPLG.
- Tot slot wil Statenlid De Weerd weten of GS heeft gezocht naar Europese kansen in het PPLG.

De heer **Klein** (ChristenUnie) brengt de volgende drie punten naar voren:

- Ten eerste is hij blij met de toezegging dat er gekeken wordt naar de reductie van gewasbeschermingsmiddelen.
- De heer Klein is positief over het feit dat de provincie aan de slag wil gaan met gezonde verdienmodellen en maatwerk daarop. Hij benadrukt echter dat hij een nog krachtigere inzet op dit gebied wenst en hoopt dat er niet alleen naar het Rijk wordt gekeken. Hij pleit voor een actieve rol van de provincie om dit doel te bereiken.
- Tot slot is de heer Klein van mening dat uit het afdoeningsvoorstel voor motie M135–2022 nog niet voldoende blijkt hoe uitvoering is gegeven aan de gesprekken met het Rijk. De ChristenUnie is nog niet overtuigd dat de motie op deze manier is afgehandeld.

Gedeputeerde **Rommel** reageert op de inbreng vanuit de commissie in tweede termijn:

- In reactie op de vraag van de VVD over de flexibiliteit in de drie gebiedsprocessen geeft de gedeputeerde aan dat er inderdaad sprake is van maatwerk en dat er voortdurend overleg plaatsvindt met het Rijk om eventuele aanpassingen door te voeren.
- **De Staten ontvangen een schriftelijke uitleg over de natuurbeheerplannen.**
- Gedeputeerde Rommel reageert op de opmerking van de BBB over het gebrek aan overleg en structuur. Ze benadrukt dat er wel degelijk veel structuur is en dat er ook buiten de officiële structuren veel overleg plaatsvindt. Ze vermeldt dat ze zelf regelmatig contact heeft met boeren en dat er frequent overleg is met ambtenaren en de agrarische sector. Ze benadrukt dat er veel overlegmomenten zijn en dat de agrarische sector zelf hun agenda kan bepalen. Gedeputeerde Rommel zal de opmerkingen van de BBB ter sprake brengen tijdens het overleg. Ze geeft aan dat ze het gevoel heeft dat het gebrek aan overleg niet recht doet aan de werkelijke situatie, maar dat iedereen vrij is om zijn eigen mening te hebben.
- Gedeputeerde Rommel legt uit dat deze startnotitie niet is opgesteld met input van de agrarische sector of andere partijen. Er is de keuze gemaakt om de Staten als eerste te informeren, voordat deze naar buiten werd gebracht voor consultatie.

De heer **Vendrig** (BBB) verduidelijkt dat zijn vraag niet bedoeld was als kritiek. De heer Vendrig geeft aan dat de BBB blij is dat er gezocht wordt naar overleg met organisaties, maar dat het ook belangrijk is om binnen de organisaties zelf te kijken hoe ervoor gezorgd kan worden dat bij iedereen het idee leeft dat er overleg plaatsvindt. De spreker stelt voor om te kijken wat er door de organisaties gedaan kan worden om dit te bevorderen.

Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat er op 5 juni 2023 een overleg plaatsvindt met de sector om te onderzoeken waar het pijnpunt ligt. Ze merkt op dat het grootste punt van kritiek is dat het conceptstuk niet eerder aan hen is verstrekt.

De gedeputeerde vervolgt met de beantwoording van de vragen in tweede termijn:

- Gedeputeerde Rommel legt uit dat de keuze voor de 30% een politieke beslissing was op basis van de oude afspraak in het demissionaire college.
- De gedeputeerde zal later de werkwijze met betrekking tot de jaren 2027–2029 toesturen.
- De gedeputeerde benadrukt dat boeren gelijkmatig over de provincie verdeeld stoppen en dat de provincie actief betrokken is bij netwerken en kansen benut. Daar is een taskforce voor ingesteld. Daarnaast is het ook zo dat die landbouwgrond niet gelijk wordt omgezet in natuurgrond, maar dat er eerst een beheercheck plaatsvindt. Het kan zo zijn dat een agrariër in een belangrijk natuurgebied, die het goed doet voor de weidevogel en graag wil blijven, bijvoorbeeld geholpen kan worden om te extensiveren. Gedeputeerde Rommel benadrukt dat het om maatwerk gaat en dat het een complexe puzzel is.
- De gedeputeerde wijst erop dat er niet alleen op aanwijzing van het Rijk naar de verdienmodellen wordt gekeken, maar dat de provincie al langer op die manier werkt.
- Gedeputeerde Rommel geeft aan dat ze bij het college zal inbrengen dat de inwonersraadpleging een effectieve methode lijkt te zijn. Ze oppert dat dit wellicht ook op andere gebieden kan worden toegepast. Ze wijst erop dat het resultaat van de inwonersraadpleging is opgenomen als bijlage bij het PPLG, zodat Provinciale Staten kan zien wat ermee is gedaan.

Statenlid **De Weerd** (Volt) bedankt voor de toezegging en merkt op dat de laatste vraag nog steeds onbeantwoord is: of er al gezocht is naar Europese kansen in het kader van het PPLG.

Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat ze kijkt naar Europese kansen, met name op het gebied van subsidies zoals het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Ze vermeldt dat gedeputeerde Zaal hier ook nauw bij betrokken is geweest. Ze benadrukt dat er zeker aandacht is voor dergelijke mogelijkheden die in Europa liggen.

Statenlid **Kostić** (PvdD) stelt een vraag over de afdoening van motie M238–2022. Regionale veenweidestrategie zo snel mogelijk concreet en de vertaling van de veenweideverkenning naar het PPLG. Statenlid Kostić merkt op dat de Staten hebben besloten dat het geen strategie, maar een verkenning, is en dat de doelen onvoldoende zijn. In de technische beantwoording wordt echter gesteld dat het integraal wordt overgenomen in het PPLG als een doel. Statenlid Kostić wil graag weten hoe de gedeputeerde dit ziet en waar de werkelijke doelen liggen, zoals opgedragen door Provinciale Staten.

Gedeputeerde **Rommel** legt uit dat de doelen in de paragraaf over klimaat zijn verdeeld en benoemd. Dit is anders dan in de verkenning van de veenweidestrategie. Er is een verschil tussen beide documenten.

De **voorzitter** constateert dat dit onderwerp voldoende is besproken.

De voorzitter inventariseert vervolgens welke moties als afgedaan kunnen worden beschouwd.

De volgende moties kunnen als afgedaan worden beschouwd en worden als zodanig worden doorgeleid naar het Presidium:

- M20–2023 Voedselvisie Noord–Holland basis voor PPLG;
- M107–2019 Natuurinclusief bouwen meenemen in klimaatambities;
- M151–2022 Erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied;
- M241–2022 Stikstof gelijk speelveld;
- M243–2022 Aanvalsplan landschapselementen;
- M244–2022 Vrijkomende gronden na verplaatsing of beëindiging veehouderijen niet inzetten voor intensivering;
- M229–2022 Gaan voor Goud.

M238–2022 Regionale Veenweidestrategie zo snel mogelijk concreet, ingediend door GroenLinks.

Statenlid **Kostić** geeft aan dat zij het stuk heeft gelezen en van mening is dat dit niet overeenkomt met wat de Staten bedoeld hebben. Ze geeft aan dat er meer toelichting en uitwerking nodig is. Statenlid Kostić adviseert de mede–indieners van de motie om de motie niet als afgedaan te beschouwen.

Statenlid **Van Wijnen** (GL) geeft aan dat zij graag zou willen dat deze motie niet als afgedaan wordt beschouwd. Ze stelt voor om deze overweging opnieuw te maken bij de definitieve vaststelling van het PPLG.

De fracties van VVD, JA21, PVV, ChristenUnie, BBB en het CDA (25 zetels) stemmen vóór afdoening van motie M238–2022. De voorzitter constateert dat daarmee deze motie nog niet als afgedaan kan worden beschouwd.

M135–2022 Evenredige reductie Schiphol, ingediend door ChristenUnie.

De heer **Klein** (ChristenUnie) heeft in de tweede termijn aangegeven van mening te zijn dat uit het afdoeningsvoorstel voor motie M135–2022 nog niet voldoende blijkt hoe uitvoering is gegeven aan de gesprekken met het Rijk. De ChristenUnie is nog niet overtuigd dat de motie op deze manier is afgehandeld.

De fracties van VVD, PVV, D66, JA21 en CDA (20 zetels) stemmen vóór afdoening van motie M238–2022. De voorzitter constateert dat daarmee deze motie nog niet als afgedaan kan worden beschouwd.

De voorzitter memoreert dat er een punt is opgebracht om een expertbijeenkomst te organiseren met de Ecologische Autoriteit over hun werkwijze voor het beoordelen van de staat van de natuur en hoe zij hun rol nu en in de toekomst vervullen. Verschillende partijen hebben interesse getoond in deze bijeenkomst. De voorzitter geeft aan dat de bijeenkomst in samenwerking met Provinciale Staten zal worden georganiseerd. De **voorzitter** geeft een korte samenvatting van hetgeen is besproken:

- De conceptstartversie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied is besproken. Deze zal als bespreekstuk wordt doorgeleid naar de Provinciale Statenvergadering van 12 juni 2023.

Notitie besluitvorming Natuurbeheerplan

In de Interim-commissievergadering van 1 juni jl. is tijdens de behandeling van de concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) een vraag gesteld over het voorstel om het Natuurbeheerplan voortaan door Gedeputeerde Staten te laten vaststellen. In deze notitie vindt u de achtergrond van dit voorstel.

Wat is het Natuurbeheerplan?

Het Natuurbeheerplan vormt de basis voor de verlening van subsidies voor (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer. Het Natuurbeheerplan bevat een aantal kaarten waarop aangegeven staat welke natuur aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. Deze doelen vinden hun basis in internationale regelgeving zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn en zijn aangevuld met provinciale beleidskeuzes die in het PPLG zijn opgenomen. De kaarten vormen de basis voor de toetsing van subsidieaanvragen voor (agrarisch) natuurbeheer.

Voorstel: Besluitvorming door GS

Het Natuurbeheerplan wordt op dit moment jaarlijks door uw Staten vastgesteld. Wij stellen voor om het Natuurbeheerplan voortaan door Gedeputeerde Staten te laten vaststellen om de volgende redenen:

1. Klantvriendelijkheid voor aanvragers

Bij besluitvorming door GS kan het Natuurbeheerplan jaarlijks al in september definitief worden vastgesteld. Direct daarna kan GS de openstellingsbesluiten vaststellen waarna subsidieaanvragers hun aanvraag kunnen voorbereiden. Bij besluitvorming door PS is dit pas mogelijk in november. Besluitvorming door GS geeft subsidieaanvragers eerder in het jaar duidelijkheid over de subsidiemogelijkheden voor het daaropvolgende jaar. Dit geeft hen langer de tijd om hun aanvraag voor te bereiden en in te dienen. Een flink aantal beheerders verzoekt hierom. Ook in IPO-verband zijn afspraken gemaakt over een na te streven planning. Deze gaat uit van definitieve kaarten, dus besluitvorming, in september. Dit is echter niet haalbaar met besluitvorming door PS.

2. Beleidsmatig kader is het PPLG

Het beleidsmatig kader voor het Natuurbeheerplan is het PPLG, dat door PS wordt vastgesteld. Het Natuurbeheerplan vertaalt de kaders van het PPLG naar concrete subsidiemogelijkheden. Het Natuurbeheerplan is daarmee geen kaderstellend document, maar een uitvoeringsdocument. Zodoende ligt vaststelling door GS meer in de rede.

3. Juridisch: Natuurbeheerplan is afgeleide van de uitvoeringsregeling

PS hebben de bevoegdheid voor de verstrekking van subsidies via uitvoeringsregelingen structureel (op basis van de Provinciewet) aan GS gedelegeerd. Het Natuurbeheerplan is in feite een afgeleide van de uitvoeringsregeling SVNL 2016-2021. In juridisch opzicht is de huidige werkwijze eigenaardig, waarbij een lager orgaan (GS) een bevoegdheid die haar toekomt teruglegt bij een hoger orgaan (PS).

Juridisch: mandaatregeling gaat uit van GS

Als het Natuurbeheerplan door PS is vastgesteld, moet in beroepsprocedures formeel ook namens PS verweer gevoerd worden. De gebruikelijke mandaatregelingen voorzien echter alleen in verweer namens GS. Een formeel mandaat namens PS zou steeds via individuele mandaatbesluiten geregeld moeten worden. In de afgelopen jaren is in beroepszaken steeds namens GS verweer gevoerd. Dit is echter een juridisch risico.

4. In andere provincies besluit GS over het Natuurbeheerplan

In alle andere provincies, behalve Zeeland, stellen Gedeputeerde Staten het Natuurbeheerplan vast.

Per wanneer?

Voor met name het eerste punt, de klantvriendelijkheid voor aanvragers, is het voorstel om de vaststelling door Gedeputeerde Staten per direct in te voeren, zodat het Natuurbeheerplan 2024 in september vastgesteld kan worden door GS. Uiteraard blijven wij uw Staten informeren over de resultaten van het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer en blijven uw Staten via actualisaties van het PPLG en via de jaarlijkse begrotingscyclus ook de financiële kaders hiervoor stellen. Dit verandert niet.

A10/12-06-2023
runtg

**Partij voor
de Dieren**

Statenfractie Noord-Holland

INGETROKKEN

Amendement Natuurbeheerplan bij PS

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter behandeling van concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG);

besluiten in bovengenoemde ontwerpbesluit:

de tekst in besluit 4:

“in te stemmen met het voorstel van Gedeputeerde Staten om het Natuurbeheerplan vanaf heden te laten vaststellen door het college van Gedeputeerde Staten”

te vervangen door:

“in te stemmen met het voorstel van Gedeputeerde Staten om het Natuurbeheerplan vanaf heden te laten vaststellen door het college van Gedeputeerde Staten, met uitzondering van grote en meeslepende, en kleine en ingrijpende wijzigingen in subsidiemogelijkheden voor natuur en landschap.”

Toelichting

GS stelt dat het beleidsmatig kader voor het Natuurbeheerplan het PPLG is. Dit programma is echter nog in concept-startfase en dient daarom (nog) niet als beleidskader.

Partij voor de Dieren
Ines Kostic

M51/12-06-2023
runtg

VERWORPEN

Forum voor
Democratie

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID
Noord-Holland

Motie 'Concept-startversie PPLG: terug naar de tekentafel!'

De Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, te Haarlem,

Constaterende dat:

- de Concept-startversie PPLG uitgaat van een klimaatbestendig landschap waarin de klimaatdoelen zoals die zijn vastgelegd in het akkoord van Parijs 2015 leidend zijn;¹
- deze Concept-startversie tevens uitgaat van een vitaal landelijk gebied dat dynamisch is en verbonden met het verleden, gezond en biodivers, economisch veerkrachtig en van betekenis voor iedereen;²
- de kosten die gemoeid zijn met de realisering van de doelen uit de Concept-startversie PPLG de voorzieningen die van rijkswege beschikbaar worden gesteld met maar liefst de helft overschrijden.³

Voorts constaterende dat:

- er in deze Concept-startversie sprake is van spanningen tussen de verschillende doelen;
- daarbij prioriteit gegeven wordt aan de klimaatdoelen boven de belangen van de agrarische sector, de kwaliteit van het landschap en biodiversiteit, alsmede de kwaliteit van watervoorzieningen;⁴
- de kans dat de bedoelde klimaatdoelen iets bijdragen aan het beperken van de opwarming van de aarde, volgens de wetenschappelijke literatuur op nihil moet worden ingeschat;⁵

¹ [Concept-startversie PPLG - Provincie Noord-Holland](#), aldaar p. 6.

² Idem, p. 5.

³ Idem, p. 7. De kosten worden geraamd op 1,2 miljard euro, terwijl door het Rijk 800 miljoen euro is toegezegd.

⁴ Idem, p. 6: 'Bij de vernatting geven we prioriteit aan CO₂-afname en accepteren we een onvermijdelijk negatief effect op de waterkwaliteit door fosfaatspoeling.'

⁵ [De klimaatwet - bezint eer gij begint - De Groene Rekenkamer \(groene-rekenkamer.nl\)](#). Maatregelen leiden tot een afname van niet meer dan 0,0003 graden Celsius – ook als onderdeel van gezamenlijke wereldwijde inspanningen volstrekt onvoldoende om het gewenste doel te behalen.

de Natura 2000-gebieden het resultaat zijn van een dictaat vanuit de Europese Unie,⁶ waarbij onvoldoende rekening gehouden is met de bevolkingsdichtheid van Nederland, noch met de aanwezigheid van bestaande economische – met name agrarische – activiteiten in de directe omgeving.

Overwegende dat:

- uitgaand van het principe van prudent bestuur waarbij geen onverantwoorde financiële hypotheek wordt gelegd op de schouders van toekomstige generaties te allen tijde gestreefd dient te worden naar ambities die budgetneutraal kunnen worden gerealiseerd en er kritisch gekeken dient te worden naar de in deze Concept-startversie gemaakte keuzes;
- bij een conflict tussen onhaalbare klimaatdoelen enerzijds en de vitaliteit van de agrarische sector, de kwaliteit van de watervoorzieningen in veenweidegebieden alsmede de kwaliteit van het landschap anderzijds, de drie laatstgenoemde aspecten voorrang dienen te hebben op de gestelde klimaatdoelen;
- als gevolg van de industrialisering van het landschap door de aanleg van zonne-akkers en windturbineparken zowel verbondenheid met het verleden en de esthetiek van het landschap alsook de biodiversiteit in het geding zijn;⁷
- er bij het aanwijzen van de Natura 2000-gebieden ten onrechte is uitgegaan van rampscenario's met betrekking tot biodiversiteit en, daartegenover, onvoldoende rekening is gehouden met de belangen van de reeds bestaande agrarische sector in Noord-Holland;⁸
- de belangen van de agrarische sector in geval van conflict tussen de eisen die Natura 2000-gebieden stellen aan de omgeving enerzijds en de economische vitaliteit alsmede de historische betekenis van de agrarische sector voor Noord-Holland anderzijds, de laatsten voorrang dienen te krijgen.
- de provincie volgens artikel 124 lid 1 van de Nederlandse Grondwet een eigen bevoegdheid heeft om zich in te zetten voor de belangen van haar inwoners en zich derhalve niet hoeft te laten reduceren tot uitvoeringsinstantie van (inter)nationaal vastgesteld beleid.
- de provincie bij het eerder genoemde conflict zich derhalve voor de belangen van haar agrarische sector dient in te zetten;⁹

Verzoekt Gedeputeerde Staten:

- de voorliggende Concept-startversie PPLG terug te sturen naar de tekentafel;

⁶ [Natura 2000 gebieden | natura 2000](#)

⁷ [Hoe de natuur geslachttofferd wordt voor het klimaat - Wynia's Week \(wyniasweek.nl\)](#)

⁸ [De Natura-2000-trein dendert door, hoeveel boerenbedrijven er ook onder de wielen komen - Wynia's Week \(wyniasweek.nl\)](#)

⁹ [OMGEVINGSRECHT – Schrappen van Natura 2000-gebieden - BKHF: Schrap de snippers: streep alle kleine natuurgebiedjes weg en de stikstofcrisis is opgelost - Wynia's Week \(wyniasweek.nl\)](#)

- de eigen grondwettelijke verantwoordelijkheid van de provincie tegenover haar inwoners serieus te nemen en protest aan te tekenen tegen (inter)nationale afspraken die afbreuk doen aan vitale belangen van diezelfde inwoners;
- in de nieuwe Concept-startversie de belangen van de agrarische sector, de esthetische kwaliteit van het landschap, de biodiversiteit en de kwaliteit van watervoorzieningen in veenweidegebieden niet langer ondergeschikt te maken aan onhaalbare klimaatdoelen;
- te komen met een Concept-startversie die budgetneutraal – dat wil zeggen: binnen het budget dat daartoe op dit moment van rijkswege is vastgesteld – kan worden gerealiseerd.

en gaat over tot de orde van de dag.

Ondertekening,

Ralf Dekker
Forum voor Democratie

Ronald van Tiggelen
PVV

M52/12-06-2023
punt g

Motie:

AANGEHOUDEN

‘Meer leven in de sloot zonder exoot’

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023 te Haarlem,
ter behandeling van Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)

Constateerende dat:

- De bestrijding van invasieve exoten onderdeel is van de concept-startvisie PPLG
- Amerikaanse rivierkreeften de waterkwaliteit en de biodiversiteit ernstig aantasten;
- De bestrijding van de Amerikaanse rivierkreeft (nog) een rijksaangelegenheid is;

Overwegende dat:

- De Provincie Noord-Holland mogelijk meer zou kunnen doen om de overlast van invasie exoten, zoals de Amerikaanse rivierkreeft, tegen te gaan.
- Er in Krimpenerwaard reeds een succesvolle pilot heeft plaatsgevonden *2
- Hoogheemraadschap Rijnland maatregelen test met natuurvriendelijke oevers om natuurlijke bejaging van de rivierkreeft door bijvoorbeeld reigers te monitoren

Verzoekt Gedeputeerde Staten:

- Het Rijk tot actie te manen met betrekking tot de bestrijding van de Amerikaanse rivierkreeft;
- Samen met de Waterschappen een programma te ontwikkelen om de verspreiding van rivierkreeften in te dammen.
- Het Rijk nadrukkelijk te verzoeken een voorstel uit werken waarbij bevissing met fuik en kreeftenkorf - uitsluitend ter bevissing van de Amerikaanse rivierkreeft - onder voorwaarden ook door vrijwilligers en derden wordt toegestaan.
- De juridische mogelijkheden te onderzoeken om als Provincie deze manier van bevissing verder toe te staan.
- Toenadering te zoeken met organisaties*1 die kennis en expertise verzamelen en benutten om de rivierkreeft op de markt te brengen in samenwerking met Noord-Hollandse ondernemers
- Provinciale-Staten voor het eind van het kalenderjaar 2023 te informeren over de genomen acties

Ingediend door:

I.J.M. Mantel

W. Koning-Hoeve

*1: <https://www.cffh.nl> – <https://www.goodfish.nl> -

*2 <https://www.schielandendekrimpenerwaard.nl/actueel/nieuws/gericht-rivierkreeften-wegvangen-blijkt-effectief-waterplanten-keren-terug/>

Bronnen:

<https://www.hhnk.nl/rivierkreeften>

https://www.noordhollandsdagblad.nl/cnt/dmf20230524_71548544

https://www.noordhollandsdagblad.nl/cnt/dmf20230309_67627294

<https://nos.nl/artikel/2353343-amerikaanse-rivierkreeft-veroorzaakt-overlast-in-nederland-door-te-laat-ingrijpen>

<https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/rivierkreeft-uit-het-water-brengt-leven-in-de-sloot~bdbef6ec/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

M 53 / 12-06 - 2023
punt 9

NOORD-HOLLAND

VERWORPEN

Motie: Prioriteit PAS-melders

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op maandag 12 juni 2023, ter behandeling van agendapunt 9. Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied,

Constaterende dat

In Noord-Holland vele ondernemers (zowel uit agrarische sector als andere bedrijfstakken) ten tijde van de PAS niet vergunningsplichtig waren, maar door de uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019 in grote onzekerheid verkeren, waarbij vaststaat dat deze ondernemers te goeder trouw en conform geldende wet- en regelgeving hebben gehandeld;

- Het legaliseren van zogenaamde PAS-melders, interimmers en vrijgestelde bedrijven door de minister van LNV in 2019 al nadrukkelijk is toegezegd maar nog steeds niet is uitgevoerd;

Overwegende dat

- De stikstof-uitstoot van deze bedrijven al meegenomen is in Aerius en dus niet leidt tot extra uitstoot en/of depositie van stikstof;
- GS aangeeft dat er een Provinciale stikstofbank is maar dat er nog geen Provinciale stikstofbank is met het doel om PAS-melders te legaliseren;

Verzoeken GS

- Druk uit te oefenen op het Rijk om ervoor te zorgen dat de PAS-melders, interimmers en vrijgestelde bedrijven zo snel mogelijk gelegaliseerd worden;
- Er bij het Rijk op aan te dringen dat hiertoe zo spoedig mogelijk de juiste instrumenten en kaders ontwikkeld worden;
- PS zo snel mogelijk op de hoogte te stellen van de voortgang en huidige stand van zaken met betrekking tot het Stikstofregistratiesysteem (SSRS) waarbij prioriteit wordt gevraagd voor PAS-melders en woningbouw;
- Indien het Rijk voor het einde van het kalenderjaar 2023 geen toezegging kan doen over legalisering van PAS-melders, zelf zo snel mogelijk een Provinciale stikstof-bank, of soortgelijk instrument, te openen voor PAS-melders, interimmers en vrijgestelde bedrijven en deze te verwerken in de definitieve voordracht van het PPLG;

En gaan over tot de orde van de dag.

Ivo Mantel (JA21)

Willemien Koning (CDA)

M154/12-06-2023
puntg

**Partij voor
de Dieren**

Statenfractie Noord-Holland

AANGEHOUDEN

Motie PPLG:

**vergadering Provinciale Staten – 12 juni 2023 agendapunt 9 – Motie(s) bij
PPLG.**

“Belastende commerciële activiteiten niet langer toestaan in Natura 2000”

Constateerend dat:

-recreatiegebieden onder druk komen te staan doordat meer mensen er gebruik van
zijn gaan maken en dat in de toekomst nog meer mensen dat gaan doen; -recreatie
vele vormen kent, waarbij de Ladder van Leisure aangeeft hoe zwaar de belasting
van bepaalde vormen van recreatie op de natuur heeft; -de zwaardere vormen van
recreatie maar al te vaak een economische drijfveer hebben; -de economie in de
provincie Noord-Holland in de voorgaande jaren leidend is geweest, zo ook voor wat
betreft recreatie;

Van mening zijnde dat:

-de natuur voor bepaalde commerciële activiteiten een goedkoop productiemiddel is,
terwijl die natuur in feite onbetaalbaar is; -dat een dergelijk goedkoop
productiemiddel onderdeel uitmaakt van de businesscase voor organisatoren van
deze commerciële activiteiten;

Roept GS op:

Om belastende commerciële activiteiten zoals bijvoorbeeld motorcross, drukke
muziekfestivals of mud runs niet langer toe te staan in Natura 2000.

En gaat over tot de orde van de dag.

SP,
Remine Alberts

PvdD,
Jaap Hollebeek

M55/12-06-2023
punt g

AANGEHOUDEN

Motie: Agrarisch natuurbeheer binnen NNN

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op maandag 12 juni 2023, ter behandeling van agendapunt 9. Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied,

Constaterende dat

In de concept-startversie PPLG is opgenomen dat natuurbeheer onmisbaar is om eenmaal gerealiseerde natuurgebieden in goede staat te houden

Overwegende dat

- De transitie die de agrarische sector ondergaat alleen vol te houden is als er perspectief is en als deze uitdaging gezamenlijk wordt aangegaan;
- Voor het bereiken van de beheerdoelen binnen NNN gebieden agrariërs trouwe partners zijn van de provincie en in staat blijken te zijn de gebieden goed te beheren tegen beperkte kosten.
- Agrarisch natuurbeheer een goed voorbeeld is van landelijk gebied waar natuur en landbouw hand in hand gaan;
- Het agrarisch natuurbeheer en het onderhouden van het landschap past bij de landbouw van de toekomst;
- Natuurbeheer door TBO's uiteindelijk veel meer kosten voor de samenleving met zich meebrengt.
- De opgave in het PPLG alleen behaald kan worden als we functies combineren

Verzoeken GS

Een open houding aan te nemen en agrarisch natuurbeheer te beschouwen als één van de mogelijke oplossingen voor het onderhoud van het landschap in NNN-gebieden

En gaan over tot de orde van de dag.

Willemien Koning (CDA)

Ivo Mantel (JA21)

M156/12-06-2023
puntg

AANGEHOUDEN

Motie: Keuzevrijheid kringlooplandbouw

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op maandag 12 juni 2023, ter behandeling van agendapunt 9. Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied,

Constaterende dat

- In het PPLG is opgenomen dat de belangrijkste doelstelling het voltooien van een transitie naar kringlooplandbouw in 2040 is. Deze doelstelling is gerelateerd aan het algemene beleid van het Rijk en de EU;
- De provincie Noord-Holland voor kringlooplandbouw de omschrijving die het Rijk hanteert volgt;
- Kringlooplandbouw 7 ontwikkelrichtingen kent;
- Natuurinclusieve landbouw een van de ontwikkelrichtingen is waaruit men kan kiezen en er daarnaast dus nog zes andere ontwikkelrichtingen zijn die kunnen worden beschouwd als kringlooplandbouw;
- De provincie verder voor de transitie naar kringlooplandbouw het systeem hanteert waarbij agrariërs zelf de verantwoordelijkheid hebben om de ontwikkelrichting te bepalen. Hun prestaties worden 'gescoord' met zogeheten 'kritische prestatie-indicatoren' en financieel gewaardeerd;
- Later in het PPLG is te lezen dat de provincie Noord-Holland ook het doel uit de voedselvisie centraal wil stellen, namelijk alle grondgebonden landbouw in 2030 natuurinclusief niveau 2;

Overwegende dat

- De keuze voor zowel kringlooplandbouw als voor het doel dat alle grondgebonden landbouw in 2030 natuurinclusief moet zijn tegenstrijdig is met elkaar;
- Het verwarrend en onmogelijk is om beide doelen tegelijkertijd centraal te stellen;
- Noord-Hollandse agrarische bedrijven die de transitie door willen maken zelf een keuze moeten kunnen maken uit de verschillende ontwikkelrichtingen die mogelijk zijn binnen kringlooplandbouw;
- Het veel te beperkend is als in Noord-Holland kringlooplandbouw wordt gedecimeerd tot slechts een van de 7 ontwikkelrichtingen;
- Kringlooplandbouw het doel is dat nagestreefd moet worden en dat betekent dat de tekst over natuurinclusieve landbouw uit het PPLG gehaald moet worden zodat bedrijven zelf een keus kunnen maken uit de ontwikkelrichtingen van kringlooplandbouw.

Verzoeken GS

In het PPLG aan te sluiten bij het doel van het Rijk en te kiezen voor kringlooplandbouw zoals ook reeds vermeld staat en de 7 ontwikkelrichtingen niet in te perken. Daarom uit het PPLG te verwijderen dat gestreefd wordt naar het doel dat alle grondgebonden landbouw in 2030 natuurinclusief moet zijn.

En gaan over tot de orde van de dag.

Willemien Koning (CDA)

Ivo Mantel (JA21)

M157/12-06-2023
punt 9

AANGEHOUDEN

Motie: Grondwaterstand veenweidegebieden

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op maandag 12 juni 2023, ter behandeling van agendapunt 9. Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied,

Constaterende dat

- In de concept-startversie van het PPLG een peilverhoging in veenweidegebieden wordt voorgesteld van 20 tot 40 centimeter onder maaiveld;
- De veenweidegebieden voor een groot deel beheerd worden met grazende koeien en
- Het voor het beheer ook nodig is dat er af en toe machines op de percelen kunnen rijden onder andere voor de grasoogst.

Overwegende dat

- Grondwaterpeil overal in het gebied verhogen door vooraf bepaalde standaardhoogten lastig is in veenweidegebieden door de situatie rond greppels, de ongelijkmatige bodemhoogte die over het perceel heen sterk kan verschillen en de manier waarop de grondwaterspiegel zich gedraagt.
- Het onduidelijk is of er voldoende water beschikbaar is voor het verhogen van de grondwaterstand
- Het voorkomen van watertekort en wateroverlast een belangrijk uitgangspunt is bij het waterbeheer;
- De spons- en bufferwerking van veenweiden onmisbaar is in tijden van hevige regenval om wateroverlast te voorkomen;
- Als het grondwaterpeil standaard te hoog is, de bufferwerking van veenweiden verloren gaat;
- Beheer van veenweidegebieden met grazend vee en machines in veel gevallen noodzakelijk is om verruiging en verbossing te voorkomen;
- Onvoldoende inzichtelijk is wat de consequenties zullen zijn van de voorgestelde peilverhoging voor het beheer van de gebieden;
- Rendabele bedrijfsvoering in veenweidegebieden niet meer mogelijk is bij een grondwaterpeil waarbij beheer met vee of machines zeer moeilijk of onmogelijk wordt.
- De provincie Friesland met Veenweideprogramma 2021-2030 een provinciale regeling heeft opgestart om inkomstenderving van agrariërs te compenseren bij grondwaterpeilverhoging in veenweidegebieden¹

Verzoeken GS

¹ <http://www.fbbf.nl/images/Bestanden/Veenweideprogramma%202021-2030%20nadeelcompensatie%202-11-2020.pdf>

De voorgestelde peilverhoging in veenweidegebieden niet op te nemen in het PPLG, maar eerst de gevolgen in beeld te brengen en een nieuw voorstel te doen als de volgende zaken zijn uitgezocht:

- Drie algemene beheerchecks uitvoeren, en waar nodig aanvullend per gebied te onderzoeken:
 - Hoeveel koeien nodig zijn voor een goed beheer van een gebied;
 - Hoeveel koeien nodig zijn voor een goed verdienmodel voor ondernemers in het betreffende gebied;
 - Bij welke grondwaterstand beheer nog goed mogelijk is.
- De consequenties van de voorgestelde peilverhoging nader te onderzoeken;
- Een provinciale regeling op te stellen voor nadeelcompensatie voor ondernemers die inkomstenderving hebben als gevolg van grondwaterpeilverhoging.

En gaan over tot de orde van de dag.

Willemien Koning (CDA)

Ivo Mantel (JA21)

M58/12-06-2023
runtg

NOORD-HOLLAND

AANGEHOUDEN

Motie: Balans tussen natuurversterking en agrarische activiteiten in PPLG

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op maandag 12 juni 2023, ter behandeling van agendapunt 9. Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied,

Constaterende dat

- In het PPLG meerdere doelen worden benoemd zoals de groenblauwe dooradering, bosaanleg, waterberging en het aanleggen van natuurverbindingen, 300 hectare extra NNN;
- Deze doelen gericht op natuurversterking zoals het nu staat omschreven tezamen een enorme ruimtevraag vormen in ons landelijk gebied;
- In het PPLG niet goed wordt aangegeven hoe de ruimte voor voedselteelt en andere agrarische activiteiten in het landelijk gebied wordt beschermd.

Overwegende dat

- Bekeken moet worden of de natuurambities ingevuld kunnen worden met een beperktere ruimtevraag
- De agrarische gronden en de land- en tuinbouw in Noord-Holland vooruitstrevend zijn, duurzaamheid als een belangrijke opgave zien en een belangrijke bijdrage leveren aan de voedselvoorziening en het groen houden van onze leefomgeving.
- We deze sectoren in de toekomst naast natuur hard nodig hebben in het kader van de brede welvaart en het welzijn van de bevolking
- Verduurzaming van de landbouw en extensivering van de landbouw ook leidt tot extra ruimtevraag bij de landbouw

Verzoeken GS

- In het PPLG op te nemen dat agrarische productiegebieden en de land- en tuinbouwsector in de brede zin van het woord, zoveel mogelijk behouden zullen blijven in Noord-Holland.
- Een kader op te stellen om dit behoud te borgen

En gaan over tot de orde van de dag.

Willemien Koning (CDA)

Ivo Mantel (JA21)

M 59/12-06-2023
punt 9

AANGEHOUDEN

Motie: Doelen binnenduinrand

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op maandag 12 juni 2023, ter behandeling van agendapunt 9. Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied,

Constateernde dat

- De realisatie van een robuust water systeem van belang is voor de provincie Noord-Holland in het kader van onze klimaat- water en natuurdoelen;
- In de concept-startversie van het PPLG deze doelen gekoppeld worden aan 300 hectare extra te realiseren NNN-gebied in de binnenduinrand;

Overwegende dat

- De huidige economische- en gebruiksfuncties van het binnenduinrandgebied onderbelicht blijven in het PPLG;
- Een gewaardeerde functie in dit gebied de bloembollenteelt is;
- In het PPLG benadrukt wordt dat van oudsher veel specifieke bloembollensoorten alleen hier geteeld kunnen worden;
- De bijzondere zeezandgronden in de binnenduinrand het meest geschikt zijn voor de bloembollenteelt;
- De bloembollensector zeer actief bezig is met verduurzaming van de teeltwijze ;
- Recreanten en toeristen speciaal komen om de bollenvelden te bezichtigen
- Als er 300 hectare extra NNN in binnenduinrand gerealiseerd moet worden veel agrarische familiebedrijven zwaar gedupeerd worden
- Het PPLG uiteindelijk gaat om realiseren van doelen en niet om het aanwijzen van extra NNN gebied.

Verzoeken GS

De aanwijzing van 300 hectare extra te realiseren NNN gebied in de binnenduinrand uit het PPLG te halen en een plan op te stellen om de doelen zoals een robuust watersysteem op andere wijze te realiseren waarbij ook rekening wordt gehouden met huidige gebruik van de binnenduinrand.

En gaan over tot de orde van de dag.

Willemien Koning (CDA)

Ivo Mantel (JA21)

M60/12-06-2023
punt 9

AANGEHOUDEN

Motie: Sturen op instandhouding van de staat van de natuur

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op maandag 12 juni 2023, ter behandeling van agendapunt 9. Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied,

Constaterende dat

- Het een opdracht is vanuit de Europese Unie om de Natuur in N2000 gebieden te beschermen;
- De Europese Unie niet verplicht heeft om hierbij Kritische Depositie Waarde te formuleren;
- Het Rijk bezig is om een verkenning uit te voeren naar het vaststellen van een alternatief voor de KDW's als indicator in de stikstofreductieopgave waarbij de staat van de natuur leidend is¹;
- Noord-Holland de Kritische Depositie Waarden (KDW's) voor N2000 gebieden heeft opgenomen in haar beleid;
- Noord-Holland de enige provincie is die dat heeft gedaan;

Overwegende dat

- De Kritische Depositie Waarden alleen sturen op stikstof en daarmee ook niet waarborgen dat de natuur herstelt of beschermd wordt omdat dat afhankelijk is van veel meer factoren;
- De KDW's ontwikkelingen in Noord-Holland waaronder ook woningbouw, een belangrijke taak van de provincie, op slot zetten;

Verzoeken GS

- In het PPLG te verwoorden dat het Rijk bezig is met het ontwikkelen van een alternatief voor de KDW.
- Het Rijk manen tot spoed bij het ontwikkelen van dit alternatief
- Zo spoedig mogelijk het beleid van de provincie NH waarin wordt gestuurd op KDW aan te passen aan een nieuwe systematiek die stuurt op instandhouding van de natuur in N2000 gebieden.

En gaan over tot de orde van de dag.

Willemien Koning (CDA)

Ivo Mantel (JA21)

¹ <https://www.aanpakstikstof.nl/actueel/nieuws/2023/04/13/wetenschappelijk-essay-voor-verkenning-alternatief-kdw>

**Partij voor
de Dieren**

Statenfractie Noord-Holland

M61/12-06-2023
punt 9

AANGEHOUDEN

Motie Goed gevuld instrumentenkoffer voor toekomstbestendig landelijk gebied

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter behandeling van concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG);

constaterende dat:

- de provincie de regie voert op het opstellen van het Noord-Hollands Programma Landelijk Gebied (PPLG), waarmee verschillende grote opgaven in het landelijk gebied in samenhang moeten worden aangepakt;
- eerder bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie NH2050 en dit jaar weer bij de raadpleging van Noord-Hollanders bleek dat inwoners eensgezind zijn in hun wens dat de provincie beter gaat zorgen voor een gezonde leefomgeving, oplossen van de problemen rond water en verbetering van de natuur;
- de provincie verschillende instrumenten kan inzetten om de hardnekkige problemen rond o.a. water, natuur en gezonde leefomgeving zo effectief mogelijk op te lossen;
- instrumenten vanuit de ruimtelijke ordening (waaronder de nieuwe onder de Omgevingswet) daar een belangrijk onderdeel van zijn;

overwegende dat

- PS eerder heeft aangegeven de mogelijkheid van inzet van het ruimtelijke ordeningsinstrumentarium te willen benutten;
- PS voor het oplossen van waterproblemen aan GS heeft gevraagd om voor de zomer de verschillende instrumenten te verkennen en te kijken welke effectief, nuttig en toepasbaar zijn om de waterkwaliteit- en kwantiteit in Noord-Holland te verbeteren, maar dit nog is meegenomen in het PPLG;¹
- volgens de beantwoording van de technische vragen over PPLG (d.d. 1 juni) het mogelijk inzetten van instrumenten als instructieregels, omgevingswaarden, maatwerkregels (zoals spuitvrije- of teeltvrije zones) om de verschillende doelen te halen nog niet wordt vermeld in het PPLG. Dergelijke instrumenten uit de Omgevingswet meer mogelijkheden geven om als provincie waar nodig bij te sturen om de doelen voor een gezond en toekomstbestendig landelijk gebied tijdig te realiseren;

verzoeken GS:

- om in de volgende versie van het PPLG de beoogde instrumentenkoffer aan te vullen met de mogelijkheid om de nieuwe sturende instrumenten onder de Omgevingswet, effectief in te zetten om de doelen uit het PPLG te bereiken;
- daarbij de resultaten van de aangenomen motie "Inzicht in effectieve instrumenten waterkwaliteit" te betrekken;²
- PS hierover dit jaar te informeren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ines Kostić
Partij voor de Dieren

¹ <https://noordholland.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Item/0a664416-5fdf-4dd0-860c-73c884ec2e9e>;

<https://noordholland.partijvoordedieren.nl/moties/motie-inzicht-in-effectieve-instrumenten-waterkwaliteit>

² <https://noordholland.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Item/0a664416-5fdf-4dd0-860c-73c884ec2e9e>

Motie Gezonde toekomst voor iedereen, zonder intensieve veehouderij

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter behandeling van concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG);

constaterende dat:

- de provincie de regie voert op het opstellen van het Noord-Hollands Programma Landelijk Gebied (PPLG), waarmee verschillende grote opgaven in het landelijk gebied in samenhang moeten worden aangepakt;
- de intensieve veehouderij schade toebrengt aan o.a. het milieu, gezondheid, natuur, dierenwelzijn en water;
- uit het wetenschappelijk advies van o.a. topvirologen in het rapport "Zoönosen in het vizier" blijkt dat de intensieve veehouderij een verhoogd risico geeft voor de volksgezondheid en daarom onwenselijk is, juist in waterrijke provincies als Noord-Holland. Zuid-Holland erkent dat in haar PPLG;¹
- met het huidige provinciale beleid bestaande intensieve veehouderijen verder kunnen uitbreiden en in de beantwoording van technische vragen bij PPLG wordt vermeld dat op termijn uitsluiten van intensieve veehouderij niet een ambitie is;

overwegende dat:

- de meeste burgers de intensieve veehouderij niet meer bij deze tijd vinden passen en dat deze eensgezindheid politieke lijnen overstijgt;²
- in 2020 meerdere Politieke Jongeren Organisaties Noord-Holland per brief hebben opgeroepen om de intensieve veehouderij af te bouwen;³
- de toelichting bij artikel 6.34 Intensieve veehouderij in de Omgevingsverordening Noord-Holland 2020 luidt dat "de intensieve veehouderij kan een grote impact hebben op de leefomgeving, door bijvoorbeeld geurhinder, uitstoot van fijnstof, ammoniak, zoönosen en endotoxinen. Ook is dierenwelzijn een onderwerp dat tot maatschappelijke discussies leidt. Om die redenen is een vergroting van het aandeel intensieve veehouderij niet gewenst."
- verdere uitbreiding van intensieve veehouderijen in Noord-Holland niet past in de transitie die we met boeren en burgers willen maken en ten koste gaat van ruimte voor boeren die de transitie maken naar natuurinclusieve, biologische, dierwaardige en meer plantaardige landbouw;
- Noord-Holland een voorbeeldfunctie kan vervullen, omdat de intensieve veehouderij hier makkelijker kan worden afgebouwd;
- het bovenstaande nog niet in PPLG vertaald is;⁴

gehoord de discussie,

verzoeken GS;

- om in de nieuwe versie van het PPLG de ambitie te benoemen dat Noord-Holland op termijn de intensieve veehouderij wil afbouwen en boeren daarbij wil helpen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ines Kostić
Partij voor de Dieren

Julie Schneemann
Volt

Remine Alberts
SP

¹<https://library.wur.nl/WebQuery/groenekenis/2304498>; Een van de hoofdauteurs van het advies, viroloog Thijs Kuiken, heeft de urgentie van de noodzaak om de intensieve veehouderij in Noord-Holland af te bouwen benadrukt bij zijn inspraak voor de Provinciale Staten vorig jaar <https://www.youtube.com/watch?v=GLf2RaAcoU>

²<https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/meerderheid-nederlanders-is-tegen-intensieve-veehouderij-maar-we-eten-nog-nauwelijks-vegetarisch~b3fb4adf/>; <https://proveg.com/nl/wat-vindt-nederland-van-de-elwittransitie/>

³ <https://api1.ibabs.eu/publicdownload.aspx?site=noordholland&id=1100304684>

⁴ In het PPLG is niets te lezen over de ontwikkelrichting van bijv. intensieve kippenfabrieken terwijl er in 2022 bijvoorbeeld wel circa 10 miljoen vleeskuikens in Noord-Holland werden gehouden.

Motie Ook onze transitie – Dierenwelzijn in proces PPLG

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter behandeling van concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG);

constaterende dat:

- de provincie de regie voert op het opstellen van het Noord-Hollands Programma Landelijk Gebied (PPLG), waarmee verschillende grote opgaven in het landelijk gebied in samenhang moeten worden aangepakt;
- de Dierenbescherming, Natuur & Milieu, Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten en Caring Farmers het manifest 'Ook Onze Transitie'¹ hebben gestuurd naar de provincies, om ervoor te zorgen dat dierenwelzijn in de landbouw, als kippen, koeien en varkens, een plek krijgt in de plannen en hand in hand gaat met het behalen van de natuur- en milieudoelstellingen in de provincies;
- meeste Nederlanders zich zorgen maken over dierenwelzijn en vinden dat overheden nu te weinig doen;²
- provincie Noord-Holland heeft uitgesproken dierenwelzijn belangrijk te vinden en de belangen van dieren (waar relevant) expliciet mee te wegen in beleid;

overwegende dat:

- we aan de vooravond van een grote transitie van het landelijk gebied staan, waarmee in een keer veel winst kan worden geboekt voor leefbaarheid, water, natuur, boeren, én dieren;
- de provincie mede bepaalt waar miljarden euro's maatschappelijk geld in wordt geïnvesteerd;
- de provincie dichtbij de processen in het landelijk gebied staat en een sleutelpositie speelt als het gaat om de oplossingsrichtingen voor het landelijk gebied, en daarmee een grote verantwoordelijkheid heeft om te sturen op optimale oplossingen voor mens, natuur, milieu en dieren;
- dierenwelzijn integraal meenemen in beleid vaak ook positief bijdraagt aan volksgezondheid;³
- in de Voedselvisie staat dat de provincie streeft naar "een voedselsysteem met gezonde verdienmodellen voor de ondernemers, maar wat ook goed is voor het klimaat, de bodem, het milieu en dierenwelzijn", maar dit niet duidelijk terugkomt in PPLG;
- dierenwelzijn in het huidige concept-PPLG ondergesneeuwd is;

gehoord de discussie,

verzoeken GS:

- om dierenwelzijn voortaan zoveel mogelijk in de vormgeving van het PPLG en de gebiedsplannen een plek te geven, alsook in de uitvoering van dat beleid in de gebiedsprocessen;
- om PS dit jaar te informeren hoe dat wordt uitgevoerd;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ines Kostić
Partij voor de Dieren

Remine Alberts
SP

¹ <https://www.dierenbescherming.nl/ook-onze-transitie>

² <https://www.rda.nl/binaries/raad-voor-dierenaangelegenheden/documenten/publicaties/2023/04/06/enquete-staat-van-het-dier-2022/Rapportage+Staat+van+het+Dier+2022+1-meting.pdf>

³ [Zienswijze Dierwaardige Veehouderij | Zienswijze | Raad voor Dierenaangelegenheden \(rda.nl\)](#), 2021

⁴ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-5d9e7238-d6ab-4070-88c7-b8be8abfe037/pdf>

M 64 /12 -06-2023
puntg

AANGEHOUDEN

Motie Koplopers aan tafel

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter behandeling van concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG);

constaterende dat:

- de provincie de regie voert op het opstellen van het Noord-Hollands Programma Landelijk Gebied (PPLG), waarmee verschillende grote opgaven in het landelijk gebied in samenhang moeten worden aangepakt;
- de landbouw een sleutelrol speelt in het integraal oplossen van de verschillende problemen, maar agrariërs nog met veel onzekerheid te maken hebben;
- koplopers in de agrarische sector zoals biologische boeren al jaren laten zien hoe een gezonder landbouwsysteem eruit kan zien;

overwegende dat:

- koplopers een fundamenteel onderdeel van het vinden van nieuwe, gezonde verdienmodellen voor agrarische ondernemers zijn en hun plek aan tafel duidelijk zou moeten worden vermeld;
- de maatregelen en oplossingen die moeten leiden tot het oplossen van de verschillende problemen die in PPLG worden genoemd, nu voornamelijk in gebiedsprocessen worden gekozen;
- het belangrijk is dat de belanghebbenden in het gebied ook kunnen worden gevoed en geïnspireerd door koplopers van buitenaf, omdat dat de kans vergroot op de meest effectieve oplossingen;
- een koplopersnetwerk op provinciaal niveau daarbij ook van belang is, waar de sector makkelijk toegang tot heeft voor inspiratie, kennisdeling en veldbezoeken;
- dat nu in het PPLG niet duidelijk wordt geborgd en vrijblijvend lijkt;
- het wel of niet betrekken van (externe) koplopers nu namelijk overgelaten wordt aan "de beoordeling van de desbetreffende programmanager"¹ en in de schematische weergave van de organisatie van het PPLG wordt het betrekken van externe koplopers ook niet genoemd (er wordt alleen gesproken van inwoners en lokale partners, en verder grondeigenaren en pachters)²;

gehoord de discussie,

verzoeken GS;

- om in de nieuwe versie van PPLG zoveel mogelijk duidelijk te borgen dat ook (externe) koplopers worden betrokken in het zoeken naar oplossingen via de gebiedsprocessen, bijvoorbeeld met een koplopersnetwerk (dat o.a. de programmamanagers kan ondersteunen);
- PS over de uitwerking daarvan eind dit jaar te informeren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ines Kostić
Partij voor de Dieren

Sijmen Mulder
D66

Remine Alberts
SP

Julia Schneemann
Volt

¹ Zoals blijkt uit de beantwoording van technische vragen over PPLG (1 juni 2023).

² paragraaf 3.4.2 PPLG

Motie Serieuze impuls voor groene verdienmodellen voor boeren

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter behandeling van concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG);

constaterende dat:

- de provincie de regie voert op het opstellen van het Noord-Hollands Programma Landelijk Gebied (PPLG), waarmee verschillende grote opgaven in het landelijk gebied in samenhang moeten worden aangepakt;
- er in het veenweidegebied problemen zijn met o.a. bodemdaling (inclusief schade aan huizen), biodiversiteitsverlies en uitstoot van broeikasgassen;
- de landbouw een sleutelrol speelt in het integraal oplossen van de verschillende problemen, maar agrariërs nog met veel onzekerheid te maken hebben en zoeken naar andere verdienmodellen;
- Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) in zijn laatste rapport o.a. adviseert om meer in te zetten op bijvoorbeeld hoogwaterlandbouw in veenweidegebieden (natte teelten), om tijdig en effectief de problemen die spelen op te lossen;
- PARK daarbij benadrukt dat er kansen liggen in samenwerking met boeren en de bouw -en isolatiesector, aangezien die laatste op zoek zal zijn naar materialen die bijdragen aan het vastleggen van CO2 en daarbij van nature duurzaam zijn (recyclebaar, biologisch afbreekbaar), zogenaamde bio-based materialen;
- teelt van vezelmaterialen veel CO2, mest en pesticiden scheelt en landen als Duitsland daar verder in zijn;¹
- in een rapport vorig jaar nieuwe kansen voor opschaling van dit soort teelten in kaart zijn gebracht, waarbij een belangrijke rol is weggelegd voor o.a. de provincies;²
- de provincies Zeeland en Noord-Brabant al jarenlang actief zijn om bio-based teelten te ontwikkelen en de focus nu ligt op de markt, waaronder de bouw;³
- de duurzame ontwikkelingen in de bouw hard gaan, maar Nederland op dit moment bio-based materiaal moet importeren;^{4 5}

overwegende dat:

- in de Omgevingsvisie het doel is opgenomen om bodemdaling niet alleen te remmen, maar ook te stoppen en waar mogelijk te keren;
- meer gerichte inzet op teelt voor de bouw- en isolatiesector daaraan zou kunnen bijdragen en nieuw toekomstperspectief kan geven aan boeren;
- o.a. brancheorganisatie Akkerbouw pleit voor gerichtere ondersteuning in het o.a. opzetten van ketens en productielijnen, samen met bouwsector en boeren.⁶

gehoord de discussie,

roept GS op om:

- in het vervolgproces van het PPLG en in de gebiedsprocessen daar waar mogelijk te investeren in de verbinding tussen de agrarische sector en de bouwsector, en samen met de sectoren in de verdere uitwerking van nieuwe verdienmodellen gebaseerd op teelt van bio-based materialen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ines Kostić	Michel Klein	Julia Schneemann
Partij voor de Dieren	ChristenUnie	Volt

¹ <https://www.change.inc/infra/kabinet-trekt-200-miljoen-uit-voor-biobased-materialen-39890>

² <https://www.change.inc/infra/biobased-bouwen-hoe-gaan-we-van-niche-naar-mainstream-39341>

³ <https://www.biobasedgarden.nl/gewassenoverzicht/>

⁴ BiobasedinnovationsGardenA Voortgangsrapportage 2022

⁵ [Kennisbank Biobased Bouwen](#), bijgehouden en gecoördineerd door de St. Agrodome

⁶ <https://www.change.inc/infra/kabinet-trekt-200-miljoen-uit-voor-biobased-materialen-39890>

Motie Slim omgaan met maatschappelijk geld binnen PPLG

M 66/12-06-2023
punt g

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter behandeling van concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG);

constaterende dat:

- in de concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) zeven transitiepaden zijn benoemd;
- Transitiepad 1 o.a. inzet op de route van reductie van ammoniakemissie in de veehouderij via technologische ingrepen, als emissiearme-stallen en mestvergisting;
- afgelopen jaren uit verschillende rapporten is gebleken dat deze route niet de oplossingen biedt die nodig zijn;
- GS in de concept-startversie PPLG hiervoor circa 153 miljoen euro uit het Transitiefonds en Klimaatfonds aanvraagt bij het Rijk¹;
- o.a. de WUR onlangs heeft bevestigd dat zulke technieken onvoldoende resultaten opleveren en rechterlijke uitspraken hierover bevestigen dat investeringen in zulke technieken een groot risico vormen voor de toekomst van de boeren zelf;²

overwegende dat:

- de route van emissiearme-stallen dure symptoombestrijding is en haaks kan staan op de integrale aanpak en de doelen rondom bijvoorbeeld ecologie, grondgebondenheid, dierenwelzijn en een gezonde toekomst voor de boeren;
- mestvergisting veel geld kost, maar de mestproblemen niet oplost en niet in lijn is met grondgebondenheid en kringlooplandbouw;³
- toekomstboeren zoals Caring Farmers erop wijzen dat het maatschappelijk geld beter kan worden besteed aan echte transitie in de landbouw;⁴
- het Groenboerenplan, ondersteund door 901 organisaties, stelt dat “technologie behulpzaam kan zijn in de landbouw, maar dienend moet zijn aan systeemoplossingen en dierenwelzijn.”⁵
- de miljarden in het Transitiefonds belastinggeld betreft dat maar één keer kan worden uitgegeven, en daarom effectief, kosten-efficiënt en verantwoord dient te worden besteed;
- de provincie kan bepalen op welke maatregelen de nadruk wordt gelegd en kan voorkomen dat boeren opnieuw tot risicovolle en doodlopende investeringen worden verleid;

gehoord de discussie,

verzoeken GS:

- om in het vervolgproces en uitvoering van het PPLG zoveel mogelijk de nadruk te leggen op bronmaatregelen die dienend zijn aan de transitie naar een toekomstbestendig landbouwsysteem dat ten goede komt aan boeren, burgers, natuur, dieren en milieu;
- PS over de uitwerking daarvan eind dit jaar te informeren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ines Kostić
Partij voor de Dieren

Julia Schneemann
Volt

D66
Sijmen Mulder

¹ Zie beantwoording Technische vragen interim-commissie 1 juni '23

² <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/05/11/dreun-voor-het-rijk-technische-innovaties-die-stikstof-moeten-reduceren-werken-onvoldoende-a4164516>; <https://aenvandaag.avrotros.nl/item/boeren-bang-voor-toekomst-nu-er-definitief-een-streep-is-getrokken-door-milieuverlennelijke-stal/>

³ Ook adviesbureau Boerenverstand waarschuwt dat mestvergisting niet past bij kringlooplandbouw <https://www.mestverwaarding.nl/kenniscentrum/480/mestvergisting-past-niet-bij-kringlooplandbouw>;

https://gelderland.stateninformatie.nl/document/8284545/1/Leo_Lamers_Expertmeeting_Biomassa_PS_Gelderland_11_december_2019

⁴ <https://caringfarmers.nl/oproep-aan-alle-kamerleden-die-meedoen-aan-het-debat-over-de-tijdelijke-wet-transitiefonds-landelijk-gebied-en-natuur-19-april/>; <https://edepot.wur.nl/572656>

⁵ <https://edepot.wur.nl/572656>; <https://www.groenboerenplan.nl/>

Motie Borging monitoring groen en gezond Noord-Holland

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter behandeling van concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG);

constaterende dat:

- uit talloze wetenschappelijke onderzoeken¹ blijkt dat de natuur in ons land in zorgelijke staat verkeert;
- de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli) stelt dat een "inclusiever" natuurbeleid dringend nodig is om bijvoorbeeld ons water te beschermen. Dat betekent dat het "essentieel is dat natuurbeleid wordt verbreed en zich richt op ál het groen in ons land, dus zowel op de natuur in beschermde gebieden als daarbuiten";²
- eerder bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie NH2050 en dit jaar weer bij de raadpleging van Noord-Hollanders bleek dat inwoners eensgezind zijn in hun advies aan de provincie om te zorgen voor een gezonde leefomgeving, oplossen van de problemen rond water en verbetering van de natuur;
- in de Omgevingsvisie is afgesproken dat alle nieuwe ontwikkelingen natuurinclusief dienen te zijn;
- in het PPLG van Noord-Holland staat dat ook "buiten de natuurgebieden, in het agrarisch gebied, de sloten en meren en in dorpen en steden" de natuur de ruimte moet krijgen;
- nu echter nog onduidelijk is hoe de natuur buiten de natuurgebieden wordt gemonitord en ambities over natuurinclusieve ontwikkelingen wordt geborgd;

overwegende dat:

- gezonde, robuuste natuur helpt om verschillende doelstellingen effectief en kosten-efficiënt te halen, oplossingen biedt voor de aanpak van invasieve exoten, en voor schoon water en een gezonde leefomgeving zorgt;
- ecologisch robuuste veengebieden, graslanden, zoetwatergebieden en bossen grote hoeveelheden broeikasgassen opslaan;
- de investeringen voor de nu beschermde natuur (NNN, Natura2000) teniet worden gedaan als de omgeving van deze gebieden verder verslechtert;

gehoord de discussie,

roept GS op om:

- in het vervolgproces van het PPLG duidelijk aan te geven hoe natuur buiten de Natura-2000 en NNN-gebieden wordt betrokken bij monitoring;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ines Kostić	Julia Schneemann
Partij voor de Dieren	Volt

¹ Bijvoorbeeld: Monitor van de Nationale Omgevingsvisie 2022 van het Planbureau van de Leefomgeving; Living Planet Index van het Wereld Natuur Fonds; Advies "Natuurinclusief Nederland" van Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli) <https://www.rli.nl/publicaties/2022/advies/natuurinclusief-nederland>

² <https://www.rli.nl/publicaties/2022/advies/natuurinclusief-nederland>

AANGEHOUDEN

M 68/12-06-2023
puntg

**Christen
Unie**

Provinciale Staten Noord-Holland

**Partij voor
de Dieren**

Statenfractie Noord-Holland

Volt

Uniforme criteria en doelstellingen

De Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter bespreking van agendapunt 9, "Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)", (VD-31);

constaterende dat:

- er veel initiatieven zijn die bedoeld zijn om boeren te stimuleren en belonen voor een duurzamere bedrijfsvoering (zoals bijvoorbeeld het GLB, het keurmerk "On the way to PlanetProof", het "Weidemelk" logo van de stichting Weidegang, het "Beter voor Koe, Natuur & Boer-programma" van Royal A-ware en Albert Heijn, etc.);
- de concept-startversie van het PPLG noemt dat voor de sturing op de transitie naar kringlooplandbouw kritische prestatie-indicatoren (kpi's) zullen worden ontwikkeld;

overwegende dat:

- het belangrijk is dat de criteria die verschillende organisaties hanteren elkaar niet tegenspreken;
- het de effectiviteit en uitvoerbaarheid ten goede komt als de verschillende initiatieven zo veel mogelijk dezelfde criteria hanteren;

dragen GS op:

- in het PPLG te benoemen dat de provincie zich gaat inzetten voor afstemming en waar mogelijk uniformering van de provinciale kpi's en de criteria die in verschillende stimuleringsregelingen van andere partijen worden gehanteerd;
- daarbij niet alleen de bovenstaande voorbeelden mee te nemen, maar ook andere relevante initiatieven die in onze provincie een rol spelen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Michel Klein
ChristenUnie

Ines Kostić
PvdD

Julia Schneemann
VOLT

M 69/12-06-2023
punt 9

**Christen
Unie**

Provinciale Staten Noord-Holland

**Partij voor
de Dieren**

Statenfractie Noord-Holland

AANGEHOUDEN

Volt

Brede ondersteuning van agrariërs die willen verduurzamen

De Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter bespreking van agendapunt 9, "Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)", (VD-31);

constaterende dat:

- de provincie in de concept-startversie van het PPLG schrijft zich in de gebiedsprocessen met voorrang te richten op vermindering van stikstofemissie binnen 500 meter van het stikstofgevoelig leefgebied en agrarische ondernemers in dit gebied maximaal te ondersteunen met instrumenten ten behoeve van de emissiereductie;

overwegende dat:

- deze keuze logisch is vanuit het perspectief van natuurherstel in Natura2000 gebieden;
- de hele agrarische sector voor de uitdaging staat om de transitie naar een meer duurzame landbouw te maken, zoals bijvoorbeeld kringloop, natuurinclusief en biologisch;

dragen GS op:

- in het PPLG op te nemen dat de provincie zich ook inzet om andere agrariërs (buiten de 500 meter zone) te ondersteunen met de transitie naar een duurzame landbouw, en dat bekeken wordt welke instrumenten (ook) daarvoor ingezet kunnen worden;

en gaan over tot de orde van de dag.

Michel Klein
ChristenUnie

Willemien Koning
CDA

Sijmen Mulder
D66

Ines Kostić
PvdD

Julia Schneemann
VOLT

M70 12-06-2023
pucfg

**Christen
Unie**
Provinciale Staten Noord-Holland

**50
PLUS**

D66

AANGEHOUDEN

**Partij voor
de Dieren**
Statenfractie Noord-Holland

Volt

Actief informeren agrariërs over rol provincie

De Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter bespreking van agendapunt 9, "Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)", (VD-31);

constaterende dat:

- sommige agrariërs vanwege het ontbreken van opvolgers of om andere redenen overwegen hun bedrijf te verkopen;
- stoppende agrarische bedrijven waarschijnlijk een bijdrage kunnen leveren aan de gebiedsprocessen waarin gewerkt wordt aan natuurherstel en toekomstperspectief voor agrarische bedrijven;
- Provinciale Staten recent het krediet strategische grondaankopen heeft verhoogd met als doel om meer armslag te hebben in de gebiedsprocessen;

overwegende dat:

- het onwenselijk is dat de stikstofruimte van stoppende bedrijven gebruikt wordt door andere bedrijven zonder dat er een zorgvuldige afweging heeft plaatsgevonden over de inzet van schaarse stikstofruimte;
- het goed zou zijn als de provincie vroegtijdig in gesprek kan gaan met agrariërs die overwegen te stoppen om te bezien of hun grond of stikstofruimte een bijdrage kan leveren aan de gebiedsprocessen;

dragen GS op:

- in het PPLG op te nemen dat:
 - de provincie agrariërs actief gaat benaderen om hen te vragen in contact te treden met de provincie als zij overwegen te gaan stoppen,
 - de provincie inventariseert wie er overweegt te gaan stoppen en op welk termijn;
 - de provincie zorgt voor voldoende capaciteit en middelen om deze gesprekken op korte termijn aan te gaan en wanneer mogelijk vervolgstappen te zetten;

en gaan over tot de orde van de dag.

Michel Klein
ChristenUnie

Anneke van der Helm
50PLUS

Sijmen Mulder
D66

Ines Kostić
PvdD

Julia Schneemann
VOLT

M71 / 12-06-2023
punt 9

**Christen
Unie**

Provinciale Staten Noord-Holland

Volt

AANGEHOUDEN

Borg belangen inwoners bij aanpassing wateroverlastnormering

De Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter bespreking van agendapunt 9, "Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)", (VD-31);

constaterende dat:

- de provincie in de concept-startversie van het PPLG schrijft er naar te streven de wateroverlastnormering in veenweidegebieden aan te passen,

overwegende dat:

- dit gevolgen kan hebben voor het risico dat de inwoners en bedrijven in het betreffende gebied lopen;

dragen GS op:

- in het PPLG op te nemen dat bij de aanpassing van de wateroverlastnormering de belangen van inwoners en bedrijven meegenomen gaat worden, en onderzocht wordt op welke manier de provincie hen kan helpen om mogelijke negatieve gevolgen tegen te gaan;

en gaan over tot de orde van de dag.

Michel Klein
ChristenUnie

Julia Schneemann
VOLT

M 72/12-06-2028
punt 9

Geen saldering van NO_x voor NH₃

De Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 12 juni 2023, ter bespreking van agendapunt 9, "Concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)", (VD-31);

constaterende dat:

- de provincie beleidsregels heeft vastgesteld om extern salderen mogelijk te maken;
- de concept-startversie PPLG benoemt dat de huidige beleidsregels tegen het licht gehouden gaan worden om te bekijken of aanpassingen nuttig zijn;

overwegende dat:

- extern salderen tussen vergunningsruimte voor de uitstoot van stikstofoxiden (NO_x) en ammoniak (NH₃) leidt tot opkoopacties van boerenbedrijven door industriële uitstoters, luchtvaartbedrijven of aanleggers van infrastructuur;
- er voor een toekomstbestendige agrarische sector stikstofruimte nodig is;
- een zorgvuldige afweging van de inzet van schaarse stikstofruimte gewenst is;

dragen GS op:

- in het PPLG de wens op te nemen dat afname van NH₃-uitstoot niet gebruikt mag worden ter saldering van toename van NO_x-uitstoot, en te beschrijven hoe de provincie dit zou willen bereiken;

en gaan over tot de orde van de dag.

Michel Klein
ChristenUnie

Motie waterdoelen

De Provinciale Staten van Noord-Holland bijeen op maandag 12 juni 2023, hebben kennisgenomen van de statenvoordracht concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) VD-31.

constateren dat:

- de maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) uitgevoerd dienen te zijn in 2027;
- het behalen van deze doelen een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van meerdere overheidslagen;
- op dit moment geen enkel van de oppervlaktewateren in de provincie voldoen aan de doelen voor de chemische kwaliteit;

overwegen dat:

- gezond water goed is voor plant, dier en mens;
- wanneer de waterkwaliteit niet voldoet, de vergunningverlening in gevaar kan komen;
- een groot gedeelte van het oppervlaktewater in beheer is bij gemeenten en waterschappen;
- de provincie bij maar een beperkt aantal projecten (mede)initiator is;

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten

- om naar de gemeenten en de waterschappen in de provincie een brief te sturen over het belang van het behalen van de KRW doelen;
- In deze brief te vragen om een antwoord hoe het betreffende college verwacht de doelen te halen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Sijmen Mulder, D66

Ines Kostić, Partij voor de Dieren

Julia Schneemann, VOLT

**Partij voor
de Dieren**

Statenfractie Noord-Holland

M74/12-06-2023
Volt

punt 9
opnieuw
ingediend m77.

INGETROKKEN

Motie realisatie NNN in 2027

De Provinciale Staten van Noord-Holland bijeen op maandag 12 juni 2023, hebben kennisgenomen van de statenvoordracht concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) VD-31.

constateren dat:

- in de concept-startnotitie wordt gesteld dat wij het natuurnetwerk Nederland (NNN) in Noord-Holland afronden in 2029;
- de streefdatum van de provincie Noord-Holland voor de realisatie van NNN nu nog 2027 is;
- In de Provinciale Statenvergadering van 21 november 2022 het Programma Natuurnetwerk 2023 (PNN) is vastgesteld, waarin wordt gesteld dat de periode 2027-2029 als realisatiejaren NNN van de restopgave als uitloop wordt beschouwd;
- deze uitloop alleen bedoeld is voor het uitvoeren van de uitkoop;

overwegen dat:

- afronding van het gehele NNN noodzakelijk is voor het behalen van de opgaven van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG);
- dat er haast moet worden gemaakt met het realiseren van het NNN in Noord-Holland;
- om uitkoop in 2029 af te ronden, deze nu al in gang gezet dient te worden;

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

- voor 1 juli op te nemen in het PPLG dat Noord-Holland streeft naar het afronden van NNN in 2027, en waar nodig gebruik kan maken van de door de staten gegunde uitloop tot uiterlijk 2029.

en gaan over tot de orde van de dag.

Sijmen Mulder D66

Ines Kostic, Partij voor de Dieren

Julia Schneemann, VOLT

Motie extern salderen

De Provinciale Staten van Noord-Holland bijeen op maandag 12 juni 2023, hebben kennisgenomen van de statenvoordracht concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) VD-31.

constateren dat:

- de provincie Noord-Holland een afroom-percentage van 30% aanhoudt bij extern salderen, die ten gunste moet komen van de natuur;
- een gemiddelde vergunning in Noord Holland voor stikstofemissie 30% ongebruikte stikstofruimte bevat;
- het huidige afrotingspercentage van 30% niet kan worden beschouwd als een maatregel die ten gunste komt van de natuur;

overwegen dat:

- bij extern salderen een gedeelte aan de natuur ten goede moet komen;
- de meeste provincies een percentage en regelingen hebben hoe bij extern salderen een gedeelte van stikstofruimte wel ten goede komt aan de natuur;

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

- bij extern salderen een afroompercentage van 30% aan te houden van de feitelijk gerealiseerde capaciteit.

en gaan over tot de orde van de dag.

Sijmen Mulder, D66

Julia Schneemann, VOLT

M 76 /12-06-2023
punt 9

AANGEHOUDEN

Motie instrumenten om te sturen

De Provinciale Staten van Noord-Holland bijeen op maandag 12 juni 2023, hebben kennisgenomen van de statenvoordracht concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) VD-31;

constateren dat:

- de provincie Noord-Holland in het huidige PPLG geen enkele instrument heeft om te sturen waar en hoe het landelijk gebied agrarisch wordt gebruikt;
- de provincie inzicht heeft in de boeren die nadenken over stoppen;

overwegen dat:

- zowel stoppen als doorgaan voor de boeren regioafhankelijk zou moeten zijn om de doelen te halen;

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

- (op te nemen in het PPLG)^{*} dat instrumenten als verplicht verplaatsen of uitkoop als een uiterste middel niet zullen worden geschuwd om de PPLG-doelen tijdig te halen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Sijmen Mulder, D66

^{*}
om mee te nemen in de
Bredere Consultatie van PPLG

**Partij voor
de Dieren**

Statenfractie Noord-Holland

M 77 / 12-06-2023
punt 9
Volt

INGETROKKEN

Motie realisatie NNN in 2027

De Provinciale Staten van Noord-Holland bijeen op maandag 12 juni 2023, hebben kennisgenomen van de statenvoordracht concept-startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) VD-31.

constateren dat:

- in de concept-startnotitie wordt gesteld dat wij het natuurnetwerk Nederland (NNN) in Noord-Holland afronden in 2029;
- de streefdatum van de provincie Noord-Holland voor de realisatie van NNN nu nog 2027 is;
- In de Provinciale Statenvergadering van 21 november 2022 het Programma Natuurnetwerk 2023 (PNN) is vastgesteld, waarin wordt gesteld dat de periode 2027-2029 als realisatiejaren NNN van de restopgave als uitloop wordt beschouwd;
- deze uitloop alleen bedoeld is voor het uitvoeren van de uitkoop;

overwegen dat:

- afronding van het gehele NNN noodzakelijk is voor het behalen van de opgaven van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG);
- dat er haast moet worden gemaakt met het realiseren van het NNN in Noord-Holland;
- om uitkoop in 2029 af te ronden, deze nu al in gang gezet dient te worden;

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

- voor 1 juli op te nemen in het PPLG dat Noord-Holland streeft naar het afronden van NNN in 2027, en waar nodig gebruik kan maken van de door de staten gegunde uitloop tot uiterlijk 2029.

en gaan over tot de orde van de dag.

Sijmen Müller D66

Ines Kostic, Partij voor de Dieren

Julia Schneemann, VOLT

Aan Provinciale Staten van de provincie Noord-Holland

<i>Datum</i>	<i>Bijlage(n)</i>	<i>Uw kenmerk</i>	<i>Ons kenmerk</i>
30 maart 2023	3		2023/AH/024

Onderwerp

Vastgestelde jaarstukken 2022 en 1^e begrotingswijziging 2023, zienswijze concept begroting 2024

Geachte leden van Provinciale Staten,

Ter voldoening aan het bepaalde in artikel 47b van de Wet gemeenschappelijke regelingen en in artikel 186 van de Provinciewet stuur ik u hierbij ter kennisneming de vastgestelde jaarstukken 2022 van de Randstedelijke Rekenkamer.

In de jaarstukken 2022 is een beleidsmatig jaarverslag opgenomen, waarin wij verslag doen over ons onderzoeksprogramma. Daarnaast bestaan de jaarstukken uit een jaarrekening en een hoofdstuk Overige gegevens. In dat laatste hoofdstuk zijn de getrouwheidsverklaring en de rechtmatigheidsverklaring van de accountant opgenomen.

Tevens bied ik u de vastgestelde 1^e begrotingswijziging 2023 van de Randstedelijke Rekenkamer aan. Op 16 december jl. ontving u de concept 1^e begrotingswijziging 2023 van de Randstedelijke Rekenkamer waarover u uw zienswijze kenbaar kon maken. De Provinciale Staten van de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland hebben geen zienswijzen ingediend. De 1^e begrotingswijziging 2023 is naar aanleiding van bovenstaande op 28 maart 2023 ongewijzigd vastgesteld.

Ter voldoening aan artikel 47b van de Wet gemeenschappelijke regelingen, sturen wij net als voorgaande jaren, de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor 2024 in de vorm van de begroting 2024, die wij voor zienswijze aanbieden aan Provinciale Staten.

Met verwijzing naar artikel 48, lid 1 van de Wet gemeenschappelijke regelingen kunt u uw zienswijze over de begroting 2024 tot uiterlijk 22 juni a.s. aan ons kenbaar maken. Daarna zal de Randstedelijke Rekenkamer de begroting vaststellen en deze terstond toesturen aan u en de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Ter voldoening aan het bepaalde in artikel 48, lid 2 van de Wet gemeenschappelijke regelingen, verzoeken wij u de concept begroting 2024 voor eenieder ter inzage te leggen en, tegen betaling van de kosten ervan, algemeen verkrijgbaar te stellen. Tevens verzoeken wij u van de terinzagelegging en de verkrijgbaarstelling openbaar kennis te geven.

Met vriendelijke groet,

dr.ir. Ans Hoenderdos-Metselaar MBA
Bestuurder/directeur
Randstedelijke Rekenkamer

Begroting 2024

CONCEPT VOOR PROVINCIALE STATEN

Randstedelijke Rekenkamer | maart 2023

| Inhoudsopgave |

1	BELEIDSBEGROTING.....	4
1.1	Programmaplan / Onderzoeksprogramma.....	4
1.2	Paragrafen.....	4
1.2.1	Weerstandsvermogen.....	4
1.2.2	Financiering.....	5
1.2.3	Bedrijfsvoering.....	5
2	FINANCIËLE BEGROTING.....	8
2.1	Overzicht van Baten en Lasten	8
2.2	Uiteenzetting financiële positie	12
2.3	Meerjarenraming.....	15

| Inleiding |

Achtergrond

De missie van de Randstedelijke Rekenkamer luidt:

De Randstedelijke Rekenkamer zet zich in voor transparante, betrouwbare en lerende Randstadprovincies.

De Randstedelijke Rekenkamer geeft invulling aan deze missie door onafhankelijk onderzoek op het terrein van doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid. De Rekenkamer rapporteert haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen primair aan de Provinciale Staten. Daarnaast ziet de Rekenkamer het als haar verantwoordelijkheid om een bijdrage te leveren aan goed openbaar bestuur door kennisuitwisseling en samenwerking binnen de betrokken provincies te bevorderen. De kernwaarden van de Rekenkamer zijn onafhankelijk, zorgvuldig, toegankelijk, kritisch en omgevingsbewust.

De Rekenkamer zorgt voor een efficiënte bedrijfsvoering en investeert in de kwaliteit van haar medewerkers en producten.

Openbaarheid

De aanpak en resultaten van het Rekenkameronderzoek zijn openbaar en worden gepubliceerd op de website www.randstedelijke-rekenkamer.nl. Hierbij wordt ook de openbare informatie over de behandeling in de vier provincies en de aandacht in de media opgenomen. De Rekenkamer kan – indien dit voor haar onderzoek nodig is – beschikken over door de provincie geheim verklaarde informatie. Dergelijke informatie maakt de Rekenkamer niet openbaar.

Om onze werkzaamheden goed te kunnen uitvoeren, is het soms nodig om persoonsgegevens te verwerken. Dat doen we op een zorgvuldige en veilige manier in overeenstemming met de Europese *Algemene verordening gegevensbescherming* (Avg) en de *Uitvoeringswet Avg*. Op de website [Privacy policy - Randstedelijke Rekenkamer \(randstedelijke-rekenkamer.nl\)](http://www.randstedelijke-rekenkamer.nl) is beschreven waarom en hoe wij persoonsgegevens verwerken en belanghebbenden hun rechten kunnen uitoefenen.

Indeling van de programmabegroting

De programmabegroting is ingedeeld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De Programmabegroting bestaat uit een Beleidsbegroting (deel 1) en een Financiële begroting (deel 2). In de Beleidsbegroting is één programma opgenomen. Dit betreft een globaal onderzoeksprogramma waarin nog geen concrete onderzoeken zijn opgenomen. In de 1e begrotingswijziging 2024 zullen we een concreet onderzoeksprogramma opnemen, waarin we per onderzoek de vragen 'Wat willen we bereiken?' en 'Wat gaan we daarvoor doen?' zullen beantwoorden. In de Financiële begroting is de uiteenzetting van de financiële positie en de meerjarenraming opgenomen.

| 1 | Beleidsbegroting

1.1 Programmaplan / Onderzoeksprogramma

Wat willen we bereiken?

De Randstedelijke Rekenkamer wil met het uitvoeren van haar onderzoeksprogramma het functioneren van het provinciaal bestuur verbeteren. Voorafgaand aan de vaststelling van het onderzoeksprogramma laat de Rekenkamer zich adviseren door de Programmaraad. Deze bestaat uit leden van Provinciale Staten van de vier provincies. In het najaar van 2023 zal de Programmaraad adviseren over het onderzoeksprogramma van 2024, dat is daarom in deze begroting nog niet opgenomen.

Wat gaan we daarvoor doen?

De Rekenkamer heeft een gestructureerd proces om tot een optimale onderzoeksprogrammering te komen. Op verschillende manieren worden suggesties voor onderzoeksthema's verzameld, bijvoorbeeld via een 'rondje langs de fracties'. Na een minder of meer uitgebreide oriëntatie op een thema en/of door het uitvoeren van verkenningen wordt een beknopte lijst van kansrijke relevante onderzoeksonderwerpen opgesteld en voorgedragen voor advies aan de Programmaraad. Daarnaast zal de Rekenkamer stimuleren dat de provincies verzoekonderzoeken indienen.

Wat mag het kosten?

De totale lasten van het onderzoeksprogramma bedragen € 2.070.000 inclusief overhead en (de voor de provincies compensabele) BTW en exclusief de toevoeging aan de voorziening evaluatie. De kosten van de overhead bedragen € 464.000. De overhead bestaat personele kosten (management, ondersteuning en opleidingen), kosten voor huisvesting en kosten voor de informatievoorziening. Het onderzoeksprogramma wordt gefinancierd door de deelnemers (i.e. de Randstadprovincies) aan de Gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer.

1.2 Paragrafen

De beleidsbegroting bestaat uit een aantal paragrafen waarin de beleidslijnen zijn vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten (zie BBV). Voor de Randstedelijke Rekenkamer zijn alleen onderstaande paragrafen Weerstandsvermogen, Financiering en Bedrijfsvoering van toepassing.

1.2.1 Weerstandsvermogen

De directe risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie van de Randstedelijke Rekenkamer, zijn minimaal van omvang. De Randstedelijke Rekenkamer heeft vooral te maken met reguliere kosten die vooraf goed te ramen zijn, zoals personeelskosten, huisvesting, ICT en kantoorartikelen. Onverwachte kosten van substantiële omvang waarvoor geen dekking is, hebben zich in het verleden niet voorgedaan en worden ook in 2024 niet verwacht.

De weerstandscapaciteit van de Rekenkamer bestaat uit het resterende deel van de begroting inclusief de bestemmingsreserve onderzoek en de bestemmingsreserve spaarverlof van in totaal bijna € 284.000 waarvoor nog geen verplichtingen zijn aangegaan. Deze capaciteit is voldoende groot om de risico's van materiële betekenis af te dekken.

In totaal hebben wij vijf risico's geïdentificeerd waarvoor beheersmaatregelen zijn getroffen. De risico's van het eigen risicodragerschap, het persoonlijk ontwikkelbudget (POB) en de evaluatie van de Rekenkamer zijn afgedekt door middel van een voorziening. De risico's van extra onderzoek, en de kosten van vervanging vanwege het sparen van vakantiedagen, zijn afgedekt door middel van een reserve. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 2.2 Uiteenzetting financiële positie.

1.2.2 Financiering

De Randstedelijke Rekenkamer wordt gefinancierd door de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. Het programmaresultaat is te gebruiken om de reserves tot maximaal 25% van de totale bijdrage van de deelnemende provincies aan te vullen. Het resterende deel wordt naar rato van de bijdragen teruggestort naar de vier provincies. De nieuw ingestelde bestemmingsreserve Risicodragerschap vier PS-en inzake bestuurder/directeur telt niet mee voor wat betreft het maximum van 25% van de bijdrage van de provincies. Dit betreft namelijk een bestemmingsreserve van de vier deelnemende provincies, die is ondergebracht in de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer, maar waar de Rekenkamer geen eigenaar van is.

De Rekenkamer heeft een rekening-courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Conform het Treasurystatuut kunnen tijdelijke overschotten aan liquide middelen worden uitgezet, indien hiermee een rentevoordeel van meer dan € 4.000 kan worden behaald en hoort het uitzetten van overtollige middelen plaats te vinden bij financiële ondernemingen gevestigd in Nederland die tenminste beschikken over een AAA-rating afgegeven door ten minste twee ratingbureaus dan wel door middel van deposito's bij het Ministerie van Financiën. Voor 2024 is dit naar verwachting niet het geval. Er zijn momenteel in Nederland geen banken met een AAA-rating, daarom gaan we ervanuit dat we in 2024 ook geen middelen zullen uitzetten.

1.2.3 Bedrijfsvoering

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de stand van zaken en de beleidsvoornemens omtrent de bedrijfsvoering.

Arbeidsomstandigheden en ziekteverzuim

Het personeel van de Randstedelijke Rekenkamer is in dienst van de provincie Flevoland. De Randstedelijke Rekenkamer volgt daarom het beleid van de provincie aangaande de arbeidsvoorwaarden, de arbeidsomstandigheden en het ziekteverzuim. De Rekenkamer stimuleert vitaliteit van het team door middel van goed ingerichte werkplekken en persoonlijke aandacht voor werkdruk en werkplezier in het bijzonder in het kader van hybride werken. Ook stelt de Randstedelijke Rekenkamer zich ten doel om het ziekteverzuim (zowel kort als langdurig) in 2024 onder de norm van 5% te houden. Indien een medewerker zich regelmatig ziek meldt, zal er een verzuimgesprek plaatsvinden tussen de medewerker en de bestuurder/directeur.

De Randstedelijke Rekenkamer beschikt over twee gediplomeerde bedrijfshulpverleners, die in geval van ongevallen of calamiteiten in staat zijn eerste hulp te verlenen. Beide bedrijfshulpverleners zullen naar verwachting in 2024 een herhalingsopleiding volgen.

Personeelsbeleid

De personeelsformatie van de Randstedelijke Rekenkamer bestaat uit een ambitieuze groep van hoog opgeleide medewerkers. Ook in 2024 zal de Rekenkamer aandacht besteden aan opleiding en training, zodat de medewerkers zich blijven ontwikkelen. Om de kwaliteit van het onderzoeksprogramma en de onderzoeken te verhogen, wordt zo nodig externe expertise ingezet.

Alhoewel de bestuurder/directeur bevoegd is tot het voeren van een eigen personeelsbeleid, wordt in principe aangesloten bij het personeelsbeleid van de provincie Flevoland. P&O-aangelegenheden worden regelmatig met de provincie Flevoland afgestemd.

Automatisering en Informatisering

Het ICT systeem van de Randstedelijke Rekenkamer biedt de mogelijkheid om locatie ongebonden te kunnen werken. Om ICT apparatuur en bijbehorende programma's up tot date te houden wordt beheer en onderhoud uitgevoerd. Daarnaast voert de Rekenkamer overleg met de ICT leverancier om te bekijken of verbeteringen aan het systeem mogelijk zijn. In 2021 en 2022 zijn een aantal veranderingen doorgevoerd om de ICT omgeving beter te beveiligen en het werken op afstand te vergemakkelijken. Voor 2024 worden geen grote investeringen verwacht.

Communicatie

Ook in 2024 zal de Randstedelijke Rekenkamer regelmatig in de provincies te vinden zijn. De medewerkers zijn verdeeld in provincieteams, die actief de ontwikkelingen in hun provincie volgen.

Al in een vroege fase van ieder onderzoek wordt gesproken met ambtenaren en Statenleden, zodat het onderzoek zoveel mogelijk aansluit bij de behoefte van PS. Ook besteedt de Rekenkamer veel aandacht aan het aanbieden van haar bevindingen, oordelen en aanbevelingen. De presentatie van de rapporten van de Rekenkamer aan het provinciaal bestuur wordt zorgvuldig afgestemd met de Statengriffies. De Randstedelijke Rekenkamer publiceert haar rapporten via de website www.randstedelijke-rekenkamer.nl, waarop niet alleen de publicaties maar ook de agenda's en verslagen van de behandeling eenvoudig zijn terug te vinden.

De Randstedelijke Rekenkamer voert regelmatig overleg met andere rekenkamers. In het kader van de Kring van Provinciale Rekenkamers wordt tijdens bijeenkomsten onder meer gesproken over bedrijfsvoering, beleid, onderzoeksprogrammering en concrete onderzoeken. Daar waar relevant wisselen de rekenkamers informatie uit over de oriëntatie op een onderzoeksonderwerp, het opzetten van een beoordelingskader, de onderzoeksopzet en de bevindingen. Tevens heeft de bestuurder/directeur regelmatig overleg met de directeurs van de Rekenkamers van Amsterdam en Rotterdam. Daarnaast participeert de Randstedelijke Rekenkamer in een overleg van de lokale rekenkamers in de regio Kennemerland en in een overleg van de lokale Rekenkamers in Flevoland om kennis en ervaring te delen.

Organisatie

De organisatie van de Randstedelijke Rekenkamer bestaat in 2024 uit een totale formatie van 14 fte. Per 1 januari 2023 is het budget van de Rekenkamer verhoogd, wat wordt benut voor de uitbreiding van de onderzoeksstaf. Begin 2024 is de bezetting naar verwachting 12,1 fte. Het streven is om per 1 juli 2024 de formatie volledig te bezetten. De fasegewijze aanstelling van nieuwe medewerkers vindt plaats om een goede balans te houden tussen ervaren en nieuwe medewerkers. Ook bevordert dit het inwerken van de nieuwe medewerkers.

De formatie en verwachte bezetting zijn begin 2024 als volgt:

Formatie	Fte	Verwachte bezetting 1 januari 2024	Fte
Bestuurder/directeur	1,2	Bestuurder/directeur	1,2
Ondersteuning	1,4	Ondersteuning	1,6
Projectleider	3,0	Projectleider	3,3
Onderzoeker	8,4	Onderzoeker (vast)	6,0
Totaal	14,0	Totaal	12,1

Interne beheersing

De financiële administratie wordt bijgehouden door het secretariaat van de Randstedelijke Rekenkamer. Conform de Financiële beleids- en beheersverordening en de Controleverordening heeft de Randstedelijke Rekenkamer een Intern Controleplan. Met behulp van checklisten wordt in september en in februari de betrouwbaarheid van de financiële informatievoorziening en de naleving van relevante wet- en regelgeving getoetst.

Via kwartaalrapportages houdt het management van de Rekenkamer zicht op de uitputting van de begroting, de voortgang van de onderzoeken en de omvang van de liquide middelen.

Huisvesting en facilitaire dienstverlening

De Randstedelijke Rekenkamer is gevestigd nabij station Sloterdijk in Amsterdam. Vanuit dit kantoorpand is er via het openbaar vervoer een goede aansluiting met de vier provinciehuizen in Den Haag, Haarlem, Lelystad en Utrecht. De kantoorruimte is gehuurd en maakt onderdeel uit van een bedrijfsverzamelgebouw. De facilitaire dienstverlening (zoals bewaking, schoonmaak en receptie) maakt onderdeel uit van het huurcontract. De inrichting van het kantoor van de Rekenkamer is sinds de oprichting grotendeels hetzelfde. In 2022 en 2023 zijn enkele meubels en voorzieningen vernieuwd. Voor 2024 worden nog enkele investeringen verwacht door de komst van extra personeel.

| 2 | Financiële begroting

In dit deel treft u een toelichting aan op de financiële positie van de Randstedelijke Rekenkamer en een meerjarig overzicht van de baten en lasten.

2.1 Overzicht van Baten en Lasten

	Begroting 2024	1e begrotings- wijziging 2023	Rekening 2022
Baten			
Bijdragen van de provincies	2.080.000	1.986.000	1.668.000
Onttrekking uit de voorziening POB	-	-	-
Onttrekking uit de voorziening eigen risicodragerschap	-	-	-
Som van de baten	2.080.000	1.986.000	1.668.000
Lasten			
Onderzoeksprogramma	2.070.000	1.976.000	1.756.000
Bestuurlijke vernieuwing	-	-	2.000
Toevoeging voorziening POB	4.000	-	-
Toevoeging voorziening Evaluatie	-	8.000	8.000
Toevoeging voorziening Eigen risicodragerschap	6.000	2.000	-
Rentelasten	-	-	1.000
Som van de lasten	2.080.000	1.986.000	1.767.000
Resultaat voor bestemming	-/-	-/-	-/-99.000
Toevoeging bestemmingsreserve plv bestuurder	-	-	-
Onttrekking bestemmingsreserve plv bestuurder	-	-	22.000
Toevoeging bestemmingsreserve onderzoek	-	-	-
Onttrekking bestemmingsreserve onderzoek	-	-	84.000
Toevoeging bestemmingsreserve spaarverlof	-	-	-
Onttrekking bestemmingsreserve spaarverlof	-	-	-
Toevoeging bestemmingsreserve bestuurlijke vernieuwing	-	-	-
Onttrekking bestemmingsreserve bestuurlijke vernieuwing	-	-	2.000
Toevoeging bestemmingsreserve Risicodragerschap vier PS-en inzake bestuurder/directeur	-	-	-/-9.000
Resultaat na bestemming	-/-	-/-	-/-
Bestemming programmaresultaat			
Verrekenen met de deelnemende provincies	-/-	-/-	-/-

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

De lasten worden in hoofdzaak gedekt door de bijdragen van de provincies aan de Gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer. De opgebouwde bestemmingsreserve onderzoek zal in principe niet worden aangesproken in 2024, met uitzondering van het gestelde bij het onderdeel Weerstandsvermogen in paragraaf 1.2.1 en Reserves in paragraaf 2.2.

Baten

De begroting van de Rekenkamer wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van de Macro Economische Verkenningen (MEV) van het CPB. Deze worden in september 2023 openbaar gemaakt. De Randstedelijke Rekenkamer maakt daarom voor deze primitieve begroting gebruik van de indexcijfers uit het Centraal Economisch Plan 2023 van het CPB die dateren van woensdag 9 maart 2023. Voor deze begroting zijn dit dus de meest actuele indexcijfers, maar het is onzeker in welke mate deze zullen afwijken van de MEV-cijfers van september dit jaar. Voor de Salarissen en sociale lasten is de indexering 5,1% en voor de Overige overheadkosten is de indexering 3,1%. De bijdragen van de provincies aan de structurele begroting nemen hierdoor met 4,7% toe ten opzichte van de begroting 2023. Na het verschijnen van de Macro Economische Verkenning in september zal de Rekenkamer eind 2023 met een begrotingswijziging komen, waarin de definitieve indexcijfers worden verwerkt.

Begroting ¹	2024	2023
Salarissen en sociale lasten	1.473.200 (+5,1%)	1.401.700
Overige overheadkosten	345.100 (+3,1%)	334.700
Totaal	1.818.300 (+4,7%)	1.736.400

De verdeling van de kosten over de vier deelnemende provincies dient te worden gebaseerd op gegevens uit de meicirculaire provinciefonds 2023.² Aangezien deze gegevens bij het opstellen van deze concept begroting nog niet beschikbaar zijn, zijn onderstaand de gegevens uit de meicirculaire provinciefonds 2022 opgenomen.

Provincie	Belastingcapaciteit	Totale uitkering Provinciefonds	Totaal	In %
Flevoland	45.875.540	146.836.339	192.711.879	11,37%
Noord-Holland	224.797.711	269.836.995	494.634.706	29,17%
Utrecht	120.440.626	280.946.184	401.386.810	23,67%
Zuid-Holland	261.491.846	345.234.460	606.726.306	35,79%
Totaal	652.605.723	1.042.853.978	1.695.459.701	100,00%

Op basis van deze gegevens wordt in de hiernavolgende tabel een **voorlopige inschatting** gegeven van de bijdragen van de vier provincies aan de Gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer. Voor de helft van de begroting dragen de provincies evenveel bij (het gelijke deel). Voor de andere helft van de begroting is de omvang van de bijdrage naar rato van de som van de belastingcapaciteit en de uitkering uit het provinciefonds (het ongelijke deel). Voor vaststelling van deze begroting in juni 2023 zal de Randstedelijke Rekenkamer op basis van de meicirculaire provinciefonds 2023, de definitieve verdeling van de kosten over de vier deelnemende provincies in deze begroting verwerken.

¹ Exclusief de per 1 januari 2023 structureel toegevoegde € 250.000

² In de gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer is vastgelegd dat de kosten over de deelnemers worden verdeeld volgens de sleutel zoals omschreven in artikel 8 van de Statuten van de Vereniging Interprovinciaal Overleg.

Provincie	In %	Ongelijk deel	Gelijk deel	Totaal bijdragen incl. BTW
Flevoland	11,37%	103.337	227.288	330.625
Noord-Holland	29,17%	265.236	227.288	492.523
Utrecht	23,67%	215.234	227.288	442.522
Zuid-Holland	35,79%	325.343	227.288	552.630
Totaal	100,00%	909.150	909.150	1.818.300

Verhoging van de financiële bijdrage per 1 januari 2023

De vier PS-en hebben in het najaar van 2022 het statenvoorstel *Naar een toekomstbestendige Randstedelijke Rekenkamer* aangenomen. Daarmee is besloten tot het structureel verhogen van de bijdrage aan de Randstedelijke Rekenkamer met een totaalbedrag van € 250.000,- (inclusief BTW per 1 januari 2023). In de gemeenschappelijke regeling (artikel 20) is vastgelegd hoe de Rekenkamer wordt gefinancierd en hoe de kosten worden verdeeld over de vier provincies. De verhoging van de bijdrage per provincie dienen structureel verwerkt te worden in de provinciale begrotingen. In 2024 wordt hierbij rekening gehouden met de gemiddelde verhoging van 4,7% ten opzichte van de begroting 2023.

Provincie	Structureel extra bijdrage 2024	Structureel extra bijdrage 2023
Flevoland	47.595	45.458
Noord-Holland	70.900	67.717
Utrecht	63.703	60.843
Zuid-Holland	79.553	75.982
Totaal	261.750	250.000

De genoemde bijdrage van de provincies aan de Randstedelijke Rekenkamer is inclusief de voor de provincies compensabele BTW. De nettobijdrage van de provincie valt circa 16,5% lager uit. De Rekenkamer verstrekt namelijk na afloop van het jaar een opgave van de afgedragen BTW aan de provincies. De provincies kunnen deze omzetbelasting beschouwen als ware deze rechtstreeks in rekening gebracht, zodat compensatie van deze omzetbelasting uit het BTW-compensatiefonds mogelijk is. De raming van de netto bijdragen is in de hiernavolgende tabel weergegeven.

Provincie	Bijdragen incl. BTW	Raming netto bijdragen
Flevoland	378.220	315.625
Noord-Holland	563.423	470.176
Utrecht	506.225	422.445
Zuid-Holland	632.183	527.557
Totaal	2.080.050	1.735.803

*Afronding van de bedragen vindt plaats, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

Lasten

In onderstaande tabel worden de lasten per kostenpost gegeven.

Lasten	Begroting 2024	1 ^e Begrotings- wijziging 2023	Rekening 2022
Personeel	1.653.000	1.449.000	1.158.000
- w.v. management en ondersteuning (overhead) (14,6%)	241.000	170.000	201.000
- w.v. opleidingen (overhead) (1,6%)	27.000	25.000	6.000
Inhuur	222.000	347.000	422.000
- w.v. Project inhuur	174.000	298.000	379.000
- w.v. Inhuur diensten van derden	48.000	49.000	44.000
Huisvesting en servicekosten (overhead)	145.000	134.000	130.000
Informatievoorziening (overhead)	51.000	46.000	46.000
Bestuurlijke vernieuwing	-	-	2.000
Toevoeging voorziening POB	4.000	-	-
Toevoeging voorziening Evaluatie	-	8.000	8.000
Toevoeging voorziening Eigen risicodragerschap	6.000	2.000	-
Rentelasten	-	-	1.000
	2.080.000	1.986.000	1.767.000

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

Personeel

De personele lasten bestaan naast de salarissen en sociale lasten uit kosten voor opleidingen, vervoer, representatie en literatuur. Het totaal aan personele lasten neemt toe met 14% ten opzichte van de begrotingswijziging 2023. Dit komt omdat de bezetting in 2023 lager is dan het aantal formatieplaatsen. In de loop van 2023 en 2024 verwachten we een hogere bezetting te realiseren die aansluit op het aantal formatieplaatsen. De meerderheid van het personeel heeft een vast dienstverband en een aantal van hen heeft nog niet het maximum van de salarisschaal bereikt.

Project inhuur en inhuur diensten van derden

De Rekenkamer raamt circa € 174.000 voor de reguliere project inhuur. Hierbij gaat het om het incidenteel inhuren van specifieke deskundigheid en expertise ter ondersteuning van het onderzoek en/of het uitbesteden van een deel van het onderzoek. De inhuur diensten van derden is geraamd op circa € 48.000. Hieronder vallen diensten die contractueel voor langere periode zijn vastgelegd, o.a. de structurele kosten voor dienstverlening van P&O Flevoland, externe ondersteuning op P&O gebied, ondersteuning op het gebied van privacybescherming (functionaris gegevensbescherming) en de accountant.

Huisvesting en servicekosten

In verband met de indexatie van de huurprijs stijgen de huurkosten ten opzichte van 2023. Voor 2024 worden nieuwe investeringen of wijzigingen verwacht in kantoormeubilair in verband met uitbreiding van personeel. Hierdoor stijgen de kosten voor huisvesting en servicekosten in 2024 ten opzichte van 2023.

Informatievoorziening

De kosten voor informatievoorziening zijn in 2024 hoger dan de geraamde kosten voor 2023 vanwege te verwachten prijsstijgingen in de abonnementen en de ICT-dienstverlening. Ook zal voor extra personeel meer materieel aangeschaft worden.

Toevoeging voorziening Evaluatie

Zie paragraaf 2.2 onderdeel voorzieningen.

Toevoeging voorziening Eigen risicodragerschap

Zie paragraaf 2.2 onderdeel voorzieningen.

Saldo

Het beoogde saldo voor 2024 is nul. Indien zich een overschot mocht voordoen, dan kan dit worden gebruikt om de reserves aan te vullen tot maximaal 25% van de bijdragen van de provincies. Het restant vloeit vervolgens terug naar de deelnemende partijen. Zoals in paragraaf 1.2.2. Financiering gemeld telt de nieuw ingestelde bestemmingsreserve Risicodragerschap vier PS-en inzake bestuurder/directeur niet mee voor wat betreft het maximum van 25% van de bijdrage van de provincies. Dit betreft namelijk een bestemmingsreserve van de vier deelnemende provincies, die is ondergebracht in de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer, maar de Rekenkamer is geen eigenaar ervan.

2.2 Uiteenzetting financiële positie

Financiering

Voor een toelichting op de financiering zie onderdeel baten in paragraaf 2.1.

Reserves

Bestemmingsreserve onderzoek				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2020	318.000	0	0	318.000
2021	318.000	0	0	318.000
2022	318.000	84.000	0	234.000
2023	234.000	0	0	234.000
2024	234.000	0	0	234.000

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

Bestemmingsreserve spaarverlof				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2020	35.000	0	5.000	40.000
2021	40.000	0	10.000	50.000
2022	50.000	0	0	50.000
2023	50.000	0	0	50.000
2024	50.000	0	0	50.000

Bestemmingsreserve Risicodragerschap vier PS-en inzake bestuurder/directeur				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2021	0	0	136.000	136.000
2022	136.000	0	9.000	144.000
2023	144.000	0	0	144.000
2024	144.000	0	0	144.000

Bestemmingsreserve onderzoek

De opgebouwde bestemmingsreserve onderzoek zal in 2024 in principe niet worden aangesproken. Overeenkomstig de motivatie van de opbouw van de bestemmingsreserve zijn hierop twee uitzonderingen mogelijk:

1. Het terstond uitvoeren van eenmalig extra onderzoek, omdat de actualiteit daar aanleiding voor geeft;
2. Het opvangen van onverwachte extra uitgaven voor het geprogrammeerde onderzoek.

Bestemmingsreserve spaarverlof

In het kader van de CAO hebben medewerkers de mogelijkheid om hun al dan niet bijgekochte verlof tot een bepaald, maar aanzienlijk plafond, te sparen. Er is een voorziening gevormd voor het geval (langdurig) doorbetaald verlof wordt opgenomen en hiervoor vervanging ingehuurd moet worden. De dotaties zijn in principe afgeleid van de tot 1 januari 2023 opgebouwde verlofuren en het verwachte saldo per 31 december 2023. De verwachting is dat de komende jaren het opgebouwde verlof geleidelijk zal afnemen en inhuur voor vervanging als gevolg van dit deel van het verlof niet nodig zal zijn.

Bestemmingsreserve Risicodragerschap vier PS-en inzake bestuurder/directeur

Naar aanleiding van de besluitvorming m.b.t het handhaven van het bestuursmodel is een aanvullende bestemmingsreserve gevormd voor eventuele kosten na afloop van de benoemingstermijn van de bestuurder/directeur. Zoals in paragraaf 1.2.2 aangegeven betreft dit een bestemmingsreserve van de vier deelnemende provincies, die is ondergebracht in de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer, maar waar de Rekenkamer geen eigenaar van is.

Investerings

Voor 2024 wordt alleen rekening gehouden met kleinere investeringen in de ICT en de kantoorinrichting. De waardering van de vaste activa op de balans wordt voor ultimo 2024 geschat op ongeveer € 20.000. De Rekenkamer investeert niet in openbare ruimtes met een maatschappelijk nut. De vaste activa worden volgens de systematiek uit artikel 8 van de financiële beleids- en beheersverordening afgeschreven.

Voorzieningen

Voorziening POB				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2020	34.000	8.000	8.000	33.000
2021	33.000	5.000	8.000	36.000
2022	36.000	2.000	0	34.000
2023	34.000	8.000	0	26.000
2024	26.000	7.000	4.000	23.000

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

Voorziening evaluatie				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2020	17.000	0	8.000	25.000
2021	25.000	0	8.000	33.000
2022	33.000	0	8.000	41.000
2023	41.000	0	8.000	50.000
2024	50.000	0	0	50.000

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

Voorziening eigen risicodragerschap				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2020	50.000	19.000	0	31.000
2021	31.000	0	0	31.000
2022	31.000	0	0	31.000
2023	31.000	0	2.000	33.000
2024	33.000	0	6.000	39.000

Voorziening POB

In het kader van de CAO hebben alle medewerkers per 1 januari 2018 de beschikking over een Persoonlijk Ontwikkelbudget (POB) van € 5.000 voor een periode van vijf jaar. Dit bedrag mag ineens, maar ook verspreid over vijf jaar worden uitgeput. Voor de Rekenkamer kan dit bij de instelling van het POB en de toenmalige formatie oplopen tot maximaal € 65.000. In 2017 is € 25.000 gestort in de voorziening en in de jaren 2018-2021 is jaarlijks een bedrag van € 8.000 gestort. In de CAO 2022-2023 is het POB weer afgesproken als arbeidsvoorwaarde voor de periode van 5 jaar per 1 januari 2023. Per 1 januari 2023 krijgen deze medewerkers een nieuw budget van € 5.000 per 5 jaar. Gezien het gebruik van het POB in de periode 2018-2023 heeft de Rekenkamer besloten om de voorziening in 2024 aan te vullen met € 4.000. Hiervoor is een schatting gemaakt richting uitputting van de voorziening eind 2027.

Voorziening evaluatie

De Gemeenschappelijke Regeling bepaalt dat de Rekenkamer eens per zes wordt geëvalueerd. De laatste evaluatie is bijna geheel in 2018 uitgevoerd en opgeleverd in 2019. Jaarlijks wordt ten behoeve van de evaluatie een bedrag van € 8.300 gestort. In 2024 zijn nog geen onttrekking en toevoeging voorzien, omdat in overleg met

de nieuwe subcommissie van de Programmaraad zal worden bepaald of de volgende evaluatie eind 2024 of begin 2025 zal worden uitgevoerd.

Voorziening eigen risicodragerschap

De Randstedelijke Rekenkamer is eigen risicodrager, waardoor mogelijke uitkeringslasten bij vertrek van personeel als gevolg van ontslag of het niet verlengen van een contract ten laste van de Rekenkamer worden gebracht. Dit risico doet zich met name voor bij personeel met een tijdelijk contract. Voor de dekking van de mogelijke uitkeringslasten is daarom een voorziening gevormd. De Rekenkamer is ook eigen risicodrager voor ziekteverzuim. Voor de dekking van dit risico wordt gerekend met een vast percentage van de loonsom.

2.3 Meerjarenraming

De begroting van de Randstedelijke Rekenkamer wordt jaarlijks geïndexeerd. De indexering is gebaseerd op de indexcijfers uit het Centraal Economisch Plan 2023 van het CPB. De indexatie voor 2024 is 4.7%.

Hieronder is de meerjarenraming tot en met 2027 gegeven:

	1° begrotings- wijziging 2023	2024	2025	2026	2027
Baten					
Bijdragen provincies structurele begroting	1.986.000	2.080.000 (+4,7%)	2.173.000 (+4,5%)	2.267.000 (+4,3%)	2.352.000 (+3,7%)
Lasten					
Onderzoeksprogramma	1.976.000	2.070.000 (+4,8%)	2.173.000 (+5,0%)	2.267.000 (+4,3%)	2.352.000 (+3,7%)
Toevoeging aan de voorziening POB	-	4.000	-	-	-
Toevoeging aan de voorziening evaluatie	8.000	-	-	-	-
Toevoeging aan de voorziening eigen risicodragerschap	2.000	6.000	-	-	-
Saldo	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-

*Afronding van de bedragen vindt plaats op duizendtallen, waardoor de som in de tabel soms afwijkt.

| Colofon |

Randstedelijke Rekenkamer

Teleportboulevard 110

1043 EJ Amsterdam

020 – 58 18 585

info@randstedelijke-rekenkamer.nl

www.randstedelijke-rekenkamer.nl

Volg ons op twitter via: [@rekenrandstad](https://twitter.com/rekenrandstad)

Advies aan Provinciale Staten		Uw contactpersoon S. Neeskens AD/STG	
Tbv Statenvergadering d.d	30-05-2023	Doorkiesnummer +31 235145282 neeskenss@noord-holland.nl	
Datum interim commissievergadering	15-05-2023	25 mei 2023	1 2
Onderwerp: Zienswijze begroting 2024 Randstedelijke Rekenkamer			

De interim-commissie adviseert:

De voordracht Zienswijze begroting 2024 Randstedelijke Rekenkamer als hamerstuk te agenderen voor de Statenvergadering van dinsdag 30 mei 2023.

4 A-agenda PS-zaken

4.a Zienswijze begroting 2024 Randstedelijke Rekenkamer

Provinciale Staten worden verzocht uiterlijk 22 juni 2023 hun zienswijze aan de directeur/bestuurder van de Randstedelijke Rekenkamer bekend te maken. De commissie wordt gevraagd aan PS te adviseren of de commissie al dan niet een zienswijze wil indienen op de conceptbegroting van de Randstedelijke Rekenkamer 2023. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS-vergadering van 30 mei 2023.

De Randstedelijke Rekenkamer, opgericht bij gemeenschappelijke regeling door Provinciale Staten van de provincies Utrecht, Flevoland, Zuid-Holland en Noord-Holland, heeft de begroting 2023 opgesteld. Onder verwijzing naar artikel 48, lid 1 van de Wet gemeenschappelijke regelingen de commissie haar zienswijze over deze conceptbegroting 2024 uitbrengen. In de beleidsbegroting is één programma opgenomen. Dit betreft een globaal onderzoeksprogramma waarin nog geen concrete onderzoeken worden genoemd. In de 1e begrotingswijziging 2024 zal de Randstedelijke Rekenkamer een concreet onderzoeksprogramma opnemen. In de Financiële begroting is de uiteenzetting van de financiële positie en de meerjarenraming opgenomen. De in de brief van de Randstedelijke Rekenkamer genoemde jaarstukken 2022 (ter kennisname) en de vastgestelde 1^e begrotingswijziging 2023 (ter kennisname) staan op de ingekomen stukkenlijst van PS van maart 2023 onder punt 6. De commissie wordt gevraagd te adviseren aan PS over de voordracht van de begroting 2024 van de Randstedelijke Rekenkamer. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS-vergadering van 30 mei 2023.

Mevrouw Hoenderdos is namens de Randstedelijke Rekenkamer aanwezig.

Eerste termijn commissie

De heer **Dekker** (FvD) complimenteert met de keurige en overzichtelijke begroting.

De heer **Valk** (BBB) complimenteert met het leesbare stuk. De spreker merkt op dat in de meerjarenbegroting ook CBS-cijfers zijn opgenomen. De spreker wil weten of de cijfers gecorrigeerd worden als ze eenmaal bekend zijn en of negatieve uitkomsten nadelige gevolgen hebben voor de provinciale begroting en hoe dit wordt opgevangen en verwerkt.

Mevrouw **Bakker** (VVD) dankt de Randstedelijke Rekenkamer voor de voorbereiding van de begroting en de beantwoording van de technische vraag over de verschrijving in de jaarrekening. De VVD heeft een vraag over de beheersing van de stijging van de personeelskosten met 14% ten opzichte van de Begrotingswijziging 2023. Als reden wordt genoemd dat de bezetting in 2023 lager is en er in 2024 een hogere bezetting wordt gerealiseerd. Dat zou betekenen dat de kosten van externe inhuur moeten afnemen, maar die dalen minder dan de stijging van de personeelskosten. Hoe kunnen de personeelskosten verder beheerst worden?

De **voorzitter** vraagt de commissieleden technische vragen zoals deze voorafgaand aan de commissievergadering in te dienen.

Mevrouw **Hoenderdos** (Randstedelijke Rekenkamer) krijgt de gelegenheid te reageren op de inbreng vanuit de commissie in eerste termijn. De spreker dankt voor de complimenten voor de heldere opbouw van de begroting. De spreker reageert op de inbreng vanuit de commissie in eerste termijn:

- De totale begroting in meerjarencijfers gaat mee met de CBS-cijfers. Er is een raming gemaakt op basis van de huidige informatie. Indien nodig zullen er aanpassingen plaatsvinden.
- Ten aanzien van de beheersing van de personeelskosten geeft de spreker aan dat in 2023 en 2024 er een bijzondere situatie is ontstaan. De Randstedelijke Rekenkamer heeft vanaf 1 januari 2023 een budgetuitbreiding gekregen om meer personeel aan te nemen, zoals besproken in de vorige Staten. Dit is vanwege de toename in verzoekonderzoeken en complexiteit. De Rekenkamer voert onderzoeken bij voorkeur uit met de eigen staf, maar huurt soms externe specialisten in vanwege de technische aard van de onderzoeken. Er zijn nu vacatures om te komen tot een stapsgewijze uitbreiding van het team. Deze eenmalige uitbreiding verklaart de 14% verhoging.

De voorzitter constateert dat dit onderwerp voldoende is besproken. De commissie adviseert de Zienswijze Begroting 2024 Randstedelijke Rekenkamer als hamerstuk te agenderen voor de PS-vergadering van 30 mei 2023.

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 15 mei 2023

Onderwerp: Concept begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024

Kenmerk:

Bijlagen:

- Ontwerpbesluit
- Concept begroting 2024 Randstedelijke Rekenkamer
- Begeleidende brief directeur Randstedelijke Rekenkamer

1. Inleiding

De Randstedelijke Rekenkamer opgericht bij gemeenschappelijke regeling door Provinciale Staten van de provincies Utrecht, Flevoland, Zuid-Holland en Noord-Holland heeft de begroting 2024 opgesteld. Onder verwijzing naar artikel 48, lid 1 van de Wet gemeenschappelijke regelingen kunt u uw zienswijze over deze conceptbegroting 2024 uitbrengen.

2. Toelichting

De programmabegroting is ingedeeld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De Programmabegroting bestaat uit een Beleidsbegroting (deel 1) en een Financiële begroting (deel 2). In de Beleidsbegroting is één programma opgenomen. **Dit betreft een globaal onderzoeksprogramma waarin nog geen concrete onderzoeken zijn opgenomen. In de 1e begrotingswijziging 2024 zal de Randstedelijke Rekenkamer een concreet onderzoeksprogramma opnemen, waarin per onderzoek de vragen ‘Wat willen we bereiken?’, ‘Wat gaan we daarvoor doen?’ en ‘Wat mag het kosten’ zullen worden beantwoord.** In de Financiële begroting is de uiteenzetting van de financiële positie en de meerjarenraming opgenomen.

De interim Statencommissie heeft de voordracht besproken in haar vergadering van 15 mei 2023.

3. Proces/procedure

Provinciale Staten worden verzocht uiterlijk 22 juni 2023 hun zienswijze aan de directeur/bestuurder van de Randstedelijke Rekenkamer bekend te maken.

Daarna zal de Randstedelijke Rekenkamer de begroting 2024 vaststellen en deze toesturen aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

4. Voorstel

Ik stel u voor te besluiten overeenkomstig het ontwerpbesluit.

Voorzitter interim Statencommissie, N.M. van der Waart

Commissieadviseur interim Statencommissie, S. Neeskens

Ontwerpbesluit

Nr. 18-2023

Provinciale Staten van Noord-Holland;

Gelet op artikel 48, lid 1 van de Wet gemeenschappelijke regelingen;

Gelezen de voordracht van de voorzitter van de interim Statencommissie van 15 mei 2023;

Besluiten geamendeerd (A11-2023):

- a. gebruik te maken van de mogelijkheid om bij de bestuurder/directeur van de Randstedelijke Rekenkamer een zienswijze in te dienen betreffende de begroting 2024 van de Randstedelijke Rekenkamer.

In deze zienswijze op te nemen dat:

- Het werk van de plv bestuurder met een toezichthoudende rol onverenigbaar is met uitvoeren van andere functies in de Randstedelijke Rekenkamer.
- Wij erop vertrouwen dat de Programmaraad van de Randstedelijke Rekenkamer wordt betrokken bij het inrichten van het bestuurs/directie team zodanig dat de onafhankelijkheid van de plv bestuurder met toezichthoudende rol is geborgd.
- En verder instemmend te reageren met de begroting.

Amendement A11-2023 (bijgevoegd) is aangenomen en wordt bij dit besluit betrokken.

Haarlem, 12 juni 2023

Provinciale Staten van Noord-Holland,

voorzitter,

statengriffier,

AANGENOMEN

A 11/12-66-2023
punt 10

Amendement Zienswijze Begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024

De Provinciale Staten van Noord-Holland bijeen op 30 mei 2023 hebben kennisgenomen van de statenvoordracht Zienswijze concept begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024

constateren dat:

- In 2022 en 2023 door personele onderbezetting ongebruikelijke stappen zijn genomen in de taakverdeling in de Randstedelijke Rekenkamer
- De plv bestuurder met toezichthoudende rol tevens taken uitvoerde van de adjunct-directeur.

zijn van mening dat:

- Indien dergelijke ongebruikelijke stappen worden genomen PS hierover geïnformeerd dient te worden en de tijdelijkheid van deze stap onderbouwd en overlegd moet worden.

wijzigen derhalve het besluit van de statenvoordracht als volgt:

Na a. komt te staan: gebruik te maken van de mogelijkheid om bij de bestuurder/directeur van de Randstedelijke Rekenkamer een zienswijze in te dienen betreffende de begroting 2024 van de Randstedelijke Rekenkamer.

In deze zienswijze op te nemen dat

- Het werk van de plv bestuurder met een toezichthoudende rol onverenigbaar is met uitvoeren van andere functies in de Randstedelijke Rekenkamer.
- Wij erop vertrouwen dat de Programmaraad van de Randstedelijke Rekenkamer wordt betrokken bij het inrichten van het bestuurs/directie team zodanig dat de onafhankelijkheid van de plv bestuurder met toezichthoudende rol is geborgd
- En verder instemmend te reageren met de begroting

GroenLinks

Tessa van Wijnen.

JA21

Daniël van den Berg

VVD

Gerda Bakker.

CDA

Dennis Heijnen

FvD

Johan Dessing.

CU

Michel Klein

PVV

Marco Deen.

D66

Emre Kanik.

BBB

Ingrid de Sain

PvdD

Ines Kostic.

PvdA

Gert-Jan Leerink.

SP.

Remine Alberts.

Volt

Maik de Weerd

AANGENOMEN

A11/12-06-2023
punt 10

Amendement Zienswijze Begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024

De Provinciale Staten van Noord-Holland bijeen op 30 mei 2023 hebben kennisgenomen van de statenvoordracht Zienswijze concept begroting Randstedelijke Rekenkamer 2024

constateren dat:

- In 2022 en 2023 door personele onderbezetting ongebruikelijke stappen zijn genomen in de taakverdeling in de Randstedelijke Rekenkamer
- De plv bestuurder met toezichthoudende rol tevens taken uitvoerde van de adjunct-directeur.

zijn van mening dat:

- Indien dergelijke ongebruikelijke stappen worden genomen PS hierover geïnformeerd dient te worden en de tijdelijkheid van deze stap onderbouwd en overlegd moet worden.

wijzigen derhalve het besluit van de statenvoordracht als volgt:

Na a. komt te staan: gebruik te maken van de mogelijkheid om bij de bestuurder/directeur van de Randstedelijke Rekenkamer een zienswijze in te dienen betreffende de begroting 2024 van de Randstedelijke Rekenkamer.

In deze zienswijze op te nemen dat

- Het werk van de plv bestuurder met een toezichthoudende rol onverenigbaar is met uitvoeren van andere functies in de Randstedelijke Rekenkamer.
- Wij erop vertrouwen dat de Programmaraad van de Randstedelijke Rekenkamer wordt betrokken bij het inrichten van het bestuurs/directie team zodanig dat de onafhankelijkheid van de plv bestuurder met toezichthoudende rol is geborgd
- En verder instemmend te reageren met de begroting

GroenLinks

Tessa van Wijnen.

JA21

Daniël van den Berg

VVD

Gerda Bakker.

CDA

Dennis Heijnen

FvD

Johan Dessing.

CU

Michel Klein

PVV

Marco Deen.

D66

Emre Kanik.

BBB

Ingrid de Sain

PvdD

Ines Kostic.

PvdA

Gert-Jan Leerink.

SP.

Remine Alberts.

Volt

Maik de Weerd

50Plus
Stulemeijer

Vragen aan de Gedeputeerde bij het Vragenuur tijdens de PS van maandag 12 juni 2023.

Onderwerp: Verkeersbeleid Amsterdam

Toelichting:

Amsterdam neemt steeds meer maatregelen om de auto uit de stad te weren. Zo begint de stad binnenkort aan een [proef](#) waarbij verschillende straten, waaronder de Weesperstraat, worden “geknipt”. Dit sluit aan bij de ambitie in de [Omgevingsvisie 2050](#) om in de stad een lussenstructuur in te voeren waardoor automobilisten fors moeten omrijden om in een andere wijk te komen (zie bijlage). De ANWB [waarschuwt](#) ervoor dat de Amsterdamse plannen ertoe zullen leiden dat de A10 vast komt te staan. Ook N-wegen dreigen geraakt te worden. Daarnaast neemt Amsterdam veel andere maatregelen, zoals een verbod op fossiel vrachtvervoer. Vooral kleine ondernemers komen daardoor [in de knel](#). Ook [kondigde de gemeente aan](#) dat de P+R-tarieven worden verhoogd.

Amsterdam is een economisch centrum waar dagelijks duizenden forenzen uit de provincie naartoe gaan. Het is van groot belang dat Amsterdam bereikbaar blijft. Anders dreigen dorpen in Noord-Holland te maken te krijgen met negatieve economische gevolgen.

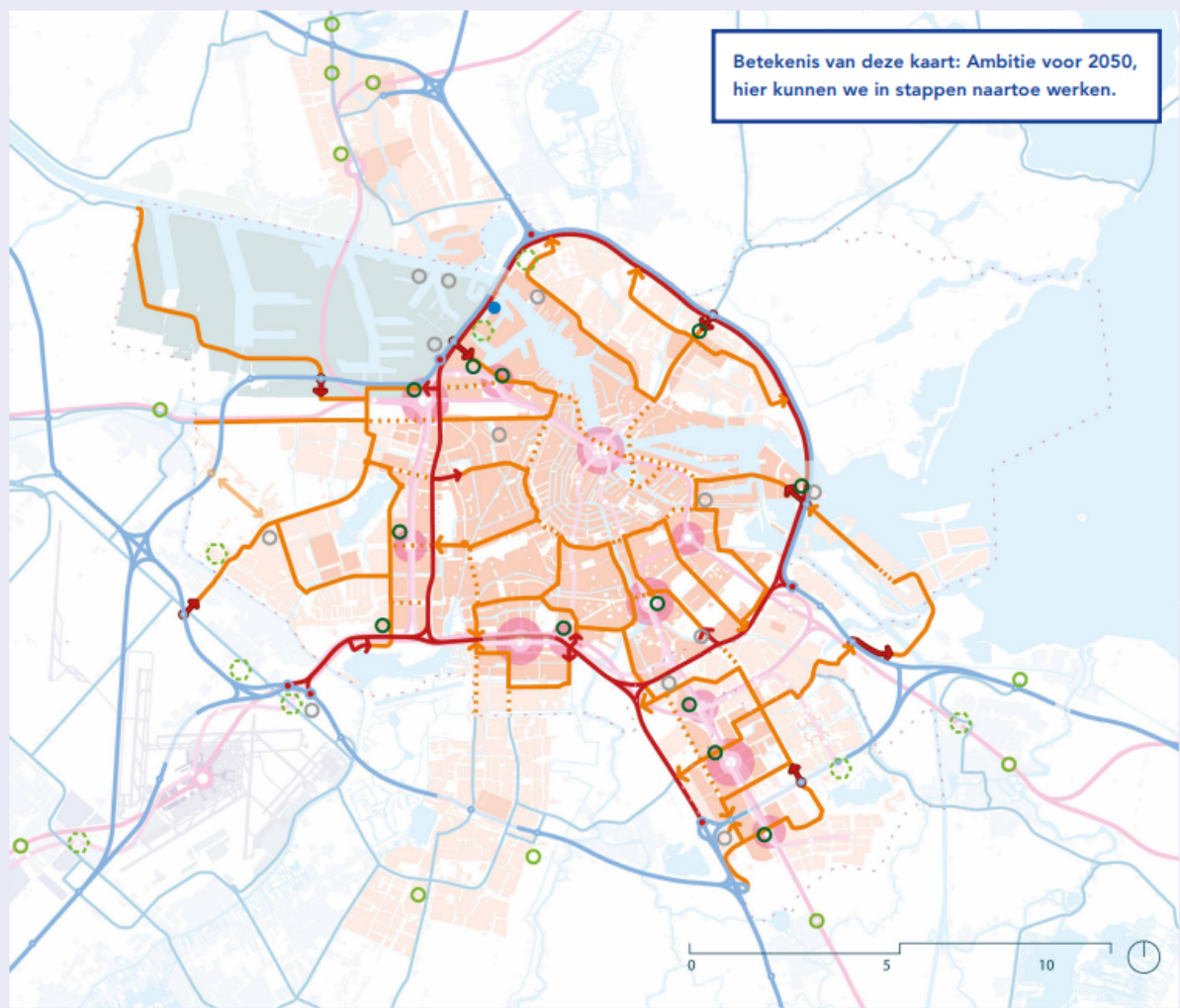
Op basis van de bovenstaande toelichting stelt FVD de volgende mondelinge vragen aan de Gedeputeerde:

1. In hoeverre vindt er overleg plaats over de Amsterdamse plannen tussen de provincie en de gemeente? Denkt de Gedeputeerde dat de economische positie van de periferie door de plannen onder druk staat?
2. De gemeente wil onder meer de N200 reguleren, wat volgens de Omgevingsvisie 2050 inhoudt dat er sprake zal zijn van intelligente toegang, betalen naar gebruik of circulatiemaatregelen/knips. Hoe beoordeelt de Gedeputeerde dit plan? Is de Gedeputeerde van plan om medewerking te verlenen aan Amsterdam?
3. Deelt de Gedeputeerde de zorgen van de ANWB? Vindt de gedeputeerde dat Amsterdam de doorstroom op de A10 in gevaar mag brengen?
4. Verwacht de Gedeputeerde dat de A8 en daardoor de N247 en de N235 te maken krijgen met meer drukte als de Amsterdamse plannen worden doorgevoerd? Hoe gaat de Gedeputeerde een verkeersinfarct in de dorpen voorkomen?
5. Veel mensen uit de provincie zijn afhankelijk van de auto omdat het OV-net niet overal toereikend is. Hoe gaat de Gedeputeerde ervoor zorgen dat Amsterdam bereikbaar blijft? Gaat de Gedeputeerde ervoor zorgen dat het OV-net op korte termijn wordt verbeterd of gaat de Gedeputeerde zich uitspreken tegen de Amsterdamse plannen?
6. Hoe beoordeelt de Gedeputeerde het plan van de gemeente om de P+R-tarieven te verhogen? Is de Gedeputeerde van plan om Amsterdam te ondersteunen bij het toegankelijk en betaalbaar houden van de P+R?
7. Hoe beoordeelt de Gedeputeerde de Amsterdamse ambitie om fossiel vrachtvervoer te verbieden? Denkt de Gedeputeerde dat ondernemers uit de provincie (vooral het MKB) voldoende financiële middelen hebben om uitstootvrije voertuigen te kopen?

Johan Dessing
Forum voor Democratie

Bijlage: Netwerk auto en hubs, Omgevingsvisie 2050. Voor de legenda en de bijbehorende tekst, zie pagina 100 van de Omgevingsvisie 2050.

Netwerk auto en hubs

Mondelinge vragen voor Vragenuur PS 12 juni 2023

Inzake artikel NHD over bedrijf in Beemster.

Naar aanleiding van onderstaand artikel uit NHD de volgende vragen:

1. In hoeverre zijn de regels voor UNESCO Werelderfgoed, wat de Beemster is, van toepassing?
2. Een van de gemeenteraadsleden stelde tijdens de bespreking in de Purmerends raad: "Het gaat om een ondernemer die een efficiencyslag wil maken. Wie kan daar bedrijfsmatig op tegen zijn?" Bent u het met mij eens dat het bedrijfsmatig misschien wel slim is, maar dat tegenwoordig ook andere criteria gelden, onder andere die waar we vandaag over spreken?
3. Zou het niet beter zijn om de aanvraag "on hold" te zetten totdat duidelijk is wat uit het PPLG komt?
4. Heeft u zelf naar aanleiding van dit artikel al contact opgenomen met de gemeente Purmerend en zo ja, wat is daarvan de uitkomst? Zo nee, bent u van plan om dit te doen?

https://www.noordhollandsdagblad.nl/cnt/dmf20230605_35580739

Remine Alberts
fractie SP

Mondelinge vragen fractie D66 voor het Vragenuur PS 12 juni 2023

Inzake AWN Archeologie

D66 is groot voorstander van het idee achter het verdrag van Faro: meerstemmigheid, co-creatie, burgerinitiatief en burgerexpertise in de erfgoedzorg. Onze gezamenlijke geschiedenis maken immers tot wie we nu zijn, en door co creatie en participeren door burgers zelf in erfgoed.

De AWN, de Nederlandse archeologievereniging, heeft onlangs twee keer een brief gestuurd aan de leden van de Provinciale Staten van Noord-Holland. Zij maken zich onder meer zorgen over twee zaken:

- a. de uitvoering van de gemeentelijke verantwoordelijkheid om in hun gebied archeologisch erfgoed te beschermen en te behoeden, en
- b. het recht doen aan daadwerkelijke burgerparticipatie, ook gezien de opmaat naar ratificatie van het verdrag van Faro.

Volgens AWN heeft het steunpunt monumenten & archeologie geen duidelijke bestuursopdracht en ontbreekt het aan burgerparticipatie en lokale betrokkenheid.

De fractie van D66 Noord Holland heeft naar aanleiding van deze brief vragen aan het college van Gedeputeerde Staten.

- Hoe ziet het college de rol van het Steunpunt als het gaat over burgerparticipatie?
- Hoe ziet het college de rol van commerciële partijen op het gebied van burgerparticipatie?
- Wat vindt het college van de opmerking van AWN dat het niet de taak is van het steunpunt om participatie door erfgoedvrijwilligers/inwoners de regie uit handen te nemen? Hoe ziet het college de rolverdeling tussen het steunpunt en AWN?
- Bent u bereid om in gesprek te gaan met de AWN over hun visie over burgerparticipatie?
- Het lijkt erop dat de vrijwilligers op dit terrein geheel niet gemotiveerd worden en vrijwilligers zijn hard nodig. D66 wil weten of het college deze signalen ook ontvangen heeft. Is deze ontwikkeling ook gesignaleerd is in de evaluatie het steunpunt? Welke maatregelen zijn er genomen als gevolg van signalen en/of naar aanleiding van de evaluatie?
- Het lijkt erop dat de relatie tussen AWN en het steunpunt verstoord is. Wat doet het college om deze relatie te herstellen en weer samen op te trekken?

Emre Kanik
Fractie D66

Mondelinge vragen fractie PvdD voor Vragenuur PS 12 juni 2023

Inzake Financiële crisis bij Waterschap Amstel Gooi en Vecht

Volgens [berichtgeving](#) uit de media kampt Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) met flinke financiële tekorten. Er wordt zelfs gesproken over een mogelijk technisch faillissement. Vorig jaar is afgesloten met een tekort van 17,6 miljoen euro. Dit jaar koerst het waterschap af op nog hogere rode cijfers: 18 miljoen.

Sommige bronnen melden dat het waterschap al in gesprek is gegaan met de provincie Noord-Holland. Vertrekend VVD-bestuurder en verantwoordelijk voor financiën bij AGV [lijkt te doen alsof het allemaal meevalt](#) en dat de provincie niet gaat ingrijpen. Om te concluderen: "Maar risicoloos qua waterveiligheid is de wereld natuurlijk nooit." De persoon die de financiële taken overneemt, Simon Deurloo (PvdA), noemt de situatie echter 'inktzwart'. Volgens VVD-fractievoorzitter Brigitte Wielage is 'onze veiligheid in het geding', mede omdat het achterstallig onderhoud van dijken verdere vertraging dreigt op te lopen. 83 procent van de dijken in het gebied van het waterschap voldoet aan de veiligheidsnormen. Bij 17 procent is dat dus niet het geval.

Waterschappen spelen een belangrijke rol in het oplossen van o.a. de watercrisis die op ons afkomt, het halen van Europese doelen voor waterkwaliteit en in het bijdragen aan oplossingen voor de biodiversiteitscrisis. AGV lijkt daar nu niet financieel voor klaar.

Daarom de volgende vragen aan GS:

1. Welke gesprekken zijn er met AGV gevoerd over de financiële situatie en wat is daar uitgekomen?
2. Hoe heeft dit kunnen gebeuren en wanneer heeft de provincie voor het eerst opgemerkt dat het niet goed gaat met AGV? Wat is daar toen aan gedaan? Had achteraf niet eerder ingegrepen moeten worden?
3. Kan GS garanderen dat AGV haar taken straks goed kan verrichten als het gaat om bescherming van water (o.a. KRW), de zorg voor sterke biodiversiteit in en rond het water en waterveiligheid (o.a. dijkveiligheid)?
4. Is GS bereid om samen met AGV te borgen dat eventuele bezuinigingen niet ten koste gaan van de inzet van het waterschap op het gebied van waterkwaliteit en biodiversiteit?
5. Waarom voldoet 17% van dijken niet aan veiligheidsnormen en wanneer wordt dat opgelost?
6. Welke instrumenten staan de provincie tot beschikking om te interveniëren en welke gaat zij gebruiken? Is GS bereid om AGV onder curatele te stellen?

Partij voor de Dieren
Ines Kostić